ඛුද්දකනිකායෙ

ජාතක-අට්ඨකථා

(සත්තමො භාගො)

22. මහානිපාතො

[543] 6. භූරිදත්තජාතකවණ්ණනා

නගරකණ්ඩං

යං කිඤ්චි රතනං අත්ථීති ඉදං සත්ථා සාවත්ථිං උපනිස්සාය ජෙතවනෙ විහරන්තො උපොසථිකෙ උපාසකෙ ආරබ්භ කථෙසි. තෙ කිර උපොසථදිවසෙ පාතොව උපොසථං අධිට්ඨාය දානං දත්වා පච්ඡාභත්තං ගන්ධමාලාදිහත්ථා ජෙතවනං ගන්ත්වා ධම්මස්සවනවෙලාය එකමන්තං නිසීදිංසු. සත්ථා ධම්මසභං ආගන්ත්වා අලඞ්කතබුද්ධාසනෙ නිසීදිත්වා භික්ඛුසඞ්ඝං ඔලොකෙත්වා භික්ඛුආදීසු පන යෙ ආරබ්භ ධම්මකථා සමුට්ඨාති, තෙහි සද්ධිං තථාගතා සල්ලපන්ති, තස්මා අජ්ජ උපාසකෙ ආරබ්භ පුබ්බචරියප්පටිසංයුත්තා ධම්මකථා සමුට්ඨහිස්සතීති ඤත්වා උපාසකෙහි සද්ධිං සල්ලපන්තො “උපොසථිකත්ථ, උපාසකා”ති උපාසකෙ පුච්ඡිත්වා “ආම, භන්තෙ”ති වුත්තෙ “සාධු, උපාසකා, කල්යාණං වො කතං, අපිච අනච්ඡරියං ඛො පනෙතං, යං තුම්හෙ මාදිසං බුද්ධං ඔවාදදායකං ආචරියං ලභන්තා උපොසථං කරෙය්යාථ. පොරාණපණ්ඩිතා පන අනාචරියකාපි මහන්තං යසං පහාය උපොසථං කරිංසුයෙවා”ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙන්තො පුත්තස්ස උපරජ්ජං දත්වා තස්ස මහන්තං යසං දිස්වා “රජ්ජම්පි මෙ ගණ්හෙය්යා”ති උප්පන්නාසඞ්කො “තාත, ත්වං ඉතො නික්ඛමිත්වා යත්ථ තෙ රුච්චති, තත්ථ වසිත්වා මම අච්චයෙන කුලසන්තකං රජ්ජං ගණ්හාහී”ති ආහ. සො “සාධූ”ති සම්පටිච්ඡිත්වා පිතරං වන්දිත්වා නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන යමුනං ගන්ත්වා යමුනාය ච සමුද්දස්ස ච පබ්බතස්ස ච අන්තරෙ පණ්ණසාලං මාපෙත්වා වනමූලඵලාහාරො පටිවසති. තදා සමුද්දස්ස හෙට්ඨිමෙ නාගභවනෙ එකා මතපතිකා නාගමාණවිකා අඤ්ඤාසං සපතිකානං යසං ඔලොකෙත්වා කිලෙසං නිස්සාය නාගභවනා නික්ඛමිත්වා සමුද්දතීරෙ විචරන්තී රාජපුත්තස්ස පදවලඤ්ජං දිස්වා පදානුසාරෙන ගන්ත්වා තං පණ්ණසාලං අද්දස. තදා රාජපුත්තො ඵලාඵලත්ථාය ගතො හොති. සා පණ්ණසාලං පවිසිත්වා කට්ඨත්ථරණඤ්චෙව සෙසපරික්ඛාරෙ ච දිස්වා චින්තෙසි “ඉදං එකස්ස පබ්බජිතස්ස වසනට්ඨානං, වීමංසිස්සාමි නං ‘සද්ධාය පබ්බජිතො නු ඛො නො’ති, සචෙ හි සද්ධාය පබ්බජිතො භවිස්සති නෙක්ඛම්මාධිමුත්තො, න මෙ අලඞ්කතසයනං සාදියිස්සති. සචෙ කාමාභිරතො භවිස්සති, න සද්ධාපබ්බජිතො, මම සයනස්මිංයෙව නිපජ්ජිස්සති. අථ නං ගහෙත්වා අත්තනො සාමිකං කත්වා ඉධෙව වසිස්සාමී”ති. සා නාගභවනං ගන්ත්වා දිබ්බපුප්ඵානි චෙව දිබ්බගන්ධෙ ච ආහරිත්වා දිබ්බපුප්ඵසයනං සජ්ජෙත්වා පණ්ණසාලායං පුප්ඵූපහාරං කත්වා ගන්ධචුණ්ණං විකිරිත්වා පණ්ණසාලං අලඞ්කරිත්වා නාගභවනමෙව ගතා.

රාජපුත්තො සායන්හසමයං ආගන්ත්වා පණ්ණසාලං පවිට්ඨො තං පවත්තිං දිස්වා “කෙන නු ඛො ඉමං සයනං සජ්ජිත”න්ති ඵලාඵලං පරිභුඤ්ජිත්වා “අහො සුගන්ධානි පුප්ඵානි, මනාපං වත කත්වා සයනං පඤ්ඤත්ත”න්ති න සද්ධාපබ්බජිතභාවෙන සොමනස්සජාතො පුප්ඵසයනෙ පරිවත්තිත්වා නිපන්නො නිද්දං ඔක්කමිත්වා පුනදිවසෙ සූරියුග්ගමනෙ උට්ඨාය පණ්ණසාලං අසම්මජ්ජිත්වා ඵලාඵලත්ථාය අගමාසි. නාගමාණවිකා තස්මිං ඛණෙ ආගන්ත්වා මිලාතානි පුප්ඵානි දිස්වා “කාමාධිමුත්තො එස, න සද්ධාපබ්බජිතො, සක්කා නං ගණ්හිතු”න්ති ඤත්වා පුරාණපුප්ඵානි නීහරිත්වා අඤ්ඤානි පුප්ඵානි ආහරිත්වා තථෙව නවපුප්ඵසයනං සජ්ජෙත්වා පණ්ණසාලං අලඞ්කරිත්වා චඞ්කමෙ පුප්ඵානි විකිරිත්වා නාගභවනමෙව ගතා. සො තං දිවසම්පි පුප්ඵසයනෙ සයිත්වා පුනදිවසෙ චින්තෙසි “කො නු ඛො ඉමං පණ්ණසාලං අලඞ්කරොතී”ති? සො ඵලාඵලත්ථාය අගන්ත්වා පණ්ණසාලතො අවිදූරෙ පටිච්ඡන්නො අට්ඨාසි. ඉතරාපි බහූ ගන්ධෙ චෙව පුප්ඵානි ච ආදාය අස්සමපදං අගමාසි. රාජපුත්තො උත්තමරූපධරං නාගමාණවිකං දිස්වාව පටිබද්ධචිත්තො අත්තානං අදස්සෙත්වා තස්සා පණ්ණසාලං පවිසිත්වා සයනං සජ්ජනකාලෙ පවිසිත්වා “කාසි ත්ව”න්ති පුච්ඡි. “අහං නාගමාණවිකා, සාමී”ති. “සසාමිකා අස්සාමිකාසී”ති. “සාමි, අහං පුබ්බෙ සසාමිකා, ඉදානි පන අස්සාමිකා විධවා”. “ත්වං පන කත්ථ වාසිකොසී”ති? “අහං බාරාණසිරඤ්ඤො පුත්තො බ්‍රහ්මදත්තකුමාරො නාම”. “ත්වං නාගභවනං පහාය කස්මා ඉධ විචරසී”ති? “සාමි, අහං තත්ථ සසාමිකානං නාගමාණවිකානං යසං ඔලොකෙත්වා කිලෙසං නිස්සාය උක්කණ්ඨිත්වා තතො නික්ඛමිත්වා සාමිකං පරියෙසන්තී විචරාමී”ති. “තෙන හි භද්දෙ, සාධු, අහම්පි න සද්ධාය පබ්බජිතො, පිතරා පන මෙ නීහරිතත්තා ඉධ වසාමි, ත්වං මා චින්තයි, අහං තෙ සාමිකො භවිස්සාමි, උභොපි ඉධ සමග්ගවාසං වසිස්සාමා”ති. සා “සාධූ”ති සම්පටිච්ඡි. තතො පට්ඨාය තෙ උභොපි තත්ථෙව සමග්ගවාසං වසිංසු. සා අත්තනො ආනුභාවෙන මහාරහං ගෙහං මාපෙත්වා මහාරහං පල්ලඞ්කං ආහරිත්වා සයනං පඤ්ඤපෙසි. තතො පට්ඨාය මූලඵලාඵලං න ඛාදි, දිබ්බඅන්නපානමෙව භුඤ්ජිත්වා ජීවිකං කප්පෙසි.

අපරභාගෙ නාගමාණවිකා ගබ්භං පටිලභිත්වා පුත්තං විජායි, සාගරතීරෙ ජාතත්තා තස්ස ‘‘සාගරබ්‍රහ්මදත්තො’’ති නාමං කරිංසු. තස්ස පදසා ගමනකාලෙ නාගමාණවිකා ධීතරං විජායි, තස්සා සමුද්දතීරෙ ජාතත්තා ‘‘සමුද්දජා’’ති නාමං කරිංසු. අථෙකො බාරාණසිවාසිකො වනචරකො තං ඨානං පත්වා කතපටිසන්ථාරො රාජපුත්තං සඤ්ජානිත්වා කතිපාහං තත්ථ වසිත්වා ‘‘දෙව, අහං තුම්හාකං ඉධ වසනභාවං රාජකුලස්ස ආරොචෙස්සාමී’’ති තං වන්දිත්වා නික්ඛමිත්වා නගරං අගමාසි. තදා රාජා කාලමකාසි. අමච්චා තස්ස සරීරකිච්චං කත්වා සත්තමෙ දිවසෙ සන්නිපතිත්වා ‘‘අරාජකං රජ්ජං නාම න සණ්ඨාති, රාජපුත්තස්ස වසනට්ඨානං වා අත්ථිභාවං වා න ජානාම, ඵුස්සරථං විස්සජ්ජෙත්වා රාජානං ගණ්හිස්සාමා’’ති මන්තයිංසු. තස්මිං ඛණෙ වනචරකො නගරං පත්වා තං කථං සුත්වා අමච්චානං සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘අහං රාජපුත්තස්ස සන්තිකෙ තයො චත්තාරො දිවසෙ වසිත්වා ආගතොම්හී’’ති තං පවත්තිං ආචික්ඛි. අමච්චා තස්ස සක්කාරං කත්වා තෙන මග්ගනායකෙන සද්ධිං තත්ථ ගන්ත්වා කතපටිසන්ථාරා රඤ්ඤො කාලකතභාවං ආරොචෙත්වා ‘‘දෙව, රජ්ජං පටිපජ්ජාහී’’ති ආහංසු.

සො ‘‘නාගමාණවිකාය චිත්තං ජානිස්සාමී’’ති තං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘භද්දෙ, පිතා මෙ කාලකතො, අමච්චා මය්හං ඡත්තං උස්සාපෙතුං ආගතා, ගච්ඡාම, භද්දෙ, උභොපි ද්වාදසයොජනිකාය බාරාණසියා රජ්ජං කාරෙස්සාම, ත්වං සොළසන්නං ඉත්ථිසහස්සානං ජෙට්ඨිකා භවිස්සසී’’ති ආහ. ‘‘සාමි, න සක්කා මයා ගන්තු’’න්ති. ‘‘කිංකාරණා’’ති? ‘‘මයං ඝොරවිසා ඛිප්පකොපා අප්පමත්තකෙනපි කුජ්ඣාම, සපත්තිරොසො ච නාම භාරියො. සචාහං කිඤ්චි දිස්වා වා සුත්වා වා කුද්ධා ඔලොකෙස්සාමි, භස්මාමුට්ඨි විය විප්පකිරිස්සති. ඉමිනා කාරණෙන න සක්කා මයා ගන්තු’’න්ති. රාජපුත්තො පුනදිවසෙපි යාචතෙව. අථ නං සා එවමාහ – ‘‘අහං තාව කෙනචි පරියායෙන න ගමිස්සාමි, ඉමෙ පන මෙ පුත්තා නාගකුමාරා තව සම්භවෙන ජාතත්තා මනුස්සජාතිකා. සචෙ තෙ මයි සිනෙහො අත්ථි, ඉමෙසු අප්පමත්තො භව. ඉමෙ ඛො පන උදකබීජකා සුඛුමාලා මග්ගං ගච්ඡන්තා වාතාතපෙන කිලමිත්වා මරෙය්‍යුං, තස්මා එකං නාවං ඛණාපෙත්වා උදකස්ස පූරාපෙත්වා තාය ද්වෙ පුත්තකෙ උදකකීළං කීළාපෙත්වා නගරෙපි අන්තොවත්ථුස්මිංයෙව පොක්ඛරණිං කාරෙය්‍යාසි, එවං තෙ න කිලමිස්සන්තී’’ති.

සා එවඤ්ච පන වත්වා රාජපුත්තං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පුත්තකෙ ආලිඞ්ගිත්වා ථනන්තරෙ නිපජ්ජාපෙත්වා සීසෙ චුම්බිත්වා රාජපුත්තස්ස නිය්‍යාදෙත්වා රොදිත්වා කන්දිත්වා තත්ථෙව අන්තරධායිත්වා නාගභවනං අගමාසි. රාජපුත්තොපි දොමනස්සප්පත්තො අස්සුපුණ්ණෙහි නෙත්තෙහි නිවෙසනා නික්ඛමිත්වා අක්ඛීනි පුඤ්ඡිත්වා අමච්චෙ උපසඞ්කමි. තෙ තං තත්ථෙව අභිසිඤ්චිත්වා ‘‘දෙව, අම්හාකං නගරං ගච්ඡාමා’’ති වදිංසු. තෙන හි සීඝං නාවං ඛණිත්වා සකටං ආරොපෙත්වා උදකස්ස පූරෙත්වා උදකපිට්ඨෙ වණ්ණගන්ධසම්පන්නානි නානාපුප්ඵානි විකිරථ, මම පුත්තා උදකබීජකා, තෙ තත්ථ කීළන්තා සුඛං ගමිස්සන්තී’’ති. අමච්චා තථා කරිංසු. රාජා බාරාණසිං පත්වා අලඞ්කතනගරං පවිසිත්වා සොළසසහස්සාහි නාටකිත්ථීහි අමච්චාදීහි ච පරිවුතො මහාතලෙ නිසීදිත්වා සත්තාහං මහාපානං පිවිත්වා පුත්තානං අත්ථාය පොක්ඛරණිං කාරෙසි. තෙ නිබද්ධං තත්ථ කීළිංසු.

අථෙකදිවසං පොක්ඛරණියං උදකෙ පවෙසියමානෙ එකො කච්ඡපො පවිසිත්වා නික්ඛමනට්ඨානං අපස්සන්තො පොක්ඛරණිතලෙ නිපජ්ජිත්වා දාරකානං කීළනකාලෙ උදකතො උට්ඨාය සීසං නීහරිත්වා තෙ ඔලොකෙත්වා පුන උදකෙ නිමුජ්ජි. තෙ තං දිස්වා භීතා පිතු සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘තාත, පොක්ඛරණියං එකො යක්ඛො අම්හෙ තාසෙතී’’ති ආහංසු. රාජා ‘‘ගච්ඡථ නං ගණ්හථා’’ති පුරිසෙ ආණාපෙසි. තෙ ජාලං ඛිපිත්වා කච්ඡපං ආදාය රඤ්ඤො දස්සෙසුං. කුමාරා තං දිස්වා ‘‘එස, තාත, පිසාචො’’ති විරවිංසු. රාජා පුත්තසිනෙහෙන කච්ඡපස්ස කුජ්ඣිත්වා ‘‘ගච්ඡථස්ස කම්මකාරණං කරොථා’’ති ආණාපෙසි. තත්‍ර එකච්චෙ ‘‘අයං රාජවෙරිකො, එතං උදුක්ඛලෙ මුසලෙහි චුණ්ණවිචුණ්ණං කාතුං වට්ටතී’’ති ආහංසු, එකච්චෙ ‘‘තීහි පාකෙහි පචිත්වා ඛාදිතුං’’, එකච්චෙ ‘‘අඞ්ගාරෙසු උත්තාපෙතුං,’’ එකච්චෙ ‘‘අන්තොකටාහෙයෙව නං පචිතුං වට්ටතී’’ති ආහංසු. එකො පන උදකභීරුකො අමච්චො ‘‘ඉමං යමුනාය ආවට්ටෙ ඛිපිතුං වට්ටති, සො තත්ථ මහාවිනාසං පාපුණිස්සති. එවරූපා හිස්ස කම්මකාරණා නත්ථී’’ති ආහ. කච්ඡපො තස්ස කථං සුත්වා සීසං නීහරිත්වා එවමාහ – ‘‘අම්භො, කිං තෙ මයා අපරාධො කතො, කෙන මං එවරූපං කම්මකාරණං විචාරෙසි. මයා හි සක්කා ඉතරා කම්මකාරණා සහිතුං, අයං පන අතිකක්ඛළො, මා එවං අවචා’’ති. තං සුත්වා රාජා ‘‘ඉමං එතදෙව කාරෙතුං වට්ටතී’’ති යමුනාය ආවට්ටෙ ඛිපාපෙසි. පුරිසො තථා අකාසි. සො එකං නාගභවනගාමිං උදකවාහං පත්වා නාගභවනං අගමාසි.

අථ නං තස්මිං උදකවාහෙ කීළන්තා ධතරට්ඨනාගරඤ්ඤො පුත්තා නාගමාණවකා දිස්වා ‘‘ගණ්හථ නං දාස’’න්ති ආහංසු. සො චින්තෙසි ‘‘අහං බාරාණසිරඤ්ඤො හත්ථා මුච්චිත්වා එවරූපානං ඵරුසානං නාගානං හත්ථං පත්තො, කෙන නු ඛො උපායෙන මුච්චෙය්‍ය’’න්ති. සො ‘‘අත්ථෙසො උපායො’’ති මුසාවාදං කත්වා ‘‘තුම්හෙ ධතරට්ඨස්ස නාගරඤ්ඤො සන්තකා හුත්වා කස්මා එවං වදෙථ, අහං චිත්තචූළො නාම කච්ඡපො බාරාණසිරඤ්ඤො දූතො, ධතරට්ඨස්ස සන්තිකං ආගතො, අම්හාකං රාජා ධතරට්ඨස්ස ධීතරං දාතුකාමො මං පහිණි, තස්ස මං දස්සෙථා’’ති ආහ. තෙ සොමනස්සජාතා තං ආදාය රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා තමත්ථං ආරොචෙසුං. රාජා ‘‘ආනෙථ න’’න්ති තං පක්කොසාපෙත්වා දිස්වාව අනත්තමනො හුත්වා ‘‘එවං ලාමකසරීරො දූතකම්මං කාතුං න සක්කොතී’’ති ආහ. තං සුත්වා කච්ඡපො ‘‘කිං පන, මහාරාජ, දූතෙහි නාම තාලප්පමාණෙහි භවිතබ්බං, සරීරඤ්හි ඛුද්දකං වා මහන්තං වා අප්පමාණං, ගතගතට්ඨානෙ කම්මනිප්ඵාදනමෙව පමාණං. මහාරාජ, අම්හාකං රඤ්ඤො බහූ දූතා. ථලෙ කම්මං මනුස්සා කරොන්ති, ආකාසෙ පක්ඛිනො, උදකෙ අහමෙව. අහඤ්හි චිත්තචූළො නාම කච්ඡපො ඨානන්තරප්පත්තො රාජවල්ලභො, මා මං පරිභාසථා’’ති අත්තනො ගුණං වණ්ණෙසි. අථ නං ධතරට්ඨො පුච්ඡි ‘‘කෙන පනත්ථෙන රඤ්ඤා පෙසිතොසී’’ති. මහාරාජ, රාජා මං එවමාහ ‘‘මයා සකලජම්බුදීපෙ රාජූහි සද්ධිං මිත්තධම්මො කතො, ඉදානි

ධතරට්ඨෙන නාගරඤ්ඤා සද්ධිං මිත්තධම්මං කාතුං මම ධීතරං සමුද්දජං දම්මී''ති වත්වා මං පහිණි. ''තුම්හෙ පපඤ්චං අකත්වා මයා සද්ධිංයෙව පුරිසං පෙසෙත්වා දිවසං වවත්ථපෙත්වා දාරිකං ගණ්හථා''ති. සො තුස්සිත්වා තස්ස සක්කාරං කත්වා තෙන සද්ධිං චත්තාරො නාගමාණවකෙ පෙසෙසි ''ගච්ඡථ, රඤ්ඤො වචනං සුත්වා දිවසං වවත්ථපෙත්වා එථා''ති. තෙ ''සාධූ''ති වත්වා කච්ඡපං ගහෙත්වා නාගභවනා නික්ඛමිංසු.

කච්ඡපො යමුනාය බාරාණසියා ච අන්තරෙ එකං පදුමසරං දිස්වා එකෙනුපායෙන පලායිතුකාමො එවමාහ – ''භො නාගමාණවකා, අම්හාකං රාජා පුත්තදාරා චස්ස මං උදකෙ ගොචරත්තා රාජනිවෙසනං ආගතං දිස්වාව පදුමානි නො දෙහි, භිසමූලානි දෙහීති යාචන්ති. අහං තෙසං අත්ථාය තානි ගණ්හිස්සාමි, එත්ථ මං විස්සජ්ජෙත්වා මං අපස්සන්තාපි පුරෙතරං රඤ්ඤො සන්තිකං ගච්ඡථ, අහං වො තත්ථෙව පස්සිස්සාමී''ති. තෙ තස්ස සද්දහිත්වා තං විස්සජ්ජෙසුං. සො තත්ථ එකමන්තෙ නිලීයි. ඉතරෙපි නං අදිස්වා ''රඤ්ඤො සන්තිකං ගතො භවිස්සතී''ති මාණවකවණ්ණෙන රාජානං උපසඞ්කමිංසු. රාජා පටිසන්ථාරං කත්වා ''කුතො ආගතත්ථා''ති පුච්ඡි. ''ධතරට්ඨස්ස සන්තිකා, මහාරාජා''ති. ''කිංකාරණා ඉධාගතා''ති? ''මහාරාජ, මයං තස්ස දූතා, ධතරට්ඨො වො ආරොග්‍යං පුච්ඡති. සචෙ යං වො ඉච්ඡථ, තං නො වදෙථ. තුම්හාකං කිර ධීතරං සමුද්දජං අම්හාකං රඤ්ඤො පාදපරිචාරිකං කත්වා දෙථා''ති ඉමමත්ථං පකාසෙන්තා පඨමං ගාථමාහංසු –

784. ''යං කිඤ්චි රතනං අත්ථි, ධතරට්ඨනිවෙසනෙ;
සබ්බානි තෙ උපයන්තු, ධීතරං දෙහි රාජිනො''ති.

තත්ථ **සබ්බානි තෙ උපයන්තූ**ති තස්ස නිවෙසනෙ සබ්බානි රතනානි තව නිවෙසනං උපගච්ඡන්තු.

තං සුත්වා රාජා දුතියං ගාථමාහ –

785. ''න නො විවාහො නාගෙහි, කතපුබ්බො කුදාචනං;
තං විවාහං අසංයුත්තං, කථං අම්හෙ කරොමසෙ''ති.

තත්ථ **අසංයුත්ත**න්ති අයුත්තං තිරච්ඡානෙහි සද්ධිං සංසග්ගං අනනුච්ඡවිකං. **අම්හෙ**ති අම්හෙ මනුස්සජාතිකා සමානා කථං තිරච්ඡානගතසම්බන්ධං කරොමාති.

තං සුත්වා නාගමාණවකා ''සචෙ තෙ ධතරට්ඨෙන සද්ධිං සම්බන්ධො අනනුච්ඡවිකො, අථ කස්මා අත්තනො උපට්ඨාකං චිත්තචූළං නාම කච්ඡපං 'සමුද්දජං නාම තෙ ධීතරං දම්මී'ති අම්හාකං රඤ්ඤො පෙසෙසි? එවං පෙසෙත්වා ඉදානි තෙ අම්හාකං රාජානං පරිභවං කරොන්තස්ස කත්තබ්බයුත්තකං මයං ජානිස්සාම. මයඤ්හි නාගමාණවකා''ති වත්වා රාජානං තජ්ජෙන්තා ද්වෙ ගාථා අභාසිංසු –

786. ''ජීවිතං නූන තෙ චත්තං, රට්ඨං වා මනුජාධිප;
න හි නාගෙ කුපිතම්හි, චිරං ජීවන්ති තාදිසා.

787. ''යො ත්වං දෙව මනුස්සොසි, ඉද්ධිමන්තං අනිද්ධිමා;
වරුණස්ස නියං පුත්තං, යාමුනං අතිමඤ්ඤසී''ති.

තත්ථ **රට්ඨං වා**ති එකංසෙන තයා ජීවිතං වා රට්ඨං වා චත්තං. **තාදිසා**ති තුම්හාදිසා එවං මහානුභාවෙ නාගෙ කුපිතෙ චිරං ජීවිතුං න සක්කොන්ති, අන්තරාව අන්තරධායන්ති. **යො ත්වං, දෙව, මනුස්සොසී**ති දෙව, යො ත්වං මනුස්සො සමානො. **වරුණස්සා**ති වරුණනාගරාජස්ස. **නියං පුත්ත**න්ති අජ්ඣත්තිකපුත්තං. **යාමුන**න්ති යමුනාය හෙට්ඨා ජාතං.

තතො රාජා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

788. ''නාතිමඤ්ඤාමි රාජානං, ධතරට්ඨං යසස්සිනං;
ධතරට්ඨො හි නාගානං, බහූනමපි ඉස්සරො.

789. ''අහි මහානුභාවොපි, න මෙ ධීතරමාරහො;
ඛත්තියො ච විදෙහානං, අභිජාතා සමුද්දජා''ති.

තත්ථ **බහූනමපී**ති පඤ්චයොජනසතිකස්ස නාගභවනස්ස ඉස්සරභාවං සන්ධායෙවමාහ. **න මෙ ධීතරමාරහො**ති එවං මහානුභාවොපි පන සො අභිජාතිකත්තා මම ධීතරං අරහො න හොති. **''ඛත්තියො ච විදෙහාන''**න්ති ඉදං මාතිපක්ඛෙ ඤාතකෙ දස්සෙන්තො ආහ. **සමුද්දජා**ති සො ච විදෙහරාජපුත්තො මම ධීතා සමුද්දජා චාති උභොපි අභිජාතා. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං සංවාසං අරහන්ති. න හෙසා මණ්ඩූකභක්ඛස්ස සප්පස්ස අනුච්ඡවිකාති ආහ.

නාගමාණවකා තං තත්ථෙව නාසාවාතෙන මාරෙතුකාමා හුත්වාපි ''අම්හාකං දිවසං වවත්ථාපනත්ථාය පෙසිතා, ඉමං මාරෙත්වා ගන්තුං න යුත්තං, ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආචික්ඛිත්වා ජානිස්සාමා''ති තත්ථෙව අන්තරහිතා ''කිං, තාතා, ලද්ධා වො රාජධීතා''ති රඤ්ඤා පුච්ඡිතා කුජ්ඣිත්වා ''කිං, දෙව, අම්හෙ අකාරණා යත්ථ වා තත්ථ වා පෙසෙසි. සචෙපි

මාරෙතුකාමො, ඉධෙව නො මාරෙහි. සො තුම්හෙ අක්කොසති පරිභාසති, අත්තනො ධීතරං ජාතිමානෙන උක්ඛිපතී''ති තෙන වුත්තඤ්ච අවුත්තඤ්ච වත්වා රඤ්ඤො කොධං උප්පාදයිංසු. සො අත්තනො පරිසං සන්නිපාතෙතුං ආණාපෙන්තො ආහ –

790. ''කම්බලස්සතරා උට්ඨෙන්තු, සබ්බෙ නාගෙ නිවෙදය;
බාරාණසිං පවජ්ජන්තු, මා ච කඤ්චි විහෙඨයු''න්ති.

තත්ථ **කම්බලස්සතරා උට්ඨෙන්තූති** කම්බලස්සතරා නාම තස්ස මාතුපක්ඛිකා සිනෙරුපාදෙ වසනනාගා, තෙ ච උට්ඨහන්තු. අඤ්ඤෙ ච චතූසු දිසාසු අනුදිසාසු යත්තකා වා මය්හං වචනකරා, තෙ සබ්බෙ නාගෙ නිවෙදය, ගන්ත්වා ජානාපෙථ, ඛිප්පං කිර සන්නිපාතෙථාති ආණාපෙන්තො එවමාහ. තතො සබ්බෙහෙව සීඝං සන්නිපතිතෙහි ''කිං කරොම, දෙවා''ති වුත්තෙ ''සබ්බෙපි තෙ නාගා බාරාණසිං පවජ්ජන්තූ''ති ආහ. ''තත්ථ ගන්ත්වා කිං කාතබ්බං, දෙව, තං නාසාවාතප්පහාරෙන භස්මං කරොමා''ති ච වුත්තෙ රාජධීතරි පටිබද්ධචිත්තතාය තස්සා විනාසං අනිච්ඡන්තො **''මා ච කඤ්චි විහෙඨයු''**න්ති ආහ, තුම්හෙසු කොචි කඤ්චි මා විහෙඨයාති අත්ථො. අයමෙව වා පාඨො.

අථ නං නාගා ''සචෙ කොචි මනුස්සො න විහෙඨෙතබ්බො, තත්ථ ගන්ත්වා කිං කරිස්සාමා''ති ආහංසු. අථ නෙ ''ඉදඤ්චිදඤ්ච කරොථ, අහම්පි ඉදං නාම කරිස්සාමී''ති ආචික්ඛන්තො ගාථාද්වයමාහ –

791. ''නිවෙසනෙසු සොබ්භෙසු, රථියා චච්චරෙසු ච;
රුක්ඛග්ගෙසු ච ලම්බන්තු, විතතා තොරණෙසු ච.

792. ''අහම්පි සබ්බසෙතෙන, මහතා සුමහං පුරං;
පරික්ඛිපිස්සං භොගෙහි, කාසීනං ජනයං භය''න්ති.

තත්ථ **සොබ්භෙසූති** පොක්ඛරණීසු. **රථියාති** රථිකාය. **විතතාති** විතතසරීරා මහාසරීරා හුත්වා එතෙසු චෙව නිවෙසනාදීසු ද්වාරතොරණෙසු ච ඔලම්බන්තු, එත්තකං නාගා කරොන්තු, කරොන්තා ච නිවෙසනෙ තාව මඤ්චපීඨානං හෙට්ඨා ච උපරි ච අන්තොගබ්භබහිගබ්භාදීසු ච පොක්ඛරණියං උදකපිට්ඨෙ රථිකාදීනං පස්සෙසු චෙව ථලෙසු ච මහන්තානි සරීරානි මාපෙත්වා මහන්තෙ ඵණෙ කත්වා කම්මාරගග්ගරී විය ධමමානා ''සුසූ''ති සද්දං කරොන්තා ඔලම්බථ ච නිපජ්ජථ ච. අත්තානං පන තරුණදාරකානං ජරාජිණ්ණානං ගබ්භිනිත්ථීනං සමුද්දජාය චාති ඉමෙසං චතුන්නං මා දස්සයිත්ථ. අහම්පි සබ්බසෙතෙන මහන්තෙන සරීරෙන ගන්ත්වා සුමහන්තං කාසිපුරං සත්තක්ඛත්තුං භොගෙහි පරික්ඛිපිස්සං, මහන්තෙන ඵණෙන නං ඡාදෙත්වා එකන්ධකාරං කත්වා කාසීනං භයං ජනයන්තො ''සුසූ''ති සද්දං මුඤ්චිස්සාමීති.

අථ සබ්බෙ නාගා තථා අකංසු. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

793. ''තස්ස තං වචනං සුත්වා, උරගානෙකවණ්ණිනො;
බාරාණසිං පවජ්ජිංසු, න ච කඤ්චි විහෙඨයුං.

794. ''නිවෙසනෙසු සොබ්භෙසු, රථියා චච්චරෙසු ච;
රුක්ඛග්ගෙසු ච ලම්බිංසු, විතතා තොරණෙසු ච.

795. ''තෙසු දිස්වාන ලම්බන්තෙ, පුථූ කන්දිංසු නාරියො;
නාගෙ සොණ්ඩිකතෙ දිස්වා, පස්සසන්තෙ මුහුං මුහුං.

796. ''බාරාණසී පබ්‍යථිතා, ආතුරා සමපජ්ජථ;
බාහා පග්ගය්හ පක්කන්දුං, ධීතරං දෙහි රාජිනො''ති.

තත්ථ **අනෙකවණ්ණිනොති** නීලාදිවසෙන අනෙකවණ්ණා. එවරූපානි හි තෙ රූපානි මාපයිංසු. **පවජ්ජිංසූති** අඩ්ඪරත්තසමයෙ පවිසිංසු. **ලම්බිංසූති** ධතරට්ඨෙන වුත්තනියාමෙනෙව තෙ සබ්බෙසු ඨානෙසු මනුස්සානං සඤ්චාරං පච්ඡින්දිත්වා ඔලම්බිංසු. දූතා හුත්වා ආගතා පන චත්තාරො නාගමාණවකා රඤ්ඤො සයනස්ස චත්තාරො පාදෙ පරික්ඛිපිත්වා උපරිසීසෙ මහන්තෙ ඵණෙ කත්වා තුණ්ඩෙහි සීසං පහරන්තා විය දාඨා විවරිත්වා පස්සසන්තා අට්ඨංසු. ධතරට්ඨොපි අත්තනා වුත්තනියාමෙන නගරං පටිච්ඡාදෙසි. පබුජ්ඣමානා පුරිසා යතො යතො හත්ථං වා පාදං වා පසාරෙන්ති, තත්ථ තත්ථ සප්පෙ ඵුසිත්වා ''සප්පො, සප්පො''ති විරවන්ති. **පුථූ කන්දිංසූති** යෙසු ගෙහෙසු දීපා ජලන්ති, තෙසු ඉත්ථියො පබුද්ධා ද්වාරතොරණගොපානසියො ඔලොකෙත්වා ඔලම්බන්තෙ නාගෙ දිස්වා බහූ එකප්පහාරෙනෙව කන්දිංසු. එවං සකලනගරං එකකොලාහලං අහොසි. **සොණ්ඩිකතෙති** කතඵණෙ.

පක්කන්දුන්ති විභාතාය රත්තියා නාගානං අස්සාසවාතෙන සකලනගරෙ රාජනිවෙසනෙ ච උප්පාතියමානෙ විය භීතා මනුස්සා ''නාගරාජානො කිස්ස නො විහෙඨථා''ති වත්වා තුම්හාකං රාජා ''ධීතරං දස්සාමී''ති ධතරට්ඨස්ස දූතං පෙසෙත්වා පුන තස්ස දූතෙහි ආගන්ත්වා ''දෙහී''ති වුත්තො අම්හාකං රාජානං අක්කොසති පරිභාසති. ''සචෙ අම්හාකං රඤ්ඤො ධීතරං න දස්සති, සකලනගරස්ස ජීවිතං නත්ථී''ති වුත්තෙ ''තෙන හි නො , සාමි, ඔකාසං දෙථ, මයං ගන්ත්වා රාජානං යාචිස්සාමා''ති යාචන්තා ඔකාසං ලභිත්වා රාජද්වාරං ගන්ත්වා මහන්තෙන රවෙන

පක්කන්තිංසු. භරියායොපිස්ස අත්තනො අත්තනො ගබ්භෙසු නිපන්නකාව ''දෙව, ධීතරං ධතරට්ඨරඤ්ඤො දෙහී''ති එකප්පහාරෙන කන්දිංසු. තෙපි චත්තාරො නාගමාණවකා ''දෙහී''ති තුණ්හෙහි සීසං පහරන්තා විය දාඨා විවරිත්වා පස්සසන්තා අට්ඨංසු.

සො නිපන්නකොව නගරවාසීනඤ්ච අත්තනො ච භරියානං පරිදෙවිතසද්දං සුත්වා චතූහි ච නාගමාණවකෙහි තජ්ජිතත්තා මරණභයභීතො ''මම ධීතරං සමුද්දජං ධතරට්ඨස්ස දම්මී''ති තික්ඛත්තුං අවච. තං සුත්වා සබ්බෙපි නාගරාජානො තිගාවුතමත්තං පටික්කමිත්වා දෙවනගරං විය එකං නගරං මාපෙත්වා තත්ථ ඨිතා ''ධීතරං කිර නො පෙසෙතූ''ති පණ්ණාකාරං පහිණිංසු. රාජා තෙහි ආභතං පණ්ණාකාරං ගහෙත්වා ''තුම්හෙ ගච්ඡථ, අහං ධීතරං අමච්චානං හත්ථෙ පහිණිස්සාමී''ති තෙ උය්‍යොජෙත්වා ධීතරං පක්කොසාපෙත්වා උපරිපාසාදං ආරොපෙත්වා සීහපඤ්ජරං විවරිත්වා ''අම්ම, පස්සෙතං අලඞ්කතනගරං, ත්වං එත්ථ එතස්ස රඤ්ඤො අග්ගමහෙසී භවිස්සසි, න දූරෙ ඉතො තං නගරං, උක්කණ්ඨිතකාලෙයෙව ඉධ ආගන්තුං සක්කා, එත්ථ ගන්තබ්බ''න්ති සඤ්ඤාපෙත්වා සීසං න්හාපෙත්වා සබ්බාලඞ්කාරෙහි අලඞ්කරිත්වා පටිච්ඡන්නයොග්ගෙ නිසීදාපෙත්වා අමච්චානං හත්ථෙ දත්වා පාහෙසි. නාගරාජානො පච්චුග්ගමනං කත්වා මහාසක්කාරං කරිංසු. අමච්චා නගරං පවිසිත්වා තං තස්ස දත්වා බහුං ධනං ආදාය නිවත්තිංසු. තෙ රාජධීතරං පාසාදං ආරොපෙත්වා අලඞ්කතදිබ්බසයනෙ නිපජ්ජාපෙසුං. තඞ්ඛණඤ්ඤෙව නං නාගමාණවිකා ඛුජ්ජාදිවෙසං ගහෙත්වා මනුස්සපරිචාරිකා විය පරිවාරයිංසු. සා දිබ්බසයනෙ නිපන්නමත්තාව දිබ්බඵස්සං ඵුසිත්වා නිද්දං ඔක්කමි.

ධතරට්ඨො තං ගහෙත්වා සද්ධිං නාගපරිසාය තත්ථ අන්තරහිතො නාගභවනෙයෙව පාතුරහොසි. රාජධීතා පබුජ්ඣිත්වා අලඞ්කතදිබ්බසයනං අඤ්ඤෙ ච සුවණ්ණපාසාදමණිපාසාදාදයො උය්‍යානපොක්ඛරණියො අලඞ්කතදෙවනගරං විය නාගභවනං දිස්වා ඛුජ්ජාදිපරිචාරිකායො පුච්ඡි ''ඉදං නගරං අතිවිය අලඞ්කතං, න අම්හාකං නගරං විය, කස්සෙත''න්ති. ''සාමිකස්ස තෙ සන්තකං, දෙවි, න අප්පපුඤ්ඤා එවරූපං සම්පත්තිං ලභන්ති, මහාපුඤ්ඤතාය තෙ අයං ලද්ධා''ති. ධතරට්ඨොපි පඤ්චයොජනසතිකෙ නාගභවනෙ භෙරිං චරාපෙසි ''යො සමුද්දජාය සප්පවණ්ණං දස්සෙති, තස්ස රාජදණ්ඩො භවිස්සතී''ති. තස්මා එකොපි තස්සා සප්පවණ්ණං දස්සෙතුං සමත්ථො නාම නාහොසි. සා මනුස්සලොකසඤ්ඤාය එව තත්ථ තෙන සද්ධිං සම්මොදමානා පියසංවාසං වසි.

නගරකණ්ඩං නිට්ඨිතං.

උපොසථකණ්ඩං

සා අපරභාගෙ ධතරට්ඨං පටිච්ච ගබ්භං පටිලභිත්වා පුත්තං විජායි, තස්ස පියදස්සනත්තා ''සුදස්සනො''ති නාමං කරිංසු. පුනාපරං පුත්තං විජායි, තස්ස ''දත්තො''ති නාමං අකංසු. සො පන බොධිසත්තො. පුනෙකං පුත්තං විජායි, තස්ස ''සුභොගො''ති නාමං කරිංසු. අපරම්පි පුත්තං විජායි, තස්ස ''අරිට්ඨො''ති නාමං කරිංසු. ඉති සා චත්තාරො පුත්තෙ විජායිත්වාපි නාගභවනභාවං න ජානාති. අථෙකදිවසං තරුණනාගා අරිට්ඨස්ස ආචික්ඛිංසු ''තව මාතා මනුස්සිත්ථී, න නාගිනී''ති. අරිට්ඨො ''වීමංසිස්සාමි න''න්ති එකදිවසං ථනං පිවන්තොව සප්පසරීරං මාපෙත්වා නඞ්ගුට්ඨඛණ්ඩෙන මාතු පිට්ඨිපාදෙ සට්ටෙසි. සා තස්ස සප්පසරීරං දිස්වා භීතතසිතා මහාරවං රවිත්වා තං භූමියං ඛිපන්තී නඛෙන තස්ස අක්ඛිං භින්දි. තතො ලොහිතං පග්ඝරි. රාජා තස්සා සද්දං සුත්වා ''කිස්සෙසා විරවතී''ති පුච්ඡිත්වා අරිට්ඨෙන කතකිරියං සුත්වා ''ගණ්හථ, නං දාසං ගහෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙථා''ති තජ්ජෙන්තො ආගච්ඡි. රාජධීතා තස්ස කුද්ධභාවං ඤත්වා පුත්තසිනෙහෙන ''දෙව, පුත්තස්ස මෙ අක්ඛි භින්නං, ඛමථෙතස්සාපරාධ''න්ති ආහ. රාජා එතාය එවං වදන්තියා ''කිං සක්කා කාතු''න්ති ඛමි. තං දිවසං සා ''ඉදං නාගභවන''න්ති අඤ්ඤාසි. තතො ච පට්ඨාය අරිට්ඨො කාණාරිට්ඨො නාම ජාතො. චත්තාරොපි පුත්තා විඤ්ඤුතං පාපුණිංසු.

අථ නෙසං පිතා යොජනසතිකං යොජනසතිකං කත්වා රජ්ජමදාසි, මහන්තො යසො අහොසි. සොළස සොළස නාගකඤ්ඤාසහස්සානි පරිවාරයිංසු. පිතු එකයොජනසතිකමෙව රජ්ජං අහොසි. තයො පුත්තා මාසෙ මාසෙ මාතාපිතරො පස්සිතුං ආගච්ඡන්ති, බොධිසත්තො පන අන්වද්ධමාසං ආගච්ඡති. නාගභවනෙ සමුට්ඨිතං පඤ්හං බොධිසත්තොව කථෙති. පිතරා සද්ධිං විරූපක්ඛමහාරාජස්සපි උපට්ඨානං ගච්ඡති, තස්ස සන්තිකෙ සමුට්ඨිතං පඤ්හම්පි සොව කථෙති. අථෙකදිවසං විරූපක්ඛෙ නාගපරිසාය සද්ධිං තිදසපුරං ගන්ත්වා සක්කං පරිවාරෙත්වා නිසින්නෙ දෙවානං අන්තරෙ පඤ්හො සමුට්ඨාසි. තං කොචි කථෙතුං නාසක්ඛි, පල්ලඞ්කවරගතො පන හුත්වා මහාසත්තොව කථෙසි. අථ නං දෙවරාජා දිබ්බගන්ධපුප්ඵෙහි පූජෙත්වා ''දත්ත, ත්වං පථවිසමාය විපුලාය පඤ්ඤාය සමන්නාගතො, ඉතො පට්ඨාය භූරිදත්තො නාම හොහී''ති ''භූරිදත්තො'' තිස්ස නාමං අකාසි. සො තතො පට්ඨාය සක්කස්ස උපට්ඨානං ගච්ඡන්තො අලඞ්කතවෙජයන්තපාසාදං දෙවච්ඡරාහි ආකිණ්ණං අතිමනොහරං සක්කස්ස සම්පත්තිං දිස්වා දෙවලොකෙ පියං කත්වා ''කිං මෙ ඉමිනා මණ්ඩූකභක්ඛෙන අත්තභාවෙන, නාගභවනං ගන්ත්වා උපොසථවාසං වසිත්වා ඉමස්මිං දෙවලොකෙ උප්පත්තිකාරණං කරිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා නාගභවනං ගන්ත්වා මාතාපිතරො ආපුච්ඡි ''අම්මතාතා, අහං උපොසථකම්මං කරිස්සාමී''ති. ''සාධු, තාත, කරොහි, කරොන්තො පන බහි අගන්ත්වා ඉමස්මිඤ්ඤෙව නාගභවනෙ එකස්මිං සුඤ්ඤවිමානෙ කරොහි, බහිගතානං පන නාගානං මහන්තං භය''න්ති.

සො ‘‘සාධූ’’ති පටිස්සුණිත්වා තත්ථෙව සුඤ්ඤවිමානෙ රාජුය්‍යානෙ උපොසථවාසං වසති. අථ නං නානාතූරියහත්ථා නාගකඤ්ඤා පරිවාරෙන්ති. සො ‘‘න මය්හං ඉධ වසන්තස්ස උපොසථකම්මං මත්ථකං පාපුණිස්සති, මනුස්සපථං ගන්ත්වා කරිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා නිවාරණභයෙන මාතාපිතූනං අනාරොචෙත්වා අත්තනො භරියායො ආමන්තෙත්වා ‘‘භද්දෙ, අහං මනුස්සලොකං ගන්ත්වා යමුනාතීරෙ නිග්‍රොධරුක්ඛො අත්ථි, තස්සාවිදූරෙ වම්මිකමත්ථකෙ භොගෙ ආභුජිත්වා චතුරඞ්ගසමන්නාගතං උපොසථං අධිට්ඨාය නිපජ්ජිත්වා උපොසථකම්මං කරිස්සාමි. මයා සබ්බරත්තිං නිපජ්ජිත්වා උපොසථකම්මෙ කතෙ අරුණුග්ගමනවෙලායමෙව තුම්හෙ දස දස ඉත්ථියො ආදාය වාරෙන වාරෙන තූරියහත්ථා මම සන්තිකං ආගන්ත්වා මං ගන්ධෙහි ච පුප්ඵෙහි ච පූජෙත්වා ගායිත්වා නච්චිත්වා මං ආදාය නාගභවනමෙව ආගච්ඡථා’’ති වත්වා තත්ථ ගන්ත්වා වම්මිකමත්ථකෙ භොගෙ ආභුජිත්වා ‘‘යො මම චම්මං වා න්හාරුං වා අට්ඨිං වා රුහිරං වා ඉච්ඡති, සො ආහරතූ’’ති චතුරඞ්ගසමන්නාගතං උපොසථං අධිට්ඨාය නඞ්ගලසීසප්පමාණං සරීරං මාපෙත්වා නිපන්නො උපොසථකම්මමකාසි. අරුණෙ උට්ඨහන්තෙයෙව තං නාගමාණවිකා ආගන්ත්වා යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජිත්වා නාගභවනං ආනෙන්ති. තස්ස ඉමිනා නියාමෙන උපොසථං කරොන්තස්ස දීඝො අද්ධා වීතිවත්තො.

උපොසථඛණ්ඩං නිට්ඨිතං.

ගරුළඛණ්ඩං

තදා එකො බාරාණසිද්වාරගාමවාසී බ්‍රාහ්මණො සොමදත්තෙන නාම පුත්තෙන සද්ධිං අරඤ්ඤං ගන්ත්වා සූලයන්තපාසවාගුරාදීහි ඔඩ්ඩෙත්වා මිගෙ වධිත්වා මංසං කාජෙනාහරිත්වා වික්කිණන්තො ජීවිකං කප්පෙසි. සො එකදිවසං අන්තමසො ගොධාමත්තම්පි අලභිත්වා ‘‘තාත සොමදත්ත, සචෙ තුච්ඡහත්ථා ගමිස්සාම, මාතා තෙ කුජ්ඣිස්සති, යං කිඤ්චි ගහෙත්වා ගමිස්සාමා’’ති වත්වා බොධිසත්තස්ස නිපන්නවම්මිකට්ඨානාභිමුඛො ගන්ත්වා පානීයං පාතුං යමුනං ඔතරන්තානං මිගානං පදවලඤ්ජං දිස්වා ‘‘තාත, මිගමග්ගො පඤ්ඤායති, ත්වං පටික්කමිත්වා තිට්ඨාහි, අහං පානීයත්ථාය ආගතං මිගං විජ්ඣිස්සාමී’’ති ධනුං ආදාය මිගං ඔලොකෙන්තො එකස්මිං රුක්ඛමූලෙ අට්ඨාසි. අථෙකො මිගො සායන්හසමයෙ පානීයං පාතුං ආගතො. සො තං විජ්ඣි. මිගො තත්ථ අපතිත්වා සරවෙගෙන තජ්ජිතො ලොහිතෙන පග්ඝරන්තෙන පලායි. පිතාපුත්තා නං අනුබන්ධිත්වා පතිතට්ඨානෙ මංසං ගහෙත්වා අරඤ්ඤා නික්ඛමිත්වා සූරියත්ථඞ්ගමනවෙලාය තං නිග්‍රොධං පත්වා ‘‘ඉදානි අකාලො, න සක්කා ගන්තුං, ඉධෙව වසිස්සාමා’’ති මංසං එකමන්තෙ ඨපෙත්වා රුක්ඛං ආරුය්හ විටපන්තරෙ නිපජ්ජිංසු. බ්‍රාහ්මණො පච්චූසසමයෙ පබුජ්ඣිත්වා මිගසද්දසවනාය සොතං ඔදහි.

තස්මිං ඛණෙ නාගමාණවිකායො ආගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස පුප්ඵාසනං පඤ්ඤාපෙසුං. සො අහිසරීරං අන්තරධාපෙත්වා සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතං දිබ්බසරීරං මාපෙත්වා සක්කලීලාය පුප්ඵාසනෙ නිසීදි. නාගමාණවිකාපි නං ගන්ධමාලාදීහි පූජෙත්වා දිබ්බතූරියානි වාදෙත්වා නච්චගීතං පට්ඨපෙසුං. බ්‍රාහ්මණො තං සද්දං සුත්වා ‘‘කො නු ඛො එස, ජානිස්සාමි න’’න්ති චින්තෙත්වා ‘‘පුත්ත, පුත්තා’’ති වත්වාපි පුත්තං පබොධෙතුං අසක්කොන්තො ‘‘සයතු එස, කිලන්තො භවිස්සති, අහමෙව ගමිස්සාමී’’ති රුක්ඛා ඔරුය්හ තස්ස සන්තිකං අගමාසි. නාගමාණවිකා තං දිස්වා සද්ධිං තූරියෙහි භූමියං නිමුජ්ජිත්වා අත්තනො නාගභවනමෙව ගතා. බොධිසත්තො එකකොව අහොසි. බ්‍රාහ්මණො තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා පුච්ඡන්තො ගාථාද්වයමාහ –

797. ‘‘පුප්ඵාභිහාරස්ස වනස්ස මජ්ඣෙ, කො ලොහිතක්ඛො විතතන්තරංසො;
කා කම්බුකායූරධරා සුවත්ථා, තිට්ඨන්ති නාරියො දස වන්දමානා.

798. ‘‘කො ත්වං බ්‍රහාබාහු වනස්ස මජ්ඣෙ, විරොචසි ඝතසිත්තොව අග්ගි;
මහෙසක්ඛො අඤ්ඤතරොසි යක්ඛො, උදාහු නාගොසි මහානුභාවො’’ති.

තත්ථ **පුප්ඵාභිහාරස්සාති** බොධිසත්තස්ස පූජනත්ථාය ආහතෙන දිබ්බපුප්ඵාභිහාරෙන සමන්නාගතස්ස. **කොති** කො නාම ත්වං. **ලොහිතක්ඛොති** රත්තක්ඛො. **විතතන්තරංසොති** පුථුලඅන්තරංසො. **කම්බුකායූරධරාති** සුවණ්ණාලඞ්කාරධරා. **බ්‍රහාබාහූති** මහාබාහු.

තං සුත්වා මහාසත්තො ‘‘සචෙපි ‘සක්කාදීසු අඤ්ඤතරොහමස්මී’ති වක්ඛාමි, සද්දහිස්සතෙවායං බ්‍රාහ්මණො, අජ්ජ පන මයා සච්චමෙව කථෙතුං වට්ටතී’’ති චින්තෙත්වා අත්තනො නාගරාජභාවං කථෙන්තො ආහ –

799. ‘‘නාගොහමස්මි ඉද්ධිමා, තෙජස්සී දුරතික්කමො;
ඩංසෙය්‍යං තෙජසා කුද්ධො, ඵීතං ජනපදං අපි.

800. ‘‘සමුද්දජා හි මෙ මාතා, ධතරට්ඨො ච මෙ පිතා;
සුදස්සනකනිට්ඨොස්මි, භූරිදත්තොති මං විදූ’’ති.

තත්ථ **තෙජස්සීති** විසතෙජෙන තෙජවා. **දුරතික්කමොති** අඤ්ඤෙන අතික්කමිතුං අසක්කුණෙය්‍යො. **ඩංසෙය්‍යන්ති** සචාහං කුද්ධො ඵීතං ජනපදං අපි ඩංසෙය්‍යං, පථවියං මම දාඨාය පතිතමත්තාය සද්ධිං පථවියා මම තෙජෙන සො

සබ්බො ජනපදො භස්මා භවෙය්‍යාති වදති. **සුදස්සනකනිට්ඨොස්මීති** අහං මම භාතු සුදස්සනස්ස කනිට්ඨො අස්මි. **විදූති** එවං මමං පඤ්චයොජනසතිකෙ නාගභවනෙ ජානන්තීති.

ඉදඤ්ච පන වත්වා මහාසත්තො චින්තෙසි ‘‘අයං බ්‍රාහ්මණො චණ්ඩො ඵරුසො, අහිතුණ්ඩිකස්ස ආරොචෙත්වා උපොසථකම්මස්ස මෙ අන්තරායම්පි කරෙය්‍ය, යංනූනාහං ඉමං නාගභවනං නෙත්වා මහන්තං යසං දත්වා උපොසථකම්මං අද්ධනියං කරෙය්‍ය’’න්ති. අථ නං ආහ ‘‘බ්‍රාහ්මණ, මහන්තං තෙ යසං දස්සාමි, රමණීයං නාගභවනං, එහි තත්ථ ගච්ඡාමා’’ති. ‘‘සාමි, පුත්තො මෙ අත්ථි, තස්මිං ගච්ඡන්තෙ ආගමිස්සාමී’’ති. අථ නං මහාසත්තො ‘‘ගච්ඡ, බ්‍රාහ්මණ, ආනෙහි න’’න්ති වත්වා අත්තනො ආවාසං ආචික්ඛන්තො ආහ –

801. ‘‘යං ගම්භීරං සදාවට්ටං, රහදං භෙස්මං පෙක්ඛසි;
එස දිබ්‍යො මමාවාසො, අනෙකසතපොරිසො.

802. ‘‘මයූරකොඤ්චාභිරුදං, නීලොදං වනමජ්ඣතො;
යමුනං පවිස මා භීතො, ඛෙමං වත්තවතං සිව’’න්ති.

තත්ථ **සදාවට්ටන්ති** සදා පවත්තං ආවට්ටං. **භෙස්මන්ති** භයානකං. **පෙක්ඛසීති** යං එවරූපං රහදං පස්සසි. **මයූරකොඤ්චාභිරුදන්ති** උභොසු තීරෙසු වනඝටායං වසන්තෙහි මයූරෙහි ච කොඤ්චෙහි ච අභිරුදං උපකූජිතං. **නීලොදන්ති** නීලසලිලං. **වනමජ්ඣතොති** වනමජ්ඣෙන සන්දමානං. **පවිස මා භීතොති** එවරූපං යමුනං අභීතො හුත්වා පවිස. **වත්තවතන්ති** වත්තසම්පන්නානං ආචාරවන්තානං වසනභූමිං පවිස, ගච්ඡ, බ්‍රාහ්මණ, පුත්තං ආනෙහීති.

බ්‍රාහ්මණො ගන්ත්වා පුත්තස්ස තමත්ථං ආරොචෙත්වා පුත්තං ආනෙසි. මහාසත්තො තෙ උභොපි ආදාය යමුනාතීරං ගන්ත්වා තීරෙ ඨිතො ආහ –

803. ‘‘තත්ථ පත්තො සානුචරො, සහ පුත්තෙන බ්‍රාහ්මණ;
පූජිතො මය්හං කාමෙහි, සුඛං බ්‍රාහ්මණ වච්ඡසී’’ති.

තත්ථ **තත්ථ පත්තොති** ත්වං අම්හාකං නාගභවනං පත්තො හුත්වා. **මය්හන්ති** මම සන්තකෙහි කාමෙහි පූජිතො. **වච්ඡසීති** තත්ථ නාගභවනෙ සුඛං වසිස්සති.

එවං වත්වා මහාසත්තො උභොපි තෙ පිතාපුත්තෙ අත්තනො ආනුභාවෙන නාගභවනං ආනෙසි. තෙසං තත්ථ දිබ්බො අත්තභාවො පාතුභවි. අථ නෙසං මහාසත්තො දිබ්බසම්පත්තිං දත්වා චත්තාරි චත්තාරි නාගකඤ්ඤාසතානි අදාසි. තෙ මහාසම්පත්තිං අනුභවිංසු. බොධිසත්තොපි අප්පමත්තො උපොසථකම්මං අකාසි. අන්වඩ්ඪමාසං මාතාපිතූනං උපට්ඨානං ගන්ත්වා ධම්මකථං කථෙත්වා තතො ච බ්‍රාහ්මණස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ආරොග්‍යං පුච්ඡිත්වා ‘‘යෙන තෙ අත්ථො, තං වදෙය්‍යාසි, අනුක්කණ්ඨමානො අභිරමා’’ති වත්වා සොමදත්තෙනපි සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා අත්තනො නිවෙසනං අගච්ඡි. බ්‍රාහ්මණො එකසංවච්ඡරං නාගභවනෙ වසිත්වා මන්දපුඤ්ඤතාය උක්කණ්ඨිතො මනුස්සලොකං ගන්තුකාමො අහොසි. නාගභවනමස්ස ලොකන්තරනිරයො විය අලඞ්කතපාසාදො බන්ධනාගාරං විය අලඞ්කතනාගකඤ්ඤා යක්ඛිනියො විය උපට්ඨහිංසු. සො ‘‘අහං තාව උක්කණ්ඨිතො , සොමදත්තස්සපි චිත්තං ජානිස්සාමී’’ති තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ආහ ‘‘කිං, තාත, උක්කණ්ඨසී’’ති? ‘‘කස්මා උක්කණ්ඨිස්සාමි න උක්කණ්ඨාමි, ත්වං පන උක්කණ්ඨසි, තාතා’’ති? ‘‘ආම තාතා’’ති. ‘‘කිංකාරණා’’ති. ‘‘තව මාතු චෙව භාතුභගිනීනඤ්ච අදස්සනෙන උක්කණ්ඨාමි, එහි, තාත සොමදත්ත, ගච්ඡාමා’’ති. සො ‘‘න ගච්ඡාමී’’ති වත්වාපි පුනප්පුනං පිතරා යාචියමානො ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡි.

බ්‍රාහ්මණො ‘‘පුත්තස්ස තාව මෙ මනො ලද්ධො, සචෙ පනාහං භූරිදත්තස්ස ‘උක්කණ්ඨිතොම්හී’ති වක්ඛාමි, අතිරෙකතරං මෙ යසං දස්සති, එවං මෙ ගමනං න භවිස්සති. එකෙන පන උපායෙන තස්ස සම්පත්තිං වණ්ණෙත්වා ‘ත්වං එවරූපං සම්පත්තිං පහාය කිංකාරණා මනුස්සලොකං ගන්ත්වා උපොසථකම්මං කරොසී’ති පුච්ඡිත්වා ‘සග්ගත්ථාය’ති වුත්තෙ ‘ත්වං තාව එවරූපං සම්පත්තිං පහාය සග්ගත්ථාය උපොසථකම්මං කරොසි, කිමඞ්ගං පන මයංයෙව පරධනෙන ජීවිකං කප්පෙම, අහම්පි මනුස්සලොකං ගන්ත්වා ඤාතකෙ දිස්වා පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කරිස්සාමී’ති නං සඤ්ඤාපෙස්සාමි. අථ මෙ සො ගමනං අනුජානිස්සතී’’ති චින්තෙත්වා එකදිවසං තෙනාගන්ත්වා ‘‘කිං, බ්‍රාහ්මණ, උක්කණ්ඨසී’’ති පුච්ඡිතො ‘‘තුම්හාකං සන්තිකා අම්හාකං න කිඤ්චි පරිහායතී’’ති කිඤ්චි ගමනපටිබද්ධං අවත්වාව ආදිතො තාව තස්ස සම්පත්තිං වණ්ණෙන්තො ආහ –

804. ‘‘සමා සමන්තපරිතො, පහූතතගරා මහී;
ඉන්දගොපකසඤ්ඡන්නා, සොභති හරිතුත්තමා.

805. ‘‘රම්මානි වනචෙත්‍යානි, රම්මා හංසූපකූජිතා;
ඔපුප්ඵපද්ධා තිට්ඨන්ති, පොක්ඛරඤ්ඤො සුනිම්මිතා.

806. ‘‘අට්ඨංසා සුකතා ථම්භා, සබ්බෙ වෙළුරියාමයා;
සහස්සථම්භා පාසාදා, පූරා කඤ්ඤාහි ජොතරෙ.

807. ‘‘විමානං උපපන්නොසි, දිබ්‍යං පුඤ්ඤෙහි අත්තනො;
අසම්බාධං සිවං රම්මං, අච්චන්තසුඛසංහිතං.

808. ‘‘මජ්ඣෙ සහස්සනෙත්තස්ස, විමානං නාභිකඞ්ඛසි;
ඉද්ධී හි ත්‍යායං විපුලා, සක්කස්සෙව ජුතීමතො’’ති.

තත්ථ **සමා සමන්තපරිතොති** පරිසමන්තතො සබ්බදිසාභාගෙසු අයං තව නාගභවනෙ මහී සුවණ්ණරජතමණිමුත්තාවාලුකාපරිකිණ්ණා සමතලා. **පහූතතගරා මහීති** බහුකෙහි තගරගච්ඡෙහි සමන්නාගතා. **ඉන්දගොපකසඤ්ඡන්නාති** සුවණ්ණඉන්දගොපකෙහි සඤ්ඡන්නා. **සොභති හරිතුත්තමාති** හරිතවණ්ණදබ්බතිණසඤ්ඡන්නා සොභතීති අත්ථො. **වනචෙත්‍යානීති** වනඝටා. **ඔපුප්ඵපද්ධාති** පුප්ඵිත්වා පතිතෙහි පදුමපත්තෙහි සඤ්ඡන්නා උදකපිට්ඨියා. **සුනිම්මිතාති** තව පුඤ්ඤසම්පත්තියා සුට්ඨු නිම්මිතා. **අට්ඨංසාති** තව වසනපාසාදෙසු අට්ඨංසා සුකතා වෙළුරියමයා ථම්භා. තෙහි ථම්භෙහි සහස්සථම්භා තව පාසාදා නාගකඤ්ඤාහි පූරා විජ්ජොතන්ති. **උපපන්නොසීති** එවරූපෙ විමානෙ නිබ්බත්තොසීති අත්ථො. **සහස්සනෙත්තස්ස විමානන්ති** සක්කස්ස වෙජයන්තපාසාදං. **ඉද්ධී හි ත්‍යායං විපුලාති** යස්මා තවායං විපුලා ඉද්ධි, තස්මා ත්වං තෙන උපොසථකම්මෙන සක්කස්ස විමානම්පි න පත්ථෙසි, අඤ්ඤං තතො උත්තරි මහන්තං ඨානං පත්ථෙසීති මඤ්ඤාමි.

තං සුත්වා මහාසත්තො ‘‘මා හෙවං, බ්‍රාහ්මණ, අවච, සක්කස්ස යසං පටිච්ච අම්හාකං යසො සිනෙරුසන්තිකෙ සාසපො විය, මයං තස්ස පරිචාරකෙපි න අග්ඝාමා’’ති වත්වා ගාථමාහ –

809. ‘‘මනසාපි න පත්තබ්බො, ආනුභාවො ජුතීමතො;
පරිචාරයමානානං, සඉන්දානං වසවත්තින’’න්ති.

තස්සත්ථො – බ්‍රාහ්මණ, සක්කස්ස යසො නාම එකං ද්වෙ තයො චත්තාරො වා දිවසෙ ‘‘එත්තකො සියා’’ති මනසා චින්තෙන්තෙනපි න අභිපත්තබ්බො. යෙපි නං චත්තාරො මහාරාජානො පරිචාරෙන්ති, තෙසං දෙවරාජානං පරිචාරයමානානං ඉන්දං නායකං කත්වා චරන්තානං සඉන්දානං වසවත්තීනං චතුන්නං ලොකපාලානං යසස්සපි අම්හාකං තිරච්ඡානගතානං යසො සොළසිං කලං නග්ඝතීති.

එවඤ්ච පන වත්වා ‘‘ඉදං තෙ මජ්ඣෙ සහස්සනෙත්තස්ස විමාන’’න්ති වචනං සුත්වා අහං තං අනුස්සරිං. ‘‘අහඤ්හි වෙජයන්තං පත්ථෙන්තො උපොසථකම්මං කරොමී’’ති තස්ස අත්තනො පත්ථනං ආවිකරොන්තො ආහ –

810. ‘‘තං විමානං අභිජ්ඣාය, අමරානං සුඛෙසිනං;
උපොසථං උපවසන්තො, සෙමි වම්මිකමුද්ධනී’’ති.

තත්ථ **අභිජ්ඣායාති** පත්ථෙත්වා. **අමරානන්ති** දීඝායුකානං දෙවානං. **සුඛෙසිනන්ති** එසිතසුඛානං සුඛෙ පතිට්ඨිතානං.

තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො ‘‘ඉදානි මෙ ඔකාසො ලද්ධො’’ති සොමනස්සප්පත්තො ගන්තුං ආපුච්ඡන්තො ගාථාද්වයමාහ –

811. ‘‘අහඤ්ච මිගමෙසානො, සපුත්තො පාවිසිං වනං;
තං මං මතං වා ජීවං වා, නාභිවෙදෙන්ති ඤාතකා.

812. ‘‘ආමන්තයෙ භූරිදත්තං, කාසිපුත්තං යසස්සිනං;
තයා නො සමනුඤ්ඤාතා, අපි පස්සෙමු ඤාතකෙ’’ති.

තත්ථ **නාභිවෙදෙන්තීති** න ජානන්ති, කථෙන්තොපි නෙසං නත්ථි. **ආමන්තයෙති** ආමන්තයාමි. **කාසිපුත්තන්ති** කාසිරාජධීතාය පුත්තං.

තතො බොධිසත්තො ආහ –

813. ‘‘එසො හි වත මෙ ඡන්දො, යං වසෙසි මමන්තිකෙ;
න හි එතාදිසා කාමා, සුලභා හොන්ති මානුසෙ.

814. ‘‘සචෙ ත්වං නිච්ඡසෙ වත්ථුං, මම කාමෙහි පූජිතො;
මයා ත්වං සමනුඤ්ඤාතො, සොත්ථිං පස්සාහි ඤාතකෙ’’ති.

මහාසත්තො ගාථාද්වයං වත්වා චින්තෙසි – ‘‘අයං මණිං නිස්සාය සුඛං ජීවන්තො කස්සචි නාචික්ඛිස්සති, එතස්ස සබ්බකාමදදං මණිං දස්සාමී’’ති. අථස්ස තං දදන්තො ආහ –

815. ‘‘ධාරයිමං මණිං දිබ්‍යං, පසුං පුත්තෙ ච වින්දති;
අරොගො සුඛිතො හොති, ගච්ඡෙවාදාය බ්‍රාහ්මණා’’ති.

තත්ථ **පසුං පුත්තෙ ච වින්දතීති** ඉමං මණිං ධාරයමානො ඉමස්සානුභාවෙන පසුඤ්ච පුත්තෙ ච අඤ්ඤඤ්ච යං ඉච්ඡති, තං සබ්බං ලභති.

තතො බ්‍රාහ්මණො ගාථමාහ –

816. ‘‘කුසලං පටිනන්දාමි, භූරිදත්ත වචො තව;
පබ්බජිස්සාමි ජිණ්ණොස්මි, න කාමෙ අභිපත්ථයෙ’’ති.

තස්සත්ථො – භූරිදත්ත, තව වචනං කුසලං අනවජ්ජං, තං පටිනන්දාමි න පටික්ඛිපාමි. අහං පන ජිණ්ණො අස්මි, තස්මා පබ්බජිස්සාමි, න කාමෙ අභිපත්ථයාමි, කිං මෙ මණිනාති.

බොධිසත්තො ආහ –

817. ‘‘බ්‍රහ්මචරියස්ස චෙ භඞ්ගො, හොති භොගෙහි කාරියං;
අවිකම්පමානො එය්‍යාසි, බහුං දස්සාමි තෙ ධන’’න්ති.

තත්ථ **චෙ භඞ්ගොති** බ්‍රහ්මචරියවාසො නාම දුක්කරො, අනභිරතස්ස බ්‍රහ්මචරියස්ස චෙ භඞ්ගො හොති, තදා ගිහිභූතස්ස භොගෙහි කාරියං හොති, එවරූපෙ කාලෙ ත්වං නිරාසඞ්කො හුත්වා මම සන්තිකං ආගච්ඡෙය්‍යාසි, බහුං තෙ ධනං දස්සාමීති.

බ්‍රාහ්මණො ආහ –

818. ‘‘කුසලං පටිනන්දාමි, භූරිදත්ත වචො තව;
පුනපි ආගමිස්සාමි, සචෙ අත්ථො භවිස්සතී’’ති.

තත්ථ **පුනපීති** පුන අපි, අයමෙව වා පාඨො.

අථස්ස තත්ථ අවසිතුකාමතං ඤත්වා මහාසත්තො නාගමාණවකෙ ආණාපෙත්වා බ්‍රාහ්මණං මනුස්සලොකං පාපෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

819. ‘‘ඉදං වත්වා භූරිදත්තො, පෙසෙසි චතුරො ජනෙ;
එථ ගච්ඡථ උට්ඨෙථ, ඛිප්පං පාපෙථ බ්‍රාහ්මණං.

820. ‘‘තස්ස තං වචනං සුත්වා, උට්ඨාය චතුරො ජනා;
පෙසිතා භූරිදත්තෙන, ඛිප්පං පාපෙසු බ්‍රාහ්මණ’’න්ති.

තත්ථ **පාපෙසූති** යමුනාතො උත්තාරෙත්වා බාරාණසිමග්ගං පාපයිංසු, පාපයිත්වා ච පන ‘‘තුම්හෙ ගච්ඡථා’’ති වත්වා නාගභවනමෙව පච්චාගමිංසු.

බ්‍රාහ්මණොපි ‘‘තාත සොමදත්ත, ඉමස්මිං ඨානෙ මිගං විජ්ඣිම්හා, ඉමස්මිං සූකර’’න්ති පුත්තස්ස ආචික්ඛන්තො අන්තරාමග්ගෙ පොක්ඛරණිං දිස්වා ‘‘තාත සොමදත්ත, න්හායාමා’’ති වත්වා ‘‘සාධු, තාතා’’ති වුත්තෙ උභොපි දිබ්බාභරණානි චෙව දිබ්බවත්ථානි ච ඔමුඤ්චිත්වා භණ්ඩිකං කත්වා පොක්ඛරණීතීරෙ ඨපෙත්වා ඔතරිත්වා න්හායිංසු. තස්මිං ඛණෙ තානි අන්තරධායිත්වා නාගභවනමෙව අගමංසු. පඨමං නිවත්ථකාසාවපිලොතිකාව නෙසං සරීරෙ පටිමුඤ්චිංසු, ධනුසරසත්තියොපි පාකතිකාව අහෙසුං. සොමදත්තො ‘‘නාසිතාම්හා තයා, තාතා’’ති පරිදෙවි. අථ නං පිතා ‘‘මා චින්තයි, මිගෙසු සන්තෙසු අරඤ්ඤෙ මිගෙ වධිත්වා ජීවිකං කප්පෙස්සාමා’’ති අස්සාසෙසි. සොමදත්තස්ස මාතා තෙසං ආගමනං සුත්වා පච්චුග්ගන්ත්වා ඝරං නෙත්වා අන්නපානෙන සන්තප්පෙසි. බ්‍රාහ්මණො භුඤ්ජිත්වා නිද්දං ඔක්කමි. ඉතරා පුත්තං පුච්ඡි ‘‘තාත , එත්තකං කාලං කුහිං ගතත්ථා’’ති? ‘‘අම්ම, භූරිදත්තනාගරාජෙන අම්හෙ නාගභවනං නීතා, තතො උක්කණ්ඨිත්වා ඉදානි ආගතා’’ති. ‘‘කිඤ්චි පන වො රතනං ආභත’’න්ති. ‘‘නාභතං අම්මා’’ති. ‘‘කිං තුම්හාකං තෙන කිඤ්චි න දින්න’’න්ති. ‘‘අම්ම, භූරිදත්තෙන මෙ පිතු සබ්බකාමදදො මණි දින්නො අහොසි, ඉමිනා පන න ගහිතො’’ති. ‘‘කිංකාරණා’’ති. ‘‘පබ්බජිස්සති කිරා’’ති. සා ‘‘එත්තකං කාලං දාරකෙ මම භාරං කරොන්තො නාගභවනෙ වසිත්වා ඉදානි කිර පබ්බජිස්සතී’’ති කුජ්ඣිත්වා වීහිභඤ්ජනදබ්බියා පිට්ඨිං පොථෙන්තී ‘‘අරෙ, දුට්ඨබ්‍රාහ්මණ, පබ්බජිස්සාමීති කිර මණිරතනං න ගණ්හසි, අථ කස්මා අපබ්බජිත්වා ඉධාගතොසි, නික්ඛම මම ඝරා සීඝ’’න්ති සන්තජ්ජෙසි. අථ නං ‘‘භද්දෙ, මා කුජ්ඣි, අරඤ්ඤෙ මිගෙසු සන්තෙසු අහං තං පොසෙස්සාමී’’ති වත්වා පුත්තෙන සද්ධිං අරඤ්ඤං ගන්ත්වා පුරිමනියාමෙනෙව ජීවිකං කප්පෙසි.

තදා දක්ඛිණමහාසමුද්දස්ස දිසාභාගෙ සිම්බලිවාසී එකො ගරුළො පක්ඛවාතෙහි සමුද්දෙ උදකං වියූහිත්වා එකං නාගරාජානං සීසෙ ගණ්හි. තදාහි සුපණ්ණා නාගං ගහෙතුං අජානනකායෙව , පච්ඡා පණ්ඩරජාතකෙ ජානිංසු. සො පන තං සීසෙ ගහෙත්වාපි උදකෙ අනොත්ථරන්තෙයෙව උක්ඛිපිත්වා ඔලම්බන්තං ආදාය හිමවන්තමත්ථකෙන පායාසි. තදා චෙකො කාසිරට්ඨවාසී බ්‍රාහ්මණො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තප්පදෙසෙ පණ්ණසාලං මාපෙත්වා පටිවසති. තස්ස චඞ්කමනකොටියං මහානිග්‍රොධරුක්ඛො අත්ථි. සො තස්ස මූලෙ දිවාවිහාරං කරොති. සුපණ්ණො

නිග්‍රොධමත්ථකෙන නාගං හරති. නාගො ඔලම්බන්තො මොක්ඛත්ථාය නඞ්ගුට්ඨෙන නිග්‍රොධවිටපං වෙඨෙසි. සුපණ්ණො තං අජානන්තොව මහබ්බලතාය ආකාසෙ පක්ඛන්දියෙව. නිග්‍රොධරුක්ඛො සමූලො උප්පාටිතො. සුපණ්ණො නාගං සිම්බලිවනං නෙත්වා තුණ්ඩෙන පහරිත්වා කුච්ඡිං ඵාලෙත්වා නාගමෙදං ඛාදිත්වා සරීරං සමුද්දකුච්ඡිම්හි ඡඩ්ඩෙසි. නිග්‍රොධරුක්ඛො පතන්තො මහාසද්දමකාසි. සුපණ්ණො ‘‘කිස්ස එසො සද්දො’’ති අධො ඔලොකෙන්තො නිග්‍රොධරුක්ඛං දිස්වා ‘‘කුතො එස මයා උප්පාටිතො’’ති චින්තෙත්වා ‘‘තාපසස්ස චඞ්කමනකොටියා නිග්‍රොධො එසො’’ති තථතො ඤත්වා ‘‘අයං තස්ස බහූපකාරො, ‘අකුසලං නු ඛො මෙ පසුතං, උදාහු නො’ති තමෙව පුච්ඡිත්වා ජානිස්සාමී’’ති මාණවකවෙසෙන තස්ස සන්තිකං අගමාසි.

තස්මිං ඛණෙ තාපසො තං ඨානං සමං කරොති. සුපණ්ණරාජා තාපසං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො අජානන්තො විය ‘‘කිස්ස ඨානං, භන්තෙ, ඉද’’න්ති පුච්ඡි. ‘‘උපාසක, එකො සුපණ්ණො භොජනත්ථාය නාගං හරන්තො නාගෙන මොක්ඛත්ථාය නිග්‍රොධවිටපං නඞ්ගුට්ඨෙන වෙඨිතායපි අත්තනො මහබ්බලතාය පක්ඛන්තිත්වා ගතො, අථ නිග්‍රොධරුක්ඛො උප්පාටිතො, ඉදං තස්ස උප්පාටිතට්ඨාන’’න්ති. ‘‘කිං පන, භන්තෙ, තස්ස සුපණ්ණස්ස අකුසලං හොති, උදාහු නො’’ති? ‘‘සචෙ න ජානාති, අචෙතනකම්මං නාම අකුසලං න හොතී’’ති. ‘‘කිං නාගස්ස පන , භන්තෙ’’ති? ‘‘සො ඉමං නාසෙතුං න ගණ්හි, මොක්ඛත්ථාය ගණ්හි, තස්මා තස්සපි න හොතියෙවා’’ති. සුපණ්ණො තාපසස්ස තුස්සිත්වා ‘‘භන්තෙ, අහං සො සුපණ්ණරාජා, තුම්හාකඤ්හි පඤ්හවෙය්‍යාකරණෙන තුට්ඨො. තුම්හෙ අරඤ්ඤෙ වසථ, අහඤ්චෙකං අලම්පායනමන්තං ජානාමි, අනග්ඝො මන්තො. තමහං තුම්හාකං ආචරියභාගං කත්වා දම්මි, පටිග්ගණ්හථ න’’න්ති ආහ. ‘‘අලං මය්හං මන්තෙන, ගච්ඡථ තුම්හෙ’’ති. සො තං පුනප්පුනං යාචිත්වා සම්පටිච්ඡාපෙත්වා මන්තං දත්වා ඔසධානි ආචික්ඛිත්වා පක්කාමි.

ගරුළකණ්ඩං නිට්ඨිතං.

කීළනකණ්ඩං

තස්මිං කාලෙ බාරාණසියං එකො දලිද්දබ්‍රාහ්මණො බහුං ඉණං ගහෙත්වා ඉණසාමිකෙහි චොදියමානො ‘‘කිං මෙ ඉධ වාසෙන, අරඤ්ඤං පවිසිත්වා මතං සෙය්‍යො’’ති නික්ඛමිත්වා වනං පවිසිත්වා අනුපුබ්බෙන තං අස්සමපදං පත්වා තාපසං වත්තසම්පදාය ආරාධෙසි. තාපසො ‘‘අයං බ්‍රාහ්මණො මය්හං අතිවිය උපකාරකො, සුපණ්ණරාජෙන දින්නං දිබ්බමන්තමස්ස දස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා ‘‘බ්‍රාහ්මණ, අහං අලම්පායනමන්තං ජානාමි, තං තෙ දම්මි, ගණ්හාහි න’’න්ති වත්වා ‘‘අලං, භන්තෙ, න මය්හං මන්තෙනත්ථො’’ති වුත්තෙපි පුනප්පුනං වත්වා නිප්පීළෙත්වා සම්පටිච්ඡාපෙත්වා අදාසියෙව. තස්ස ච මන්තස්ස අනුච්ඡවිකානි ඔසධානි චෙව මන්තුපචාරඤ්ච සබ්බං කථෙසි. බ්‍රාහ්මණො ‘‘ලද්ධො මෙ ජීවිතුපායො’’ති කතිපාහං වසිත්වා ‘‘වාතාබාධො මෙ, භන්තෙ, බාධතී’’ති අපදෙසං කත්වා තාපසෙන විස්සජ්ජිතො තං වන්දිත්වා ඛමාපෙත්වා අරඤ්ඤා නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන යමුනාය තීරං පත්වා තං මන්තං සජ්ඣායන්තො මහාමග්ගං ගච්ඡති.

තස්මිං කාලෙ සහස්සමත්තා භූරිදත්තස්ස පරිචාරිකා නාගමාණවිකා තං සබ්බකාමදදං මණිරතනං ආදාය නාගභවනා නික්ඛමිත්වා යමුනාතීරෙ වාලුකරාසිම්හි ඨපෙත්වා තස්ස ඔභාසෙන සබ්බරත්තිං උදකකීළං කීළිත්වා අරුණුග්ගමනෙ සබ්බාලඞ්කාරෙන අලඞ්කරිත්වා මණිරතනං පරිවාරෙත්වා සිරිං පවෙසයමානා නිසීදිංසු. බ්‍රාහ්මණොපි මන්තං සජ්ඣායන්තො තං ඨානං පාපුණි. තා මන්තසද්දං සුත්වාව ‘‘ඉමිනා සුපණ්ණෙන භවිතබ්බ’’න්ති මරණභයතජ්ජිතා මණිරතනං අග්ගහෙත්වා පථවියං නිමුජ්ජිත්වා නාගභවනං අගමිංසු. බ්‍රාහ්මණොපි මණිරතනං දිස්වා ‘‘ඉදානෙව මෙ මන්තො සමිද්ධො’’ති තුට්ඨමානසො මණිරතනං ආදාය පායාසි. තස්මිං ඛණෙ නෙසාදබ්‍රාහ්මණො සොමදත්තෙන සද්ධිං මිගවධාය අරඤ්ඤං පවිසන්තො තස්ස හත්ථෙ තං මණිරතනං දිස්වා පුත්තං ආහ ‘‘තාත, නනු එසො අම්හාකං භූරිදත්තෙන දින්නො මණී’’ති? ‘‘ආම, තාත, එසො මණී’’ති. ‘‘තෙන හිස්ස අගුණං කථෙත්වා ඉමං බ්‍රාහ්මණං වඤ්චෙත්වා ගණ්හාමෙතං මණිරතන’’න්ති. ‘‘තාත, පුබ්බෙ භූරිදත්තෙන දීයමානං න ගණ්හි, ඉදානි පනෙස බ්‍රාහ්මණො තඤ්ඤෙව වඤ්චෙස්සති, තුණ්හී හොහී’’ති. බ්‍රාහ්මණො ‘‘හොතු, තාත, පස්සසි එතස්ස වා මම වා වඤ්චනභාව’’න්ති අලම්පායනෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො ආහ –

821. ‘‘මණිං පග්ගය්හ මඞ්ගල්‍යං, සාධුවිත්තං මනොරමං;
සෙලං බ්‍යඤ්ජනසම්පන්නං, කො ඉමං මණිමජ්ඣගා’’ති.

තත්ථ **මඞ්ගල්‍යන්ති** මඞ්ගලසම්මතං සබ්බකාමදදං. **කො ඉමන්ති** කුහිං ඉමං මණිං අධිගතොසි.

තතො අලම්පායනො ගාථමාහ –

822. ‘‘ලොහිතක්ඛසහස්සාහි, සමන්තා පරිවාරිතං;
අජ්ජ කාලං පථං ගච්ඡං, අජ්ඣගාහං මණිං ඉම’’න්ති.

තස්සත්ථො – අහං අජ්ජ කාලං පාතොව පථං මග්ගං ගච්ඡන්තො රත්තක්ඛිකාහි සහස්සමත්තාහි නාගමාණවිකාහි සමන්තා පරිවාරිතං ඉමං මණිං අජ්ඣගා. මං දිස්වා හි සබ්බාව එතා භයතජ්ජිතා ඉමං ඡඩ්ඩෙත්වා පලාතාති.

නෙසාදබ්‍රාහ්මණො තං වඤ්චෙතුකාමො මණිරතනස්ස අගුණං පකාසෙන්තො අත්තනා ගණ්හිතුකාමො තිස්සො ගාථා අභාසි –

823. ‘‘සුපචිණ්ණො අයං සෙලො, අච්චිතො මානිතො සදා;
සුධාරිතො සුනික්ඛිත්තො, සබ්බත්ථමභිසාධයෙ.

824. ‘‘උපචාරවිපන්නස්ස, නික්ඛෙපෙ ධාරණාය වා;
අයං සෙලො විනාසාය, පරිචිණ්ණො අයොනිසො.

825. ‘‘න ඉමං අකුසලො දිබ්‍යං, මණිං ධාරෙතුමාරහො;
පටිපජ්ජ සතං නික්ඛං, දෙහිමං රතනං මම’’න්ති.

තත්ථ **සබ්බත්ථ**න්ති යො ඉමං සෙලං සුට්ඨු උපචරිතුං අච්චිතුං අත්තනො ජීවිතං විය මමායිතුං සුට්ඨු ධාරෙතුං සුට්ඨු නික්ඛිපිතුං ජානාති, තස්සෙව සුපචිණ්ණො අච්චිතො මානිතො සුධාරිතො සුනික්ඛිත්තො අයං සෙලො සබ්බං අත්ථං සාධෙතීති අත්ථො. **උපචාරවිපන්නස්සාති** යො පන උපචාරවිපන්නො හොති, තස්සෙසො අනුපායෙන පරිචිණ්ණො විනාසමෙව වහතීති වදති. **ධාරෙතුමාරහොති** ධාරෙතුං අරහො. **පටිපජ්ජ සතං නික්ඛ**න්ති අම්හාකං ගෙහෙ බහූ මණී, මයමෙතං ගහෙතුං ජානාම. අහං තෙ නික්ඛසතං දස්සාමි, තං පටිපජ්ජ, දෙහි ඉමං මණිරතනං මමන්ති. තස්ස හි ගෙහෙ එකොපි සුවණ්ණනික්ඛො නත්ථි. සො පන තස්ස මණිනො සබ්බකාමදදභාවං ජානාති . තෙනස්ස එතදහොසි ‘‘අහං සසීසං න්හත්වා මණිං උදකෙන පරිප්ඵොසිත්වා ‘නික්ඛසතං මෙ දෙහී’ති වක්ඛාමි, අථෙස මෙ දස්සති, තමහං එතස්ස දස්සාමී’’ති. තස්මා සූරො හුත්වා එවමාහ.

තතො අලම්පායනො ගාථමාහ –

826. ‘‘න ච ම්‍යායං මණී කෙය්‍යො, ගොහි වා රතනෙහි වා;
සෙලො බ්‍යඤ්ජනසම්පන්නො, නෙව කෙය්‍යො මණී මමා’’ති.

තත්ථ **න ච ම්‍යායන්ති** අයං මණී මම සන්තකො කෙනචි වික්කිණිතබ්බො නාම න හොති. **නෙව කෙය්‍යොති** අයඤ්ච මම මණී ලක්ඛණසම්පන්නො, තස්මා නෙව කෙය්‍යො කෙනචි වත්ථුනාපි වික්කිණිතබ්බො නාම න හොතීති.

නෙසාදබ්‍රාහ්මණො ආහ –

827. ‘‘නො චෙ තයා මණී කෙය්‍යො, ගොහි වා රතනෙහි වා;
අථ කෙන මණී කෙය්‍යො, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො’’ති.

අලම්පායනො ආහ –

828. ‘‘යො මෙ සංසෙ මහානාගං, තෙජස්සිං දුරතික්කමං;
තස්ස දජ්ජං ඉමං සෙලං, ජලන්තමිව තෙජසා’’ති.

තත්ථ **ජලන්තමිව තෙජසාති** පභාය ජලන්තං විය.

නෙසාදබ්‍රාහ්මණො ආහ –

829. ‘‘කො නු බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන, සුපණ්ණො පතතං වරො;
නාගං ජිගීසමන්වෙසි, අන්වෙසං භක්ඛමත්තනො’’ති.

තත්ථ **කො නූති** ඉදං නෙසාදබ්‍රාහ්මණො ‘‘අත්තනො භක්ඛං අන්වෙසන්තෙන ගරුළෙන භවිතබ්බ’’න්ති චින්තෙත්වා එවමාහ.

අලම්පායනො එවමාහ –

830. ‘‘නාහං දිජාධිපො හොමි, අදිට්ඨො ගරුළො මයා;
ආසීවිසෙන විත්තොති, වෙජ්ජො බ්‍රාහ්මණ මං විදූ’’ති.

තත්ථ **මං විදූති** මං ‘‘එස ආසීවිසෙන විත්තකො අලම්පායනො නාම වෙජ්ජො’’ති ජානන්ති.

නෙසාදබ්‍රාහ්මණො ආහ –

831. ‘‘කිං නු තුය්හං ඵලං අත්ථි, කිං සිප්පං විජ්ජතෙ තව;
කිස්මිං වා ත්වං පරත්ථද්ධො, උරගං නාපචායසී’’ති.

තත්ථ **කිස්මිං වා ත්වං පරත්ථද්ධොති** ත්වං කිස්මිං වා උපත්ථද්ධො හුත්වා, කිං නිස්සයං කත්වා උරගං ආසීවිසං න අපචායසි ජෙට්ඨකං අකත්වා අවජානාසීති පුච්ඡති.

සො අත්තනො බලං දීපෙන්තො ආහ –

832. ‘‘ආරඤ්ඤිකස්ස ඉසිනො, චිරරත්තං තපස්සිනො;
සුපණ්ණො කොසියස්සක්ඛා, විසවිජ්ජං අනුත්තරං.

833. ‘‘තං භාවිතත්තඤ්ඤතරං, සම්මන්තං පබ්බතන්තරෙ;
සක්කච්චං තං උපට්ඨාසිං, රත්තින්දිවමතන්දිතො.

834. ‘‘සො තදා පරිචිණ්ණො මෙ, වත්තවා බ්‍රහ්මචරියවා;
දිබ්බං පාතුකරී මන්තං, කාමසා භගවා මම.

835. ‘‘ත්‍යාහං මන්තෙ පරත්ථද්ධො, නාහං භායාමි භොගිනං;
ආචරියො විසඝාතානං, අලම්පානොති මං විදූ’’ති.

තත්ථ **කොසියස්සක්ඛාති** කොසියගොත්තස්ස ඉසිනො සුපණ්ණො ආචික්ඛි. තෙන අක්ඛාතකාරණං පන සබ්බං විත්ථාරෙත්වා කථෙතබ්බං. **භාවිතත්තඤ්ඤතරන්ති** භාවිතත්තානං ඉසීනං අඤ්ඤතරං. **සම්මන්තන්ති** වසන්තං. **කාමසාති** අත්තනො ඉච්ඡාය. **මමාති** තං මන්තං මය්හං පකාසෙසි. **ත්‍යාහං මන්තෙ, පරත්ථද්ධොති** අහං තෙ මන්තෙ උපත්ථද්ධො නිස්සිතො. **භොගිනන්ති** නාගානං. **විසඝාතානන්ති** විසඝාතකවෙජ්ජානං.

තං සුත්වා නෙසාදබ්‍රාහ්මණො චින්තෙසි ‘‘අයං අලම්පායනො ය්වාස්ස නාගං දස්සෙති, තස්ස මණිරතනං දස්සති, භූරිදත්තමස්ස දස්සෙත්වා මණිං ගණ්හිස්සාමී’’ති. තතො පුත්තෙන සද්ධිං මන්තෙන්තො ගාථමාහ –

836. ‘‘ගණ්හාමසෙ මණිං තාත, සොමදත්ත විජානහි;
මා දණ්ඩෙන සිරිං පත්තං, කාමසා පජහිම්හසෙ’’ති.

තත්ථ **ගණ්හාමසෙති** ගණ්හාම. **කාමසාති** අත්තනො රුචියා දණ්ඩෙන පහරිත්වා මා ජහාම.

සොමදත්තො ආහ –

837. ‘‘සකං නිවෙසනං පත්තං, යො තං බ්‍රාහ්මණ පූජයි;
එවං කල්‍යාණකාරිස්ස, කිං මොහා දුබ්භිමිච්ඡසි.

838. ‘‘සචෙ ත්වං ධනකාමොසි, භූරිදත්තො පදස්සති;
තමෙව ගන්ත්වා යාචස්සු, බහුං දස්සති තෙ ධන’’න්ති.

තත්ථ **පූජයීති** දිබ්බකාමෙහි පූජයිත්ථ. **දුබ්භිමිච්ඡසීති** කිං තථාරූපස්ස මිත්තස්ස දුබ්භිකම්මං කාතුං ඉච්ඡසි තාතාති.

බ්‍රාහ්මණො ආහ –

839. ‘‘හත්ථගතං පත්තගතං, නිකිණ්ණං ඛාදිතුං වරං;
මා නො සන්දිට්ඨිකො අත්ථො, සොමදත්ත උපච්චගා’’ති.

තත්ථ **හත්ථගතන්ති** තාත සොමදත්ත, ත්වං තරුණකො ලොකපවත්තිං න ජානාසි. යඤ්හි හත්ථගතං වා හොති පත්තගතං වා පුරතො වා නිකිණ්ණං ඨපිතං, තදෙව මෙ ඛාදිතුං වරං, න දූරෙ ඨිතං.

සොමදත්තො ආහ –

840. ‘‘පච්චන්ති නිරයෙ ඝොරෙ, මහිස්සමපි විවරති;
මිත්තදුබ්භී හිතච්චාගී, ජීවරෙවාපි සුස්සති.

841. ‘‘සචෙ ත්වං ධනකාමොසි, භූරිදත්තො පදස්සති;
මඤ්ඤෙ අත්තකතං වෙරං, න චිරං වෙදයිස්සසී’’ති.

තත්ථ **මහිස්සමපි විවරතීති** තාත, මිත්තදුබ්භිනො ජීවන්තස්සෙව පථවී භිජ්ජිත්වා විවරං දෙති. **හිතච්චාගීති** අත්තනො හිතපරිච්චාගී. **ජීවරෙවාපි සුස්සතීති** ජීවමානොව සුස්සති, මනුස්සපෙතො හොති. **අත්තකතං වෙරන්ති** අත්තනා කතං පාපං. **න චිරන්ති** න චිරස්සෙව වෙදයිස්සසීති මඤ්ඤාමි.

බ්‍රාහ්මණො ආහ –

842. ''මහායඤ්ඤං යජිත්වාන, එවං සුජ්ඣන්ති බ්‍රාහ්මණා;
මහායඤ්ඤං යජිස්සාම, එවං මොක්ඛාම පාපකා''ති.

තත්ථ **සුජ්ඣන්තීති** තාත සොමදත්ත, ත්වං දහරො න කිඤ්චි ජානාසි, බ්‍රාහ්මණා නාම යං කිඤ්චි පාපං කත්වා යඤ්ඤෙන සුජ්ඣන්තීති දස්සෙන්තො එවමාහ.

සොමදත්තො ආහ –

843. ''හන්ද දානි අපායාමි, නාහං අජ්ජ තයා සහ;
පදම්පෙකං න ගච්ඡෙය්‍යං, එවං කිබ්බිසකාරිනා''ති.

තත්ථ **අපායාමීති** අපගච්ඡාමි, පලායාමීති අත්ථො.

එවඤ්ච පන වත්වා පණ්ඩිතො මාණවො පිතරං අත්තනො වචනං ගාහාපෙතුං අසක්කොන්තො මහන්තෙන සද්දෙන දෙවතා උජ්ඣාපෙත්වා ''එවරූපෙන පාපකාරිනා සද්ධිං න ගමිස්සාමී''ති පිතු පස්සන්තස්සෙව පලායිත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකෙ උප්පජ්ජි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

844. ''ඉදං වත්වාන පිතරං, සොමදත්තො බහුස්සුතො;
උජ්ඣාපෙත්වාන භූතානි, තම්හා ඨානා අපක්කමී''ති.

නෙසාදබ්‍රාහ්මණො ''සොමදත්තො ඨපෙත්වා අත්තනො ගෙහං කුහිං ගමිස්සතී''ති චින්තෙන්තො අලම්පායනං ථොකං අනත්තමනං දිස්වා ''අලම්පායන , මා චින්තයි, දස්සෙස්සාමි තෙ භූරිදත්ත''න්ති තං ආදාය නාගරාජස්ස උපොසථකරණට්ඨානං ගන්ත්වා වම්මිකමත්ථකෙ භොගෙ ආභුජිත්වා නිපන්නං නාගරාජානං දිස්වා අවිදූරෙ ඨිතො හත්ථං පසාරෙත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

845. ''ගණ්හාහෙතං මහානාගං, ආහරෙතං මණිං මම;
ඉන්දගොපකවණ්ණාභො, යස්ස ලොහිතකො සිරො.

846. ''කප්පාසපිචුරාසීව, එසො කායො පදිස්සති;
වම්මිකග්ගගතො සෙති, තං ත්වං ගණ්හාහි බ්‍රාහ්මණා''ති.

තත්ථ **ඉන්දගොපකවණ්ණාභොති** ඉන්දගොපකවණ්ණො විය ආභාසති. **කප්පාසපිචුරාසීවාති** සුවිහිතස්ස කප්පාසපිචුනො රාසි විය.

අථ මහාසත්තො අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා නෙසාදබ්‍රාහ්මණං දිස්වා ''අයං උපොසථස්ස මෙ අන්තරායං කරෙය්‍යාති ඉමං නාගභවනං නෙත්වා මහාසම්පත්තියා පතිට්ඨාපෙසිං. මයා දීයමානං මණිං ගණ්හිතුං න ඉච්ඡි. ඉදානි පන අහිතුණ්ඩිකං ගහෙත්වා ආගච්ඡති. සචාහං ඉමස්ස මිත්තදුබ්භිනො කුජ්ඣෙය්‍යං, සීලං මෙ ඛණ්ඩං භවිස්සති. මයා ඛො පන පඨමඤ්ඤෙව චතුරඞ්ගසමන්නාගතො උපොසථො අධිට්ඨිතො, සො යථාධිට්ඨිතොව හොතු, අලම්පායනො මං ඡින්දතු වා පචතු වා, සූලෙන වා විජ්ඣතු, නෙවස්ස කුජ්ඣිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා ''සචෙ ඛො පනාහං ඉමෙ ඔලොකෙස්සාමි, භස්මා භවෙය්‍යුං. මං පොථෙන්තෙපි න කුජ්ඣිස්සාමි න ඔලොකෙස්සාමී''ති අක්ඛීනි නිමීලෙත්වා අධිට්ඨානපාරමිං පුරෙචාරිකං කත්වා භොගන්තරෙ සීසං පක්ඛිපිත්වා නිච්චලොව හුත්වා නිපජ්ජි. නෙසාදබ්‍රාහ්මණොපි ''භො අලම්පායන, ඉමං නාගං ගණ්හාහි, දෙහි මෙ මණි''න්ති ආහ. අලම්පායනො නාගං දිස්වා තුට්ඨො මණිං කිස්මිඤ්චි අගණෙත්වා ''ගණ්හ, බ්‍රාහ්මණා''ති තස්ස හත්ථෙ ඛිපි. සො තස්ස හත්ථතො ගළිත්වා පථවියං පති. පතිතමත්තොව පථවිං පවිසිත්වා නාගභවනමෙව ගතො.

බ්‍රාහ්මණො මණිරතනතො භූරිදත්තෙන සද්ධිං මිත්තභාවතො පුත්තතොති තීහි පරිහායි. සො ''නිප්පච්චයො ජාතොම්හි, පුත්තස්ස මෙ වචනං න කත''න්ති පරිදෙවන්තො ගෙහං අගමාසි. අලම්පායනොපි දිබ්බොසධෙහි අත්තනො සරීරං මක්ඛෙත්වා ථොකං ඛාදිත්වා අත්තනො කායං පරිප්ඵොසෙත්වා දිබ්බමන්තං ජප්පන්තො බොධිසත්තං උපසඞ්කමිත්වා නඞ්ගුට්ඨෙ ගහෙත්වා ආකඩ්ඪිත්වා සීසං දළ්හං ගණ්හන්තො මුඛමස්ස විවරිත්වා ඔසධං ඛාදිත්වා මුඛෙ ඛෙළං ඔපි. සුචිජාතිකො නාගරාජා සීලභෙදභයෙන අකුජ්ඣිත්වා අක්ඛීනිපි න උම්මීලෙසි. අථ නං ඔසධමන්තං කත්වා නඞ්ගුට්ඨෙ ගහෙත්වා හෙට්ඨාසීසං කත්වා සඤ්චාලෙත්වා ගහිතභොජනං ඡඩ්ඩාපෙත්වා භූමියං දීඝතො නිපජ්ජාපෙත්වා මසූරකං මද්දන්තො විය පාදෙහි මද්දිත්වා අට්ඨීනි චුණ්ණියමානානි විය අහෙසුං. පුන නඞ්ගුට්ඨෙ ගහෙත්වා දුස්සං පොථෙන්තො විය පොථෙසි. මහාසත්තො එවරූපං දුක්ඛං අනුභවන්තොපි නෙව කුජ්ඣි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

847. ''අථොසධෙහි දිබ්බෙහි, ජප්පං මන්තපදානි ච;
එවං තං අසක්ඛි සත්ථුං, කත්වා පරිත්තමත්තනො''ති.

තත්ථ **අසක්ඛීති** සක්ඛි. **සත්ථුන්ති** ගණ්හිතුං.

ඉති සො මහාසත්තං දුබ්බලං කත්වා වල්ලීහි පෙළං සජ්ජෙත්වා මහාසත්තං තත්ථ පක්ඛිපි, සරීරස්ස මහන්තතාය තත්ථ න පවිසති. අථ නං පණ්හියා කොට්ටෙන්තො පවෙසෙත්වා පෙළං ආදාය එකං ගාමං ගන්ත්වා ගාමමජ්ඣෙ ඔතාරෙත්වා ''නාගස්ස නච්චං දට්ඨුකාමා ආගච්ඡන්තූ''ති සද්දමකාසි. සකලගාමවාසිනො සන්නිපතිංසු. තස්මිං ඛණෙ අලම්පායනො ''නික්ඛම මහානාගා''ති ආහ. මහාසත්තො චින්තෙසි ''අජ්ජ මයා පරිසං තොසෙන්තෙන කීළිතුං වට්ටති. එවං අලම්පායනො බහුං ධනං ලභිත්වා තුට්ඨො මං විස්සජ්ජෙස්සති. යං යං එස මං කාරෙති, තං තං කරිස්සාමී''ති. අථ නං සො පෙළතො නීහරිත්වා ''මහා හොහී''ති ආහ. සො මහා අහොසි, ''ඛුද්දකො, වට්ටො, වම්මිතො, එකප්ඵණො, ද්විප්ඵණො, තිප්ඵණො, චතුප්ඵණො, පඤ්ච, ඡ, සත්ත, අට්ඨ, නව, දස වීසති, තිංසති, චත්තාලීස, පණ්ණාසප්ඵණො, සතප්ඵණො, උච්චො, නීචො, දිස්සමානකායො, අදිස්සමානකායො, දිස්සමානඋපඩ්ඪකායො , නීලො, පීතො, ලොහිතො, ඔදාතො, මඤ්ජට්ඨිකො හොහි, අග්ගිජාලං විස්සජ්ජෙහි, උදකං, ධූමං විස්සජ්ජෙහී''ති. මහාසත්තො ඉමෙසුපි ආකාරෙසු වුත්තවුත්තෙ අත්තභාවෙ නිම්මිනිත්වා නච්චං දස්සෙසි. තං දිස්වා කොචි අස්සූනි සන්ධාරෙතුං නාසක්ඛි.

මනුස්සා බහූනි හිරඤ්ඤසුවණ්ණවත්ථාලඞ්කාරාදීනි අදංසු. ඉති තස්මිං ගාමෙ සහස්සමත්තං ලභි. සො කිඤ්චාපි මහාසත්තං ගණ්හන්තො ''සහස්සං ලභිත්වා තං විස්සජ්ජෙස්සාමී''ති ආහ, තං පන ධනං ලභිත්වා ''ගාමකෙපි තාව මයා එත්තකං ධනං ලද්ධං, නගරෙ කිර බහුං ලභිස්සාමී''ති ධනලොභෙන තං න මුඤ්චි. සො තස්මිං ගාමෙ කුටුම්බං සණ්ඨපෙත්වා රතනමයං පෙළං කාරෙත්වා තත්ථ මහාසත්තං පක්ඛිපිත්වා සුඛයානකං ආරුය්හ මහන්තෙන පරිවාරෙන නික්ඛමිත්වා තං ගාමනිගමාදීසු කීළාපෙන්තො අනුපුබ්බෙන බාරාණසිං පාපුණි. නාගරාජස්ස පන මධුලාජෙ දෙති, මණ්ඩූකෙ මාරෙත්වා දෙති, සො ගොචරං න ගණ්හාති අවිස්සජ්ජනභයෙන. ගොචරං අග්ගණ්හන්තම්පි පුන නං චත්තාරො ද්වාරගාමෙ ආදිං කත්වා තත්ථ තත්ථ මාසමත්තං කීළාපෙසි. පන්නරසඋපොසථදිවසෙ පන ''අජ්ජ තුම්හාකං සන්තිකෙ කීළාපෙස්සාමී''ති රඤ්ඤො ආරොචාපෙසි. රාජා නගරෙ භෙරිං චරාපෙත්වා මහාජනං සන්නිපාතාපෙසි. රාජඞ්ගණෙ මඤ්චාතිමඤ්චං බන්ධිංසු.

කීළනඛණ්ඩං නිට්ඨිතං.

නගරපවෙසනකණ්ඩං

අලම්පායනෙන පන බොධිසත්තස්ස ගහිතදිවසෙයෙව මහාසත්තස්ස මාතා සුපිනන්තෙ අද්දස කාළෙන රත්තක්ඛිනා පුරිසෙන අසිනා දක්ඛිණබාහුං ඡින්දිත්වා ලොහිතෙන පග්ඝරන්තෙන නීයමානං. සා භීතතසිතා උට්ඨාය දක්ඛිණබාහුං පරාමසිත්වා සුපිනභාවං ජානි. අථස්සා එතදහොසි ''මයා කක්ඛළො පාපසුපිනො දිට්ඨො, චතුන්නං වා මෙ පුත්තානං ධතරට්ඨස්ස රඤ්ඤො වා මම වා පරිපන්ථෙන භවිතබ්බ''න්ති. අපිච ඛො පන මහාසත්තමෙව ආරබ්භ අතිරෙකතරං චින්තෙසි. කිංකාරණා ? සෙසා අත්තනො නාගභවනෙ වසන්ති, ඉතරො පන සීලජ්ඣාසයත්තා මනුස්සලොකං ගන්ත්වා උපොසථකම්මං කරොති. තස්මා ''කච්චි නු ඛො මෙ පුත්තං අහිතුණ්ඩිකො වා සුපණ්ණො වා ගණ්හෙය්‍යා''ති තස්සෙව අතිරෙකතරං චින්තෙසි . තතො අඩ්ඪමාසෙ අතික්කන්තෙ ''මම පුත්තො අඩ්ඪමාසාතික්කමෙන මං විනා වත්තිතුං න සක්කොති, අද්ධාස්ස කිඤ්චි භයං උප්පන්නං භවිස්සතී''ති දොමනස්සප්පත්තා අහොසි. මාසාතික්කමෙන පනස්සා සොකෙන අස්සූනං අපග්ඝරණකාලො නාම නාහොසි, හදයං සුස්සි, අක්ඛීනි උපච්චිංසු. සා ''ඉදානි ආගමිස්සති, ඉදානි ආගමිස්සතී''ති තස්සාගමනමග්ගමෙව ඔලොකෙන්තී නිසීදි. අථස්සා ජෙට්ඨපුත්තො සුදස්සනො මාසච්චයෙන මහතියා පරිසාය සද්ධිං මාතාපිතූනං දස්සනත්ථාය ආගතො, පරිසං බහි ඨපෙත්වා පාසාදං ආරුය්හ මාතරං වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. සා භූරිදත්තං අනුසොචන්තී තෙන සද්ධිං න කිඤ්චි සල්ලපි. සො චින්තෙසි ''මය්හං මාතා මයි පුබ්බෙ ආගතෙ තුස්සති, පටිසන්ථාරං කරොති, අජ්ජ පන දොමනස්සප්පත්තා, කිං නු ඛො කාරණ''න්ති? අථ නං පුච්ඡන්තො ආහ –

848. ''මමං දිස්වාන ආයන්තං, සබ්බකාමසමිද්ධිනං;
ඉන්ද්‍රියානි අහට්ඨානි, සාවං ජාතං මුඛං තව.

849. ''පද්ධං යථා හත්ථගතං, පාණිනා පරිමද්දිතං;
සාවං ජාතං මුඛං තුය්හං, මමං දිස්වාන එදිස''න්ති.

තත්ථ **අහට්ඨානීති** න විප්පසන්නානි. **සාවන්ති** කඤ්චනාදාසවණ්ණං තෙ මුඛං පීතකාළකං ජාතං. **හත්ථගතන්ති** හත්ථෙන ඡින්දිතං. **එදිසන්ති** එවරූපං මහන්තෙන සිරිසොභග්ගෙන තුම්හාකං දස්සනත්ථාය ආගතං මං දිස්වා.

සා එවං වුත්තෙපි නෙව කථෙසි. සුදස්සනො චින්තෙසි ''කිං නු ඛො කෙනචි කුද්ධා වා පරිබද්ධා වා භවෙය්‍යා''ති. අථ නං පුච්ඡන්තො ඉතරං ගාථමාහ –

850. ''කච්චි නු තෙ නාභිසසි, කච්චි තෙ අත්ථි වෙදනා;
යෙන සාවං මුඛං තුය්හං, මමං දිස්වාන ආගත''න්ති.

තත්ථ **කච්චි නු තෙ නාභිසසීති** කච්චි නු තං කොචි න අභිසසි අක්කොසෙන වා පරිභාසාය වා විහිංසීති පුච්ඡති. **තුය්හන්ති** තව පුබ්බෙ මමං දිස්වා ආගතං එදිසං මුඛං න හොති. යෙන පන කාරණෙන අජ්ජ තව මුඛං සාවං ජාතං, තං මෙ ආචික්ඛාහි පුච්ඡති.

අථස්ස සා ආචික්ඛන්තී ආහ –

851. ‘‘සුපිනං තාත අද්දක්ඛිං, ඉතො මාසං අධොගතං;
‘දක්ඛිණං විය මෙ බාහුං, ඡෙත්වා රුහිරමක්ඛිතං;
පුරිසො ආදාය පක්කාමි, මම රොදන්තියා සති’.

852. ‘‘යතොහං සුපිනමද්දක්ඛිං, සුදස්සන විජානහි;
තතො දිවා වා රත්තිං වා, සුඛං මෙ නොපලබ්භතී’’ති.

තත්ථ **ඉතො මාසං අධොගතන්**ති ඉතො හෙට්ඨා මාසාතික්කන්තං. අජ්ජ මෙ දිට්ඨසුපිනස්ස මාසො හොතීති දස්සෙති. **පුරිසොති** එකො කාළො රත්තක්ඛි පුරිසො. **රොදන්තියා සතීති** රොදමානාය සතියා. **සුඛං මෙ නොපලබ්භතීති** මම සුඛං නාම න විජ්ජති.

එවඤ්ච පන වත්වා ‘‘තාත, පියපුත්තකො මෙ තව කනිට්ඨො න දිස්සති, භයෙනස්ස උප්පන්නෙන භවිතබ්බ’’න්ති පරිදෙවන්තී ආහ –

853. ‘‘යං පුබ්බෙ පරිවාරිංසු, කඤ්ඤා රුචිරවිග්ගහා;
හෙමජාලප්පටිච්ඡන්නා, භූරිදත්තො න දිස්සති.

854. ‘‘යං පුබ්බෙ පරිවාරිංසු, නෙත්තිංසවරධාරිනො;
කණිකාරාව සම්ඵුල්ලා, භූරිදත්තො න දිස්සති.

855. ‘‘හන්ද දානි ගමිස්සාම, භූරිදත්තනිවෙසනං;
ධම්මට්ඨං සීලසම්පන්නං, පස්සාම තව භාතර’’න්ති.

තත්ථ **සම්ඵුල්ලාති** සුවණ්ණවත්ථාලඞ්කාරධාරිතාය සම්ඵුල්ලා කණිකාරා විය. **හන්දාති** වවස්සග්ගත්ථෙ නිපාතො, එහි, තාත, භූරිදත්තස්ස නිවෙසනං ගච්ඡාමාති වදති.

එවඤ්ච පන වත්වා තස්ස චෙව අත්තනො ච පරිසාය සද්ධිං තත්ථ අගමාසි. භූරිදත්තස්ස භරියායො පන තං වම්මිකමත්ථකෙ අදිස්වා ‘‘මාතු නිවෙසනෙ වසිස්සතී’’ති අබ්‍යාවටා අහෙසුං. තා ‘‘සස්සු කිර නො පුත්තං අපස්සන්තී ආගච්ඡතී’’ති සුත්වා පච්චුග්ගමනං කත්වා ‘‘අය්යෙ, පුත්තස්ස තෙ අදිස්සමානස්ස අජ්ජ මාසො අතීතො’’ති මහාපරිදෙවං පරිදෙවමානා තස්සා පාදමූලෙ පතිංසු. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

856. ‘‘තඤ්ච දිස්වාන ආයන්තිං, භූරිදත්තස්ස මාතරං;
බාහා පග්ගය්හ පක්කන්දුං, භූරිදත්තස්ස නාරියො.

857. ‘‘පුත්තං තෙය්‍යෙ න ජානාම, ඉතො මාසං අධොගතං;
මතං වා යදි වා ජීවං, භූරිදත්තං යසස්සින’’න්ති.

තත්ථ **‘‘පුත්තං තෙය්‍යෙ’’**ති අයං තාසං පරිදෙවනකථා.

භූරිදත්තස්ස මාතා සුණ්හාහි සද්ධිං අන්තරවීථියං පරිදෙවිත්වා තා ආදාය තස්ස පාසාදං ආරුය්හ පුත්තස්ස සයනඤ්ච ආසනඤ්ච ඔලොකෙත්වා පරිදෙවමානා ආහ –

858. ‘‘සකුණී හතපුත්තාව, සුඤ්ඤං දිස්වා කුලාවකං;
චිරං දුක්ඛෙන ඣායිස්සං, භූරිදත්තං අපස්සතී.

859. ‘‘කුරරී හතඡාපාව, සුඤ්ඤං දිස්වා කුලාවකං;
චිරං දුක්ඛෙන ඣායිස්සං, භූරිදත්තං අපස්සතී.

860. ‘‘සා නූන චක්කවාකීව, පල්ලලස්මිං අනොදකෙ;
චිරං දුක්ඛෙන ඣායිස්සං, භූරිදත්තං අපස්සතී.

861. ‘‘කම්මාරානං යථා උක්කා, අන්තො ඣායති නො බහි;
එවං ඣායාමි සොකෙන, භූරිදත්තං අපස්සතී’’ති.

තත්ථ **අපස්සතීති** අපස්සන්තී. **හතඡාපාවාති** හතපොතකාව.

එවං භූරිදත්තමාතරි විලපමානාය භූරිදත්තනිවෙසනං අණ්ණවකුච්ඡි විය එකසද්දං අහොසි. එකොපි සකභාවෙන සණ්ඨාතුං නාසක්ඛි. සකලනිවෙසනං යුගන්ධරවාතප්පහටං විය සාලවනං අහොසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

862. ‘‘සාලාව සම්පමථිතා, මාලුතෙන පමද්දිතා;

සෙන්ති පුත්තා ච දාරා ච, භූරිදත්තනිවෙසනෙ''ති.

අරිට්ඨො ච සුභොගො ච උභොපි භාතරො මාතාපිතූනං උපට්ඨානං ගච්ඡන්තා තං සද්දං සුත්වා භූරිදත්තනිවෙසනං පවිසිත්වා මාතරං අස්සාසයිංසු. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

863. ''ඉදං සුත්වාන නිග්ඝොසං, භූරිදත්තනිවෙසනෙ;
අරිට්ඨො ච සුභොගො ච, පධාවිංසු අනන්තරා.

864. ''අම්ම අස්සාස මා සොචි, එවංධම්මා හි පාණිනො;
චවන්ති උපපජ්ජන්ති, එසාස්ස පරිණාමිතා''ති.

තත්ථ **එසාස්ස පරිණාමිතාති** එසා චුතූපපත්ති අස්ස ලොකස්ස පරිණාමිතා, එවඤ්හි සො ලොකො පරිණාමෙති. එතෙහි ද්වීහි අඞ්ගෙහි මුත්තො නාම නත්ථීති වදන්ති.

සමුද්දජා ආහ –

865. ''අහම්පි තාත ජානාමි, එවංධම්මා හි පාණිනො;
සොකෙන ච පරෙතස්මි, භූරිදත්තං අපස්සතී.

866. ''අජ්ජ චෙ මෙ ඉමං රත්තිං, සුදස්සන විජානහි;
භූරිදත්තං අපස්සන්ති, මඤ්ඤෙ හිස්සාමි ජීවිත''න්ති.

තත්ථ **අජ්ජ චෙ මෙති** තාත සුදස්සන, සචෙ අජ්ජ ඉමං රත්තිං භූරිදත්තො මම දස්සනං නාගමිස්සති, අථාහං තං අපස්සන්තී ජීවිතං ජහිස්සාමීති මඤ්ඤාමි.

පුත්තා ආහංසු –

867. ''අම්ම අස්සාස මා සොචි, ආනයිස්සාම භාතරං;
දිසොදිසං ගමිස්සාම, භාතුපරියෙසනං චරං.

868. ''පබ්බතෙ ගිරිදුග්ගෙසු, ගාමෙසු නිගමෙසු ච;
ඔරෙන සත්තරත්තස්ස, භාතරං පස්ස ආගත''න්ති.

තත්ථ **චරන්ති** අම්ම, මයං තයොපි ජනා භාතුපරියෙසනං චරන්තා දිසොදිසං ගමිස්සාමාති නං අස්සාසෙසුං.

තතො සුදස්සනො චින්තෙසි ''සචෙ තයොපි එකං දිසං ගමිස්සාම, පපඤ්චො භවිස්සති, තීහි තීණි ඨානානි ගන්තුං වට්ටති – එකෙන දෙවලොකං, එකෙන හිමවන්තං, එකෙන මනුස්සලොකං. සචෙ ඛො පන කාණාරිට්ඨො මනුස්සලොකං ගමිස්සති, යත්ථෙව භූරිදත්තං පස්සති. තං ගාමං වා නිගමං වා ඣාපෙත්වා එස්සති, එස කක්ඛළො ඵරුසො, න සක්කා එතං තත්ථ පෙසෙතු''න්ති. චින්තෙත්වා ච පන ''තාත අරිට්ඨ, ත්වං දෙවලොකං ගච්ඡ, සචෙ දෙවතාහි ධම්මං සොතුකාමාහි භූරිදත්තො දෙවලොකං නීතො, තතො නං ආනෙහී''ති අරිට්ඨං දෙවලොකං පහිණි. සුභොගං පන ''තාත, ත්වං හිමවන්තං ගන්ත්වා පඤ්චසු මහානදීසු භූරිදත්තං උපධාරෙත්වා එහී''ති හිමවන්තං පහිණි. සයං පන මනුස්සලොකං ගන්තුකාමො චින්තෙසි – ''සචාහං මාණවකවණ්ණෙන ගමිස්සාමි, මනුස්සා නෙව මෙ පියායිස්සන්ති, මයා තාපසවෙසෙන ගන්තුං වට්ටති, මනුස්සානඤ්හි පබ්බජිතා පියා මනාපා''ති. සො තාපසවෙසං ගහෙත්වා මාතරං වන්දිත්වා නික්ඛමි.

බොධිසත්තස්ස පන අජමුඛී නාම වෙමාතිකභගිනී අත්ථි. තස්සා බොධිසත්තෙ අධිමත්තො සිනෙහො. සා සුදස්සනං ගච්ඡන්තං දිස්වා ආහ – ''භාතික , අතිවිය කිලමාමි, අහම්පි තයා සද්ධිං ගමිස්සාමී''ති. ''අම්ම, න සක්කා තයා ගන්තුං, අහං පබ්බජිතවසෙන ගච්ඡාමී''ති. ''අහං පන ඛුද්දකමණ්ඩූකී හුත්වා තව ජටන්තරෙ නිපජ්ජිත්වා ගමිස්සාමී''ති. ''තෙන හි එහී''ති. සා මණ්ඩූකපොතිකා හුත්වා තස්ස ජටන්තරෙ නිපජ්ජි. සුදස්සනො ''මූලතො පට්ඨාය විචිනන්තො ගමිස්සාමී''ති බොධිසත්තස්ස භරියායො තස්ස උපොසථකරණට්ඨානං පුච්ඡිත්වා පඨමං තත්ථ ගන්ත්වා අලම්පායනෙන මහාසත්තස්ස ගහිතට්ඨානෙ ලොහිතඤ්ච වල්ලීහි කතපෙළට්ඨානඤ්ච දිස්වා ''භූරිදත්තො අහිතුණ්ඩිකෙන ගහිතො''ති ඤත්වා සමුප්පන්නසොකො අස්සුපුණ්ණෙහි නෙත්තෙහි අලම්පායනස්ස ගතමග්ගෙනෙව පඨමං කීළාපිතගාමං ගන්ත්වා මනුස්සෙ පුච්ඡි ''එවරූපො නාම නාගො කෙනචිධ අහිතුණ්ඩිකෙන කීළාපිතො''ති? ''ආම, අලම්පායනෙන ඉතො මාසමත්ථකෙ කීළාපිතො''ති. ''කිඤ්චි ධනං තෙන ලද්ධ''න්ති? ''ආම, ඉධෙව තෙන සහස්සමත්තං ලද්ධ''න්ති. ''ඉදානි සො කුහිං ගතො''ති? ''අසුකගාමං නාමා''ති. සො තතො පට්ඨාය පුච්ඡන්තො අනුපුබ්බෙන රාජද්වාරං අගමාසි.

තස්මිං ඛණෙ අලම්පායනො සුන්හාතො සුවිලිත්තො මට්ඨසාටකං නිවාසෙත්වා රතනපෙළං ගාහාපෙත්වා රාජද්වාරමෙව ගතො. මහාජනො සන්නිපති, රඤ්ඤො ආසනං පඤ්ඤත්තං. සො අන්තොනිවෙසනෙ ඨිතොව ''අහං ආගච්ඡාමි, නාගරාජානං කීළාපෙතු''ති පෙසෙසි. අලම්පායනො චිත්තත්ථරණෙ රතනපෙළං ඨපෙත්වා විවරිත්වා ''එහි

මහානාගා''ති සඤ්ඤමදාසි. තස්මිං සමයෙ සුදස්සනොපි පරිසන්තරෙ ඨානො. අථ මහාසත්තො සීසං නීහරිත්වා සබ්බාවන්තං පරිසං ඔලොකෙසි. නාගා හි ද්වීහි කාරණෙහි පරිසං ඔලොකෙන්ති සුපණ්ණපරිපන්ථං වා ඤාතකෙ වා දස්සනත්ථාය. තෙ සුපණ්ණං දිස්වා භීතා න නච්චන්ති, ඤාතකෙ වා දිස්වා ලජ්ජමානා න නච්චන්ති. මහාසත්තො පන ඔලොකෙන්තො පරිසන්තරෙ භාතරං අද්දස. සො අක්ඛිපූරානි අස්සූනි ගහෙත්වා පෙළතො නික්ඛමිත්වා භාතරාභිමුඛො පායාසි. මහාජනො තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා භීතො පටික්කමි, එකො සුදස්සනොව අට්ඨාසි. සො ගන්ත්වා තස්ස පාදපිට්ඨියං සීසං ඨපෙත්වා රොදි, සුදස්සනොපි පරිදෙවි. මහාසත්තො රොදිත්වා නිවත්තිත්වා පෙළමෙව පාවිසි. අලම්පායනොපි ''ඉමිනා නාගෙන තාපසො ඩට්ඨො භවිස්සති, අස්සාසෙස්සාමි න''න්ති උපසඞ්කමිත්වා ආහ –

869. ''හත්ථා පමුත්තො උරගො, පාදෙ තෙ නිපතී භුසං;
කච්චි නු තං ඩංසී තාත, මා භායි සුඛිතො භවා''ති.

තත්ථ **මා භායී**ති තාත තාපස, අහං අලම්පායනො නාම, මා භායි, තව පටිජග්ගනං නාම මම භාරොති.

සුදස්සනො තෙන සද්ධිං කථෙතුකමයතාය ගාථමාහ –

870. ''නෙව මය්හං අයං නාගො, අලං දුක්ඛාය කායචි;
යාවතත්ථි අහිග්ගාහො, මයා භියෙයා න විජ්ජතී''ති.

තත්ථ **කායචී**ති කස්සචි අප්පමත්තකස්සපි දුක්ඛස්ස උප්පාදනෙ අයං මම අසමත්ථො. මයා හි සදිසො අහිතුණ්ඩිකො නාම නත්ථීති.

අලම්පායනො ''අසුකො නාමෙසො''ති අජානන්තො කුජ්ඣිත්වා ආහ –

871. ''කො නු බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන, දිත්තො පරිසමාගතො;
අව්හායන්තු සුයුද්ධෙන, සුණන්තු පරිසා මමා''ති.

තත්ථ **දිත්තො**ති ගබ්බිතො බාලො අන්ධඤාණො. **අව්හායන්තූ**ති අව්හායන්තො, අයමෙව වා පාඨො. ඉදං වුත්තං හොති – අයං කො බාලො උම්මත්තකො විය මං සුයුද්ධෙන අව්හායන්තො අත්තනා සද්ධිං සමං කරොන්තො පරිසමාගතො, පරිසා මම වචනං සුණන්තු, මය්හං දොසො නත්ථි, මා ඛො මෙ කුජ්ඣිත්ථාති.

අථ නං සුදස්සනො ගාථාය අජ්ඣභාසි –

872. ''ත්වං මං නාගෙන ආලම්ප, අහං මණ්ඩූකඡාපියා;
හොතු නො අබ්භුතං තත්ථ, ආ සහස්සෙහි පඤ්චහී''ති.

තත්ථ **නාගෙනා**ති ත්වං නාගෙන මයා සද්ධිං යුජ්ඣ, අහං මණ්ඩූකඡාපියා තයා සද්ධිං යුජ්ඣිස්සාමි. **ආ සහස්සෙහි පඤ්චහී**ති තස්මිං නො යුද්ධෙ යාව පඤ්චහි සහස්සෙහි අබ්භුතං හොතූති.

අලම්පායනො ආහ –

873. ''අහඤ්හි වසුමා අඩ්ඪො, ත්වං දලිද්දොසි මාණව;
කො නු තෙ පාටිභොගත්ථි, උපජූතඤ්ච කිං සියා.

874. ''උපජූතඤ්ච මෙ අස්ස, පාටිභොගො ච තාදිසො;
හොතු නො අබ්භුතං තත්ථ, ආ සහස්සෙහි පඤ්චහී''ති.

තත්ථ **කො නු තෙ**ති තව පබ්බජිතස්ස කො නු පාටිභොගො අත්ථි. **උපජූතඤ්චා**ති ඉමස්මිං වා ජූතෙ උපනික්ඛෙපභූතං කිං නාම තව ධනං සියා, දස්සෙහි මෙති වදති. **උපජූතඤ්ච මෙ**ති මය්හං පන දාතබ්බං උපනික්ඛෙපධනං වා ඨපෙතබ්බපාටිභොගො වා තාදිසො අත්ථි, තස්මා නො තත්ථ යාව පඤ්චහි සහස්සෙහි අබ්භුතං හොතූති.

සුදස්සනො තස්ස කථං සුත්වා ''පඤ්චහි නො සහස්සෙහි අබ්භුතං හොතූ''ති අභීතො රාජනිවෙසනං ආරුය්හ මාතුලරඤ්ඤො සන්තිකෙ ඨිතො ගාථමාහ –

875. ''සුණොහි මෙ මහාරාජ, වචනං භද්දමත්ථු තෙ;
පඤ්චන්නං මෙ සහස්සානං, පාටිභොගො හි කිත්තිමා''ති.

තත්ථ **කිත්තිමා**ති ගුණකිත්තිසම්පන්න විවිධගුණාචාරකිත්තිසම්පන්න.

රාජා ''අයං තාපසො මං අතිබහුං ධනං යාචති, කිං නු ඛො''ති චින්තෙත්වා ගාථමාහ –

876. ‘‘පෙත්තිකං වා ඉණං හොති, යං වා හොති සයංකතං;
කිං ත්වං එවං බහුං මය්හං, ධනං යාචසි බ්‍රාහ්මණා’’ති.

තත්ථ **පෙත්තිකං වා**ති පිතරා වා ගහෙත්වා ඛාදිතං, අත්තනා වා කතං ඉණං නාම හොති, කිං මම පිතරා තව හත්ථතො ගහිතං අත්ථි, උදාහු මයා, කිංකාරණා මං එවං බහුං ධනං යාචසීති?

එවං වුත්තෙ සුදස්සනො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

877. ‘‘අලම්පායනො හි නාගෙන, මමං අභිජිගීසති;
අහං මණ්ඩූකඡාපියා, ඩංසයිස්සාමි බ්‍රාහ්මණං.

878. ‘‘තං ත්වං දට්ඨුං මහාරාජ, අජ්ජ රට්ඨාභිවඩ්ඪන;
ඛත්තසඞ්ඝපරිබ්‍යූළ්හො, නියාහි අහිදස්සන’’න්ති.

තත්ථ **අභිජිගීසතී**ති යුද්ධෙ ජිනිතුං ඉච්ඡති. තත්ථ සචෙ සො ජියිස්සති, මය්හං පඤ්චසහස්සානි දස්සති. සචාහං ජියිස්සාමි, අහමස්ස දස්සාමි, තස්මා තං බහුං ධනං යාචාමි. **තන්ති** තස්මා ත්වං මහාරාජ, අජ්ජ අහිදස්සනං දට්ඨුං නියාහීති.

රාජා ‘‘තෙන හි ගච්ඡාමා’’ති තාපසෙන සද්ධිංයෙව නික්ඛමි. තං දිස්වා අලම්පායනො ‘‘අයං තාපසො ගන්ත්වා රාජානං ගහෙත්වා ආගතො, රාජකුලූපකො භවිස්සතී’’ති භීතො තං අනුවත්තන්තො ගාථමාහ –

879. ‘‘නෙව තං අතිමඤ්ඤාමි, සිප්පවාදෙන මාණව;
අතිමත්තොසි සිප්පෙන, උරගං නාපචායසී’’ති.

තත්ථ **සිප්පවාදෙනා**ති මාණව, අහං අත්තනො සිප්පෙන තං නාතිමඤ්ඤාමි, ත්වං පන සිප්පෙන අතිමත්තො ඉමං උරගං න පූජෙසි, නාගස්ස අපචිතිං න කරොසීති.

තතො සුදස්සනො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

880. ‘‘අහම්පි නාතිමඤ්ඤාමි, සිප්පවාදෙන බ්‍රාහ්මණ;
අවිසෙන ච නාගෙන, භුසං වඤ්චයසෙ ජනං.

881. ‘‘එවඤ්චෙතං ජනො ජඤ්ඤා, යථා ජානාමි තං අහං;
න ත්වං ලභසි ආලම්ප, භුසමුට්ඨිං කුතො ධන’’න්ති.

අථස්ස අලම්පායනො කුජ්ඣිත්වා ආහ –

882. ‘‘ඛරාජිනො ජටී දුම්මී, දිත්තො පරිසමාගතො;
යො ත්වං එවං ගතං නාගං, ‘අවිසො’ අතිමඤ්ඤති.

883. ‘‘ආසජ්ජ ඛො නං ජඤ්ඤාසි, පුණ්ණං උග්ගස්ස තෙජසො;
මඤ්ඤෙ තං භස්මරාසිංව, ඛිප්පමෙස කරිස්සතී’’ති.

තත්ථ **දුම්මී**ති අනඤ්ජිතනයනො. **අවිසො අතිමඤ්ඤසී**ති නිබ්බිසොති අවජානාසි. **ආසජ්ජා**ති උපගන්ත්වා. **ජඤ්ඤාසී**ති ජානෙය්‍යාසි.

අථ තෙන සද්ධිං කෙළිං කරොන්තො සුදස්සනො ගාථමාහ –

884. ‘‘සියා විසං සිලුත්තස්ස, දෙඩ්ඩුභස්ස සිලාභුනො;
නෙව ලොහිතසීසස්ස, විසං නාගස්ස විජ්ජතී’’ති.

තත්ථ **සිලුත්තස්සා**ති සරසප්පස්ස. **දෙඩ්ඩුභස්සා**ති උදකසප්පස්ස. **සිලාභුනො**ති නීලවණ්ණසප්පස්ස. ඉති නිබ්බිසෙ සප්පෙ දස්සෙත්වා එතෙසං විසං සියා, නෙව ලොහිතසීසස්ස සප්පස්සාති ආහ.

අථ නං අලම්පායනො ද්වීහි ගාථාහි අජ්ඣභාසි –

885. ‘‘සුතමෙතං අරහතං, සඤ්ඤතානං තපස්සිනං;
ඉධ දානානි දත්වාන, සග්ගං ගච්ඡන්ති දායකා;
ජීවන්තො දෙහි දානානි, යදි තෙ අත්ථි දාතවෙ.

886. ‘‘අයං නාගො මහිද්ධිකො, තෙජස්සී දුරතික්කමො;
තෙන තං ඩංසයිස්සාමි, සො තං භස්මං කරිස්සතී’’ති.

තත්ථ **දාතවෙ**ති යදි තෙ කිඤ්චි දාතබ්බං අත්ථි, තං දෙහීති.

887. ‘‘මයාපෙතං සුතං සම්ම, සඤ්ඤතානං තපස්සිනං;
ඉධ දානානි දත්වාන, සග්ගං ගච්ඡන්ති දායකා;
ත්වමෙව දෙහි ජීවන්තො, යදි තෙ අත්ථි දාතවෙ.

888. ‘‘අයං අජමුඛී නාම, පුණ්ණා උග්ගස්ස තෙජසො;
තාය තං ඩංසයිස්සාමි, සා තං භස්මං කරිස්සති.

889. ‘‘යා ධීතා ධතරට්ඨස්ස, වෙමාතා භගිනී මම;
සා තං ඩංසත්වජමුඛී, පුණ්ණා උග්ගස්ස තෙජසො’’ති. –

ඉමා ගාථා සුදස්සනස්ස වචනං. තත්ථ **පුණ්ණා උග්ගස්ස තෙජසො**ති උග්ගෙන විසෙන පුණ්ණා.

එවඤ්ච පන වත්වා ‘‘අම්ම අජමුඛි, ජටන්තරතො මෙ නික්ඛමිත්වා පාණිම්හි පතිට්ඨහා’’ති මහාජනස්ස මජ්ඣෙයෙව භගිනිං පක්කොසිත්වා හත්ථං පසාරෙසි. සා තස්ස සද්දං සුත්වා ජටන්තරෙ නිසින්නාව තික්ඛත්තුං මණ්ඩූකවස්සිතං වස්සිත්වා නික්ඛමිත්වා අංසකූටෙ නිසීදිත්වා උප්පතිත්වා තස්ස හත්ථතලෙ තීණි විසබින්දූනි පාතෙත්වා පුන තස්ස ජටන්තරමෙව පාවිසි. සුදස්සනො විසං ගහෙත්වා ඨිතොව ‘‘නස්සිස්සතායං ජනපදො, නස්සිස්සතායං ජනපදො’’ති තික්ඛත්තුං මහාසද්දං අභාසි. තස්ස සො සද්දො ද්වාදසයොජනිකං බාරාණසිං ඡාදෙත්වා අට්ඨාසි. අථ රාජා තං සද්දං සුත්වා ‘‘කිමත්ථං ජනපදො නස්සිස්සතී’’ති පුච්ඡි. ‘‘මහාරාජ, ඉමස්ස විසස්ස නිසිඤ්චනට්ඨානං න පස්සාමී’’ති. ‘‘තාත, මහන්තා අයං පථවී, පථවියං නිසිඤ්චා’’ති. අථ නං ‘‘න සක්කා පථවියං සිඤ්චිතුං, මහාරාජා’’ති පටික්ඛිපන්තො ගාථමාහ –

890. ‘‘ඡමායං චෙ නිසිඤ්චිස්සං, බ්‍රහ්මදත්ත විජානහි;
තිණලතානි ඔසධ්‍යො, උස්සුස්සෙය්‍යුං අසංසය’’න්ති.

තත්ථ **තිණලතානී**ති පථවිනිස්සිතානි තිණානි ච ලතා ච සබ්බොසධියො ච උස්සුස්සෙය්‍යුං, තස්මා න සක්කා පථවියං නිසිඤ්චිතුන්ති.

තෙන හි නං, තාත, උද්ධං ආකාසං ඛිපාති. තත්‍රාපි න සක්කාති දස්සෙන්තො ගාථමාහ –

891. ‘‘උද්ධං චෙ පාතයිස්සාමි, බ්‍රහ්මදත්ත විජානහි;
සත්තවස්සානියං දෙවො, න වස්සෙ න හිමං පතෙ’’ති.

තත්ථ **න හිමං පතෙ**ති සත්තවස්සානි හිමබින්දුමත්තම්පි න පතිස්සති.

තෙන හි නං තාත උදකෙ සිඤ්චාති. තත්‍රාපි න සක්කාති දස්සෙතුං ගාථමාහ –

892. ‘‘උදකෙ චෙ නිසිඤ්චිස්සං, බ්‍රහ්මදත්ත විජානහි;
යාවන්තොදකජා පාණා, මරෙය්‍යුං මච්ඡකච්ඡපා’’ති.

අථ නං රාජා ආහ – ‘‘තාත, මයං න කිඤ්චි ජානාම, යථා අම්හාකං රට්ඨං න නස්සති, තං උපායං ත්වමෙව ජානාහී’’ති. ‘‘තෙන හි, මහාරාජ, ඉමස්මිං ඨානෙ පටිපාටියා තයො ආවාටෙ ඛණාපෙථා’’ති. රාජා ඛණාපෙසි. සුදස්සනො පඨමං ආවාටං නානාභෙසජ්ජානං පූරාපෙසි, දුතියං ගොමයස්ස, තතියං දිබ්බොසධානඤ්ඤෙව. තතො පඨමෙ ආවාටෙ විසබින්දූනි පාතෙසි. තඞ්ඛණඤ්ඤෙව ධූමායිත්වා ජාලා උට්ඨහි. සා ගන්ත්වා ගොමයෙ ආවාටං ගණ්හි. තතොපි ජාලා උට්ඨාය ඉතරං දිබ්බොසධස්ස පුණ්ණං ගහෙත්වා ඔසධානි ඣාපෙත්වා නිබ්බායි. අලම්පායනො තස්ස ආවාටස්ස අවිදූරෙ අට්ඨාසි. අථ නං විසඋසුමා පහරි, සරීරච්ඡවි උප්පාටෙත්වා ගතා, සෙතකුට්ඨී අහොසි. සො භයතජ්ජිතො ‘‘නාගරාජානං විස්සජ්ජෙමී’’ති තික්ඛත්තුං වාචං නිච්ඡාරෙසි. තං සුත්වා බොධිසත්තො රතනපෙළාය නික්ඛමිත්වා සබ්බාලඞ්කාරප්පටිමණ්ඩිතං අත්තභාවං මාපෙත්වා දෙවරාජලීලාය ඨිතො. සුදස්සනොපි අජමුඛීපි තථෙව අට්ඨංසු. තතො සුදස්සනො රාජානං ආහ – ‘‘ජානාසි නො, මහාරාජ, කස්සෙතෙ පුත්තා’’ති? ‘‘න ජානාමී’’ති. ‘‘තුම්හෙ තාව න ජානාසි, කාසිරඤ්ඤො පන ධීතාය සමුද්දජාය ධතරට්ඨස්ස දින්නභාවං ජානාසී’’ති? ‘‘ආම, ජානාමි, මය්හං සා කනිට්ඨභගිනී’’ති. ‘‘මයං තස්සා පුත්තා, ත්වං නො මාතුලො’’ති.

තං සුත්වා රාජා කම්පමානො තෙ ආලිඞ්ගිත්වා සීසෙ චුම්බිත්වා රොදිත්වා පාසාදං ආරොපෙත්වා මහන්තං සක්කාරං කාරෙත්වා භූරිදත්තෙන පටිසන්ථාරං කරොන්තො පුච්ඡි ‘‘තාත, තං එවරූපං උග්ගතෙජං කථං අලම්පායනො ගණ්හී’’ති? සො සබ්බං විත්ථාරෙන කථෙත්වා රාජානං ඔවදන්තො ‘‘මහාරාජ, රඤ්ඤා නාම ඉමිනා නියාමෙන රජ්ජං කාරෙතුං වට්ටතී’’ති මාතුලස්ස ධම්මං දෙසෙසි. අථ නං සුදස්සනො ආහ – ‘‘මාතුල, මම මාතා භූරිදත්තං අපස්සන්තී කිලමති, න සක්කා අම්හෙහි පපඤ්චං කාතු’’න්ති. ‘‘සාධු, තාතා, තුම්හෙ තාව ගච්ඡථ. අහං පන මම භගිනිං දට්ඨුකාමොම්හි, කථං පස්සිස්සාමී’’ති. ‘‘මාතුල, කහං පන නො අය්‍යකො කාසිරාජා’’ති? ‘‘තාත, මම භගිනියා විනා වසිතුං අසක්කොන්තො රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා අසුකෙ වනසණ්ඩෙ නාම වසතී’’ති. ‘‘මාතුල, මම මාතා තුම්හෙ චෙව

අයාසකඤ්ච දට්ඨුකාමා, තුම්හෙ අසුකදිවසෙ මම අයාසකස්ස සන්තිකං ගච්ඡථ, මයං මාතරං ආදාය අයාසකස්ස අස්සමපදං ආගච්ඡිස්සාම. තත්ථ නං තුම්හෙපි පස්සිස්සථා''ති. ඉති තෙ මාතුලස්ස දිවසං වවත්ථපෙත්වා රාජනිවෙසනා ඔතරිංසු. රාජා භාගිනෙය්‍යො උය්‍යොජෙත්වා රොදිත්වා නිවත්ති. තෙපි පථවියං නිමුජ්ජිත්වා නාගභවනං ගතා.

නගරපවෙසනඛණ්ඩං නිට්ඨිතං.

මහාසත්තස්ස පරියෙසනඛණ්ඩං

මහාසත්තෙ සම්පත්තෙ සකලනාගභවනං එකපරිදෙවසද්දං අහොසි. සොපි මාසං පෙළාය වසිතත්තා කිලන්තො ගිලානසෙය්‍යං සයි. තස්ස සන්තිකං ආගච්ඡන්තානං නාගානං පමාණං නත්ථි. සො තෙහි සද්ධිං කථෙන්තො කිලමති. කාණාරිට්ඨො දෙවලොකං ගන්ත්වා මහාසත්තං අදිස්වා පඨමමෙවාගතො. අථ නං ''එස චණ්ඩො ඵරුසො, සක්ඛිස්සති නාගපරිසං වාරෙතු''න්ති මහාසත්තස්ස නිසින්නට්ඨානෙ දොවාරිකං කරිංසු. සුභොගොපි සකලහිමවන්තං විචරිත්වා තතො මහාසමුද්දඤ්ච සෙසනදියො ච උපධාරෙත්වා යමුනං උපධාරෙන්තො ආගච්ඡති. නෙසාදබ්‍රාහ්මණොපි අලම්පායනං කුට්ඨිං දිස්වා චින්තෙසි ''අයං භූරිදත්තං කිලමෙත්වා කුට්ඨී ජාතො, අහං පන තං මය්හං තාව බහූපකාරං මණිලොභෙන අලම්පායනස්ස දස්සෙසිං, තං පාපං මම ආගමිස්සති. යාව තං න ආගච්ඡති, තාවදෙව යමුනං ගන්ත්වා පයාගතිත්ථෙ පාපපවාහනං කරිස්සාමී''ති. සො තත්ථ ගන්ත්වා ''මයා භූරිදත්තෙ මිත්තදුබ්භිකම්මං කතං, තං පාපං පවාහෙස්සාමී''ති වත්වා උදකොරොහනකම්මං කරොති. තස්මිං ඛණෙ සුභොගො තං ඨානං පත්තො. තස්ස තං වචනං සුත්වා ''ඉමිනා කිර පාපකෙන තාව මහන්තස්ස යසස්ස දායකො මම භාතා මණිරතනස්ස කාරණා අලම්පායනස්ස දස්සිතො, නාස්ස ජීවිතං දස්සාමී''ති නඞ්ගුට්ඨෙන තස්ස පාදෙසු වෙඨෙත්වා ආකඩ්ඪිත්වා උදකෙ ඔසීදාපෙත්වා නිරස්සාසකාලෙ ථොකං සිථිලං අකාසි. සො සීසං උක්ඛිපි. අථ නං පුනාකඩ්ඪිත්වා ඔසීදාපෙසි. එවං බහූ වාරෙ තෙන කිලමියමානො නෙසාදබ්‍රාහ්මණො සීසං උක්ඛිපිත්වා ගාථමාහ –

893. ''ලොක්‍යං සජන්තං උදකං, පයාගස්මිං පතිට්ඨිතං;
කො මං අජ්ඣොහරී භූතො, ඔගාළ්හං යමුනං නදි''න්ති.

තත්ථ **ලොක්‍ය**න්ති එවං පාපවාහනසමත්ථන්ති ලොකසම්මතං. **සජන්ත**න්ති එවරූපං උදකං අභිසිඤ්චන්තං. **පයාගස්මි**න්ති පයාගතිත්ථෙ.

අථ නං සුභොගො ගාථාය අජ්ඣභාසි –

894. ''යදෙස ලොකාධිපතී යසස්සී, බාරාණසිං පක්‍රිය සමන්තතො;
තස්සාහ පුත්තො උරගූසභස්ස, සුභොගොති මං බ්‍රාහ්මණ වෙදයන්ති''ති.

තත්ථ **යදෙසා**ති යො එසො. **පක්‍රිය සමන්තතො**ති පච්චත්ථිකානං දුප්පහරණසමත්ථතාය පරිසමන්තතො පකිරිය සබ්බං පරික්ඛිපිත්වා උපරි ඵණෙන ඡාදෙසි.

අථ නං බ්‍රාහ්මණො ''අයං භූරිදත්තභාතා, න මෙ ජීවිතං දස්සති, යංනූනාහං එතස්ස චෙව මාතාපිතූනඤ්චස්ස වණ්ණකිත්තනෙන මුදුචිත්තතං කත්වා අත්තනො ජීවිතං යාචෙය්‍ය''න්ති චින්තෙත්වා ගාථමාහ –

895. ''සචෙ හි පුත්තො උරගූසභස්ස, කාසිස්ස රඤ්ඤො අමරාධිපස්ස;
මහෙසක්ඛො අඤ්ඤතරො පිතා තෙ, මච්චෙසු මාතා පන තෙ අතුල්‍යා;
න තාදිසො අරහති බ්‍රාහ්මණස්ස, දාසම්පි ඔහාරිතුං මහානුභාවො''ති.

තත්ථ **කාසිස්සා**ති අපරෙන නාමෙන එවංනාමකස්ස. ''කාසිකරඤ්ඤො''තිපි පඨන්තියෙව. කාසිරාජධීතාය ගහිතත්තා කාසිරජ්ජම්පි තස්සෙව සන්තකං කත්වා වණ්ණෙති. **අමරාධිපස්සා**ති දීඝායුකතාය අමරසඞ්ඛාතානං නාගානං අධිපස්ස. **මහෙසක්ඛො**ති මහානුභාවො. **අඤ්ඤතරො**ති මහෙසක්ඛානං අඤ්ඤතරො. **දාසම්පී**ති තාදිසො හි මහානුභාවො ආනුභාවරහිතං බ්‍රාහ්මණස්ස දාසම්පි උදකෙ ඔහරිතුං නාරහති, පගෙව මහානුභාවං බ්‍රාහ්මණන්ති.

අථ නං සුභොගො ''අරෙ දුට්ඨබ්‍රාහ්මණ, ත්වං මං වඤ්චෙත්වා 'මුඤ්චිස්සාමී'ති මඤ්ඤසි, න තෙ ජීවිතං දස්සාමී''ති තෙන කතකම්මං පකාසෙන්තො ආහ –

896. ''රුක්ඛං නිස්සාය විජ්ඣිත්ථො, එණෙය්‍යං පාතුමාගතං;
සො විද්ධො දූරමචරි, සරවෙගෙන සීඝවා.

897. ''තං ත්වං පතිතමද්දක්ඛි, අරඤ්ඤස්මිං බ්‍රහාවනෙ;
ස මංසකාජමාදාය, සායං නිග්‍රොධුපාගමි.

898. ''සුකසාළිකසඞ්ඝුට්ඨං , පිඞ්ගලං සන්ථතායුතං;
කොකිලාභිරුදං රම්මං, ධුවං හරිතසද්දලං.

899. ‘‘තත්ථ තෙ සො පාතුරහු, ඉද්ධියා යසසා ජලං;
මහානුභාවො භාතා මෙ, කඤ්ඤාහි පරිවාරිතො.

900. ‘‘සො තෙන පරිචිණ්ණො ත්වං, සබ්බකාමෙහි තප්පිතො;
අදුට්ඨස්ස තුවං දුබ්භි, තං තෙ වෙරං ඉධාගතං.

901. ‘‘ඛිප්පං ගීවං පසාරෙහි, න තෙ දස්සාමි ජීවිතං;
භාතු පරිසරං වෙරං, ඡෙදයිස්සාමි තෙ සිර’’න්ති.

තත්ථ **සායං නිග්‍රොධුපාගමී**ති විකාලෙ නිග්‍රොධං උපගතො අසි. **පිඞ්ගල**න්ති පක්කානං වණ්ණෙන පිඞ්ගලං. **සන්ථතායුත**න්ති පාරොහපරිකිණ්ණං. **කොකිලාභිරුද**න්ති කොකිලාහි අභිරුදං. **ධුවං හරිතසද්දල**න්ති උදකභූමියං ජාතත්තා නිච්චං හරිතසද්දලං භූමිභාගං. **පාතුරහූ**ති තස්මිං තෙ නිග්‍රොධෙ ඨිතස්ස සො මම භාතා පාකටො අහොසි. **ඉද්ධියා**ති පුඤ්ඤතෙජෙන. **සො තෙනා**ති සො තුවං තෙන අත්තනො නාගභවනං නෙත්වා පරිචිණ්ණො. **පරිසර**න්ති තයා මම භාතු කතං වෙරං පාපකම්මං පරිසරන්තො අනුස්සරන්තො. **ඡෙදයිස්සාමි තෙ සිර**න්ති තව සීසං ඡින්දිස්සාමීති.

අථ බ්‍රාහ්මණො ‘‘න මෙස ජීවිතං දස්සති, යං කිඤ්චි පන වත්වා මොක්ඛත්ථාය වායමිතුං වට්ටතී’’ති චින්තෙත්වා ගාථමාහ –

902. ‘‘අජ්ඣායකො යාචයොගී, ආහුතග්ගි ච බ්‍රාහ්මණො;
එතෙහි තීහි ඨානෙහි, අවජ්ඣො හොති බ්‍රාහ්මණො’’ති.

තත්ථ **එතෙහී**ති එතෙහි අජ්ඣායකතාදීහි තීහි කාරණෙහි බ්‍රාහ්මණො අවජ්ඣො, න ලබ්භා බ්‍රාහ්මණං වධිතුං, කිං ත්වං වදෙසි, යො හි බ්‍රාහ්මණං වධෙති, සො නිරයෙ නිබ්බත්තතීති.

තං සුත්වා සුභොගො සංසයපක්ඛන්දො හුත්වා ‘‘ඉමං නාගභවනං නෙත්වා භාතරො පටිපුච්ඡිත්වා ජානිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

903. ‘‘යං පුරං ධතරට්ඨස්ස, ඔගාළ්හං යමුනං නදිං;
ජොතතෙ සබ්බසොවණ්ණං, ගිරිමාහච්ච යාමුනං.

904. ‘‘තත්ථ තෙ පුරිසබ්‍යග්ඝා, සොදරියා මම භාතරො;
යථා තෙ තත්ථ වක්ඛන්ති, තථා හෙස්සසි බ්‍රාහ්මණා’’ති.

තත්ථ **පුර**න්ති නාගපුරං. **ඔගාළ්හ**න්ති අනුපවිට්ඨං. **ගිරිමාහච්ච යාමුන**න්ති යමුනාතො අවිදූරෙ ඨිතං හිමවන්තං ආහච්ච ජොතති. **තත්ථ තෙ**ති තස්මිං නගරෙ තෙ මම භාතරො වසන්ති, තත්ථ නීතෙ තයි යථා තෙ වක්ඛන්ති, තථා භවිස්සසි. සචෙ හි සච්චං කථෙසි, ජීවිතං තෙ අත්ථි. නො චෙ, තත්ථෙව සීසං ඡින්දිස්සාමීති.

ඉති නං වත්වා සුභොගො ගීවායං ගහෙත්වා ඛිපන්තො අක්කොසන්තො පරිභාසන්තො මහාසත්තස්ස පාසාදද්වාරං අගමාසි.

මහාසත්තස්ස පරියෙසනයකණ්ඩං නිට්ඨිතං.

මිච්ඡාකථා

අථ නං දොවාරිකො හුත්වා නිසින්නො කාණාරිට්ඨො තථා කිලමෙත්වා ආනීයමානං දිස්වා පටිමග්ගං ගන්ත්වා ‘‘සුභොග, මා විහෙඨයි, බ්‍රාහ්මණා නාම මහාබ්‍රහ්මුනො පුත්තා. සචෙ හි මහාබ්‍රහ්මා ජානිස්සති, ‘මම පුත්තං විහෙඨෙන්තී’ති කුජ්ඣිත්වා අම්හාකං සකලං නාගභවනං විනාසෙස්සති. ලොකස්මිඤ්හි බ්‍රාහ්මණා නාම සෙට්ඨා මහානුභාවා, ත්වං තෙසං ආනුභාවං න ජානාසි, අහං පන ජානාමී’’ති ආහ. කාණාරිට්ඨො කිර අතීතානන්තරභවෙ යඤ්ඤකාරබ්‍රාහ්මණො අහොසි, තස්මා එවමාහ. වත්වා ච පන අනුභූතපුබ්බවසෙන යජනසීලො හුත්වා සුභොගඤ්ච නාගපරිසඤ්ච ආමන්තෙත්වා ‘‘එථ, හො, යඤ්ඤකාරකානං වො ගුණෙ වණ්ණෙස්සාමී’’ති වත්වා යඤ්ඤවණ්ණනං ආරභන්තො ආහ –

905. ‘‘අනිත්තරා ඉත්තරසම්පයුත්තා, යඤ්ඤා ච වෙදා ච සුභොග ලොකෙ;
තදග්ගරය්හඤ්හි විනින්දමානො, ජහාති විත්තඤ්ච සතඤ්ච ධම්ම’’න්ති.

තත්ථ **අනිත්තරා**ති සුභොග ඉමස්මිං ලොකෙ යඤ්ඤා ච වෙදා ච අනිත්තරා න ලාමකා මහානුභාවා, තෙ ඉත්තරෙහි බ්‍රාහ්මණෙහි සම්පයුත්තා, තස්මා බ්‍රාහ්මණාපි අනිත්තරාව ජාතා. **තදග්ගරය්හ**න්ති තස්මා අගාරය්හං බ්‍රාහ්මණං විනින්දමානො ධනඤ්ච පණ්ඩිතානං ධම්මඤ්ච ජහාති. ඉදං කිර සො ‘‘ඉමිනා භූරිදත්තෙ මිත්තදුබ්භිකම්මං කතන්ති වත්තුං නාගපරිසා මා ලභන්තූ’’ති අවොච.

අථ නං කාණාරිට්ඨො ‘‘සුභොග ජානාසි පන අයං ලොකො කෙන නිම්මිතො’’ති වත්වා ‘‘න ජානාමී’’ති වුත්තෙ ‘‘බ්‍රාහ්මණානං පිතාමහෙන මහාබ්‍රහ්මුනා නිම්මිතො’’ති දස්සෙතුං ඉතරං ගාථමාහ –

906. ‘‘අජ්ඣෙනමරියා පථවිං ජනින්දා, වෙස්සා කසිං පාරිචරියඤ්ච සුද්දා;
උපාගු පච්චෙකං යථාපදෙසං, කතාහු එතෙ වසිනාති ආහූ’’ති.

තත්ථ **උපාගූ**ති උපගතා. බ්‍රහ්මා කිර බ්‍රාහ්මණාදයො චත්තාරො වණ්ණෙ නිම්මිනිත්වා අරියෙ තාව බ්‍රාහ්මණෙ ආහ – ‘‘තුම්හෙ අජ්ඣෙනමෙව උපගච්ඡථ , මා අඤ්ඤං කිඤ්චි කරිත්ථා’’ති, ජනින්දෙ ආහ ‘‘තුම්හෙ පථවිංයෙව විජිනථ’’, වෙස්සෙ ආහ – ‘‘තුම්හෙ කසිංයෙව උපෙථ’’, සුද්දෙ ආහ ‘‘තුම්හෙ තිණ්ණං වණ්ණානං පාරිචරියංයෙව උපෙථා’’ති. තතො පට්ඨාය අරියා අජ්ඣෙනං, ජනින්දා පථවිං, වෙස්සා කසිං, සුද්දා පාරිචරියං උපාගතාති වදන්ති. **පච්චෙකං යථාපදෙසන්ති** උපගච්ඡන්තා ච පාටියෙක්කං අත්තනො කුලපදෙසානුරූපෙන බ්‍රහ්මුනා වුත්තනියාමෙනෙව උපගතා. **කතාහු එතෙ වසිනාති ආහූති** එවං කිර එතෙ වසිනා මහාබ්‍රහ්මුනා කතා අහෙසුන්ති කථෙන්ති.

එවං මහාගුණා එතෙ බ්‍රාහ්මණා නාම. යො හි එතෙසු චිත්තං පසාදෙත්වා දානං දෙති, තස්ස අඤ්ඤත්ථ පටිසන්ධි නත්ථි, දෙවලොකමෙව ගච්ඡතීති වත්වා ආහ –

907. ‘‘ධාතා විධාතා වරුණො කුවෙරො, සොමො යමො චන්දිමා වායු සූරියො;
එතෙපි යඤ්ඤං පුථුසො යජිත්වා, අජ්ඣායකානං අථො සබ්බකාමෙ.

908. ‘‘විකාසිතා චාපසතානි පඤ්ච, යො අජ්ජුනො බලවා භීමසෙනො;
සහස්සබාහු අසමො පථබ්‍යා, සොපි තදා ආදහි ජාතවෙද’’න්ති.

තත්ථ **එතෙපී**ති එතෙ ධාතාදයො දෙවරාජානො. **පුථුසොති** අනෙකප්පකාරං යඤ්ඤං යජිත්වා. **අථො සබ්බකාමෙති** අථ අජ්ඣායකානං බ්‍රාහ්මණානං සබ්බකාමෙ දත්වා එතානි ඨානානි පත්තාති දස්සෙති. **විකාසිතාති** ආකඩ්ඪිතා. **චාපසතානි පඤ්චාති** න ධනුපඤ්චසතානි, පඤ්චචාපසතප්පමාණං පන මහාධනුං සයමෙව ආකඩ්ඪති. **භීමසෙනොති** භයානකසෙනො. **සහස්සබාහූති** න තස්ස බාහූනං සහස්සං, පඤ්චන්නං පන ධනුග්ගහසතානං බාහුසහස්සෙන ආකඩ්ඪිතබ්බස්ස ධනුනො ආකඩ්ඪනෙනෙවං වුත්තං. **ආදහි ජාතවෙදන්ති** සොපි රාජා තස්මිං කාලෙ බ්‍රාහ්මණෙ සබ්බකාමෙහි සන්තප්පෙත්වා අග්ගිං ආදහි පතිට්ඨාපෙත්වා පරිචරි, තෙනෙව කාරණෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො. තස්මා බ්‍රාහ්මණා නාම ඉමස්මිං ලොකෙ ජෙට්ඨකාති ආහ.

සො උත්තරිපි බ්‍රාහ්මණෙ වණ්ණෙන්තො ගාථමාහ –

909. ‘‘යො බ්‍රාහ්මණෙ භොජයි දීඝරත්තං, අන්නෙන පානෙන යථානුභාවං;
පසන්නචිත්තො අනුමොදමානො, සුභොග දෙවඤ්ඤතරො අහොසී’’ති.

තත්ථ **යොති** යො සො පොරාණකො බාරාණසිරාජාති දස්සෙති. **යථානුභාවන්ති** යථාබලං යං තස්ස අත්ථි, තං සබ්බං පරිච්චජිත්වා භොජෙසි. **දෙවඤ්ඤතරොති** සො අඤ්ඤතරො මහෙසක්ඛදෙවරාජා අහොසි. එවං බ්‍රාහ්මණා නාම අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යාති දස්සෙති.

අථස්ස අපරම්පි කාරණං ආහරිත්වා දස්සෙන්තො ගාථමාහ –

910. ‘‘මහාසනං දෙවමනොමවණ්ණං, යො සප්පිනා අසක්ඛි භොජෙතුමග්ගිං;
ස යඤ්ඤතන්තං වරතො යජිත්වා, දිබ්බං ගතිං මුචලින්දජ්ඣගච්ඡී’’ති.

තත්ථ **මහාසනන්ති** මහාභක්ඛං. **භොජෙතුන්ති** සන්තප්පෙතුං. **යඤ්ඤතන්තන්ති** යඤ්ඤවිධානං. **වරතොති** වරස්ස අග්ගිදෙවස්ස යජිත්වා. **මුචලින්දජ්ඣගච්ඡීති** මුචලින්දො අධිගතොති.

එකො කිර පුබ්බෙ බාරාණසියං මුචලින්දො නාම රාජා බ්‍රාහ්මණෙ පක්කොසාපෙත්වා සග්ගමග්ගං පුච්ඡි. අථ නං තෙ ‘‘බ්‍රාහ්මණානඤ්ච බ්‍රාහ්මණදෙවතාය ච සක්කාරං කරොහී’’ති වත්වා ‘‘කා බ්‍රාහ්මණදෙවතා’’ති වුත්තෙ ‘‘‘අග්ගිදෙවොති තං නවනීතසප්පිනා සන්තප්පෙහී’’’ති ආහංසු. සො තථා අකාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො එස ඉමං ගාථමාහ.

අපරම්පි කාරණං දස්සෙන්තො ගාථමාහ –

911. ‘‘මහානුභාවො වස්සසහස්සජීවී, යො පබ්බජී දස්සනෙය්‍යො උළාරො;
හිත්වා අපරියන්ත රට්ඨං සසෙනං, රාජා දුදීපොපි ජගාම සග්ග’’න්ති.

තත්ථ **පබ්බජීති** පඤ්චවස්සසතානි රජ්ජං කාරෙන්තො බ්‍රාහ්මණානං සක්කාරං කත්වා අපරියන්තං රට්ඨං සසෙනං හිත්වා පබ්බජි. **දුදීපොපීති** සො දුදීපො නාම රාජා බ්‍රාහ්මණෙ පූජෙත්වාව සග්ගං ගතොති වදති. ‘‘දූජීපො’’තිපි පාඨො.

අපරානිපිස්ස උදාහරණානි දස්සෙන්තො ආහ –

912. ‘‘යො සාගරන්තං සාගරො විජිත්වා, යූපං සුභං සොණ්ණමයං උළාරං;
උස්සෙසි වෙස්සානරමාදහානො, සුභොග දෙවඤ්ඤතරො අහොසි.

913. ‘‘යස්සානුභාවෙන සුභොග ගඞ්ගා, පවත්තථ දධිසන්නිසින්නං සමුද්දං;
ස ලොමපාදො පරිචරිය මග්ගිං, අඞ්ගො සහස්සක්ඛපුරජ්ඣගච්ඡී’’ති.

තත්ථ **සාගරන්ත**න්ති සාගරපරියන්තං පථවිං. **උස්සෙසී**ති බ්‍රාහ්මණෙ සග්ගමග්ගං පුච්ඡිත්වා ‘‘සොවණ්ණයූපං උස්සාපෙහී’’ති වුත්තො පසුඝාතනත්ථාය උස්සාපෙසි. **වෙස්සානරමාදහානො**ති වෙස්සානරං අග්ගිං ආදහන්තො. ‘‘වෙසානරි’’න්තිපි පාඨො. **දෙවඤ්ඤතරො**ති සුභොග, සො හි රාජා අග්ගිං ජුහිත්වා අඤ්ඤතරො මහෙසක්ඛදෙවො අහොසීති වදති. **යස්සානුභාවෙනා**ති භො සුභොග, ගඞ්ගා ච මහාසමුද්දො ච කෙන කතොති ජානාසීති. න ජානාමීති. කිං ත්වං ජානිස්සසි, බ්‍රාහ්මණෙයෙව පොඨෙතුං ජානාසීති. අතීතස්මිඤ්හි අඞ්ගො නාම ලොමපාදො බාරාණසිරාජා බ්‍රාහ්මණෙ සග්ගමග්ගං පුච්ඡිත්වා තෙහි ‘‘භො, මහාරාජ, හිමවන්තං පවිසිත්වා බ්‍රාහ්මණානං සක්කාරං කත්වා අග්ගිං පරිචරාහී’’ති වුත්තෙ අපරිමාණා ගාවියො ච මහිංසියො ච ආදාය හිමවන්තං පවිසිත්වා තථා අකාසි. ‘‘බ්‍රාහ්මණෙහි භුත්තාතිරිත්තං ඛීරදධිං කිං කාතබ්බ’’න්ති ච වුත්තෙ ‘‘ඡඩ්ඩෙථා’’ති ආහ. තත්ථ ථොකස්ස ඛීරස්ස ඡඩ්ඩිතට්ඨානෙ කුන්නදියො අහෙසුං, බහුකස්ස ඡඩ්ඩිතට්ඨානෙ ගඞ්ගා පවත්තථ. තං පන ඛීරං යත්ථ දධි හුත්වා සන්නිසින්නං ඨිතං, තං සමුද්දං නාම ජාතං. ඉති සො එවරූපං සක්කාරං කත්වා බ්‍රාහ්මණෙහි වුත්තවිධානෙන අග්ගිං පරිචරිය සහස්සක්ඛස්ස පුරං අජ්ඣගච්ඡි.

ඉතිස්ස ඉදං අතීතං ආහරිත්වා ඉමං ගාථමාහ –

914. ‘‘මහිද්ධිකො දෙවවරො යසස්සී, සෙනාපති තිදිවෙ වාසවස්ස;
සො සොමයාගෙන මලං විහන්ත්වා, සුභොග දෙවඤ්ඤතරො අහොසී’’ති.

තත්ථ **සො සොමයාගෙන මලං විහන්ත්වා**ති භො සුභොග, යො ඉදානි සක්කස්ස සෙනාපති මහායසො දෙවපුත්තො, සොපි පුබ්බෙ එකො බාරාණසිරාජා බ්‍රාහ්මණෙ සග්ගමග්ගං පුච්ඡිත්වා තෙහි ‘‘සොමයාගෙන අත්තනො මලං පවාහෙත්වා දෙවලොකං ගච්ඡාහී’’ති වුත්තෙ බ්‍රාහ්මණානං මහන්තං සක්කාරං කත්වා තෙහි වුත්තවිධානෙන සොමයාගං කත්වා තෙන අත්තනො මලං විහන්ත්වා දෙවඤ්ඤතරො ජාතොති ඉමමත්ථං පකාසෙන්තො එවමාහ.

අපරානිපිස්ස උදාහරණානි දස්සෙන්තො ආහ –

915. ‘‘අකාරයි ලොකමිමං පරඤ්ච, භාගීරථිං හිමවන්තඤ්ච ගිජ්ඣං;
යො ඉද්ධිමා දෙවවරො යසස්සී, සොපි තදා ආදහි ජාතවෙදං.

916. ‘‘මාලාගිරී හිමවා යො ච ගිජ්ඣො, සුදස්සනො නිසභො කුවෙරු;
එතෙ ච අඤ්ඤෙ ච නගා මහන්තා, චිත්‍යා කතා යඤ්ඤකරෙහි මාහු’’ති.

තත්ථ **සොපි තදා ආදහි ජාතවෙද**න්ති භාතික සුභොග, යෙන මහාබ්‍රහ්මුනා අයඤ්ච ලොකො පරො ච ලොකො භාගීරථිගඞ්ගා ච හිමවන්තපබ්බතො ච ගිජ්ඣපබ්බතො ච කතො, සොපි යදා බ්‍රහ්මුපපත්තිතො පුබ්බෙ මාණවකො අහොසි, තදා අග්ගිමෙව ආදහි, අග්ගිං ජුහිත්වා මහාබ්‍රහ්මා හුත්වා ඉදං සබ්බමකාසි. එවංමහිද්ධිකා බ්‍රාහ්මණාති දස්සෙති.

චිත්‍යා කතාති පුබ්බෙ කිරෙකො බාරාණසිරාජා බ්‍රාහ්මණෙ සග්ගමග්ගං පුච්ඡිත්වා ‘‘බ්‍රාහ්මණානං සක්කාරං කරොහී’’ති වුත්තෙ තෙසං මහාදානං පට්ඨපෙත්වා ‘‘මය්හං දානෙ කිං නත්ථී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සබ්බං, දෙව, අත්ථි, බ්‍රාහ්මණානං පන ආසනානි නප්පහොන්තී’’ති වුත්තෙ ඉට්ඨකාහි චිනාපෙත්වා ආසනානි කාරෙසි. තදා චිත්‍යා ආසනපීඨිකා බ්‍රාහ්මණානං ආනුභාවෙන වඩ්ඪිත්වා මාලාගිරිආදයො පබ්බතා ජාතා. එවමෙතෙ යඤ්ඤකාරෙහි බ්‍රාහ්මණෙහි කතාති කථෙන්තීති.

අථ නං පුන ආහ ‘‘භාතික, ජානාසි පනායං සමුද්දො කෙන කාරණෙන අපෙය්‍යො ලොණොදකො ජාතො’’ති? ‘‘න ජානාමි, අරිට්ඨා’’ති. අථ නං ‘‘ත්වං බ්‍රාහ්මණෙයෙව විහිංසිතුං ජානාසි, සුණොහී’’ති වත්වා ගාථමාහ –

917. ‘‘අජ්ඣායකං මන්තගුණූපපන්නං, තපස්සිනං ‘යාචයොගො’තිධාහු;
තීරෙ සමුද්දස්සුදකං සජන්තං, තං සාගරොජ්ඣොහරි තෙනාපෙය්‍යො’’ති.

තත්ථ **‘යාචයොගොතිධාහූ**ති තං බ්‍රාහ්මණං යාචයොගොති ඉධ ලොකෙ ආහු. **උදකං සජන්ත**න්ති සො කිරෙකදිවසං පාපපවාහනකම්මං කරොන්තො තීරෙ ඨත්වා සමුද්දතො උදකං ගහෙත්වා අත්තනො උපරි සීසෙ සජන්තං අබ්භුකිරති. අථ නං එවං කරොන්තං වඩ්ඪිත්වා සාගරො අජ්ඣොහරි. තං කාරණං මහාබ්‍රහ්මා ඤත්වා ‘‘ඉමිනා කිර මෙ පුත්තො හතො’’ති කුජ්ඣිත්වා ‘‘සමුද්දො අපෙය්‍යො ලොණොදකො භවතූ’’ති වත්වා අභිසපි, තෙන කාරණෙන අපෙය්‍යො ජාතො. එවරූපා එතෙ බ්‍රාහ්මණා නාම මහානුභාවාති.

පුනපි ආහ –

918. ‘‘ආයාගවත්ථූනි පුථූ පථබ්‍යා, සංවිජ්ජන්ති බ්‍රාහ්මණා වාසවස්ස;
පුරිමං දිසං පච්ඡිමං දක්ඛිණුත්තරං, සංවිජ්ජමානා ජනයන්ති වෙද’’න්ති.

තත්ථ **වාසවස්සාති** පුබ්බෙ බ්‍රාහ්මණානං දානං දත්වා වාසවත්තං පත්තස්ස වාසවස්ස. **ආයාගවත්ථූනීති** පුඤ්ඤක්ඛෙත්තභූතා අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යා පථබ්‍යා පුථූ බ්‍රාහ්මණා සංවිජ්ජන්ති. **පුරිමං දිසන්ති** තෙ ඉදානිපි චතූසු දිසාසු සංවිජ්ජමානා තස්ස වාසවස්ස මහන්තං වෙදං ජනයන්ති, පීතිසොමනස්සං ආවහන්ති.

එවං අරිට්ඨො චුද්දසහි ගාථාහි බ්‍රාහ්මණෙ ච යඤ්ඤෙ ච වෙදෙ ච වණ්ණෙසි.

මිච්ඡාකථා නිට්ඨිතා.

තස්ස තං කථං සුත්වා මහාසත්තස්ස ගිලානුපට්ඨානං ආගතා බහූ නාගා ‘‘අයං භූතමෙව කථෙතී’’ති මිච්ඡාගාහං ගණ්හනාකාරප්පත්තා ජාතා. මහාසත්තො ගිලානසෙය්‍යාය නිපන්නොව තං සබ්බං අස්සොසි . නාගාපිස්ස ආරොචෙසුං. තතො මහාසත්තො චින්තෙසි ‘‘අරිට්ඨො මිච්ඡාමග්ගං වණ්ණෙති, වාදමස්ස භින්දිත්වා පරිසං සම්මාදිට්ඨිකං කරිස්සාමී’’ති. සො උට්ඨාය න්හත්වා සබ්බාලඞ්කාරප්පටිමණ්ඩිතො ධම්මාසනෙ නිසීදිත්වා සබ්බං නාගපරිසං සන්නිපාතාපෙත්වා අරිට්ඨං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘අරිට්ඨ, ත්වං අභූතං වත්වා වෙදෙ ච යඤ්ඤෙ ච බ්‍රාහ්මණෙ ච වණ්ණෙසි, බ්‍රාහ්මණානඤ්හි වෙදවිධානෙන යඤ්ඤයජනං නාම අනරියසම්මතං න සග්ගාවහං, තව වාදෙ අභූතං පස්සාහී’’ති වත්වා යඤ්ඤභෙදවාදං නාම ආරභන්තො ආහ –

919. ‘‘කලී හි ධීරාන කටං මගානං, භවන්ති වෙදජ්ඣගතානරිට්ඨ;
මරීචිධම්මං අසමෙක්ඛිතත්තා, මායාගුණා නාතිවහන්ති පඤ්ඤං.

920. ‘‘වෙදා න තාණාය භවන්ති දස්ස, මිත්තද්දුනො භූනහුනො නරස්ස;
න තායතෙ පරිචිණ්ණො ච අග්ගි, දොසන්තරං මච්චමනරියකම්මං.

921. ‘‘සබ්බඤ්ච මච්චා සධනං සභොගං, ආදීපිතං දාරු තිණෙන මිස්සං;
දහං න තප්පෙ අසමත්ථතෙජො, කො තං සුභික්ඛං ද්විරසඤ්ඤු කයිරා.

922. ‘‘යථාපි ඛීරං විපරිණාමධම්මං, දධි භවිත්වා නවනීතම්පි හොති;
එවම්පි අග්ගි විපරිණාමධම්මො, තෙජො සමොරොහතී යොගයුත්තො.

923. ‘‘න දිස්සතී අග්ගි මනුප්පවිට්ඨො, සුක්ඛෙසු කට්ඨෙසු නවෙසු චාපි;
නාමත්ථමානො අරණීනරෙන, නාකම්මුනා ජායති ජාතවෙදො.

924. ‘‘සචෙ හි අග්ගි අන්තරතො වසෙය්‍ය, සුක්ඛෙසු කට්ඨෙසු නවෙසු චාපි;
සබ්බානි සුස්සෙය්‍යු වනානි ලොකෙ, සුක්ඛානි කට්ඨානි ච පජ්ජලෙය්‍යුං.

925. ‘‘කරොති චෙ දාරුතිණෙන පුඤ්ඤං, භොජං නරො ධූමසිඛිං පතාපවං;
අඞ්ගාරිකා ලොණකරා ච සූදා, සරීරදාහාපි කරෙය්‍යු පුඤ්ඤං.

926. ‘‘අථ චෙ හි එතෙ න කරොන්ති පුඤ්ඤං, අජ්ඣෙනමග්ගිං ඉධ තප්පයිත්වා;
න කොචි ලොකස්මිං කරොති පුඤ්ඤං, භොජං නරො ධූමසිඛිං පතාපවං.

927. ‘‘කථඤ්හි ලොකාපචිතො සමානො, අමනුඤ්ඤගන්ධං බහූනං අකන්තං;
යදෙව මච්චා පරිවජ්ජයන්ති, තදප්පසත්ථං ද්විරසඤ්ඤු භුඤ්ජෙ.

928. ‘‘සිඛිම්පි දෙවෙසු වදන්ති හෙකෙ, ආපං මිලක්ඛූ පන දෙවමාහු;
සබ්බෙව එතෙ විතථං භණන්ති, අග්ගී න දෙවඤ්ඤතරො න චාපො.

929. ‘‘අනින්ද්‍රියබද්ධමසඤ්ඤකායං, වෙස්සානරං කම්මකරං පජානං;
පරිචරිය මග්ගිං සුගතිං කථං වජෙ, පාපානි කම්මානි පකුබ්බමානො.

930. ‘‘සබ්බාභිභූ තාහුධ ජීවිකත්ථා, අග්ගිස්ස බ්‍රහ්මා පරිචාරිකොති;
සබ්බානුභාවී ච වසී කිමත්ථං, අනිම්මිතො නිම්මිතං වන්දිතස්ස.

931. ‘‘හස්සං අනිජ්ඣානක්ඛමං අතච්ඡං, සක්කාරහෙතු පකිරිංසු පුබ්බෙ;
තෙ ලාභසක්කාරෙ අපාතුභොන්තෙ, සන්ධාපිතා ජන්තුභි සන්තිධම්මං.

932. ‘‘අජ්ඣෙනමරියා පථවිං ජනින්දා, වෙස්සා කසිං පාරිචරියඤ්ච සුද්දා;
උපාගු පච්චෙකං යථාපදෙසං, කතාහු එතෙ වසිනාති ආහු.

933. ‘‘එතඤ්ච සච්චං වචනං භවෙය්‍ය, යථා ඉදං භාසිතං බ්‍රාහ්මණෙහි;
නාඛත්තියො ජාතු ලභෙථ රජ්ජං, නාබ්‍රාහ්මණො මන්තපදානි සික්ඛෙ;
නාඤ්ඤත්‍ර වෙස්සෙහි කසිං කරෙය්‍ය, සුද්දො න මුච්චෙ පරපෙසනාය.

934. ‘‘යස්මා ච එතං වචනං අභූතං, මුසාවිමෙ ඔදරියා භණන්ති;
තදප්පපඤ්ඤා අභිසද්දහන්ති, පස්සන්ති තං පණ්ඩිතා අත්තනාව.

935. ‘‘ඛත්‍යා හි වෙස්සානං බලිං හරන්ති, ආදාය සත්ථානි චරන්ති බ්‍රාහ්මණා;
තං තාදිසං සඞ්ඛුභිතං පභින්නං, කස්මා බ්‍රහ්මා නුජ්ජු කරොති ලොකං.

936. ‘‘සචෙ හි සො ඉස්සරො සබ්බලොකෙ, බ්‍රහ්මා බහූභූතපතී පජානං;
කිං සබ්බලොකං විදහී අලක්ඛිං, කිං සබ්බලොකං න සුඛිං අකාසි.

937. ‘‘සචෙ හි සො ඉස්සරො සබ්බලොකෙ, බ්‍රහ්මා බහූභූතපතී පජානං;
මායා මුසාවජ්ජමදෙන චාපි, ලොකං අධම්මෙන කිමත්ථමකාරි.

938. ‘‘සචෙ හි සො ඉස්සරො සබ්බලොකෙ, බ්‍රහ්මා බහූභූතපතී පජානං;
අධම්මිකො භූතපතී අරිට්ඨ, ධම්මෙ සති යො විදහී අධම්මං.

939. ‘‘කීටා පටඞ්ගා උරගා ච භෙකා, ගන්ත්වා කිමී සුජ්ඣති මක්ඛිකා ච;
එතෙපි ධම්මා අනරියරූපා, කම්බොජකානං විතථා බහූන’’න්ති.

තත්ථ **වෙදජ්ඣගතානරිට්ඨා**ති අරිට්ඨ, ඉමානි වෙදාධිගමනානි නාම ධීරානං පරාජයසඞ්ඛාතො කලිග්ගාහො, මගානං බාලානං ජයසඞ්ඛාතො කටග්ගාහො. **මරීචිධම්ම**න්ති ඉදඤ්හි වෙදත්තයං මරීචිධම්මං. තයිදං අසමෙක්ඛිතත්තා යුත්තායුත්තං අජානන්තා බාලා උදකසඤ්ඤාය මගා මරීචිං විය භූතසඤ්ඤාය අනවජ්ජසඤ්ඤාය අත්තනො විනාසං උපගච්ඡන්ති. **පඤ්ඤ**න්ති එවරූපා පන මායාකොට්ඨාසා පඤ්ඤං ඤාණසම්පන්නං පුරිසං නාතිවහන්ති න වඤ්චෙන්ති. **භවන්ති දස්සාති** ද-කාරො බ්‍යඤ්ජනසන්ධිමත්තං, අස්ස **භූනහුනො** වුඩ්ඪිඝාතකස්ස මිත්තදුබ්භිනො නරස්ස වෙදා න තාණත්ථාය භවන්ති, පතිට්ඨා හොතුං න සක්කොන්තීති අත්ථො. **පරිචිණ්ණො ච අග්ගීති** අග්ගි ච පරිචිණ්ණො තිවිධෙන දුච්චරිතදොසෙන සදොසචිත්තං පාපකම්මං පුරිසං න තායති න රක්ඛති.

සබ්බඤ්ච මච්චාති සචෙපි හි මච්චා යත්තකං ලොකෙ දාරු අත්ථි, තං සබ්බං සධනං සභොගං අත්තනො ධනෙන ච භොගෙහි ච සද්ධිං තිණෙන මිස්සං කත්වා ආදීපෙය්‍යුං. එවං සබ්බම්පි තං තෙහි ආදීපිතං දහන්තො අයං අසමත්ථතෙජො අසදිසතෙජො තව අග්ගි න තප්පෙය්‍ය. එවං අතප්පනීයං, භාතික, ද්විරසඤ්ඤු ද්වීහි ජිව්හාහි රසජානනසමත්ථො කො තං සප්පිආදීහි සුහික්ඛං සුහිතං කයිරා, කො සක්කුණෙය්‍ය කාතුං. එවං අතිත්තං පනෙතං මහග්ඝසං සන්තප්පෙත්වා කො නාම දෙවලොකං ගමිස්සති, පස්ස යාවඤ්චෙතං දුක්කථිතන්ති. **යොගයුත්තොති** අරණිමථනයොගෙන යුත්තො හුත්වා තං පච්චයං ලභිත්වාව අග්ගි සමොරොහති නිබ්බත්තති. එවං පරවායාමෙන උප්පජ්ජමානං අචෙතනං තං ත්වං ‘‘දෙවො’’ති වදෙසි. ඉදම්පි අභූතමෙව කථෙසීති.

අග්ගි මනුප්පවිට්ඨොති අග්ගි අනුපවිට්ඨො. **නාමත්ථමානොති** නාපි අරණිහත්ථෙන නරෙන අමත්ථියමානො නිබ්බත්තති. **නාකම්මුනා ජායති ජාතවෙදොති** එකස්ස කිරියං විනා අත්තනො ධම්මතාය එව න ජායති. **සුස්සෙය්‍යුන්ති** අන්තො අග්ගිනා සොසියමානානි වනානි සුක්ඛෙය්‍යුං, අල්ලානෙව න සියුං. **භොජන්ති** භොජෙන්තො. **ධූමසිඛිං පතාපවන්ති** ධූමසිඛාය යුත්තං පතාපවන්තං. **අඞ්ගාරිකාති** අඞ්ගාරකම්මකරා. **ලොණකරාති** ලොණොදකං පචිත්වා ලොණකාරකා. **සූදාති** භත්තකාරකා. **සරීරදාහාති** මතසරීරජ්ඣාපකා. **පුඤ්ඤ**න්ති එතෙපි සබ්බෙ පුඤ්ඤමෙව කරෙය්‍යුං.

අජ්ඣෙනමග්ගින්ති අජ්ඣෙනඅග්ගිං. **න කොචීති** මන්තජ්ඣායකා බ්‍රාහ්මණාපි හොන්තු, කොචි නරො ධූමසිඛිං පතාපවන්තං අග්ගිං භොජෙන්තො තප්පයිත්වාපි පුඤ්ඤං න කරොති නාම. **ලොකාපචිතො සමානොති** තව දෙවො ලොකස්ස අපචිතො පූජිතො සමානො. **යදෙවාති** යං අහිකුණපාදිං පටිකූලං ජෙගුච්ඡං මච්චා දූරතො පරිවජ්ජෙන්ති. **තදප්පසත්ථ**න්ති තං අප්පසත්ථං, සම්ම, ද්විරසඤ්ඤු කථං කෙන කාරණෙන පරිභුඤ්ජෙය්‍ය. **දෙවෙසූති** එකෙ මනුස්සා සිඛිම්පි දෙවෙසු අඤ්ඤතරං දෙවං වදන්ති. **මිලක්ඛූ පනාති** අඤ්ඤාණා පන මිලක්ඛූ උදකං ‘‘දෙවො’’ති වදන්ති. **අසඤ්ඤකායන්ති** අනින්ද්‍රියබද්ධං අචිත්තකායඤ්ච සමානං එතං අචෙතනං පජානං පචනාදිකම්මකරං වෙස්සානරං අග්ගිං පරිචරිත්වා පාපානි කම්මානි කරොන්තො ලොකො කථං සුගතිං ගමිස්සති. ඉදං තෙ අතිවිය දුක්කථිතං.

සබ්බාභිභූතාහුධ ජීවිකත්ථාති ඉමෙ බ්‍රාහ්මණා අත්තනො ජීවිකත්ථං මහාබ්‍රහ්මා සබ්බාභිභූති ආහංසු, සබ්බො ලොකො තෙනෙව නිම්මිතොති වදන්ති. පුන අග්ගිස්ස බ්‍රහ්මා පරිචාරකොතිපි වදන්ති. සොපි කිර අග්ගිං ජුහතෙව. **සබ්බානුභාවී ච වසීති** සො පන යදි සබ්බානුභාවී ච වසී ච, අථ කිමත්ථං සයං අනිම්මිතො හුත්වා අත්තනාව නිම්මිතං වන්දිතා භවෙය්‍ය. ඉදම්පි තෙ **දුක්කථිත**මෙව. **හස්සන්ති** අරිට්ඨ බ්‍රාහ්මණානං වචනං නාම හසිතබ්බයුත්තකං පණ්ඩිතානං න නිජ්ඣානක්ඛමං. **පකිරිංසූති** ඉමෙ බ්‍රාහ්මණා එවරූපං මුසාවාදං අත්තනො සක්කාරහෙතු පුබ්බෙ පත්ථරිංසු. **සන්ධාපිතා ජන්තුභි සන්තිධම්ම**න්ති තෙ එත්තකෙන ලාභසක්කාරෙ අපාතුභූතෙ ජන්තූහි සද්ධිං යොජෙත්වා පාණවධපටිසංයුත්තං අත්තනො ලද්ධිධම්මසඞ්ඛාතං සන්තිධම්මං සන්ධාපිතා, යඤ්ඤසුත්තං නාම ගන්ථයිංසූති අත්ථො.

එතඤ්ච සච්චන්ති යදෙතං තයා ‘‘අජ්ඣෙනමරියා’’තිආදි වුත්තං, එතඤ්ච සච්චං භවෙය්‍ය. **නාඛත්තියොති** එවං සන්තෙ අඛත්තියො රජ්ජං නාම න ලභෙය්‍ය, අබ්‍රාහ්මණොපි මන්තපදානි න සික්ඛෙය්‍ය. **මුසාවිමෙති** මුසාව ඉමෙ. **ඔදරියාති** උදරනිස්සිතජීවිකා, උදරපූරණහෙතු වා. **තදප්පපඤ්ඤාති** තං තෙසං වචනං අප්පපඤ්ඤා. **අත්තනාවාති** පණ්ඩිතා පන තෙසං වචනං ‘‘සදොස’’න්ති අත්තනාව පස්සන්ති. **තාදිසන්ති** තථාරූපං. **සඞ්ඛුභිතන්ති** සඞ්ඛුභිත්වා බ්‍රහ්මුනා ඨපිතමරියාදං භින්දිත්වා ඨිතං සඞ්ඛුභිතං විභින්දං ලොකං සො තවබ්‍රහ්මා කස්මා උජුං න කරොති . **අලක්ඛින්ති** කිංකාරණා සබ්බලොකෙ දුක්ඛං විදහි. **සුඛින්ති** කිං නු එකන්තසුඛිමෙව සබ්බලොකං න අකාසි, ලොකවිනාසකො චොරො මඤ්ඤෙ තව බ්‍රහ්මාති. **මායාති** මායාය. **අධම්මෙන කිමත්ථමකාරීති** ඉමිනා මායාදිනා අධම්මෙන කිංකාරණා ලොකං අනත්ථකිරියායං සංයොජෙසීති අත්ථො. **අරිට්ඨාති** අරිට්ඨ, තව භූතපති අධම්මිකො, යො දසවිධෙ කුසලධම්මෙ සති ධම්මමෙව අවිදහිත්වා අධම්මං විදහි. **කීටාතිආදි** උපයොගත්ථෙ පච්චත්තං. එතෙ කීටාදයො පාණෙ හන්ත්වා මච්චො සුජ්ඣතීති එතෙපි කම්බොජරට්ඨවාසීනං බහූනං අනරියානං ධම්මා, තෙ පන විතථා, අධම්මාව ධම්මාති වුත්තා. තෙහිපි තව බ්‍රහ්මුනාව නිම්මිතෙහි භවිතබ්බන්ති.

ඉදානි තෙසං විතථභාවං දස්සෙන්තො ආහ –

940. ‘‘සචෙ හි සො සුජ්ඣති යො හනාති, හතොපි සො සග්ගමුපෙති ඨානං;
භොවාදි භොවාදින මාරයෙය්‍යුං, යෙ චාපි තෙසං අභිසද්දහෙය්‍යුං.

941. ‘‘නෙව මිගා න පසූ නොපි ගාවො, ආයාචන්ති අත්තවධාය කෙචි;
විප්ඵන්දමානෙ ඉධ ජීවිකත්ථා, යඤ්ඤෙසු පාණෙ පසුමාරභන්ති.

942. ‘‘යූපුස්සනෙ පසුබන්ධෙ ච බාලා, චිත්තෙහි වණ්ණෙහි මුඛං නයන්ති;
අයං තෙ යූපො කාමදුහො පරත්ථ, භවිස්සති සස්සතො සම්පරායෙ.

943. ‘‘සචෙ ච යූපෙ මණිසඞ්ඛමුත්තං, ධඤ්ඤං ධනං රජතං ජාතරූපං;
සුක්ඛෙසු කට්ඨෙසු නවෙසු චාපි, සචෙ දුහෙ තිදිවෙ සබ්බකාමෙ;
තෙවිජ්ජසඞ්ඝාව පුථූ යජෙය්‍යුං, අබ්‍රාහ්මණං කඤ්චි න යාජයෙය්‍යුං.

944. ‘‘කුතො ච යූපෙ මණිසඞ්ඛමුත්තං, ධඤ්ඤං ධනං රජතං ජාතරූපං;
සුක්ඛෙසු කට්ඨෙසු නවෙසු චාපි, කුතො දුහෙ තිදිවෙ සබ්බකාමෙ.

945. ‘‘සඨා ච ලුද්දා ච පලුද්ධබාලා, චිත්තෙහි වණ්ණෙහි මුඛං නයන්ති;
ආදාය අග්ගිං මම දෙහි විත්තං, තතො සුඛී හොහිසි සබ්බකාමෙ.

946. ‘‘තමග්ගිහුත්තං සරණං පවිස්ස, චිත්තෙහි වණ්ණෙහි මුඛං නයන්ති;
ඔරොපයිත්වා කෙසමස්සුං නඛඤ්ච, වෙදෙහි විත්තං අතිගාළ්හයන්ති.

947. ‘‘කාකා උලූකංව රහො ලභිත්වා, එකං සමානං බහුකා සමෙච්ච;
අන්නානි භුත්වා කුහකා කුහිත්වා, මුණ්ඩං කරිත්වා යඤ්ඤපථොස්සජන්ති.

948. ‘‘එවඤ්හි සො වඤ්චිතො බ්‍රාහ්මණෙහි, එකො සමානො බහුකා සමෙච්ච;
තෙ යොගයොගෙන විලුම්පමානා, දිට්ඨං අදිට්ඨෙන ධනං හරන්ති.

949. ‘‘අකාසියා රාජූහිවානුසිට්ඨා, තදස්ස ආදාය ධනං හරන්ති;
තෙ තාදිසා චොරසමා අසන්තා, වජ්ඣා න හඤ්ඤන්ති අරිට්ඨ ලොකෙ.

950. ‘‘ඉන්දස්ස බාහාරසි දක්ඛිණාති, යඤ්ඤෙසු ඡින්දන්ති පලාසයට්ඨිං;
තං චෙපි සච්චං මඝවා ඡින්නබාහු, කෙනස්ස ඉන්දො අසුරෙ ජිනාති.

951. ‘‘තඤ්චෙව තුච්ඡං මඝවා සමඞ්ගී, හන්තා අවජ්ඣො පරමො ස දෙවො;
මන්තා ඉමෙ බ්‍රාහ්මණා තුච්ඡරූපා, සන්දිට්ඨිකා වඤ්චනා එස ලොකෙ.

952. ‘‘මාලාගිරි හිමවා යො ච ගිජ්ඣො, සුදස්සනො නිසභො කුවෙරු;
එතෙ ච අඤ්ඤෙ ච නගා මහන්තා, චිත්‍යා කතා යඤ්ඤකරෙහි මාහු.

953. ‘‘යථාපකාරානි හි ඉට්ඨකානි, චිත්‍යා කතා යඤ්ඤකරෙහි මාහු;
න පබ්බතා හොන්ති තථාපකාරා, අඤ්ඤා දිසා අචලා තිට්ඨසෙලා.

954. ‘‘න ඉට්ඨකා හොන්ති සිලා චිරෙන, න තත්ථ සඤ්ජායති අයො න ලොහං;
යඤ්ඤඤ්ච එතං පරිවණ්ණයන්තා, චිත්‍යා කතා යඤ්ඤකරෙහි මාහු.

955. ‘‘අජ්ඣායකං මන්තගුණූපපන්නං, තපස්සිනං ‘යාචයොගො’තිධාහු;
තීරෙ සමුද්දස්සුදකං සජන්තං, තං සාගරජ්ඣොහරි තෙනාපෙය්‍යො.

956. ‘‘පරොසහස්සම්පි සමන්තවෙදෙ, මන්තූපපන්නෙ නදියො වහන්ති;
න තෙන බ්‍යාපන්නරසූදකා න, කස්මා සමුද්දො අතුලො අපෙය්‍යො.

957. ‘‘යෙ කෙචි කූපා ඉධ ජීවලොකෙ, ලොණූදකා කූපඛණෙහි ඛාතා;
න බ්‍රාහ්මණජ්ඣොහරණෙන තෙසු, ආපො අපෙය්‍යො ද්විරසඤ්ඤු මාහු.

958. ‘‘පුරෙ පුරත්ථා කා කස්ස භරියා, මනො මනුස්සං අජනෙසි පුබ්බෙ;
තෙනාපි ධම්මෙන න කොචි හීනො, එවම්පි වොස්සග්ගවිභඞ්ගමාහු.

959. ‘‘චණ්ඩාලපුත්තොපි අධිච්ච වෙදෙ, භාසෙය්‍ය මන්තෙ කුසලො මතීමා;
න තස්ස මුද්ධාපි ඵලෙය්‍ය සත්තධා, මන්තා ඉමෙ අත්තවධාය කතා.

960. ‘‘වාචාකතා ගිද්ධිකතා ගහීතා, දුම්මොචයා කබ්‍යපථානුපන්නා;
බාලාන චිත්තං විසමෙ නිවිට්ඨං, තදප්පපඤ්ඤා අභිසද්දහන්ති.

961. ‘‘සීහස්ස බ්‍යග්ඝස්ස ච දීපිනො ච, න විජ්ජතී පොරිසියං බලෙන;
මනුස්සභාවො ච ගවංව පෙක්ඛො, ජාතී හි තෙසං අසමා සමානා.

962. ‘‘සචෙ ච රාජා පථවිං විජිත්වා, සජීවවා අස්සවපාරිසජ්ජො;
සයමෙව සො සත්තුසඞ්ඝං විජෙය්‍ය, තස්සප්පජා නිච්චසුඛී භවෙය්‍ය.

963. ‘‘ඛත්තියමන්තා ච තයො ච වෙදා, අත්ථෙන එතෙ සමකා භවන්ති;
තෙසඤ්ච අත්ථං අවිනිච්ඡිනිත්වා, න බුජ්ඣතී ඔඝපථංව ඡන්නං.

964. ‘‘ඛත්තියමන්තා ච තයො ච වෙදා, අත්ථෙන එතෙ සමකා භවන්ති;
ලාභො අලාභො අයසො යසො ච, සබ්බෙව තෙසං චතුන්නඤ්ච ධම්මා.

965. ‘‘යථාපි ඉබ්භා ධනධඤ්ඤහෙතු, කම්මානි කරොන්ති පුථූ පථබ්‍යා;
තෙවිජ්ජසඞ්ඝා ච තථෙව අජ්ජ, කම්මානි කරොන්ති පුථූ පථබ්‍යා.

966. ‘‘ඉබ්භෙහි යෙ තෙ සමකා භවන්ති, නිච්චුස්සුකා කාමගුණෙසු යුත්තා;
කම්මානි කරොන්ති පුථූ පථබ්‍යා, තදප්පපඤ්ඤා ද්විරසඤ්ඤුරා තෙ’’ති.

තත්ථ **භොවාදීති** බ්‍රාහ්මණා. **භොවාදින මාරයෙය්‍යුන්ති** බ්‍රාහ්මණමෙව මාරෙය්‍යුං. **යෙ චාපීති** යෙපි බ්‍රාහ්මණානං තං වචනං සද්දහෙය්‍යුං, තෙ අත්තනො උපට්ඨාකෙයෙව ච බ්‍රාහ්මණෙ ච මාරෙය්‍යුං. බ්‍රාහ්මණා පන බ්‍රාහ්මණෙ ච උපට්ඨාකෙ ච අමාරෙත්වා නානප්පකාරෙ තිරච්ඡානෙයෙව මාරෙන්ති. ඉති තෙසං වචනං මිච්ඡා. **කෙචීති** යඤ්ඤෙසු නො මාරෙථ, මයං සග්ගං ගමිස්සාමාති ආයාචන්තා කෙචි නත්ථි. **පාණෙ පසුමාරභන්තීති** මිගාදයො පාණෙ ච පසූ ච විප්ඵන්දමානෙ ජීවිකත්ථාය මාරෙන්ති. **මුඛං නයන්තීති** එතෙසු යූපුස්සනෙසු පසුබන්ධෙසු ඉමස්මිං තෙ යූපෙ සබ්බං මණිසඞ්ඛමුත්තං ධඤ්ඤං ධනං රජතං ජාතරූපං සන්නිහිතං, අයං තෙ යූපො පරත්ථ පරලොකෙ කාමදුහො භවිස්සති, සස්සතභාවං ආවහිස්සතීති චිත්‍රෙහි කාරණෙහි මුඛං පසාදෙන්ති, තං තං වත්වා මිච්ඡාගාහං ගාහෙන්තීති අත්ථො.

සචෙ චාති සචෙ ච යූපෙ වා සෙසකට්ඨෙසු වා එතං මණිආදිකං භවෙය්‍ය, තිදිවෙ වා සබ්බකාමදුහො අස්ස, තෙවිජ්ජසඞ්ඝාව පුථූ හුත්වා යඤ්ඤං යජෙය්‍යුං බහුධනතාය චෙව සග්ගකාමතාය ච, අඤ්ඤං අබ්‍රාහ්මණං න යාජෙය්‍යුං. යස්මා පන අත්තනො ධනං පච්චාසීසන්තා අඤ්ඤම්පි යජාපෙන්ති, තස්මා අභූතවාදිනොති වෙදිතබ්බා. **කුතො චාති** එතස්මිඤ්ච යූපෙ වා සෙසකට්ඨෙසු වා කුතො එතං මණිආදිකං අවිජ්ජමානමෙව, කුතො තිදිවෙ සබ්බකාමෙ දුහිස්සති. සබ්බථාපි අභූතමෙව තෙසං වචනං.

සඨා ච ලුද්දා ච පලුද්ධබාලාති අරිට්ඨ, ඉමෙ බ්‍රාහ්මණා නාම කෙරාටිකා චෙව නික්කරුණා ච, තෙ බාලා ලොකං පලොභෙත්වා උපලොභෙත්වා චිත්‍රෙහි කාරණෙහි මුඛං පසාදෙන්ති. සබ්බකාමෙති අග්ගිං ආදාය ත්වඤ්ච ජුහ, අම්භාකඤ්ච චිත්තං දෙහි, තතො සබ්බකාමෙ ලභිත්වා සුඛී හොහිසි.

තමග්ගිහුත්තං සරණං පවිස්සාති තං රාජානං වා රාජමහාමත්තං වා ආදාය අග්ගිජුහනට්ඨානං ගෙහං පවිසිත්වා. **ඔරොපයිත්වාති** චිත්‍රානි කාරණානි වදන්තා කෙසමස්සුං නඛෙ ච ඔරොපයිත්වා. **අතිගාළ්හයන්තීති** වුත්තතාය තයො වෙදෙ නිස්සාය ‘‘ඉදං දාතබ්බං, ඉදං කත්තබ්බ’’න්ති වදන්තා වෙදෙහි තස්ස සන්තකං චිත්තං අතිගාළ්හයන්ති විනාසෙන්ති විද්ධංසෙන්ති.

අන්නානි භුත්වා කුහකා කුහිත්වාති තෙ කුහකා නානප්පකාරං කුහකකම්මං කත්වා **සමෙච්ච** සමාගන්ත්වා යඤ්ඤං වණ්ණෙත්වා වඤ්චෙත්වා තස්ස සන්තකං නානග්ගරසභොජනං භුඤ්ජිත්වා අථ නං මුණ්ඩකං කත්වා යඤ්ඤපථෙ ඔස්සජන්ති, තං ගහෙත්වා බහියඤ්ඤාවාටං ගච්ඡන්තීති අත්ථො.

යොගයොගෙනාති තෙ බ්‍රාහ්මණා තං එකං බහුකා සමෙච්ච තෙන තෙන යොගෙන තාය තාය යුත්තියා විලුම්පමානා දිට්ඨං පච්චක්ඛං තස්ස ධනං අදිට්ඨෙන දෙවලොකෙන අදිට්ඨං දෙවලොකං වණ්ණෙත්වා ආහරණට්ඨානං කත්වා හරන්ති. **අකාසියා රාජූහිවානුසිට්ඨාති** ‘‘ඉදඤ්චිදඤ්ච බලිං ගණ්හථා’’ති රාජූහි අනුසිට්ඨා අකාසියසඞ්ඛාතා

රාජපුරිසා විය. **තදස්සා**ති තං අස්ස ධනං ආදාය හරන්ති. **චොරසමා**ති අභූතබලිග්ගාහකා සන්ධිච්ඡෙදකචොරසදිසා අසප්පුරිසා. **වජ්ඣා**ති වධාරහා එවරූපා පාපධම්මා උදානි ලොකෙ න හඤ්ඤන්ති.

බාහාරසීති බාහා අසි. ඉදං වුත්තං හොති – ඉදම්පි අරිට්ඨ, බ්‍රාහ්මණානං මුසාවාදං පස්ස. තෙ කිර යඤ්ඤෙසු මහතිං පලාසයට්ඨිං ‘‘ඉන්දස්ස බාහා අසි දක්ඛිණා’’ති වත්වා ඡින්දන්ති. තඤ්චෙ එතෙසං වචනං සච්චං, අථ ඡින්නබාහු සමානො කෙනස්ස බාහුබලෙන ඉන්දො අසුරෙ ජිනාතීති. **සමඞ්ගී**ති බාහුසමඞ්ගී අච්ඡින්නබාහු අරොගොයෙව. **හන්තා**ති අසුරානං හන්තා. **පරමො**ති උත්තමො පුඤ්ඤිද්ධියා සමන්නාගතො අඤ්ඤෙසං අවජ්ඣො. **බ්‍රාහ්මණා**ති බ්‍රාහ්මණානං. **තුච්ඡරූපා**ති තුච්ඡසභාවා නිප්ඵලා . **වඤ්චනා**ති යෙ ච තෙ බ්‍රාහ්මණානං මන්තා නාම, එසා ලොකෙ සන්දිට්ඨිකා වඤ්චනා.

යථාපකාරානීති යාදිසානි ඉට්ඨකානි ගහෙත්වා යඤ්ඤකරෙහි චිතායා කතාති වදන්ති. **තිට්ඨසෙලා**ති පබ්බතා හි අචලා තිට්ඨා න උපචිතා එකග්ඝනා සිලාමයා ච. ඉට්ඨකානි චලානි න එකග්ඝනානි න සිලාමයානි. **පරිවණ්ණයන්තා**ති එතං යඤ්ඤං වණ්ණෙන්තා බ්‍රාහ්මණා.

සමන්තවෙදෙති පරිපුණ්ණවෙදෙ බ්‍රාහ්මණෙ. **වහන්තී**ති සොතෙසුපි ආවට්ටෙසුපි පතිතෙ වහන්ති, නිමුජ්ජාපෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙන්ති. **න තෙන බ්‍යාපන්නරසූදකා නා**ති එත්ථ එකො න-කාරො පුච්ඡනත්ථො හොති. නනු තෙන බ්‍යාපන්නරසූදකා නදියොති තං පුච්ඡන්තො එවමාහ. **කස්මා**ති කෙන කාරණෙන තාව මහාසමුද්දොව අපෙය්‍යො කතො, කිං මහාබ්‍රහ්මා යමුනාදීසු නදීසු උදකං අපෙය්‍යං කාතුං න සක්කොති, සමුද්දෙයෙව සක්කොතීති. **ද්විරසඤ්ඤු මාහූ**ති ද්විරසඤ්ඤූ අහු, ජාතොති අත්ථො.

පුරෙ පුරත්ථාති ඉතො පුරෙ පුබ්බෙ පුරත්ථා පඨමකප්පිකකාලෙ. **කා කස්ස භරියා**ති කා කස්ස භරියා නාම. තදා හි ඉත්ථිලිඞ්ගමෙව නත්ථි, පච්ඡා මෙථුනධම්මවසෙන මාතාපිතරො නාම ජාතා. **මනො මනුස්සං**ති තදා හි මනොයෙව මනුස්සං ජනෙසි, මනොමයාව සත්තා නිබ්බත්තිංසූති අත්ථො. **තෙනාපි ධම්මෙනා**ති තෙනාපි කාරණෙන තෙන සභාවෙන න කොචි ජාතියා හීනො. න හි තදා ඛත්තියාදිභෙදො අත්ථි, තස්මා යං බ්‍රාහ්මණා වදන්ති ‘‘බ්‍රාහ්මණාව ජාතියා සෙට්ඨා, ඉතරෙ හීනා’’ති, තං මිච්ඡා. **එවම්පී**ති එවං වත්තමානෙ ලොකෙ පොරාණකවත්තං ජහිත්වා පච්ඡා අත්තනා සම්මන්නිත්වා කතානං වසෙන ඛත්තියාදයො චත්තාරො කොට්ඨාසා ජාතා, එවම්පි **වොස්සග්ගවිභඞ්ගමාහු,** අත්තනා කතෙහි කම්මවොස්සග්ගෙහි තෙසං සත්තානං එකච්චෙ ඛත්තියා ජාතා, එකච්චෙ බ්‍රාහ්මණාදයොති ඉමං විභාගං කථෙන්ති, තස්මා ‘‘බ්‍රාහ්මණාව සෙට්ඨා’’ති වචනං මිච්ඡා.

සත්තධාති යදි මහාබ්‍රහ්මුනා බ්‍රාහ්මණානඤ්ඤෙව තයො වෙදා දින්නා, න අඤ්ඤෙසං, චණ්ඩාලස්ස මන්තෙ භාසන්තස්ස මුද්ධා සත්තධා ඵලෙය්‍ය, න ච ඵලති, තස්මා ඉමෙහි බ්‍රාහ්මණෙහි අත්තවධාය මන්තා කතා, අත්තනොයෙව නෙසං මුසාවාදිතං පකාසෙන්තා ගුණවධං කරොන්ති. **වාචාකතා**ති එතෙ මන්තා නාම මුසාවාදෙන චින්තෙත්වා කතා. **ගිද්ධිකතා ගහීතා**ති ලාභගිද්ධිකතාය බ්‍රාහ්මණෙහි ගහිතා. **දුම්මොචයා**ති මච්ඡෙන ගිලිතබලිසො විය දුම්මොචයා. **කබ්‍යපථානුපන්නා**ති කබ්‍යාකාරකබ්‍රාහ්මණානං වචනපථං අනුපන්නා අනුගතා. තෙ හි යථා ඉච්ඡන්ති, තථා මුසා වත්වා බන්ධන්ති. **බාලාන**න්ති තෙසඤ්හි බාලානං චිත්තං විසමෙ නිවිට්ඨං, තං අඤ්ඤෙ අප්පපඤ්ඤාව අභිසද්දහන්ති.

පොරිසියංබලෙනාති පොරිසියසඞ්ඛාතෙන බලෙන. ඉදං වුත්තං හොති – යං එතෙසං සීහාදීනං පුරිසථාමසඞ්ඛාතං පොරිසියබලං, තෙන බලෙන සමන්නාගතො බ්‍රාහ්මණො නාම නත්ථි, සබ්බෙ ඉමෙහි තිරච්ඡානෙහිපි හීනායෙවාති. **මනුස්සභාවො ච ගවංව පෙක්ඛො**ති අපිච යො එතෙසං මනුස්සභාවො, සො ගුන්නං විය පෙක්ඛිතබ්බො. කිංකාරණා? ජාති හි තෙසං අසමා සමානා. තෙසඤ්හි බ්‍රාහ්මණානං දුප්පඤ්ඤතාය ගොහි සද්ධිං සමානජාතියෙව අසමා. අඤ්ඤමෙව හි ගුන්නං සණ්ඨානං, අඤ්ඤං තෙසන්ති. එතෙන බ්‍රාහ්මණෙ තිරච්ඡානෙසු සීහාදීහි සමෙපි අකත්වා ගොරූපසමෙව කරොති.

සචෙ ච රාජාති අරිට්ඨ, යදි මහාබ්‍රහ්මුනා දින්නභාවෙන ඛත්තියොව පථවිං විජිත්වා. **සජීවවා**ති සහජීවීහි අමච්චෙහි සමන්නාගතො. **අස්සවපාරිසජ්ජො**ති අත්තනො ඔවාදකරපරිසාවචරොව සියා, අථස්ස පරිසාය යුජ්ඣිත්වා රජ්ජං කාතබ්බං නාම න භවෙය්‍ය . සයමෙව සො එකකොව සත්තුසඞ්ඝං විජෙය්‍ය, එවං සති යුද්ධෙ දුක්ඛාභාවෙන තස්ස පජා නිච්චසුඛී භවෙය්‍ය, එතඤ්ච නත්ථි. තස්මා තෙසං වචනං මිච්ඡා.

ඛත්තියමන්තාති රාජසත්ථඤ්ච තයො ච වෙදා අත්තනො ආණාය රුච්යා ‘‘ඉදමෙව කත්තබ්බ’’න්ති පවත්තත්තා අත්ථෙන එතෙ සමකා භවන්ති. **අවිනිච්ඡිනිත්වා**ති තෙසං ඛත්තියමන්තානං ඛත්තියොපි වෙදානං බ්‍රාහ්මණොපි අත්ථං අවිනිච්ඡිනිත්වා ආණාවසෙනෙව උග්ගණ්හන්තො තං අත්ථං උදකොඝෙන ඡන්නමග්ගං විය න බුජ්ඣති.

අත්ථෙන එතෙති වඤ්චනත්ථෙන එතෙ සමකා භවන්ති. කිංකාරණා? බ්‍රාහ්මණාව සෙට්ඨා, අඤ්ඤෙ වණ්ණා හීනාති වදන්ති. යෙ ච තෙ ලාභාදයො ලොකධම්මා, සබ්බෙව තෙසං චතුන්නම්පි වණ්ණානං ධම්මා. එකසත්තොපි

එතෙහි මුත්තකො නාම නත්ථි. ඉති බ්‍රාහ්මණා ලොකධම්මෙහි අපරිමුත්තාව සමානා ‘‘සෙට්ඨා මය’’න්ති මුසා කථෙන්ති.

ඉබ්භාති ගහපතිකා. **තෙවිජ්ජසඞ්ඝා චාති** බ්‍රාහ්මණාපි තථෙව පුථූනි කසිගොරක්ඛාදීනි කම්මානි කරොන්ති. **නිච්චුස්සුකාති** නිච්චං උස්සුක්කජාතා ඡන්දජාතා. **තදප්පපඤ්ඤා ද්විරසඤ්ඤුරා තෙති** තස්මා හාතික, ද්විරසඤ්ඤූ නිප්පඤ්ඤා බ්‍රාහ්මණා, ආරා තෙ ධම්මතො. පොරාණකා හි බ්‍රාහ්මණධම්මා එතරහි සුනඛෙසු සන්දිස්සන්තීති.

එවං මහාසත්තො තස්ස වාදං භින්දිත්වා අත්තනො වාදං පතිට්ඨාපෙසි. තස්ස ධම්මකථං සුත්වා සබ්බා නාගපරිසා සොමනස්සජාතා අහෙසුං. මහාසත්තො නෙසාදබ්‍රාහ්මණං නාගභවනා නීහරාපෙසි, පරිභාසමත්තම්පිස්ස නාකාසි. සාගරබ්‍රහ්මදත්තොපි ඨපිතදිවසං අනතික්කමිත්වා චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය සහ පිතු වසනට්ඨානං අගමාසි. මහාසත්තොපි ‘‘මාතුලඤ්ච අය්‍යකඤ්ච පස්සිස්සාමී’’ති භෙරිං චරාපෙත්වා මහන්තෙන සිරිසොභග්ගෙන යමුනාතො උත්තරිත්වා තමෙව අස්සමපදං ආරබ්භ පායාසි. අවසෙසා භාතරො චස්ස මාතාපිතරො ච පච්ඡතො පායිංසු. තස්මිං ඛණෙ සාගරබ්‍රහ්මදත්තො මහාසත්තං මහතියා පරිසාය ආගච්ඡන්තං අසඤ්ජානිත්වා පිතරං පුච්ඡන්තො ආහ –

967. ‘‘කස්ස භෙරී මුදිඞ්ගා ච, සඞ්ඛා පණවදින්දිමා;
පුරතො පටිපන්නානි, හාසයන්තා රථෙසභං.

968. ‘‘කස්ස කඤ්චනපට්ටෙන, පුථුනා විජ්ජුවණ්ණිනා;
යුවා කලාපසන්නද්ධො, කො එති සිරියා ජලං.

969. ‘‘උක්කාමුඛපහට්ඨංව, ඛදිරඞ්ගාරසන්නිභං;
මුඛඤ්ච රුචිරා භාති, කො එති සිරියා ජලං.

970. ‘‘කස්ස ජම්බොනදං ඡත්තං, සසලාකං මනොරමං;
ආදිච්චරංසාවරණං, කො එති සිරියා ජලං.

971. ‘‘කස්ස අඞ්ගං පරිග්ගය්හ, වාලබීජනිමුත්තමං;
උභතො වරපුඤ්ඤස්ස, මුද්ධනි උපරූපරි.

972. ‘‘කස්ස පෙඛුණහත්ථානි, චිත්‍රානි ච මුදූනි ච;
කඤ්චනමණිදණ්ඩානි, චරන්ති දුභතො මුඛං.

973. ‘‘ඛදිරඞ්ගාරවණ්ණාභා, උක්කාමුඛපහංසිතා;
කස්සෙතෙ කුණ්ඩලා වග්ගූ, සොභන්ති දුභතො මුඛං.

974. ‘‘කස්ස වාතෙන ඡුපිතා, නිද්ධන්තා මුදුකාළකා;
සොභයන්ති නලාටන්තං, නභා විජ්ජුරිවුග්ගතා.

975. ‘‘කස්ස එතානි අක්ඛීනි, ආයතානි පුථූනි ච;
කො සොභති විසාලක්ඛො, කස්සෙතං උණ්ණජං මුඛං.

976. ‘‘කස්සෙතෙ ලපනජාතා, සුද්ධා සඞ්ඛවරූපමා;
භාසමානස්ස සොභන්ති, දන්තා කුප්පිලසාදිසා.

977. ‘‘කස්ස ලාඛාරසසමා, හත්ථපාදා සුඛෙධිතා;
කො සො බිම්බොට්ඨසම්පන්නො, දිවා සූරියොව භාසති.

978. ‘‘හිමච්චයෙ හිමවති, මහාසාලොව පුප්ඵිතො;
කො සො ඔදාතපාවාරො, ජයං ඉන්දොව සොභති.

979. ‘‘සුවණ්ණපීළකාකිණ්ණං, මණිදණ්ඩවිචිත්තකං;
කො සො පරිසමොගය්හ, ඊසං ඛග්ගං පමුඤ්චති.

980. ‘‘සුවණ්ණවිකතා චිත්තා, සුකතා චිත්තසිබ්බනා;
කො සො ඔමුඤ්චතෙ පාදා, නමො කත්වා මහෙසිනො’’ති.

තත්ථ **පටිපන්නානීති** කස්සෙතානි තූරියානි පුරතො පටිපන්නානි. **හාසයන්තාති** එතං රාජානං හාසයන්තා. **කස්ස කඤ්චනපට්ටෙනාති** කස්ස නලාටන්තෙ බන්ධෙන උණ්හීසපට්ටෙන විජ්ජුයා මෙඝමුඛං විය මුඛං පජ්ජොතතීති පුච්ඡති. **යුවා කලාපසන්නද්ධොති** තරුණො සන්නද්ධකලාපො. **උක්කාමුඛපහට්ඨංවාති** කම්මාරුද්ධනෙ පහට්ඨසුවණ්ණං විය. **ඛදිරඞ්ගාරසන්නිභන්ති** ආදිත්තඛදිරඞ්ගාරසන්නිභං. **ජම්බොනදන්ති** රත්තසුවණ්ණමයං. **අඞ්ගං පරිග්ගය්හාති** වාමරිගාහකෙන අඞ්ගෙන පරිග්ගහිතා හුත්වා. **වාලබීජනිමුත්තමන්ති** උත්තමං වාලබීජනිං. **පෙඛුණහත්ථානීති** මොරපිඤ්ඡහත්ථකානි. **චිත්‍රානීති** සත්තරතනචිත්‍රානි. **කඤ්චනමණිදණ්ඩානීති** තපනීයසුවණ්ණෙන ච මණීහි ච ඛචිතදණ්ඩානි. **දුභතො මුඛන්ති** මුඛස්ස උභයපස්සෙසු චරන්ති.

වාතෙන ඡුපිතාති වාතපහටා. **නිද්ධන්තාති** සිනිද්ධඅන්තා. **නලාටන්තන්ති** කස්සෙතෙ එවරූපා කෙසා නලාටන්තං උපසොභෙන්ති. **නභා විජ්ජුරිවුග්ගතාති** නභතො උග්ගතා විජ්ජු විය. **උණ්ණජන්ති** කඤ්චනාදාසො විය පරිපුණ්ණං. **ලපනජාතාති** මුඛජාතා. **කුප්පිලසාදිසාති** මන්දාලකමකුලසදිසා. **සුබෙධිතාති** සුඛපරිහටා. **ජයං ඉන්දොවාති** ජයං පත්තො ඉන්දො විය. **සුවණ්ණපීළකාකිණ්ණන්ති** සුවණ්ණපීළකාහි ආකිණ්ණං. **මණිදණ්ඩවිචිත්තකන්ති** මණීහි ඵරුම්හි විචිත්තකං. **සුවණ්ණවිකතාති** සුවණ්ණඛචිතා. **චිත්තාති** සත්තරතනවිචිත්තා. **සුකතාති** සුට්ඨු නිට්ඨිතා. **චිත්තසිබ්බනාති** චිත්‍රසිබ්බිනියො. **කො සො ඔමුඤ්චතෙ පාදාති** කො එස පාදතො එවරූපා පාදුකා ඔමුඤ්චතීති.

එවං පුත්තෙන සාගරබ්‍රහ්මදත්තෙන පුට්ඨො ඉද්ධිමා අභිඤ්ඤාලාභී තාපසො ‘‘තාත, එතෙ ධතරට්ඨරඤ්ඤො පුත්තා තව භාගිනෙය්‍යනාගා’’ති ආචික්ඛන්තො ගාථමාහ –

981. ‘‘ධතරට්ඨා හි තෙ නාගා, ඉද්ධිමන්තො යසස්සිනො;
සමුද්දජාය උප්පන්නා, නාගා එතෙ මහිද්ධිකා’’ති.

එවං තෙසං කථෙන්තානඤ්ඤෙව නාගපරිසා පත්වා තාපසස්ස පාදෙ වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. සමුද්දජාපි පිතරං වන්දිත්වා රොදිත්වා නාගපරිසාය සද්ධිං නාගභවනමෙව ගතා. සාගරබ්‍රහ්මදත්තොපි තත්ථෙව කතිපාහං වසිත්වා බාරාණසිමෙව ගතො. සමුද්දජා නාගභවනෙයෙව කාලමකාසි. බොධිසත්තො යාවජීවං සීලං රක්ඛිත්වා උපොසථකම්මං කත්වා ආයුපරියොසානෙ සද්ධිං පරිසාය සග්ගපුරං පූරෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘එවං උපාසකා පොරාණකපණ්ඩිතා අනුප්පන්නෙපි බුද්ධෙ එවරූපං නාම සම්පත්තිං පහාය උපොසථකම්මං කරිංසුයෙවා’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ උපාසකා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු. තදා මාතාපිතරො මහාරාජකුලානි අහෙසුං, නෙසාදබ්‍රාහ්මණො දෙවදත්තො, සොමදත්තො ආනන්දො, අජමුඛී උප්පලවණ්ණා, සුදස්සනො සාරිපුත්තො, සුභොගො මොග්ගල්ලානො, කාණාරිට්ඨො සුනක්ඛත්තො, භූරිදත්තො පන අහමෙව සම්මාසම්බුද්ධො අහොසින්ති.

භූරිදත්තජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨානිට්ඨිතා.

[544] 7. චන්දකුමාරජාතකවණ්ණනා

රාජාසි ලුද්දකම්මොති ඉදං සත්ථා ගිජ්ඣකූටෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කථෙසි. තස්ස වත්ථු සඞ්ඝභෙදකක්ඛන්ධකෙ ආගතමෙව. තං තස්ස පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය යාව බිම්බිසාරරඤ්ඤො මරණා තත්ථාගතනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. තං පන මාරාපෙත්වා දෙවදත්තො අජාතසත්තුං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘මහාරාජ, තව මනොරථො මත්ථකං පත්තො, මම මනොරථො තාව න පාපුණාතී’’ති ආහ. ‘‘කො පන තෙ, භන්තෙ, මනොරථො’’ති? ‘‘නනු දසබලං මාරෙත්වා බුද්ධො භවිස්සාමී’’ති. ‘‘අම්හෙහෙත්ථ කිං කාතබ්බ’’න්ති? ‘‘මහාරාජ, ධනුග්ගහෙ සන්නිපාතාපෙතුං වට්ටතී’’ති. ‘‘සාධු, භන්තෙ’’ති රාජා අක්ඛණවෙධීනං ධනුග්ගහානං පඤ්චසතානි සන්නිපාතාපෙත්වා තතො එකතිංස ජනෙ උච්චිනිත්වා ථෙරස්ස සන්තිකං පාහෙසි. සො තෙසං ජෙට්ඨකං ආමන්තෙත්වා ‘‘ආවුසො සමණො ගොතමො ගිජ්ඣකූටෙ විහරති, අසුකස්මිං නාම දිවාට්ඨානෙ චඞ්කමති. ත්වං තත්ථ ගන්ත්වා තං විසපීතෙන සල්ලෙන විජ්ඣිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා අසුකෙන නාම මග්ගෙන එහී’’ති වත්වා පෙසෙත්වා තස්මිං මග්ගෙ ද්වෙ ධනුග්ගහෙ ඨපෙසි ‘‘තුම්හාකං ඨිතමග්ගෙන එකො පුරිසො ආගමිස්සති, තං තුම්හෙ ජීවිතා වොරොපෙත්වා අසුකෙන නාම මග්ගෙන එථා’’ති, තස්මිං මග්ගෙ චත්තාරො පුරිසෙ ඨපෙසි ‘‘තුම්හාකං ඨිතමග්ගෙන ද්වෙ පුරිසා ආගමිස්සන්ති, තුම්හෙ තෙ ජීවිතා වොරොපෙත්වා අසුකෙන නාම මග්ගෙන එථා’’ති, තස්මිං මග්ගෙ අට්ඨ ජනෙ ඨපෙසි ‘‘තුම්හාකං ඨිතමග්ගෙන චත්තාරො පුරිසො ආගමිස්සන්ති, තුම්හෙ තෙ ජීවිතා වොරොපෙත්වා අසුකෙන නාම මග්ගෙන එථා’’ති, තස්මිං මග්ගෙ සොළස පුරිසෙ ඨපෙසි ‘‘තුම්හාකං ඨිතමග්ගෙන අට්ඨ පුරිසා ආගමිස්සන්ති, තුම්හෙ තෙ ජීවිතා වොරොපෙත්වා අසුකෙන නාම මග්ගෙන එථා’’ති.

කස්මා පනෙස එවමකාසීති? අත්තනො කම්මස්ස පටිච්ඡාදනත්ථං. අථ සො ජෙට්ඨකධනුග්ගහො වාමතො ඛග්ගං ලග්ගෙත්වා පිට්ඨියා තුණීරං බන්ධිත්වා මෙණ්ඩසිඞ්ගමහාධනුං ගහෙත්වා තථාගතස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘විජ්ඣිස්සාමි න’’න්ති සඤ්ඤාය ධනුං ආරොපෙත්වා සරං සන්නය්හිත්වා ආකඩ්ඪිත්වා විස්සජ්ජෙතුං නාසක්ඛි. සො සරං ඔරොපෙතුම්පි අසක්කොන්තො ඵාසුකා භිජ්ජන්තියො විය මුඛතො ඛෙළෙන පග්ඝරන්තෙන කිලන්තරූපො අහොසි, සකලසරීරං ථද්ධං ජාතං, යන්තෙන පීළිතාකාරප්පත්තං විය අහොසි. සො මරණභයතජ්ජිතො අට්ඨාසි. අථ නං සත්ථා දිස්වා මධුරස්සරං නිච්ඡාරෙත්වා එතදවොච ‘‘මා භායි භො, පුරිස, ඉතො එහී’’ති. සො තස්මිං ඛණෙ ආවුධානි ඡඩ්ඩෙත්වා භගවතො පාදෙසු සිරසා නිපතිත්වා ‘‘අච්චයො මං, භන්තෙ, අච්චගමා යථාබාලං යථාමූළ්හං යථාඅකුසලං, ස්වාහං තුම්හාකං ගුණෙ අජානන්තො අන්ධබාලස්ස දෙවදත්තස්ස වචනෙන තුම්හෙ ජීවිතා වොරොපෙතුං ආගතොම්හි, ඛමථ මෙ, භන්තෙ’’ති ඛමාපෙත්වා එකමන්තෙ නිසීදි. අථ නං සත්ථා ධම්මං දෙසෙන්තො සච්චානි පකාසෙත්වා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා ‘‘ආවුසො, දෙවදත්තෙන ආචික්ඛිතමග්ගං අප්පටිපජ්ජිත්වා අඤ්ඤෙන මග්ගෙන යාහී’’ති උය්‍යොජෙසි. උය්‍යොජෙත්වා ච පන චඞ්කමා ඔරුය්හ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි.

අථ තස්මිං ධනුග්ගහෙ අනාගච්ඡන්තෙ ඉතරෙ ද්වෙ ජනා ‘‘කිං නු ඛො සො චිරායතී’’ති පටිමග්ගෙන ගච්ඡන්තා දසබලං දිස්වා උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. සත්ථා තෙසම්පි ධම්මං දෙසෙත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා ‘‘ආවුසො, දෙවදත්තෙන කථිතමග්ගං අප්පටිපජ්ජිත්වා ඉමිනා මග්ගෙන ගච්ඡථා’’ති

උයොයොජෙසි. ඉමිනා උපායෙන ඉතරෙසුපි ආගන්ත්වා නිසින්නෙසු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා අඤ්ඤෙන මග්ගෙන උයොයොජෙසි. අථ සො පඨමමාගතො ජෙට්ඨකධනුග්ගහො දෙවදත්තං උපසඞ්කමිත්වා ''භන්තෙ, දෙවදත්ත අහං සම්මාසම්බුද්ධං ජීවිතා වොරොපෙතුං නාසක්ඛිං, මහිද්ධිකො සො භගවා මහානුභාවො''ති ආරොචෙසි. තෙ සබ්බෙපි ''සම්මාසම්බුද්ධං නිස්සාය අම්හෙහි ජීවිතං ලද්ධ''න්ති සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණිංසු. අයං පවත්ති භික්ඛුසඞ්ඝෙ පාකටා අහොසි. භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො දෙවදත්තො කිර එකස්මිං තථාගතෙ වෙරචිත්තෙන බහූ ජනෙ ජීවිතා වොරොපෙතුං වායාමමකාසි, තෙ සබ්බෙපි සත්ථාරං නිස්සාය ජීවිතං ලභිංසූ''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො මං එකකං නිස්සාය මයි වෙරචිත්තෙන බහූ ජනෙ ජීවිතා වොරොපෙතුං වායාමං අකාසියෙවා''ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ අයං බාරාණසී පුප්ඵවතී නාම අහොසි. තත්ථ වසවත්තිරඤ්ඤො පුත්තො එකරාජා නාම රජ්ජං කාරෙසි, තස්ස පුත්තො චන්දකුමාරො නාම ඔපරජ්ජං කාරෙසි. ඛණ්ඩහාලො නාම බ්‍රාහ්මණො පුරොහිතො අහොසි. සො රඤ්ඤො අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච අනුසාසි. තං කිර රාජා ''පණ්ඩිතො''ති විනිච්ඡයෙ නිසීදාපෙසි. සො ලඤ්ජවිත්තකො හුත්වා ලඤ්ජං ගහෙත්වා අසාමිකෙ සාමිකෙ කරොති, සාමිකෙ ච අසාමිකෙ. අථෙකදිවසං එකො අඩ්ඩපරාජිතො පුරිසො විනිච්ඡයට්ඨානා උපක්කොසෙන්තො නික්ඛමිත්වා රාජුපට්ඨානං ආගච්ඡන්තං චන්දකුමාරං දිස්වා ධාවිත්වා තස්ස පාදෙසු නිපතිත්වා රොදි. සො ''කිං, භො පුරිස, රොදසී''ති ආහ. ''සාමි, ඛණ්ඩහාලො විනිච්ඡයෙ විලොපං ඛාදති, අහං තෙන ලඤ්ජං ගහෙත්වා පරාජයං පාපිතො''ති. චන්දකුමාරො ''මා භායී''ති තං අස්සාසෙත්වා විනිච්ඡයං නෙත්වා සාමිකමෙව සාමිකං, අසාමිකමෙව අසාමිකං අකාසි. මහාජනො මහාසද්දෙන සාධුකාරමදාසි. රාජා තං සුත්වා ''කිංසද්දො එසො''ති පුච්ඡි. ''චන්දකුමාරෙන කිර අඩ්ඩො සුවිනිච්ඡිතො, තත්ථෙසො සාධුකාරසද්දො''ති. තං සුත්වා රාජා තුස්සි. කුමාරො ආගන්ත්වා තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. අථ නං රාජා ''තාත, එකො කිර තෙ අඩ්ඩො විනිච්ඡිතො''ති ආහ. ''ආම, දෙවා''ති. ''තෙන හි, තාත, ඉතො පට්ඨාය ත්වමෙව විනිච්ඡයං පට්ඨපෙහී''ති විනිච්ඡයං කුමාරස්ස අදාසි.

තතො පට්ඨාය ඛණ්ඩහාලස්ස ආයො පච්ඡිජ්ජි. සො තතො පට්ඨාය කුමාරෙ ආඝාතං බන්ධිත්වා ඔකාසං ගවෙසන්තො අන්තරාපෙක්ඛො විචරි. සො පන රාජා මන්දපඤ්ඤො. සො එකදිවසං රත්තිභාගෙ සුපිත්වා පච්චූසසමයෙ සුපිනන්තෙ අලඞ්කතද්වාරකොට්ඨකං, සත්තරතනමයපාකාරං, සට්ඨියොජනිකසුවණ්ණමයවාලුකමහාවීථිං, යොජනසහස්සුබ්බෙධවෙජයන්තපාසාදපටිමණ්ඩිතං නන්දනවනාදිවනරාමණෙය්‍යකනන්දාපොක්ඛරණිආදිපොක්ඛරණිරාමණෙය්‍යකසමන්නාගතං ආකිණ්ණදෙවගණං තාවතිංසභවනං දිස්වා පබුජ්ඣිත්වා තත්ථ ගන්තුකාමො චින්තෙසි – ''ස්වෙ ආචරියඛණ්ඩහාලස්සාගමනවෙලාය දෙවලොකගාමිමග්ගං පුච්ඡිත්වා තෙන දෙසිතමග්ගෙන දෙවලොකං ගමිස්සාමී''ති ඛණ්ඩහාලොපි පාතොව න්හත්වා භුඤ්ජිත්වා රාජුපට්ඨානං ආගන්ත්වා රාජනිවෙසනං පවිසිත්වා රඤ්ඤො සුඛසෙය්‍යං පුච්ඡි. අථස්ස රාජා ආසනං දාපෙත්වා පඤ්හං පුච්ඡි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

982. ''රාජාසි ලුද්දකම්මො, එකරාජා පුප්ඵවතීයා;
සො පුච්ඡි බ්‍රහ්මබන්ධුං, ඛණ්ඩහාලං පුරොහිතං මූළ්හං.

983. ''සග්ගාන මග්ගමාචික්ඛ, ත්වංසි බ්‍රාහ්මණ ධම්මවිනයකුසලො;
යථා ඉතො වජන්ති සුගතිං, නරා පුඤ්ඤානි කත්වානා''ති.

තත්ථ **රාජාසීති** රාජා ආසි. **ලුද්දකම්මොති** කක්ඛළඵරුසකම්මො. **සග්ගාන මග්ගන්ති** සග්ගානං ගමනමග්ගං. **ධම්මවිනයකුසලොති** සුචරිතධම්මෙ ච ආචාරවිනයෙ ච කුසලො. **යථාති** යථා නරා පුඤ්ඤානි කත්වා ඉතො සුගතිං ගච්ඡන්ති, තං මෙ සුගතිමග්ගං ආචික්ඛාහීති පුච්ඡි.

ඉමං පන පඤ්හං සබ්බඤ්ඤුබුද්ධං වා තස්ස සාවකෙ වා තෙසං අලාභෙන බොධිසත්තං වා පුච්ඡිතුං වට්ටති. රාජා පන යථා නාම සත්තාහං මග්ගමූළ්හො පුරිසො අඤ්ඤං මාසමත්තං මග්ගමූළ්හං මග්ගං පුච්ඡෙය්‍ය, එවං ඛණ්ඩහාලං පුච්ඡි. සො චින්තෙසි ''අයං මෙ පච්චාමිත්තස්ස පිට්ඨිදස්සනකාලො, ඉදානි චන්දකුමාරං ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා මම මනොරථං පූරෙස්සාමී''ති. අථ රාජානං ආමන්තෙත්වා තතියං ගාථමාහ –

984. ''අතිදානං දදිත්වාන, අවජ්ඣෙ දෙව ඝාතෙත්වා;
එවං වජන්ති සුගතිං, නරා පුඤ්ඤානි කත්වානා''ති.

තස්සත්ථො – මහාරාජ සග්ගං ගච්ඡන්තා නාම අතිදානං දදන්ති, අවජ්ඣෙ ඝාතෙන්ති. සචෙපි සග්ගං ගන්තුකාමොසි, ත්වම්පි තථෙව කරොහීති.

අථ නං රාජා පඤ්හස්ස අත්ථං පුච්ඡි –

985. ''කිං පන තං අතිදානං, කෙ ච අවජ්ඣා ඉමස්මිං ලොකස්මිං;
එතඤ්ච ඛො නො අක්ඛාහි, යජිස්සාමි දදාමි දානානී''ති.

සොපිස්ස බ්‍යාකාසි –

986. ‘‘පුත්තෙහි දෙව යජිතබ්බං, මහෙසීහි නෙගමෙහි ච;
උසභෙහි ආජානියෙහි චතූහි, සබ්බචතුක්කෙන දෙව යජිතබ්බ’’න්ති.

රඤ්ඤො පඤ්හං බ්‍යාකරොන්තො ච දෙවලොකමග්ගං පුට්ඨො නිරයමග්ගං බ්‍යාකාසි.

තත්ථ **පුත්තෙහීති** අත්තනා ජාතෙහි පියපුත්තෙහි චෙව පියධීතාහි ච. **මහෙසීහීති** පියභරියාහි. **නෙගමෙහීති** සෙට්ඨීහි. **උසභෙහීති** සබ්බසෙතෙහි උසභරාජූහි. **ආජානියෙහීති** මඞ්ගලඅස්සෙහි. **චතූහීති** එතෙහි සබ්බෙහෙව අඤ්ඤෙහි ච හත්ථිආදීහි චතූහි චතූහීති එවං සබ්බචතුක්කෙන, දෙව, යජිතබ්බං. එතෙසඤ්හි ඛග්ගෙන සීසං ඡින්දිත්වා සුවණ්ණපාතියා ගලලොහිතං ගහෙත්වා ආවාටෙ පක්ඛිපිත්වා යඤ්ඤස්ස යජනකරාජානො සරීරෙන සහ දෙවලොකං ගච්ඡන්ති. මහාරාජ, සමණබ්‍රාහ්මණකපණද්ධිකවනිබ්බකයාචකානං සාසච්ඡාදනාදිසම්පදානං දානමෙව පවත්තති. ඉමෙ පන පුත්තධීතාදයො මාරෙත්වා තෙසං ගලලොහිතෙන යඤ්ඤස්ස යජනං අතිදානං නාමාති රාජානං සඤ්ඤාපෙසි.

ඉති සො ‘‘සචෙ චන්දකුමාරං එකඤ්ඤෙව ගණ්හිස්සාමි, වෙරචිත්තෙන කරණං මඤ්ඤිස්සන්තී’’ති තං මහාජනස්ස අන්තරෙ පක්ඛිපි. ඉදං පන තෙසං කථෙන්තානං කථං සුත්වා සබ්බෙ අන්තෙපුරජනා භීතතසිතා සංවිග්ගමානහදයා එකප්පහාරෙනෙව මහාරවං රවිංසු. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

987. ‘‘තං සුත්වා අන්තෙපුරෙ, කුමාරා මහෙසියො ච හඤ්ඤන්තු;
එකො අහොසි නිග්ඝොසො, භිස්මා අච්චුග්ගතො සද්දො’’ති.

තත්ථ **තන්ති** ‘‘කුමාරා ච මහෙසියො ච හඤ්ඤන්තූ’’ති තං සද්දං සුත්වා **එකොති** සකලරාජනිවෙසනෙ එකොව නිග්ඝොසො අහොසි. **භිස්මාති** භයානකො. **අච්චුග්ගතොති** අතිඋග්ගතො අහොසි, සකලරාජකුලං යුගන්තවාතප්පහටං විය සාලවනං අහොසි.

බ්‍රාහ්මණො රාජානං ආහ – ‘‘කිං පන, මහාරාජ, යඤ්ඤං යජිතුං සක්කොසි, න සක්කොසී’’ති? ‘‘කිං කථෙසි, ආචරිය, යඤ්ඤං යජිත්වා දෙවලොකං ගමිස්සාමී’’ති. ‘‘මහාරාජ, භීරුකා දුබ්බලජ්ඣාසයා යඤ්ඤං යජිතුං සමත්ථා නාම න හොන්ති, තුම්හෙ ඉධ සබ්බෙ සන්නිපාතෙථ, අහං යඤ්ඤාවාටෙ කම්මං කරිස්සාමී’’ති අත්තනො පහොනකං බලකායං ගහෙත්වා නගරා නික්ඛම්ම යඤ්ඤාවාටං සමතලං කාරෙත්වා වතියා පරික්ඛිපි. කස්මා? ධම්මිකො හි සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා ආගන්ත්වා නිවාරෙය්‍යාති යඤ්ඤාවාටෙ වතියා පරික්ඛෙපනං නාම චාරිත්තන්ති කත්වා පොරාණකබ්‍රාහ්මණෙහි ඨපිතං. රාජාපි පුරිසෙ පක්කොසාපෙත්වා ‘‘තාතා, අහං අත්තනො පුත්තධීතරො ච භරියායො ච මාරෙත්වා යඤ්ඤං යජිත්වා දෙවලොකං ගමිස්සාමි, ගච්ඡථ නෙසං ආචික්ඛිත්වා සබ්බෙ ඉධානෙථා’’ති පුත්තානං තාව ආනයනත්ථාය ආහ –

988. ‘‘ගච්ඡථ වදෙථ කුමාරෙ, චන්දං සූරියඤ්ච භද්දසෙනඤ්ච;
සූරඤ්ච වාමගොත්තඤ්ච, පචුරා කිර හොථ යඤ්ඤත්ථායා’’ති.

තත්ථ **ගච්ඡථ වදෙථ කුමාරෙති** චන්දකුමාරො ච සූරියකුමාරො චාති ද්වෙ ගොතමිදෙවියා අග්ගමහෙසියා පුත්තා, භද්දසෙනො ච සූරො ච වාමගොත්තො ච තෙසං වෙමාතිකභාතරො. **පචුරා කිර හොථාති** එකස්මිං ඨානෙ රාසී හොථාති ආචික්ඛථාති අත්ථො.

තෙ පඨමං චන්දකුමාරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ආහංසු ‘‘කුමාර, තුම්හෙ කිර මාරෙත්වා තුම්හාකං පිතා දෙවලොකං ගන්තුකාමො, තුම්හාකං ගණ්හනත්ථාය අම්හෙ පෙසෙසී’’ති. ‘‘කස්ස වචනෙන මං ගණ්හාපෙසී’’ති? ‘‘ඛණ්ඩහාලස්ස, දෙවා’’ති. ‘‘කිං සො මඤ්ඤෙව ගණ්හාපෙති, උදාහු අඤ්ඤෙපී’’ති. ‘‘රාජපුත්ත, අඤ්ඤෙපි ගණ්හාපෙති, සබ්බචතුක්කං කිර යඤ්ඤං යජිතුකාමො’’ති. සො චින්තෙසි ‘‘තස්ස අඤ්ඤෙහි සද්ධිං වෙරං නත්ථි, ‘විනිච්ඡයෙ විලොපං කාතුං න ලභාමී’ති පන මයි එකස්මිං වෙරචිත්තෙන බහූ මාරාපෙති, පිතරං දට්ඨුං ලභන්තස්ස සබ්බෙසං තෙසං මොචාපනං නාම මම භාරො’’ති. අථ නෙ රාජපුරිසෙ ආහ ‘‘තෙන හි මෙ පිතු වචනං කරොථා’’ති. තෙ තං නෙත්වා රාජඞ්ගණෙ එකමන්තෙ ඨපෙත්වා ඉතරෙපි තයො ආමන්තෙත්වා තස්සෙව සන්තිකෙ කත්වා රඤ්ඤො ආරොචයිංසු ‘‘ආනීතා තෙ, දෙව, පුත්තා’’ති. සො තෙසං වචනං සුත්වා ‘‘තාතා, ඉදානි මෙ ධීතරො ආනෙත්වා තෙසඤ්ඤෙව භාතිකානං සන්තිකෙ කරොථා’’ති චතස්සො ධීතරො ආහරාපෙතුං ඉතරං ගාථමාහ –

989. ‘‘කුමාරියොපි වදෙථ, උපසෙනං කොකිලඤ්ච මුදිතඤ්ච;
නන්දඤ්චාපි කුමාරිං, පචුරා කිර හොථ යඤ්ඤත්ථායා’’ති.

තෙ ‘‘එවං කරිස්සාමා’’ති තාසං සන්තිකං ගන්ත්වා තා රොදමානා පරිදෙවමානා ආනෙත්වා භාතිකානඤ්ඤෙව සන්තිකෙ කරිංසු. තතො රාජා අත්තනො භරියානං ගහණත්ථාය ඉතරං ගාථමාහ –

990. ‘‘විජයම්පි මය්හං මහෙසිං, එරාවතිං කෙසිනිංසුනන්දඤ්ච;
ලක්ඛණවරූපපන්නා, පචුරා කිර හොථ යඤ්ඤත්ථායා’’ති.

තත්ථ **ලක්ඛණවරූපපන්නාති** උත්තමෙහි චතුසට්ඨියා ඉත්ථිලක්ඛණෙහි උපපන්නා එතාපි වදෙථාති අත්ථො.

තෙ තාපි පරිදෙවමානා ආනෙත්වා කුමාරානං සන්තිකෙ කරිංසු. අථ රාජා චත්තාරො සෙට්ඨිනො ගහණත්ථාය ආණාපෙන්තො ඉතරං ගාථමාහ –

991. ''ගහපතයො ච වදෙථ, පුණ්ණමුඛං භද්දියං සිඞ්ගාලඤ්ච;
වඩ්ඪඤ්චාපි ගහපතිං, පචුරා කිර හොථ යඤ්ඤත්ථායා''ති.

රාජපුරිසා ගන්ත්වා තෙපි ආනයිංසු. රඤ්ඤො පුත්තදාරෙ ගය්හමානෙ සකලනගරං න කිඤ්චි අවොච. සෙට්ඨිකුලානි පන මහාසම්බන්ධානි, තස්මා තෙසං ගහිතකාලෙ සකලනගරං සඞ්ඛුභිත්වා ''රඤ්ඤො සෙට්ඨිනො මාරෙත්වා යඤ්ඤං යජිතුං න දස්සාමා''ති සෙට්ඨිනො පරිවාරෙත්වාව තෙසං ඤාතිවග්ගෙන සද්ධිං රාජකුලං අගමි. අථ තෙ සෙට්ඨිනො ඤාතිගණපරිවුතා රාජානං වන්දිත්වා අත්තනො ජීවිතං යාචිංසු. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

992. ''තෙ තත්ථ ගහපතයො, අවොචිසුං සමාගතා පුත්තදාරපරිකිණ්ණා;
සබ්බෙව සිඛිනො දෙව කරොහි, අථ වා නො දාසෙ සාවෙහී''ති.

තත්ථ **සබ්බෙව සිඛිනොති** සබ්බෙ අම්හෙ මත්ථකෙ චූළං බන්ධිත්වා අත්තනො චෙටකෙ කරොහි, මයං තෙ චෙටකකිච්චං කරිස්සාම. **අථ වා නො දාසෙ සාවෙහීති** අථ වා නො අසද්දහන්තො සබ්බසෙනියො සන්නිපාතෙත්වා රාසිමජ්ඣෙ අම්හෙ දාසෙ සාවෙහි, මයං තෙ දාසත්තං පටිස්සුණිස්සාමාති.

තෙ එවං යාචන්තාපි ජීවිතං ලද්ධුං නාසක්ඛිංසු. රාජපුරිසා සෙසෙ පටික්කමාපෙත්වා තෙ ගහෙත්වා කුමාරානඤ්ඤෙව සන්තිකෙ නිසීදාපෙසුං. තතො පන රාජා හත්ථිආදීනං ගහණත්ථාය ආණාපෙන්තො ආහ –

993. ''අභයඞ්කරම්පි මෙ හත්ථිං, නාළාගිරිං අච්චුග්ගතං වරුණදන්තං;
ආනෙථ ඛො නෙ ඛිප්පං, යඤ්ඤත්ථාය භවිස්සන්ති.

994. ''අස්සරතනම්පි කෙසිං, සුරාමුඛං පුණ්ණකං විනතකඤ්ච;
ආනෙථ ඛො නෙ ඛිප්පං, යඤ්ඤත්ථාය භවිස්සන්ති.

995. ''උසභම්පි යූථපතිං අනොජං, නිසභං ගවම්පතිං තෙපි මය්හං ආනෙථ;
සමූහ කරොන්තු සබ්බං, යජිස්සාමි දදාමි දානානි.

996. ''සබ්බං පටියාදෙථ, යඤ්ඤං පන උග්ගතම්හි සූරියම්හි;
ආණාපෙථ ච කුමාරෙ, අභිරමන්තු ඉමං රත්තිං.

997. ''සබ්බං උපට්ඨපෙථ, යඤ්ඤං පන උග්ගතම්හි සූරියම්හි;
වදෙථ දානි කුමාරෙ, අජ්ජ ඛො පච්ඡිමා රත්තී''ති.

තත්ථ **සමූහ කරොන්තු සබ්බන්ති** න කෙවලං එත්තකමෙව, අවසෙසම්පි චතුප්පදගණඤ්චෙව පක්ඛිගණඤ්ච සබ්බං චතුක්කං කත්වා රාසිං කරොන්තු, සබ්බචතුක්කං යඤ්ඤං යජිස්සාමි, යාචකබ්‍රාහ්මණානඤ්ච දානං දස්සාමීති. **සබ්බං පටියාදෙථාති** එවං මයා වුත්තං අනවසෙසං උපට්ඨපෙථ. **උග්ගතම්හීති** අහං පන යඤ්ඤං උග්ගතෙ සූරියෙ ස්වෙ පාතොව යජිස්සාමි. **සබ්බං උපට්ඨපෙථාති** සෙසම්පි සබ්බං යඤ්ඤඋපකරණං උපට්ඨපෙථාති.

රඤ්ඤො පන මාතාපිතරො ධරන්තියෙව. අථස්ස අමච්චා ගන්ත්වා මාතුයා ආරොචෙසුං ''අය්‍යෙ, පුත්තො වො පුත්තදාරං මාරෙත්වා යඤ්ඤං යජිතුකාමො''ති. සා ''කිං කථෙථ, තාතා''ති හත්ථෙන හදයං පහරිත්වා රොදමානා ආගන්ත්වා ''සච්චං කිර එවරූපො තෙ යඤ්ඤො භවිස්සතී''ති පුච්ඡි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

998. ''තංතං මාතා අවච, රොදන්තී ආගන්ත්වා විමානතො;
යඤ්ඤො කිර තෙ පුත්ත, භවිස්සති චතූහි පුත්තෙහී''ති.

තත්ථ **තංතන්ති** තං එතං රාජානං. **විමානතොති** අත්තනො වසනට්ඨානතො.

රාජා ආහ –

999. ''සබ්බෙපි මය්හං පුත්තා චත්තා, චන්දස්මිං හඤ්ඤමානස්මිං;
පුත්තෙහි යඤ්ඤං යජිත්වාන, සුගතිං සග්ගං ගමිස්සාමී''ති.

තත්ථ **චත්තාති** චන්දකුමාරෙ හඤ්ඤමානෙයෙව සබ්බෙපි යඤ්ඤත්ථාය මයා පරිච්චත්තා.

අථ නං මාතා ආහ –

1000 ''මා තං පුත්ත සද්දහෙසි, සුගති කිර හොති පුත්තයඤ්ඤෙන;
නිරයානෙසො මග්ගො, නෙසො මග්ගො හි සග්ගානං.

1001 ''දානානි දෙහි කොණ්ඩඤ්ඤ, අහිංසා සබ්බභූතභබ්‍යානං;
එස මග්ගො සුගතියා, න ච මග්ගො පුත්තයඤ්ඤෙනා''ති.

තත්ථ **නිරයානෙසොති** නිරස්සාදත්ථෙන නිරයානං චතුන්නං අපායානං එස මග්ගො. **කොණ්ඩඤ්ඤාති** රාජානං ගොත්තෙනාලපති. **භූතභබ්‍යානන්ති** භූතානඤ්ච භවිතබ්බසත්තානඤ්ච. **පුත්තයඤ්ඤෙනාති** එවරූපෙන පුත්තධීතරො මාරෙත්වා යජකයඤ්ඤෙන සග්ගමග්ගො නාම නත්ථීති.

රාජා ආහ –

1002 ''ආචරියානං වචනා, ඝාතෙස්සං චන්දඤ්ච සූරියඤ්ච;
පුත්තෙහි යඤ්ඤං යජිත්වාන දුච්චජෙහි, සුගතිං සග්ගං ගමිස්සාමී''ති.

තත්ථ **ආචරියානං වචනන්ති** අම්ම, නෙසා මම අත්තනො මති, ආචාරසික්ඛාපනකස්ස පන මෙ ඛණ්ඩහාලාචරියස්ස එතං වචනං, එසා අනුසිට්ඨි. තස්මා අහං එතෙ ඝාතෙස්සං, දුච්චජෙහි පුත්තෙහි යඤ්ඤං යජිත්වා සග්ගං ගමිස්සාමීති.

අථස්ස මාතා අත්තනො වචනං ගාහාපෙතුං අසක්කොන්තී අපගතා. පිතා තං පවත්තිං පුච්ඡි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1003 ''තංතං පිතාපි අවච, වසවත්තී ඔරසං සකං පුත්තං;
යඤ්ඤො කිර තෙ පුත්ත, භවිස්සති චතූහි පුත්තෙහී''ති.

තත්ථ **වසවත්තීති** තස්ස නාමං.

රාජා ආහ –

1004 ''සබ්බෙපි මය්හං පුත්තා චත්තා, චන්දස්මිං හඤ්ඤමානස්මිං;
පුත්තෙහි යඤ්ඤං යජිත්වාන, සුගතිං සග්ගං ගමිස්සාමී''ති.

අථ නං පිතා ආහ –

1005 ''මා තං පුත්ත සද්දහෙසි, සුගති කිර හොති පුත්තයඤ්ඤෙන;
නිරයානෙසො මග්ගො, නෙසො මග්ගො හි සග්ගානං.

1006 ''දානානි දෙහි කොණ්ඩඤ්ඤ, අහිංසා සබ්බභූතභබ්‍යානං;
එස මග්ගො සුගතියා, න ච මග්ගො පුත්තයඤ්ඤෙනා''ති.

රාජා ආහ –

1007 ''ආචරියානං වචනා, ඝාතෙස්සං චන්දඤ්ච සූරියඤ්ච;
පුත්තෙහි යඤ්ඤං යජිත්වාන දුච්චජෙහි, සුගතිං සග්ගං ගමිස්සාමී''ති.

අථ නං පිතා ආහ –

1008 ''දානානි දෙහි කොණ්ඩඤ්ඤ, අහිංසා සබ්බභූතභබ්‍යානං;
පුත්තපරිවුතො තුවං, රට්ඨං ජනපදඤ්ච පාලෙහී''ති.

තත්ථ **පුත්තපරිවුතොති** පුත්තෙහි පරිවුතො. **රට්ඨං ජනපදඤ්චාති** සකලකාසිරට්ඨඤ්ච තස්සෙව තං තං කොට්ඨාසභූතං ජනපදඤ්ච.

සොපි තං අත්තනො වචනං ගාහාපෙතුං නාසක්ඛි. තතො චන්දකුමාරො චින්තෙසි ''ඉමස්ස එත්තකස්ස ජනස්ස දුක්ඛං මං එකං නිස්සාය උප්පන්නං, මම පිතරං යාචිත්වා එත්තකං ජනං මරණදුක්ඛතො මොචෙස්සාමී''ති. සො පිතරා සද්ධිං සල්ලපන්තො ආහ –

1009 ''මා නො දෙව අවධි, දාසෙ නො දෙහි ඛණ්ඩහාලස්ස;
අපි නිගළබන්ධකාපි, හත්ථී අස්සෙ ච පාලෙම.

1010 ''මා නො දෙව අවධි, දාසෙ නො දෙහි ඛණ්ඩහාලස්ස;
අපි නිගළබන්ධකාපි, හත්ථිඡකණානි උජ්ඣෙම.

1011.‘‘මා නො දෙව අවධි, දාසෙ නො දෙහි ඛණ්ඩහාලස්ස;
අපි නිගළබන්ධකාපි, අස්සජකණානි උජ්ඣෙම.

1012.‘‘මා නො දෙව අවධි, දාසෙ නො දෙහි ඛණ්ඩහාලස්ස;
යස්ස හොන්ති තව කාමා, අපි රට්ඨා පබ්බාජිතා;
භික්ඛාචරියං චරිස්සාමා’’ති.

තත්ථ **අපි නිගළබන්ධකාපීති** අපි නාම මයං මහානිගළෙහි බන්ධකාපි හුත්වා. **යස්ස හොන්ති තව කාමාති** සචෙපි ඛණ්ඩහාලස්ස දාතුකාමොසි, තස්ස නො දාසෙ කත්වා දෙහි, කරිස්සාමස්ස දාසකම්මන්ති වදති. **අපි රට්ඨාති** සචෙ අම්හාකං කොචි දොසො අත්ථි, රට්ඨා නො පබ්බාජෙහි. අපි නාම රට්ඨා පබ්බාජිතාපි කපණා විය කපාලං ගහෙත්වා භික්ඛාචරියං චරිස්සාම, මා නො අවධි, දෙහි නො ජීවිතන්ති විලපි.

තස්ස තං නානප්පකාරං විලාපං සුත්වා රාජා හදයඵලිතප්පත්තො විය අස්සුපුණ්ණෙහි නෙත්තෙහි රොදමානො ‘‘න මෙ කොචි පුත්තෙ මාරෙතුං ලච්ඡති, න මමත්ථො දෙවලොකෙනා’’ති සබ්බෙ තෙ මොචෙතුං ආහ –

1013.‘‘දුක්ඛං ඛො මෙ ජනයථ, විලපන්තා ජීවිතස්ස කාමා හි;
මුඤ්චෙථ දානි කුමාරෙ, අලම්පි මෙ හොතු පුත්තයඤ්ඤෙනා’’ති.

තං රඤ්ඤො කථං සුත්වා රාජපුත්තෙ ආදිං කත්වා සබ්බං තං පක්ඛිපරියොසානං පාණගණං විස්සජ්ජෙසුං. ඛණ්ඩහාලොපි යඤ්ඤාවාටෙ කම්මං සංවිදහති. අථ නං එකො පුරිසො ‘‘අරෙ දුට්ඨ, ඛණ්ඩහාල, රඤ්ඤා පුත්තා විස්සජ්ජිතා, ත්වං අත්තනො පුත්තෙ මාරෙත්වා තෙසං ගලලොහිතෙන යඤ්ඤං යජස්සූ’’ති ආහ. සො ‘‘කිං නාම රඤ්ඤා කත’’න්ති කප්පුට්ඨානග්ගි විය අවත්ථරන්තො උට්ඨාය තුරිතො ධාවිත්වා ආහ –

1014.‘‘පුබ්බෙව ඛොසි මෙ වුත්තො, දුක්කරං දුරභිසම්භවඤ්චෙතං;
අථ නො උපක්ඛටස්ස යඤ්ඤස්ස, කස්මා කරොසි වික්ඛෙපං.

1015.‘‘සබ්බෙ වජන්ති සුගතිං, යෙ යජන්ති යෙපි යාජෙන්ති;
යෙ චාපි අනුමොදන්ති, යජන්තානං එදිසං මහායඤ්ඤ’’න්ති.

තත්ථ **පුබ්බෙවාති** මයා ත්වං පුබ්බෙව වුත්තො ‘‘න තුම්හාදිසෙන භීරුකජාතිකෙන සක්කා යඤ්ඤං යජිතුං, යඤ්ඤයජනං නාමෙතං දුක්කරං දුරභිසම්භව’’න්ති, අථ නො ඉදානි උපක්ඛටස්ස පටියත්තස්ස යඤ්ඤස්ස වික්ඛෙපං කරොසි. ‘‘වික්ඛම්භ’’න්තිපි පාඨො, පටිසෙධන්ති අත්ථො. මහාරාජ, කස්මා එවං කරොසි. යත්තකා හි යඤ්ඤං යජන්ති වා යාජෙන්ති වා අනුමොදන්ති වා, සබ්බෙ සුගතිමෙව වජන්තීති දස්සෙති.

සො අන්ධබාලො රාජා තස්ස කොධවසිකස්ස කථං ගහෙත්වා ධම්මසඤ්ඤී හුත්වා පුන පුත්තෙ ගණ්හාපෙසි. තතො චන්දකුමාරො පිතරං අනුබොධයමානො ආහ –

1016.‘‘අථ කිස්ස ජනො පුබ්බෙ, සොත්ථානං බ්‍රාහ්මණෙ අවාචෙසි;
අථ නො අකාරණස්මා, යඤ්ඤත්ථාය දෙව ඝාතෙසි.

1017.‘‘පුබ්බෙව නො දහරකාලෙ, න හනෙසි න ඝාතෙසි;
දහරම්හා යොබ්බනං පත්තා, අදූසකා තාත හඤ්ඤාම.

1018.‘‘හත්ථිගතෙ අස්සගතෙ, සන්නද්ධෙ පස්ස නො මහාරාජ;
යුද්ධෙ වා යුජ්ඣමානෙ වා, න හි මාදිසා සූරා හොන්ති යඤ්ඤත්ථාය.

1019.‘‘පච්චන්තෙ වාපි කුපිතෙ, අටවීසු වා මාදිසෙ නියොජෙන්ති;
අථ නො අකාරණස්මා, අභූමියං තාත හඤ්ඤාම.

1020.‘‘යාපි හි තා සකුණියො, වසන්ති තිණඝරානි කත්වාන;
තාසම්පි පියා පුත්තා, අථ නො ත්වං දෙව ඝාතෙසි.

1021.‘‘මා තස්ස සද්දහෙසි, න මං ඛණ්ඩහාලො ඝාතෙය්‍ය;
මමඤ්හි සො ඝාතෙත්වාන, අනන්තරා තම්පි දෙව ඝාතෙය්‍ය.

1022.‘‘ගාමවරං නිගමවරං දදන්ති, භොගම්පිස්ස මහාරාජ;
අථග්ගපිණ්ඩිකාපි, කුලෙ කුලෙ හෙතෙ භුඤ්ජන්ති.

1023.‘‘තෙසම්පි තාදිසානං, ඉච්ඡන්ති දුබ්භිතුං මහාරාජ;
යෙභුය්‍යෙන එතෙ, අකතඤ්ඤුනො බ්‍රාහ්මණා දෙව.

1024.‘‘මා නො දෙව අවධි, දාසෙ නො දෙහි ඛණ්ඩහාලස්ස;
අපි නිගළබන්ධකාපි, හත්ථී අස්සෙ ච පාලෙම.

1025. ‘‘මා නො දෙව අවධි, දාසෙ නො දෙහි ඛණ්ඩහාලස්ස;
අපි නිගළබන්ධකාපි, හත්ථිකණ්ණානි උජ්ඣෙම.

1026. ‘‘මා නො දෙව අවධි, දාසෙ නො දෙහි ඛණ්ඩහාලස්ස;
අපි නිගළබන්ධකාපි, අස්සකණ්ණානි උජ්ඣෙම.

1027. ‘‘මා නො දෙව අවධි, දාසෙ නො දෙහි ඛණ්ඩහාලස්ස;
යස්ස හොන්ති තව කාමා, අපි රට්ඨා පබ්බාජිතා;
භික්ඛාචරියං චරිස්සාමා’’ති.

තත්ථ **පුබ්බෙති** තාත, යදි අහං මාරෙතබ්බො, අථ කස්මා අම්හාකං ඤාතිජනො පුබ්බෙ මම ජාතකාලෙ බ්‍රාහ්මණෙ සොත්ථානං අවාචෙසි. තදා කිර ඛණ්ඩහාලොව මම ලක්ඛණානි උපධාරෙත්වා ‘‘ඉමස්ස කුමාරස්ස න කොචි අන්තරායො භවිස්සති, තුම්හාකං අච්චයෙන රජ්ජං කාරෙස්සතී’’ති ආහ. ඉච්චස්ස පුරිමෙන පච්ඡිමං න සමෙති, මුසාවාදී එස. අථ නො එතස්ස වචනං ගහෙත්වා අකාරණස්මා නික්කාරණායෙව යඤ්ඤත්ථාය, දෙව, ඝාතෙසි. මා අම්හෙ ඝාතෙසි. අයඤ්හි මයි එකස්මිං වෙරෙන මහාජනං මාරෙතුකාමො, සාධුකං සල්ලක්ඛෙහි නරින්දාති. **පුබ්බෙව නොති** මහාරාජ, සචෙපි අම්හෙ මාරෙතුකාමො, පුබ්බෙව නො කස්මා සයං වා න හනෙසි, අඤ්ඤෙහි වා න ඝාතාපෙසි. ඉදානි පන මයං දහරම්හා තරුණා, පඨමවයෙ ඨිතා පුත්තධීතාහි වඩ්ඪාම, එවංභූතා තව අදූසකාව කිංකාරණා හඤ්ඤාමාති?

පස්ස නොති අම්හෙව චත්තාරො භාතිකෙ පස්ස. **යුජ්ඣමානෙති** පච්චත්ථිකානං නගරං පරිවාරෙත්වා ඨිතකාලෙ අම්හාදිසෙ පුත්තෙ තෙහි සද්ධිං යුජ්ඣමානෙ පස්ස. අපුත්තකා හි රාජානො අනාථා නාම හොන්ති. **මාදිසාති** අම්හාදිසා සූරා බලවන්තො න යඤ්ඤත්ථාය මාරෙතබ්බා හොන්ති. **නියොජෙන්තීති** තෙසං පච්චාමිත්තානං ගණ්හනත්ථාය පයොජෙන්ති. **අථ නොති** අථ අම්හෙ අකාරණස්මා අකාරණෙන අභූමියං අනොකාසෙයෙව කස්මා, තාත, හඤ්ඤාමාති අත්ථො. **මා තස්ස සද්දහෙසීති** මහාරාජ, න මං ඛණ්ඩහාලො ඝාතයෙ, මා තස්ස සද්දහෙය්‍යාසි. **භොගම්පිස්සාති** භොගම්පි අස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස රාජානො දෙන්ති. **අථග්ගපිණ්ඩිකාපීති** අථ තෙ අග්ගොදකං අග්ගපිණ්ඩං ලභන්තා අග්ගපිණ්ඩිකාපි හොන්ති. **තෙසම්පීති** යෙසං කුලෙ භුඤ්ජන්ති, තෙසම්පි එවරූපානං පිණ්ඩදායකානං දුබ්භිතුං ඉච්ඡන්ති.

රාජා කුමාරස්ස විලාපං සුත්වා –

1028. ‘‘දුක්ඛං ඛො මෙ ජනයථ, විලපන්තා ජීවිතස්ස කාමා හි;
මුඤ්චෙථ දානි කුමාරෙ, අලම්පි මෙ හොතු පුත්තයඤ්ඤෙනා’’ති. –

ඉමං ගාථං වත්වා පුනපි මොචෙසි. ඛණ්ඩහාලො ආගන්ත්වා පුනපි –

1029. ‘‘පුබ්බෙව ඛොසි මෙ වුත්තො, දුක්කරං දුරභිසම්භවඤ්චෙතං;
අථ නො උපක්ඛටස්ස යඤ්ඤස්ස, කස්මා කරොසි වික්ඛෙපං.

1030. ‘‘සබ්බෙ වජන්ති සුගතිං, යෙ යජන්ති යෙපි යාජෙන්ති;
යෙ චාපි අනුමොදන්ති, යජන්තානං එදිසං මහායඤ්ඤ’’න්ති. –

එවං වත්වා පුන ගණ්හාපෙසි. අථස්ස අනුනයනත්ථං කුමාරො ආහ –

1031. ‘‘යදි කිර යජිත්වා පුත්තෙහි, දෙවලොකං ඉතො චුතා යන්ති;
බ්‍රාහ්මණො තාව යජතු, පච්ඡාපි යජසි තුවං රාජ.

1032. ‘‘යදි කිර යජිත්වා පුත්තෙහි, දෙවලොකං ඉතො චුතා යන්ති;
එස්වෙව ඛණ්ඩහාලො, යජතං සකෙහි පුත්තෙහි.

1033. ‘‘එවං ජානන්තො ඛණ්ඩහාලො, කිං පුත්තකෙ න ඝාතෙසි;
සබ්බඤ්ච ඤාතිජනං, අත්තානඤ්ච න ඝාතෙසි.

1034. ‘‘සබ්බෙ වජන්ති නිරයං, යෙ යජන්ති යෙපි යාජෙන්ති;
යෙ චාපි අනුමොදන්ති, යජන්තානං එදිසං මහායඤ්ඤං.

1035. ‘‘සචෙ හි සො සුජ්ඣති යො හනාති, හතොපි සො සග්ගමුපෙති ඨානං;
භොවාදි භොවාදින මාරයෙය්‍යුං, යෙ චාපි තෙසං අභිසද්දහෙය්‍යු’’න්ති.

තත්ථ **බ්‍රාහ්මණො තාවාති** පඨමං තාව ඛණ්ඩහාලො යජතු සකෙහි පුත්තෙහි, අථ තස්මිං එවං යජිත්වා දෙවලොකං ගතෙ පච්ඡා ත්වං යජිස්සසි. දෙව, සාදුරසභොජනම්පි හි ත්වං අඤ්ඤෙහි වීමංසාපෙත්වා භුඤ්ජසි, පුත්තදාරමාරණංයෙව කස්මා අවීමංසිත්වා කරොසීති දීපෙන්තො එවමාහ. **එවං ජානන්තොති** ‘‘පුත්තධීතරො මාරෙත්වා දෙවලොකං ගච්ඡතී’’ති එවං ජානන්තො කිංකාරණා අත්තනො පුත්තෙ ච ඤාතී ච අත්තානඤ්ච න ඝාතෙසි. සචෙ හි පරං මාරෙත්වා දෙවලොකං ගච්ඡන්ති, අත්තානං මාරෙත්වා බ්‍රහ්මලොකං ගන්තබ්බො භවිස්සති. එවං යඤ්ඤගුණං ජානන්තෙන පරං

අමාරෙත්වා අත්තාව මාරෙතබ්බො සියා. අයං පන තථා අකත්වා මං මාරාපෙති. ඉමිනාපි කාරණෙන ජානාහි, මහාරාජ ‘‘යථා එස විනිච්ඡයෙ විලොපං කාතුං අලභන්තො එවං කරොතී’’ති. **එදිසන්ති** එවරූපං පුත්තඝාතයඤ්ඤං.

කුමාරො එත්තකං කථෙන්තොපි පිතරං අත්තනො වචනං ගාහාපෙතුං අසක්කොන්තො රාජානං පරිවාරෙත්වා ඨිතං පරිසං ආරබ්භ ආහ –

1036. ‘‘කථඤ්ච කිර පුත්තකාමායො, ගහපතයො ඝරණියො ච;
නගරම්හි න උපරවන්ති රාජානං, මා ඝාතයි ඔරසං පුත්තං.

1037. ‘‘කථඤ්ච කිර පුත්තකාමායො, ගහපතයො ඝරණියො ච;
නගරම්හි න උපරවන්ති රාජානං, මා ඝාතයි අත්‍රජං පුත්තං.

1038. ‘‘රඤ්ඤො චම්හි අත්ථකාමො, හිතො ච සබ්බජනපදස්ස;
න කොචි අස්ස පටිඝං, මයා ජානපදො න පවෙදෙතී’’ති.

තත්ථ **පුත්තකාමායොති** ඝරණියො සන්ධාය වුත්තං. ගහපතයො පන පුත්තකාමා නාම හොන්ති. **න උපරවන්තීති** න උපක්කොසන්ති න වදන්ති. **අත්‍රජන්ති** අත්තතො ජාතං. එවං වුත්තෙපි කොචි රඤ්ඤා සද්ධිං කථෙතුං සමත්ථො නාම නාහොසි. **න කොචි අස්ස පටිඝං මයාති** ඉමිනා නො ලඤ්ජො වා ගහිතො, ඉස්සරියමදෙන වා ඉදං නාම දුක්ඛං කතන්ති කොචි එකොපි මයා සද්ධිං පටිඝං කත්තා නාම නාහොසි. **ජානපදො න පවෙදෙතීති** එවං රඤ්ඤො ච ජනපදස්ස ච අත්ථකාමස්ස මම පිතරං අයං ජානපදො ‘‘ගුණසම්පන්නො තෙ පුත්තො’’ති න පවෙදෙති, න ජානාපෙතීති අත්ථො.

එවං වුත්තෙපි කොචි කිඤ්චි න කථෙසි. තතො චන්දකුමාරො අත්තනො භරියායො තං යාචනත්ථාය උය්‍යොජෙන්තො ආහ –

1039. ‘‘ගච්ඡථ වො ඝරණියො, තාතඤ්ච වදෙථ ඛණ්ඩහාලඤ්ච;
මා ඝාතෙථ කුමාරෙ, අදූසකෙ සීහසඞ්කාසෙ.

1040. ‘‘ගච්ඡථ වො ඝරණියො, තාතඤ්ච වදෙථ ඛණ්ඩහාලඤ්ච;
මා ඝාතෙථ කුමාරෙ, අපෙක්ඛිතෙ සබ්බලොකස්සා’’ති.

තා ගන්ත්වා යාචිංසු. තාපි රාජා න ඔලොකෙසි. තතො කුමාරො අනාථො හුත්වා විලපන්තො –

1041. ‘‘යංනූනාහං ජායෙය්‍යං, රථකාරකුලෙසු වා,
පුක්කුසකුලෙසු වා වෙස්සෙසු වා ජායෙය්‍යං,
න හජ්ජ මං රාජ යඤ්ඤෙ ඝාතෙය්‍යා’’ති. –

වත්වා පුන තා භරියායො උය්‍යොජෙන්තො ආහ –

1042. ‘‘සබ්බා සීමන්තිනියො ගච්ඡථ, අය්‍යස්ස ඛණ්ඩහාලස්ස;
පාදෙසු නිපතථ, අපරාධාහං න පස්සාමි.

1043. ‘‘සබ්බා සීමන්තිනියො ගච්ඡථ, අය්‍යස්ස ඛණ්ඩහාලස්ස;
පාදෙසු නිපතථ, කින්තෙ භන්තෙ මයං අදූසෙමා’’ති.

තත්ථ **අපරාධාහං න පස්සාමීති** අහං ආචරියඛණ්ඩහාලෙ අත්තනො අපරාධං න පස්සාමි. **කින්තෙ භන්තෙති** අය්‍ය ඛණ්ඩහාල, මයං තුය්හං කිං දූසයිම්හා, අථ චන්දකුමාරස්ස දොසො අත්ථි, තං ඛමථාති වදෙථාති.

අථ චන්දකුමාරස්ස කනිට්ඨභගිනී සෙලකුමාරී නාම සොකං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තී පිතු පාදමූලෙ පතිත්වා පරිදෙවි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1044. ‘‘කපණා විලපති සෙලා, දිස්වාන භාතරෙ උපනීතත්තෙ;
යඤ්ඤො කිර මෙ උක්ඛිපිතො, තාතෙන සග්ගකාමෙනා’’ති.

තත්ථ **උපනීතත්තෙති** උපනීතසභාවෙ. **උක්ඛිපිතොති** උක්ඛිත්තො. **සග්ගකාමෙනොති** මම භාතරො මාරෙත්වා සග්ගං ඉච්ඡන්තෙන. තාත, ඉමෙ මාරෙත්වා කිං සග්ගෙන කරිස්සසීති විලපති.

රාජා තස්සාපි කථං න ගණ්හි. තතො චන්දකුමාරස්ස පුත්තො වසුලො නාම පිතරං දුක්ඛිතං දිස්වා ‘‘අහං අය්‍යකං යාචිත්වා මම පිතු ජීවිතං දාපෙස්සාමී’’ති රඤ්ඤො පාදමූලෙ පරිදෙවි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1045. ‘‘ආවත්ති පරිවත්ති ච, වසුලො සම්මුඛා රඤ්ඤො;
මා නො පිතරං අවධි, දහරම්හායොබ්බනං පත්තා’’ති.

තත්ථ **දහරම්හායොබ්බනං පත්තා**ති දෙව, මයං තරුණදාරකා, න තාව යොබ්බනප්පත්තා, අම්හෙසුපි තාව අනුකම්පාය අම්හාකං පිතරං මා අවධීති.

රාජා තස්ස පරිදෙවිතං සුත්වා භිජ්ජමානහදයො විය හුත්වා අස්සුපුණ්ණෙහි නෙත්තෙහි කුමාරං ආලිඞ්ගිත්වා ‘‘තාත, අස්සාසං පටිලභ, විස්සජ්ජෙමි තෙ පිතර’’න්ති වත්වා ගාථමාහ –

1046. ‘‘එසො තෙ වසුල පිතා, සමෙහි පිතරා සහ;
දුක්ඛං බො මෙ ජනයසි, විලපන්තො අන්තෙපුරස්මිං;
මුඤ්චෙථ දානි කුමාරෙ, අලම්පි මෙ හොතු පුත්තයඤ්ඤෙනා’’ති.

තත්ථ **අන්තෙපුරස්මි**න්ති රාජනිවෙසනස්ස අන්තරෙ.

පුන ඛණ්ඩහාලො ආගන්ත්වා ආහ –

1047. ‘‘පුබ්බෙව බොසි මෙ වුත්තො, දුක්කරං දුරභිසම්භවඤ්චෙතං;
අථ නො උපක්ඛටස්ස යඤ්ඤස්ස, කස්මා කරොසි වික්ඛෙපං.

1048. ‘‘සබ්බෙ වජන්ති සුගතිං, යෙ යජන්ති යෙපි යාජෙන්ති;
යෙ චාපි අනුමොදන්ති, යජන්තානං එදිසං මහායඤ්ඤ’’න්ති.

රාජා පන අන්ධබාලො පුන තස්ස වචනෙන පුත්තෙ ගණ්හාපෙසි. තතො ඛණ්ඩහාලො චින්තෙසි – ‘‘අයං රාජා මුදුචිත්තො කාලෙන ගණ්හාපෙති, කාලෙන විස්සජ්ජෙති, පුනපි දාරකානං වචනෙන පුත්තෙ විස්සජ්ජෙය්‍ය, යඤ්ඤාවාටඤ්ඤෙව නං නෙමී’’ති. අථස්ස තත්ථ ගමනත්ථාය ගාථමාහ –

1049. ‘‘සබ්බරතනස්ස යඤ්ඤො උපක්ඛටො, එකරාජ තව පටියත්තො;
අභිනික්ඛමස්සු දෙව, සග්ගං ගතො ත්වං පමොදිස්සසී’’ති.

තස්සත්ථො – මහාරාජ, තව යඤ්ඤො සබ්බරතනෙහි උපක්ඛටො පටියත්තො, ඉදානි තෙ අභිනික්ඛමනකාලො, තස්මා අභිනික්ඛම, යඤ්ඤං යජිත්වා සග්ගං ගතො පමොදිස්සසීති.

තතො බොධිසත්තං ආදාය යඤ්ඤාවාටගමනකාලෙ තස්ස ඔරොධා එකතොව නික්ඛමිංසු. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1050. ‘‘දහරා සත්තසතා එතා, චන්දකුමාරස්ස භරියායො;
කෙසෙ පකිරිත්වාන, රොදන්තියො මග්ගමනුයායිංසු.

1051. ‘‘අපරා පන සොකෙන, නික්ඛන්තා නන්දනෙ විය දෙවා;
කෙසෙ පකිරිත්වාන, රොදන්තියො මග්ගමනුයායිසු’’න්ති.

තත්ථ **නන්දනෙ විය දෙවා**ති නන්දනවනෙ චවනදෙවපුත්තං පරිවාරෙත්වා නික්ඛන්තදෙවතා විය ගතා.

ඉතො පරං තාසං විලාපගාථා හොන්ති –

1052. ‘‘කාසිකසුචිවත්ථධරා, කුණ්ඩලිනො අගලුචන්දනවිලිත්තා;
නීයන්ති චන්දසූරියා, යඤ්ඤත්ථාය එකරාජස්ස.

1053. ‘‘කාසිකසුචිවත්ථධරා, කුණ්ඩලිනො අගලුචන්දනවිලිත්තා;
නීයන්ති චන්දසූරියා, මාතු කත්වා හදයසොකං.

1054. ‘‘කාසිකසුචිවත්ථධරා, කුණ්ඩලිනො අගලුචන්දනවිලිත්තා;
නීයන්ති චන්දසූරියා, ජනස්ස කත්වා හදයසොකං.

1055. ‘‘මංසරසභොජනා න්හාපකසුන්හාපිතා, කුණ්ඩලිනො අගලුචන්දනවිලිත්තා;
නීයන්ති චන්දසූරියා, යඤ්ඤත්ථාය එකරාජස්ස.

1056. ‘‘මංසරසභොජනා න්හාපකසුන්හාපිතා, කුණ්ඩලිනො අගලුචන්දනවිලිත්තා;
නීයන්ති චන්දසූරියා, මාතු කත්වා හදයසොකං.

1057. ‘‘මංසරසභොජනා න්හාපකසුන්හාපිතා, කුණ්ඩලිනො අගලුචන්දනවිලිත්තා;
නීයන්ති චන්දසූරියා, ජනස්ස කත්වා හදයසොකං.

1058. ‘‘යස්සු පුබ්බෙ හත්ථිවරධුරගතෙ, හත්ථීහි අනුවජන්ති;
ත්‍යාජ්ජ චන්දසූරියා, උභොව පත්තිකා යන්ති.

1059. ‘‘යස්සු පුබ්බෙ අස්සවරධුරගතෙ, අස්සෙහි අනුවජන්ති;
ත්‍යජ්ජ චන්දසූරියා, උභොව පත්තිකා යන්ති.

1060. ‘‘යස්සු පුබ්බෙ රථවරධුරගතෙ, රථෙහි අනුවජන්ති;
ත්‍යජ්ජ චන්දසූරියා, උභොව පත්තිකා යන්ති.

1061. ‘‘යෙහිස්සු පුබ්බෙ නියාංසු, තපනීයකප්පනෙහි තුරඞ්ගෙහි;
ත්‍යජ්ජ චන්දසූරියා, උභොව පත්තිකා යන්තී’’ති.

තත්ථ **කාසිකසුචිවත්ථධරාති** කාසිකානි සුචිවත්ථානි ධාරයමානා. **චන්දසූරියාති** චන්දකුමාරො ච සූරියකුමාරො ච. **න්හාපකසුන්හාපිතාති** චන්දනචුණ්ණෙන උබ්බට්ටෙත්වා න්හාපකෙහි කතපරිකම්මතාය සුන්හාපිතා. **යස්සූති** යෙ අස්සු. **අස්සූති** නිපාතමත්තං, යෙ කුමාරෙති අත්ථො. **පුබ්බෙති** ඉතො පුබ්බෙ. **හත්ථිවරධුරගතෙති** හත්ථිවරානං ධුරගතෙ, අලඞ්කතහත්ථික්ඛන්ධවරගතෙති අත්ථො. **අස්සවරධුරගතෙති** අස්සවරපිට්ඨිගතෙ. **රථවරධුරගතෙති** රථවරමජ්ඣගතෙ. **නියාංසූති** නික්ඛමිංසු.

එවං තාසු පරිදෙවන්තීසුයෙව බොධිසත්තං නගරා නීහරිංසු. සකලනගරං සඞ්ඛුභිත්වා නික්ඛමිතුං ආරභි. මහාජනෙ නික්ඛන්තෙ ද්වාරානි නප්පහොන්ති. බ්‍රාහ්මණො අතිබහුං ජනං දිස්වා ‘‘කො ජානාති, කිං භවිස්සතී’’ති නගරද්වාරානි ථකාපෙසි. මහාජනො නික්ඛමිතුං අලභන්තො නගරද්වාරස්ස ආසන්නට්ඨානෙ උය්‍යානං අත්ථි, තස්ස සන්තිකෙ මහාවිරවං රවි. තෙන රවෙන සකුණසඞ්ඝො සඞ්ඛුභිතො ආකාසං පක්ඛන්දි. මහාජනො තං තං සකුණිං ආමන්තෙත්වා විලපන්තො ආහ –

1062. ‘‘යදි සකුණි මංසමිච්ඡසි, ඩයස්සු පුබ්බෙන පුප්ඵවතියා;
යජතෙත්ථ එකරාජා, සම්මූළ්හො චතූහි පුත්තෙහි.

1063. ‘‘යදි සකුණි මංසමිච්ඡසි, ඩයස්සු පුබ්බෙන පුප්ඵවතියා;
යජතෙත්ථ එකරාජා, සම්මූළ්හො චතූහි කඤ්ඤාහි.

1064. ‘‘යදි සකුණි මංසමිච්ඡසි, ඩයස්සු පුබ්බෙන පුප්ඵවතියා;
යජතෙත්ථ එකරාජා, සම්මූළ්හො චතූහි මහෙසීහි.

1065. ‘‘යදි සකුණි මංසමිච්ඡසි, ඩයස්සු පුබ්බෙන පුප්ඵවතියා;
යජතෙත්ථ එකරාජා, සම්මූළ්හො චතූහි ගහපතීහි.

1066. ‘‘යදි සකුණි මංසමිච්ඡසි, ඩයස්සු පුබ්බෙන පුප්ඵවතියා;
යජතෙත්ථ එකරාජා, සම්මූළ්හො චතූහි හත්ථීහි.

1067. ‘‘යදි සකුණි මංසමිච්ඡසි, ඩයස්සු පුබ්බෙන පුප්ඵවතියා;
යජතෙත්ථ එකරාජා, සම්මූළ්හො චතූහි අස්සෙහි.

1068. ‘‘යදි සකුණි මංසමිච්ඡසි, ඩයස්සු පුබ්බෙන පුප්ඵවතියා;
යජතෙත්ථ එකරාජා, සම්මූළ්හො චතූහි උසභෙහි.

1069. ‘‘යදි සකුණි මංසමිච්ඡසි, ඩයස්සු පුබ්බෙන පුප්ඵවතියා;
යජතෙත්ථ එකරාජා, සම්මූළ්හො සබ්බචතුක්කෙනා’’ති.

තත්ථ **මංසමිච්ඡසීති** අම්භො සකුණි, සචෙ මංසං ඉච්ඡසි, පුප්ඵවතියා පුබ්බෙන පුරත්ථිමදිසායං යඤ්ඤාවාටො අත්ථි, තත්ථ ගච්ඡ. **යජතෙත්ථාති** එත්ථ ඛණ්ඩහාලස්ස වචනං ගහෙත්වා සම්මූළ්හො එකරාජා චතූහි පුත්තෙහි යඤ්ඤං යජති. සෙසගාථාසුපි එසෙව නයො.

එවං මහාජනො තස්මිං ඨානෙ පරිදෙවිත්වා බොධිසත්තස්ස වසනට්ඨානං ගන්ත්වා පාසාදං පදක්ඛිණං කරොන්තො අන්තෙපුරෙ කූටාගාරඋය්‍යානාදීනි පස්සන්තො ගාථාහි පරිදෙවි –

1070. ‘‘අයමස්ස පාසාදො, ඉදං අන්තෙපුරං සුරමණීයං;
තෙදානි අය්‍යපුත්තා, චත්තාරො වධාය නින්නීතා.

1071. ‘‘ඉදමස්ස කූටාගාරං, සොවණ්ණං පුප්ඵමල්‍යවිකිණ්ණං;
තෙදානි අය්‍යපුත්තා, චත්තාරො වධාය නින්නීතා.

1072. ‘‘ඉදමස්ස උය්‍යානං, සුපුප්ඵිතං සබ්බකාලිකං රම්මං;
තෙදානි අය්‍යපුත්තා, චත්තාරො වධාය නින්නීතා.

1073. ‘‘ඉදමස්ස අසොකවනං, සුපුප්ඵිතං සබ්බකාලිකං රම්මං;
තෙදානි අය්‍යපුත්තා, චත්තාරො වධාය නින්නීතා.

1074. ‘‘ඉදමස්ස කණිකාරවනං, සුපුප්ඵිතං සබ්බකාලිකං රම්මං;
තෙදානි අයාපුත්තා, චත්තාරො වධාය නින්නීතා.

1075. ‘‘ඉදමස්ස පාටලිවනං, සුපුප්ඵිතං සබ්බකාලිකං රම්මං;
තෙදානි අයාපුත්තා, චත්තාරො වධාය නින්නීතා.

1076. ‘‘ඉදමස්ස අම්බවනං, සුපුප්ඵිතං සබ්බකාලිකං රම්මං;
තෙදානි අයාපුත්තා, චත්තාරො වධාය නින්නීතා.

1077. ‘‘අයමස්ස පොක්ඛරණී, සඤ්ඡන්නා පදුමපුණ්ඩරිකෙහි;
නාවා ච සොවණ්ණවිකතා, පුප්ඵවල්ලියා චිත්තා සුරමණීයා;
තෙදානි අයාපුත්තා, චත්තාරො වධාය නින්නීතා’’ති.

තත්ථ **තෙදානීති** ඉදානි තෙ චන්දකුමාරප්පමුඛා අම්හාකං අයාපුත්තා එවරූපං පාසාදං ඡඩ්ඩෙත්වා වධාය නීයන්ති. **සොවණ්ණවිකතාති** සුවණ්ණඛචිතා.

එත්තකෙසු ඨානෙසු විලපන්තා පුන හත්ථිසාලාදීනි උපසඞ්කමිත්වා ආහංසු –

1078. ‘‘ඉදමස්ස හත්ථිරතනං, එරාවණො ගජො බලී දන්තී;
තෙදානි අයාපුත්තා, චත්තාරො වධාය නින්නීතා.

1079. ‘‘ඉදමස්ස අස්සරතනං, එකඛුරො අස්සො;
තෙදානි අයාපුත්තා, චත්තාරො වධාය නින්නීතා.

1080. ‘‘අයමස්ස අස්සරථො, සාළියනිග්ඝොසො සුභො රතනවිචිත්තො;
යත්ථස්සු අයාපුත්තා, සොභිංසු නන්දනෙ විය දෙවා;
තෙදානි අයාපුත්තා, චත්තාරො වධාය නින්නීතා.

1081. ‘‘කථං නාම සාමසමසුන්දරෙහි, චන්දනමුදුකගත්තෙහි;
රාජා යජිස්සතෙ යඤ්ඤං, සම්මූළ්හො චතූහි පුත්තෙහි.

1082. ‘‘කථං නාම සාමසමසුන්දරාහි, චන්දනමුදුකගත්තාහි;
රාජා යජිස්සතෙ යඤ්ඤං, සම්මූළ්හො චතූහි කඤ්ඤාහි.

1083. ‘‘කථං නාම සාමසමසුන්දරාහි, චන්දනමුදුකගත්තාහි;
රාජා යජිස්සතෙ යඤ්ඤං, සම්මූළ්හො චතූහි මහෙසීහි.

1084. ‘‘කථං නාම සාමසමසුන්දරෙහි, චන්දනමුදුකගත්තෙහි;
රාජා යජිස්සතෙ යඤ්ඤං, සම්මූළ්හො චතූහි ගහපතීහි.

1085. ‘‘යථා හොන්ති ගාමනිගමා, සුඤ්ඤා අමනුස්සකා බ්‍රහාරඤ්ඤා;
තථා හෙස්සති පුප්ඵවතියා, යිට්ඨෙසු චන්දසූරියෙසූ’’ති.

තත්ථ **එරාවණොති** තස්ස හත්ථිනො නාමං. **එකඛුරොති** අභින්නඛුරො. **සාළියනිග්ඝොසොති** ගමනකාලෙ සාළිකානං විය මධුරෙන නිග්ඝොසෙන සමන්නාගතො. **කථං නාමාති** කෙන නාම කාරණෙන. **සාමසමසුන්දරෙහීති** සුවණ්ණසාමෙහි ච අඤ්ඤමඤ්ඤං ජාතියා සමෙහි ච නිද්දොසතාය සුන්දරෙහි. **චන්දනමුදුකගත්තෙහීති** ලොහිතචන්දනලිත්තගත්තෙහි. **බ්‍රහාරඤ්ඤාති** යථා තෙ ගාමනිගමා සුඤ්ඤා නිම්මනුස්සා බ්‍රහාරඤ්ඤා හොන්ති, තථා පුප්ඵවතියාපි යඤ්ඤෙ යිට්ඨෙසු රාජපුත්තෙසු සුඤ්ඤා අරඤ්ඤසදිසා භවිස්සතීති.

අථ මහාජනො බහි නික්ඛමිතුං අලභන්තො අන්තොනගරෙයෙව විචරන්තො පරිදෙවි. බොධිසත්තොපි යඤ්ඤාවාටං නීතො. අථස්ස මාතා ගොතමී නාම දෙවී ‘‘පුත්තානං මෙ ජීවිතං දෙහි, දෙවා’’ති රඤ්ඤො පාදමූලෙ පරිවත්තිත්වා පරිදෙවමානා ආහ –

1086. ‘‘උම්මත්තිකා භවිස්සාමි, භූනහතා පංසුනා ච පරිකිණ්ණා;
සචෙ චන්දවරං හන්ති, පාණා මෙ දෙව රුජ්ඣන්ති.

1087. ‘‘උම්මත්තිකා භවිස්සාමි, භූනහතා පංසුනා ච පරිකිණ්ණා;
සචෙ සූරියවරං හන්ති, පාණා මෙ දෙව රුජ්ඣන්ති’’ති.

තත්ථ **භූනහතාති** හතවුඩ්ඪි. **පංසුනා ච පරිකිණ්ණාති** පංසුපරිකිණ්ණසරීරා උම්මත්තිකා හුත්වා විචරිස්සාමි.

සා එවං පරිදෙවන්තීපි රඤ්ඤො සන්තිකා කිඤ්චි කථං අලභිත්වා ‘‘මම පුත්තො තුම්හාකං කුජ්ඣිත්වා ගතො භවිස්සති, කිස්ස නං තුම්හෙ න නිවත්තෙථා’’ති කුමාරස්ස චතස්සො භරියායො ආලිඞ්ගිත්වා පරිදෙවන්තී ආහ –

1088. ‘‘කින්නුමා න රමාපෙය්‍යුං, අඤ්ඤමඤ්ඤං පියංවදා;
සට්ටිකා උපරික්ඛී ච, පොක්ඛරණී ච භාරිකා;
චන්දසූරියෙසු නච්චන්තියො, සමා තාසං න විජ්ජතී’’ති.

තත්ථ **කින්නුමා න රමාපෙය්‍යුන්ති** කෙන කාරණෙන ඉමා සට්ටිකාතිආදිකා චතස්සො අඤ්ඤමඤ්ඤං පියංවදා චන්දසූරියකුමාරානං සන්තිකෙ නච්චන්තියො මම පුත්තෙ න රමාපයිංසු, උක්කණ්ඨාපයිංසු. සකලජම්බුදීපස්මිඤ්හි නච්චෙ වා ගීතෙ වා සමා අඤ්ඤා කාචි තාසං න විජ්ජතීති අත්ථො.

ඉති සා සුණ්හාහි සද්ධිං පරිදෙවිත්වා අඤ්ඤං ගහෙතබ්බගග්ගහණං අපස්සන්තී ඛණ්ඩහාලං අක්කොසමානා අට්ඨ ගාථා අභාසි –

1089. ‘‘ඉමං මය්හං හදයසොකං, පටිමුඤ්චතු ඛණ්ඩහාල තව මාතා;
යො මය්හං හදයසොකො, චන්දම්හි වධාය නින්නීතෙ.

1090. ‘‘ඉමං මය්හං හදයසොකං, පටිමුඤ්චතු ඛණ්ඩහාල තව මාතා;
යො මය්හං හදයසොකො, සූරියම්හි වධාය නින්නීතෙ.

1091. ‘‘ඉමං මය්හං හදයසොකං, පටිමුඤ්චතු ඛණ්ඩහාල තව ජායා;
යො මය්හං හදයසොකො, චන්දම්හි වධාය නින්නීතෙ.

1092. ‘‘ඉමං මය්හං හදයසොකං, පටිමුඤ්චතු ඛණ්ඩහාල තව ජායා;
යො මය්හං හදයසොකො, සූරියම්හි වධාය නින්නීතෙ.

1093. ‘‘මා ච පුත්තෙ මා ච පතිං, අද්දක්ඛි ඛණ්ඩහාල තව මාතා;
යො ඝාතෙසි කුමාරෙ, අදූසකෙ සීහසඞ්කාසෙ.

1094. ‘‘මා ච පුත්තෙ මා ච පතිං, අද්දක්ඛි ඛණ්ඩහාල තව මාතා;
යො ඝාතෙසි කුමාරෙ, අපෙක්ඛිතෙ සබ්බලොකස්ස.

1095. ‘‘මා ච පුත්තෙ මා ච පතිං, අද්දක්ඛි ඛණ්ඩහාල තව ජායා;
යො ඝාතෙසි කුමාරෙ, අදූසකෙ සීහසඞ්කාසෙ.

1096. ‘‘මා ච පුත්තෙ මා ච පතිං, අද්දක්ඛි ඛණ්ඩහාල තව ජායා;
යො ඝාතෙසි කුමාරෙ, අපෙක්ඛිතෙ සබ්බලොකස්සා’’ති.

තත්ථ **ඉමං මය්හන්ති** මය්හං ඉමං හදයසොකං දුක්ඛං. **පටිමුඤ්චතූති** පවිසතු පාපුණාතු. **යො ඝාතෙසීති** යො ත්වං ඝාතෙසි. **අපෙක්ඛිතෙති** සබ්බලොකෙන ඔලොකිතෙ දිස්සමානෙ මාරෙසීති අත්ථො.

බොධිසත්තො යඤ්ඤාවාටෙපි පිතරං යාචන්තො ආහ –

1097. ‘‘මා නො දෙව අවධි, දාසෙ නො දෙහි ඛණ්ඩහාලස්ස;
අපි නිගළබන්ධකාපි, හත්ථී අස්සෙ ච පාලෙම.

1098. ‘‘මා නො දෙව අවධි, දාසෙ නො දෙහි ඛණ්ඩහාලස්ස;
අපි නිගළබන්ධකාපි, හත්ථිඡකණානි උජ්ඣෙම.

1099. ‘‘මා නො දෙව අවධි, දාසෙ නො දෙහි ඛණ්ඩහාලස්ස;
අපි නිගළබන්ධකාපි, අස්සඡකණානි උජ්ඣෙම.

1100. ‘‘මා නො දෙව අවධි, දාසෙ නො දෙහි ඛණ්ඩහාලස්ස;
යස්ස හොන්ති තව කාමා, අපි රට්ඨා පබ්බාජිතා;
භික්ඛාචරියං චරිස්සාම.

1101. ‘‘දිබ්බං දෙව උපයාචන්ති, පුත්තත්ථිකාපි දලිද්දා;
පටිභානානිපි හිත්වා, පුත්තෙ න ලභන්ති එකච්චා.

1102. ‘‘ආසීසිකානි කරොන්ති, පුත්තා නො ජායන්තු තතො පපුත්තා;
අථ නො අකාරණස්මා, යඤ්ඤත්ථාය දෙව ඝාතෙසි.

1103. ‘‘උපයාචිතකෙන පුත්තං ලභන්ති, මා තාත නො අඝාතෙසි;
මා කිච්ඡාලද්ධකෙහි පුත්තෙහි, යජිත්ථො ඉමං යඤ්ඤං.

1104. ‘‘උපයාචිතකෙන පුත්තං ලභන්ති, මා තාත නො අඝාතෙසි;
මා කපණලද්ධකෙහි පුත්තෙහි, අම්මාය නො විප්පවාසෙහී’’ති.

තත්ථ **දිබ්බන්ති** දෙව, අපුත්තිකා දලිද්දාපි නාරියො පුත්තත්ථිකා හුත්වා බහුං පණ්ණාකාරං කරිත්වා පුත්තං වා ධීතරං වා ලභාමාති දිබ්බං උපයාචන්ති. **පටිභානානිපි හිත්වාති** දොහළානි ඡඩ්ඩෙත්වාපි, අලභිත්වාපීති අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති – මහාරාජ, නාරීනඤ්හි උප්පන්නං දොහළං අලභිත්වා ගබ්භො සුස්සිත්වා නස්සති. තත්ථ එකච්චා යාවන්තාපි පුත්තෙ අලභමානා, කාචි ලද්ධම්පි දොහළං පහාය අපරිභුඤ්ජිත්වා න ලභන්ති, කාචි දොහළං අලභමානා න ලභන්ති. මය්හං පන මාතා උප්පන්නං දොහළං ලභිත්වා පරිභුඤ්ජිත්වා උප්පන්නං ගබ්භං අනාසෙත්වා පුත්තෙ පටිලභි. එවං පටිලද්ධෙ මා නො අවධීති යාචති.

ආසීසිකානීති මහාරාජ, ඉමෙ සත්තා ආසීසං කරොන්ති. කින්ති? පුත්තා නො ජායන්තූති. **තතො පපුත්තා**ති පුත්තානම්පි නො පුත්තා ජායන්තූති. **අථ නො අකාරණස්මා**ති අථ ත්වං අම්හෙ අකාරණෙන යඤ්ඤත්ථාය ඝාතෙසි. **උපයාචිතකෙනා**ති දෙවතානං ආයාචනෙන. **කපණලද්ධකෙහී**ති කපණා විය හුත්වා ලද්ධකෙහි. **පුත්තෙහී**ති අම්හෙහි සද්ධිං අම්හාකං අම්මාය මා විප්පවාසෙහි, මා නො මාතරා සද්ධිං විප්පවාසං කරීති වදති.

සො එවං වදන්තොපි පිතු සන්තිකා කිඤ්චි කථං අලභිත්වා මාතු පාදමූලෙ නිපතිත්වා පරිදෙවමානො ආහ –

1105. ‘‘බහුදුක්ඛා පොසිය චන්දං, අම්ම තුවං ජීයසෙ පුත්තං;
වන්දාමි ඛො තෙ පාදෙ, ලභතං තාතො පරලොකං.

1106. ‘‘හන්ද ච මං උපගුහ, පාදෙ තෙ අම්ම වන්දිතුං දෙහි;
ගච්ඡාමි දානි පවාසං, යඤ්ඤත්ථාය එකරාජස්ස.

1107. ‘‘හන්ද ච මං උපගුහ, පාදෙ තෙ අම්ම වන්දිතුං දෙහි;
ගච්ඡාමි දානි පවාසං, මාතු කත්වා හදයසොකං.

1108. ‘‘හන්ද ච මං උපගුහ, පාදෙ තෙ අම්ම වන්දිතුං දෙහි;
ගච්ඡාමි දානි පවාසං, ජනස්ස කත්වා හදයසොක’’න්ති.

තත්ථ **බහුදුක්ඛා පොසියා**ති බහූහි දුක්ඛෙහි පොසිය. **චන්දන්ති** මං චන්දකුමාරං එවං පොසෙත්වා ඉදානි, අම්ම, ත්වං ජීයසෙ පුත්තං. **ලභතං තාතො පරලොකන්ති** පිතා මෙ භොගසම්පන්නං පරලොකං ලභතු. **උපගුහා**ති ආලිඞ්ග පරිස්සජ. **පවාසන්ති** පුන අනාගමනාය අච්චන්තං විප්පවාසං ගච්ඡාමි.

අථස්ස මාතා පරිදෙවන්තී චතස්සො ගාථා අභාසි –

1109. ‘‘හන්ද ච පදුමපත්තානං, මොළිං බන්ධස්සු ගොතමිපුත්ත;
චම්පකදලමිස්සායො, එසා තෙ පොරාණිකා පකති.

1110. ‘‘හන්ද ච විලෙපනං තෙ, පච්ඡිමකං චන්දනං විලිම්පස්සු;
යෙහි ච සුවිලිත්තො, සොභසි රාජපරිසායං.

1111. ‘‘හන්ද ච මුදුකානි වත්ථානි, පච්ඡිමකං කාසිකං නිවාසෙහි;
යෙහි ච සුනිවත්ථො, සොභසි රාජපරිසායං.

1112. ‘‘මුත්තාමණිකනකවිභූසිතානි , ගණ්හස්සු හත්ථාභරණානි;
යෙහි ච හත්ථාභරණෙහි, සොභසි රාජපරිසාය’’න්ති.

තත්ථ **පදුමපත්තානන්ති** පදුමපත්තවෙඨනං නාමෙකං පසාධනං, තං සන්ධායෙවමාහ. තව විප්පකිණ්ණං මොළිං උක්ඛිපිත්වා පදුමපත්තවෙඨනෙන යොජෙත්වා බන්ධාති අත්ථො. **ගොතමිපුත්තා**ති චන්දකුමාරං ආලපති. **චම්පකදලමිස්සායොති** අබ්භන්තරිමෙහි චම්පකදලෙහි මිස්සිතා වණ්ණගන්ධසම්පන්නා නානාපුප්ඵමාලා පිලන්ධස්සු. **එසා තෙති** එසා තව පොරාණිකා පකති, තමෙව ගණ්හස්සු පුත්තාති පරිදෙවති. **යෙහි චා**ති යෙහි ලොහිතචන්දනවිලෙපනෙහි විලිත්තො රාජපරිසාය සොභසි, තානි විලිම්පස්සූති අත්ථො. **කාසිකන්ති** සතසහස්සග්ඝනකං කාසිකවත්ථං. **ගණ්හස්සූ**ති පිලන්ධස්සු.

ඉදානිස්ස චන්දා නාම අග්ගමහෙසී තස්ස පාදමූලෙ නිපතිත්වා පරිදෙවමානා ආහ –

1113. ‘‘න හි නූනායං රට්ඨපාලො, භූමිපති ජනපදස්ස දායාදො;
ලොකිස්සරො මහන්තො, පුත්තෙ ස්නෙහං ජනයතී’’ති.

තං සුත්වා රාජා ගාථමාහ –

1114. ‘‘මය්හම්පි පියා පුත්තා, අත්තා ච පියො තුම්හෙ ච භරියායො;
සග්ගඤ්ච පත්ථයානො, තෙනාහං ඝාතයිස්සාමී’’ති.

තස්සත්ථො – කිංකාරණා පුත්තසිනෙහං න ජනෙමි? න කෙවලං ගොතමියා එව, අථ ඛො මය්හම්පි පියා පුත්තා, තථා අත්තා ච තුම්හෙ ච සුණ්හායො හරියායො ච පියායෙව. එවං සන්තෙපි සග්ගඤ්ච පත්ථයානො අහං සග්ගං පත්ථෙන්තො, තෙන කාරණෙන එතෙ ඝාතයිස්සාමි, මා චින්තයිත්ථ, සබ්බෙපෙතෙ මයා සද්ධිං දෙවලොකං එකතො ගමිස්සන්තීති.

චන්දා ආහ –

1115. ‘‘මං පඨමං ඝාතෙහි, මා මෙ හදයං දුක්ඛං ඵාලෙසි;
අලඞ්කතො සුන්දරකො, පුත්තො දෙව තව සුඛුමාලො.

1116. ‘‘හන්දය්‍ය මං හනස්සු, පරලොකෙ චන්දකෙන හෙස්සාමි;
පුඤ්ඤං කරස්සු විපුලං, විචරාම උභොපි පරලොකෙ’’ති.

තත්ථ **පඨමන්**ති දෙව, මම සාමිකතො පඨමතරං මං ඝාතෙහි. **දුක්ඛන්**ති චන්දස්ස මරණදුක්ඛං මම හදයං මා ඵාලෙසි. **අලඞ්කතොති** අයං මම එකොව අලං පරියත්තොති එවං අලඞ්කතො. එවරූපං නාම පුත්තං මා ඝාතයි, මහාරාජාති දීපෙති. **හන්දය්‍යාති** හන්ද, අය්‍ය, රාජානං ආලපන්තී එවමාහ. **පරලොකෙ චන්දකෙනාති** චන්දෙන සද්ධිං පරලොකෙ භවිස්සාමි. **විචරාම උභොපි පරලොකෙති** තයා එකතො ඝාතිතා උභොපි පරලොකෙ සුඛං අනුභවන්තා විචරාම, මා නො සග්ගන්තරායමකාසීති.

රාජා ආහ –

1117. ‘‘මා ත්වං චන්දෙ රුච්චි මරණං, බහුකා තව දෙවරා විසාලක්ඛි;
තෙ තං රමයිස්සන්ති, යිට්ඨස්මිං ගොතමිපුත්තෙ’’ති.

තත්ථ **මා ත්වං චන්දෙ රුච්චීති** මා ත්වං අත්තනො මරණං රොචෙසි. ‘‘මා රුද්දී’’තිපි පාඨො, මා රොදීති අත්ථො. **දෙවරාති** පතිභාතුකා.

තතො පරං සත්ථා –

1118. ‘‘එවං වුත්තෙ චන්දා අත්තානං, හන්ති හත්ථතලකෙහී’’ති. – උපඩ්ඪගාථමාහ;
තතො පරං තස්සායෙව විලාපො හොති –

‘‘අලමෙත්ථ ජීවිතෙන, පිස්සාමි විසං මරිස්සාමි.

1119. ‘‘න හි නූනිමස්ස රඤ්ඤො, මිත්තාමච්චා ච විජ්ජරෙ සුහදා;
යෙ න වදන්ති රාජානං, ‘මා ඝාතයි ඔරසෙ පුත්තෙ’.

1120. ‘‘න හි නූනිමස්ස රඤ්ඤො, ඤාතී මිත්තා ච විජ්ජරෙ සුහදා;
යෙ න වදන්ති රාජානං, ‘මා ඝාතයි අත්‍රජෙ පුත්තෙ’.

1121. ‘‘ඉමෙ තෙපි මය්හං පුත්තා, ගුණිනො කායූරධාරිනො රාජ;
තෙහිපි යජස්සු යඤ්ඤං, අථ මුඤ්චතු ගොතමිපුත්තෙ.

1122. ‘‘බිලසතං මං කත්වාන, යජස්සු සත්තධා මහාරාජ;
මා ජෙට්ඨපුත්තමවධි, අදූසකං සීහසඞ්කාසං.

1123. ‘‘බිලසතං මං කත්වාන, යජස්සු සත්තධා මහාරාජ;
මා ජෙට්ඨපුත්තමවධි, අපෙක්ඛිතං සබ්බලොකස්සා’’ති.

තත්ථ **එවන්ති** එවං අන්ධබාලෙන එකරාජෙන වුත්තෙ. **හන්තීති** ‘‘කිං නාමෙතං කථෙසී’’ති වත්වා හත්ථතලෙහි අත්තානං හන්ති. **පිස්සාමීති** පිවිස්සාමි. **ඉමෙ තෙපීති** වසුලකුමාරං ආදිං කත්වා සෙසදාරකෙ හත්ථෙ ගහෙත්වා රඤ්ඤො පාදමූලෙ ඨිතා එවමාහ. **ගුණිනොති** මාලාගුණආභරණෙහි සමන්නාගතා. **කායූරධාරිනොති** කායූරපසාධනධරා. **බිලසතන්ති** මහාරාජ, මං ඝාතෙත්වා කොට්ඨාසසතං කත්වා සත්තධා සත්තසු ඨානෙසු යඤ්ඤං යජස්සු.

ඉති සා රඤ්ඤො සන්තිකෙ ඉමාහි ගාථාහි පරිදෙවිත්වා අස්සාසං අලභමානා බොධිසත්තස්සෙව සන්තිකං ගන්ත්වා පරිදෙවමානා අට්ඨාසි. අථ නං සො ආහ – ‘‘චන්දෙ, මයා ජීවමානෙන තුය්හං තස්මිං තස්මිං වත්ථුස්මිං සුභණිතෙ සුකථිතෙ උච්චාවචානි මණිමුත්තාදීනි බහූනි ආභරණානි දින්නානි, අජ්ජ පන තෙ ඉදං පච්ඡිමදානං, සරීරාරුළ්හං ආභරණං දම්මි, ගණ්හාහි න’’න්ති. ඉමමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1124. ‘‘බහුකා තව දින්නාභරණා, උච්චාවචා සුභණිතම්හි;
මුත්තාමණිවෙළුරියා, එතං තෙ පච්ඡිමකං දාන’’න්ති.

චන්දාදෙවීපි තං සුත්වා තතො පරාහි නවහි ගාථාහි විලපි –

1125. ‘‘යෙසං පුබ්බෙ ඛන්ධෙසු, ඵුල්ලා මාලාගුණා විවත්තිංසු;
තෙසජ්ජපි සුනිසිතො, නෙත්තිංසො විවත්තිස්සති ඛන්ධෙසු.

1126. ‘‘යෙසං පුබ්බෙ ඛන්ධෙසු, චිත්තා මාලාගුණා විවත්තිංසු;
තෙසජ්ජපි සුනිසිතො, නෙත්තිංසො විවත්තිස්සති ඛන්ධෙසු.

1127. ‘‘අචිරං වත නෙත්තිංසො, විවත්තිස්සති රාජපුත්තානං ඛන්ධෙසු;
අථ මම හදයං න ඵලති, තාව දළ්හබන්ධඤ්ච මෙ ආසි.

1128. ‘‘කාසිකසුචිවත්ථධරා, කුණ්ඩලිනො අගලුචන්දනවිලිත්තා;
නියාථ චන්දසූරියා, යඤ්ඤත්ථාය එකරාජස්ස.

1129. ‘‘කාසිකසුචිවත්ථධරා, කුණ්ඩලිනො අගලුචන්දනවිලිත්තා;
නියාථ චන්දසූරියා, මාතු කත්වා හදයසොකං.

1130. ‘‘කාසිකසුචිවත්ථධරා, කුණ්ඩලිනො අගලුචන්දනවිලිත්තා;
නියාථ චන්දසූරියා, ජනස්ස කත්වා හදයසොකං.

1131. ‘‘මංසරසභොජනා න්හාපකසුන්හාපිතා, කුණ්ඩලිනො අගලුචන්දනවිලිත්තා;
නියාථ චන්දසූරියා, යඤ්ඤත්ථාය එකරාජස්ස.

1132. ‘‘මංසරසභොජනා න්හාපකසුන්හාපිතා, කුණ්ඩලිනො අගලුචන්දනවිලිත්තා;
නියාථ චන්දසූරියා, මාතු කත්වා හදයසොකං.

1133. ‘‘මංසරසභොජනා න්හාපකසුන්හාපිතා, කුණ්ඩලිනො අගලුචන්දනවිලිත්තා;
නියාථ චන්දසූරියා, ජනස්ස කත්වා හදයසොක’’න්ති.

තත්ථ **මාලාගුණාති** පුප්ඵදාමානි. **තෙසජ්ජාති** තෙසං අජ්ජ. **නෙත්තිංසොති** අසි. **විවත්තිස්සතීති** පතිස්සති. **අචිරං වතාති** අචිරෙන වත. **න ඵලතීති** න භිජ්ජති. **තාව දළ්හබන්ධඤ්ච මෙ ආසීති** අතිවිය ථිරබන්ධනං මෙ හදයං භවිස්සතීති අත්ථො. **නියාථාති** ගච්ඡථ.

එවං තස්සා පරිදෙවන්තියාව යඤ්ඤාවාටෙ සබ්බකම්මං නිට්ඨාසි. රාජපුත්තං නෙත්වා ගීවං ඔනාමෙත්වා නිසීදාපෙසුං. ඛණ්ඩහාලො සුවණ්ණපාතිං උපනාමෙත්වා ඛග්ගං ආදාය ‘‘තස්ස ගීවං ඡින්දිස්සාමී’’ති අට්ඨාසි. තං දිස්වා චන්දාදෙවී ‘‘අඤ්ඤං මෙ පටිසරණං නත්ථි, අත්තනො සච්චබලෙන සාමිකස්ස සොත්ථිං කරිස්සාමී’’ති අඤ්ජලිං පග්ගය්හ පරිසාය අන්තරෙ විචරන්තී සච්චකිරියං අකාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1134. ‘‘සබ්බස්මිං උපක්ඛටස්මිං, නිසීදිතෙ චන්දස්මිං යඤ්ඤත්ථාය;
පඤ්චාලරාජධීතා පඤ්ජලිකා, සබ්බපරිසාය සමනුපරියායි.

1135. ‘‘යෙන සච්චෙන ඛණ්ඩහාලො, පාපකම්මං කරොති දුම්මෙධො;
එතෙන සච්චවජ්ජෙන, සමඞ්ගිනී සාමිකෙන හොමි.

1136. ‘‘යෙ ඉධත්ථි අමනුස්සා, යානි ච යක්ඛභූතභබ්‍යානි;
කරොන්තු මෙ වෙය්‍යාවටිකං, සමඞ්ගිනී සාමිකෙන හොමි.

1137. ‘‘යා දෙවතා ඉධාගතා, යානි ච යක්ඛභූතභබ්‍යානි;
සරණෙසිනිං අනාථං තායථ මං, යාචාමහං පති මාහං අජෙය්‍යා’’න්ති.

තත්ථ **උපක්ඛටස්මින්ති** සබ්බස්මිං යඤ්ඤසම්භාරෙ සජ්ජිතෙ පටියත්තෙ. **සමඞ්ගිනීති** සම්පයුත්තා එකසංවාසා. **යෙ ඉධත්ථීති** යෙ ඉධ අත්ථි. **යක්ඛභූතභබ්‍යානීති** දෙවසඞ්ඛාතා යක්ඛා ච වඩ්ඪිත්වා ඨිතසත්තසඞ්ඛාතා භූතා ච ඉදානි වඩ්ඪනකසත්තසඞ්ඛාතානි භබ්‍යානි ච. **වෙය්‍යාවටිකන්ති** මය්හං වෙය්‍යාවච්චං කරොන්තු. **තායථ මන්ති** රක්ඛථ මං. **යාචාමහන්ති** අහං වො යාචාමි. **පති මාහන්ති** පතිං අහං මා අජෙය්‍යං.

අථ සක්කො දෙවරාජා තස්සා පරිදෙවසද්දං සුත්වා තං පවත්තිං ඤත්වා ජලිතං අයකූටං ආදාය ගන්ත්වා රාජානං තාසෙත්වා සබ්බෙ විස්සජ්ජාපෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1138. ‘‘තං සුත්වා අමනුස්සො, අයොකූටං පරිබ්භමෙත්වාන;
භයමස්ස ජනයන්තො, රාජානං ඉදමවොච.

1139. ‘‘බුජ්ඣස්සු ඛො රාජකලි, මා තාහං මත්ථකං නිතාළෙසිං;
මා ජෙට්ඨපුත්තමවධි, අදූසකං සීහසඞ්කාසං.

1140. ‘‘කො තෙ දිට්ඨො රාජකලි, පුත්තභරියායො හඤ්ඤමානායො;

සෙට්ඨී ච ගහපතයො, අදූසකා සග්ගකාමා හි.

1141. ‘‘තං සුත්වා ඛණ්ඩහාලො, රාජා ච අබ්භුතමිදං දිස්වාන;
සබ්බෙසං බන්ධනානි මොචෙසුං, යථා තං අනූපඝාතං.

1142. ‘‘සබ්බෙසු විප්පමුත්තෙසු, යෙ තත්ථ සමාගතා තදා ආසුං;
සබ්බෙ එකෙකලෙඩ්ඩුකමදංසු, එස වධො ඛණ්ඩහාලස්සා’’ති.

තත්ථ **අමනුස්සොති** සක්කො දෙවරාජා. **ඛුජ්ජඛස්සූති** ජානස්සු සල්ලක්ඛෙහි. **රාජකලීති** රාජකාළකණ්ණි රාජලාමක. **මා තාහන්ති** පාපරාජ, ඛුජ්ජඛ, මා තෙ අහං මත්ථකං නිතාළෙසිං. **කො තෙ දිට්ඨොති** කුහිං තයා දිට්ඨපුබ්බො. **සග්ගකාමා හීති** එත්ථ **හීති** නිපාතමත්තං, සග්ගකාමා සග්ගං පත්ථයමානාති අත්ථො. **තං සුත්වාති**, භික්ඛවෙ, තං සක්කස්ස වචනං ඛණ්ඩහාලො සුත්වා. **අබ්භුතමිදන්ති** රාජා ච ඉදං සක්කස්ස දස්සනං පුබ්බෙ අභූතං දිස්වා. **යථා තන්ති** යථා අනූපඝාතං පාණං මොචෙන්ති, එවමෙව මොචෙසුං. **එකෙකලෙඩ්ඩුකමදංසූති** භික්ඛවෙ, යත්තකා තස්මිං යඤ්ඤවාටෙ සමාගතා, සබ්බෙ එකකොලාහලං කත්වා ඛණ්ඩහාලස්ස එකෙකලෙඩ්ඩුපහාරං අදංසු. **එස වධොති** එසොව ඛණ්ඩහාලස්ස වධො අහොසි, තත්ථෙව නං ජීවිතක්ඛයං පාපෙසුන්ති අත්ථො.

තං පන මාරෙත්වා මහාජනො රාජානං මාරෙතුං ආරභි. බොධිසත්තො පිතරං පරිස්සජිත්වා මාරෙතුං න අදාසි. මහාජනො ‘‘ජීවිතං එතස්ස පාපරඤ්ඤො දෙම, ඡත්තං පනස්ස නගරෙ ච වාසං න දස්සාම, චණ්ඩාලං කත්වා බහිනගරෙ වසාපෙස්සාමා’’ති වත්වා රාජවෙසං භාරෙත්වා කාසාවං නිවාසාපෙත්වා හලිද්දිපිලොතිකාය සීසං වෙඨෙත්වා චණ්ඩාලං කත්වා චණ්ඩාලවසනට්ඨානං තං පහිණි. යෙ පනෙතං පසුඝාතයඤ්ඤං යජිංසු චෙව යජාපෙසුඤ්ච අනුමොදිංසු ච, සබ්බෙ නිරයපරායණාව අහෙසුං. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1143. ‘‘සබ්බෙ පවිට්ඨා නිරයං, යථා තං පාපකං කරිත්වාන;
න හි පාපකම්මං කත්වා, ලබ්භා සුගතිං ඉතො ගන්තු’’න්ති.

සොපි ඛො මහාජනො ද්වෙ කාළකණ්ණියො භාරෙත්වා තත්ථෙව අභිසෙකසම්භාරෙ ආහරිත්වා චන්දකුමාරං අභිසිඤ්චි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1144. ‘‘සබ්බෙසු විප්පමුත්තෙසු, යෙ තත්ථ සමාගතා තදා ආසුං;
චන්දං අභිසිඤ්චිංසු, සමාගතා රාජපරිසා ච.

1145. ‘‘සබ්බෙසු විප්පමුත්තෙසු, යෙ තත්ථ සමාගතා තදා ආසුං;
චන්දං අභිසිඤ්චිංසු, සමාගතා රාජකඤ්ඤායො ච.

1146. ‘‘සබ්බෙසු විප්පමුත්තෙසු, යෙ තත්ථ සමාගතා තදා ආසුං;
චන්දං අභිසිඤ්චිංසු, සමාගතා දෙවපරිසා ච.

1147. ‘‘සබ්බෙසු විප්පමුත්තෙසු, යෙ තත්ථ සමාගතා තදා ආසුං;
චන්දං අභිසිඤ්චිංසු, සමාගතා දෙවකඤ්ඤායො ච.

1148. ‘‘සබ්බෙසු විප්පමුත්තෙසු, යෙ තත්ථ සමාගතා තදා ආසුං;
චෙලුක්ඛෙපමකරුං, සමාගතා රාජපරිසා ච.

1149. ‘‘සබ්බෙසු විප්පමුත්තෙසු, යෙ තත්ථ සමාගතා තදා ආසුං;
චෙලුක්ඛෙපමකරුං, සමාගතා රාජකඤ්ඤායො ච.

1150. ‘‘සබ්බෙසු විප්පමුත්තෙසු, යෙ තත්ථ සමාගතා තදා ආසුං;
චෙලුක්ඛෙපමකරුං, සමාගතා දෙවපරිසා ච.

1151. ‘‘සබ්බෙසු විප්පමුත්තෙසු, යෙ තත්ථ සමාගතා තදා ආසුං;
චෙලුක්ඛෙපමකරුං, සමාගතා දෙවකඤ්ඤායො ච.

1152. ‘‘සබ්බෙසු විප්පමුත්තෙසු, බහූ ආනන්දිතා අහුං;
නන්දිං පවෙසි නගරං, බන්ධනා මොක්ඛො අඝොසිත්ථා’’ති.

තත්ථ **රාජපරිසා චාති** රාජපරිසාපි තීහි සඞ්ඛෙහි අභිසිඤ්චිංසු. **රාජකඤ්ඤායො චාති** ඛත්තියධීතරොපි නං අභිසිඤ්චිංසු. **දෙවපරිසා චාති** සක්කො දෙවරාජා විජයුත්තරසඞ්ඛං ගහෙත්වා දෙවපරිසාය සද්ධිං අභිසිඤ්චි. **දෙවකඤ්ඤායො චාති** සුජාපි දෙවධීතරාහි සද්ධිං අභිසිඤ්චි. **චෙලුක්ඛෙපමකරුන්ති** නානාවණ්ණෙහි වත්ථෙහි ධජෙ උස්සාපෙත්වා උත්තරිසාටකානි ආකාසෙ ඛිපන්තා චෙලුක්ඛෙපං කරිංසු. රාජපරිසා ච ඉතරෙ තයො කොට්ඨාසා චාති අභිසෙකකාරකා චත්තාරොපි කොට්ඨාසා කරිංසුයෙව. **ආනන්දිතා අහුන්ති** ආමොදිතා අහෙසුං. **නන්දිං පවෙසි නගරන්ති** චන්දකුමාරස්ස ඡත්තං උස්සාපෙත්වා නගරං පවිට්ඨකාලෙ නගරෙ ආනන්දභෙරි චරි. ‘‘කිං වත්වා’’ති? යථා ‘‘අම්හාකං චන්දකුමාරො බන්ධනා මුත්තො, එවමෙව සබ්බෙ බන්ධනා මුච්චන්තූ’’ති. තෙන වුත්තං ‘‘බන්ධනා මොක්ඛො අඝොසිත්ථා’’ති.

බොධිසත්තො පිතු වත්තං පට්ඨපෙසි. අන්තොනගරං පන පවිසිතුං න ලභති. පරිබ්බයස්ස ඛීණකාලෙ බොධිසත්තො උය්‍යානකීළාදීනං අත්ථාය ගච්ඡන්තො තං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘පතිම්හී’’ති න වන්දති, අඤ්ජලිං පන කත්වා ‘‘චිරං ජීව සාමී’’ති වදති. ‘‘කෙනත්ථො’’ති වුත්තෙ ආරොචෙසි. අථස්ස පරිබ්බයං දාපෙසි. සො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා ආයුපරියොසානෙ දෙවලොකං පූරයමානො අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො මං එකං නිස්සාය බහූ මාරෙතුං වායාමමකාසී’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි. තදා ඛණ්ඩහාලො දෙවදත්තො අහොසි, ගොතමීදෙවී මහාමායා, චන්දාදෙවී රාහුලමාතා, වසුලො රාහුලො, සෙලා උප්පලවණ්ණා, සූරො වාමගොත්තො කස්සපො, භද්දසෙනො මොග්ගල්ලානො, සූරියකුමාරො සාරිපුත්තො, චන්දරාජා පන අහමෙව සම්මාසම්බුද්ධො අහොසින්ති.

චන්දකුමාරජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[545] 8. මහානාරදකස්සපජාතකවණ්ණනා

අහු රාජා විදෙහානන්ති ඉදං සත්ථා ලට්ඨිවනුය්‍යානෙ විහරන්තො උරුවෙලකස්සපදමනං ආරබ්භ කථෙසි. යදා හි සත්ථා පවත්තිතවරධම්මචක්කො උරුවෙලකස්සපාදයො ජටිලෙ දමෙත්වා මගධරාජස්ස පටිස්සවං මොචෙතුං පුරාණජටිලසහස්සපරිවුතො ලට්ඨිවනුය්‍යානං අගමාසි. තදා ද්වාදසනහුතාය පරිසාය සද්ධිං ආගන්ත්වා දසබලං වන්දිත්වා නිසින්නස්ස මගධරඤ්ඤො පරිසන්තරෙ බ්‍රාහ්මණගහපතිකානං විතක්කො උප්පජ්ජි ‘‘කිං නු ඛො උරුවෙලකස්සපො මහාසමණෙ බ්‍රහ්මචරියං චරති, උදාහු මහාසමණො උරුවෙලකස්සපෙ’’ති. අථ ඛො භගවා තෙසං ද්වාදසනහුතානං චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය ‘‘කස්සපස්ස මම සන්තිකෙ පබ්බජිතභාවං ජානාපෙස්සාමී’’ති ඉමං ගාථමාහ –

‘‘කිමෙව දිස්වා උරුවෙලවාසි, පහාසි අග්ගිං කිසකොවදානො;
පුච්ඡාමි තං කස්සප එතමත්ථං, කථං පහීනං තව අග්ගිහුත්ත’’න්ති. (මහාව. 55);

ථෙරොපි භගවතො අධිප්පායං විදිත්වා –

‘‘රූපෙ ච සද්දෙ ච අථො රසෙ ච, කාමිත්ථියො චාභිවදන්ති යඤ්ඤා;
එතං මලන්ති උපධීසු ඤත්වා, තස්මා න යිට්ඨෙ න හුතෙ අරඤ්ජි’’න්ති. (මහාව. 55); –

ඉමං ගාථං වත්වා අත්තනො සාවකභාවං පකාසනත්ථං තථාගතස්ස පාදපිට්ඨෙ සීසං ඨපෙත්වා ‘‘සත්ථා මෙ, භන්තෙ, භගවා, සාවකොහමස්මී’’ති වත්වා එකතාලං ද්විතාලං තිතාලන්ති යාව සත්තතාලප්පමාණං සත්තක්ඛත්තුං වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා ඔරුය්හ තථාගතං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. තං පාටිහාරියං දිස්වා මහාජනො ‘‘අහො මහානුභාවො බුද්ධො, එවං ථාමගතදිට්ඨිකො නාම අත්තානං ‘අරහා’ති මඤ්ඤමානො උරුවෙලකස්සපොපි දිට්ඨිජාලං භින්දිත්වා තථාගතෙන දමිතො’’ති සත්ථු ගුණකථඤ්ඤෙව කථෙසි. තං සුත්වා සත්ථා ‘‘අනච්ඡරියං ඉදානි සබ්බඤ්ඤුතප්පත්තෙන මයා ඉමස්ස දමනං, ස්වාහං පුබ්බෙ සරාගකාලෙපි නාරදො නාම බ්‍රහ්මා හුත්වා ඉමස්ස දිට්ඨිජාලං භින්දිත්වා ඉමං නිබ්බිසෙවනමකාසි’’න්ති වත්වා තාය පරිසාය යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ විදෙහරට්ඨෙ මිථිලායං අඞ්ගති නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි ධම්මිකො ධම්මරාජා. තස්ස රුචා නාම ධීතා අහොසි අභිරූපා දස්සනීයා පාසාදිකා කප්පසතසහස්සං පත්ථිතපත්ථනා මහාපුඤ්ඤා අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිස්මිං නිබ්බත්තා. සෙසා පනස්ස සොළසසහස්සා ඉත්ථියො වඤ්ඣා අහෙසුං. තස්ස සා ධීතා පියා අහොසි මනාපා. සො තස්සා නානාපුප්ඵපූරෙ පඤ්චවීසතිපුප්ඵසමුග්ගෙ අනග්ඝානි සුඛුමානි වත්ථානි ච ‘‘ඉමෙහි අත්තානං අලඞ්කරොතූ’’ති දෙවසිකං පහිණි. ඛාදනීයභොජනීයස්ස පන පමාණං නත්ථි. අන්වඩ්ඪමාසං ‘‘දානං දෙතූ’’ති සහස්සං සහස්සං පෙසෙසි. තස්ස ඛො පන විජයො ච සුනාමො ච අලාතො චාති තයො අමච්චා අහෙසුං. සො කොමුදියා චාතුමාසිනියා ඡණෙ පවත්තමානෙ දෙවනගරං විය නගරෙ ච අන්තෙපුරෙ ච අලඞ්කතෙ සුන්හාතො සුවිලිත්තො සබ්බාලඞ්කාරප්පටිමණ්ඩිතො භුත්තසායමාසො විවටසීහපඤ්ජරෙ මහාතලෙ අමච්චගණපරිවුතො විසුද්ධං ගගනතලං අභිලඞ්ඝමානං චන්දමණ්ඩලං දිස්වා ‘‘රමණීයා වත භො දොසිනා රත්ති, කාය නු ඛො අජ්ජ රතියා අභිරමෙය්‍යාමා’’ති අමච්චෙ පුච්ඡි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1153. ‘‘අහු රාජා විදෙහානං, අඞ්ගති නාම ඛත්තියො;
පහූතයොග්ගො ධනිමා, අනන්තබලපොරිසො.

1154. ‘‘සො ච පන්නරසිං රත්තිං, පුරිමයාමෙ අනාගතෙ;
චාතුමාසා කොමුදියා, අමච්චෙ සන්නිපාතයි.

1155. ‘‘පණ්ඩිතෙ සුතසම්පන්නෙ, ම්හිතපුබ්බෙ විචක්ඛණෙ;
විජයඤ්ච සුනාමඤ්ච, සෙනාපතිං අලාතකං.

1156. ‘‘තමනුපුච්ඡි වෙදෙහො, පච්චෙකං බ්‍රූථ සං රුචිං;
චාතුමාසා කොමුදජ්ජ, ජුණ්හං බ්‍යපහතං තමං;
කායජ්ජ රතියා රත්තිං, විහරෙමු ඉමං උතු’’න්ති.

තත්ථ **පහූතයොග්ගොති** බහුකෙන හත්ථියොග්ගාදිනා සමන්නාගතො. **අනන්තබලපොරිසොති** අනන්තබලකායො. **අනාගතෙති** පරියොසානං අප්පත්තෙ, අනතික්කන්තෙති අත්ථො. **චාතුමාසාති** චතුන්නං වස්සිකමාසානං පච්ඡිමදිවසභූතාය රත්තියා. **කොමුදියාති** ඵුල්ලකුමුදාය. **මිහිතපුබ්බෙති** පඨමං සිතං කත්වා පච්ඡා කථනසීලෙ. **තමනුපුච්ඡීති** තං තෙසු අමච්චෙසු එකෙකං අමච්චං අනුපුච්ඡි. **පච්චෙකං බ්‍රූථ සං රුචින්ති** සබ්බෙපි තුම්හෙ අත්තනො අත්තනො අජ්ඣාසයානුරූපං රුචිං පච්චෙකං මය්හං කථෙථ. **කොමුදජ්ජාති** කොමුදී අජ්ජ. **ජුණ්හන්ති** ජුණ්හාය නිස්සයභූතං චන්දමණ්ඩලං අබ්භුග්ගච්ඡති. **බ්‍යපහතං තමන්ති** තෙන සබ්බං අන්ධකාරං විහතං. **උතුන්ති** අජ්ජ රත්තිං ඉමං එවරූපං උතුං කායරතියා විහරෙය්‍යාමාති.

ඉති රාජා අමච්චෙ පුච්ඡි. තෙන තෙ පුච්ඡිතා අත්තනො අත්තනො අජ්ඣාසයානුරූපං කථං කථයිංසු. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1157. ‘‘තතො සෙනාපති රඤ්ඤො, අලාතො එතදබ්‍රවි;
‘හට්ඨං යොග්ගං බලං සබ්බං, සෙනං සන්නාහයාමසෙ.

1158. ‘නියාම දෙව යුද්ධාය, අනන්තබලපොරිසා;
යෙ තෙ වසං න ආයන්ති, වසං උපනයාමසෙ;
එසා මය්හං සකා දිට්ඨි, අජිතං ඔජිනාමසෙ’.

1159. අලාතස්ස වචො සුත්වා, සුනාමො එතදබ්‍රවි;
‘සබ්බෙ තුය්හං මහාරාජ, අමිත්තා වසමාගතා.

1160. ‘නික්ඛිත්තසත්ථා පච්චත්ථා, නිවාතමනුවත්තරෙ;
උත්තමො උස්සවො අජ්ජ, න යුද්ධං මම රුච්චති.

1161. ‘අන්නපානඤ්ච ඛජ්ජඤ්ච, ඛිප්පං අභිහරන්තු තෙ;
රමස්සු දෙව කාමෙහි, නච්චගීතෙ සුවාදිතෙ’.

1162. සුනාමස්ස වචො සුත්වා, විජයො එතදබ්‍රවි;
‘සබ්බෙ කාමා මහාරාජ, නිච්චං තව මුපට්ඨිතා.

1163. ‘න හෙතෙ දුල්ලභා දෙව, තව කාමෙහි මොදිතුං;
සදාපි කාමා සුලභා, නෙතං චිත්තමතං මම.

1164. ‘සමණං බ්‍රාහ්මණං වාපි, උපාසෙමු බහුස්සුතං;
යො නජ්ජ විනයෙ කඞ්ඛං, අත්ථධම්මවිදූ ඉසෙ’.

1165. විජයස්ස වචො සුත්වා, රාජා අඞ්ගති මබ්‍රවි;
‘යථා විජයො භණති, මය්හම්පෙතංව රුච්චති;

1166. ‘සමණං බ්‍රාහ්මණං වාපි, උපාසෙමු බහුස්සුතං;
යො නජ්ජ විනයෙ කඞ්ඛං, අත්ථධම්මවිදූ ඉසෙ.

1167. ‘සබ්බෙව සන්තා කරොථ මතිං, කං උපාසෙමු පණ්ඩිතං;
යො නජ්ජ විනයෙ කඞ්ඛං, අත්ථධම්මවිදූ ඉසෙ’.

1168. වෙදෙහස්ස වචො සුත්වා, අලාතො එතදබ්‍රවි;
‘අත්ථායං මිගදායස්මිං, අචෙලො ධීරසම්මතො.

1169. ‘ගුණො කස්සපගොත්තායං, සුතො චිත්‍රකථී ගණී;
තං දෙව පයිරුපාසෙමු, සො නො කඞ්ඛං විනෙස්සති’.

1170. ‘‘අලාතස්ස වචො සුත්වා, රාජා චොදෙසි සාරථිං;
මිගදායං ගමිස්සාම, යුත්තං යානං ඉධා නයා’’ති.

තත්ථ **හට්ඨන්ති** තුට්ඨපහට්ඨං. **ඔජිනාමසෙති** යං නො අජිතං, තං ජිනාම. එසො මම අජ්ඣාසයොති. රාජා තස්ස කථං නෙව පටික්කොසි, නාභිනන්දි. **එතදබ්‍රවීති** රාජානං අලාතස්ස වචනං අනභිනන්දන්තං අප්පටික්කොසන්තං දිස්වා ‘‘නායං යුද්ධජ්ඣාසයො, අහමස්ස චිත්තං ගණ්හන්තො කාමගුණාභිරතිං වණ්ණයිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා එතං ‘‘සබ්බෙ තුය්හ’’න්තිආදිවචනං අබ්‍රවි.

විජයො එතදබ්‍රවීති රාජා සුනාමස්සපි වචනං නාභිනන්දි, න පටික්කොසි. තතො විජයො ‘‘අයං රාජා ඉමෙසං ද්වින්නම්පි වචනං සුත්වා තුණ්හීයෙව ඨිතො, පණ්ඩිතා නාම ධම්මස්සවනසොණ්ඩා හොන්ති, ධම්මස්සවනමස්ස වණ්ණයිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා එතං ‘‘සබ්බෙ කාමා’’තිආදිවචනං අබ්‍රවි. තත්ථ **තව මුපට්ඨිතාති** තව උපට්ඨිතා. **මොදිතුන්ති** තව කාමෙහි මොදිතුං අභිරමිතුං ඉච්ඡාය සති න හි එතෙ කාමා දුල්ලභා. **නෙතං චිත්තමතං මමාති** එතං තව

කාමෙහි අභිරමණං මම චිත්තමත්තං න හොති, න මෙ එත්ථ චිත්තං පක්ඛන්දති. **යො නජ්ජාති** යො නො අජ්ජ. **අත්ථධම්මවිදූති** පාළිඅත්ථඤ්චෙව පාළිධම්මඤ්ච ජානන්තො. **ඉසෙති** ඉසි එසිතගුණො.

අඩ්ගති මබ්‍රවීති අඩ්ගති අබ්‍රවි. **මය්හම්පෙතංව රුච්චතීති** මය්හම්පි එතඤ්ඤෙව රුච්චති. **සබ්බෙව සන්තාති** සබ්බෙව තුම්හෙ ඉධ විජ්ජමානා මතිං කරොථ චින්තෙථ. **අලාතො එතදබ්‍රවීති** රඤ්ඤො කථං සුත්වා අලාතො ''අයං මම කුලූපකො ගුණො නාම ආජීවකො රාජුය්‍යානෙ වසති, තං පසංසිත්වා රාජකුලූපකං කරිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා එතං ''අත්ථාය''න්තිආදිවචනං අබ්‍රවි. තත්ථ **ධීරසම්මතොති** පණ්ඩිතොති සම්මතො. **කස්සපගොත්තායන්ති** කස්සපගොත්තො අයං. **සුතොති** බහුස්සුතො. **ගණීති** ගණසත්ථා. **චොදෙසීති** ආණාපෙසි.

රඤ්ඤො තං කථං සුත්වා සාරථිනො තථා කරිංසු. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1171. ''තස්ස යානං අයොජෙසුං, දන්තං රූපියපක්ඛරං;
සුක්කමට්ඨපරිවාරං, පණ්ඩරං දොසිනා මුඛං.

1172. ''තත්‍රාසුං කුමුදායුත්තා, චත්තාරො සින්ධවා හයා;
අනිලූපමසමුප්පාතා, සුදන්තා සොණ්ණමාලිනො.

1173. ''සෙතච්ඡත්තං සෙතරථො, සෙතස්සා සෙතබීජනී;
වෙදෙහො සහමච්චෙහි, නිය්‍යං චන්දොව සොභති.

1174. ''තමනුයායිංසු බහවො, ඉන්දිඛග්ගධරා බලී;
අස්සපිට්ඨිගතා වීරා, නරා නරවරාධිපං.

1175. ''සො මුහුත්තංව යායිත්වා, යානා ඔරුය්හ ඛත්තියො;
වෙදෙහො සහමච්චෙහි, පත්තී ගුණමුපාගමි.

1176. ''යෙපි තත්ථ තදා ආසුං, බ්‍රාහ්මණිබ්භා සමාගතා;
න තෙ අපනයී රාජා, අකතං භූමිමාගතෙ''ති.

තත්ථ **තස්ස යානන්ති** තස්ස රඤ්ඤො රථං යොජයිංසු. **දන්තන්ති** දන්තමයං. **රූපියපක්ඛරන්ති** රජතමයඋපක්ඛරං. **සුක්කමට්ඨපරිවාරන්ති** පරිසුද්ධාඑරුසපරිවාරං. **දොසිනා මුඛන්ති** විගතදොසාය රත්තියා මුඛං විය, චන්දසදිසන්ති අත්ථො. **තත්‍රාසුන්ති** තත්‍ර අහෙසුං. **කුමුදාති** කුමුදවණ්ණා. **සින්ධවාති** සින්ධවජාතිකා. **අනිලූපමසමුප්පාතාති** වාතසදිසවෙගා. **සෙතච්ඡත්තන්ති** තස්මිං රථෙ සමුස්සාපිතං ඡත්තම්පි සෙතං අහොසි. **සෙතරථොති** සොපි රථො සෙතොයෙව. **සෙතස්සාති** අස්සාපි සෙතා. **සෙතබීජනීති** බීජනීපි සෙතා. **නිය්‍යන්ති** තෙන රථෙන නිග්ගච්ඡන්තො අමච්චගණපරිවුතො වෙදෙහරාජා චන්දො විය සොභති.

නරවරාධිපන්ති නරවරානං අධිපතිං රාජාධිරාජානං. **සො මුහුත්තංව යායිත්වාති** සො රාජා මුහුත්තෙනෙව උය්‍යානං ගන්ත්වා. **පත්තී ගුණමුපාගමීති** පත්තිකොව ගුණං ආජීවකං උපාගමි. **යෙපි තත්ථ තදා ආසුන්ති** යෙපි තස්මිං උය්‍යානෙ තදා පුරෙතරං ගන්ත්වා තං ආජීවකං පයිරුපාසමානා නිසින්නා අහෙසුං. **න තෙ අපනයීති** අම්හාකමෙව දොසො, යෙ මයං පච්ඡා අගම්ම්හා, තුම්හෙ මා චින්තයිත්ථාති තෙ බ්‍රාහ්මණෙ ච ඉබ්භෙ ච රඤ්ඤොයෙව අත්ථාය අකතං අකතොකාසං භූමිං සමාගතෙ න උස්සාරණං කාරෙත්වා අපනයීති.

තාය පන ඔමිස්සකපරිසාය පරිවුතොව එකමන්තං නිසීදිත්වා පටිසන්ථාරමකාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1177. ''තතො සො මුදුකා භිසියා, මුදුචිත්තකසන්ථතෙ;
මුදුපච්චත්ථතෙ රාජා, එකමන්තං උපාවිසි.

1178. ''නිසජ්ජ රාජා සම්මොදි, කථං සාරණියං තතො;
'කච්චි යාපනියං භන්තෙ, වාතානමවියග්ගතා.

1179. 'කච්චි අකසිරා වුත්ති, ලභසි පිණ්ඩයාපනං;
අප්පාබාධො චසි කච්චි, චක්ඛුං න පරිහායති'.

1180. තං ගුණො පටිසම්මොදි, වෙදෙහං විනයෙ රතං;
'යාපනීයං මහාරාජ, සබ්බමෙතං තදූභයං.

1181. 'කච්චි තුය්හම්පි වෙදෙහ, පච්චන්තා න බලීයරෙ;
කච්චි අරොගං යොග්ගං තෙ, කච්චි වහති වාහනං;
කච්චි තෙ බ්‍යාධයො නත්ථි, සරීරස්සුපතාපියා'.

1182. ''පටිසම්මොදිතො රාජා, තතො පුච්ඡි අනන්තරා;
අත්ථං ධම්මඤ්ච ඤායඤ්ච, ධම්මකාමො රථෙසභො.

1183.‘කථං ධම්මං චරෙ මච්චො, මාතාපිතූසු කස්සප;
කථං චරෙ ආචරියෙ, පුත්තදාරෙ කථං චරෙ.

1184.‘කථං චරෙය්‍ය වුඩ්ඪෙසු, කථං සමණබ්‍රාහ්මණෙ;
කථඤ්ච බලකායස්මිං, කථං ජනපදෙ චරෙ.

1185.‘කථං ධම්මං චරිත්වාන, මච්චා ගච්ඡන්ති සුග්ගතිං;
කථඤ්චෙකෙ අධම්මට්ඨා, පතන්ති නිරයං අථො’’’ති.

තත්ථ **මුදුකා භිසියා**ති මුදුකාය සුඛසම්ඵස්සාය භිසියා. **මුදුචිත්තකසන්ථතෙ**ති සුඛසම්ඵස්සෙ චිත්තත්ථරණෙ. **මුදුපච්චත්ථතෙ**ති මුදුනා පච්චත්ථරණෙන පච්චත්ථතෙ. **සම්මොදී**ති ආජීවකෙන සද්ධිං සම්මොදනීයං කථං කථෙසි. **තතො**ති තතො නිසජ්ජනතො අනන්තරමෙව සාරණීයං කථං කථෙසීති අත්ථො. තත්ථ **කච්චි යාපනිය**න්ති කච්චි තෙ, භන්තෙ, සරීරං පච්චයෙහි යාපෙතුං සක්කා. **වාතානමවියග්ගතා**ති කච්චි තෙ සරීරෙ ධාතුයො සමප්පවත්තා, වාතානං බ්‍යග්ගතා නත්ථි, තත්ථ තත්ථ වග්ගවග්ගා හුත්වා වාතා න බාධයන්තීති අත්ථො.

අකසිරාති නිද්දුක්ඛා. **වුත්තී**ති ජීවිතවුත්ති. **අප්පාබාධො**ති ඉරියාපථභඤ්ජකෙනාබාධෙන විරහිතො . **චක්ඛු**න්ති කච්චි තෙ චක්ඛුආදීනි ඉන්ද්‍රියානි න පරිහායන්තීති පුච්ඡති. **පටිසම්මොදී**ති සම්මොදනීයකථාය පටිකථෙසි. තත්ථ **සබ්බමෙත**න්ති යං තයා වුත්තං වාතානමවියග්ගතාදි, තං සබ්බං තථෙව. **තදුභය**න්ති යම්පි තයා ‘‘අප්පාබාධො චසි කච්චි, චක්ඛුං න පරිහායතී’’ති වුත්තං, තම්පි උභයං තථෙව.

න බලීයරෙති නාභිභවන්ති න කුප්පන්ති. **අනන්තරා**ති පටිසන්ථාරතො අනන්තරා පඤ්හං පුච්ඡි. තත්ථ **අත්ථං ධම්මඤ්ච ඤායඤ්චා**ති පාළිඅත්ථඤ්ච පාළිඤ්ච කාරණයුත්තිඤ්ච . සො හි ‘‘කථං ධම්මං චරෙ’’ති පුච්ඡන්තො මාතාපිතුආදීසු පටිපත්තිදීපකං පාළිඤ්ච පාළිඅත්ථඤ්ච කාරණයුත්තිඤ්ච මෙ කථෙථාති ඉමං අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච ඤායඤ්ච පුච්ඡති. තත්ථ **කථඤ්චෙකෙ අධම්මට්ඨා**ති එකච්චෙ අධම්මෙ ඨිතා කථං නිරයඤ්චෙව අථො සෙසඅපායෙ ච පතන්තීති සබ්බඤ්ඤුබුද්ධපච්චෙකබුද්ධබුද්ධසාවකමහාබොධිසත්තෙසු පුරිමස්ස පුරිමස්ස අලාභෙන පච්ඡිමං පච්ඡිමං පුච්ඡිතබ්බකං මහෙසක්ඛපඤ්හං රාජා කිඤ්චි අජානන්තං නග්ගභොග්ගං නිස්සිරිකං අන්ධබාලං ආජීවකං පුච්ඡි.

සොපි එවං පුච්ඡිතො පුච්ඡානුරූපං බ්‍යාකරණං අදිස්වා චරන්තං ගොණං දණ්ඩෙන පහරන්තො විය භත්තපාතියං කචවරං ඛිපන්තො විය ච ‘‘සුණ, මහාරාජා’’ති ඔකාසං කාරෙත්වා අත්තනො මිච්ඡාවාදං පට්ඨපෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1186.‘‘වෙදෙහස්ස වචො සුත්වා, කස්සපො එතදබ්‍රවි;
‘සුණොහි මෙ මහාරාජ, සච්චං අවිතථං පදං.

1187.‘නත්ථි ධම්මචරිතස්ස, ඵලං කල්‍යාණපාපකං;
නත්ථි දෙව පරො ලොකො, කො තතො හි ඉධාගතො.

1188.‘නත්ථි දෙව පිතරො වා, කුතො මාතා කුතො පිතා;
නත්ථි ආචරියො නාම, අදන්තං කො දමෙස්සති.

1189.‘සමතුල්‍යානි භූතානි, නත්ථි ජෙට්ඨාපචායිකා;
නත්ථි බලං වීරියං වා, කුතො උට්ඨානපොරිසං;
නියතානි හි භූතානි, යථා ගොටවිසො තථා.

1190.‘ලද්ධෙය්‍යං ලභතෙ මච්චො, තත්ථ දානඵලං කුතො;
නත්ථි දානඵලං දෙව, අවසො දෙවවීරියො.

1191.‘බාලෙහි දානං පඤ්ඤත්තං, පණ්ඩිතෙහි පටිච්ඡිතං;
අවසා දෙන්ති ධීරානං, බාලා පණ්ඩිතමානිනො’’’ති.

තත්ථ **ඉධාගතො**ති තතො පරලොකතො ඉධාගතො නාම නත්ථි. **නත්ථි දෙව පිතරො වා**ති දෙව, අය්‍යකපය්‍යකාදයො වා නත්ථි, තෙසු අසන්තෙසු කුතො මාතා කුතො පිතා. **යථා ගොටවිසො තථා**ති ගොටවිසො වුච්චති පච්ඡාබන්ධො, යථා නාවාය පච්ඡාබන්ධො නාවමෙව අනුගච්ඡති, තථා ඉමෙ සත්තා නියතමෙව අනුගච්ඡන්තීති වදති. **අවසො දෙවවීරියො**ති එවං දානඵලෙ අසති යො කොචි බාලො දානං දෙති, සො අවසො අවීරියො න අත්තනො වසෙන බලෙන දෙති, දානඵලං පන අත්ථීති සඤ්ඤාය අඤ්ඤෙසං අන්ධබාලානං සද්දහිත්වා දෙතීති දීපෙති. **බාලෙහි දානං පඤ්ඤත්ත**න්ති ‘‘දානං දාතබ්බ’’න්ති අන්ධබාලෙහි පඤ්ඤත්තං අනුඤ්ඤාතං, තං දානං බාලායෙව දෙන්ති, පණ්ඩිතා පටිග්ගණ්හන්ති.

එවං දානස්ස නිප්ඵලතං වණ්ණෙත්වා ඉදානි පාපස්ස නිප්ඵලභාවං වණ්ණෙතුං ආහ –

1192.‘‘සත්තිමෙ සස්සතා කායා, අච්ඡෙජ්ජා අවිකොපිනො;

තෙජො පථවී ආපො ච, වායො සුඛං දුඛඤ්චිමෙ;
ජීවෙ ච සත්තිමෙ කායා, යෙසං ඡෙත්තා න විජ්ජති.

1193. ‘‘නත්ථි හන්තා ච ඡෙත්තා වා, හඤ්ඤෙ යෙවාපි කොචි නං;
අන්තරෙනෙව කායානං, සත්ථානි වීතිවත්තරෙ.

1194. ‘‘යො චාපි සිරමාදාය, පරෙසං නිසිතාසිනා;
න සො ඡින්දති තෙ කායෙ, තත්ථ පාපඵලං කුතො.

1195. ‘‘චුල්ලාසීතිමහාකප්පෙ, සබ්බෙ සුජ්ඣන්ති සංසරං;
අනාගතෙ තම්හි කාලෙ, සඤ්ඤතොපි න සුජ්ඣති.

1196. ‘‘චරිත්වාපි බහුං භද්‍රං, නෙව සුජ්ඣන්තිනාගතෙ;
පාපඤ්චෙපි බහුං කත්වා, තං ඛණං නාතිවත්තරෙ.

1197. ‘‘අනුපුබ්බෙන නො සුද්ධි, කප්පානං චුල්ලසීතියා;
නියතිං නාතිවත්තාම, වෙලන්තමිව සාගරො’’ති.

තත්ථ **කායාති** සමූහා. **අවිකොපිනොති** විකොපෙතුං න සක්කා. **ජීවෙති** ජීවො. ‘‘ජීවො’’තිපි පාඨො, අයමෙව අත්ථො. **සත්තිමෙ කායාති** ඉමෙ සත්ත කායා. **හඤ්ඤෙ යෙවාපි කොචි නන්ති** යො හඤ්ඤෙය්‍ය, සොපි නත්ථෙව. **වීතිවත්තරෙති** ඉමෙසං සත්තන්නං කායානං අන්තරෙයෙව චරන්ති , ඡින්දිතුං න සක්කොන්ති. **සිරමාදායාති** පරෙසං සීසං ගහෙත්වා. **නිසිතාසිනාති** නිසිතෙන අසිනා ඡින්දති, **න සො ඡින්දතීති** සොපි තෙ කායෙ න ඡින්දති, පථවී පථවිමෙව උපෙති, ආපාදයො ආපාදිකෙ, සුඛදුක්ඛජීවා ආකාසං පක්ඛන්දන්තීති දස්සෙති.

සංසරන්ති මහාරාජ, ඉමෙ සත්තා ඉමං පථවිං එකමංසඛලං කත්වාපි එත්තකෙ කප්පෙ සංසරන්තා සුජ්ඣන්ති. අඤ්ඤත්‍ර හි සංසාරා සත්තෙ සොධෙතුං සමත්ථො නාම නත්ථි, සබ්බෙ සංසාරෙනෙව සුජ්ඣන්ති. **අනාගතෙ තම්හි කාලෙති** යථාවුත්තෙ පන එතස්මිං කාලෙ අනාගතෙ අප්පත්තෙ අන්තරා සඤ්ඤතොපි පරිසුද්ධසීලොපි න සුජ්ඣති. **තං ඛණන්ති** තං වුත්තප්පකාරං කාලං. **අනුපුබ්බෙන නො සුද්ධීති** අම්හාකං වාදෙ අනුපුබ්බෙන සුද්ධි, සබ්බෙසං අම්හාකං අනුපුබ්බෙන සුද්ධි භවිස්සතීති අත්ථො. ඉති සො උච්ඡෙදවාදො අත්තනො ථාමෙන සකවාදං නිප්පදෙසතො කථෙසීති.

1198. ‘‘කස්සපස්ස වචො සුත්වා, අලාතො එතදබ්‍රවි;
‘‘යථා භදන්තො භණති, මය්හම්පෙතංව රුච්චති.

1199. ‘අහම්පි පුරිමං ජාතිං, සරෙ සංසරිතත්තනො;
පිඞ්ගලො නාමහං ආසිං, ලුද්දො ගොඝාතකො පුරෙ.

1200. ‘බාරාණසියං ඵීතායං, බහුං පාපං මයා කතං;
බහූ මයා හතා පාණා, මහිංසා සූකරා අජා.

1201. ‘තතො චුතො ඉධ ජාතො, ඉද්ධෙ සෙනාපතීකුලෙ;
නත්ථි නූන ඵලං පාපං, යොහං න නිරයං ගතො’’’ති.

තත්ථ **අලාතො එතදබ්‍රවීති** සො කිර කස්සපදසබලස්ස චෙතියෙ අනොජපුප්ඵදාමෙන පූජං කත්වා මරණසමයෙ අඤ්ඤෙන කම්මෙන යථානුභාවං ඛිත්තො සංසාරෙ සංසරන්තො එකස්ස පාපකම්මස්ස නිස්සන්දෙන ගොඝාතකකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා බහුං පාපමකාසි. අථස්ස මරණකාලෙ භස්මපටිච්ඡන්නො විය අග්ගි එත්තකං කාලං ඨිතං තං පුඤ්ඤකම්මං ඔකාසමකාසි. සො තස්සානුභාවෙන ඉධ නිබ්බත්තිත්වා තං විභූතිං පත්තො, ජාතිං සරන්තො පන අතීතානන්තරතො පරං පරිසරිතුං අසක්කොන්තො ‘‘ගොඝාතකකම්මං කත්වා ඉධ නිබ්බත්තොස්මී’’ති සඤ්ඤාය තස්ස වාදං උපත්ථම්භෙන්තො ඉදං ‘‘යථා භදන්තො භණතී’’තිආදිවචනං අබ්‍රවි. තත්ථ **සරෙ සංසරිතත්තනොති** අත්තනො සංසරිතං සරාමි. **සෙනාපතීකුලෙති** සෙනාපතිකුලම්හි.

1202. ‘‘අථෙත්ථ බීජකො නාම, දාසො ආසි පටච්චරී;
උපොසථං උපවසන්තො, ගුණසන්තිකුපාගමි.

1203. ‘‘කස්සපස්ස වචො සුත්වා, අලාතස්ස ච භාසිතං;
පස්සසන්තො මුහුං උණ්හං, රුදං අස්සූනි වත්තයී’’ති.

තත්ථ **අථෙත්ථාති** අථ එත්ථ එතිස්සං මිථිලායං. **පටච්චරීති** දලිද්දො කපණො අහොසි. **ගුණසන්තිකුපාගමීති** ගුණස්ස සන්තිකං කිඤ්චිදෙව කාරණං සොස්සාමීති උපගතොති වෙදිතබ්බො.

1204. ‘‘තමනුපුච්ඡි වෙදෙහො, ‘කිමත්ථං සම්ම රොදසි;
කිං තෙ සුතං වා දිට්ඨං වා, කිං මං වෙදෙසි වෙදන’’’න්ති.

තත්ථ **කිං මං වෙදෙසි වෙදනන්ති** කිං නාම ත්වං කායිකං වා චෙතසිකං වා වෙදනං පත්තොයං, එවං රොදන්තො මං වෙදෙසි ජානාපෙසි, උත්තානමෙව නං කත්වා මය්හං ආචික්ඛාහීති.

1205. ‘‘වෙදෙහස්ස වචො සුත්වා, බීජකො එතදබ්‍රවි;
‘නත්ථි මෙ වෙදනා දුක්ඛා, මහාරාජ සුණොහි මෙ.

1206. ‘අහම්පි පුරිමං ජාතිං, සරාමි සුඛමත්තනො;
සාකෙතාහං පුරෙ ආසිං, භාවසෙට්ඨි ගුණෙ රතො.

1207. ‘සම්මතො බ්‍රාහ්මණිබ්භානං, සංවිභාගරතො සුචි;
න චාපි පාපකං කම්මං, සරාමි කතමත්තනො.

1208. ‘තතො චුතාහං වෙදෙහ, ඉධ ජාතො දුරිත්ථියා;
ගබ්භම්හි කුම්භදාසියා, යතො ජාතො සුදුග්ගතො.

1209. ‘එවම්පි දුග්ගතො සන්තො, සමචරියං අධිට්ඨිතො;
උපඩ්ඪභාගං භත්තස්ස, දදාමි යො මෙ ඉච්ඡති.

1210. ‘චාතුද්දසිං පඤ්චදසිං, සදා උපවසාමහං;
න චාපි භූතෙ හිංසාමි, ථෙය්‍යං චාපි විවජ්ජයිං.

1211. ‘සබ්බමෙව හි නූනෙතං, සුචිණ්ණං භවති නිප්ඵලං;
නිරත්ථං මඤ්ඤිදං සීලං, අලාතො භාසතී යථා.

1212. ‘කලිමෙව නූන ගණ්හාමි, අසිප්පො ධුත්තකො යථා;
කටං අලාතො ගණ්හාති, කිතවොසික්ඛිතො යථා.

1213. ‘ද්වාරං නප්පටිපස්සාමි, යෙන ගච්ඡාමි සුග්ගතිං;
තස්මා රාජ පරොදාමි, සුත්වා කස්සපභාසිත’’’න්ති.

තත්ථ **භාවසෙට්ඨීති** එවංනාමකො අසීතිකොටිවිභවො සෙට්ඨි. **ගුණෙ රතොති** ගුණම්හි රතො. **සම්මතොති** සම්භාවිතො සංවණ්ණිතො. **සුචීති** සුචිකම්මො. **ඉධ ජාතො දුරිත්ථියාති** ඉමස්මිං මිථිලනගරෙ දලිද්දියා කපණාය කුම්භදාසියා කුච්ඡිම්හි ජාතොස්මීති. සො කිර පුබ්බෙ කස්සපබුද්ධකාලෙ අරඤ්ඤෙ නට්ඨං බලිබද්දං ගවෙසමානො එකෙන මග්ගමූළ්හෙන භික්ඛුනා මග්ගං පුට්ඨො තුණ්හී හුත්වා පුන තෙන පුච්ඡිතො කුජ්ඣිත්වා ‘‘සමණ, දාසා නාම මුඛරා හොන්ති, දාසෙන තයා භවිතබ්බං, අතිමුඛරොසී’’ති ආහ. තං කම්මං තදා විපාකං අදත්වා භස්මච්ඡන්නො විය පාවකො ඨිතං. මරණසමයෙ අඤ්ඤං කම්මං උපට්ඨාසි. සො යථාකම්මං සංසාරෙ සංසරන්තො එකස්ස කුසලකම්මස්ස බලෙන සාකෙතෙ වුත්තප්පකාරො සෙට්ඨි හුත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි අකාසි. තං පනස්ස කම්මං පථවියං නිහිතනිධි විය ඨිතං ඔකාසං ලභිත්වා විපාකං දස්සති. යං පන තෙන තං භික්ඛුං අක්කොසන්තෙන කතං පාපකම්මං, තමස්ස තස්මිං අත්තභාවෙ විපාකං අදාසි. සො අජානන්තො ‘‘ඉතරස්ස කල්‍යාණකම්මස්ස බලෙන කුම්භදාසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තොස්මී’’ති සඤ්ඤාය එවමාහ. **යතො ජාතො සුදුග්ගතොති** සොහං ජාතකාලතො පට්ඨාය අතිදුග්ගතොති දීපෙති.

සමචරියමධිට්ඨිතොති සමචරියායමෙව පතිට්ඨිතොම්හි. **නූනෙතන්ති** එකංසෙන එතං. **මඤ්ඤිදං සීලන්ති** දෙව, ඉදං සීලං නාම නිරත්ථකං මඤ්ඤෙ. **අලාතොති** යථා අයං අලාතසෙනාපති ‘‘මයා පුරිමභවෙ බහුං පාණාතිපාතකම්මං කත්වා සෙනාපතිට්ඨානං ලද්ධ’’න්ති භාසති, තෙන කාරණෙනාහං නිරත්ථකං සීලන්ති මඤ්ඤාමි. **කලිමෙවාති** යථා අසිප්පො අසික්ඛිතො අක්ඛධුත්තො පරාජයග්ගාහං ගණ්හාති, තථා නූන ගණ්හාමි, පුරිමභවෙ අත්තනො සාපතෙය්‍යං නාසෙත්වා ඉදානි දුක්ඛං අනුභවාමි. **කස්සපභාසිතන්ති** කස්සපගොත්තස්ස අචෙලකස්ස භාසිතං සුත්වාති වදති.

1214. ‘‘බීජකස්ස වචො සුත්වා, රාජා අඞ්ගති මබ්‍රවි;
‘නත්ථි ද්වාරං සුගතියා, නියතිං කඞ්ඛ බීජක.

1215. ‘සුඛං වා යදි වා දුක්ඛං, නියතියා කිර ලබ්භති;
සංසාරසුද්ධි සබ්බෙසං, මා තුරිත්ථො අනාගතෙ.

1216. ‘අහම්පි පුබ්බෙ කල්‍යාණො, බ්‍රාහ්මණිබ්භෙසු බ්‍යාවටො;
වොහාරමනුසාසන්තො, රතිහීනො තදන්තරා’’’ති.

තත්ථ **අඞ්ගති මබ්‍රවීති** පඨමමෙව ඉතරෙසං ද්වින්නං, පච්ඡා බීජකස්සාති තිණ්ණං වචනං සුත්වා දළ්හං මිච්ඡාදිට්ඨිං ගහෙත්වා එතං ‘‘නත්ථි ද්වාර’’න්තිආදිවචනමබ්‍රවි. **නියතිං කඞ්ඛාති** සම්ම බීජක, නියතිමෙව ඔලොකෙහි. චුල්ලාසීතිමහාකප්පප්පමාණො කාලොයෙව හි සත්තෙ සොධෙති, ත්වං අතිතුරිතොති අධිප්පායෙනෙවමාහ. **අනාගතෙති** තස්මිං කාලෙ අසම්පත්තෙ අන්තරාව දෙවලොකං ගච්ඡාමීති මා තුරිත්ථො. **බ්‍යාවටොති** බ්‍රාහ්මණෙසු ච ගහපතිකෙසු ච තෙසංයෙව කායවෙය්‍යාවච්චදානාදිකම්මකරණෙන බ්‍යාවටො අහොසිං. **වොහාරන්ති** විනිච්ඡයට්ඨානෙ නිසීදිත්වා රාජකිච්චං වොහාරං අනුසාසන්තොව. **රතිහීනො තදන්තරාති** එත්තකං කාලං කාමගුණරතියා පරිහීනොති.

එවඤ්ච පන වත්වා ‘‘භන්තෙ කස්සප, මයං එත්තකං කාලං පමජ්ජිම්හා, ඉදානි පන අම්හෙහි ආචරියො ලද්ධො, ඉතො පට්ඨාය කාමරතිමෙව අනුභවිස්සාම, තුම්හාකං සන්තිකෙ ඉතො උත්තරි ධම්මස්සවනම්පි නො පපඤ්චො භවිස්සති, තිට්ඨථ තුම්හෙ, මයං ගමිස්සාමා’’ති ආපුච්ඡන්තො ආහ –

1217. ‘‘පුනපි භන්තෙ දක්ඛෙමු, සඞ්ගති චෙ භවිස්සතී’’ති.

තත්ථ **සඞ්ගති චෙති** එකස්මිං ඨානෙ චෙ නො සමාගමො භවිස්සති,නො චෙ, අසති පුඤ්ඤඵලෙ කිං තයා දිට්ඨෙනාති.

‘‘ඉදං වත්වාන වෙදෙහො, පච්චගා සනිවෙසන’’න්ති;

තත්ථ **සනිවෙසනන්ති** භික්ඛවෙ, ඉදං වචනං වෙදෙහරාජා වත්වා රථං අභිරුය්හ අත්තනො නිවෙසනං චන්දකපාසාදතලමෙව පටිගතො.

රාජා පඨමං ගුණසන්තිකං ගන්ත්වා තං වන්දිත්වා පඤ්හං පුච්ඡි. ආගච්ඡන්තො පන අවන්දිත්වාව ආගතො. ගුණො අත්තනො අගුණතාය වන්දනම්පි නාලත්ථ, පිණ්ඩාදිකං සක්කාරං කිමෙව ලච්ඡති. රාජාපි තං රත්තිං වීතිනාමෙත්වා පුනදිවසෙ අමච්චෙ සන්නිපාතෙත්වා ‘‘කාමගුණෙ මෙ උපට්ඨාපෙථ, අහං ඉතො පට්ඨාය කාමගුණසුඛමෙව අනුභවිස්සාමි, න මෙ අඤ්ඤානි කිච්චානි ආරොචෙතබ්බානි, විනිච්ඡයකිච්චං අසුකො ච අසුකො ච කරොතූ’’ති වත්වා කාමරතිමත්තො අහොසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1218. ‘‘තතො රත්‍යා විවසානෙ, උපට්ඨානම්හි අඞ්ගති;
අමච්චෙ සන්නිපාතෙත්වා, ඉදං වචනමබ්‍රවි.

1219. ‘චන්දකෙ මෙ විමානස්මිං, සදා කාමෙ විධෙන්තු මෙ;
මා උපගච්ඡුං අත්ථෙසු, ගුය්හප්පකාසියෙසු ච.

1220. ‘විජයො ච සුනාමො ච, සෙනාපති අලාතකො;
එතෙ අත්ථෙ නිසීදන්තු, වොහාරකුසලා තයො’.

1221. ‘‘ඉදං වත්වාන වෙදෙහො, කාමෙව බහුමඤ්ඤථ;
න චාපි බ්‍රාහ්මණිබ්භෙසු, අත්ථෙ කිස්මිඤ්චි බ්‍යාවටො’’ති.

තත්ථ **උපට්ඨානම්හීති** අත්තනො උපට්ඨානට්ඨානෙ. **චන්දකෙ මෙති** මම සන්තකෙ චන්දකපාසාදෙ. **විධෙන්තු මෙති** නිච්චං මය්හං කාමෙ සංවිදහන්තු උපට්ඨපෙන්තු. **ගුය්හප්පකාසියෙසූති** ගුය්හෙසුපි පකාසියෙසුපි අත්ථෙසු උප්පන්නෙසු මං කෙචි මා උපගච්ඡුං. **අත්ථෙති** අත්ථකරණෙ විනිච්ඡයට්ඨානෙ. **නිසීදන්තූති** මයා කත්තබ්බකිච්චස්ස කරණත්ථං සෙසඅමච්චෙහි සද්ධිං නිසීදන්තූති.

1222. ‘‘තතො ද්වෙසත්තරත්තස්ස, වෙදෙහස්සත්‍රජා පියා;
රාජධීතා රුචා නාම, ධාතිමාතරමබ්‍රවි.

1223. ‘‘අලඞ්කරොථ මං ඛිප්පං, සඛියො චාලඞ්කරොන්තු මෙ;
සුවෙ පන්නරසො දිබ්‍යො, ගච්ඡං ඉස්සරසන්තිකෙ.

1224. ‘‘තස්සා මාල්‍යං අභිහරිංසු, චන්දනඤ්ච මහාරහං;
මණිසඞ්ඛමුත්තාරතනං, නානාරත්තෙ ච අම්බරෙ.

1225. ‘‘තඤ්ච සොණ්ණමයෙ පීඨෙ, නිසින්නං බහුකිත්ථියො;
පරිකිරිය අසොභිංසු, රුචං රුචිරවණ්ණිනි’’න්ති.

තත්ථ **තතොති** තතො රඤ්ඤො කාමපඞ්කෙ ලග්ගිතදිවසතො පට්ඨාය. **ද්වෙසත්තරත්තස්සාති** චුද්දසමෙ දිවසෙ. **ධාතිමාතරමබ්‍රවීති** පිතු සන්තිකං ගන්තුකාමා හුත්වා ධාතිමාතරමාහ. සා කිර චාතුද්දසෙ චාතුද්දසෙ පඤ්චසතකුමාරිකාහි පරිවුතා ධාතිගණං ආදාය මහන්තෙන සිරිවිලාසෙන අත්තනො සත්තභූමිකා රතිවඩ්ඪනපාසාදා ඔරුය්හ පිතු දස්සනත්ථං චන්දකපාසාදං ගච්ඡති. අථ නං පිතා දිස්වා තුට්ඨමානසො හුත්වා මහාසක්කාරං කාරෙත්වා උය්‍යොජෙන්තො ‘‘අම්ම, දානං දෙහී’’ති සහස්සං දත්වා උය්‍යොජෙති. සා අත්තනො නිවෙසනං ආගන්ත්වා පුනදිවසෙ උපොසථිකා හුත්වා කපණද්ධිකවණිබ්බකයාචකානං මහාදානං දෙති. රඤ්ඤා කිරස්සා එකො ජනපදොපි දින්නො. තතො ආයෙන සබ්බකිච්චානි කරොති. තදා පන ‘‘රඤ්ඤා කිර ගුණං ආජීවකං නිස්සාය මිච්ඡාදස්සනං ගහිත’’න්ති සකලනගරෙ එකකොලාහලං අහොසි. තං පවත්තිං රුචාය ධාතියො සුත්වා රාජධීතාය ආරොචයිංසු ‘‘අය්‍යෙ, පිතරා කිර තෙ ආජීවකස්ස කථං සුත්වා මිච්ඡාදස්සනං ගහිතං, සො කිර චතූසු නගරද්වාරෙසු දානසාලායො විද්ධංසාපෙත්වා පරපරිග්ගහිතා ඉත්ථියො ච කුමාරිකායො ච පසය්හකාරෙන ගණ්හිතුං ආණාපෙති, රජ්ජං න විචාරෙති, කාමමත්තොයෙව කිර ජාතො’’ති. සා තං කථං සුත්වා අනත්තමනා හුත්වා ‘‘කථඤ්හි නාම මෙ තාතො අපගතසුක්කධම්මං නිල්ලජ්ජං නග්ගභොග්ගං උපසඞ්කමිත්වා පඤ්හං පුච්ඡිස්සති, නනු ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණෙ කම්මවාදිනො උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡිතබ්බො සියා, ඨපෙත්වා ඛො පන මං අඤ්ඤො මය්හං පිතරං මිච්ඡාදස්සනා අපනෙත්වා සම්මාදස්සනෙ පතිට්ඨාපෙතුං සමත්ථො නාම නත්ථි. අහඤ්හි අතීතා සත්ත, අනාගතා සත්තාති චුද්දස

ජාතියො අනුස්සරාමි, තස්මා පුබ්බෙ මයා කතං පාපකම්මං කථෙත්වා පාපකම්මස්ස ඵලං දස්සෙන්තී මම පිතරං මිච්ඡාදස්සනා මොචෙස්සාමි. සචෙ පන අජ්ජෙව ගමිස්සාමි, අථ මං පිතා ‘අම්ම, ත්වං පුබ්බෙ අඩ්ඪමාසෙ ආගච්ඡසි, අජ්ජ කස්මා එවං ලහු ආගතාසී’ති වක්ඛති. තත්‍ර සචෙ අහං ‘තුම්හෙහි කිර මිච්ඡාදස්සනං ගහිත’න්ති සුත්වා ‘ආගතම්හී’ති වක්ඛාමි, න මෙ වචනං ගරුං කත්වා ගණ්හිස්සති, තස්මා අජ්ජ අගන්ත්වා ඉතො චුද්දසමෙ දිවසෙ කාළපක්ඛෙයෙව කිඤ්චි අජානන්තී විය පුබ්බෙ ගමනාකාරෙනේතෙව ගන්ත්වා ආගමනකාලෙ දානවත්තත්ථාය සහස්සං යාචිස්සාමි, තදා මෙ පිතා දිට්ඨියා ගහිතභාවං කථෙස්සති. අථ නං අහං අත්තනො බලෙන මිච්ඡාදිට්ඨිං ජඩ්ඩාපෙස්සාමී’’ති චින්තෙසි. තස්මා චුද්දසමෙ දිවසෙ පිතු සන්තිකං ගන්තුකාමා හුත්වා එවමාහ.

තත්ථ **සඛියො චා**ති සහායිකායොපි මෙ පඤ්චසතා කුමාරිකායො එකායෙකං අසදිසං කත්වා නානාලඞ්කාරෙහි නානාවණ්ණෙහි පුප්ඵගන්ධවිලෙපනෙහි අලඞ්කරොන්තූති. **දිබ්‍යා**ති දිබ්බසදිසො, දෙවතාසන්නිපාතපටිමණ්ඩිතොතිපි දිබ්බො. **ගච්ඡ**න්ති මම දානවත්තං ආහරාපෙතුං විදෙහිස්සරස්ස පිතු සන්තිකං ගමිස්සාමීති. **අභිහරිංසූ**ති සොළසහි ගන්ධොදකඝටෙහි න්හාපෙත්වා මණ්ඩනත්ථාය අභිහරිංසු. **පරිකිරියා**ති පරිවාරෙත්වා. **අසොභිංසූ**ති සුජං පරිවාරෙත්වා ඨිතා දෙවකඤ්ඤා විය තං දිවසං අතිවිය අසොභිංසූති.

1226. ‘‘සා ච සඛිමජ්ඣගතා, සබ්බාභරණභූසිතා;
සතෙරතා අබ්භමිව, චන්දකං පාවිසී රුචා.

1227. ‘‘උපසඞ්කමිත්වා වෙදෙහං, වන්දිත්වා විනයෙ රතං;
සුවණ්ණඛචිතෙ පීඨෙ, එකමන්තං උපාවිසී’’ති.

තත්ථ **උපාවිසී**ති පිතු වසනට්ඨානං චන්දකපාසාදං පාවිසි. **සුවණ්ණඛචිතෙ**ති සත්තරතනඛචිතෙ සුවණ්ණමයෙ පීඨෙ.

1228. ‘‘තඤ්ච දිස්වාන වෙදෙහො, අච්ඡරානංව සඞ්ගමං;
රුචං සඛිමජ්ඣගතං, ඉදං වචනමබ්‍රවි.

1229. ‘‘‘කච්චි රමසි පාසාදෙ, අන්තොපොක්ඛරණිං පති;
කච්චි බහුවිධං ඛජ්ජං, සදා අභිහරන්ති තෙ.

1230. ‘කච්චි බහුවිධං මාල්‍යං, ඔචිනිත්වා කුමාරියො;
ඝරකෙ කරොථ පච්චෙකං, ඛිඩ්ඩාරතිරතා මුහුං.

1231. ‘කෙන වා විකලං තුය්හං, කිං ඛිප්පං ආහරන්ති තෙ;
මනො කරස්සු කුඩ්ඩමුඛී, අපි චන්දසමම්හිපී’’’ති.

තත්ථ **සඞ්ගම**න්ති අච්ඡරානං සඞ්ගමං විය සමාගමං දිස්වා. **පාසාදෙ**ති අම්ම මයා තුය්හං වෙජයන්තසදිසො රතිවඩ්ඪනපාසාදො කාරිතො, කච්චි තත්ථ රමසි. **අන්තොපොක්ඛරණිං පතී**ති අන්තොවත්ථුස්මිඤ්ඤෙව තෙ මයා නන්දාපොක්ඛරණීපටිභාගාපොක්ඛරණී කාරිතා, කච්චි තං පොක්ඛරණිං පටිච්ච උදකකීළං කීළන්තී රමසි. **මාල්‍ය**න්ති අම්ම, අහං තුය්හං දෙවසිකං පඤ්චවීසති පුප්ඵසමුග්ගෙ පහිණාමි, කච්චි තුම්හෙ සබ්බාපි කුමාරිකායො තං මාල්‍යං ඔචිනිත්වා ගන්ථිත්වා අභිණ්හං ඛිඩ්ඩාරතිරතා හුත්වා පච්චෙකං ඝරකෙ කරොථ, ‘‘ඉදං සුන්දරං, ඉදං සුන්දරතර’’න්ති පාටියෙක්කං සාරම්භෙන වායපුප්ඵඝරකානි පුප්ඵගබ්භෙ ච පුප්ඵාසනපුප්ඵසයනානි ච කච්චි කරොථාති පුච්ඡති.

විකලන්ති වෙකල්ලං. **මනො කරස්සූ**ති චිත්තං උප්පාදෙහි. **කුඩ්ඩමුඛී**ති සාසපකක්කෙහි පසාදිතමුඛතාය තං එවමාහ. ඉත්ථියො හි මුඛවණ්ණං පසාදෙන්තියො දුට්ඨලොහිතමුඛදූසිතපීළකාහරණත්ථං පඨමං සාසපකක්කෙන මුඛං විලිම්පන්ති, තතො ලොහිතස්ස සමකරණත්ථං මත්තිකාකක්කෙන, තතො ඡවිපසාදනත්ථං තිලකක්කෙන. **චන්දසමම්හිපී**ති චන්දතො දුල්ලභතරො නාම නත්ථි, තාදිසෙපි රුචිං කත්වා මමාචික්ඛ, සම්පාදෙස්සාමි තෙති.

1232. ‘‘වෙදෙහස්ස වචො සුත්වා, රුචා පිතර මබ්‍රවි;
‘සබ්බමෙතං මහාරාජ, ලබ්භතිස්සරසන්තිකෙ.

1233. ‘සුවෙ පන්නරසො දිබ්‍යො, සහස්සං ආහරන්තු මෙ;
යථාදින්නඤ්ච දස්සාමි, දානං සබ්බවණීස්වහ’’’න්ති.

තත්ථ **සබ්බවණීස්වහ**න්ති සබ්බවණිබ්බකෙසු අහං දස්සාමි.

1234. ‘‘රුචාය වචනං සුත්වා, රාජා අඞ්ගති මබ්‍රවි;
‘බහුං විනාසිතං විත්තං, නිරත්ථං අඵලං තයා.

1235. ‘උපොසථෙ වසං නිච්චං, අන්නපානං න භුඤ්ජසි;
නියතෙතං අභුත්තබ්බං, නත්ථි පුඤ්ඤං අභුඤ්ජතො’’’ති.

Tattha **aṅgati mabravīti** bhikkhave, so aṅgatirājā pubbe ayācitopi ‘‘amma, dānaṃ dehī’’ti sahassaṃ datvā taṃ divasaṃ yācitopi micchādassanassa gahitattā adatvā idaṃ ‘‘bahuṃ vināsita’’ntiādivacanaṃ abravi. **Niyatetaṃ abhuttabba**nti etaṃ niyativasena tayā abhuñjitabbaṃ bhavissati, bhuñjantānampi abhuñjantānampi puññaṃ natthi. Sabbe hi cullāsītimahākappe atikkamitvāva sujjhantīti.

1236.‘‘Bījakopi hi sutvāna, tadā kassapabhāsitaṃ;
‘Passasanto muhuṃ uṇhaṃ, rudaṃ assūni vattayi.

1237.‘Yāva rucave jīvamānā, mā bhattamapanāmayi;
Natthi bhadde paro loko, kiṃ nirattha vihaññasī’’’ti.

Tattha **bījakopīti** bījakopi pubbe kalyāṇakammaṃ katvā tassa nissandena dāsikucchiyaṃ nibbattoti bījakavatthumpissā udāharaṇatthaṃ āhari. **Natthi bhaddeti** bhadde, guṇācariyo evamāha ‘‘natthi ayaṃ loko, natthi paro loko, natthi mātā, natthi pitā, natthi sattā opapātikā, natthi loke samaṇabrāhmaṇā sammaggatā sammāpaṭipannā’’ti. Paraloke hi sati idhalokopi nāma bhaveyya, soyeva ca natthi. Mātāpitūsu santesu puttadhītaro nāma bhaveyyuṃ, teyeva ca natthi. Dhamme sati dhammikasamaṇabrāhmaṇā bhaveyyuṃ, teyeva ca natthi. Kiṃ dānaṃ dentī sīlaṃ rakkhantī nirattha vihaññasīti.

1238.‘‘Vedehassa vaco sutvā, rucā ruciravaṇṇinī;
Jānaṃ pubbāparaṃ dhammaṃ, pitaraṃ etadabravi.

1239.‘Sutameva pure āsi, sakkhi diṭṭhamidaṃ mayā;
Bālūpasevī yo hoti, bālova samapajjatha.

1240.‘Mūḷho hi mūḷhamāgamma, bhiyyo mohaṃ nigacchati;
Patirūpaṃ alātena, bījakena ca muyhitu’’’nti.

Tattha **pubbāparaṃ dhamma**nti bhikkhave, pitu vacanaṃ sutvā rucā rājadhītā atīte sattajātivasena pubbadhammaṃ, anāgate sattajātivasena anāgatadhammañca jānantī pitaraṃ micchādiṭṭhito mocetukāmā etaṃ ‘‘sutamevā’’tiādimāha. Tattha **samapajjathāti** yo puggalo bālūpasevī hoti, so bālova samapajjatīti etaṃ mayā pubbe sutameva, ajja pana paccakkhato diṭṭhaṃ. **Mūḷhoti** maggamūḷhaṃ āgamma maggamūḷho viya diṭṭhimūḷhaṃ āgamma diṭṭhimūḷhopi uttari mohaṃ nigacchati, mūḷhataro hoti. **Alātenāti** deva, tumhehi jātigottakulapadesaissariyapuññapaññāhīnena alātasenāpatinā acchandikahīnena duppaññena bījakadāsena ca gāmadārakasadisaṃ ahirikaṃ bālaṃ guṇaṃ ājīvakaṃ āgamma muyhituṃ patirūpaṃ anucchavikaṃ. Kiṃ te na muyhissantīti?

Evaṃ te ubhopi garahitvā diṭṭhito mocetukāmatāya pitaraṃ vaṇṇentī āha –

1241.‘‘Tvañca devāsi sappañño, dhīro atthassa kovido;
Kathaṃ bālehi sadisaṃ, hīnadiṭṭhiṃ upāgami.

1242.‘‘Savepi saṃsārapathena sujjhati, niratthiyā pabbajjā guṇassa;
Kīṭova aggiṃ jalitaṃ apāpataṃ, upapajjati mohamūḷho naggabhāvaṃ.

1243.‘‘Saṃsārasuddhīti pure niviṭṭhā, kammaṃ vidūsentī bahū ajānaṃ;
Pubbe kalī duggahitova natthā, dummocayā balisā ambujova’’ti.

Tattha **sappaññoti** yasavayapuññañattatthāvāsayonisomanasikārasākacchāvasena laddhāya paññāya sappañño, teneva kāraṇena **dhīro,** dhīratāya atthānatthassa kāraṇākāraṇassa **kovido. Bālehi sadisanti** yathā te bālā upagatā, tathā kathaṃ tvaṃ hīnadiṭṭhiṃ upagato. **Apāpatanti** api āpataṃ, patantoti attho. Idaṃ vuttaṃ hoti – tāta, saṃsārena suddhīti laddhiyā sati yathā paṭaṅgakīṭo rattibhāge jalitaṃ aggiṃ disvā tappaccayaṃ dukkhaṃ ajānitvā mohena tattha patanto mahādukkhaṃ āpajjati, tathā guṇopi pañca kāmaguṇe pahāya mohamūḷho nirassādaṃ naggabhāvaṃ upapajjati.

Pure niviṭṭhāti tāta, saṃsārena suddhīti kassaci vacanaṃ asutvā paṭhamameva niviṭṭho natthi, sukatadukkaṭānaṃ kammānaṃ phalanti gahitattā bahū janā ajānantā kammaṃ vidūsentā kammaphalampi vidūsentiyeva, evaṃ tesaṃ pubbe gahito kali parājayagāho duggahitova hotīti attho. **Dummocayā balisā ambujovāti** te pana evaṃ ajānantā micchādassanena anatthaṃ gahetvā ṭhitā bālā yathā nāma balisaṃ gilitvā ṭhito maccho balisā dummocayo hoti, evaṃ tamhā anatthā dummocayā honti.

Uttaripi udāharaṇaṃ āharantī āha –

1244. ‘‘උපමං තෙ කරිස්සාමි, මහාරාජ තවත්ථියා;
උපමාය මිධෙකච්චෙ, අත්ථං ජානන්ති පණ්ඩිතා.

1245. ‘‘වාණිජානං යථා නාවා, අප්පමාණභරා ගරු;
අතිභාරං සමාදාය, අණ්ණවෙ අවසීදති.

1246. ‘‘එවමෙව නරො පාපං, ථොකං ථොකම්පි ආචිනං;
අතිභාරං සමාදාය, නිරයෙ අවසීදති.

1247. ‘‘න තාව භාරො පරිපූරො, අලාතස්ස මහීපති;
ආචිනාති ච තං පාපං, යෙන ගච්ඡති දුග්ගතිං.

1248. ‘‘පුබ්බෙවස්ස කතං පුඤ්ඤං, අලාතස්ස මහීපති;
තස්සෙව දෙව නිස්සන්දො, යඤ්චෙසො ලභතෙ සුඛං.

1249. ‘‘ඛීයතෙ චස්ස තං පුඤ්ඤං, තථා හි අගුණෙ රතො;
උජුමග්ගං අවහාය, කුම්මග්ගමනුධාවති.

1250. ‘‘තුලා යථා පග්ගහිතා, ඔහිතෙ තුලමණ්ඩලෙ;
උන්නමෙති තුලාසීසං, භාරෙ ඔරොපිතෙ සති.

1251. ‘‘එවමෙව නරො පුඤ්ඤං, ථොකං ථොකම්පි ආචිනං;
සග්ගාතිමානො දාසොව, බීජකො සාතවෙ රතො’’ති.

තත්ථ **නිරයෙති** අට්ඨවිධෙ මහානිරයෙ, සොළසවිධෙ උස්සදනිරයෙ, ලොකන්තරනිරයෙ ච. **භාරොති** තාත, න තාව අලාතස්ස අකුසලභාරො පූරති. **තස්සෙවාති** තස්ස පුබ්බෙ කතස්ස පුඤ්ඤස්සෙව නිස්සන්දො, යං සො අලාතසෙනාපති අජ්ජ සුඛං ලභති. න හි තාත, එතං ගොඝාතකකම්මස්ස ඵලං. පාපකම්මස්ස හි නාම විපාකො ඉට්ඨො කන්තො භවිස්සතීති අට්ඨානමෙතං. **අගුණෙ රතොති** තථාහෙස ඉදානි අකුසලකම්මෙ රතො. **උජුමග්ගන්ති** දසකුසලකම්මපථමග්ගං. **කුම්මග්ගන්ති** නිරයගාමිඅකුසලමග්ගං.

ඔහිතෙ තුලමණ්ඩලෙති භණ්ඩපටිච්ඡනත්ථාය තුලමණ්ඩලෙ ලග්ගෙත්වා ඨපිතෙ. **උන්නමෙතීති** උද්ධං උක්ඛිපති. **ආචිනන්ති** ථොකං ථොකම්පි පුඤ්ඤං ආචිනන්තො පාපභාරං ඔතාරෙත්වා නරො කල්‍යාණකම්මස්ස සීසං උක්ඛිපිත්වා දෙවලොකං ගච්ඡති. **සග්ගාතිමානොති** සග්ගෙ අතිමානො සග්ගසම්පාපකෙ සාතඵලෙ කල්‍යාණකම්මෙ අභිරතො. ‘‘සග්ගාධිමානො’’තිපි පාඨො, සග්ගං අධිකාරං කත්වා ඨිතචිත්තොති අත්ථො. **සාතවෙ රතොති** එස බීජකදාසො සාතවෙ මධුරවිපාකෙ කුසලධම්මෙයෙව රතො. සො ඉමස්ස පාපකම්මස්ස ඛීණකාලෙ, කල්‍යාණකම්මස්ස ඵලෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිස්සති.

යඤ්චෙස ඉදානි දාසත්තං උපගතො, න තං කල්‍යාණකම්මස්ස ඵලෙන. දාසත්තසංවත්තනිකඤ්හිස්ස පුබ්බෙ කතං පාපං භවිස්සතීති නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බන්ති ඉමමත්ථං පකාසෙන්තී ආහ –

1252. ‘‘යමජ්ජ බීජකො දාසො, දුක්ඛං පස්සති අත්තනි;
පුබ්බෙවස්ස කතං පාපං, තමෙසො පටිසෙවති.

1253. ‘‘ඛීයතෙ චස්ස තං පාපං, තථා හි විනයෙ රතො;
කස්සපඤ්ච සමාපජ්ජ, මා හෙවුප්පථමාගමා’’ති.

තත්ථ **මා හෙවුප්පථමාගමාති** තාත, ත්වං ඉමං නග්ගං කස්සපාජීවකං උපගන්ත්වා මා හෙව නිරයගාමිං උප්පථං අගමා, මා පාපමකාසීති පිතරං ඔවදති.

ඉදානිස්ස පාපූපසෙවනාය දොසං කල්‍යාණමිත්තූපසෙවනාය ච ගුණං දස්සෙන්තී ආහ –

1254. ‘‘යං යඤ්හි රාජ භජති, සන්තං වා යදි වා අසං;
සීලවන්තං විසීලං වා, වසං තස්සෙව ගච්ඡති.

1255. ‘‘යාදිසං කුරුතෙ මිත්තං, යාදිසං චූපසෙවති;
සොපි තාදිසකො හොති, සහවාසො හි තාදිසො.

1256. ‘‘සෙවමානො සෙවමානං, සම්ඵුට්ඨො සම්ඵුසං පරං;
සරො දිද්ධො කලාපංව, අලිත්තමුපලිම්පති;
උපලෙපභයා ධීරො, නෙව පාපසඛා සියා.

1257. ‘‘පූතිමච්ඡං කුසග්ගෙන, යො නරො උපනය්හති;
කුසාපි පූති වායන්ති, එවං බාලූපසෙවනා.

1258. ‘‘තගරඤ්ච පලාසෙන, යො නරො උපනය්හති;
පත්තාපි සුරභි වායන්ති, එවං ධීරූපසෙවනා.

1259. ‘‘තස්මා පත්තපුටස්සෙව, ඤත්වා සම්පාකමත්තනො
අසන්තෙ නොපසෙවෙය්‍ය, සන්තෙ සෙවෙය්‍ය පණ්ඩිතො;
අසන්තො නිරයං නෙන්ති, සන්තො පාපෙන්ති සුග්ගති’’න්ති.

තත්ථ **සන්තං වාති** සප්පුරිසං වා. **යදි වා අසන්ති** අසප්පුරිසං වා. **සරො දිද්ධො කලාපංවාති** මහාරාජ, යථා නාම හලාහලවිසලිත්තො සරො සරකලාපෙ ඛිත්තො සබ්බං තං විසෙන අලිත්තම්පි සරකලාපං ලිම්පති, විසදිද්ධමෙව කරොති, එවමෙව පාපමිත්තො පාපං සෙවමානො අත්තානං සෙවමානං පරං, තෙන සම්ඵුට්ඨො තං සම්ඵුසං අලිත්තං පාපෙන පුරිසං අත්තනා එකජ්ඣාසයං කරොන්තො උපලිම්පති. **පූති වායන්තීති** තස්ස තෙ කුසාපි දුග්ගන්ධා වායන්ති. **තගරඤ්චාති** තගරඤ්ච අඤ්ඤඤ්ච ගන්ධසම්පන්නං ගන්ධජාතං. **එවන්ති** එවරූපා ධීරූපසෙවනා. ධීරො හි අත්තානං සෙවමානං ධීරමෙව කරොති.

තස්මා පත්තපුටස්සෙවාති යස්මා තගරාදිපලිවෙඨමානානි පණ්ණානිපි සුගන්ධානි හොන්ති, තස්මා පලාසපත්තපුටස්සෙව පණ්ඩිතූපසෙවනෙන අහම්පි පණ්ඩිතො භවිස්සාමීති එවං. **ඤත්වා සම්පාකමත්තනොති** අත්තනො පරිපාකං පණ්ඩිතභාවං පරිමාණං ඤත්වා අසන්තෙ පහාය පණ්ඩිතෙ සන්තෙ සෙවෙය්‍ය. ‘‘**නිරයං නෙන්තී**’’ති එත්ථ දෙවදත්තාදීහි නිරයං, ‘‘**පාපෙන්ති සුග්ගති**’’න්ති එත්ථ සාරිපුත්තත්ථෙරාදීහි සුගතිං නීතානං වසෙන උදාහරණානි ආහරිතබ්බානි.

එවං රාජධීතා ඡහි ගාථාහි පිතු ධම්මං කථෙත්වා ඉදානි අතීතෙ අත්තනා අනුභූතං දුක්ඛං දස්සෙන්තී ආහ –

1260. ‘‘අහම්පි ජාතියො සත්ත, සරෙ සංසරිතත්තනො;
අනාගතාපි සත්තෙව, යා ගමිස්සං ඉතො චුතා.

1261. ‘‘යා මෙ සා සත්තමී ජාති, අහු පුබ්බෙ ජනාධිප;
කම්මාරපුත්තො මගධෙසු, අහුං රාජගහෙ පුරෙ.

1262. ‘‘පාපං සහායමාගම්ම, බහුං පාපං කතං මයා;
පරදාරස්ස හෙඨෙන්තො, චරිම්හා අමරා විය.

1263. ‘‘තං කම්මං නිහිතං අට්ඨා, භස්මච්ඡන්නොව පාවකො;
අථ අඤ්ඤෙහි කම්මෙහි, අජායිං වංසභූමියං.

1264. ‘‘කොසම්බියං සෙට්ඨිකුලෙ, ඉද්ධෙ ඵීතෙ මහද්ධනෙ;
එකපුත්තො මහාරාජ, නිච්චං සක්කතපූජිතො.

1265. ‘‘තත්ථ මිත්තං අසෙවිස්සං, සහායං සාතවෙ රතං;
පණ්ඩිතං සුතසම්පන්නං, සො මං අත්ථෙ නිවෙසයි.

1266. ‘‘චාතුද්දසිං පඤ්චදසිං, බහුං රත්තිං උපාවසිං;
තං කම්මං නිහිතං අට්ඨා, නිධීව උදකන්තිකෙ.

1267. ‘‘අථ පාපාන කම්මානං, යමෙතං මගධෙ කතං;
ඵලං පරියාග මං පච්ඡා, භුත්වා දුට්ඨවිසං යථා.

1268. ‘‘තතො චුතාහං වෙදෙහ, රොරුවෙ නිරයෙ චිරං;
සකම්මුනා අපච්චිස්සං, තං සරං න සුඛං ලභෙ.

1269. ‘‘බහුවස්සගණෙ තත්ථ, ඛෙපයිත්වා බහුං දුඛං;
භින්නාගතෙ අහුං රාජ, ඡගලො උද්ධතප්ඵලො’’ති.

තත්ථ **සත්තාති** මහාරාජ, ඉධලොකපරලොකා නාම සුකතදුක්කටානඤ්ච ඵලං නාම අත්ථි. න හි සංසාරො සත්තෙ සොධෙතුං සක්කොති, සකම්මුනා එව සත්තා සුජ්ඣන්ති. අලාතසෙනාපති ච බීජකදාසො ච එකමෙව ජාතිං අනුස්සරන්ති. න කෙවලං එතෙව ජාතිං සරන්ති, අහම්පි අතීතෙ සත්ත ජාතියො අත්තනො සංසරිතං සරාමි, අනාගතෙපි ඉතො ගන්තබ්බා සත්තෙව ජානාමි. **යා මෙ සාති** යා සා මම අතීතෙ සත්තමී ජාති ආසි. **කම්මාරපුත්තොති** තාය ජාතියා අහං මගධෙසු රාජගහනගරෙ සුවණ්ණකාරපුත්තො අහොසිං.

පරදාරස්ස හෙඨෙන්තොති පරදාරං හෙඨෙන්තා පරෙසං රක්ඛිතගොපිතෙ වරභණ්ඩෙ අපරජ්ඣන්තා. **අට්ඨාති** තං තදා මයා කතං පාපකම්මං ඔකාසං අලභිත්වා ඔකාසෙ සති විපාකදායකං හුත්වා භස්මපටිච්ඡන්නො අග්ගි විය නිහිතං අට්ඨාසි. **වංසභූමියන්ති** වංසරට්ඨෙ. **එකපුත්තොති** අසීතිකොටිවිභවෙ සෙට්ඨිකුලෙ අහං එකපුත්තකොව අහොසිං. **සාතවෙ රතන්ති** කල්‍යාණකම්මෙ අභිරතං. **සො මන්ති** සො සහායකො මං අත්ථෙ කුසලකම්මෙ පතිට්ඨාපෙසි.

තං කම්මන්ති තම්පි මෙ කතං කල්‍යාණකම්මං තදා ඔකාසං අලභිත්වා ඔකාසෙ සති විපාකදායකං හුත්වා උදකන්තිකෙ නිධි විය නිහිතං අට්ඨාසි. **යමෙතන්ති** අථ මම සන්තකෙසු පාපකම්මෙසු යං එතං මයා මගධෙසු පරදාරිකකම්මං කතං, තස්ස ඵලං පච්ඡා මං පරියාගං උපගතන්ති අත්ථො. යථා කිං? **භුත්වා දුට්ඨවිසං යථා,** යථා සවිසං භොජනං භුඤ්ජිත්වා ඨිතස්ස තං දුට්ඨං කක්ඛළං හලාහලං විසං කුප්පති, තථා මං පරියාගතන්ති අත්ථො. **තතොති** තතො කොසම්බියං සෙට්ඨිකුලතො. **තං සරන්ති** තං තස්මිං නිරයෙ අනුභූතදුක්ඛං සරන්තී චිත්තසුඛං නාම න ලභාමි, භයමෙව මෙ උප්පජ්ජති. **භින්නාගතෙති** භින්නාගතෙ නාම රට්ඨෙ. **උද්ධතප්ඵලොති** උද්ධතබීජො.

සො පන ඡගලකො බලසම්පන්නො අහොසි. පිට්ඨියං අභිරුය්හපි නං වාහයිංසු, යානකෙපි යොජයිංසු. ඉමමත්ථං පකාසෙන්තී ආහ –

1270. ‘‘සාතපුත්තා මයා වූළ්හා, පිට්ඨියා ච රථෙන ච;
තස්ස කම්මස්ස නිස්සන්දො, පරදාරගමනස්ස මෙ’’ති.

තත්ථ **සාතපුත්තාති** අමච්චපුත්තා. **තස්ස කම්මස්සාති** දෙව, රොරුවෙ මහානිරයෙ පච්චනඤ්ච ඡගලකකාලෙ බීජුප්පාටනඤ්ච පිට්ඨිවාහනයානකයොජනානි ච සබ්බොපෙස තස්ස නිස්සන්දො පරදාරගමනස්ස මෙති.

තතො පන චවිත්වා අරඤ්ඤෙ කපියොනියං පටිසන්ධිං ගණ්හි. අථ නං ජාතදිවසෙ යූථපතිනො දස්සෙසුං. සො ‘‘ආනෙථ මෙ, පුත්ත’’න්ති දළ්හං ගහෙත්වා තස්ස විරවන්තස්ස දන්තෙහි ඵලානි උප්පාටෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තී ආහ –

1271. ‘‘තතො චුතාහං වෙදෙහ, කපි ආසිං බ්‍රහාවනෙ;
නිලුඤ්චිතඵලොයෙව, යූථපෙන පගබ්භිනා;
තස්ස කම්මස්ස නිස්සන්දො, පරදාරගමනස්ස මෙ’’ති.

තත්ථ **නිලුඤ්චිතඵලොයෙවාති** තත්‍රපාහං පගබ්භෙන යූථපතිනා ලුඤ්චිත්වා උප්පාටිතඵලොයෙව අහොසින්ති අත්ථො.

අථ අපරාපි ජාතියො දස්සෙන්තී ආහ –

1272. ‘‘තතො චුතාහං වෙදෙහ, දස්සනෙසු පසූ අහුං;
නිලුඤ්චිතො ජවො භද්‍රො, යොග්ගං වූළ්හං චිරං මයා;
තස්ස කම්මස්ස නිස්සන්දො, පරදාරගමනස්ස මෙ.

1273. ‘‘තතො චුතාහං වෙදෙහ, වජ්ජීසු කුලමාගමා;
නෙවිත්ථී න පුමා ආසිං, මනුස්සත්තෙ සුදුල්ලභෙ;
තස්ස කම්මස්ස නිස්සන්දො, පරදාරගමනස්ස මෙ.

1274. ‘‘තතො චුතාහං වෙදෙහ, අජායිං නන්දනෙ වනෙ;
භවනෙ තාවතිංසාහං, අච්ඡරා කාමවණ්ණිනී.

1275. ‘‘විචිත්‍රවත්ථාභරණා, ආමුත්තමණිකුණ්ඩලා;
කුසලා නච්චගීතස්ස, සක්කස්ස පරිචාරිකා.

1276. ‘‘තත්ථ ඨිතාහං වෙදෙහ, සරාමි ජාතියො ඉමා;
අනාගතාපි සත්තෙව, යා ගමිස්සං ඉතො චුතා.

1277. ‘‘පරියාගතං තං කුසලං, යං මෙ කොසම්බියං කතං;
දෙවෙ චෙව මනුස්සෙ ච, සන්ධාවිස්සං ඉතො චුතා.

1278. ‘‘සත්ත ජච්චො මහාරාජ, නිච්චං සක්කතපූජිතා;
ථීභාවාපි න මුච්චිස්සං, ඡට්ඨා නිගතියො ඉමා.

1279. ‘‘සත්තමී ච ගති දෙව, දෙවපුත්තො මහිද්ධිකො;
පුමා දෙවො භවිස්සාමි, දෙවකායස්මිමුත්තමො.

1280. ‘‘අජ්ජාපි සන්තානමයං, මාලං ගන්ථෙන්ති නන්දනෙ;
දෙවපුත්තො ජවො නාම, යො මෙ මාලං පටිච්ඡති.

1281. ‘‘මුහුත්තො විය සො දිබ්බො, ඉධ වස්සානි සොළස;
රත්තින්දිවො ච සො දිබ්බො, මානුසිං සරදොසතං.

1282. ‘‘ඉති කම්මානි අන්වෙන්ති, අසඞ්ඛෙය්‍යාපි ජාතියො;
කල්‍යාණං යදි වා පාපං, න හි කම්මං විනස්සතී’’ති.

තත්ථ **දස්සනෙසූති** දස්සනරට්ඨෙසු. **පසූති** ගොණො අහොසිං. **නිලුඤ්චිතොති** වච්ඡකාලෙයෙව මං එවං මනාපො භවිස්සතීති නිබ්බීජකමකංසු. සොහං නිලුඤ්චිතො උද්ධතබීජො ජවො භද්‍රො අහොසිං. **වජ්ජීසු කුලමාගමාති** ගොයොනිතො චවිත්වා වජ්ජිරට්ඨෙ එකස්මිං මහාභොගකුලෙ නිබ්බත්තින්ති දස්සෙති. **නෙවිත්ථී න පුමාති** නපුංසකත්තං සන්ධාය ආහ. **භවනෙ තාවතිංසාහන්ති** තාවතිංසභවනෙ අහං.

තත්ථ ඨිතාහං, වෙදෙහ, සරාමි ජාතියො ඉමාති සා කිර තස්මිං දෙවලොකෙ ඨිතා ''අහං එවරූපං දෙවලොකං ආගච්ඡන්තී කුතො නු ඛො ආගතා''ති ඔලොකෙන්තී වජ්ජිරට්ඨෙ මහාභොගකුලෙ නපුංසකත්තභාවතො චවිත්වා තත්ථ නිබ්බත්තභාවං පස්සි. තතො ''කෙන නු ඛො කම්මෙන එවරූපෙ රමණීයෙ ඨානෙ නිබ්බත්තාම්හී''ති ඔලොකෙන්තී කොසම්බියං සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා කතං දානාදිකුසලං දිස්වා ''එතස්ස ඵලෙන නිබ්බත්තාම්හී''ති ඤත්වා ''අනන්තරාතීතෙ නපුංසකත්තභාවෙ නිබ්බත්තමානා කුතො ආගතාම්හී''ති ඔලොකෙන්තී දස්සනරට්ඨෙසු ගොයොනියං මහාදුක්ඛස්ස අනුභූතභාවං අඤ්ඤාසි. තතො අනන්තරං ජාතිං අනුස්සරමානා වානරයොනියං උද්ධතඵලභාවං අද්දස. තතො අනන්තරං අනුස්සරන්තී භින්නාගතෙ ඡගලකයොනියං උද්ධතබීජභාවං අනුස්සරි. තතො පරං අනුස්සරමානා රොරුවෙ නිබ්බත්තභාවං අනුස්සරි.

අථස්සා නිරයෙ තිරච්ඡානයොනියඤ්ච අනුභූතං දුක්ඛං අනුස්සරන්තියා භයං උප්පජ්ජි. තතො ''කෙන නු ඛො කම්මෙන එවරූපං දුක්ඛං අනුභූතං මයා''ති ඡට්ඨං ජාතිං ඔලොකෙන්තී තාය ජාතියා කොසම්බිනගරෙ කතං කල්‍යාණකම්මං දිස්වා සත්තමං ඔලොකෙන්තී මගධරට්ඨෙ පාපසහායං නිස්සාය කතං පරදාරිකකම්මං දිස්වා ''එතස්ස ඵලෙන මෙ තං මහාදුක්ඛං අනුභූත''න්ති අඤ්ඤාසි. අථ ''ඉතො චවිත්වා අනාගතෙ කුහිං නිබ්බත්තිස්සාමී''ති ඔලොකෙන්තී ''යාවතායුකං ඨත්වා පුන සක්කස්සෙව පරිචාරිකා හුත්වා නිබ්බත්තිස්සාමී''ති අඤ්ඤාසි. එවං පුනප්පුනං ඔලොකයමානා ''තතියෙපි අත්තභාවෙ සක්කස්සෙව පරිචාරිකා හුත්වා නිබ්බත්තිස්සාමි, තථා චතුත්ථෙ, පඤ්චමෙ පන තස්මිංයෙව දෙවලොකෙ ජවනදෙවපුත්තස්ස අග්ගමහෙසී හුත්වා නිබ්බත්තිස්සාමී''ති ඤත්වා තතො අනන්තරං ඔලොකෙන්තී ''ඡට්ඨෙ අත්තභාවෙ ඉතො තාවතිංසභවනතො චවිත්වා අඞ්ගතිරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තිස්සාමි, 'රුචා'ති මෙ නාමං භවිස්සතී''ති ඤත්වා ''තතො අනන්තරා කුහිං නිබ්බත්තිස්සාමී''ති ඔලොකෙන්තී ''සත්තමාය ජාතියා තතො චවිත්වා තාවතිංසභවනෙ මහිද්ධිකො දෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තිස්සාමි, ඉත්ථිභාවතො මුච්චිස්සාමී''ති අඤ්ඤාසි. තස්මා –

''තත්ථ ඨිතාහං වෙදෙහ, සරාමි සත්ත ජාතියො;
අනාගතාපි සත්තෙව, යා ගමිස්සං ඉතො චුතා''ති. – ආදිමාහ;

තත්ථ **පරියාගතන්ති** පරියායෙන අත්තනො වාරෙන ආගතං. **සත්ත ජච්චොති** වජ්ජිරට්ඨෙ නපුංසකජාතියා සද්ධිං දෙවලොකෙ පඤ්ච, අයඤ්ච ඡට්ඨාති සත්ත ජාතියොති වුච්චන්ති. එතා සත්ත ජාතියො නිච්චං සක්කතපූජිතා අහොසින්ති දස්සෙති. **ඡට්ඨා නිගතියොති** දෙවලොකෙ පන පඤ්ච, අයඤ්ච එකාති ඉමා ඡ ගතියො ඉත්ථිභාවාන මුච්චිස්සන්ති වදති. **සත්තමී චාති** ඉතො චවිත්වා අනන්තරං. **සන්තානමයන්ති** එකතොවණ්ටකාදිවසෙන කතසන්තානං. **ගන්ථෙන්තීති** යථා සන්තානමයා හොන්ති, එවං අජ්ජපි මම පරිචාරිකා නන්දනවනෙ මාලං ගන්ථෙන්තියෙව. **යො මෙ මාලං පටිච්ඡතීති** මහාරාජ, අනන්තරජාතියං මම සාමිකො ජවො නාම දෙවපුත්තො යො රුක්ඛතො පතිතපතිතං මාලං පටිච්ඡති.

සොළසාති මහාරාජ, මම ජාතියා ඉමානි සොළස වස්සානි, එත්තකො පන කාලො දෙවානං එකො මුහුත්තො, තෙන තා මම චුතභාවම්පි අජානන්තා මමත්ථාය මාලං ගන්ථෙන්තියෙව. **මානුසින්ති** මනුස්සානං වස්සගණනං ආගම්ම එස සරදොසතං වස්සසතං හොති, එවං දීඝායුකා දෙවා . ඉමිනා පන කාරණෙන පරලොකස්ස ච කල්‍යාණපාපකානඤ්ච කම්මානං අත්ථිතං ජානාහි, දෙවාති.

අන්වෙන්තීති යථා මං අනුබන්ධිංසු, එවං අනුබන්ධන්ති. **න හි කම්මං විනස්සතීති** දිට්ඨධම්මවෙදනීයං තස්මිංයෙව අත්තභාවෙ, උපපජ්ජවෙදනීයං අනන්තරභවෙ විපාකං දෙති, අපරාපරියවෙදනීයං පන විපාකං අදත්වා න නස්සති. තං සන්ධාය ''න හි කම්මං විනස්සතී''ති වත්වා ''දෙව, අහං පරදාරිකකම්මස්ස නිස්සන්දෙන නිරයෙ ච තිරච්ඡානයොනියඤ්ච මහන්තං දුක්ඛං අනුභවිං. සචෙ පන තුම්හෙපි ඉදානි ගුණස්ස කථං ගහෙත්වා එවං කරිස්සථ, මයා අනුභූතසදිසමෙව දුක්ඛං අනුභවිස්සථ, තස්මා එවං මා කරිත්ථා''ති ආහ.

අථස්ස උත්තරි ධම්මං දෙසෙන්තී ආහ –

1283. ''යො ඉච්ඡෙ පුරිසො හොතුං, ජාතිං ජාතිං පුනප්පුනං;
පරදාරං විවජ්ජෙය්‍ය, ධොතපාදොව කද්දමං.

1284. ''යා ඉච්ඡෙ පුරිසො හොතුං, ජාතිං ජාතිං පුනප්පුනං;
සාමිකං අපචායෙය්‍ය, ඉන්දංව පරිචාරිකා.

1285. ''යො ඉච්ඡෙ දිබ්‍යභොගඤ්ච, දිබ්බමායුං යසං සුඛං;
පාපානි පරිවජ්ජෙත්වා, තිවිධං ධම්මමාචරෙ.

1286. ‘‘කායෙන වාචා මනසා, අප්පමත්තො විචක්ඛණො;
අත්තනො හොති අත්ථාය, ඉත්ථී වා යදි වා පුමා.

1287. ‘‘යෙ කෙචිමෙ මානුජා ජීවලොකෙ, යසස්සිනො සබ්බසමන්තභොගා;
අසංසයං තෙහි පුරෙ සුචිණ්ණං, කම්මස්සකාසෙ පුථු සබ්බසත්තා.

1288. ‘‘ඉඞ්ඝානුචින්තෙසි සයම්පි දෙව, කුතොනිදානා තෙ ඉමා ජනින්ද;
යා තෙ ඉමා අච්ඡරාසන්නිකාසා, අලඞ්කතා කඤ්චනජාලඡන්නා’’ති.

තත්ථ **හොතුන්ති** භවිතුං. **සබ්බසමන්තභොගාති** පරිපුණ්ණසබ්බභොගා. **සුචිණ්ණන්ති** සුට්ඨු චිණ්ණං කල්‍යාණකම්මං කතං. **කම්මස්සකාසෙති** කම්මස්සකා අත්තනා කතකම්මස්සෙව විපාකපටිසංවෙදිනො. න හි මාතාපිතූහි කතං කම්මං පුත්තධීතානං විපාකං දෙති, න තාහි පුත්තධීතාහි කතං කම්මං මාතාපිතූනං විපාකං දෙති. සෙසෙහි කතං සෙසානං කිමෙව දස්සති? **ඉඞ්ඝාති** චොදනත්ථෙ නිපාතො. **අනුචින්තෙසීති** පුනප්පුනං චින්තෙය්‍යාසි. **යා තෙ ඉමාති** යා ඉමා සොළසසහස්සා ඉත්ථියො තං උපට්ඨහන්ති, ඉමා තෙ කුතොනිදානා, කිං නිපජ්ජිත්වා නිද්දායන්තෙන ලද්ධා, උදාහු පන්ථදූසනසන්ධිච්ඡෙදාදීනි පාපානි කත්වා, අදු කල්‍යාණකම්මං නිස්සාය ලද්ධාති ඉදං තාව අත්තනාපි චින්තෙය්‍යාසි, දෙවාති.

එවං සා පිතරං අනුසාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1289 ‘‘ඉච්චෙවං පිතරං කඤ්ඤා, රුචා තොසෙසි අඞ්ගතිං;
මූළ්හස්ස මග්ගමාචික්ඛි, ධම්මමක්ඛාසි සුබ්බතා’’ති.

තත්ථ **ඉච්චෙවන්ති** භික්ඛවෙ, ඉති ඉමෙහි එවරූපෙහි මධුරෙහි වචනෙහි රුචාකඤ්ඤා පිතරං තොසෙසි, මූළ්හස්ස මග්ගං විය තස්ස සුගතිමග්ගං ආචික්ඛි, නානානයෙහි සුචරිතධම්මං අක්ඛාසි. ධම්මං කථෙන්තීයෙව සා සුබ්බතා සුන්දරවතා අත්තනො අතීතජාතියොපි කථෙසි.

එවං පුබ්බණ්හතො පට්ඨාය සබ්බරත්තිං පිතු ධම්මං දෙසෙත්වා ‘‘මා, දෙව, නග්ගස්ස මිච්ඡාදිට්ඨිකස්ස වචනං ගණ්හි, ‘අත්ථි අයං ලොකො, අත්ථි පරලොකො , අත්ථි සුකටදුක්කටකම්මානං ඵල’න්ති වදන්තස්ස මාදිසස්ස කල්‍යාණමිත්තස්ස වචනං ගණ්හ, මා අතිත්ථෙන පක්ඛන්දී’’ති ආහ. එවං සන්තෙපි පිතරං මිච්ඡාදස්සනා මොචෙතුං නාසක්ඛි. සො හි කෙවලං තස්සා මධුරවචනං සුත්වා තුස්සි. මාතාපිතරො හි පියපුත්තානං වචනං පියායන්ති, න පන තං මිච්ඡාදස්සනං විස්සජ්ජෙසි. නගරෙපි ‘‘රුචා කිර රාජධීතා පිතු ධම්මං දෙසෙත්වා මිච්ඡාදස්සනං විස්සජ්ජාපෙසී’’ති එකකොලාහලං අහොසි. ‘‘පණ්ඩිතා රාජධීතා අජ්ජ පිතරං මිච්ඡාදස්සනා මොචෙත්වා නගරවාසීනං සොත්ථිභාවං කරිස්සතී’’ති මහාජනො තුස්සි. සා පිතරං බොධෙතුං අසක්කොන්තී වීරියං අවිස්සජ්ජෙත්වාව ‘‘යෙන කෙනචි උපායෙන පිතු සොත්ථිභාවං කරිස්සාමී’’ති සිරස්මිං අඤ්ජලිං පතිට්ඨපෙත්වා දසදිසා නමස්සිත්වා ‘‘ඉමස්මිං ලොකෙ ලොකසන්ධාරකා ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණා නාම ලොකපාලදෙවතා නාම මහාබ්‍රහ්මානො නාම අත්ථි, තෙ ඉධාගන්ත්වා අත්තනො බලෙන මම පිතරං මිච්ඡාදස්සනං විස්සජ්ජාපෙන්තු , එතස්ස ගුණෙ අසතිපි මම ගුණෙන මම සීලෙන මම සච්චෙන ඉධාගන්ත්වා ඉමං මිච්ඡාදස්සනං විස්සජ්ජාපෙත්වා සකලලොකස්ස සොත්ථිං කරොන්තූ’’ති අධිට්ඨහිත්වා නමස්සි.

තදා බොධිසත්තො නාරදො නාම මහාබ්‍රහ්මා අහොසි. බොධිසත්තා ච නාම අත්තනො මෙත්තාභාවනාය අනුද්දයාය මහන්තභාවෙන සුප්පටිපන්නදුප්පටිපන්නෙ සත්තෙ දස්සනත්ථං කාලානුකාලං ලොකං ඔලොකෙන්ති. සො තං දිවසං ලොකං ඔලොකෙන්තො තං රාජධීතරං පිතු මිච්ඡාදිට්ඨිමොචනත්ථං ලොකසන්ධාරකදෙවතායො නමස්සමානං දිස්වා, ‘‘ඨපෙත්වා මං අඤ්ඤො එතං රාජානං මිච්ඡාදස්සනං විස්සජ්ජාපෙතුං සමත්ථො නාම නත්ථි, අජ්ජ මයා රාජධීතු සඞ්ගහං, රඤ්ඤො ච සපරිජනස්ස සොත්ථිභාවං කත්වා ආගන්තුං වට්ටති, කෙන නු ඛො වෙසෙන ගමිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා ‘‘මනුස්සානං පබ්බජිතා පියා චෙව ගරුනො ච ආදෙය්‍යවචනා ච, තස්මා පබ්බජිතවෙසෙන ගමිස්සාමී’’ති සන්නිට්ඨානං කත්වා පාසාදිකං සුවණ්ණවණ්ණං මනුස්සත්තභාවං මාපෙත්වා මනුඤ්ඤං ජටාමණ්ඩලං බන්ධිත්වා ජටන්තරෙ කඤ්චනසූචිං ඔදහිත්වා අන්තො රත්තපටං උපරි රත්තවාකචීරං නිවාසෙත්වා පාරුපිත්වා සුවණ්ණතාරාඛචිතං රජතමයං අජිනචම්මං එකංසෙ කත්වා මුත්තාසික්කාය පක්ඛිත්තං සුවණ්ණමයං භික්ඛාභාජනං ආදාය තීසු ඨානෙසු ඔනතං සුවණ්ණකාජං ඛන්ධෙ කත්වා මුත්තාසික්කාය එව පවාළකමණ්ඩලුං ආදාය ඉමිනා ඉසිවෙසෙන ගගනතලෙ චන්දො විය විරොචමානො ආකාසෙන ආගන්ත්වා අලඞ්කතචන්දකපාසාදමහාතලං පවිසිත්වා රඤ්ඤො පුරතො ආකාසෙ අට්ඨාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1290. ‘‘අථාගමා බ්‍රහ්මලොකා, නාරදො මානුසිං පජං;
ජම්බුදීපං අවෙක්ඛන්තො, අද්දා රාජානමඞ්ගතිං.

1291 ‘‘තතො පතිට්ඨා පාසාදෙ, වෙදෙහස්ස පුරත්ථතො;
තඤ්ච දිස්වානානුප්පත්තං, රුචා ඉසිමවන්දථා’’ති.

තත්ථ **අද්දාති** බ්‍රහ්මලොකෙ ඨිතොව ජම්බුදීපං අවෙක්ඛන්තො ගුණාජීවකස්ස සන්තිකෙ ගහිතමිච්ඡාදස්සනං රාජානං අඞ්ගතිං අද්දස, තස්මා ආගතොති අත්ථො. **තතො පතිට්ඨාති** තතො සො බ්‍රහ්මා තස්ස රඤ්ඤො

අමච්චගණපරිවුතස්ස නිසින්නස්ස පුරතො තස්මිං පාසාදෙ අපදෙ පදං දස්සෙන්තො ආකාසෙ පතිට්ඨහි. **අනුප්පත්තන්**ති ආගතං. **ඉසින්**ති ඉසිවෙසෙන ආගතත්තා සත්ථා ''ඉසි''න්ති ආහ. **අවන්දථා**ති ''මමානුග්ගහෙන මම පිතරි කාරුඤ්ඤං කත්වා එකො දෙවරාජා ආගතො භවිස්සතී''ති හට්ඨපහට්ඨා වාතාභිහටා සුවණ්ණකදලී විය ඔනමිත්වා නාරදබ්‍රහ්මානං අවන්දි.

රාජාපි තං දිස්වාව බ්‍රහ්මතෙජෙන තජ්ජිතො අත්තනො ආසනෙ සණ්ඨාතුං අසක්කොන්තො ආසනා ඔරුය්හ භූමියං ඨත්වා ආගතට්ඨානඤ්ච නාමගොත්තඤ්ච පුච්ඡි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1292. ''අථාසනම්හා ඔරුය්හ, රාජා බ්‍යථිතමානසො;
නාරදං පරිපුච්ඡන්තො, ඉදං වචනමබ්‍රවි.

1293. 'කුතො නු ආගච්ඡසි දෙවවණ්ණි, ඔභාසයං සබ්බදිසා චන්දිමාව;
අක්ඛාහි මෙ පුච්ඡිතො නාමගොත්තං, කථං තං ජානන්ති මනුස්සලොකෙ'''ති.

තත්ථ **බ්‍යථිතමානසො**ති භීතචිත්තො. **කුතො නූ**ති කච්චි නු ඛො විජ්ජාධරො භවෙය්‍යාති මඤ්ඤමානො අවන්දිත්වාව එවං පුච්ඡි.

අථ සො ''අයං රාජා 'පරලොකො නත්ථී'ති මඤ්ඤති, පරලොකමෙවස්ස තාව ආචික්ඛිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා ගාථමාහ –

1294. ''අහඤ්හි දෙවතො ඉදානි එමි, ඔභාසයං සබ්බදිසා චන්දිමාව;
අක්ඛාමි තෙ පුච්ඡිතො නාමගොත්තං, ජානන්ති මං නාරදො කස්සපො චා''ති.

තත්ථ **දෙවතො**ති දෙවලොකතො. **නාරදො කස්සපො චා**ති මං නාමෙන නාරදො, ගොත්තෙන කස්සපොති ජානන්ති.

අථ රාජා ''ඉමං පච්ඡාපි පරලොකං පුච්ඡිස්සාමි, ඉද්ධියා ලද්ධකාරණං තාව පුච්ඡිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා ගාථමාහ –

1295. ''අච්ඡෙරරූපං තව යාදිසඤ්ච, වෙහායසං ගච්ඡසි තිට්ඨසී ච;
පුච්ඡාමි තං නාරද එතමත්ථං, අථ කෙන වණ්ණෙන තවායමිද්ධී''ති.

තත්ථ **යාදිසඤ්චා**ති යාදිසඤ්ච තව සණ්ඨානං, යඤ්ච ත්වං ආකාසෙ ගච්ඡසි තිට්ඨසි ච, ඉදං අච්ඡරියජාතං.

නාරදො ආහ –

1296. ''සච්චඤ්ච ධම්මො ච දමො ච චාගො, ගුණා මමෙතෙ පකතා පුරාණා;
තෙහෙව ධම්මෙහි සුසෙවිතෙහි, මනොජවො යෙන කාමං ගතොස්මී''ති.

තත්ථ **සච්චන්**ති මුසාවාදවිරහිතං වචීසච්චං. **ධම්මො**ති තිවිධසුචරිතධම්මො චෙව කසිණපරිකම්මඣානධම්මො ච. **දමො**ති ඉන්ද්‍රියදමනං. **චාගො**ති කිලෙසපරිච්චාගො ච දෙය්‍යධම්මපරිච්චාගො ච. **මමෙතෙ ගුණා**ති මම එතෙ ගුණසම්පයුත්තා ගුණසහගතා. **පකතා පුරාණා**ති මයා පුරිමභවෙ කතාති දස්සෙති. **''තෙහෙව ධම්මෙහි සුසෙවිතෙහී''**ති තෙ සබ්බෙ ගුණෙ සුසෙවිතෙ පරිචාරිතෙ දස්සෙති. **මනොජවො**ති ඉද්ධියා කාරණෙන පටිලද්ධො. **යෙන කාමං ගතොස්මී**ති යෙන දෙවට්ඨානෙ ච මනුස්සට්ඨානෙ ච ගන්තුං ඉච්ඡනං, තෙන ගතොස්මීති අත්ථො.

රාජා එවං තස්මිං කථෙන්තෙපි මිච්ඡාදස්සනස්ස ගහිතත්තා පරලොකං අසද්දහන්තො ''අත්ථි නු ඛො පුඤ්ඤවිපාකො''ති වත්වා ගාථමාහ –

1297. ''අච්ඡෙරමාචික්ඛසි පුඤ්ඤසිද්ධිං, සචෙ හි එතෙහි යථා වදෙසි;
පුච්ඡාමි තං නාරද එතමත්ථං, පුට්ඨො ච මෙ සාධු වියාකරොහී''ති.

තත්ථ **පුඤ්ඤසිද්ධින්**ති පුඤ්ඤානං සිද්ධිං ඵලදායකත්තං ආචික්ඛන්තො අච්ඡරියං ආචික්ඛසි.

නාරදො ආහ –

1298. ''පුච්ඡස්සු මං රාජ තවෙස අත්ථො, යං සංසයං කුරුසෙ භූමිපාල;
අහං තං නිස්සංසයතං ගමෙමි, නයෙහි ඤායෙහි ච හෙතුභී චා''ති.

තත්ථ **තවෙස අත්ථො**ති පුච්ඡිතබ්බකො නාම තව එස අත්ථො. **යං සංසයන්**ති යං කිස්මිඤ්චිදෙව අත්ථෙ සංසයං කරොසි, තං මං පුච්ඡ. **නිස්සංසයතන්**ති අහං තං නිස්සංසයභාවං ගමෙමි. **නයෙහී**ති කාරණවචනෙහි. **ඤායෙහී**ති

ඤාණෙහි. **හෙතූහීති** පච්චයෙහි, පටිඤ්ඤාමත්තෙනෙව අවත්වා ඤාණෙන පරිච්ඡින්දිත්වා කාරණවචනෙන ච තෙසං ධම්මානං සමුට්ඨාපකපච්චයෙහි ච තං නිස්සංසයං කරිස්සාමීති අත්ථො.

රාජා ආහ –

1299. ‘‘පුච්ඡාමි තං නාරද එතමත්ථං, පුට්ඨො ච මෙ නාරද මා මුසා භණි;
අත්ථි නු දෙවා පිතරො නු අත්ථි, ලොකො පරො අත්ථි ජනො යමාහූ’’ති.

තත්ථ **ජනො යමාහූති** යං ජනො එවමාහ – ‘‘අත්ථි දෙවා, අත්ථි පිතරො, අත්ථි පරො ලොකො’’ති, තං සබ්බං අත්ථි නු බොති පුච්ඡති.

නාරදො ආහ –

1300. ‘‘අත්ථෙව දෙවා පිතරො ච අත්ථි, ලොකො පරො අත්ථි ජනො යමාහු;
කාමෙසු ගිද්ධා ච නරා පමූළ්හා, ලොකං පරං න විදූ මොහයුත්තා’’ති.

තත්ථ **අත්ථෙව දෙවාති** මහාරාජ, දෙවා ච පිතරො ච අත්ථි, යම්පි ජනො පරලොකමාහ, සොපි අත්ථෙව. **න විදූති** කාමගිද්ධා පන මොහමූළ්හා ජනා පරලොකං න විදන්ති න ජානන්තීති.

තං සුත්වා රාජා පරිහාසං කරොන්තො එවමාහ –

1301. ‘‘අත්ථීති චෙ නාරද සද්දහාසි, නිවෙසනං පරලොකෙ මතානං;
ඉධෙව මෙ පඤ්ච සතානි දෙහි, දස්සාමි තෙ පරලොකෙ සහස්ස’’න්ති.

තත්ථ **නිවෙසනන්ති** නිවාසට්ඨානං. **පඤ්ච සතානීති** පඤ්ච කහාපණසතානි.

අථ නං මහාසත්තො පරිසමජ්ඣෙයෙව ගරහන්තො ආහ –

1302. ‘‘දජ්ජෙමු ඛො පඤ්ච සතානි භොතො, ජඤ්ඤාමු චෙ සීලවන්තං වදඤ්ඤුං;
ලුද්දං තං භොන්තං නිරයෙ වසන්තං, කො චොදයෙ පරලොකෙ සහස්සං.

1303. ‘‘ඉධෙව යො හොති අධම්මසීලො, පාපාචාරො අලසො ලුද්දකම්මො;
න පණ්ඩිතා තස්මිං ඉණං දදන්ති, න හි ආගමො හොති තථාවිධම්හා.

1304. ‘‘දක්ඛඤ්ච පොසං මනුජා විදිත්වා, උට්ඨානකං සීලවන්තං වදඤ්ඤුං;
සයමෙව භොගෙහි නිමන්තයන්ති, කම්මං කරිත්වා පුන මාහරෙසී’’ති.

තත්ථ **ජඤ්ඤාමු චෙති** යදි මයං භවන්තං ‘‘සීලවා එස වදඤ්ඤූ, ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණානං ඉමස්මිං කාලෙ ඉමිනා නාමත්ථොති ජානිත්වා තස්ස තස්ස කිච්චස්ස කාරකො වදඤ්ඤූ’’ති ජානෙය්‍යාම. අථ තෙ වඩ්ඪියා පඤ්ච සතානි දදෙය්‍යාම, ත්වං පන ලුද්දො සාහසිකො මිච්ඡාදස්සනං ගහෙත්වා දානසාලං විද්ධංසෙත්වා පරදාරෙසු අපරජ්ඣසි, ඉතො චුතො නිරයෙ උප්පජ්ජිස්සසි, එවං ලුද්දං තං නිරයෙ වසන්තං භොන්තං තත්ථ ගන්ත්වා කො ‘‘සහස්සං මෙ දෙහී’’ති චොදෙස්සති. **තථාවිධම්හාති** තාදිසා පුරිසා දින්නස්ස ඉණස්ස පුන ආගමො නාම න හොති. **දක්ඛන්ති** ධනුප්පාදනකුසලං. **පුන මාහරෙසීති** අත්තනො කම්මං කරිත්වා ධනං උප්පාදෙත්වා පුන අම්හාකං සන්තකං ආහරෙය්‍යාසි, මා නික්කම්මො වසීති සයමෙව භොගෙහි නිමන්තයන්තීති.

ඉති රාජා තෙන නිග්ගය්හමානො අප්පටිභානො අහොසි. මහාජනො හට්ඨතුට්ඨො හුත්වා ‘‘මහිද්ධිකො දෙවොපි අජ්ජ රාජානං මිච්ඡාදස්සනං විස්සජ්ජාපෙස්සතී’’ති සකලනගරං එකකොලාහලං අහොසි. මහාසත්තස්සානුභාවෙන තදා සත්තයොජනිකාය මිථිලාය තස්ස ධම්මදෙසනං අස්සුණන්තො නාම නාහොසි. අථ මහාසත්තො ‘‘අයං රාජා අතිවිය දළ්හං මිච්ඡාදස්සනං ගණ්හි, නිරයභයෙන නං සන්තජ්ජෙත්වා මිච්ඡාදිට්ඨිං විස්සජ්ජාපෙත්වා පුන දෙවලොකෙන අස්සාසෙස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා ‘‘මහාරාජ, සචෙ දිට්ඨිං න විස්සජ්ජෙස්සසි, එවං අනන්තදුක්ඛං නිරයං ගමිස්සසී’’ති වත්වා නිරයකථං පට්ඨපෙසි –

1305. ‘‘ඉතො චුතො දක්ඛසි තත්ථ රාජ, කාකොලසඞ්ඝෙහි විකස්සමානං;
තං ඛජ්ජමානං නිරයෙ වසන්තං, කාකෙහි ගිජ්ඣෙහි ච සෙනකෙහි;
සඤ්ඡින්නගත්තං රුහිරං සවන්තං, කො චොදයෙ පරලොකෙ සහස්ස’’න්ති.

තත්ථ **කාකොලසඞ්ඝෙහීති** ලොහතුණ්ඩෙහි කාකසඞ්ඝෙහි. **විකස්සමානන්ති** අත්තානං ආකඩ්ඪියමානං තත්ථ නිරයෙ පස්සිස්සසි. **තන්ති** තං භවන්තං.

තං පන කාකොලනිරයං වණ්ණෙත්වා ‘‘සචෙපි එත්ථ න නිබ්බත්තිස්සසි, ලොකන්තරනිරයෙ නිබ්බත්තිස්සසී’’ති වත්වා තං නිරයං දස්සෙතුං ගාථමාහ –

1306. ‘‘අන්ධංතමං තත්ථ න චන්දසූරියා, නිරයො සදා තුමුලො ඝොරරූපො;
සා නෙව රත්තී න දිවා පඤ්ඤායති, තථාවිධෙ කො විචරෙ ධනත්ථිකො’’ති.

තත්ථ **අන්ධං තමන්ති** මහාරාජ, යම්හි ලොකන්තරනිරයෙ මිච්ඡාදිට්ඨිකා නිබ්බත්තන්ති, තත්ථ චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස උප්පත්තිනිවාරණං අන්ධතමං. **සදා තුමුලොති** සො නිරයො නිච්චං බහලන්ධකාරො. **ඝොරරූපොති** භීසනකජාතිකො. **සා නෙව රත්තීති** යා ඉධ රත්ති දිවා ච, සා නෙව තත්ථ පඤ්ඤායති. **කො විචරෙති** කො උද්ධාරං සොධෙන්තො විචරිස්සති.

තම්පිස්ස ලොකන්තරනිරයං විත්ථාරෙන වණ්ණෙත්වා ‘‘මහාරාජ, මිච්ඡාදිට්ඨිං අවිස්සජ්ජෙන්තො න කෙවලං එතදෙව, අඤ්ඤම්පි දුක්ඛං අනුභවිස්සසී’’ති දස්සෙන්තො ගාථමාහ –

1307. ‘‘සබලො ච සාමො ච දුවෙ සුවානා, පවද්ධකායා බලිනො මහන්තා;
ඛාදන්ති දන්තෙහි අයොමයෙහි, ඉතො පණුන්නං පරලොකපත්ත’’න්ති.

තත්ථ **ඉතො පණුන්නන්ති** ඉමම්හා මනුස්සලොකා චුතං. පරතො නිරයෙසුපි එසෙව නයො. තස්මා සබ්බානි තානි නිරයට්ඨානානි නිරයපාලානං උපක්කමෙහි සද්ධිං හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව විත්ථාරෙත්වා තාසං තාසං ගාථානං අනුත්තානානි පදානි වණ්ණෙතබ්බානි.

1308. ‘‘තං ඛජ්ජමානං නිරයෙ වසන්තං, ලුද්දෙහි වාළෙහි අසම්මිගෙහි ච;
සඤ්ඡින්නගත්තං රුහිරං සවන්තං, කො චොදයෙ පරලොකෙ සහස්ස’’න්ති.

තත්ථ **ලුද්දෙහීති** දාරුණෙහි. **වාළෙහීති** දුට්ඨෙහි. **අසම්මිගෙහීති** අසාවහෙහි මිගෙහි, දුක්ඛාවහෙහි සුනඛෙහීති අත්ථො.

1309. ‘‘උසූහි සත්තීහි ච සුනිසිතාහි, හනන්ති විජ්ඣන්ති ච පච්චමිත්තා;
කාළූපකාළා නිරයම්හි ඝොරෙ, පුබ්බෙ නරං දුක්කටකම්මකාරි’’න්ති.

තත්ථ **හනන්ති විජ්ඣන්ති චාති** ජලිතාය අයපථවියං පාතෙත්වා සකලසරීරං ඡිද්දාවඡිද්දං කරොන්තා පහරන්ති චෙව විජ්ඣන්ති ච. **කාළූපකාළාති** එවංනාමකා නිරයපාලා. **නිරයම්හීති** තස්මිං තෙසඤ්ඤෙව වසෙන කාළූපකාළසඞ්ඛාතෙ නිරයෙ. **දුක්කටකම්මකාරින්ති** මිච්ඡාදිට්ඨිවසෙන දුක්කටානං කම්මානං කාරකං.

1310. ‘‘තං හඤ්ඤමානං නිරයෙ වජන්තං, කුච්ඡිස්මිං පස්සස්මිං විප්ඵාලිතූදරං;
සඤ්ඡින්නගත්තං රුහිරං සවන්තං, කො චොදයෙ පරලොකෙ සහස්ස’’න්ති.

තත්ථ **තන්ති** තං භවන්තං තත්ථ නිරයෙ තථා හඤ්ඤමානං. **වජන්තන්ති** ඉතො චිතො ච ධාවන්තං. **කුච්ඡිස්මින්ති** කුච්ඡියඤ්ච පස්සෙ ච හඤ්ඤමානං විජ්ඣියමානන්ති අත්ථො.

1311. ‘‘සත්තී උසූ තොමරභිණ්ඩිවාලා, විවිධාවුධා වස්සන්ති තත්ථ දෙවා;
පතන්ති අඞ්ගාරමිවච්චිමන්තො, සිලාසනී වස්සති ලුද්දකම්මෙ’’ති.

තත්ථ **අඞ්ගාරමිවච්චිමන්තොති** ජලිතඅඞ්ගාරා විය අච්චිමන්තා ආවුධවිසෙසා පතන්ති. **සිලාසනීති** ජලිතසිලාසනි. **වස්සති ලුද්දකම්මෙති** යථා නාම දෙවෙ වස්සන්තෙ අසනි පතති, එවමෙව ආකාසෙ සමුට්ඨාය විච්ඡිට්ටායමානං ජලිතසිලාවස්සං තෙසං ලුද්දකම්මානං උපරි පතති.

1312. ‘‘උණ්හො ච වාතො නිරයම්හි දුස්සහො, න තම්හි සුඛං ලබ්භති ඉත්තරම්පි;
තං තං විධාවන්තමලෙනමාතුරං, කො චොදයෙ පරලොකෙ සහස්ස’’න්ති.

තත්ථ **ඉත්තරම්පීති** පරිත්තකම්පි. **විධාවන්තන්ති** විවිධා ධාවන්තං.

1313. ‘‘සන්ධාවමානම්පි රථෙසු යුත්තං, සජොතිභූතං පථවිං කමන්තං;
පතොදලට්ඨීහි සුචොදයන්තං, කො චොදයෙ පරලොකෙ සහස්ස’’න්ති.

තත්ථ **රථෙසු යුත්තන්ති** වාරෙන වාරං තෙසු ජලිතලොහරථෙසු යුත්තං. **කමන්තන්ති** අක්කමමානං. **සුචොදයන්තන්ති** සුට්ඨු චොදයන්තං.

1314. ‘‘තමාරුහන්තං ඛුරසඤ්චිතං ගිරිං, විභිංසනං පජ්ජලිතං භයානකං;
සඤ්ඡින්නගත්තං රුහිරං සවන්තං, කො චොදයෙ පරලොකෙ සහස්ස’’න්ති.

තත්ථ **තමාරුහන්තන්**ති තං භවන්තං ජලිතාවුධපහාරෙ අසහිත්වා ජලිතඛුරෙහි සඤ්චිතං ජලිතලොහපබ්බතං ආරුහන්තං.

1315. ‘‘තමාරුහන්තං පබ්බතසන්නිකාසං, අඞ්ගාරරාසිං ජලිතං භයානකං;
සුදඩ්ඪගත්තං කපණං රුදන්තං, කො චොදයෙ පරලොකෙ සහස්ස’’න්ති.

තත්ථ **සුදඩ්ඪගත්තන්**ති සුට්ඨු දඩ්ඪසරීරං.

1316. ‘‘අබ්භකූටසමා උච්චා, කණ්ටකනිචිතා දුමා;
අයොමයෙහි තික්ඛෙහි, නරලොහිතපායිහී’’ති.

තත්ථ **කණ්ටකනිචිතා**ති ජලිතකණ්ටකෙහි චිතා. **‘‘අයොමයෙහී’’**ති ඉදං යෙහි කණ්ටකෙහි ආචිතා, තෙ දස්සෙතුං වුත්තං.

1317. ‘‘තමාරුහන්ති නාරියො, නරා ච පරදාරගූ;
චොදිතා සත්තිහත්ථෙහි, යමනිද්දෙසකාරිහී’’ති.

තත්ථ **තමාරුහන්තී**ති තං එවරූපං සිම්බලිරුක්ඛං ආරුහන්ති. **යමනිද්දෙසකාරිහී**ති යමස්ස වචනකරෙහි, නිරයපාලෙහීති අත්ථො.

1318. ‘‘තමාරුහන්තං නිරයං, සිම්බලිං රුහිරමක්ඛිතං;
විදඩ්ඪකායං විතචං, ආතුරං ගාළ්හවෙදනං.

1319. ‘‘පස්සසන්තං මුහුං උණ්හං, පුබ්බකම්මාපරාධිකං;
දුමග්ගෙ විතචං ගත්තං, කො තං යාචෙය්‍ය තං ධන’’න්ති.

තත්ථ **විදඩ්ඪකායන්**ති විහිංසිතකායං. **විතචන්**ති චම්මමංසානං ඡිද්දාවඡිද්දං ඡින්නතාය කොවිළාරපුප්ඵං විය කිංසුකපුප්ඵං විය ච.

1320. ‘‘අබ්භකූටසමා උච්චා, අසිපත්තාචිතා දුමා;
අයොමයෙහි තික්ඛෙහි, නරලොහිතපායිහී’’ති.

තත්ථ **අසිපත්තාචිතා**ති අසිමයෙහි පත්තෙහි චිතා.

1321. ‘‘තමාරුහන්තං අසිපත්තපාදපං, අසීහි තික්ඛෙහි ච ඡිජ්ජමානං;
සඤ්ඡින්නගත්තං රුහිරං සවන්තං, කො චොදයෙ පරලොකෙ සහස්ස’’න්ති.

තත්ථ **තමාරුහන්තන්**ති තං භවන්තං නිරයපාලානං ආවුධපහාරෙ අසහිත්වා ආරුහන්තං.

1322. ‘‘තතො නික්ඛන්තමත්තං තං, අසිපත්තාචිතා දුමා;
සම්පතිතං වෙතරණිං, කො තං යාචෙය්‍ය තං ධන’’න්ති.

තත්ථ **සම්පතිතන්**ති පතිතං.

1323. ‘‘ඛරා ඛාරොදිකා තත්තා, දුග්ගා වෙතරණී නදී;
අයොපොක්ඛරසඤ්ඡන්නා, තික්ඛා පත්තෙහි සන්දති’’.

තත්ථ **ඛරා**ති ඵරුසා. **අයොපොක්ඛරසඤ්ඡන්නා**ති අයොමයෙහි තිඛිණපරියන්තෙහි පොක්ඛරපත්තෙහි සඤ්ඡන්නා. **පත්තෙහී**ති තෙහි පත්තෙහි සා නදී තික්ඛා හුත්වා සන්දති.

1324. ‘‘තත්ථ සඤ්ඡින්නගත්තං තං, වුය්හන්තං රුහිරමක්ඛිතං;
වෙතරඤ්ඤෙ අනාලම්බෙ, කො තං යාචෙය්‍ය තං ධන’’න්ති.

තත්ථ **වෙතරඤ්ඤෙ**ති වෙතරණීඋදකෙ.

ඉමං පන මහාසත්තස්ස නිරයකථං සුත්වා රාජා සංවිග්ගහදයො මහාසත්තඤ්ඤෙව තාණගවෙසී හුත්වා ආහ –

1325. ‘‘වෙධාමි රුක්ඛො විය ඡිජ්ජමානො, දිසං න ජානාමි පමූළ්හසඤ්ඤො;
භයානුතප්පාමි මහා ච මෙ භයා, සුත්වාන කථා තව භාසිතා ඉසෙ.

1326. ‘‘ආදිත්තෙ වාරිමජ්ඣංව, දීපංවොසෙ මහණ්ණවෙ;
අන්ධකාරෙව පජ්ජොතො, ත්වං නොසි සරණං ඉසෙ.

1327.“අත්ථඤ්ච ධම්මං අනුසාස මං ඉසෙ, අතීතමද්ධා අපරාධිතං මයා;
ආචික්ඛ මෙ නාරද සුද්ධිමග්ගං, යථා අහං නො නිරයං පතෙය්‍ය”න්ති.

තත්ථ **භයානුතප්පාමීති** අත්තනා කතස්ස පාපස්ස භයෙන අනුතප්පාමි. **මහා ච මෙ භයාති** මහන්තඤ්ච මෙ නිරයභයං උප්පන්නං. **දීපංචොසෙති** දීපංච ඔසෙ. ඉදං වුත්තං හොති – ආදිත්තෙ කාලෙ වාරිමජ්ඣෙ විය භින්නනාවානං ඔසෙ අණ්ණවෙ පතිට්ඨං අලභමානානං දීපං විය අන්ධකාරගතානං පජ්ජොතො විය ච ත්වං නො ඉසෙ සරණං භව. **අතීතමද්ධා අපරාධිතං මයාති** එකංසෙන මයා අතීතං කම්මං අපරාධිතං විරාධිතං, කුසලං අතික්කමිත්වා අකුසලමෙව කතන්ති.

අථස්ස මහාසත්තො විසුද්ධිමග්ගං ආචික්ඛිතුං සම්මාපටිපන්නෙ පොරාණකරාජානො උදාහරණවසෙන දස්සෙන්තො ආහ –

1328.“යථා අහු ධතරට්ඨො, වෙස්සාමිත්තො අට්ඨකො යාමතග්ගි;
උසින්දරො චාපි සිවී ච රාජා, පරිචාරකා සමණබ්‍රාහ්මණානං.

1329.“එතෙ චඤ්ඤෙ ච රාජානො, යෙ සග්ගවිසයං ගතා;
අධම්මං පරිවජ්ජෙත්වා, ධම්මං චර මහීපති.

1330.“අන්නහත්ථා ච තෙ බ්‍යම්හෙ, ඝොසයන්තු පුරෙ තව;
‘කො ඡාතො කො ච තසිතො, කො මාලං කො විලෙපනං;
නානාරත්තානං වත්ථානං, කො නග්ගො පරිදහිස්සති.

1331.‘කො පන්ථෙ ඡත්තමානෙති, පාදුකා ච මුදූ සුභා’;
ඉති සායඤ්ච පාතො ච, ඝොසයන්තු පුරෙ තව.

1332.“ජිණ්ණං පොසං ගවාස්සඤ්ච, මාස්සු යුඤ්ජ යථා පුරෙ;
පරිහාරඤ්ච දජ්ජාසි, අධිකාරකතො බලී”ති.

තත්ථ **එතෙ චාති** යථා එතෙ ච ධතරට්ඨො වෙස්සාමිත්තො අට්ඨකො යාමතග්ගි උසින්දරො සිවීති ඡ රාජානො අඤ්ඤෙ ච ධම්මං චරිත්වා සග්ගවිසයං ගතා, එවං ත්වම්පි අධම්මං පරිවජ්ජෙත්වා ධම්මං චර. **කො ඡාතොති** මහාරාජ, තව බ්‍යම්හෙ පුරෙ රාජනිවෙසනෙ චෙව නගරෙ ච අන්නහත්ථා පුරිසා “කො ඡාතො, කො තසිතො”ති තෙසං දාතුකාමතාය ඝොසෙන්තු. **කො මාලන්ති** කො මාලං ඉච්ඡති, කො විලෙපනං ඉච්ඡති, නානාරත්තානං වත්ථානං යං යං ඉච්ඡති, තං තං කො නග්ගො පරිදහිස්සතීති ඝොසෙන්තු. **කො පන්ථෙ ඡත්තමානෙතීති** කො පන්ථෙ ඡත්තං ධාරයිස්සති. **පාදුකා චාති** උපාහනා ච මුදූ සුභා කො ඉච්ඡති.

ජිණ්ණං පොසන්ති යො තෙ උපට්ඨාකෙසු අමච්චො වා අඤ්ඤො වා පුබ්බෙ කතූපකාරො ජරාජිණ්ණකාලෙ යථා පොරාණකාලෙ කම්මං කාතුං න සක්කොති, යෙපි තෙ ගවාස්සාදයො ජිණ්ණතාය කම්මං කාතුං න සක්කොන්ති, තෙසු එකම්පි පුබ්බෙ විය කම්මෙසු මා යොජයි. ජිණ්ණකාලස්මිඤ්හි තෙ තානි කම්මානි කාතුං න සක්කොන්ති. **පරිහාරඤ්චාති** ඉධ පරිවාරො “පරිහාරො”ති වුත්තො. ඉදං වුත්තං හොති – යො ච තෙ බලී හුත්වා අධිකාරකතො පුබ්බෙ කතූපකාරො හොති, තස්ස ජරාජිණ්ණකාලෙ යථාපොරාණපරිවාරං දදෙය්‍යාසි. අසප්පුරිසා හි අත්තනො උපකාරකානං උපකාරං කාතුං සමත්ථකාලෙයෙව සම්මානං කරොන්ති, සමත්ථකාලෙ පන න ඔලොකෙන්ති. සප්පුරිසා පන අසමත්ථකාලෙපි තෙසං තථෙව සක්කාරං කරොන්ති, තස්මා තුවම්පි එවං කරෙය්‍යාසීති.

ඉති මහාසත්තො රඤ්ඤො දානකථඤ්ච සීලකථඤ්ච කථෙත්වා ඉදානි යස්මා අයං රාජා අත්තනො අත්තභාවෙ රථෙන උපමෙත්වා වණ්ණියමානෙ තුස්සිස්සති, තස්මාස්ස සබ්බකාමදුහරථොපමාය ධම්මං දෙසෙන්තො ආහ –

1333.“කායො තෙ රථසඤ්ඤාතො, මනොසාරථිකො ලහු;
අවිහිංසාසාරිතක්ඛො, සංවිභාගපටිච්ඡදො.

1334.“පාදසඤ්ඤමනෙමියො, හත්ථසඤ්ඤමපක්ඛරො;
කුච්ඡිසඤ්ඤමනබ්භන්තො, වාචාසඤ්ඤමකූජනො.

1335.“සච්චවාක්‍යසමත්තඞ්ගො, අපෙසුඤ්ඤසුසඤ්ඤතො;
ගිරාසඛිලනෙලඞ්ගො, මිතභාණිසිලෙසිතො.

1336.“සද්ධාලොභසුසඞ්ඛාරො, නිවාතඤ්ජලිකුබ්බරො;
අථද්ධතානතීසාකො, සීලසංවරනන්ධනො.

1337.“අක්කොධනමනුග්ඝාතී, ධම්මපණ්ඩරඡත්තකො;
බාහුසච්චමපාලම්බො, ඨිතචිත්තමුපාධියො.

1338.“කාලඤ්ඤුතාචිත්තසාරො, වෙසාරජ්ජතිදණ්ඩකො;
නිවාතවුත්තියොත්තකො, අනතිමානයුගො ලහු.

1339.“අලීනචිත්තසන්ථාරො, වුද්ධිසෙවී රජොහතො;
සතිපතොදො ධීරස්ස, ධිති යොගො ච රස්මියො.

1340.“මනො දන්තං පථං නෙති, සමදන්තෙහි වාහිහි;
ඉච්ඡා ලොභො ච කුම්මග්ගො, උජුමග්ගො ච සංයමො.

1341.“රූපෙ සද්දෙ රසෙ ගන්ධෙ, වාහනස්ස පධාවතො;
පඤ්ඤා ආකොටනී රාජ, තත්ථ අත්තාව සාරථි.

1342.“සචෙ එතෙන යානෙන, සමචරියා දළ්හා ධිති;
සබ්බකාමදුහො රාජ, න ජාතු නිරයං වජෙ”ති.

තත්ථ **රථසඤ්ඤාතොති** මහාරාජ, තව කායො රථොති සඞ්ඛාතො හොතු. **මනොසාරථිකොති** මනසඞ්ඛාතෙන කුසලචිත්තෙන සාරථිනා සමන්නාගතො. **ලහූති** විගතථිනමිද්ධතාය සල්ලහුකො. **අවිහිංසාසාරිතක්ඛොති** අවිහිංසාමයෙන සාරිතෙන සුට්ඨු පරිනිට්ඨිතෙන අක්ඛෙන සමන්නාගතො. **සංවිභාගපටිච්ඡදොති** දානසංවිභාගමයෙන පටිච්ඡදෙන සමන්නාගතො. **පාදසඤ්ඤමනෙමියොති** පාදසංයමමයාය නෙමියා සමන්නාගතො. **හත්ථසඤ්ඤමපක්ඛරොති** හත්ථසංයමමයෙන පක්ඛරෙන සමන්නාගතො. **කුච්ඡිසඤ්ඤමනබ්භන්තොති** කුච්ඡිසංයමසඞ්ඛාතෙන මිතභොජනමයෙන තෙලෙන අබ්භන්තො. “අබ්භඤ්ජිතබ්බො නාභි හොතූ”තිපි පාඨො. **වාචාසඤ්ඤමකූජනොති** වාචාසංයමෙන අකූජනො.

සච්චවාක්‍යසමත්තඞ්ගොති සච්චවාක්‍යෙන පරිපුණ්ණඅඞ්ගො අඛණ්ඩරථඞ්ගො. **අපෙසුඤ්ඤසුසඤ්ඤතොති** අපෙසුඤ්ඤෙන සුට්ඨු සඤ්ඤතො සමුස්සිතො. **ගිරාසඛිලනෙලඞ්ගොති** සඛිලාය සණ්හවාචාය නිද්දොසඞ්ගො මට්ඨරථඞ්ගො. **මිතභාණිසිලෙසිතො** මිතභාණසඞ්ඛාතෙන සිලෙසෙන සුට්ඨු සම්බන්ධො. **සද්ධාලොභසුසඞ්ඛාරොති** කම්මඵලසද්දහනසද්ධාමයෙන ච අලොභමයෙන ච සුන්දරෙන අලඞ්කාරෙන සමන්නාගතො. **නිවාතඤ්ජලිකුබ්බරොති** සීලවන්තානං නිවාතමයෙන චෙව අඤ්ජලිකම්මමයෙන ච කුබ්බරෙන සමන්නාගතො. **අථද්ධතානතීසාකොති** සඛිලසම්මොදභාවසඞ්ඛාතාය අථද්ධතාය අනතඊසො, ථොකනතඊසොති අත්ථො. **සීලසංවරනන්ධනොති** අඛණ්ඩපඤ්චසීලචක්ඛුන්ද්‍රියාදිසංවරසඞ්ඛාතාය නන්ධනරජ්ජුයා සමන්නාගතො.

අක්කොධනමනුග්ඝාතීති අක්කොධනභාවසඞ්ඛාතෙන අනුග්ඝාතෙන සමන්නාගතො. **ධම්මපණ්ඩර-ඡත්තකොති** දසකුසලධම්මසඞ්ඛාතෙන පණ්ඩරච්ඡත්තෙන සමන්නාගතො. **බාහුසච්චමපාලම්බොති** අත්ථසන්නිස්සිතබහුස්සුතභාවමයෙන අපාලම්බෙන සමන්නාගතො. **ධීතචිත්තමුපාධියොති** ලොකධම්මෙහි අවිකම්පනභාවෙන සුට්ඨු ඨිතඑකග්ගභාවප්පත්තචිත්තසඞ්ඛාතෙන උපාධිනා උත්තරත්ථරණෙන වා රාජාසනෙන සමන්නාගතො. **කාලඤ්ඤුතාචිත්තසාරොති** “අයං දානස්ස දින්නකාලො, අයං සීලස්ස රක්ඛනකාලො”ති එවං කාලඤ්ඤුතාසඞ්ඛාතෙන කාලං ජානිත්වා කතෙන චිත්තෙන කුසලසාරෙන සමන්නාගතො. ඉදං වුත්තං හොති – යථා, මහාරාජ, රථස්ස නාම ආණිං ආදිං කත්වා දබ්බසම්භාරජාතං පරිසුද්ධං සාරමයඤ්ච ඉච්ඡිතබ්බං, එවඤ්හි සො රථො අද්ධානක්ඛමො හොති, එවං තවපි කායරථො කාලං ජානිත්වා කතෙන චිත්තෙන පරිසුද්ධෙන දානාදිකුසලසාරෙන සමන්නාගතො හොතූති. **වෙසාරජ්ජතිදණ්ඩකොති** පරිසමජ්ඣෙ කථෙන්තස්සපි විසාරදභාවසඞ්ඛාතෙන තිදණ්ඩෙන සමන්නාගතො. **නිවාතවුත්තියොත්තකොති** ඔවාදෙ පවත්තනසඞ්ඛාතෙන මුදුනා ධුරයොත්තෙන සමන්නාගතො . මුදුනා හි ධුරයොත්තෙන බද්ධරථං සින්ධවා සුඛං වහන්ති, එවං තව කායරථොපි පණ්ඩිතානං ඔවාදප්පවත්තිතාය ආබද්ධො සුඛං යාතූති අත්ථො. **අනතිමානයුගො ලහූති** අනතිමානසඞ්ඛාතෙන ලහුකෙන යුගෙන සමන්නාගතො.

අලීනචිත්තසන්ථාරොති යථා රථො නාම දන්තමයෙන උළාරෙන සන්ථාරෙන සොභති, එවං තව කායරථොපි දානාදිනා අලීනඅසඞ්කුටිතචිත්තසන්ථාරො හොතු. **වුද්ධිසෙවී රජොහතොති** යථා රථො නාම විසමෙන රජුට්ඨානමග්ගෙන ගච්ඡන්තො රජොකිණ්ණො න සොභති, සමෙන විරජෙන මග්ගෙන ගච්ඡන්තො සොභති, එවං තව කායරථොපි පඤ්ඤාවුද්ධිසෙවිතාය සමතලං උජුමග්ගං පටිපජ්ජිත්වා හතරජො හොතු. **සතිපතොදො ධීරස්සාති** පණ්ඩිතස්ස තව තස්මිං කායරථෙ සුපතිට්ඨිතසතිපතොදො හොතු. **ධිති යොගො ච රස්මියොති** අබ්බොච්ඡින්නවීරියසඞ්ඛාතා ධිති ච හිතප්පටිපත්තියං යුඤ්ජනභාවසඞ්ඛාතො යොගො ච තව තස්මිං කායරථෙ වට්ටිතා ථිරා රස්මියො හොන්තු. **මනො දන්තං පථං නෙති, සමදන්තෙහි වාහිහීති** යථා රථො නාම විසමදන්තෙහි සින්ධවෙහි උප්පථං යාති, සමදන්තෙහි සමසික්ඛිතෙහි යුත්තො උජුපථමෙව අන්වෙති, එවං මනොපි දන්තං නිබ්බිසෙවනං කුම්මග්ගං පහාය උජුමග්ගං ගණ්හාති. තස්මා සුදන්තං ආචාරසම්පන්නං චිත්තං තව කායරථස්ස සින්ධවකිච්චං සාධෙතු. **ඉච්ඡාලොභො චාති** අප්පත්තෙසු වත්ථූසු ඉච්ඡා, පත්තෙසු ලොභොති අයං ඉච්ඡා ච ලොභො ච කුම්මග්ගො නාම. කුටිලො අනුජුමග්ගො අපායමෙව නෙති. දසකුසලකම්මපථවසෙන පන අට්ඨඞ්ගිකමග්ගවසෙන වා පවත්තො සීලසංයමො උජුමග්ගො නාම. සො තව කායරථස්ස මග්ගො හොතු.

රූපෙති එතෙසු මනාපියෙසු රූපාදීසු කාමගුණෙසු නිමිත්තං ගහෙත්වා ධාවන්තස්ස තව කායරථස්ස උප්පථං පටිපන්නස්ස රාජරථස්ස සින්ධවෙ ආකොටෙත්වා නිවාරණපතොදයට්ඨි විය පඤ්ඤා ආකොටනී හොතු. සා හි තං උප්පථගමනතො නිවාරෙත්වා උජුං සුචරිතමග්ගං ආරොපෙස්සති. **තත්ථ අත්තාව සාරථීති** තස්මිං පන තෙ කායරථෙ

අඤ්ඤො සාරථී නාම නත්ථි, තව අත්තාව සාරථී හොතු. **සචෙ එතෙන යානෙනාති** මහාරාජ, යස්සෙතං එවරූපං යානං සචෙ අත්ථි, එතෙන යානෙන. **සමචරියා දළ්හා ධිතීති** යස්ස සමචරියා ච ධිති ච දළ්හා හොති ථිරා, සො එතෙන යානෙන යස්මා එස රථො සබ්බකාමදුහො රාජ, යථාධිප්පෙතෙ සබ්බකාමෙ දෙති, තස්මා න ජාතු නිරයං වජෙ, එකංසෙනෙතං ධාරෙහි, එවරූපෙන යානෙන නිරයං න ගච්ඡසීති අත්ථො. ඉති ඛො, මහාරාජ, යං මං අවච ''ආචික්ඛ මෙ, නාරද, සුද්ධිමග්ගං, යථා අහං නො නිරයෙ පතෙයා''න්ති, අයං තෙ සො මයා අනෙකපරියායෙන අක්ඛාතොති.

එවමස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා මිච්ඡාදිට්ඨිං ජහාපෙත්වා සීලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා ''ඉතො පට්ඨාය පාපමිත්තෙ පහාය කල්‍යාණමිත්තෙ උපසඞ්කම, නිච්චං අප්පමත්තො හොහී''ති ඔවාදං දත්වා රාජධීතු ගුණං වණ්ණෙත්වා රාජපරිසාය ච රාජොරොධානඤ්ච ඔවාදං දත්වා මහන්තෙනානුභාවෙන තෙසං පස්සන්තානඤ්ඤෙව බ්‍රහ්මලොකං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි මයා දිට්ඨිජාලං භින්දිත්වා උරුවෙලකස්සපො දමිතොයෙවා''ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙන්තො ඉමා ගාථා අභාසි –

1343. ''අලාතො දෙවදත්තොසි, සුනාමො ආසි භද්දජි;
විජයො සාරිපුත්තොසි, මොග්ගල්ලානොසි බීජකො.

1344. ''සුනක්ඛත්තො ලිච්ඡවිපුත්තො, ගුණො ආසි අචෙලකො;
ආනන්දො සා රුචා ආසි, යා රාජානං පසාදයි.

1345. ''උරුවෙලකස්සපො රාජා, පාපදිට්ඨි තදා අහු;
මහාබ්‍රහ්මා බොධිසත්තො, එවං ධාරෙථ ජාතක''න්ති.

මහානාරදකස්සපජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[546] 9. විධුරජාතකවණ්ණනා

චතුපොසථකණ්ඩං

පණ්ඩු කිසියාසි දුබ්බලාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අත්තනො පඤ්ඤාපාරමිං ආරබ්භ කථෙසි. එකදිවසඤ්හි භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො, සත්ථා මහාපඤ්ඤො පුථුපඤ්ඤො ගම්භීරපඤ්ඤො ජවනපඤ්ඤො හාසපඤ්ඤො තික්ඛපඤ්ඤො නිබ්බෙධිකපඤ්ඤො පරප්පවාදමද්දනො, අත්තනො පඤ්ඤානුභාවෙන ඛත්තියපණ්ඩිතාදීහි අභිසඞ්ඛතෙ සුඛුමපඤ්හෙ භින්දිත්වා තෙ දමෙත්වා නිබ්බිසෙවනෙ කත්වා තීසු සරණෙසු චෙව සීලෙසු ච පතිට්ඨාපෙත්වා අමතගාමිමග්ගං පටිපාදෙසී''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''අනච්ඡරියං, භික්ඛවෙ, යං තථාගතො පරමාභිසම්බොධිප්පත්තො පරප්පවාදං භින්දිත්වා ඛත්තියාදයො දමෙය්‍ය. පුරිමභවස්මිඤ්හි බොධිඤාණං පරියෙසන්තොපි තථාගතො පඤ්ඤවා පරප්පවාදමද්දනොයෙව. තථා හි අහං විධුරකාලෙ සට්ඨියොජනුබ්බෙධෙ කාළපබ්බතමුද්ධනි පුණ්ණකං නාම යක්ඛසෙනාපතිං අත්තනො ඤාණබලෙනෙව දමෙත්වා නිබ්බිසෙවනං කත්වා පඤ්චසීලෙසු පතිට්ඨාපෙන්තො අත්තනො ජීවිතං දාපෙසි''න්ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කුරුරට්ඨෙ ඉන්දපත්ථනගරෙ ධනඤ්චයකොරබ්‍යො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. විධුරපණ්ඩිතො නාම අමච්චො තස්ස අත්ථධම්මානුසාසකො අහොසි. සො මධුරකථො මහාධම්මකථිකො සකලජම්බුදීපෙ රාජානො හත්ථිකන්තවීණාසරෙන පලුද්ධහත්ථිනො විය අත්තනො මධුරධම්මදෙසනාය පලොභෙත්වා තෙසං සකසකරජ්ජානි ගන්තුං අදදමානො බුද්ධලීලාය මහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙන්තො මහන්තෙන යසෙන තස්මිං නගරෙ පටිවසි.

තදා හි බාරාණසියම්පි ගිහිසහායකා චත්තාරො බ්‍රාහ්මණමහාසාලා මහල්ලකකාලෙ කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා වනමූලඵලාහාරා තත්ථෙව චිරං වසිත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය චාරිකං චරමානා අඞ්ගරට්ඨෙ කාලචම්පානගරං පත්වා රාජුය්‍යානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ භික්ඛාය නගරං පවිසිංසු. තත්ථ චත්තාරො සහායකා කුටුම්බිකා තෙසං ඉරියාපථෙසු පසීදිත්වා වන්දිත්වා භික්ඛාභාජනං ගහෙත්වා එකෙකං අත්තනො නිවෙසනෙ නිසීදාපෙත්වා පණීතෙන ආහාරෙන පරිවිසිත්වා පටිඤ්ඤං ගාහාපෙත්වා උය්‍යානෙයෙව වාසාපෙසුං. තෙ චත්තාරො තාපසා චතුන්නං කුටුම්බිකානං ගෙහෙසු නිබද්ධං භුඤ්ජිත්වා දිවාවිහාරත්ථාය එකො තාපසො තාවතිංසභවනං ගච්ඡති, එකො නාගභවනං, එකො සුපණ්ණභවනං, එකො කොරබ්‍යරඤ්ඤො මිගාජිනඋය්‍යානං ගච්ඡති. තෙසු යො දෙවලොකං ගන්ත්වා දිවාවිහාරං කරොති, සො සක්කස්ස යසං ඔලොකෙත්වා අත්තනො උපට්ඨාකස්ස තමෙව වණ්ණෙති. යො නාගභවනං ගන්ත්වා දිවාවිහාරං කරොති, සො නාගරාජස්ස සම්පත්තිං ඔලොකෙත්වා අත්තනො උපට්ඨාකස්ස තමෙව වණ්ණෙති. යො සුපණ්ණභවනං ගන්ත්වා දිවාවිහාරං කරොති, සො සුපණ්ණරාජස්ස විභූතිං ඔලොකෙත්වා අත්තනො උපට්ඨාකස්ස තමෙව වණ්ණෙති. යො ධනඤ්චයකොරබ්‍යරාජස්ස උය්‍යානං ගන්ත්වා දිවාවිහාරං කරොති, සො ධනඤ්චයකොරබ්‍යරඤ්ඤො සිරිසොභග්ගං ඔලොකෙත්වා අත්තනො උපට්ඨාකස්ස තමෙව වණ්ණෙති.

තෙ චත්තාරොපි ජනා තං තදෙව ඨානං පත්ථෙත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා ආයුපරියොසානෙ එකො සක්කො හුත්වා නිබ්බත්ති, එකො සපුත්තදාරො නාගභවනෙ නාගරාජා හුත්වා නිබ්බත්ති, එකො සුපණ්ණභවනෙ

සිම්බලිවිමානෙ සුපණ්ණරාජා හුත්වා නිබ්බත්ති. එකො ධනඤ්චයකොරබ්‍යරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්ති. තෙපි තාපසා අපරිහීනජ්ඣානා කාලං කත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තිංසු. කොරබ්‍යකුමාරො වුඩ්ඪිමන්වාය පිතු අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨහිත්වා ධම්මෙන සමෙන රජ්ජං කාරෙසි. සො පන ජූතවිත්තකො අහොසි. සො විධුරපණ්ඩිතස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා දානං දෙති, සීලං රක්ඛති, උපොසථං උපවසති.

සො එකදිවසං සමාදින්නුපොසථො ''විවෙකමනුබ්‍රූහිස්සාමී''ති උය්‍යානං ගන්ත්වා මනුඤ්ඤට්ඨානෙ නිසීදිත්වා සමණධම්මං අකාසි. සක්කොපි සමාදින්නුපොසථො ''දෙවලොකෙ පලිබොධො හොතී''ති මනුස්සලොකෙ තමෙව උය්‍යානං ආගන්ත්වා එකස්මිං මනුඤ්ඤට්ඨානෙ නිසීදිත්වා සමණධම්මං අකාසි. වරුණනාගරාජාපි සමාදින්නුපොසථො ''නාගභවනෙ පලිබොධො හොතී''ති තත්ථෙවාගන්ත්වා එකස්මිං මනුඤ්ඤට්ඨානෙ නිසීදිත්වා සමණධම්මං අකාසි. සුපණ්ණරාජාපි සමාදින්නුපොසථො ''සුපණ්ණභවනෙ පලිබොධො හොතී''ති තත්ථෙවාගන්ත්වා එකස්මිං මනුඤ්ඤට්ඨානෙ නිසීදිත්වා සමණධම්මං අකාසි. තෙපි චත්තාරො ජනා සායන්හසමයෙ සකට්ඨානෙහි නික්ඛමිත්වා මඞ්ගලපොක්ඛරණීතීරෙ සමාගන්ත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං ඔලොකෙත්වා පුබ්බසිනෙහවසෙන සමග්ගා සම්මොදමානා හුත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං මෙත්තචිත්තං උපට්ඨපෙත්වා මධුරපටිසන්ථාරං කරිංසු. තෙසු සක්කො මඞ්ගලසිලාපට්ටෙ නිසීදි, ඉතරෙපි අත්තනො අත්තනො යුත්තාසනං ඤත්වා නිසීදිංසු. අථ නෙ සක්කො ආහ ''මයං චත්තාරොපි රාජානොව , අම්හෙසු පන කස්ස සීලං මහන්ත''න්ති? අථ නං වරුණනාගරාජා ආහ ''තුම්හාකං තිණ්ණං ජනානං සීලතො මය්හං සීලං මහන්ත''න්ති. ''කිමෙත්ථ කාරණ''න්ති? ''අයං සුපණ්ණරාජා අම්හාකං ජාතානම්පි අජාතානම්පි පච්චාමිත්තොව, අහං එවරූපං අම්හාකං ජීවිතක්ඛයකරං පච්චාමිත්තං දිස්වාපි කොධං න කරොමි, ඉමිනා කාරණෙන මම සීලං මහන්ත''න්ති වත්වා ඉදං දසකනිපාතෙ චතුපොසථජාතකෙ පඨමං ගාථමාහ –

''යො කොපනෙය්‍යෙ න කරොති කොපං, න කුජ්ඣති සප්පුරිසො කදාචි;
කුද්ධොපි සො නාවිකරොති කොපං, තං වෙ නරං සමණමාහු ලොකෙ''ති. (ජා. 1.10.24);

තත්ථ **යොති** ඛත්තියාදීසු යො කොචි. **කොපනෙය්‍යෙති** කුජ්ඣිතබ්බයුත්තකෙ පුග්ගලෙ ඛන්තිවාදීතාපසො විය කොපං න කරොති. **කදාචීති** යො කිස්මිඤ්චි කාලෙ න කුජ්ඣතෙව. **කුද්ධොපීති** සචෙ පන සො සප්පුරිසො කුජ්ඣති, අථ කුද්ධොපි තං කොපං නාවිකරොති චූළබොධිතාපසො විය. **තං වෙ නරන්ති** මහාරාජානො තං වෙ පුරිසං සමිතපාපතාය ලොකෙ පණ්ඩිතා ''සමණ''න්ති කථෙන්ති. ඉමෙ පන ගුණා මයි සන්ති, තස්මා මමෙව සීලං මහන්තන්ති.

තං සුත්වා සුපණ්ණරාජා ''අයං නාගො මම අග්ගභක්ඛො, යස්මා පනාහං එවරූපං අග්ගභක්ඛං දිස්වාපි ඛුදං අධිවාසෙත්වා ආහාරහෙතු පාපං න කරොමි, තස්මා මමෙව සීලං මහන්ත''න්ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

''ඌනූදරො යො සහතෙ ජිඝච්ඡං, දන්තො තපස්සී මිතපානභොජනො;
ආහාරහෙතු න කරොති පාපං, තං වෙ නරං සමණමාහු ලොකෙ''ති. (ජා. 1.10.25);

තත්ථ **දන්තොති** ඉන්ද්‍රියදමනෙන සමන්නාගතො. **තපස්සීති** තපනිස්සිතකො. **ආහාරහෙතූති** අතිජිඝච්ඡපිළිතොපි යො පාපං ලාමකකම්මං න කරොති ධම්මසෙනාපතිසාරිපුත්තත්ථෙරො විය. අහං පනජ්ජ ආහාරහෙතු පාපං න කරොමි, තස්මා මමෙව සීලං මහන්තන්ති.

තතො සක්කො දෙවරාජා ''අහං නානප්පකාරං සුඛපදට්ඨානං දෙවලොකසම්පත්තිං පහාය සීලරක්ඛණත්ථාය මනුස්සලොකං ආගතො, තස්මා මමෙව සීලං මහන්ත''න්ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

''ඛිඩ්ඩං රතිං විප්පජහිත්වාන සබ්බං, න චාලිකං භාසති කිඤ්චි ලොකෙ;
විභූසට්ඨානා විරතො මෙථුනස්මා, තං වෙ නරං සමණමාහු ලොකෙ''ති. (ජා. 1.10.26);

තත්ථ **ඛිඩ්ඩන්ති** කායිකවාචසිකඛිඩ්ඩං. **රතින්ති** දිබ්බකාමගුණරතිං. **කිඤ්චීති** අප්පමත්තකම්පි. **විභූසට්ඨානාති** මංසවිභූසා ඡවිවිභූසාති ද්වෙ විභූසා. තත්ථ අජ්ඣොහරණීයාහාරො මංසවිභූසා නාම, මාලාගන්ධාදීනි ඡවිවිභූසා නාම, යෙන අකුසලචිත්තෙන ධාරීයති, තං තස්ස ඨානං, තතො විරතො මෙථුනසෙවනතො ච යො පටිවිරතො. **තං වෙ නරං සමණමාහු ලොකෙති** අහං අජ්ජ දෙවච්ඡරායො පහාය ඉධාගන්ත්වා සමණධම්මං කරොමි, තස්මා මමෙව සීලං මහන්තන්ති. එවං සක්කොපි අත්තනො සීලමෙව වණ්ණෙති.

තං සුත්වා ධනඤ්චයරාජා ''අහං අජ්ජ මහන්තං පරිග්ගහං සොළසසහස්සනාටකිත්ථිපරිපුණ්ණං අන්තෙපුරං චජිත්වා උය්‍යානෙ සමණධම්මං කරොමි, තස්මා මමෙව සීලං මහන්ත''න්ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

''පරිග්ගහං ලොභධම්මඤ්ච සබ්බං, යො වෙ පරිඤ්ඤාය පරිච්චජෙති;
දන්තං ඨිතත්තං අමමං නිරාසං, තං වෙ නරං සමණමාහු ලොකෙ''ති. (ජා. 1.10.27);

තත්ථ **පරිග්ගහන්ති** නානප්පකාරං වත්ථුකාමං. **ලොභධම්මන්ති** තස්මිං උප්පජ්ජනතණ්හං. **පරිඤ්ඤායාති** ඤාතපරිඤ්ඤා, තීරණපරිඤ්ඤා, පහානපරිඤ්ඤාති ඉමාහි තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානිත්වා. තත්ථ ඛන්ධාදීනං දුක්ඛාදිසභාවජානනං ඤාතපරිඤ්ඤා, තෙසු අගුණං උපධාරෙත්වා තීරණං තීරණපරිඤ්ඤා, තෙසු දොසං දිස්වා ඡන්දරාගස්සාපකඩ්ඪනං පහානපරිඤ්ඤා. යො ඉමාහි තීහි පරිඤ්ඤාහි ජානිත්වා වත්ථුකාමකිලෙසකාමෙ පරිච්චජති, ඡඩ්ඩෙත්වා ගච්ඡති. **දන්තන්ති** නිබ්බිසෙවනං. **ඨිතත්තන්ති** මිච්ඡාවිතක්කාභාවෙන ඨිතසභාවං. **අමමන්ති** අහන්ති මමායනතණ්හාරහිතං. **නිරාසන්ති** පුත්තදාරාදීසු නිච්ඡන්දරාගං. **තං වෙ නරන්ති** තං එවරූපං පුග්ගලං ‘‘සමණ’’න්ති වදන්ති.

ඉති තෙ සබ්බෙපි අත්තනො අත්තනො සීලමෙව මහන්තන්ති වණ්ණෙත්වා සක්කාදයො ධනඤ්චයං පුච්ඡිංසු ‘‘අත්ථි පන, මහාරාජ, කොචි තුම්හාකං සන්තිකෙ පණ්ඩිතො, යො නො ඉමං කඞ්ඛං විනොදෙය්‍යා’’ති . ‘‘ආම, මහාරාජානො මම අත්ථධම්මානුසාසකො මහාපඤ්ඤො අසමධුරො විධුරපණ්ඩිතො නාම අත්ථි, සො නො ඉමං කඞ්ඛං විනොදෙස්සති, තස්ස සන්තිකං ගච්ඡාමා’’ති. අථ තෙ සබ්බෙ ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිංසු. අථ සබ්බෙපි උය්‍යානා නික්ඛමිත්වා ධම්මසභං ගන්ත්වා පල්ලඞ්කං අලඞ්කාරාපෙත්වා බොධිසත්තං පල්ලඞ්කවරමජ්ඣෙ නිසීදාපෙත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා එකමන්තං නිසින්නා ‘‘පණ්ඩිත, අම්හාකං කඞ්ඛා උප්පන්නා, තං නො විනොදෙහී’’ති වත්වා ඉමං ගාථමාහංසු –

‘‘පුච්ඡාම කත්තාරමනොමපඤ්ඤං, කථාසු නො විග්ගහො අත්ථි ජාතො;
ඡින්දජ්ජ කඞ්ඛං විචිකිච්ඡිතානි, තදජ්ජ කඞ්ඛං විතරෙමු සබ්බෙ’’ති. (ජා. 1.10.28);

තත්ථ **කත්තාරන්ති** කත්තබ්බයුත්තකකාරකං. **විග්ගහො අත්ථි ජාතොති** එකො සීලවිග්ගහො සීලවිවාදො උප්පන්නො අත්ථි. **ඡින්දජ්ජාති** අම්හාකං තං කඞ්ඛං තානි ච විචිකිච්ඡිතානි වජිරෙන සිනෙරුං පහරන්තො විය අජ්ජ ඡින්ද. **විතරෙමූති** විතරෙය්‍යාම.

පණ්ඩිතො තෙසං කථං සුත්වා ‘‘මහාරාජානො තුම්හාකං සීලං නිස්සාය උප්පන්නං විවාදකථං සුකථිතදුක්කථිතං ජානිස්සාමී’’ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

‘‘යෙ පණ්ඩිතා අත්ථදසා භවන්ති, භාසන්ති තෙ යොනිසො තත්ථ කාලෙ;
කථං නු කථානං අභාසිතානං, අත්ථං නයෙය්‍යුං කුසලා ජනින්දා’’ති. (ජා. 1.10.29);

තත්ථ **අත්ථදසාති** අත්ථදස්සනසමත්ථා. **තත්ථ කාලෙති** තස්මිං විග්ගහෙ ආරොචිතෙ යුත්තප්පයුත්තකාලෙ තෙ පණ්ඩිතා තමත්ථං ආචික්ඛන්තා යොනිසො භාසන්ති. **අත්ථං නයෙය්‍යුං කුසලාති** කුසලා ඡෙකාපි සමානා අභාසිතානං කථානං කථං නු අත්ථං ඤාණෙන නයෙය්‍යුං උපපරික්ඛෙය්‍යුං. **ජනින්දාති** රාජානො ආලපති. තස්මා ඉදං තාව මෙ වදෙථ.

‘‘කථං හවෙ භාසති නාගරාජා, ගරුළො පන වෙනතෙය්‍යො කිමාහ;
ගන්ධබ්බරාජා පන කිං වදෙති, කථං පන කුරූනං රාජසෙට්ඨො’’ති. (ජා. 1.10.30);

තත්ථ **ගන්ධබ්බරාජාති** සක්කං සන්ධායාහ.

අථස්ස තෙ ඉමං ගාථමාහංසු –

‘‘ඛන්තිං හවෙ භාසති නාගරාජා, අප්පාහාරං ගරුළො වෙනතෙය්‍යො;
ගන්ධබ්බරාජා රතිවිප්පහානං, අකිඤ්චනං කුරූනං රාජසෙට්ඨො’’ති. (ජා. 1.10.31);

තස්සත්ථො – පණ්ඩිත, නාගරාජා තාව කොපනෙය්‍යෙපි පුග්ගලෙ අකුප්පනසඞ්ඛාතං අධිවාසනඛන්තිං වණ්ණෙති, ගරුළො අප්පාහාරතාසඞ්ඛාතං ආහාරහෙතු පාපස්ස අකරණං, සක්කො පඤ්චකාමගුණරතීනං විප්පහානං, කුරුරාජා නිප්පලිබොධභාවං වණ්ණෙතීති.

අථ තෙසං කථං සුත්වා මහාසත්තො ඉමං ගාථමාහ –

‘‘සබ්බානි එතානි සුභාසිතානි, න හෙත්ථ දුබ්භාසිතමත්ථි කිඤ්චි;
යස්මිඤ්ච එතානි පතිට්ඨිතානි, අරාව නාභ්‍යා සුසමොහිතානි;
චතුබ්භි ධම්මෙහි සමඞ්ගිභූතං, තං වෙ නරං සමණමාහු ලොකෙ’’ති. (ජා. 1.10.32);

තත්ථ **එතානීති** එතානි චත්තාරිපි ගුණජාතානි යස්මිං පුග්ගලෙ සකටනාභියං සුට්ඨු සමොහිතානි අරා විය පතිට්ඨිතානි, චතූහිපෙතෙහි ධම්මෙහි සමන්නාගතං පුග්ගලං පණ්ඩිතා ‘‘සමණ’’න්ති ආහු ලොකෙති.

එවං මහාසත්තො චතුන්නම්පි සීලං එකසමමෙව අකාසි. තං සුත්වා චත්තාරොපි රාජානො තස්ස තුට්ඨා ථුතිං කරොන්තා ඉමං ගාථමාහංසු –

‘‘තුවඤ්හි සෙට්ඨො ත්වමනුත්තරොසි, ත්වං ධම්මගූ ධම්මවිදූ සුමෙධො;
පඤ්ඤාය පඤ්හං සමධිග්ගහෙත්වා, අච්ඡෙච්ඡි ධීරො විචිකිච්ඡිතානි;
අච්ඡෙච්ඡි කඞ්ඛං විචිකිච්ඡිතානි, චුන්දො යථා නාගදන්තං ඛරෙනා’’ති. (ජා. 1.10.33).

තත්ථ **ත්වමනුත්තරොසීති** ත්වං අනුත්තරො අසි, නත්ථි තයා උත්තරිතරො නාම. **ධම්මගූති** ධම්මස්ස ගොපකො චෙව ධම්මඤ්ඤූ ච. **ධම්මවිදූති** පාකටධම්මො. **සුමෙධොති** සුන්දරපඤ්ඤො **පඤ්ඤායාති** අත්තනො පඤ්ඤාය අම්හාකං පඤ්හං සුට්ඨු අධිගණ්හිත්වා ‘‘ඉදමෙත්ථ කාරණ’’න්ති යථාභූතං ඤත්වා. **අච්ඡෙච්ඡීති** ත්වං ධීරො අම්හාකං විචිකිච්ඡිතානි ඡින්දි, එවං ඡින්දන්තො ච ‘‘ඡින්දජ්ජ කඞ්ඛං විචිකිච්ඡිතානී’’ති ඉදං අම්හාකං ආයාචනං සම්පාදෙන්තො අච්ඡෙච්ඡි කඞ්ඛං විචිකිච්ඡිතානි . **චුන්දො යථා නාගදන්තං ඛරෙනාති** යථා දන්තකාරො කකචෙන හත්ථිදන්තං ඡින්දෙය්‍ය, එවං ඡින්දීති අත්ථො.

එවං තෙ චත්තාරොපි රාජානො තස්ස පඤ්හබ්‍යාකරණෙන තුට්ඨමානසා අහෙසුං. අථ නං සක්කො දිබ්බදුකූලෙන පූජෙසි, ගරුළො සුවණ්ණමාලාය, වරුණො නාගරාජා මණිනා, ධනඤ්චයරාජා ගවසහස්සාදීහි පූජෙසි. තෙනෙවාහ –

‘‘නීලුප්පලාභං විමලං අනග්ඝං, වත්ථං ඉදං ධූමසමානවණ්ණං;
පඤ්හස්ස වෙය්‍යාකරණෙන තුට්ඨො, දදාමි තෙ ධම්මපූජාය ධීර.

‘‘සුවණ්ණමාලං සතපත්තඵුල්ලිතං, සකෙසරං රත්නසහස්සමණ්ඩිතං;
පඤ්හස්ස වෙය්‍යාකරණෙන තුට්ඨො, දදාමි තෙ ධම්මපූජාය ධීර.

‘‘මණිං අනග්ඝං රුචිරං පභස්සරං, කණ්ඨාවසත්තං මණිභූසිතං මෙ;
පඤ්හස්ස වෙය්‍යාකරණෙන තුට්ඨො, දදාමි තෙ ධම්මපූජාය ධීර.

‘‘ගවං සහස්සං උසභඤ්ච නාගං, ආජඤ්ඤයුත්තෙ ච රථෙ දස ඉමෙ;
පඤ්හස්ස වෙය්‍යාකරණෙන තුට්ඨො, දදාමි තෙ ගාමවරානි සොළසා’’ති. (ජා. 1.10.34-37);

එවං සක්කාදයො මහාසත්තං පූජෙත්වා සකට්ඨානමෙව අගමිංසු.

චතුපොසථකණ්ඩං නිට්ඨිතං.

දොහළකණ්ඩං

තෙසු නාගරාජස්ස භරියා විමලාදෙවී නාම. සා තස්ස ගීවාය පිළන්ධනමණිං අපස්සන්තී පුච්ඡි ‘‘දෙව, කහං පන තෙ මණී’’ති? ‘‘භද්දෙ, චන්දබ්‍රාහ්මණපුත්තස්ස විධුරපණ්ඩිතස්ස ධම්මකථං සුත්වා පසන්නචිත්තො අහං තෙන මණිනා තං පූජෙසිං. න කෙවලඤ්ච අහමෙව, සක්කොපි තං දිබ්බදුකූලෙන පූජෙසි, සුපණ්ණරාජා සුවණ්ණමාලාය, ධනඤ්චයරාජා ගවස්සසහස්සාදීහි පූජෙසී’’ති. ‘‘ධම්මකථිකො සො, දෙවා’’ති. ‘‘භද්දෙ, කිං වදෙසි, ජම්බුදීපතලෙ බුද්ධුප්පාදො විය පවත්තති, සකලජම්බුදීපෙ එකසතරාජානො තස්ස මධුරධම්මකථාය බජ්ඣිත්වා හත්ථිකන්තවීණාසරෙන පලුද්ධමත්තවාරණා විය අත්තනො අත්තනො රජ්ජානි ගන්තුං න ඉච්ඡන්ති, එවරූපො සො මධුරධම්මකථිකො’’ති තස්ස ගුණං වණ්ණෙසි. සා විධුරපණ්ඩිතස්ස ගුණකථං සුත්වා තස්ස ධම්මකථං සොතුකාමා හුත්වා චින්තෙසි ‘‘සචාහං වක්ඛාමි ‘දෙව, තස්ස ධම්මකථං සොතුකාමා, ඉධ නං ආනෙහී’ති, න මෙතං ආනෙස්සති. යංනූනාහං ‘තස්ස මෙ හදයෙ දොහළො උප්පන්නො’ති ගිලානාලයං කරෙය්‍ය’’න්ති. සා තථා කත්වා සිරගබ්භං පවිසිත්වා අත්තනො පරිචාරිකානං සඤ්ඤං දත්වා සිරිසයනෙ නිපජ්ජි. නාගරාජා උපට්ඨානවෙලාය තං අපස්සන්තො ‘‘කහං විමලා’’ති පරිචාරිකායො පුච්ඡිත්වා ‘‘ගිලානා, දෙවා’’ති වුත්තෙ උට්ඨායාසනා තස්සා සන්තිකං ගන්ත්වා සයනපස්සෙ නිසීදිත්වා සරීරං පරිමජ්ජන්තො පඨමං ගාථමාහ –

1346 ‘‘පණ්ඩු කිසියාසි දුබ්බලා, වණ්ණරූපං න තවෙදිසං පුරෙ;
විමලෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතා, කීදිසී තුය්හං සරීරවෙදනා’’ති.

තත්ථ **පණ්ඩූති** පණ්ඩුපලාසවණ්ණා. **කිසියාති** කිසා. **දුබ්බලාති** අප්පථාමා. **වණ්ණරූපං න තවෙදිසං පුරෙති** තව වණ්ණසඞ්ඛාතං රූපං පුරෙ එදිසං න හොති, නිද්දොසං අනවජ්ජං, තං ඉදානි පරිවත්තිත්වා අමනුඤ්ඤසභාවං ජාතං. **විමලෙති** තං ආලපති.

අථස්ස සා ආචික්ඛන්තී දුතියං ගාථමාහ –

1347. ‘‘ධම්මො මනුජෙසු මාතීනං, දොහළො නාම ජනින්ද වුච්චති;
ධම්මාහටං නාගකුඤ්ජර, විධුරස්ස හදයාභිපත්ථයෙ’’ති.

තත්ථ **ධම්මොති** සභාවො. **මාතීනන්ති** ඉත්ථීනං. **ජනින්දාති** නාගජනස්ස ඉන්ද. **ධම්මාහටං නාගකුඤ්ජර, විධුරස්ස හදයාභිපත්ථයෙති** නාගසෙට්ඨ, අහං ධම්මෙන සමෙන අසාහසිකකම්මෙන ආහටං විධුරස්ස හදයං අභිපත්ථයාමි, තං මෙ ලභමානාය ජීවිතං අත්ථි, අලභමානාය ඉධෙව මරණන්ති තස්ස පඤ්ඤං සන්ධායෙවමාහ –

තං සුත්වා නාගරාජා තතියං ගාථමාහ –

1348. ‘‘චන්දං ඛො ත්වං දොහළායසි, සූරියං වා අථ වාපි මාලුතං;
දුල්ලභඤ්හි විධුරස්ස දස්සනං, කො විධුරමිධ මානයිස්සතී’’ති.

තත්ථ **දුල්ලභඤ්හි විධුරස්ස දස්සනන්ති** අසමධුරස්ස විධුරස්ස දස්සනමෙව දුල්ලභං. තස්ස හි සකලජම්බුදීපෙ රාජානො ධම්මිකං රක්ඛාවරණගුත්තිං පච්චුපට්ඨාපෙත්වා විචරන්ති, පස්සිතුම්පි නං කොචි න ලභති, තං කො ඉධ ආනයිස්සතීති වදති.

සා තස්ස වචනං සුත්වා ‘‘අලභමානාය මෙ ඉධෙව මරණ’’න්ති පරිවත්තිත්වා පිට්ඨිං දත්වා සාළකකණ්ණෙන මුඛං පිදහිත්වා නිපජ්ජි. නාගරාජා අනත්තමනො සිරිගබ්භං පවිසිත්වා සයනපිට්ඨෙ නිසින්නො ‘‘විමලා විධුරපණ්ඩිතස්ස හදයමංසං ආහරාපෙතී’’ති සඤ්ඤී හුත්වා ‘‘පණ්ඩිතස්ස හදයං අලභන්තියා විමලාය ජීවිතං නත්ථි, කථං නු ඛො තස්ස හදයමංසං ලභිස්සාමී’’ති චින්තෙසි. අථස්ස ධීතා ඉරන්ධතී නාම නාගකඤ්ඤා සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතා මහන්තෙන සිරිවිලාසෙන පිතු උපට්ඨානං ආගන්ත්වා පිතරං වන්දිත්වා එකමන්තං ඨිතා, සා තස්ස ඉන්ද්‍රියවිකාරං දිස්වා ‘‘තාත, අතිවිය දොමනස්සප්පත්තොසි, කිං නු ඛො කාරණ’’න්ති පුච්ඡන්තී ඉමං ගාථමාහ –

1349. ‘‘කිං නු තාත තුවං පජ්ඣායසි, පදුමං හත්ථගතංව තෙ මුඛං;
කිං නු දුම්මනරූපොසි ඉස්සර, මා ත්වං සොචි අමිත්තතාපනා’’ති.

තත්ථ **පජ්ඣායසීති** පුනප්පුනං චින්තෙසි. **හත්ථගතන්ති** හත්ථෙන පරිමද්දිතං පදුමං විය තෙ මුඛං ජාතං. **ඉස්සරාති** පඤ්චයොජනසතිකස්ස මන්දිරනාගභවනස්ස, සාමීති.

ධීතු වචනං සුත්වා නාගරාජා තමත්ථං ආරොචෙන්තො ආහ –

1350. ‘‘මාතා හි තව ඉරන්ධති, විධුරස්ස හදයං ධනියති;
දුල්ලභඤ්හි විධුරස්ස දස්සනං, කො විධුරමිධ මානයිස්සතී’’ති.

තත්ථ **ධනියතීති** පත්ථෙති ඉච්ඡති.

අථ නං නාගරාජා ‘‘අම්ම, මම සන්තිකෙ විධුරං ආනෙතුං සමත්ථො නත්ථි, ත්වං මාතු ජීවිතං දෙහි, විධුරං ආනෙතුං සමත්ථං භත්තාරං පරියෙසාහී’’ති උය්‍යොජෙන්තො උපඩ්ඪගාථමාහ –

1351. ‘‘තස්ස භත්තුපරියෙසනං චර, යො විධුරමිධ මානයිස්සතී’’ති.
තත්ථ **චරාති** විචර.

ඉති සො කිලෙසාභිරතභාවෙන ධීතු අනනුච්ඡවිකං කථං කථෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

‘‘පිතුනො ච සා සුත්වාන වාක්‍යං, රත්තිං නික්ඛම්ම අවස්සුතිං චරී’’ති.

තත්ථ **අවස්සුතින්ති** භික්ඛවෙ, සා නාගමාණවිකා පිතු වචනං සුත්වා පිතරං අස්සාසෙත්වා මාතු සන්තිකං ගන්ත්වා තම්පි අස්සාසෙත්වා අත්තනො සිරිගබ්භං ගන්ත්වා සබ්බාලඞ්කාරෙහි අත්තානං අලඞ්කරිත්වා එකං කුසුම්භරත්තවත්ථං නිවාසෙත්වා එකං එකංසෙ කත්වා තමෙව රත්තිං උදකං ද්විධා කත්වා නාගභවනතො නික්ඛම්ම හිමවන්තප්පදෙසෙ සමුද්දතීරෙ ඨිතං සට්ඨියොජනුබ්බෙධං එකග්ඝනං කාළපබ්බතං නාම අඤ්ජනගිරිං ගන්ත්වා අවස්සුතිං චරි කිලෙසඅවස්සුතිං භත්තුපරියෙසනං චරීති අත්ථො.

චරන්තී ච යානි හිමවන්තෙ වණ්ණගන්ධසම්පන්නානි පුප්ඵානි, තානි ආහරිත්වා සකලපබ්බතං මණිඅග්ඝියං විය අලඞ්කරිත්වා උපරිතලෙ පුප්ඵසන්ථාරං කත්වා මනොරමෙනාකාරෙන නච්චිත්වා මධුරගීතං ගායන්තී සත්තමං ගාථමාහ –

1352. ‘‘කෙ ගන්ධබ්බෙ රක්ඛසෙ ච නාගෙ, කෙ කිම්පුරිසෙ චාපි මානුසෙ;
කෙ පණ්ඩිතෙ සබ්බකාමදදෙ, දීඝරත්තං භත්තා මෙ භවිස්සතී’’ති.

තත්ථ **කෙ ගන්ධබ්බෙ රක්ඛසෙ ච නාගෙති** කො ගන්ධබ්බො වා රක්ඛසො වා නාගො වා. **කෙ පණ්ඩිතෙ සබ්බකාමදදෙති** කො එතෙසු ගන්ධබ්බාදීසු පණ්ඩිතො සබ්බකාමං දාතුං සමත්ථො, සො විධුරස්ස හදයමංසදොහළිනියා මම මාතු මනොරථං මත්ථකං පාපෙත්වා මය්හං දීඝරත්තං භත්තා භවිස්සතීති.

තස්මිං ඛණෙ වෙස්සවණමහාරාජස්ස භාගිනෙය්‍යො පුණ්ණකො නාම යක්ඛසෙනාපති තිගාවුතප්පමාණං මනොමයසින්ධවං අභිරුය්හ කාළපබ්බතමත්ථකෙන යක්ඛසමාගමං ගච්ඡන්තො තං තාය ගීතසද්දං අස්සොසි. අනන්තරෙ අත්තභාවෙ අනුභූතපුබ්බාය ඉත්ථියා ගීතසද්දො තස්ස ඡවිආදීනි ඡින්දිත්වා අට්ඨිමිඤ්ජං ආහච්ච අට්ඨාසි. සො තාය පටිබද්ධචිත්තො හුත්වා නිවත්තිත්වා සින්ධවපිට්ඨෙ නිසින්නොව ''භද්දෙ, අහං මම පඤ්ඤාය ධම්මෙන සමෙන විධුරස්ස හදයං ආනෙතුං සමත්ථොම්හි, ත්වං මා චින්තයී''ති තං අස්සාසෙන්තො අට්ඨමං ගාථමාහ –

1353. ''අස්සාස හෙස්සාමි තෙ පති, භත්තා තෙ හෙස්සාමි අනින්දලොචනෙ;
පඤ්ඤා හි මමං තථාවිධා, අස්සාස හෙස්සසි භරියා මමා''ති.

තත්ථ **අනින්දලොචනෙති** අනින්දිතබ්බලොචනෙ. **තථාවිධාති** විධුරස්ස හදයමංසං ආහරණසමත්ථා.

අථ නං ඉරන්ධතී ''තෙන හි එහි, ගච්ඡාම මෙ පිතු සන්තික''න්ති ආනෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1354. ''අවචාසි පුණ්ණකං ඉරන්ධතී, පුබ්බපථානුගතෙන චෙතසා;
එහි ගච්ඡාම පිතු මමන්තිකෙ, එසොව තෙ එතමත්ථං පවක්ඛතී''ති.

තත්ථ **පුබ්බපථානුගතෙනාති** අනන්තරෙ අත්තභාවෙ භූතපුබ්බසාමිකෙ තස්මිං පුබ්බපථෙයෙව අනුගතෙන. **එහි ගච්ඡාමාති** භික්ඛවෙ, සො යක්ඛසෙනාපති එවං වත්වා ''ඉමං අස්සපිට්ඨිං ආරොපෙත්වා නෙස්සාමී''ති පබ්බතමත්ථකා ඔතරිත්වා තස්සා ගහණත්ථං හත්ථං පසාරෙසි. සා අත්තනො හත්ථං ගණ්හිතුං අදත්වා තෙන පසාරිතහත්ථං සයං ගහෙත්වා ''සාමි, නාහං අනාථා, මය්හං පිතා වරුණො නාම නාගරාජා, මාතා විමලා නාම දෙවී, එහි මම පිතු සන්තිකං ගච්ඡාම, එසො එව තෙ යථා අම්හාකං මඞ්ගලකිරියාය භවිතබ්බං, එවං එතමත්ථං පවක්ඛතී''ති අවචාසි.

එවං වත්වා සා යක්ඛං ගහෙත්වා පිතු සන්තිකං අගමාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1355. ''අලඞ්කතා සුවසනා, මාලිනී චන්දනුස්සදා;
යක්ඛං හත්ථෙ ගහෙත්වාන, පිතුසන්තිකුපාගමී''ති.

තත්ථ **පිතුසන්තිකුපාගමීති** අත්තනො පිතුනො නාගරඤ්ඤො සන්තිකං උපාගමි.

පුණ්ණකොපි යක්ඛො පටිහරිත්වා නාගරාජස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ඉරන්ධතිං යාචන්තො ආහ –

1356. ''නාගවර වචො සුණොහි මෙ, පතිරූපං පටිපජ්ජ සුඞ්කියං;
පත්ථෙමි අහං ඉරන්ධතිං, තාය සමඞ්ගිං කරොහි මං තුවං.

1357. ''සතං හත්ථී සතං අස්සා, සතං අස්සතරීරථා;
සතං වලභියො පුණ්ණා, නානාරත්නස්ස කෙවලා;
තෙ නාග පටිපජ්ජස්සු, ධීතරං දෙහිරන්ධති''න්ති.

තත්ථ **සුඞ්කියන්ති** අත්තනො කුලපදෙසානුරූපං ධීතු සුඞ්කං ධනං පටිපජ්ජ ගණ්හ. **සමඞ්ගිං කරොහීති** මං තාය සද්ධිං සමඞ්ගිභූතං කරොහි. **වලභියොති** භණ්ඩසකටියො. **නානාරත්නස්ස කෙවලාති** නානාරතනස්ස සකලපරිපුණ්ණා.

අථ නං නාගරාජා ආහ –

1358. ''යාව ආමන්තයෙ ඤාතී, මිත්තෙ ච සුහදජ්ජනෙ;
අනාමන්ත කතං කම්මං, තං පච්ඡා අනුතප්පතී''ති.

තත්ථ **යාව ආමන්තයෙ ඤාතීති** භො යක්ඛසෙනාපති, අහං තුය්හං ධීතරං දෙමි, නො න දෙමි, ථොකං පන ආගමෙහි, යාව ඤාතකෙපි ජානාපෙමි. **තං පච්ඡා අනුතප්පතීති** ඉත්ථියො හි ගතගතට්ඨානෙ අභිරමන්තිපි අනභිරමන්තිපි, අනභිරතිකාලෙ ඤාතකාදයො අම්හෙහි සද්ධිං අනාමන්තෙත්වා කතං කම්මං නාම එවරූපං හොතීති උස්සුක්කං න කරොන්ති, එවං තං කම්මං පච්ඡා අනුතාපං ආවහතීති.

එවං වත්වා සො භරියාය වසනට්ඨානං ගන්ත්වා තාය සද්ධිං සල්ලපි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1359. ''තතො සො වරුණො නාගො, පවිසිත්වා නිවෙසනං;
භරියං ආමන්තයිත්වාන, ඉදං වචනමබ්‍රවි.

1360. ‘‘‘අයං සො පුණ්ණකො යක්ඛො, යාචතී මං ඉරන්ධතිං;
බහුනා විත්තලාභෙන, තස්ස දෙම පියං මම’’’න්ති.

තත්ථ **පවිසිත්වාති** වරුණො පුණ්ණකං තත්ථෙව ඨපෙත්වා සයං උට්ඨාය යත්ථස්ස භරියා නිපන්නා, තං නිවෙසනං පවිසිත්වා. **පියං මමන්ති** මම පියං ධීතරං තස්ස බහුනා විත්තලාභෙන දෙමාති පුච්ඡති.

විමලා ආහ –

1361. ‘‘න ධනෙන න විත්තෙන, ලබ්භා අම්හං ඉරන්ධතී;
සචෙ ච ඛො හදයං පණ්ඩිතස්ස, ධම්මෙන ලද්ධා ඉධ මාහරෙය්‍ය;
එතෙන විත්තෙන කුමාරි ලබ්භා, නාඤ්ඤං ධනං උත්තරි පත්ථයාමා’’ති.

තත්ථ **අම්හං ඉරන්ධතීති** අම්හාකං ධීතා ඉරන්ධතී. **එතෙන විත්තෙනාති** එතෙන තුට්ඨිකාරණෙන.

සො තාය සද්ධිං මන්තෙත්වා පුනදෙව පුණ්ණකෙන සද්ධිං මන්තෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1362. ‘‘තතො සො වරුණො නාගො, නික්ඛමිත්වා නිවෙසනා;
පුණ්ණකාමන්තයිත්වාන, ඉදං වචනමබ්‍රවි.

1363. ‘‘‘න ධනෙන න විත්තෙන, ලබ්භා අම්හං ඉරන්ධතී;
සචෙ තුවං හදයං පණ්ඩිතස, ධම්මෙන ලද්ධා ඉධ මාහරෙසි;
එතෙන විත්තෙන කුමාරි ලබ්භා, නාඤ්ඤං ධනං උත්තරි පත්ථයාමා’’’ති.

තත්ථ **පුණ්ණකාමන්තයිත්වානාති** පුණ්ණකං ආමන්තයිත්වා.

පුණ්ණකො ආහ –

1364. ‘‘යං පණ්ඩිතොත්‍යෙකෙ වදන්ති ලොකෙ, තමෙව බාලොති පුනාහු අඤ්ඤෙ;
අක්ඛාහි මෙ විප්පවදන්ති එත්ථ, කං පණ්ඩිතං නාග තුවං වදෙසී’’ති.

තත්ථ **යං පණ්ඩිතොත්‍යෙකෙති** සො කිර ‘‘හදයං පණ්ඩිතස්සා’’ති සුත්වා චින්තෙසි ‘‘යං එකෙ පණ්ඩිතොති වදන්ති, තමෙව අඤ්ඤෙ බාලොති කථෙන්ති. කිඤ්චාපි මෙ ඉරන්ධතියා විධුරොති අක්ඛාතං, තථාපි තථතො ජානිතුං පුච්ඡිස්සාමි න’’න්ති. තස්මා එවමාහ.

නාගරාජා ආහ –

1365. ‘‘කොරබ්‍යරාජස්ස ධනඤ්චයස්ස, යදි තෙ සුතො විධුරො නාම කත්තා;
ආනෙහි තං පණ්ඩිතං ධම්මලද්ධා, ඉරන්ධතී පදචරා තෙ හොතූ’’ති.

තත්ථ **ධම්මලද්ධාති** ධම්මෙන ලභිත්වා. **පදචරාති** පාදපරිචාරිකා.

තං සුත්වා පුණ්ණකො සොමනස්සප්පත්තො සින්ධවං නයනත්ථාය උපට්ඨාකං ආණාපෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1366. ‘‘ඉදඤ්ච සුත්වා වරුණස්ස වාක්‍යං, උට්ඨාය යක්ඛො පරමප්පතීතො;
තත්ථෙව සන්තො පුරිසං අසංසි, ආනෙහි ආජඤ්ඤමිධෙව යුත්ත’’න්ති.

තත්ථ **පුරිසං අසංසීති** අත්තනො උපට්ඨාකං ආණාපෙසි. **ආජඤ්ඤන්ති** කාරණාකාරණජානනකසින්ධවං. **යුත්තන්ති** කප්පිතං.

1367. ‘‘ජාතරූපමයා කණ්ණා, කාචම්හිචමයා ඛුරා;
ජම්බොනදස්ස පාකස්ස, සුවණ්ණස්ස උරච්ඡදො’’ති.

තත්ථ **ජාතරූපමයා කණ්ණාති** තමෙව සින්ධවං වණ්ණෙන්තො ආහ. තස්ස හි මනොමයස්ස සින්ධවස්ස ජාතරූපමයා කණ්ණා, කාචම්හිචමයා ඛුරා, තස්ස ඛුරා රත්තමණිමයාති අත්ථො. **ජම්බොනදස්ස පාකස්සාති** ජම්බොනදස්ස පක්කස්ස රත්තසුවණ්ණස්ස උරච්ඡදො.

සො පුරිසො තාවදෙව තං සින්ධවං ආනෙසි. පුණ්ණකො තං අභිරුය්හ ආකාසෙන වෙස්සවණස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා නාගභවනං වණ්ණෙත්වා තං පවත්තිං ආරොචෙසි. තස්සත්ථස්ස පකාසනත්ථං ඉදං වුත්තං –

1368. ‘‘දෙවවාහවහං යානං, අස්සමාරුය්හ පුණ්ණකො;
අලඞ්කතො කප්පිතකෙසමස්සු, පක්කාමි වෙහායසමන්තලික්ඛෙ.

1369. ‘‘සො පුණ්ණකො කාමරාගෙන ගිද්ධො, ඉරන්ධතිං නාගකඤ්ඤං ජිගීසං;
ගන්ත්වාන තං භූතපතිං යසස්සිං, ඉච්චබ්‍රවී වෙස්සවණං කුවෙරං.

1370. ‘‘භොගවතී නාම මන්දිරෙ, වාසා හිරඤ්ඤවතීති වුච්චති;
නගරෙ නිම්මිතෙ කඤ්චනමයෙ, මණ්ඩලස්ස උරගස්ස නිට්ඨිතං.

1371. ‘‘අට්ටාලකා ඔට්ඨගීවියො, ලොහිතඞ්කස්ස මසාරගල්ලිනො;
පාසාදෙත්ථ සිලාමයා, සොවණ්ණරතනෙහි ඡාදිතා.

1372. ‘‘අම්බා තිලකා ච ජම්බුයො, සත්තපණ්ණා මුචලින්දකෙතකා;
පියඞ්ගු උද්දාලකා සහා, උපරිභද්දකා සින්දුවාරකා.

1373. ‘‘චම්පෙය්‍යකා නාගමල්ලිකා, භගිනීමාලා අථ මෙත්ථ කොලියා;
එතෙ දුමා පරිණාමිතා, සොභයන්ති උරගස්ස මන්දිරං.

1374. ‘‘ඛජ්ජුරෙත්ථ සිලාමයා, සොවණ්ණධුවපුප්ඵිතා බහූ;
යත්ථ වසතොපපාතිකො, නාගරාජා වරුණො මහිද්ධිකො.

1375. ‘‘තස්ස කොමාරිකා භරියා, විමලා කඤ්චනවෙල්ලිවිග්ගහා;
කාලා තරුණාව උග්ගතා, පුචිමන්දත්ථනී චාරුදස්සනා.

1376. ‘‘ලාඛාරසරත්තසුච්ඡවී , කණිකාරාව නිවාතපුප්ඵිතා;
තිදිවොකචරාව අච්ඡරා, විජ්ජුවබ්භඝනා විනිස්සටා.

1377. ‘‘සා දොහළිනී සුවිම්හිතා, විධුරස්ස හදයං ධනියති;
තං තෙසං දෙමි ඉස්සර, තෙන තෙ දෙන්ති ඉරන්ධතිං මම’’න්ති.

තත්ථ **දෙවවාහවහං යානන්ති** වහිතබ්බොති වාහො, දෙවසඞ්ඛාතං වාහං වහතීති දෙවවාහවහං. යන්ති එතෙනාති යානං. **කප්පිතකෙසමස්සූති** මණ්ඩනවසෙන සුසංවිහිතකෙසමස්සු. දෙවානං පන කෙසමස්සුකරණකම්මං නාම නත්ථි, විචිත්තකථිකෙන පන කථිතං. **ජිගීසන්ති** පත්ථයන්තො. **වෙස්සවණන්ති** විසාණාය රාජධානියා ඉස්සරරාජානං. **කුවෙරන්ති** එවංනාමකං. **භොගවතී නාමාති** සම්පන්නභොගතාය එවංලද්ධනාමං. **මන්දිරෙති** මන්දිරං, භවනන්ති අත්ථො. **වාසා හිරඤ්ඤවතීති** නාගරාජස්ස වසනට්ඨානත්තා වාසාති ච, කඤ්චනවතියා සුවණ්ණපාකාරෙන පරික්ඛිත්තත්තා හිරඤ්ඤවතීති ච වුච්චති. **නගරෙ නිම්මිතෙති** නගරං නිම්මිතං. **කඤ්චනමයෙති** සුවණ්ණමයං. **මණ්ඩලස්සාති** භොගමණ්ඩලෙන සමන්නාගතස්ස. **නිට්ඨිතන්ති** කරණපරිනිට්ඨිතං. **ඔට්ඨගීවියොති** ඔට්ඨගීවාසණ්ඨානෙන කතා රත්තමණිමසාරගල්ලමයා අට්ටාලකා. **පාසාදෙත්ථාති** එත්ථ නාගභවනෙ පාසාදා. **සිලාමයාති** මණිමයා. **සොවණ්ණරතනෙහීති** සුවණ්ණසඞ්ඛාතෙහි රතනෙහි, සුවණ්ණිට්ඨකාහි ඡාදිතාති අත්ථො. **සහාති** සහකාරා. **උපරිභද්දකාති** උද්දාලකජාතිකායෙව රුක්ඛා. **චම්පෙය්‍යකා නාගමල්ලිකාති** චම්පකා ච නාගා ච මල්ලිකා ච. **භගිනීමාලා අථ මෙත්ථ කොලියාති** භගිනීමාලා චෙව අථ එත්ථ නාගභවනෙ කොලියා නාම රුක්ඛා ච. **එතෙ දුමා පරිණාමිතාති** එතෙ පුප්ඵූපගඵලූපගරුක්ඛා අඤ්ඤමඤ්ඤං සඞ්ඝට්ටසාඛතාය පරිණාමිතා ආකුලසමාකුලා. **ඛජ්ජුරෙත්ථාති** ඛජ්ජුරිරුක්ඛා එත්ථ. **සිලාමයාති** ඉන්දනීලමණිමයා. **සොවණ්ණධුවපුප්ඵිතාති** තෙ පන සුවණ්ණපුප්ඵෙහි නිච්චපුප්ඵිතා. **යත්ථ වසතොපපාතිකොති** යත්ථ නාගභවනෙ ඔපපාතිකො නාගරාජා වසති. **කඤ්චනවෙල්ලිවිග්ගහාති** සුවණ්ණරාසිසස්සිරිකසරීරා. **කාලා තරුණාව උග්ගතාති** විලාසයුත්තතාය මන්දවාතෙරිතා කාලවල්ලිපල්ලවා විය උග්ගතා. **පුචිමන්දත්ථනීති** නිම්බඵලසණ්ඨානථූචුකා . **ලාඛාරසරත්තසුච්ඡවීති** හත්ථපාදතලඡවිං සන්ධාය වුත්තං. **තිදිවොකචරාති** තිදසභවනචරා. **විජ්ජුවබ්භඝනාති** අබ්භඝනවලාහකන්තරතො නික්ඛන්තා විජ්ජුලතා විය. **තං තෙසං දෙමීති** තං තස්ස හදයං අහං තෙසං දෙමි, එවං ජානස්සු. **ඉස්සරාති** මාතුලං ආලපති.

ඉති සො වෙස්සවණෙන අනනුඤ්ඤාතො ගන්තුං අවිසහිත්වා තං අනුජානාපෙතුං එතා එත්තකා ගාථා කථෙසි. වෙස්සවණො පන තස්ස කථං න සුණාති. කිංකාරණා? ද්වින්නං දෙවපුත්තානං විමානඅඩ්ඩං පරිච්ඡින්දතීති. පුණ්ණකො අත්තනො වචනස්ස අස්සුතභාවං ඤත්වා ජිනකදෙවපුත්තස්ස සන්තිකෙ අට්ඨාසි. වෙස්සවණො අඩ්ඩං විනිච්ඡිනිත්වා පරාජිතං අනුට්ඨාපෙත්වා ඉතරං ‘‘ගච්ඡ ත්වං, තව විමානෙ වසාහී’’ති ආහ. පුණ්ණකො ‘‘ගච්ඡ ත්ව’’න්ති වුත්තක්ඛණෙයෙව ‘‘මය්හං මාතුලෙන මම පෙසිතභාවං ජානාථා’’ති කතිපයදෙවපුත්තෙ සක්ඛිං කත්වා හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව සින්ධවං ආහරාපෙත්වා අභිරුය්හ පක්කාමි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1378. ‘‘සො පුණ්ණකො භූතපතිං යසස්සිං, ආමන්තය වෙස්සවණං කුවෙරං;
තත්ථෙව සන්තො පුරිසං අසංසි, ආනෙහි ආජඤ්ඤමිධෙව යුත්තං.

1379. ‘‘ජාතරූපමයා කණ්ණා, කාචම්හිචමයා ඛුරා;
ජම්බොනදස්ස පාකස්ස, සුවණ්ණස්ස උරච්ඡදො.

1380. ‘‘දෙවවාහවහං යානං, අස්සමාරුය්හ පුණ්ණකො;
අලඞ්කතො කප්පිතකෙසමස්සු, පක්කාමි වෙහායසමන්තලික්ඛෙ’’ති.

තත්ථ **ආමන්තයාති** ආමන්තයිත්වා.

සො ආකාසෙන ගච්ඡන්තොයෙව චින්තෙසි ‘‘විධුරපණ්ඩිතො මහාපරිවාරො, න සක්කා තං ගණ්හිතුං, ධනඤ්චයකොරබ්‍යො පන ජූතචිත්තකො, තං ජූතෙන ජිනිත්වා විධුරං ගණ්හිස්සාමි, ඝරෙ පනස්ස බහූනි රතනානි, අප්පග්ඝෙන ලක්ඛෙන ජූතං න කීළිස්සති, මහග්ඝරතනං හරිතුං වට්ටති, අඤ්ඤං රතනං රාජා න ගණ්හිස්සති, රාජගහස්ස සාමන්තා වෙපුල්ලපබ්බතබ්භන්තරෙ චක්කවත්තිරඤ්ඤො පරිභොගමණිරතනං අත්ථි මහානුභාවං, තං ගහෙත්වා තෙන රාජානං පලොභෙත්වා ජිනිස්සාමී’’ති. සො තථා අකාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1381. ‘‘සො අග්ගමා රාජගහං සුරම්මං, අඞ්ගස්ස රඤ්ඤො නගරං දුරායුතං;
පහූතභක්ඛං බහුඅන්නපානං, මසක්කසාරං විය වාසවස්ස.

1382. ‘‘මයූරකොඤ්චාගණසම්පඝුට්ඨං, දිජාභිඝුට්ඨං දිජසඞ්ඝසෙවිතං;
නානාසකුන්තාභිරුදං සුවඞ්ගණං, පුප්ඵාභිකිණ්ණං හිමවංව පබ්බතං.

1383. ‘‘සො පුණ්ණකො වෙපුලමාභිරූහි, සිලුච්චයං කිම්පුරිසානුචිණ්ණං;
අන්වෙසමානො මණිරතනං උළාරං, තමද්දසා පබ්බතකූටමජ්ඣෙ’’ති.

තත්ථ **අඞ්ගස්ස රඤ්ඤොති** තදා අඞ්ගස්ස රඤ්ඤොව මගධරජ්ජං අහොසි. තෙන වුත්තං – ‘‘අඞ්ගස්ස රඤ්ඤො නගර’’න්ති. **දුරායුතන්ති** පච්චත්ථිකෙහි දුරායුත්තං. **මසක්කසාරං විය වාසවස්සාති** මසක්කසාරසඞ්ඛාතෙ සිනෙරුපබ්බතමත්ථකෙ මාපිතත්තා ‘‘මසක්කසාර’’න්ති ලද්ධනාමං වාසවස්ස භවනං විය. **දිජාභිඝුට්ඨන්ති** අඤ්ඤෙහි ච පක්ඛීහි අභිසඞ්ඝුට්ඨං නින්නාදිතං. **නානාසකුන්තාභිරුදන්ති** මධුරස්සරෙන ගායන්තෙහි විය නානාවිධෙහි සකුණෙහි අභිරුදං, අභිගීතන්ති අත්ථො. **සුවඞ්ගණන්ති** සුන්දරඅඞ්ගණං මනුඤ්ඤතලං. **හිමවංව පබ්බතන්ති** හිමවන්තපබ්බතං විය. **වෙපුලමාභිරූහීති** භික්ඛවෙ, සො පුණ්ණකො එවරූපං වෙපුල්ලපබ්බතං අභිරූහි. **පබ්බතකූටමජ්ඣෙති** පබ්බතකූටඅන්තරෙ තං මණිං අද්දස.

1384. ‘‘දිස්වා මණිං පභස්සරං ජාතිමන්තං, මනොහරං මණිරතනං උළාරං;
දද්දල්ලමානං යසසා යසස්සිනං, ඔභාසතී විජ්ජුරිවන්තලික්ඛෙ.

1385. ‘‘තමග්ගහී වෙළුරියං මහග්ඝං, මනොහරං නාම මහානුභාවං;
ආජඤ්ඤමාරුය්හ මනොමවණ්ණො, පක්කාමි වෙහායසමන්තලික්ඛෙ’’ති.

තත්ථ **මනොහරන්ති** මනසාභිපත්ථිතස්ස ධනස්ස ආහරණසමත්ථං. **දද්දල්ලමානන්ති** උජ්ජලමානං. **යසසාති** පරිවාරමණිගණෙන. **ඔභාසතීති** තං මණිරතනං ආකාසෙ විජ්ජුරිව ඔභාසති. **තමග්ගහීති** තං මණිරතනං අග්ගහෙසි. තං පන මණිරතනං කුම්භිරො නාම යක්ඛො කුම්භණ්ඩසහස්සපරිවාරො රක්ඛති. සො පන තෙන කුජ්ඣිත්වා ඔලොකිතමත්තෙනෙව භීතතසිතො පලායිත්වා චක්කවාළපබ්බතං පත්වා කම්පමානො ඔලොකෙන්තො අට්ඨාසි. ඉති තං පලාපෙත්වා පුණ්ණකො මණිරතනං අග්ගහෙසි. **මනොහරං නාමාති** මනසා චින්තිතං ධනං ආහරිතුං සක්කොතීති එවංලද්ධනාමං.

ඉති සො තං ගහෙත්වා ආකාසෙන ගච්ඡන්තො තං නගරං පත්තො. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1386. ‘‘සො අග්ගමා නගරමින්දපත්ථං, ඔරුය්හුපාගච්ඡි සභං කුරූනං;
සමාගතෙ එකසතං සමග්ගෙ, අව්හෙත්ථ යක්ඛො අවිකම්පමානො.

1387. ‘‘කො නීධ රඤ්ඤං වරමාභිජෙති, කමාභිජෙය්‍යාම වරද්ධනෙන;
කමනුත්තරං රතනවරං ජිනාම, කො වාපි නො ජෙති වරද්ධනෙනා’’ති.

තත්ථ **ඔරුය්හුපාගච්ඡි සභං කුරූනන්ති** භික්ඛවෙ, සො පුණ්ණකො අස්සපිට්ඨිතො ඔරුය්හ අස්සං අදිස්සමානරූපං ඨපෙත්වා මාණවකවණ්ණෙන කුරූනං සභං උපගතො. **එකසතන්ති** එකසතරාජානො අජම්භීතො හුත්වා ‘‘කො නීධා’’තිආදීනි වදන්තො ජූතෙන අව්හෙත්ථ. **කො නීධාති** කො නු ඉමස්මිං රාජසමාගමෙ. **රඤ්ඤන්ති** රාජූනං අන්තරෙ. **වරමාභිජෙතීති** අම්හාකං සන්තකං සෙට්ඨරතනං අභිජෙති, ‘‘අහං ජිනාමී’’ති වත්තුං උස්සහති. **කමාභිජෙය්‍යාමාති** කං වා මයං ජිනෙය්‍යාම. **වරද්ධනෙනාති** උත්තමධනෙන. **කමනුත්තරන්ති** ජිනන්තො ච කතරං රාජානං අනුත්තරං රතනවරං ජිනාම. **කො වාපි නො ජෙතීති** අථ වා කො නාම රාජා අම්හෙ වරධනෙන ජෙති. ඉති සො චතූහි පදෙහි කොරබ්‍යමෙව ඝට්ටෙති.

අථ රාජා ‘‘මයා ඉතො පුබ්බෙ එවං සූරො හුත්වා කථෙන්තො නාම න දිට්ඨපුබ්බො, කො නු ඛො එසො’’ති චින්තෙත්වා පුච්ඡන්තො ගාථමාහ –

1388. ‘‘කුහිං නු රට්ඨෙ තව ජාතිභූමි, න කොරබ්‍යස්සෙව වචො තවෙදං;
අභීතොසි නො වණ්ණනිභාය සබ්බෙ, අක්ඛාහි මෙ නාමඤ්ච බන්ධවෙ චා’’ති.

තත්ථ **න කොරබ්‍යස්සෙවාති** කුරුරට්ඨවාසිකස්සෙව තව වචනං න හොති.

තං සුත්වා ඉතරො ‘‘අයං රාජා මම නාමං පුච්ඡති, පුණ්ණකො ච නාම දාසො හොති. සචාහං ‘පුණ්ණකොස්මී’ති වක්ඛාමි, ‘එස දාසො, තස්මා මං පගබ්භතාය එවං වදෙතී’ති අවමඤ්ඤිස්සති, අනන්තරාතීතෙ අත්තභාවෙ නාමමස්ස කථෙස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා ගාථමාහ –

1389. ‘‘කච්චායනො මාණවකොස්මි රාජ, අනූනනාමො ඉති මව්හයන්ති;
අඞ්ගෙසු මෙ ඤාතයො බන්ධවා ච, අක්ඛෙන දෙවස්මි ඉධානුපත්තො’’ති.

තත්ථ **අනූනනාමොති** න ඌනනාමො. ඉමිනා අත්තනො පුණ්ණකනාමමෙව පටිච්ඡන්නං කත්වා කථෙති. **ඉති මව්හයන්තීති** ඉති මං අව්හයන්ති පක්කොසන්ති . **අඞ්ගෙසූති** අඞ්ගරට්ඨෙ කාලචම්පානගරෙ වසන්ති. **අක්ඛෙන දෙවස්මීති** දෙව, ජූතකීළනත්ථෙන ඉධ අනුප්පත්තොස්මි.

අථ රාජා ‘‘මාණව, ත්වං ජූතෙන ජිතො කිං දස්සසි, කිං තෙ අත්ථී’’ති පුච්ඡන්තො ගාථමාහ –

1390. ‘‘කිං මාණවස්ස රතනානි අත්ථි, යෙ තං ජිනන්තො හරෙ අක්ඛධුත්තො;
බහූනි රඤ්ඤො රතනානි අත්ථි, තෙ ත්වං දලිද්දො කථමව්හයෙසී’’ති.

තස්සත්ථො – කිත්තකානි හොන්තො මාණවස්ස රතනානි අත්ථි, යෙ තං ජිනන්තො අක්ඛධුත්තො ‘‘ආහරා’’ති වත්වා හරෙය්‍ය. රඤ්ඤො පන නිවෙසනෙ බහූනි රතනානි අත්ථි, තෙ රාජානො එවං බහුධනෙ ත්වං දලිද්දො සමානො කථං ජූතෙන අව්හයසීති.

තතො පුණ්ණකො ගාථමාහ –

1391. ‘‘මනොහරො නාම මණී මමායං, මනොහරං මණිරතනං උළාරං;
ඉමඤ්ච ආජඤ්ඤමමිත්තතාපනං, එතං මෙ ජිනිත්වා හරෙ අක්ඛධුත්තො’’ති.

පාළිපොත්ථකෙසු පන ‘‘මණි මම විජ්ජති ලොහිතඞ්කො’’ති ලිඛිතං. සො පන මණි වෙළුරියො, තස්මා ඉදමෙව සමෙති.

තත්ථ **ආජඤ්ඤන්ති** ඉමං ආජානීයස්සඤ්ච මණිඤ්චාති එතං මෙ උභයං හරෙය්‍ය අක්ඛධුත්තොති අස්සං දස්සෙත්වා එවමාහ.

තං සුත්වා රාජා ගාථමාහ –

1392. ‘‘එකො මණී මාණව කිං කරිස්සති, ආජානියෙකො පන කිං කරිස්සති;
බහූනි රඤ්ඤො මණිරතනානි අත්ථි, ආජානියා වාතජවා අනප්පකා’’ති.

දොහළකණ්ඩං නිට්ඨිතං.

මණිකණ්ඩං

සො රඤ්ඤො කථං සුත්වා ‘‘මහාරාජ, කිං නාම එතං වදෙථ, එකො අස්සො අස්සසහස්සං ලක්ඛං හොති, එකො මණි මණිසහස්සං ලක්ඛං හොති. න හි සබ්බෙ අස්සා එකසදිසා, ඉමස්ස තාව ජවං පස්සථා’’ති වත්වා අස්සං අභිරුහිත්වා පාකාරමත්ථකෙන පෙසෙසි. සත්තයොජනිකං නගරං අස්සෙහි ගීවාය ගීවං පහරන්තෙහි පරික්ඛිත්තං විය අහොසි. අථානුක්කමෙන අස්සොපි න පඤ්ඤායි, යක්ඛොපි න පඤ්ඤායි, උදරෙ බද්ධරත්තපටොව පඤ්ඤායි. සො අස්සතො ඔරුය්හ ‘‘දිට්ඨො, මහාරාජ, අස්සස්ස වෙගො’’ති වත්වා ‘‘ආම, දිට්ඨො’’ති වුත්තෙ ‘‘ඉදානි පුන පස්ස, මහාරාජා’’ති වත්වා අස්සං අන්තොනගරෙ උය්‍යානෙ පොක්ඛරණියා උදකපිට්ඨෙ පෙසෙසි, ඛුරග්ගානි අතෙමෙන්තොව පක්ඛන්දි. අථ නං පදුමපත්තෙසු විචරාපෙත්වා පාණිං පහරිත්වා හත්ථං පසාරෙසි, අස්සො ආගන්ත්වා පාණිතලෙ පතිට්ඨාසි. තතො ‘‘වට්ටතෙ එවරූපං අස්සරතනං නරින්දා’’ති වත්වා ‘‘වට්ටතී’’ති වුත්තෙ ‘‘මහාරාජ, අස්සරතනං තාව තිට්ඨතු, මණිරතනස්ස මහානුභාවං පස්සා’’ති වත්වා තස්සානුභාවං පකාසෙන්තො ආහ –

1393. ‘‘ඉදඤ්ච මෙ මණිරතනං, පස්ස ත්වං ද්විපදුත්තම;
ඉත්ථීනං විග්ගහා චෙත්ථ, පුරිසානඤ්ච විග්ගහා.

1394. ‘‘මිගානං විග්ගහා චෙත්ථ, සකුණානඤ්ච විග්ගහා;
නාගරාජා සුපණ්ණා ච, මණිම්හි පස්ස නිම්මිත’’න්ති.

තත්ථ **ඉත්ථීනන්ති** එතස්මිඤ්හි මණිරතනෙ අලඞ්කතපටියත්තා අනෙකා ඉත්ථිවිග්ගහා පුරිසවිග්ගහා නානප්පකාරා මිගපක්ඛිසඞ්ඝා සෙනඞ්ගාදීනි ච පඤ්ඤායන්ති, තානි දස්සෙන්තො එවමාහ. **නිම්මිතන්ති** ඉදං එවරූපං අච්ඡෙරකං මණිම්හි නිම්මිතං පස්ස.

‘‘අපරම්පි පස්සාහී’’ති වත්වා ගාථා ආහ –

1395 ‘‘හත්ථානීකං රථානීකං, අස්සෙ පත්තී ච වම්මිනෙ;
චතුරඞ්ගිනිමං සෙනං, මණිම්හි පස්ස නිම්මිතං.

1396 ‘‘හත්ථාරොහෙ අනීකට්ඨෙ, රථිකෙ පත්තිකාරකෙ;
බලග්ගානි වියූළ්හානි, මණිම්හි පස්ස නිම්මිත’’න්ති.

තත්ථ **බලග්ගානීති** බලානෙව. **වියූළ්හානීති** බ්‍යූහවසෙන ඨිතානි.

1397 ‘‘පුරං උද්ධාපසම්පන්නං, බහුපාකාරතොරණං;
සිඞ්ඝාටකෙ සුභූමියො, මණිම්හි පස්ස නිම්මිතං.

1398 ‘‘එසිකා පරිඛායො ච, පලිඛං අග්ගළානි ච;
අට්ටාලකෙ ච ද්වාරෙ ච, මණිම්හි පස්ස නිම්මිත’’න්ති.

තත්ථ **පුරන්ති** නගරං. **උද්ධාපසම්පන්නන්ති** පාකාරවත්ථුනා සම්පන්නං. **බහුපාකාරතොරණන්ති** උච්චපාකාරතොරණනගරද්වාරෙන සම්පන්නං. **සිඞ්ඝාටකෙති** වීථිචතුක්කානි. **සුභූමියොති** නගරූපචාරෙ විවිත්තා රමණීයභූමියො. **එසිකාති** නගරද්වාරෙසු උට්ඨාපිතෙ එසිකත්ථම්භෙ. **පලිඛන්ති** පලිඝං, අයමෙව වා පාඨො. **අග්ගළානීති** නගරද්වාරකවාටානි. **ද්වාරෙ චාති** ගොපුරානි ච.

1399 ‘‘පස්ස තොරණමග්ගෙසු, නානාදිජගණා බහූ;
හංසා කොඤ්චා මයූරා ච, චක්කවාකා ච කුක්කුහා.

1400 ‘‘කුණාලකා බහූ චිත්‍රා, සිඛණ්ඩී ජීවජීවකා;
නානාදිජගණාකිණ්ණං, මණිම්හි පස්ස නිම්මිත’’න්ති.

තත්ථ **තොරණමග්ගෙසූති** එතස්මිං නගරෙ තොරණග්ගෙසු. **කුණාලකාති** කාළකොකිලා. **චිත්‍රාති** චිත්‍රපත්තකොකිලා.

1401 ‘‘පස්ස නගරං සුපාකාරං, අබ්භුතං ලොමහංසනං;
සමුස්සිතධජං රම්මං, සොණ්ණවාලුකසන්ථතං.

1402 ‘‘පස්සෙත්ථ පණ්ණසාලායො, විභත්තා භාගසො මිතා;
නිවෙසනෙ නිවෙසෙ ච, සන්ධිබ්‍යූහෙ පථද්ධියො’’ති.

තත්ථ **සුපාකාරන්ති** කඤ්චනපාකාරපරික්ඛිත්තං. **පණ්ණසාලායොති** නානාභණ්ඩපුණ්ණෙ ආපණෙ. **නිවෙසනෙ නිවෙසෙ චාති** ගෙහානි චෙව ගෙහවත්ථූනි ච. **සන්ධිබ්‍යූහෙති** ඝරසන්ධියො ච අනිබ්බිද්ධරච්ඡා ච. **පථද්ධියොති** නිබ්බිද්ධවීථියො.

1403 ‘‘පානාගාරෙ ච සොණ්ඩෙ ච, සූනා ඔදනියා ඝරා;
වෙසී ච ගණිකායො ච, මණිම්හි පස්ස නිම්මිතං.

1404 ‘‘මාලාකාරෙ ච රජකෙ, ගන්ධිකෙ අථ දුස්සිකෙ;
සුවණ්ණකාරෙ මණිකාරෙ, මණිම්හි පස්ස නිම්මිතං.

1405 ‘‘ආළාරිකෙ ච සූදෙ ච, නටනාටකගායිනො;
පාණිස්සරෙ කුම්භථූනිකෙ, මණිම්හි පස්ස නිම්මිත’’න්ති.

තත්ථ **සොණ්ඩෙ චාති** අත්තනො අනුරූපෙහි කණ්ඨකණ්ණපිලන්ධනෙහි සමන්නාගතෙ ආපානභූමිං සජ්ජෙත්වා නිසින්නෙ සුරාසොණ්ඩෙ ච. **ආළාරිකෙති** පූවපාකෙ. **සූදෙති** භත්තකාරකෙ. **පාණිස්සරෙති** පාණිප්පහාරෙන ගායන්තෙ. **කුම්භථූනිකෙති** ඝටදද්දරිවාදකෙ.

1406 ‘‘පස්ස භෙරී මුදිඞ්ගා ච, සඞ්ඛා පණවදින්දිමා;
සබ්බඤ්ච තාළාවචරං, මණිම්හි පස්ස නිම්මිතං.

1407 ‘‘සම්මතාලඤ්ච වීණඤ්ච, නච්චගීතං සුවාදිතං;
තූරියතාළිතසඞ්ඝුට්ඨං, මණිම්හි පස්ස නිම්මිතං.

1408. ‘‘ලඞ්ඝිකා මුට්ඨිකා චෙත්ථ, මායාකාරා ච සොභියා;
වෙතාලිකෙ ච ජල්ලෙ ච, මණිම්හි පස්ස නිම්මිත’’න්ති.

තත්ථ **සම්මතාලඤ්චාති** ඛදිරාදිසම්මඤ්චෙව කංසතාලඤ්ච. **තූරියතාළිතසඞ්ඝුට්ඨ**න්ති නානාතූරියානං තාළිතෙහි සඞ්ඝුට්ඨං. **මුට්ඨිකාති** මුට්ඨිකමල්ලා. **සොභියාති** නගරසොභනා ඉත්ථී ච සම්පන්නරූපා පුරිසා ච. **වෙතාලිකෙති** වෙතාලඋට්ඨාපකෙ. **ජල්ලෙති** මස්සුනි කරොන්තෙ න්හාපිතෙ.

1409. ‘‘සමජ්ජා චෙත්ථ වත්තන්ති, ආකිණ්ණා නරනාරිභි;
මඤ්චාතිමඤ්චෙ භූමියො, මණිම්හි පස්ස නිම්මිත’’න්ති.

තත්ථ **මඤ්චාතිමඤ්චෙති** මඤ්චානං උපරි බද්ධමඤ්චෙ. **භූමියොති** රමණීයා සමජ්ජභූමියො.

1410. ‘‘පස්ස මල්ලෙ සමජ්ජස්මිං, ඵොටෙන්තෙ දිගුණං භුජං;
නිහතෙ නිහතමානෙ ච, මණිම්හි පස්ස නිම්මිත’’න්ති.

තත්ථ **සමජ්ජස්මින්ති** මල්ලරඞ්ගෙ. **නිහතෙති** නිහනිත්වා ජිනිත්වා ඨිතෙ. **නිහතමානෙති** පරාජිතෙ.

1411. ‘‘පස්ස පබ්බතපාදෙසු, නානාමිගගණා බහූ;
සීහා බ්‍යග්ඝා වරාහා ච, අච්ඡකොකතරච්ඡයො.

1412. ‘‘පලාසාදා ගවජා ච, මහිංසා රොහිතා රුරූ;
එණෙය්‍යා ච වරාහා ච, ගණිනො නීකසූකරා.

1413. ‘‘කදලිමිගා බහූ චිත්‍රා, බිළාරා සසකණ්ටකා;
නානාමිගගණාකිණ්ණං, මණිම්හි පස්ස නිම්මිත’’න්ති.

තත්ථ **පලාසාදාති** ඛග්ගමිගා. ‘‘පලතා’’තිපි පාඨො. **ගවජාති** ගවයා. **වරාහාති** එකා මිගජාතිකා. තථා ගණිනො චෙව නීකසූකරා ච. **බහූ චිත්‍රාති** නානප්පකාරා චිත්‍රා මිගා. **බිළාරාති** අරඤ්ඤබිළාරා. **සසකණ්ටකාති** සසා ච කණ්ටකා ච.

1414. ‘‘නජ්ජායො සුප්පතිත්ථායො, සොණ්ණවාලුකසන්ථතා;
අච්ඡා සවන්ති අම්බූනි, මච්ඡගුම්බනිසෙවිතා.

1415. ‘‘කුම්භීලා මකරා චෙත්ථ, සුසුමාරා ච කච්ඡපා;
පාඨීනා පාවුසා මච්ඡා, බලජා මුඤ්ජරොහිතා’’ති.

තත්ථ **නජ්ජායොති** නදියො. **සොණ්ණවාලුකසන්ථතාති** සුවණ්ණවාලුකාය සන්ථතතලා. **කුම්භීලාති** ඉමෙ එවරූපා ජලචරා අන්තොනදියං විචරන්ති, තෙපි මණිම්හි පස්සාහීති.

1416. ‘‘නානාදිජගණාකිණ්ණා, නානාදුමගණායුතා;
වෙළුරියකරොදායො, මණිම්හි පස්ස නිම්මිත’’න්ති.

තත්ථ **වෙළුරියකරොදායොති** වෙළුරියපාසාණෙ පහරිත්වා සද්දං කරොන්තියො එවරූපා නජ්ජායොති.

1417. ‘‘පස්සෙත්ථ පොක්ඛරණියො, සුවිභත්තා චතුද්දිසා;
නානාදිජගණාකිණ්ණා, පුථුලොමනිසෙවිතා.

1418. ‘‘සමන්තොදකසම්පන්නං, මහිං සාගරකුණ්ඩලං;
උපෙතං වනරාජෙහි, මණිම්හි පස්ස නිම්මිත’’න්ති.

තත්ථ **පුථුලොමනිසෙවිතාති** මහාමච්ඡෙහි නිසෙවිතා. **වනරාජෙහීති** වනරාජීහි, අයමෙව වා පාඨො.

1419. ‘‘පුරතො විදෙහෙ පස්ස, ගොයානියෙ ච පච්ඡතො;
කුරුයො ජම්බුදීපඤ්ච, මණිම්හි පස්ස නිම්මිතං.

1420. ‘‘පස්ස චන්දං සූරියඤ්ච, ඔභාසන්තෙ චතුද්දිසා;
සිනෙරුං අනුපරියන්තෙ, මණිම්හි පස්ස නිම්මිතං.

1421. ‘‘සිනෙරුං හිමවන්තඤ්ච, සාගරඤ්ච මහීතලං;
චත්තාරො ච මහාරාජෙ, මණිම්හි පස්ස නිම්මිතං.

1422. ‘‘ආරාමෙ වනගුම්බෙ ච, පාටියෙ ච සිලුච්චයෙ;
රම්මෙ කිම්පුරිසාකිණ්ණෙ, මණිම්හි පස්ස නිම්මිතං.

1423. ‘‘ඵාරුසකං චිත්තලතං, මිස්සකං නන්දනං වනං;
වෙජයන්තඤ්ච පාසාදං, මණිම්හි පස්ස නිම්මිතං.

1424. ‘‘සුධම්මං තාවතිංසඤ්ච, පාරිඡත්තකඤ්ච පුප්ඵිතං;
එරාවණං නාගරාජං, මණිම්හි පස්ස නිම්මිතං.

1425. ‘‘පස්සෙත්ථ දෙවකඤ්ඤායො, නභා විජ්ජුරිවුග්ගතා;
නන්දනෙ විචරන්තියො, මණිම්හි පස්ස නිම්මිතං.

1426. ‘‘පස්සෙත්ථ දෙවකඤ්ඤායො, දෙවපුත්තපලොභිනී;
දෙවපුත්තෙ රමමානෙ, මණිම්හි පස්ස නිම්මිත’’න්ති.

තත්ථ **විදෙහෙති** පුබ්බවිදෙහදීපං. **ගොයානියෙති** අපරගොයානදීපං. **කුරුයොති** උත්තරකුරු ච දක්ඛිණතො ජම්බුදීපඤ්ච. **අනුපරියන්තෙති** එතෙ චන්දිමසූරියෙ සිනෙරුං අනුපරියායන්තෙ. **පාචියෙති** පත්ථරිත්වා ඨපිතෙ විය පිට්ඨිපාසාණෙ.

1427. ‘‘පරොසහස්සපාසාදෙ, වෙළුරියඵලසන්ථතෙ;
පජ්ජලන්තෙ ච වණ්ණෙන, මණිම්හි පස්ස නිම්මිතං.

1428. ‘‘තාවතිංසෙ ච යාමෙ ච, තුසිතෙ චාපි නිම්මිතෙ;
පරනිම්මිතවසවත්තිනො, මණිම්හි පස්ස නිම්මිතං.

1429. ‘‘පස්සෙත්ථ පොක්ඛරණියො, විප්පසන්නොදිකා සුචී;
මන්දාලකෙහි සඤ්ඡන්නා, පදුමුප්පලකෙහි චා’’ති.

තත්ථ **පරොසහස්සන්ති** තාවතිංසභවනෙ අතිරෙකසහස්සපාසාදෙ.

1430. ‘‘දසෙත්ථ රාජියො සෙතා, දස නීලා මනොරමා;
ඡ පිඞ්ගලා පන්නරස, හලිද්දා ච චතුද්දස.

1431. ‘‘වීසති තත්ථ සොවණ්ණා, වීසති රජතාමයා;
ඉන්දගොපකවණ්ණාභා, තාව දිස්සන්ති තිංසති.

1432. ‘‘දසෙත්ථ කාළියො ඡච්ච, මඤ්ජෙට්ඨා පන්නවීසති;
මිස්සා බන්ධුකපුප්ඵෙහි, නීලුප්පලවිචිත්තිකා.

1433. ‘‘එවං සබ්බඞ්ගසම්පන්නං, අච්චිමන්තං පභස්සරං;
ඔධිසුඞ්කං මහාරාජ, පස්ස ත්වං ද්විපදුත්තමා’’ති.

තත්ථ **දසෙත්ථ රාජියො සෙතාති** එතස්මිං මණික්ඛන්ධෙ දස සෙතරාජියො. **ඡ පිඞ්ගලා පන්නරසාති** ඡ ච පන්නරස චාති එකවීසති පිඞ්ගලරාජියො . **හලිද්දාති** හලිද්දවණ්ණා චතුද්දස. **තිංසතීති** ඉන්දගොපකවණ්ණාභා තිංස රාජියො. **දස ඡච්චාති** දස ච ඡ ච සොළස කාළරාජියො. **පන්නවීසතීති** පඤ්චවීසති මඤ්ජෙට්ඨවණ්ණා පභස්සරා. **මිස්සා බන්ධුකපුප්ඵෙහීති** කාළමඤ්ජෙට්ඨවණ්ණරාජියො එතෙහි මිස්සා විචිත්තිකා පස්ස. එත්ථ හි කාළරාජියො බන්ධුජීවකපුප්ඵෙහි මිස්සා, මඤ්ජෙට්ඨරාජියො නීලුප්පලෙහි විචිත්තිකා. **ඔධිසුඞ්කන්ති** සුඞ්කකොට්ඨාසං. යො මං ජූතෙ ජිනිස්සති, තස්සිමං සුඞ්කකොට්ඨාසං පස්සාති වදති. අට්ඨකථායං පන ‘‘හොතු සුඞ්කං, මහාරාජා’’තිපි පාඨො. තස්සත්ථො – ද්විපදුත්තම පස්ස ත්වං ඉමං එවරූපං මණික්ඛන්ධං, ඉදමෙව, මහාරාජ, සුඞ්කං හොතු. යො මං ජූතෙ ජිනිස්සති, තස්සිදං භවිස්සතීති.

මණිකණ්ඩං නිට්ඨිතං.

අක්ඛකණ්ඩං

එවං වත්වා පුණ්ණකො ‘‘මහාරාජ, අහං තාව ජූතෙ පරාජිතො ඉමං මණිරතනං දස්සාමි, ත්වං පන කිං දස්සසී’’ති ආහ. ‘‘තාත, මම සරීරඤ්ච දෙවිඤ්ච සෙතච්ඡත්තඤ්ච ඨපෙත්වා සෙසං මම සන්තකං සුඞ්කං හොතූ’’ති. ‘‘තෙන හි, දෙව, මා චිරායි, අහං දූරාගතො, ඛිප්පං ජූතමණ්ඩලං සජ්ජාපෙහී’’ති. රාජා අමච්චෙ ආණාපෙසි. තෙ ඛිප්පං ජූතමණ්ඩලං සජ්ජෙත්වා රඤ්ඤො වරපොත්ථකත්ථරණං සන්ථරිත්වා සෙසරාජූනඤ්චාපි ආසනානි පඤ්ඤපෙත්වා පුණ්ණකස්සපි පතිරූපං ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා රඤ්ඤො කාලං ආරොචයිංසු. තතො පුණ්ණකො රාජානං ගාථාය අජ්ඣභාසි –

1434. ‘‘උපාගතං රාජ මුපෙහි ලක්ඛං, නෙතාදිසං මණිරතනං තවත්ථි;
ධම්මෙන ජිස්සාම අසාහසෙන, ජිතො ච නො ඛිප්පමවාකරොහී’’ති.

තස්සත්ථො – මහාරාජ, ජූතසාලාය කම්මං උපාගතං නිට්ඨිතං, එතාදිසං මණිරතනං තව නත්ථි, මා පපඤ්චං කරොහි, උපෙහි ලක්ඛං අක්ඛෙහි කීළනට්ඨානං උපගච්ඡ. කීළන්තා ච මයං ධම්මෙන ජිස්සාම, ධම්මෙනෙව නො අසාහසෙන ජයො හොතු. සචෙ පන ත්වං ජිතො භවිස්සසි, අථ නො ඛිප්පමවාකරොහි, පපඤ්චං අකත්වාව ජිතො ධනං දදෙය්‍යාසීති වුත්තං හොති.

අථ නං රාජා ‘‘මාණව, ත්වං මං ‘රාජා’ති මා භායි, ධම්මෙනෙව නො අසාහසෙන ජයපරාජයො භවිස්සතී’’ති ආහ. තං සුත්වා පුණ්ණකො ‘‘අම්හාකං ධම්මෙනෙව ජයපරාජයභාවං ජානාථා’’ති තෙපි රාජානො සක්ඛිං කරොන්තො ගාථමාහ –

1435. ‘‘පඤ්චාල පච්චුග්ගත සූරසෙන, මච්ඡා ච මද්දා සහ කෙකකෙභි;
පස්සන්තු නොතෙ අසඨෙන යුද්ධං, න නො සභායං න කරොන්ති කිඤ්චී’’ති.

තත්ථ **පච්චුග්ගතාති** උග්ගතත්තා පඤ්ඤාතත්තා පාකටත්තා පඤ්චාලරාජානමෙවාලපති. **මච්ඡා චාති** ත්වඤ්ච, සම්ම මච්ඡරාජ. **මද්දාති** මද්දරාජ. **සහ කෙකකෙභීති** කෙකකෙහිනාමෙන ජනපදෙන සහ වත්තමානකෙකකෙභිරාජ, ත්වඤ්ච. අථ වා සහසද්දං ‘‘කෙකකෙභී’’ති පදස්ස පච්ඡතො ඨපෙත්වා පච්චුග්ගතසද්දඤ්ච සූරසෙනවිසෙසනං කත්වා පඤ්චාලපච්චුග්ගතසූරසෙන මච්ඡා ච මද්දා ච කෙකකෙභි සහ සෙසරාජානො වාති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. **පස්සන්තු නොතෙති** අම්හාකං ද්වින්නං එතෙ රාජානො අසඨෙන අක්ඛයුද්ධං පස්සන්තු. **න නො සභායං න කරොන්ති කිඤ්චීති** එත්ථ **නොති** නිපාතමත්තං, සභායං කිඤ්චි සක්ඛිං න න කරොන්ති, ඛත්තියෙපි බ්‍රාහ්මණෙපි කරොන්තියෙව, තස්මා සචෙ කිඤ්චි අකාරණං උප්පජ්ජති, ‘‘න නො සුතං, න නො දිට්ඨ’’න්ති වත්තුං න ලභිස්සථ, අප්පමත්තා හොථාති.

එවං යක්ඛසෙනාපති රාජානො සක්ඛිං අකාසි. රාජාපි එකසතරාජපරිවුතො පුණ්ණකං ගහෙත්වා ජූතසාලං පාවිසි. සබ්බෙපි පතිරූපාසනෙසු නිසීදිංසු, රජතඵලකෙ සුවණ්ණපාසකෙ ඨපයිංසු. පුණ්ණකො තුරිතතුරිතො ආහ ‘‘මහාරාජ, පාසකෙසු ආයා නාම මාලිකං සාවට්ටං බහුලං සන්තිභද්‍රාදයො චතුවීසති, තෙසු තුම්හෙ අත්තනො රුච්චනකං ආයං ගණ්හථා’’ති. රාජා ‘‘සාධූ’’ති බහුලං ගණ්හි. පුණ්ණකො සාවට්ටං ගණ්හි. අථ නං රාජා ආහ ‘‘තෙන හි තාව මාණව, පාසකෙ පාතෙහී’’ති. ‘‘මහාරාජ, පඨමං මම වාරො න පාපුණාති, තුම්හෙ පාතෙථා’’ති වුත්තෙ රාජා ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡි. තස්ස පන තතියෙ අත්තභාවෙ මාතුභූතපුබ්බා ආරක්ඛදෙවතා, තස්සා ආනුභාවෙන රාජා ජූතෙ ජිනාති. සා තස්ස අවිදූරෙ ඨිතා අහොසි. රාජා දෙවධීතරං අනුස්සරිත්වා ජූතගීතං ගායන්තො ඉමා ගාථා ආහ –

‘‘සබ්බා නදී වඞ්කගතී, සබ්බෙ කට්ඨමයා වනා;
සබ්බිත්ථියො කරෙ පාපං, ලභමානෙ නිවාතකෙ. (ජා. 2.21.308);

‘‘අථ පස්සතු මං අම්ම, විජයං මෙ පදිස්සතු;
අනුකම්පාහි මෙ අම්ම, මහන්තං ජයමෙස්සතු.

‘‘දෙවතෙ ත්වජ්ජ රක්ඛ දෙවි, පස්ස මා මං විභාවෙයා;
අනුකම්පකා පතිට්ඨා ච, පස්ස භද්‍රානි රක්ඛිතුං.

‘‘ජම්බොනදමයං පාසං, චතුරංසමට්ඨඞ්ගුලි;
විභාති පරිසමජ්ඣෙ, සබ්බකාමදදො භව.

‘‘දෙවතෙ මෙ ජයං දෙහි, පස්ස මං අප්පභාගිනං;
මාතානුකම්පකො පොසො, සදා භද්‍රානි පස්සති.

‘‘අට්ඨකං මාලිකං වුත්තං, සාවට්ටඤ්ච ඡකං මතං;
චතුක්කං බහුලං ඤෙය්‍යං, ද්විබින්දුසන්තිභද්‍රකං;
චතුවීසති ආයා ච, මුනින්දෙන පකාසිතා’’ති.

රාජා එවං ජූතගීතං ගායිත්වා පාසකෙ හත්ථෙන පරිවත්තෙත්වා ආකාසෙ ඛිපි. පුණ්ණකස්ස ආනුභාවෙන පාසකා රඤ්ඤො පරාජයාය භස්සන්ති. රාජා ජූතසිප්පම්හි අතිකුසලතාය පාසකෙ අත්තනො පරාජයාය භස්සන්තෙ ඤත්වා ආකාසෙයෙව සඞ්කඩ්ඪන්තො ගහෙත්වා පුන ආකාසෙ ඛිපි. දුතියම්පි අත්තනො පරාජයාය භස්සන්තෙ ඤත්වා තථෙව අග්ගහෙසි. තතො පුණ්ණකො චින්තෙසි ‘‘අයං රාජා මාදිසෙන යක්ඛෙන සද්ධිං ජූතං කීළන්තො භස්සමානෙ පාසකෙ සඞ්කඩ්ඪිත්වා ගණ්හාති, කිං නු ඛො කාරණ’’න්ති. සො ඔලොකෙන්තො තස්ස ආරක්ඛදෙවතාය ආනුභාවං ඤත්වා අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා කුද්ධො විය නං ඔලොකෙසි. සා භීතතසිතා පලායිත්වා චක්කවාළපබ්බතමත්ථකං පත්වා කම්පමානා ඔලොකෙත්වා අට්ඨාසි. රාජා තතියම්පි පාසකෙ ඛිපිත්වා අත්තනො පරාජයාය භස්සන්තෙ ඤත්වාපි පුණ්ණකස්සානුභාවෙන හත්ථං පසාරෙත්වා ගණ්හිතුං නාසක්ඛි. තෙ රඤ්ඤො පරාජයාය පතිංසු. අථස්ස පරාජිතභාවං ඤත්වා පුණ්ණකො අප්ඵොටෙත්වා මහන්තෙන සද්දෙන ‘‘ජිතං මෙ’’ති තික්ඛත්තුං සීහනාදං නදි. සො සද්දො සකලජම්බුදීපං ඵරි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1436. ‘‘තෙ පාවිසුං අක්ඛමදෙන මත්තා, රාජා කුරූනං පුණ්ණකො චාපි යක්ඛො;
රාජා කලිං විච්චිනමග්ගහෙසි, කටං අග්ගහී පුණ්ණකො නාම යක්ඛො.

1437. ‘‘තෙ තත්ථ ජූතෙ උභයෙ සමාගතෙ, රඤ්ඤං සකාසෙ සඛීනඤ්ච මජ්ඣෙ;
අජෙසි යක්ඛො නරවීරසෙට්ඨං, තත්ථප්පනාදො තුමුලො බභූවා’’ති.

තත්ථ **පාවිසුන්ති** ජූතසාලං පවිසිංසු. **විච්චිනන්ති** රාජා චතුවීසතියා ආයෙසු විචිනන්තො කලිං පරාජයග්ගාහං අග්ගහෙසි. **කටං අග්ගහීති** පුණ්ණකො නාම යක්ඛො ජයග්ගාහං ගණ්හි. **තෙ තත්ථ ජූතෙ උභයෙ සමාගතෙති** තෙ තත්ථ ජූතෙ සමාගතා උභො ජූතං කීළිංසූති අත්ථො. **රඤ්ඤන්ති** අථ තෙසං එකසතරාජූනං සකාසෙ අවසෙසානඤ්ච සඛීනං මජ්ඣෙ සො යක්ඛො නරවීරසෙට්ඨං රාජානං අජෙසි. **තත්ථප්පනාදො තුමුලො බහූවාති** තස්මිං ජූතමණ්ඩලෙ ''රඤ්ඤො පරාජිතභාවං ජානාථ, ජිතං මෙ, ජිතං මෙ''ති මහන්තො සද්දො අහොසි.

රාජා පරාජිතො අනත්තමනො අහොසි. අථ නං සමස්සාසෙන්තො පුණ්ණකො ගාථමාහ –

1438. ''ජයො මහාරාජ පරාජයො ච, ආයූහතං අඤ්ඤතරස්ස හොති;
ජනින්ද ජීනොසි වරද්ධනෙන, ජිතො ච මෙ ඛිප්පමවාකරොහී''ති.

තත්ථ **ආයූහතන්ති** ද්වින්නං වායාමමානානං අඤ්ඤතරස්ස එව හොති, තස්මා ''පරාජිතොම්හී''ති මා චින්තයි. **ජීනොසීති** පරිහීනොසි. **වරද්ධනෙනාති** පරමධනෙන. **ඛිප්පමවාකරොහීති** ඛිප්පං මෙ ජයං ධනං දෙහීති.

අථ නං රාජා ''ගණ්හ, තාතා''ති වදන්තො ගාථමාහ –

1439. ''හත්ථී ගවාස්සා මණිකුණ්ඩලා ච, යඤ්චාපි මය්හං රතනං පථබ්‍යා;
ගණ්හාහි කච්චාන වරං ධනානං, ආදාය යෙනිච්ඡසි තෙන ගච්ඡා''ති.

පුණ්ණකො ආහ –

1440. ''හත්ථී ගවාස්සා මණිකුණ්ඩලා ච, යඤ්චාපි තුය්හං රතනං පථබ්‍යා;
තෙසං වරො විධුරො නාම කත්තා, සො මෙ ජිතො තං මෙ අවාකරොහී''ති.

තත්ථ **සො මෙ ජිතො තං මෙති** මයා හි තව විජිතෙ උත්තමං රතනං ජිතං, සො ච සබ්බරතනානං වරො විධුරො, තස්මා, දෙව, සො මයා ජිතො නාම හොති, තං මෙ දෙහීති.

රාජා ආහ –

1441. ''අත්තා ච මෙ සො සරණං ගතී ච, දීපො ච ලෙණො ච පරායණො ච;
අසන්තුලෙය්‍යො මම සො ධනෙන, පාණෙන මෙ සාදිසො එස කත්තා''ති.

තත්ථ **අත්තා ච මෙ සොති** සො මය්හං අත්තා ච, මයා ච ''අත්තානං ඨපෙත්වා සෙසං දස්සාමී''ති වුත්තං, තස්මා තං මා ගණ්හි. න කෙවලඤ්ච අත්තාව , අථ ඛො මෙ සො සරණඤ්ච ගති ච දීපො ච ලෙණො ච පරායණො ච. **අසන්තුලෙය්‍යො මම සො ධනෙනාති** සත්තවිධෙන රතනෙන සද්ධිං න තුලෙතබ්බොති.

පුණ්ණකො ආහ –

1442. ''චිරං විවාදො මම තුය්හඤ්චස්ස, කාමඤ්ච පුච්ඡාම තමෙව ගන්ත්වා;
එසොව නො විවරතු එතමත්ථං, යං වක්ඛතී හොතු කථා උභින්න''න්ති.

තත්ථ **විවරතු එතමත්ථන්ති** ''සො තව අත්තා වා න වා''ති එතමත්ථං එසොව පකාසෙතු. **හොතු කථා උභින්නන්ති** යං සො වක්ඛති, සායෙව නො උභින්නං කථා හොතු, තං පමාණං හොතූති අත්ථො.

රාජා ආහ –

1443. ''අද්ධා හි සච්චං භණසි, න ච මාණව සාහසං;
තමෙව ගන්ත්වා පුච්ඡාම, තෙන තුස්සාමුභො ජනා''ති.

තත්ථ **න ච මාණව සාහසන්ති** මය්හං පසය්හ සාහසිකවචනං න ච භණසි.

එවං වත්වා රාජා එකසතරාජානො පුණ්ණකඤ්ච ගහෙත්වා තුට්ඨමානසො වෙගෙන ධම්මසභං අගමාසි. පණ්ඩිතොපි ආසනා ඔරුය්හ රාජානං වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. අථ පුණ්ණකො මහාසත්තං ආමන්තෙත්වා ''පණ්ඩිත, 'ත්වං ධම්මෙ ඨිතො ජීවිතහෙතුපි මුසාවාදං න භණසී'ති කිත්තිසද්දො තෙ සකලලොකෙ ඵුටො, අහං පන තෙ අජ්ජ ධම්මෙ ඨිතභාවං ජානිස්සාමී''ති වත්වා ගාථමාහ –

1444. ''සච්චං නු දෙවා විදහූ කුරූනං, ධම්මෙ ඨිතං විධුරං නාමමච්චං;
දාසොසි රඤ්ඤො උද වාසි ඤාති, විධුරොති සඞ්ඛා කතමාසි ලොකෙ''ති.

තත්ථ **සච්චං නු දෙවා විදහූ කුරූනං, ධම්මෙ ඨිතං විධුරං නාමමච්චන්ති** ‘‘කුරූනං රට්ඨෙ විධුරො නාම අමච්චො ධම්මෙ ඨිතො ජීවිතහෙතුපි මුසාවාදං න භණතී’’ති එවං දෙවා විදහූ විදහන්ති කථෙන්ති පකාසෙන්ති, එවං විදහමානා තෙ දෙවා සච්චං නු විදහන්ති, උදාහු අභූතවාදායෙවෙතෙති. **විධුරොති සඞ්ඛා කතමාසි ලොකෙති** යා එසා තව ‘‘විධුරො’’ති ලොකෙ සඞ්ඛා පඤ්ඤත්ති, සා කතමා ආසි, ත්වං පකාසෙහි, කිං නු රඤ්ඤො දාසො නීචතරජාතිකො, උදාහු සමො වා උත්තරිතරො වා ඤාතීති ඉදං තාව මෙ ආචික්ඛ, දාසොසි රඤ්ඤො, උද වාසි ඤාතීති.

අථ මහාසත්තො ‘‘අයං මං එවං පුච්ඡති, අහං ඛො පනෙතං ‘රඤ්ඤො ඤාතී’තිපි ‘රඤ්ඤො උත්තරිතරො’තිපි ‘රඤ්ඤො න කිඤ්චි හොමී’තිපි සඤ්ඤාපෙතුං සක්කොමි, එවං සන්තෙපි ඉමස්මිං ලොකෙ සච්චසමො අවස්සයො නාම නත්ථි, සච්චමෙව කථෙතුං වට්ටතී’’ති චින්තෙත්වා ‘‘මාණව, නෙවාහං රඤ්ඤො ඤාති, න උත්තරිතරො, චතුන්නං පන දාසානං අඤ්ඤතරො’’ති දස්සෙතුං ගාථාද්වයමාහ –

1445. ‘‘ආමායදාසාපි භවන්ති හෙකෙ, ධනෙන කීතාපි භවන්ති දාසා;
සයම්පි හෙකෙ උපයන්ති දාසා, භයා පණුන්නාපි භවන්ති දාසා.

1446. ‘‘එතෙ නරානං චතුරොව දාසා, අද්ධා හි යොනිතො අහම්පි ජාතො;
භවො ච රඤ්ඤො අභවො ච රඤ්ඤො, දාසාහං දෙවස්ස පරම්පි ගන්ත්වා;
ධම්මෙන මං මාණව තුය්හ දජ්ජා’’ති.

තත්ථ **ආමායදාසාති** දාසියා කුච්ඡිම්හි ජාතදාසා. **සයම්පි හෙකෙ උපයන්ති දාසාති** යෙ කෙචි උපට්ඨාකජාතිකා, සබ්බෙ තෙ සයං දාසභාවං උපගතා දාසා නාම. **භයා පණුන්නාති** රාජභයෙන වා චොරභයෙන වා අත්තනො වසනට්ඨානතො පණුන්නා කරමරා හුත්වා පරවිසයං ගතාපි දාසායෙව නාම. **අද්ධා හි යොනිතො අහම්පි ජාතොති** මාණව, එකංසෙනෙව අහම්පි චතූසු දාසයොනීසු එකතො සයං දාසයොනිතො නිබ්බත්තදාසො. **භවො ච රඤ්ඤො අභවො ච රඤ්ඤොති** රඤ්ඤො වුඩ්ඪි වා හොතු අවුඩ්ඪි වා, න සක්කා මයා මුසා භාසිතුං. **පරම්පීති** දූරං ගන්ත්වාපි අහං දෙවස්ස දාසොයෙව. **දජ්ජාති** මං රාජා ජයධනෙන ඛණ්ඩෙත්වා තුය්හං දෙන්තො ධම්මෙන සභාවෙන දදෙය්‍යාති.

තං සුත්වා පුණ්ණකො හට්ඨතුට්ඨො පුන අප්ඵොටෙත්වා ගාථමාහ –

1447. ‘‘අයං දුතීයො විජයො මමජ්ජ, පුට්ඨො හි කත්තා විවරෙත්ථ පඤ්හං;
අධම්මරූපො වත රාජසෙට්ඨො, සුභාසිතං නානුජානාසි මය්හ’’න්ති.

තත්ථ **රාජසෙට්ඨොති** අයං රාජසෙට්ඨො අධම්මරූපො වත. **සුභාසිතන්ති** විධුරපණ්ඩිතෙන සුකථිතං සුවිනිච්ඡිතං. **නානුජානාසි මය්හන්ති** ඉදානෙතං විධුරපණ්ඩිතං මය්හං කස්මා නානුජානාසි, කිමත්ථං න දෙසීති වදති.

තං සුත්වා රාජා අනත්තමනො හුත්වා ‘‘පණ්ඩිතො මාදිසං යසදායකං අනොලොකෙත්වා ඉදානි දිට්ඨං මාණවකං ඔලොකෙතී’’ති මහාසත්තස්ස කුජ්ඣිත්වා ‘‘මාණව, සචෙ සො දාසො මෙ හවෙය්‍ය, තං ගහෙත්වා ගච්ඡා’’ති වත්වා ගාථමාහ –

1448. ‘‘එවං චෙ නො සො විවරෙත්ථ පඤ්හං, දාසොහමස්මි න ච ඛොස්මි ඤාති;
ගණ්හාහි කච්චාන වරං ධනානං, ආදාය යෙනිච්ඡසි තෙන ගච්ඡා’’ති.

තත්ථ **එවං චෙ නො සො විවරෙත්ථ පඤ්හන්ති** සචෙ සො අම්හාකං පඤ්හං ‘‘දාසොහමස්මි, න ච ඛොස්මි ඤාතී’’ති එවං විවරි එත්ථ පරිසමණ්ඩලෙ, අථ කිං අච්ඡසි, සකලලොකෙ ධනානං වරං එතං ගණ්හ, ගහෙත්වා ච පන යෙන ඉච්ඡසි, තෙන ගච්ඡාති.

අක්ඛකණ්ඩං නිට්ඨිතං.

සරාවාසපඤ්හා

එවඤ්ච පන වත්වා රාජා චින්තෙසි ‘‘පණ්ඩිතං ගහෙත්වා මාණවො යථාරුචි ගමිස්සති, තස්ස ගතකාලතො පට්ඨාය මය්හං මධුරධම්මකථා දුල්ලභා භවිස්සති, යංනූනාහං ඉමං අත්තනො ඨානෙ ඨපෙත්වා අලඞ්කතධම්මාසනෙ නිසීදපෙත්වා සරාවාසපඤ්හං පුච්ඡෙය්‍යා’’න්ති. අථ නං රාජා එවමාහ ‘‘පණ්ඩිත, තුම්හාකං ගතකාලෙ මම මධුරධම්මකථා දුල්ලභා භවිස්සති, අලඞ්කතධම්මාසනෙ නිසීදාපෙත්වා අත්තනො ඨානෙ ඨත්වා මය්හං සරාවාසපඤ්හං කථෙථා’’ති. සො ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා අලඞ්කතධම්මාසනෙ නිසීදිත්වා රඤ්ඤා පඤ්හං පුට්ඨො විස්සජ්ජෙසි. තත්‍රායං පඤ්හො –

1449. ‘‘විධුර වසමානස්ස, ගහට්ඨස්ස සකං ඝරං;
ඛෙමා වුත්ති කථං අස්ස, කථං නු අස්ස සඞ්ගහො.

1450. ‘‘අබ්‍යාබජ්ඣං කථං අස්ස, සච්චවාදී ච මාණවො;
අස්මා ලොකා පරං ලොකං, කථං පෙච්ච න සොචතී’’ති.

තත්ථ **ඛෙමා වුත්ති කථං අස්සාති** කථං සරාවාසං වසන්තස්ස ගහට්ඨස්ස ඛෙමා නිබ්භයා වුත්ති භවෙය්‍ය. **කථං නු අස්ස සඞ්ගහොති** චතුබ්බිධො සඞ්ගහවත්ථුසඞ්ඛාතො සඞ්ගහො තස්ස කථං භවෙය්‍ය . **අබ්‍යාබජ්ඣන්ති** නිද්දුක්ඛතා. **සච්චවාදී චාති** කථං නු මාණවො සච්චවාදී නාම භවෙය්‍ය. **පෙච්චාති** පරලොකං ගන්ත්වා.

තං සුත්වා පණ්ඩිතො රඤ්ඤො පඤ්හං කථෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1451 ‘‘තං තත්ථ ගතිමා ධිතිමා, මතිමා අත්ථදස්සිමා;
සඞ්ඛාතා සබ්බධම්මානං, විධුරො එතදබ්‍රවි.

1452. ‘‘න සාධාරණදාරස්ස, න භුඤ්ජෙ සාදුමෙකකො;
න සෙවෙ ලොකායතිකං, නෙතං පඤ්ඤාය වඩ්ඪනං.

1453. ‘‘සීලවා වත්තසම්පන්නො, අප්පමත්තො විචක්ඛණො;
නිවාතවුත්ති අත්ථද්ධො, සුරතො සඛිලො මුදු.

1454. ‘‘සඞ්ගහෙතා ච මිත්තානං, සංවිභාගී විධානවා;
තප්පෙය්‍ය අන්නපානෙන, සදා සමණබ්‍රාහ්මණෙ.

1455. ‘‘ධම්මකාමො සුතාධාරො, භවෙය්‍ය පරිපුච්ඡකො;
සක්කච්චං පයිරුපාසෙය්‍ය, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ.

1456. ‘‘ඝරමාවසමානස්ස, ගහට්ඨස්ස සකං ඝරං;
ඛෙමා වුත්ති සියා එවං, එවං නු අස්ස සඞ්ගහො.

1457. ‘‘අබ්‍යාබජ්ඣං සියා එවං, සච්චවාදී ච මාණවො;
අස්මා ලොකා පරං ලොකං, එවං පෙච්ච න සොචති’’ති.

තත්ථ **තං තත්ථාති** භික්ඛවෙ, තං රාජානං තත්ථ ධම්මසභායං ඤාණගතියා **ගතිමා,** අබ්බොච්ඡින්නවීරියෙන **ධිතිමා,** භූරිසමාය විපුලාය පඤ්ඤාය **මතිමා,** සණ්හසුඛුමත්ථදස්සිනා ඤාණෙන **අත්ථදස්සිමා,** පරිච්ඡින්දිත්වා ජානනඤාණසඞ්ඛාතාය පඤ්ඤාය සබ්බධම්මානං **සඞ්ඛාතා,** විධුරපණ්ඩිතො එතං ‘‘න සාධාරණදාරස්සා’’තිආදිවචනං අබ්‍රවි. තත්ථ යො පරෙසං දාරෙසු අපරජ්ඣති , සො සාධාරණදාරො නාම, තාදිසො න අස්ස භවෙය්‍ය. **න භුඤ්ජෙ සාදුමෙකකොති** සාදුරසං පණීතභොජනං අඤ්ඤෙසං අදත්වා එකකොව න භුඤ්ජෙය්‍ය. **ලොකායතිකන්ති** අනත්ථනිස්සිතං සග්ගමග්ගානං අදායකං අනිය්‍යානිකං විතණ්ඩසල්ලාපං ලොකායතිකවාදං න සෙවෙය්‍ය. **නෙතං පඤ්ඤාය වඩ්ඪනන්ති** න හි එතං ලොකායතිකං පඤ්ඤාය වඩ්ඪනං. **සීලවාති** අඛණ්ඩෙහි පඤ්චහි සීලෙහි සමන්නාගතො. **වත්තසම්පන්නොති** සරාවාසවත්තෙන වා රාජවත්තෙන වා සමන්නාගතො. **අප්පමත්තොති** කුසලධම්මෙසු අප්පමත්තො. **නිවාතවුත්තීති** අතිමානං අකත්වා නීචවුත්ති ඔවාදානුසාසනිපටිච්ඡකො. **අත්ථද්ධොති** ථද්ධමච්ඡරියවිරහිතො. **සුරතොති** සොරච්චෙන සමන්නාගතො. **සඛිලොති** පෙමනීයවචනො. **මුදූති** කායවාචාචිත්තෙහි අඵරුසො.

සඞ්ගහෙතා ච මිත්තානන්ති කල්‍යාණමිත්තානං සඞ්ගහකරො. දානාදීසු යො යෙන සඞ්ගහං ඉච්ඡති, තස්ස තෙනෙව සඞ්ගාහකො. **සංවිභාගීති** ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණානඤ්චෙව කපණද්ධිකවණිබ්බකයාචකාදීනඤ්ච සංවිභාගකරො. **විධානවාති** ‘‘ඉමස්මිං කාලෙ කසිතුං වට්ටති, ඉමස්මිං කාලෙ වපිතුං වට්ටතී’’ති එවං සබ්බකිච්චෙසු විධානසම්පන්නො. **තප්පෙය්‍යාති** ගහිතගහිතභාජනානි පූරෙත්වා දදමානො තප්පෙය්‍ය. **ධම්මකාමොති** පවෙණිධම්මම්පි සුචරිතධම්මම්පි කාමයමානො පත්ථයමානො. **සුතාධාරොති** සුතස්ස ආධාරභූතො. **පරිපුච්ඡකොති** ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණෙ උපසඞ්කමිත්වා ‘‘කිං, භන්තෙ, කුසල’’න්තිආදිවචනෙහි පරිපුච්ඡනසීලො. **සක්කච්චන්ති** ගාරවෙන. **එවං නු අස්ස සඞ්ගහොති** සඞ්ගහොපිස්ස එවං කතො නාම භවෙය්‍ය. **සච්චවාදීති** එවං පටිපන්නොයෙව සභාවවාදී නාම සියා.

එවං මහාසත්තො රඤ්ඤො සරාවාසපඤ්හං කථෙත්වා පල්ලඞ්කා ඔරුය්හ රාජානං වන්දි. රාජාපිස්ස මහාසක්කාරං කත්වා එකසතරාජූහි පරිවුතො අත්තනො නිවෙසනමෙව ගතො.

සරාවාසපඤ්හා නිට්ඨිතා.

ලක්ඛණකණ්ඩං

මහාසත්තො පන පටිනිවත්තො. අථ නං පුණ්ණකො ආහ –

1458. ‘‘එහි දානි ගමිස්සාම, දින්නො නො ඉස්සරෙන මෙ;
මමෙවත්ථං පටිපජ්ජ, එස ධම්මො සනන්තනො’’ති.

තත්ථ **දින්නො නොති** එත්ථ **නො**ති නිපාතමත්තං, ත්වං ඉස්සරෙන මය්හං දින්නොති අත්ථො. **සනන්තනොති** මම අත්ථං පටිපජ්ජන්තෙන හි තයා අත්තනො සාමිකස්ස අත්ථො පටිපන්නො හොති. යඤ්චෙතං සාමිකස්ස අත්ථකරණං නාම, එස ධම්මො සනන්තනො පොරාණකපණ්ඩිතානං සභාවොති.

විධුරපණ්ඩිතො ආහ –

1459. ‘‘ජානාමි මාණව තයාහමස්මි, දින්නොහමස්මි තව ඉස්සරෙන;
තීහඤ්ච තං වාසයෙමු අගාරෙ, යෙනද්ධුනා අනුසාසෙමු පුත්තෙ’’ති.

තත්ථ **තයාහමස්මී**ති තයා ලද්ධොහමස්මීති ජානාමි, ලභන්තෙන ච න අඤ්ඤථා ලද්ධො. **දින්නොහමස්මි තව ඉස්සරෙනා**ති මම ඉස්සරෙන රඤ්ඤා අහං තව දින්නො. **තීහං චා**ති මාණව, අහං තව බහූපකාරො, රාජානං අනොලොකෙත්වා සච්චමෙව කථෙසිං, තෙනාහං තයා ලද්ධො, ත්වං මෙ මහන්තගුණභාවං ජානාහි, මයං තීණිපි දිවසානි අත්තනො අගාරෙ වාසෙමු, තස්මා යෙනද්ධුනා යත්තකෙන කාලෙන මයං පුත්තාදාරෙ අනුසාසෙමු, තං කාලං අධිවාසෙහීති.

තං සුත්වා පුණ්ණකො ‘‘සච්චං පණ්ඩිතො ආහ, බහූපකාරො එස මම, ‘සත්තාහම්පි අඩ්ඪමාසම්පි නිසීදාහී’ති වුත්තෙ අධිවාසෙතබ්බමෙවා’’ති චින්තෙත්වා ගාථමාහ –

1460. ‘‘තං මෙ තථා හොතු වසෙමු තීහං, කුරුතං භවජ්ජ ඝරෙසු කිච්චං;
අනුසාසතං පුත්තදාරෙ භවජ්ජ, යථා තයී පෙච්ච සුඛී භවෙය්‍යා’’ති.

තත්ථ **තං මෙ**ති යං ත්වං වදෙසි, සබ්බං තං මම තථා හොතු. **භවජ්ජා**ති භවං අජ්ජ පට්ඨාය තීහං අනුසාසතු. **තයී පෙච්චා**ති යථා තයි ගතෙ පච්ඡා තව පුත්තදාරො සුඛී භවෙය්‍ය, එවං අනුසාසතු.

එවං වත්වා පුණ්ණකො මහාසත්තෙන සද්ධිංයෙව තස්ස නිවෙසනං පාවිසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1461. ‘‘සාධූති වත්වාන පහූතකාමො, පක්කාමි යක්ඛො විධුරෙන සද්ධිං;
තං කුඤ්ජරාජඤ්ඤහයානුචිණ්ණං, පාවෙක්ඛි අන්තෙපුරමරියසෙට්ඨො’’ති.

තත්ථ **පහූතකාමො**ති මහාභොගො. **කුඤ්ජරාජඤ්ඤහයානුචිණ්ණ**න්ති කුඤ්ජරෙහි ච ආජඤ්ඤහයෙහි ච අනුචිණ්ණං පරිපුණ්ණං. **අරියසෙට්ඨො**ති ආචාරඅරියෙසු උත්තමො පුණ්ණකො යක්ඛො පණ්ඩිතස්ස අන්තෙපුරං පාවිසි.

මහාසත්තස්ස පන තිණ්ණං උතූනං අත්ථාය තයො පාසාදා අහෙසුං. තෙසු එකො කොඤ්චො නාම, එකො මයූරො නාම, එකො පියකෙතො නාම. තෙ සන්ධාය අයං ගාථා වුත්තා –

1462. ‘‘කොඤ්චං මයූරඤ්ච පියඤ්ච කෙතං, උපාගමී තත්ථ සුරම්මරූපං;
පහූතභක්ඛං බහුඅන්නපානං, මසක්කසාරං විය වාසවස්සා’’ති.

තත්ථ **තත්ථා**ති තෙසු තීසු පාසාදෙසු යත්ථ තස්මිං සමයෙ අත්තනා වසති, තං සුරම්මරූපං පාසාදං පුණ්ණකං ආදාය උපාගමි.

සො උපගන්ත්වා ච පන අලඞ්කතපාසාදස්ස සත්තමාය භූමියා සයනගබ්භඤ්චෙව මහාතලඤ්ච සජ්ජාපෙත්වා සිරිසයනං පඤ්ඤාපෙත්වා සබ්බං අන්නපානාදිවිධිං උපට්ඨපෙත්වා දෙවකඤ්ඤායො විය පඤ්චසතා ඉත්ථියො ‘‘ඉමා තෙ පාදපරිචාරිකා හොන්තු, අනුක්කණ්ඨන්තො ඉධ වසාහී’’ති තස්ස නිය්‍යාදෙත්වා අත්තනො වසනට්ඨානං ගතො. තස්ස ගතකාලෙ තා ඉත්ථියො නානාතූරියානි ගහෙත්වා පුණ්ණකස්ස පරිචරියාය නච්චාදීනි පට්ඨපෙසුං. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1463. ‘‘තත්ථ නච්චන්ති ගායන්ති, අව්හයන්ති වරාවරං;
අච්ඡරා විය දෙවෙසු, නාරියො සමලඞ්කතා’’ති.

තත්ථ **අව්හයන්ති වරාවර**න්ති වරතො වරං නච්චඤ්ච ගීතඤ්ච කරොන්තියො පක්කොසන්ති.

1464. ‘‘සමඞ්ගිකත්වා පමදාහි යක්ඛං, අන්නෙන පානෙන ච ධම්මපාලො;
අත්ථත්ථමෙවානුවිචින්තයන්තො , පාවෙක්ඛි භරියාය තදා සකාසෙ’’ති.

තත්ථ **පමදාහී**ති පමදාහි චෙව අන්නපානෙහි ච සමඞ්ගිකත්වා. **ධම්මපාලො**ති ධම්මස්ස පාලකො ගොපකො. **අත්ථත්ථමෙවා**ති අත්ථභූතමෙව අත්ථං. **භරියායා**ති සබ්බජෙට්ඨිකාය භරියාය.

1465. ‘‘තං චන්දනගන්ධරසානුලිත්තං, සුවණ්ණජම්බොනදනික්ඛසාදිසං;

හරියංචචා ‘එහි සුණොහි හොති, පුත්තානි ආමන්තය තම්බනෙත්තෙ’’’ති.

තත්ථ **හරියංචචාති** ජෙට්ඨභරියං අවච. **ආමන්තයාති** පක්කොස.

1466. ‘‘සුත්වාන වාක්‍යං පතිනො අනුජ්ජා, සුණිසං වච තම්බනඛිං සුනෙත්තං;
‘ආමන්තය වම්මධරානි චෙතෙ, පුත්තානි ඉන්දීවරපුප්ඵසාමෙ’’’ති.

තත්ථ **අනුජ්ජාති** එවංනාමිකා. **සුණිසංචච තම්බනඛිං සුනෙත්තන්ති** සා තස්ස වචනං සුත්වා අස්සුමුඛී රොදමානා ‘‘සයං ගන්ත්වා පුත්තෙ පක්කොසිතුං අයුත්තං, සුණිසං පෙසෙස්සාමී’’ති තස්සා නිවාසට්ඨානං ගන්ත්වා තම්බනඛිං සුනෙත්තං සුණිසං අවච. **වම්මධරානීති** වම්මධරෙ සූරෙ, සමත්ථෙති අත්ථො, ආභරණභණ්ඩමෙව වා ඉධ ‘‘වම්ම’’න්ති අධිප්පෙතං, තස්මා ආභරණධරෙතිපි අත්ථො. **චෙතෙති** තං නාමෙනාලපති, **පුත්තානීති** මම පුත්තෙ ච ධීතරො ච. **ඉන්දීවරපුප්ඵසාමෙති** තං ආලපති.

සා ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා පාසාදා ඔරුය්හ අනුවිචරිත්වා ‘‘පිතා වො ඔවාදං දාතුකාමො පක්කොසති, ඉදං කිර වො තස්ස පච්ඡිමදස්සන’’න්ති සබ්බමෙවස්ස සුහදජනඤ්ච පුත්තධීතරො ච සන්නිපාතෙසි. ධම්මපාලකුමාරො පන තං වචනං සුත්වාව රොදන්තො කනිට්ඨභාතිකගණපරිවුතො පිතු සන්තිකං අගමාසි. පණ්ඩිතො තෙ දිස්වාව සකභාවෙන සණ්ඨාතුං අසක්කොන්තො අස්සුපුණ්ණෙහි නෙත්තෙහි ආලිඞ්ගිත්වා සීසෙ චුම්බිත්වා ජෙට්ඨපුත්තං මුහුත්තං හදයෙ නිපජ්ජාපෙත්වා හදයා ඔතාරෙත්වා සිරිගබ්භතො නික්ඛම්ම මහාතලෙ පල්ලඞ්කමජ්ඣෙ නිසීදිත්වා පුත්තසහස්සස්ස ඔවාදං අදාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1467. ‘‘තෙ ආගතෙ මුද්ධනි ධම්මපාලො, චුම්බිත්වා පුත්තෙ අවිකම්පමානො;
ආමන්තයිත්වාන අවොච වාක්‍යං, දින්නාහං රඤ්ඤා ඉධ මාණවස්ස.

1468. ‘‘තස්සජ්ජහං අත්තසුඛී විධෙය්‍යො, ආදාය යෙනිච්ඡති තෙන ගච්ඡති;
අහඤ්ච වො සාසිතුමාගතොස්මි, කථං අහං අපරිත්තාය ගච්ඡෙ.

1469. ‘‘සචෙ වො රාජා කුරුරට්ඨවාසී, ජනසන්ධො පුච්ඡෙය්‍ය පහූතකාමො;
කිමාභිජානාථ පුරෙ පුරාණං, කිං වො පිතා පුරත්ථා.

1470. ‘‘සමාසනා හොථ මයාව සබ්බෙ, කොනීධ රඤ්ඤො අබ්භතිකො මනුස්සො;
තමඤ්ජලිං කරිය වදෙථ එවං, මා හෙවං දෙව න හි එස ධම්මො;
වියග්ඝරාජස්ස නිහීනජච්චො, සමාසනො දෙව කථං භවෙය්‍යා’’ති.

තත්ථ **ධම්මපාලොති** මහාසත්තො. **දින්නාහන්ති** අහං ජයධනෙන ඛණ්ඩෙත්වා රඤ්ඤා දින්නො. **තස්සජ්ජහං අත්තසුඛී විධෙය්‍යොති** අජ්ජ පට්ඨාය තීහමත්තං අහං ඉමිනා අත්තනො සුඛෙන අත්තසුඛී, තතො පරං පන තස්ස මාණවස්සාහං විධෙය්‍යො හොමි. සො හි ඉතො චතුත්ථෙ දිවසෙ එකංසෙන මං ආදාය යත්ථිච්ඡති, තත්ථ ගච්ඡති. **අපරිත්තායාති** තුම්හාකං පරිත්තං අකත්වා කථං ගච්ඡෙය්‍යාන්ති අනුසාසිතුං ආගතොස්මි. **ජනසන්ධොති** මිත්තබන්ධනෙන මිත්තජනස්ස සන්ධානකරො. **පුරෙ පුරාණන්ති** ඉතො පුබ්බෙ තුම්හෙ කිං පුරාණකාරණං අභිජානාථ. **අනුසාසෙති** අනුසාසි. එවං තුම්හෙ රඤ්ඤා පුට්ඨා ‘‘අම්හාකං පිතා ඉමඤ්චිමඤ්ච ඔවාදං අදාසී’’ති කථෙය්‍යාථ. **සමාසනා හොථාති** සචෙ වො රාජා මයා දින්නස්ස ඔවාදස්ස කථිතකාලෙ ‘‘එථ තුම්හෙ, අජ්ජ මයා සද්ධිං සමාසනා හොථ, ඉධ රාජකුලෙ තුම්හෙහි අඤ්ඤො කො නු රඤ්ඤො අබ්භතිකො මනුස්සො’’ති අත්තනො ආසනෙ නිසීදාපෙය්‍ය, අථ තුම්හෙ අඤ්ජලිං කත්වා තං රාජානං එවං වදෙය්‍යාථ ‘‘දෙව, එවං මා අවච. න හි අම්හාකං එසපවෙණිධම්මො. **වියග්ඝරාජස්ස** කෙසරසීහස්ස නිහීනජච්චො ජරසිඞ්ගාලො , දෙව, කථං සමාසනො භවෙය්‍ය. යථා සිඞ්ගාලො සීහස්ස සමාසනො න හොති, තථෙව මයං තුම්හාක’’න්ති.

ඉමං පනස්ස කථං සුත්වා පුත්තධීතරො ච ඤාතිසුහජ්ජාදයො ච දාසකම්මකරපොරිසා ච තෙ සබ්බෙ සකභාවෙන සණ්ඨාතුං අසක්කොන්තා මහාවිරවං විරවිංසු. තෙසං මහාසත්තො සඤ්ඤාපෙසි.

ලක්ඛණකණ්ඩං නිට්ඨිතං.

රාජවසතිකණ්ඩ

අථ නෙ පණ්ඩිතො පුත්තධීතරො ච ඤාතයො ච උපසඞ්කමිත්වා තුණ්හීභූතෙ දිස්වා ‘‘තාතා, මා චින්තයිත්ථ, සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා, යසො නාම විපත්තිපරියොසානො, අපිච තුම්හාකං රාජවසතිං නාම යසපටිලාභකාරණං කථෙස්සාමි, තං එකග්ගචිත්තා සුණාථා’’ති බුද්ධලීලාය රාජවසතිං නාම පට්ඨපෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1471. ‘‘සො ච පුත්තෙ අමච්චෙ ච, ඤාතයො සුහදජ්ජනෙ;
අලීනමනසඞ්කප්පො, විධුරො එතදබ්‍රවි.

1472.‘‘එථයොා රාජවසතිං, නිසීදිත්වා සුණාථ මෙ;
යථා රාජකුලං පත්තො, යසං පොසො නිගච්ඡතී’’ති.

තත්ථ **සුහදජ්ජනෙ**ති සුහදයජනෙ. **එථයොා**ති එථ, අයොා. පියසමුදාචාරෙන පුත්තෙ ආලපති. **රාජවසති**න්ති මයා වුච්චමානං රාජපාරිචරියං සුණාථ. **යථා**ති යෙන කාරණෙන රාජකුලං පත්තො උපසඞ්කමන්තො රඤ්ඤො සන්තිකෙ චරන්තො පොසො යසං නිගච්ඡති ලභති, තං කාරණං සුණාථාති අත්ථො.

1473.‘‘න හි රාජකුලං පත්තො, අඤ්ඤාතො ලභතෙ යසං;
නාසූරො නාපි දුම්මෙධො, නප්පමත්තො කුදාචනං.

1474.‘‘යදාස්ස සීලං පඤ්ඤඤ්ච, සොචෙය්‍යං චාධිගච්ඡති;
අථ විස්සසතෙ ත්‍යම්හි, ගුය්හඤ්චස්ස න රක්ඛතී’’ති.

තත්ථ **අඤ්ඤාතො**ති අපාකටගුණො අවිදිතකම්මාවදානො. **නාසූරො**ති න අසූරො භීරුකජාතිකො. **යදාස්ස සීල**න්ති යදා අස්ස සෙවකස්ස රාජා සීලඤ්ච පඤ්ඤඤ්ච සොචෙය්‍යඤ්ච අධිගච්ඡති, ආචාරසම්පත්තිඤ්ච ඤාණබලඤ්ච සුචිභාවඤ්ච ජානාති. **අථ විස්සසතෙ ත්‍යම්හී**ති අථ රාජා තම්හි විස්සසතෙ විස්සාසං කරොති, අත්තනො ගුය්හඤ්චස්ස න රක්ඛති න ගූහති.

1475.‘‘තුලා යථා පග්ගහිතා, සමදණ්ඩා සුධාරිතා;
අජ්ඣිට්ඨො න විකම්පෙය්‍ය, ස රාජවසතිං වසෙ.

1476.‘‘තුලා යථා පග්ගහිතා, සමදණ්ඩා සුධාරිතා;
සබ්බානි අභිසම්භොන්තො, ස රාජවසතිං වසෙ’’ති.

තත්ථ **තුලා යථා**ති යථා එසා වුත්තප්පකාරා තුලා න ඔනමති න උන්නමති, එවමෙව රාජසෙවකො කිස්මිඤ්චිදෙව කම්මෙ රඤ්ඤා ‘‘ඉදං නාම කරොහී’’ති අජ්ඣිට්ඨො ආණත්තො ඡන්දාදිඅගතිවසෙන න විකම්පෙය්‍ය, සබ්බකිච්චෙසු පග්ගහිතතුලා විය සමො භවෙය්‍ය. **ස රාජවසති**න්ති සො එවරූපො සෙවකො රාජකුලෙ වාසං වසෙය්‍ය, රාජානං පරිචරෙය්‍ය, එවං පරිචරන්තො පන යසං ලභෙය්‍යාති අත්ථො. **සබ්බානි අභිසම්භොන්තො**ති සබ්බානි රාජකිච්චානි කරොන්තො.

1477.‘‘දිවා වා යදි වා රත්තිං, රාජකිච්චෙසු පණ්ඩිතො;
අජ්ඣිට්ඨො න විකම්පෙය්‍ය, ස රාජවසතිං වසෙ.

1478.‘‘දිවා වා යදි වා රත්තිං, රාජකිච්චෙසු පණ්ඩිතො;
සබ්බානි අභිසම්භොන්තො, ස රාජවසතිං වසෙ.

1479.‘‘යො චස්ස සුකතො මග්ගො, රඤ්ඤො සුප්පටියාදිතො;
න තෙන වුත්තො ගච්ඡෙය්‍ය, ස රාජවසතිං වසෙ’’ති.

තත්ථ **න විකම්පෙය්‍යා**ති අවිකම්පමානො තානි කිච්චානි කරෙය්‍ය. **යො චස්සා**ති යො ච රඤ්ඤො ගමනමග්ගො සුකතො අස්ස **සුප්පටියාදිතො** සුමණ්ඩිතො, ‘‘ඉමිනා මග්ගෙන ගච්ඡා’’ති වුත්තොපි තෙන න ගච්ඡෙය්‍ය.

1480.‘‘න රඤ්ඤො සදිසං භුඤ්ජෙ, කාමභොගෙ කුදාචනං;
සබ්බත්ථ පච්ඡතො ගච්ඡෙ, ස රාජවසතිං වසෙ.

1481.‘‘න රඤ්ඤො සදිසං වත්ථං, න මාලං න විලෙපනං;
ආකප්පං සරකුත්තිං වා, න රඤ්ඤො සදිසමාචරෙ;
අඤ්ඤං කරෙය්‍ය ආකප්පං, ස රාජවසතිං වසෙ’’ති.

තත්ථ **න රඤ්ඤො**ති රඤ්ඤො කාමභොගෙන සමං කාමභොගං න භුඤ්ජෙය්‍ය. තාදිසස්ස හි රාජා කුජ්ඣති. **සබ්බත්ථා**ති සබ්බෙසු රූපාදීසු කාමගුණෙසු රඤ්ඤො පච්ඡතොව ගච්ඡෙය්‍ය, හීනතරමෙව සෙවෙය්‍යාති අත්ථො. **අඤ්ඤං කරෙය්‍යා**ති රඤ්ඤො ආකප්පතො සරකුත්තිතො ච අඤ්ඤමෙව ආකප්පං කරෙය්‍ය.

1482.‘‘කීළෙ රාජා අමච්චෙහි, භරියාහි පරිවාරිතො;
නාමච්චො රාජභරියාසු, භාවං කුබ්බෙථ පණ්ඩිතො.

1483.‘‘අනුද්ධතො අචපලො, නිපකො සංවුතින්ද්‍රියො;
මනොපණිධිසම්පන්නො, ස රාජවසතිං වසෙ’’ති.

තත්ථ **භාව**න්ති විස්සාසවසෙන අධිප්පායං. **අචපලො**ති අමණ්ඩනසීලො. **නිපකො**ති පරිපක්කඤාණො. **සංවුතින්ද්‍රියො**ති පිහිතඡළින්ද්‍රියො රඤ්ඤො වා අඞ්ගපච්චඞ්ගානි ඔරොධෙ වාස්ස න ඔලොකෙය්‍ය. **මනොපණිධිසම්පන්නො**ති අචපලෙන සුට්ඨු ඨපිතෙන චිත්තෙන සමන්නාගතො.

1484 ‘‘නාස්ස භරියාහි කීළෙය්‍ය, න මන්තෙය්‍ය රහොගතො;
නාස්ස කොසා ධනං ගණ්හෙ, ස රාජවසතිං වසෙ.

1485 ‘‘න නිද්දං බහු මඤ්ඤෙය්‍ය, න මදාය සුරං පිවෙ;
නාස්ස දායෙ මිගෙ හඤ්ඤෙ, ස රාජවසතිං වසෙ.

1486 ‘‘නාස්ස පීඨං න පල්ලඞ්කං, න කොච්ඡං න නාවං රථං;
සම්මතොම්හීති ආරූහෙ, ස රාජවසතිං වසෙ.

1487 ‘‘නාතිදූරෙ භජෙ රඤ්ඤො, නච්චාසන්නෙ විචක්ඛණො;
සම්මුඛඤ්චස්ස තිට්ඨෙය්‍ය, සන්දිස්සන්තො සභත්තුනො.

1488 ‘‘න වෙ රාජා සඛා හොති, න රාජා හොති මෙථුනො;
ඛිප්පං කුජ්ඣන්ති රාජානො, සූකෙනක්ඛීව ඝට්ටිතං.

1489 ‘‘න පූජිතො මඤ්ඤමානො, මෙධාවී පණ්ඩිතො නරො;
ඵරුසං පතිමන්තෙය්‍ය, රාජානං පරිසංගත’’න්ති.

තත්ථ **න මන්තෙය්‍යාති** තස්ස රඤ්ඤො භරියාහි සද්ධිං නෙව කීළෙය්‍ය, න රහො මන්තෙය්‍ය. **කොසා ධනන්ති** රඤ්ඤො කොසා ධනං ථෙනෙත්වා න ගණ්හෙය්‍ය. **න මදායාති** තාත, රාජසෙවකො නාම මදත්ථාය සුරං න පිවෙය්‍ය. **නාස්ස දායෙ මිගෙති** අස්ස රඤ්ඤො දින්නාභයෙ මිගෙ න හඤ්ඤෙය්‍ය. **කොච්ඡන්ති** භද්දපීඨං. **සම්මතොම්හීති** අහං සම්මතො හුත්වා එවං කරොමීති න ආරූහෙය්‍ය. **සම්මුඛඤ්චස්ස තිට්ඨෙය්‍යාති** අස්ස රඤ්ඤො පුරතො බුද්දකමහන්තකථාසවනට්ඨානෙ තිට්ඨෙය්‍ය. **සන්දිස්සන්තො සභත්තුනොති** යො රාජසෙවකො තස්ස භත්තුනො දස්සනට්ඨානෙ තිට්ඨෙය්‍ය. **සූකෙනාති** අක්ඛිම්හි පතිතෙන වීහිසූකාදිනා ඝට්ටිතං අක්ඛි පකතිසභාවං ජහන්තං යථා කුජ්ඣති නාම, එවං කුජ්ඣන්ති, න තෙසු විස්සාසො කාතබ්බො. **පූජිතො මඤ්ඤමානොති** අහං රාජපූජිතොම්හීති මඤ්ඤමානො. **ඵරුසං පතිමන්තෙය්‍යාති** යෙන සො කුජ්ඣති, තථාරූපං න මන්තෙය්‍ය.

1490 ‘‘ලද්ධද්වාරො ලභෙ ද්වාරං, නෙව රාජූසු විස්සසෙ;
අග්ගීව සංයතො තිට්ඨෙ, ස රාජවසතිං වසෙ.

1491 ‘‘පුත්තං වා භාතරං වා සං, සම්පග්ගණ්හාති ඛත්තියො;
ගාමෙහි නිගමෙහි වා, රට්ඨෙහි ජනපදෙහි වා;
තුණ්හීභූතො උපෙක්ඛෙය්‍ය, න භණෙ ඡෙකපාපක’’න්ති.

තත්ථ **ලද්ධද්වාරො ලභෙ ද්වාරන්ති** අහං නිප්පටිහාරො ලද්ධද්වාරොති අප්පටිහාරෙත්වා න පවිසෙය්‍ය, පුනපි ද්වාරං ලභෙය්‍ය, පටිහාරෙත්වාව පවිසෙය්‍යාති අත්ථො. **සංයතොති** අප්පමත්තො හුත්වා. **භාතරං වා සන්ති** සකං භාතරං වා. **සම්පග්ගණ්හාතීති** ‘‘අසුකගාමං වා අසුකනිගමං වා අස්ස දෙමා’’ති යදා සෙවකෙහි සද්ධිං කථෙති. **න භණෙ ඡෙකපාපකන්ති** තදා ගුණං වා අගුණං වා න භණෙය්‍ය.

1492 ‘‘හත්ථාරොහෙ අනීකට්ඨෙ, රථිකෙ පත්තිකාරකෙ;
තෙසං කම්මාවදානෙන, රාජා වඩ්ඪෙති වෙතනං;
න තෙසං අන්තරා ගච්ඡෙ, ස රාජවසතිං වසෙ.

1493 ‘‘චාපොවූනුදරො ධීරො, වංසොවාපි පකම්පයෙ;
පටිලොමං න වත්තෙය්‍ය, ස රාජවසතිං වසෙ.

1494 ‘‘චාපොවූනුදරො අස්ස, මච්ඡොවස්ස අජිව්හවා;
අප්පාසී නිපකො සූරො, ස රාජවසතිං වසෙ’’ති.

තත්ථ **න තෙසං අන්තරා ගච්ඡෙති** තෙසං ලාභස්ස අන්තරා න ගච්ඡෙ, අන්තරායං න කරෙය්‍ය. **වංසොවාපීති** යථා වංසගුම්බතො උග්ගතවංසො වාතෙන පහටකාලෙ පකම්පති, එවං රඤ්ඤා කථිතකාලෙ පකම්පෙය්‍ය. **චාපොවූනුදරොති** යථා චාපො මහොදරො න හොති, එවං මහොදරො න සියා. **අජිව්හවාති** යථා මච්ඡො අජිව්හතාය න කථෙති, තථා සෙවකො මන්දකථතාය අජිව්හවා භවෙය්‍ය. **අප්පාසීති** භොජනමත්තඤ්ඤූ.

1495 ‘‘න බාළ්හං ඉත්ථිං ගච්ඡෙය්‍ය, සම්පස්සං තෙජසඞ්ඛයං;
කාසං සාසං දරං බාල්‍යං, ඛීණමෙධො නිගච්ඡති.

1496 ‘‘නාතිවෙලං පභාසෙය්‍ය, න තුණ්හී සබ්බදා සියා;
අවිකිණ්ණං මිතං වාචං, පත්තෙ කාලෙ උදීරයෙ.

1497 ‘‘අක්කොධනො අසඞ්ඝට්ටො, සච්චො සණ්හො අපෙසුණො;
සම්ඵං ගිරං න භාසෙය්‍ය, ස රාජවසතිං වසෙ.

1498. ‘‘මාතාපෙත්තිභරො අස්ස, කුලෙ ජෙට්ඨාපචායිකො;
සණ්හො සඛිලසම්භාසො, ස රාජවසතිං වසෙ’’ති.

තත්ථ **න බාළ්හන්ති** පුනප්පුනං කිලෙසවසෙන න ගච්ඡෙය්‍ය. **තෙජසඞ්ඛයන්ති** එවං ගච්ඡන්තො හි පුරිසො තෙජසඞ්ඛයං ගච්ඡති පාපුණාති, තං සම්පස්සන්තො බාළ්හං න ගච්ඡෙය්‍ය. **දරන්ති** කායදරථං. **බාල්‍යන්ති** දුබ්බලභාවං. **ඛීණමෙධොති** පුනප්පුනං කිලෙසරතිවසෙන ඛීණපඤ්ඤො පුරිසො එතෙ කාසාදයො නිගච්ඡති. **නාතිවෙලන්ති** තාතා රාජූනං සන්තිකෙ පමාණාතික්කන්තං න භාසෙය්‍ය . **පත්තෙ කාලෙති** අත්තනො වචනකාලෙ සම්පත්තෙ. **අසඞ්ඝට්ටොති** පරං අසඞ්ඝට්ටෙන්තො. **සම්ඵන්ති** නිරත්ථකං. **ගිරන්ති** වචනං.

1499. ‘‘විනීතො සිප්පවා දන්තො, කතත්තො නියතො මුදු;
අප්පමත්තො සුචි දක්ඛො, ස රාජවසතිං වසෙ.

1500. ‘‘නිවාතවුත්ති වුද්ධෙසු, සප්පතිස්සො සගාරවො;
සුරතො සුඛසංවාසො, ස රාජවසතිං වසෙ.

1501. ‘‘ආරකා පරිවජ්ජෙය්‍ය, සහිතුං පහිතං ජනං;
භත්තාරඤ්ඤෙවුදික්ඛෙය්‍ය, න ච අඤ්ඤස්ස රාජිනො’’ති.

තත්ථ **විනීතොති** ආචාරසම්පන්නො. **සිප්පවාති** අත්තනො කුලෙ සික්ඛිතබ්බසිප්පෙන සමන්නාගතො. **දන්තොති** ඡසු ද්වාරෙසු නිබ්බිසෙවනො. **කතත්තොති** සම්පාදිතත්තො. **නියතොති** යසාදීනි නිස්සාය අචලසභාවො. **මුදූති** අනතිමානී. **අප්පමත්තොති** කත්තබ්බකිච්චෙසු පමාදරහිතො. **දක්ඛොති** උපට්ඨානෙ ඡෙකො. **නිවාතවුත්තීති** නීචවුත්ති. **සුඛසංවාසොති** ගරුසංවාසසීලො. **සහිතුං පහිතන්ති** පරරාජූහි සකරඤ්ඤො සන්තිකං ගුය්හරක්ඛණවසෙන වා පටිච්ඡන්නපාකටකරණවසෙනවා පෙසිතං. තථාරූපෙන හි සද්ධිං කථෙන්තොපි රඤ්ඤො සම්මුඛාව කථෙය්‍ය. **භත්තාරඤ්ඤෙවුදික්ඛෙය්‍යාති** අත්තනො සාමිකමෙව ඔලොකෙය්‍ය. **න ච අඤ්ඤස්ස රාජිනොති** අඤ්ඤස්ස රඤ්ඤො සන්තකො න භවෙය්‍ය.

1502. ‘‘සමණෙ බ්‍රාහ්මණෙ චාපි, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ;
සක්කච්චං පයිරුපාසෙය්‍ය, ස රාජවසතිං වසෙ.

1503. ‘‘සමණෙ බ්‍රාහ්මණෙ චාපි, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ;
සක්කච්චං අනුවාසෙය්‍ය, ස රාජවසතිං වසෙ.

1504. ‘‘සමණෙ බ්‍රාහ්මණෙ චාපි, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ;
තප්පෙය්‍ය අන්නපානෙන, ස රාජවසතිං වසෙ.

1505. ‘‘සමණෙ බ්‍රාහ්මණෙ චාපි, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ;
ආසජ්ජ පඤ්ඤෙ සෙවෙථ, ආකඞ්ඛං වුද්ධිමත්තනො’’ති.

තත්ථ **සක්කච්චං පයිරුපාසෙය්‍යාති** ගාරවෙන පුනප්පුනං උපසඞ්කමෙය්‍ය. **අනුවාසෙය්‍යාති** උපොසථවාසං වසන්තො අනුවත්තෙය්‍ය. **තප්පෙය්‍යාති** යාවදත්ථං දානෙන තප්පෙය්‍ය. **ආසජ්ජාති** උපසඞ්කමිත්වා. **පඤ්ඤෙති** පණ්ඩිතෙ, ආසජ්ජපඤ්ඤෙ වා, අසජ්ජමානපඤ්ඤෙති අත්ථො.

1506. ‘‘දින්නපුබ්බං න හාපෙය්‍ය, දානං සමණබ්‍රාහ්මණෙ;
න ච කිඤ්චි නිවාරෙය්‍ය, දානකාලෙ වණිබ්බකෙ.

1507. ‘‘පඤ්ඤවා බුද්ධිසම්පන්නො, විධානවිධිකොවිදො;
කාලඤ්ඤූ සමයඤ්ඤූ ච, ස රාජවසතිං වසෙ.

1508. ‘‘උට්ඨාතා කම්මධෙය්‍යෙසු, අප්පමත්තො විචක්ඛණො;
සුසංවිහිතකම්මන්තො, ස රාජවසතිං වසෙ’’ති.

තත්ථ **දින්නපුබ්බන්ති** පකතිපටියත්තං දානවත්තං. **සමණබ්‍රාහ්මණෙති** සමණෙ වා බ්‍රාහ්මණෙ වා. **වණිබ්බකෙති** දානකාලෙ වණිබ්බකෙ ආගතෙ දිස්වා කිඤ්චි න නිවාරෙය්‍ය. **පඤ්ඤවාති** විචාරණපඤ්ඤාය යුත්තො. **බුද්ධිසම්පන්නොති** අචෙකල්ලබුද්ධිසම්පන්නො. **විධානවිධිකොවිදොති** නානප්පකාරෙසු දාසකම්මකරපොරිසාදීනං සංවිදහනකොට්ඨාසෙසු ඡෙකො. **කාලඤ්ඤූති** ‘‘අයං දානං දාතුං, අයං සීලං රක්ඛිතුං, අයං උපොසථකම්මං කාතුං කාලො’’ති ජානෙය්‍ය. **සමයඤ්ඤූති** ‘‘අයං කසනසමයො, අයං වපනසමයො, අයං වොහාරසමයො, අයං උපට්ඨානසමයො’’ති ජානෙය්‍ය. **කම්මධෙය්‍යෙසූති** අත්තනො කත්තබ්බකම්මෙසු.

1509. ‘‘ඛලං සාලං පසුං ඛෙත්තං, ගන්තා චස්ස අභික්ඛණං;
මිතං ධඤ්ඤං නිධාපෙය්‍ය, මිතංව පාචයෙ ඝරෙ.

1510. ‘‘පුත්තං වා භාතරං වා සං, සීලෙසු අසමාහිතං;
අනඞ්ගවා හි තෙ බාලා, යථා පෙතා තථෙව තෙ;

වොළඤ්ච නෙසං පිණ්ඩඤ්ච, ආසීනානං පදාපයෙ.

1511. ‘‘දාසෙ කම්මකරෙ පෙස්සෙ, සීලෙසු සුසමාහිතෙ;
දක්ඛෙ උට්ඨානසම්පන්නෙ, ආධිපච්චම්හි ඨාපයෙ’’ති.

තත්ථ **පසුං ඛෙත්තන්ති** ගොකුලඤ්චෙව සස්සට්ඨානඤ්ච. **ගන්තාති** ගමනසීලො. **මිතන්ති** මිනිත්වා එත්තකන්ති ඤත්වා කොට්ඨෙසු නිධාපෙය්‍ය. **ඝරෙති** ඝරෙපි පරිජනං ගණෙත්වා මිතමෙව පචාපෙය්‍ය. **සීලෙසු අසමාහිතන්ති** එවරූපං දුස්සීලං අනාචාරං කිස්මිඤ්චි ආධිපච්චට්ඨානෙ න ඨපෙය්‍යාති අත්ථො. **අනඞ්ගවා හි තෙ බාලාති** ‘‘අඞ්ගමෙතං මනුස්සානං, භාතා ලොකෙ පවුච්චතී’’ති (ජා. 1.4.58) කිඤ්චාපි ජෙට්ඨකනිට්ඨභාතරො අඞ්ගසමානතාය ‘‘අඞ්ග’’න්ති වුත්තා, ඉමෙ පන දුස්සීලා, තස්මා අඞ්ගසමානා න හොන්ති. යථා පන සුසානෙ ඡඩ්ඩිතා පෙතා මතා, තථෙව තෙ. තස්මා තාදිසා ආධිපච්චට්ඨානෙ න ඨපෙතබ්බා. කුටුම්බඤ්හි තෙ විනාසෙන්ති, විනට්ඨකුටුම්බස්ස ච දලිද්දස්ස රාජවසති නාම න සම්පජ්ජති. **ආසීනානන්ති** ආගන්ත්වා නිසින්නානං පුත්තභාතානං මතසත්තානං මතකභත්තං විය දෙන්තො සාසච්ඡාදනමත්තමෙව පදාපෙය්‍ය. **උට්ඨානසම්පන්නෙති** උට්ඨානවීරියෙන සමන්නාගතෙ.

1512. ‘‘සීලවා ච අලොලො ච, අනුරක්ඛො ච රාජිනො;
ආවී රහො හිතො තස්ස, ස රාජවසතිං වසෙ.

1513. ‘‘ඡන්දඤ්ඤූ රාජිනො චස්ස, චිත්තට්ඨො අස්ස රාජිනො;
අසඞ්කුසකවුත්තිංස්ස, ස රාජවසතිං වසෙ.

1514. ‘‘උච්ඡාදයෙ ච න්හාපයෙ, ධොවෙ පාදෙ අධොසිරං;
ආහතොපි න කුප්පෙය්‍ය, ස රාජවසතිං වසෙ’’ති.

තත්ථ **අලොලොති** අලුද්ධො. **චිත්තට්ඨොති** චිත්තෙ ඨිතො, රාජචිත්තවසිකොති අත්ථො. **අසඞ්කුසකවුත්තිස්සාති** අප්පටිලොමවුත්ති අස්ස. **අධොසිරන්ති** පාදෙ ධොවන්තොපි අධොසිරං කත්වා හෙට්ඨාමුඛොව ධොවෙය්‍ය, න රඤ්ඤො මුඛං උල්ලොකෙය්‍යාති අත්ථො.

1515. ‘‘කුම්භම්පඤ්ජලිං කරියා, චාටඤ්චාපි පදක්ඛිණං;
කිමෙව සබ්බකාමානං, දාතාරං ධීරමුත්තමං.

1516. ‘‘යො දෙති සයනං වත්ථං, යානං ආවසථං ඝරං;
පජ්ජුන්නොරිව භූතානි, භොගෙහි අභිවස්සති.

1517. ‘‘එසය්‍යො රාජවසති, වත්තමානො යථා නරො;
ආරාධයති රාජානං, පූජං ලභති භත්තුසූ’’ති.

තත්ථ **කුම්භම්පඤ්ජලිං කරියා, චාටඤ්චාපි පදක්ඛිණන්ති** වුද්ධිං පච්චාසීසන්තො පුරිසො උදකපූරිතං කුම්භං දිස්වා තස්ස අඤ්ජලිං කරෙය්‍ය, චාටඤ්ච සකුණං පදක්ඛිණං කරෙය්‍ය. අඤ්ජලිං වා පදක්ඛිණං වා කරොන්තස්ස තෙ කිඤ්චි දාතුං න සක්කොන්ති. **කිමෙවාති** යො පන සබ්බකාමානං දාතා ධීරො ච, තං රාජානං කිංකාරණා න නමස්සෙය්‍ය. රාජායෙව හි නමස්සිතබ්බො ච ආරාධෙතබ්බො ච. **පජ්ජුන්නොරිවාති** මෙඝො විය. **එසය්‍යො රාජවසතීති** අය්‍යො යා අයං මයා කථිතා, එසා රාජවසති නාම රාජසෙවකානං අනුසාසනී. **යථාති** යාය රාජවසතියා වත්තමානො නරො රාජානං ආරාධෙති, රාජූනඤ්ච සන්තිකා පූජං ලභති, සා එසාති.

එවං අසමධුරො විධුරපණ්ඩිතො බුද්ධලීලාය රාජවසතිං කථෙසි;

රාජවසතිකණ්ඩං නිට්ඨිතං.

අන්තරපෙය්‍යාලං

එවං පුත්තදාරඤාතිමිත්තසුහජ්ජාදයො අනුසාසන්තස්සෙව තස්ස තයො දිවසා ජාතා. සො දිවසස්ස පාරිපූරිං ඤත්වා පාතොව න්හත්වා නානග්ගරසභොජනං භුඤ්ජිත්වා ‘‘රාජානං අපලොකෙත්වා මාණවෙන සද්ධිං ගමිස්සාමී’’ති ඤාතිගණපරිවුතො රාජනිවෙසනං ගන්ත්වා රාජානං වන්දිත්වා එකමන්තං ඨිතො වත්තබ්බයුත්තකං වචනං අවොච. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1518. ‘‘එවං සමනුසාසිත්වා, ඤාතිසඞ්ඝං විචක්ඛණො;
පරිකිණ්ණො සුහදෙහි, රාජානමුපසඞ්කමි.

1519. ‘‘වන්දිත්වා සිරසා පාදෙ, කත්වා ච නං පදක්ඛිණං;
විධුරො අවච රාජානං, පග්ගහෙත්වාන අඤ්ජලිං.

1520. ‘‘අයං මං මාණවො නෙති, කත්තුකාමො යථාමති;
ඤාතීනත්ථං පවක්ඛාමි, තං සුණොහි අරින්දම.

1521.‘‘පුත්තෙ ච මෙ උදික්ඛෙසි, යඤ්ච මඤ්ඤං ඝරෙ ධනං;
යථා පෙච්ච න හායෙථ, ඤාතිසඞ්ඝො මයී ගතෙ.

1522.‘‘යථෙව ඛලතී භූම්‍යා, භූම්‍යායෙව පතිට්ඨති;
එවෙතං ඛලිතං මය්හං, එතං පස්සාමි අච්චය’’න්ති.

තත්ථ **සුහදෙහීති** සුහදයෙහි ඤාතිමිත්තාදීහි. **යඤ්ච මඤ්ඤන්ති** යඤ්ච මෙ අඤ්ඤං තයා චෙව අඤ්ඤෙහි ච රාජූහි දින්නං ඝරෙ අපරිමාණං ධනං, තං සබ්බං ත්වමෙව ඔලොකෙය්‍යාසි. **පෙච්චාති** පච්ඡාකාලෙ. **ඛලතීති** පක්ඛලති. **එවෙතන්ති** එවං එතං. අහඤ්හි භූමියං ඛලිත්වා තත්ථෙව පතිට්ඨිතපුරිසො විය තුම්හෙසු ඛලිත්වා තුම්හෙසුයෙව පතිට්ඨහාමි. **එතං පස්සාමීති** යො එස ‘‘කිං තෙ රාජා හොති’’ති මාණවෙන පුට්ඨස්ස මම තුම්හෙ අනොලොකෙත්වා සච්චං අපෙක්ඛිත්වා ‘‘දාසොහමස්මී’’ති වදන්තස්ස අච්චයො, එතං අච්චයං පස්සාමි, අඤ්ඤො පන මෙ දොසො නත්ථි, තං මෙ අච්චයං තුම්හෙ ඛමථ, එතං හදයෙ කත්වා පච්ඡා මම පුත්තදාරෙසු මා අපරජ්ඣිත්ථාති.

තං සුත්වා රාජා ‘‘පණ්ඩිත, තව ගමනං මය්හං න රුච්චති, මාණවං උපායෙන පක්කොසාපෙත්වා ඝාතෙත්වා කිලඤ්ජෙන පටිච්ඡාදෙතුං මය්හං රුච්චතී’’ති දීපෙන්තො ගාථමාහ –

1523.‘‘සක්කා න ගන්තුං ඉති මය්හ හොති, ඡෙත්වා වධිත්වා ඉධ කාතියානං;
ඉධෙව හොහී ඉති මය්හ රුච්චති, මා ත්වං අගා උත්තමභූරිපඤ්ඤා’’ති.

තත්ථ **ඡෙත්වාති** ඉධෙව රාජගෙහෙ තං පොථෙත්වා මාරෙත්වා පටිච්ඡාදෙස්සාමීති.

තං සුත්වා මහාසත්තො ‘‘දෙව, තුම්හාකං අජ්ඣාසයො එවරූපො හොති, සො තුම්හෙසු අයුත්තො’’ති වත්වා ආහ –

1524.‘‘මා හෙවධම්මෙසු මනං පණීදහි, අත්ථෙ ච ධම්මෙ ච යුත්තො භවස්සු;
ධිරත්ථු කම්මං අකුසලං අනරියං, යං කත්වා පච්ඡා නිරයං වජෙය්‍ය.

1525.‘‘නෙවෙස ධම්මො න පුනෙත කිච්චං, අයිරො හි දාසස්ස ජනින්ද ඉස්සරො;
ඝාතෙතුං ඣාපෙතුං අථොපි හන්තුං, න ච මය්හ කොධත්ථි වජාමි චාහ’’න්ති.

තත්ථ **මා හෙවධම්මෙසු මනං පණීදහීති** අධම්මෙසු අනත්ථෙසු අයුත්තෙසු තව චිත්තං මා හෙව පණිදහීති අත්ථො. **පච්ඡාති** යං කම්මං කත්වාපි අජරාමරො න හොති, අථ ඛො පච්ඡා නිරයමෙව උපපජ්ජෙය්‍ය. **ධිරත්ථු කම්මන්ති** තං කම්මං ගරහිතං අත්ථු අස්ස භවෙය්‍ය. **නෙවෙසාති** නෙව එස. **අයිරොති** සාමිකො. **ඝාතෙතුන්ති** එතානි ඝාතාදීනි කාතුං අයිරො දාසස්ස ඉස්සරො, සබ්බානෙතානි කාතුං ලභති, මය්හං මාණවෙ අප්පමත්තකොපි කොධො නත්ථි, දින්නකාලතො පට්ඨාය තව චිත්තං සන්ධාරෙතුං වට්ටති, වජාමි අහං නරින්දාති ආහ –

එවං වත්වා මහාසත්තො රාජානං වන්දිත්වා රඤ්ඤො ඔරොධෙ ච පුත්තදාරෙ ච රාජපරිසඤ්ච ඔවදිත්වා තෙසු සකභාවෙන සණ්ඨාතුං අසක්කුණිත්වා මහාවිරවං විරවන්තෙසුයෙව රාජනිවෙසනා නික්ඛමි. සකලනගරවාසිනොපි ‘‘පණ්ඩිතො කිර මාණවෙන සද්ධිං ගමිස්සති, එථ, පස්සිස්සාම න’’න්ති මන්තයිත්වා රාජඞ්ගණෙයෙව නං පස්සිංසු. අථ නෙ මහාසත්තො අස්සාසෙත්වා ‘‘තුම්හෙ මා චින්තයිත්ථ, සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා, සරීරං අද්ධුවං, යසො නාම විපත්තිපරියොසානො, අපිච තුම්හෙ දානාදීසු පුඤ්ඤෙසු අප්පමත්තා හොථා’’ති තෙසං ඔවාදං දත්වා නිවත්තාපෙත්වා අත්තනො ගෙහාභිමුඛො පායාසි. තස්මිං ඛණෙ ධම්මපාලකුමාරො භාතිකගණපරිවුතො ‘‘පිතු පච්චුග්ගමනං කරිස්සාමී’’ති නික්ඛන්තො නිවෙසනද්වාරෙයෙව පිතු සම්මුඛො අහොසි. මහාසත්තො තං දිස්වා සකභාවෙන සණ්ඨාතුං අසක්කොන්තො උපගුය්හ උරෙ නිපජ්ජාපෙත්වා නිවෙසනං පාවිසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1526.‘‘ජෙට්ඨපුත්තං උපගුය්හ, විනෙය්‍ය හදයෙ දරං;
අස්සුපුණ්ණෙහි නෙත්තෙහි, පාවිසී සො මහාඝර’’න්ති.

ඝරෙ පනස්ස සහස්සපුත්තා, සහස්සධීතරො, සහස්සභරියායො, ච සත්තවණ්ණදාසිසතානි ච සන්ති, තෙහි චෙව අවසෙසදාසිදාසකම්මකරඤාතිමිත්තසුහජ්ජාදීහි ච සකලනිවෙසනං යුගන්තවාතාභිඝාතපතිතෙහි සාලෙහි සාලවනං විය නිරන්තරං අහොසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1527.‘‘සාලාව සම්මපතිතා, මාලුතෙන පමද්දිතා;
සෙන්ති පුත්තා ච දාරා ච, විධුරස්ස නිවෙසනෙ.

1528.‘‘ඉත්ථිසහස්සං භරියානං, දාසිසත්තසතානි ච;
බාහා පග්ගය්හ පක්කන්දුං, විධුරස්ස නිවෙසනෙ.

1529.‘‘ඔරොධා ච කුමාරා ච, වෙසියානා ච බ්‍රාහ්මණා;
බාහා පග්ගය්හ පක්කන්දුං, විධුරස්ස නිවෙසනෙ.

1530.“හත්ථාරොහා අනීකට්ඨා, රථිකා පත්තිකාරකා;
බාහා පග්ගය්හ පක්කන්දුං, විධුරස්ස නිවෙසනෙ.

1531.“සමාගතා ජානපදා, නෙගමා ච සමාගතා;
බාහා පග්ගය්හ පක්කන්දුං, විධුරස්ස නිවෙසනෙ.

1532.“ඉත්ථිසහස්සං භරියානං, දාසිසත්තසතානි ච;
බාහා පග්ගය්හ පක්කන්තුං, කස්මා නො විජහිස්සසි.

1533.“ඔරොධා ච කුමාරා ච, වෙසියානා ච බ්‍රාහ්මණා;
බාහා පග්ගය්හ පක්කන්දුං, කස්මා නො විජහිස්සසි.

1534.“හත්ථාරොහා අනීකට්ඨා, රථිකා පත්තිකාරකා;
බාහා පග්ගය්හ පක්කන්දුං, කස්මා නො විජහිස්සසි.

1535.“සමාගතා ජානපදා, නෙගමා ච සමාගතා;
බාහා පග්ගය්හ පක්කන්දුං, කස්මා නො විජහිස්සසී”ති.

තත්ථ **සෙන්තීති** මහාතලෙ ඡින්නපාදා විය පතිතා ආවත්තන්තා පරිවත්තන්තා සයන්ති. **ඉත්ථිසහස්සං භරියානන්ති** භරියානමෙව ඉත්ථීනං සහස්සං. **කස්මා නො විජහිස්සසීති** කෙන කාරණෙන අම්හෙ විජහිස්සසීති පරිදෙවිංසු.

මහාසත්තො සබ්බං තං මහාජනං අස්සාසෙත්වා ඝරෙ අවසෙසකිච්චානි කත්වා අන්තොජනඤ්ච බහිජනඤ්ච ඔවදිත්වා ආචික්ඛිතබ්බයුත්තකං සබ්බං ආචික්ඛිත්වා පුණ්ණකස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා අත්තනො නිට්ඨිතකිච්චතං ආරොචෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1536.“කත්වා ඝරෙසු කිච්චානි, අනුසාසිත්වා සකං ජනං;
මිත්තාමච්චෙ ච භච්චෙ ච, පුත්තදාරෙ ච බන්ධවෙ.

1537.“කම්මන්තං සංවිධෙත්වාන, ආචික්ඛිත්වා ඝරෙ ධනං;
නිධිඤ්ච ඉණදානඤ්ච, පුණ්ණකං එතදබ්‍රවි.

1538.“අවසී තුවං මය්හ තීහං අගාරෙ, කතානි කිච්චානි ඝරෙසු මය්හං;
අනුසාසිතා පුත්තදාරා මයා ච, කරොම කච්චාන යථාමතිං තෙ”ති.

තත්ථ **කම්මන්තං සංවිධෙත්වානාති** “එවඤ්ච කාතුං වට්ටතී”ති ඝරෙ කත්තබ්බයුත්තකං කම්මං සංවිදහිත්වා. **නිධින්ති** නිදහිත්වා ඨපිතධනං. **ඉණදානන්ති** ඉණවසෙන සංයොජිතධනං. **යථාමතිං තෙති** ඉදානි තව අජ්ඣාසයානුරූපං කරොමාති වදති.

පුණ්ණකො ආහ –

1539.“සචෙ හි කත්තෙ අනුසාසිතා තෙ, පුත්තා ච දාරා අනුජීවිනො ච;
හන්දෙහි දානී තරමානරූපො, දීඝො හි අද්ධාපි අයං පුරත්ථා.

1540.“අඡම්භිතොව ගණ්හාහි, ආජානෙය්‍යස්ස වාලධිං;
ඉදං පච්ඡිමකං තුය්හං, ජීවලොකස්ස දස්සන”න්ති.

තත්ථ **කත්තෙති** සොමනස්සප්පත්තො යක්ඛො මහාසත්තං ආලපති. **දීඝො හි අද්ධාපීති** ගන්තබ්බමග්ගොපි දීඝො. **“අඡම්භිතොවා”ති** ඉදං සො හෙට්ඨාපාසාදං අනොතරිත්වා තතොව ගන්තුකාමො හුත්වා අවච.

අථ නං මහාසත්තො ආහ –

1541.“සොහං කිස්ස නු භායිස්සං, යස්ස මෙ නත්ථි දුක්කටං;
කායෙන වාචා මනසා, යෙන ගච්ඡෙය්‍ය දුග්ගති”න්ති.

තත්ථ **සොහං කිස්ස නු භායිස්සන්ති** ඉදං මහාසත්තො “අඡම්භිතොව ගණ්හාහී”ති වුත්තත්තා එවමාහ.

එවං මහාසත්තො සීහනාදං නදිත්වා අඡම්භිතො කෙසරසීහො විය නිබ්භයො හුත්වා “අයං සාටකො මම අරුචියා මා මුච්චතූ”ති අධිට්ඨානපාරමිං පුරෙචාරිකං කත්වා දළ්හං නිවාසෙත්වා අස්සස්ස වාලධිං වියූහිත්වා උභොහි හත්ථෙහි දළ්හං වාලධිං ගහෙත්වා ද්වීහි පාදෙහි අස්සස්ස ඌරුසු පලිවෙඨෙත්වා “මාණව, ගහිතො මෙ වාලධි, යථාරුචි යාහී”ති ආහ. තස්මිං ඛණෙ පුණ්ණකො මනොමයසින්ධවස්ස සඤ්ඤං අදාසි. සො පණ්ඩිතං ආදාය ආකාසෙ පක්ඛන්දි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1542\. ‘‘සො අස්සරාජා විධුරං වහන්තො, පක්කාමි වෙහායසමන්තලික්ඛෙ;
සාඛාසු සෙලෙසු අසජ්ජමානො, කාළාගිරිං ඛිප්පමුපාගමාසී’’ති.

තත්ථ **සාඛාසු සෙලෙසු අසජ්ජමානොති** පුණ්ණකො කිර චින්තෙසි ‘‘දූරං අගන්ත්වාව ඉමං හිමවන්තප්පදෙසෙ රුක්ඛෙසු පබ්බතෙසු ච පොථෙත්වා මාරෙත්වා හදයමංසං ආදාය කළෙවරං පබ්බතන්තරෙ ඡඩ්ඩෙත්වා නාගභවනමෙව ගමිස්සාමී’’ති. සො රුක්ඛෙ ච පබ්බතෙ ච අපරිහරිත්වා තෙසං මජ්ඣෙනෙව අස්සං පෙසෙසි. මහාසත්තස්සානුභාවෙන රුක්ඛාපි පබ්බතාපි සරීරතො උභොසු පස්සෙසු රතනමත්තං පටික්කමන්ති. සො ‘‘මතො වා, නො වා’’ති පරිවත්තිත්වා මහාසත්තස්ස මුඛං ඔලොකෙන්තො කඤ්චනාදාසමිව විප්පසන්නං දිස්වා ‘‘අයං එවං න මරතී’’ති පුනපි සකලහිමවන්තප්පදෙසෙ රුක්ඛෙ ච පබ්බතෙ ච තික්ඛත්තුං පොථෙන්තො පෙසෙසි . එවං පොථෙන්තොපි තථෙව රුක්ඛපබ්බතා දූරමෙව පටික්කමන්තියෙව. මහාසත්තො පන කිලන්තකායො අහොසි. අථ පුණ්ණකො ‘‘අයං නෙව මරති, ඉදානි වාතක්ඛන්ධෙ චුණ්ණවිචුණ්ණං කරිස්සාමී’’ති කොධාභිභූතො සත්තමං වාතක්ඛන්ධං පක්ඛන්දි. බොධිසත්තස්සානුභාවෙන වාතක්ඛන්ධො ද්විධා හුත්වා බොධිසත්තස්ස ඔකාසං අකාසි. තතො වෙරම්භවාතෙහි පහරාපෙසි, වෙරම්භවාතාපි සතසහස්සඅසනිසද්දො විය හුත්වා බොධිසත්තස්ස ඔකාසං අදංසු. සො පුණ්ණකො තස්ස අන්තරායාභාවං පස්සන්තො තං ආදාය කාළපබ්බතං අගමාසි. තෙන වුත්තං –

‘‘සො අස්සරාජා විධුරං වහන්තො, පක්කාමි වෙහායසමන්තලික්ඛෙ;
සාඛාසු සෙලෙසු අසජ්ජමානො, කාළාගිරිං ඛිප්පමුපාගමාසී’’ති.

තත්ථ **අසජ්ජමානොති** අලග්ගමානො අප්පටිහඤ්ඤමානො විධුරපණ්ඩිතං වහන්තො කාළපබ්බතමත්ථකං උපාගතො.

එවං පුණ්ණකස්ස මහාසත්තං ගහෙත්වා ගතකාලෙ පණ්ඩිතස්ස පුත්තදාරාදයො පුණ්ණකස්ස වසනට්ඨානං ගන්ත්වා තත්ථ මහාසත්තං අදිස්වා ඡින්නපාදා විය පතිත්වා අපරාපරං පරිවත්තමානා මහාසද්දෙන පරිදෙවිංසු. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1543\. ‘‘ඉත්ථිසහස්සං භරියානං, දාසිසත්තසතානි ච;
බාහා පග්ගය්හ පක්කන්දුං, ‘යක්ඛො බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන;
විධුරං ආදාය ගච්ඡති’.

‘‘ඔරොධා ච කුමාරා ච, වෙසියානා ච බ්‍රාහ්මණා;
බාහා පග්ගය්හ පක්කන්දුං, ‘යක්ඛො බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන;
විධුරං ආදාය ගච්ඡති’.

‘‘හත්ථාරොහා අනීකට්ඨා, රථිකා පත්තිකාරකා;
බාහා පග්ගය්හ පක්කන්දුං, ‘යක්ඛො බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන;
විධුරං ආදාය ගච්ඡති’.

1544\. ‘‘සමාගතා ජානපදා, නෙගමා ච සමාගතා;
බාහා පග්ගය්හ පක්කන්දුං, ‘යක්ඛො බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන;
විධුරං ආදාය ගච්ඡති’.

1545\. ‘‘ඉත්ථිසහස්සං භරියානං, දාසිසත්තසතානි ච;
බාහා පග්ගය්හ පක්කන්දුං, ‘පණ්ඩිතො සො කුහිං ගතො’.

‘‘ඔරොධා ච කුමාරා ච, වෙසියානා ච බ්‍රාහ්මණා;
බාහා පග්ගය්හ පක්කන්දුං, ‘පණ්ඩිතො සො කුහිං ගතො’.

‘‘හත්ථාරොහා අනීකට්ඨා, රථිකා පත්තිකාරකා;
බාහා පග්ගය්හ පක්කන්දුං, ‘පණ්ඩිතො සො කුහිං ගතො’.

1546\. සමාගතා ජානපදා, නෙගමා ච සමාගතා;
බාහා පග්ගය්හ පක්කන්දුං, ‘පණ්ඩිතො සො කුහිං ගතො’’’ති.

එවං පක්කන්දිත්වා ච පන තෙ සබ්බෙපි සකලනගරවාසීහි සද්ධිං රොදිත්වා රාජද්වාරං අගමංසු. රාජා මහන්තං පරිදෙවසද්දං සුත්වා සීහපඤ්ජරං විවරිත්වා ‘‘තුම්හෙ කස්මා පරිදෙවථා’’ති පුච්ඡි. අථස්ස තෙ ‘‘දෙව, සො කිර මාණවො න බ්‍රාහ්මණො, යක්ඛො පන බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන ආගන්ත්වා පණ්ඩිතං ආදාය ගතො, තෙන විනා අම්හාකං ජීවිතං නත්ථි. සචෙ සො ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ නාගමිස්සති, සකටසතෙහි සකටසහස්සෙහි ච දාරූනි සඞ්කඩ්ඪිත්වා සබ්බෙ මයං අග්ගිං උජ්ජාලෙත්වා පවිසිස්සාමා’’ති ඉමමත්ථං ආරොචෙන්තා ඉමං ගාථමාහංසු –

1547.‘‘සචෙ සො සත්තරත්තෙන, නාගච්ඡිස්සති පණ්ඩිතො;
සබ්බෙ අග්ගිං පවෙක්ඛාම, නත්ථත්ථො ජීවිතෙන නො’’ති.

සම්මාසම්බුද්ධස්ස පරිනිබ්බුතකාලෙපි ‘‘මයං අග්ගිං පවිසිත්වා මරිස්සාමා’’ති වත්තාරො නාම නාහෙසුං. අහො සුභාසිතං මහාසත්තෙ නාගරෙහීති. රාජා තෙසං කථං සුත්වා ‘‘තුම්හෙ මා චින්තයිත්ථ, මා සොචිත්ථ, මා පරිදෙවිත්ථ, මධුරකථො පණ්ඩිතො මාණවං ධම්මකථාය පලොභෙත්වා අත්තනො පාදෙසු පාතෙත්වා සකලනගරවාසීනං අස්සුමුඛං හාසයන්තො න චිරස්සෙව ආගමිස්සතී’’ති අස්සාසෙන්තො ගාථමාහ –

1548.‘‘පණ්ඩිතො ච වියත්තො ච, විභාවී ච විචක්ඛණො;
ඛිප්පං මොචිය අත්තානං, මා භායිත්ථාගමිස්සතී’’ති.

තත්ථ **වියත්තොති** වෙය්‍යාත්තියා විචාරණපඤ්ඤාය සමන්නාගතො. **විභාවීති** අත්ථානත්ථං කාරණාකාරණං විභාවෙත්වා දස්සෙත්වා කථෙතුං සමත්ථො. **විචක්ඛණොති** තඞ්ඛණෙයෙව ඨානුප්පත්තිකාය කාරණචින්තනපඤ්ඤාය යුත්තො. **මා භායිත්ථාති** මා භායථ, අත්තානං මොචෙත්වා ඛිප්පං ආගමිස්සතීති අස්සාසෙති.

නාගරාපි ‘‘පණ්ඩිතො කිර රඤ්ඤො කථෙත්වා ගතො භවිස්සතී’’ති අස්සාසං පටිලභිත්වා අත්තනො ගෙහානි පක්කමිංසු.

අන්තරපෙය්‍යාලො නිට්ඨිතො.

සාධුනරධම්මකණ්ඩං

පුණ්ණකොපි මහාසත්තං කාළාගිරිමත්ථකෙ ඨපෙත්වා ‘‘ඉමස්මිං ජීවමානෙ මය්හං වුඩ්ඪි නාම නත්ථි, ඉමං මාරෙත්වා හදයමංසං ගහෙත්වා නාගභවනං ගන්ත්වා විමලාය දත්වා ඉරන්ධතිං ගහෙත්වා දෙවලොකං ගමිස්සාමී’’ති චින්තෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1549.‘‘සො තත්ථ ගන්ත්වාන විචින්තයන්තො, උච්චාවචා චෙතනකා භවන්ති;
නයිමස්ස ජීවෙන මමත්ථි කිඤ්චි, හන්ත්වානිමං හදයමානයිස්ස’’න්ති.

තත්ථ **සොති** සො පුණ්ණකො. **තත්ථ ගන්ත්වානාති** ගන්ත්වා තත්ථ කාළාගිරිමත්ථකෙ ඨිතො. **උච්චාවචා චෙතනකා භවන්තීති** ඛණෙ ඛණෙ උප්පජ්ජමානා චෙතනා උච්චාපි අවචාපි උප්පජ්ජන්ති. ඨානං ඛො පනෙතං විජ්ජති, යං මමෙතස්ස ජීවිතදානචෙතනාපි උප්පජ්ජෙය්‍යාති. ඉමස්ස පන ජීවිතෙන තහිං නාගභවනෙ මම අප්පමත්තකම්පි කිඤ්චි කිච්චං නත්ථි, ඉධෙවිමං මාරෙත්වා අස්ස හදයං ආනයිස්සාමීති සන්නිට්ඨානමකාසීති අත්ථො.

තතො පුන චින්තෙසි ‘‘යංනූනාහං ඉමං සහත්ථෙන අමාරෙත්වා භෙරවරූපදස්සනෙන ජීවිතක්ඛයං පාපෙය්‍ය’’න්ති. සො භෙරවයක්ඛරූපං නිම්මිනිත්වා මහාසත්තං තජ්ජෙන්තො ආගන්ත්වා තං පාතෙත්වා දාඨානං අන්තරෙ කත්වා ඛාදිතුකාමො විය අහොසි, මහාසත්තස්ස ලොමහංසනමත්තම්පි නාහොසි. තතො සීහරූපෙන මත්තමහාහත්ථිරූපෙන ච ආගන්ත්වා දාඨාහි චෙව දන්තෙහි ච විජ්ඣිතුකාමො විය අහොසි. තථාපි අභායන්තස්ස එකදොණිකනාවප්පමාණං මහන්තං සප්පවණ්ණං නිම්මිනිත්වා අස්සසන්තො පස්සසන්තො ‘‘සුසූ’’ති සද්දං කරොන්තො ආගන්ත්වා මහාසත්තස්ස සකලසරීරං වෙඨෙත්වා මත්ථකෙ ඵණං කත්වා අට්ඨාසි, තස්ස සාරජ්ජමත්තම්පි නාහොසි. අථ ‘‘නං පබ්බතමත්ථකෙ ඨපෙත්වා පාතෙත්වා චුණ්ණවිචුණ්ණං කරිස්සාමී’’ති මහාවාතං සමුට්ඨාපෙසි. සො තස්ස කෙසග්ගමත්තම්පි චාලෙතුං නාසක්ඛි. අථ නං තත්ථෙව පබ්බතමත්ථකෙ ඨපෙත්වා හත්ථී විය ඛජ්ජූරිරුක්ඛං පබ්බතං අපරාපරං චාලෙසි, තථාපි නං ඨිතට්ඨානතො කෙසග්ගමත්තම්පි චාලෙතුං නාසක්ඛි.

තතො ‘‘සද්දසන්තාසෙනස්ස හදයඵාලනං කත්වා මාරෙස්සාමී’’ති අන්තොපබ්බතං පවිසිත්වා පථවිඤ්ච නභඤ්ච එකනින්නාදං කරොන්තො මහානාදං නදි, එවම්පිස්ස සාරජ්ජමත්තම්පි නාහොසි. ජානාති හි මහාසත්තො ‘‘යක්ඛසීහහත්ථිනාගරාජවෙසෙහි ආගතොපි මහාවාතවුට්ඨිං සමුට්ඨාපකොපි පබ්බතචලනං කරොන්තොපි අන්තොපබ්බතං පවිසිත්වා නාදං විස්සජ්ජෙන්තොපි මාණවොයෙව, න අඤ්ඤො’’ති. තතො පුණ්ණකො චින්තෙසි ‘‘නාහං ඉමං බාහිරූපක්කමෙන මාරෙතුං සක්කොමි, සහත්ථෙනෙව නං මාරෙස්සාමී’’ති. තතො යක්ඛො මහාසත්තං පබ්බතමුද්ධනි ඨපෙත්වා පබ්බතපාදං ගන්ත්වා මණික්ඛන්ධෙ පණ්ඩුසුත්තං පවෙසෙන්තො විය පබ්බතං පවිසිත්වා තාසෙන්තො වග්ගන්තො අන්තොපබ්බතෙන උග්ගන්ත්වා මහාසත්තං පාදෙ දළ්හං ගහෙත්වා පරිවත්තෙත්වා අධොසිරං කත්වා අනාලම්බෙ ආකාසෙ විස්සජ්ජෙසි. තෙන වුත්තං –

1550.‘‘සො තත්ථ ගන්ත්වා පබ්බතන්තරස්මිං, අන්තො පවිසිත්වාන පදුට්ඨචිත්තො;
අසංවුතස්මිං ජගතිප්පදෙසෙ, අධොසිරං ධාරයි කාතියානො’’ති.

තත්ථ **සො තත්ථ ගන්ත්වාති** සො පුණ්ණකො පබ්බතමත්ථකා පබ්බතපාදං ගන්ත්වා තත්ථ පබ්බතන්තරෙ ඨත්වා තස්ස අන්තො පවිසිත්වා පබ්බතමත්ථකෙ ඨිතස්ස හෙට්ඨා පඤ්ඤායමානො අසංවුතෙ භූමිපදෙසෙ ධාරෙසීති. න

ආදිතොව ධාරෙසි, තත්ථ පන තං ඛිපිත්වා පන්නරසයොජනමත්තං හට්ඨකාලෙ පබ්බතමුද්ධනි ඨිතොව හත්ථං වඩ්ඪෙත්වා අධොසිරං හස්සන්තං පාදෙසු ගහෙත්වා අධොසිරමෙව උක්ඛිපිත්වා මුඛං ඔලොකෙන්තො ''න මරතී''ති ඤත්වා දුතියම්පි ඛිපිත්වා තිංසයොජනමත්තං හට්ඨකාලෙ තථෙව උක්ඛිපිත්වා පුන තස්ස මුඛං ඔලොකෙන්තො ජීවන්තමෙව දිස්වා චින්තෙසි ''සචෙ ඉදානි සට්ඨියොජනමත්තං හස්සිත්වා න මරිස්සති, පාදෙසු නං ගහෙත්වා පබ්බතමුද්ධනි පොථෙත්වා මාරෙස්සාමී''ති අථ නං තතියම්පි ඛිපිත්වා සට්ඨියොජනමත්තං හට්ඨකාලෙ හත්ථං වඩ්ඪෙත්වා පාදෙසු ගහෙත්වා උක්ඛිපි. තතො මහාසත්තො චින්තෙසි ''අයං මං පඨමං පන්නරසයොජනට්ඨානං ඛිපි, දුතියම්පි තිංසයොජනං, තතියම්පි සට්ඨියොජනං, ඉදානි පුන මං න ඛිපිස්සති, උක්ඛිපන්තොයෙව පබ්බතමුද්ධනි පහරිත්වා මාරෙස්සති, යාව මං උක්ඛිපිත්වා පබ්බතමුද්ධනි න පොථෙති, තාව නං අධොසිරො හුත්වා ඔලම්බන්තොව මාරණකාරණං පුච්ඡිස්සාමී''ති. එවං චින්තෙත්වා ච පන සො අඡම්භිතො අසන්තසන්තො තථා අකාසි. තෙන වුත්තං ''ධාරයි කාතියානො''ති, තික්ඛත්තුං ඛිපිත්වා ධාරයීති අත්ථො.

1551. ''සො ලම්බමානො නරකෙ පපාතෙ, මහබ්භයෙ ලොමහංසෙ විදුග්ගෙ;
අසන්තසන්තො කුරූනං කත්තුසෙට්ඨො, ඉච්චබ්‍රවි පුණ්ණකං නාම යක්ඛං.

1552. ''අරියාවකාසොසි අනරියරූපො, අසඤ්ඤතො සඤ්ඤතසන්නිකාසො;
අච්චාහිතං කම්මං කරොසි ලුද්දං, භාවෙ ච තෙ කුසලං නත්ථි කිඤ්චි.

1553. ''යං මං පපාතස්මිං පපාතුමිච්ඡසි, කො නු තවත්ථො මරණෙන මය්හං;
අමානුසස්සෙව තවජ්ජ වණ්ණො, ආචික්ඛ මෙ ත්වං කතමාසි දෙවතා''ති.

තත්ථ **සො ලම්බමානොති** සො කුරූනං කත්තුසෙට්ඨො තතියවාරෙ ලම්බමානො. **අරියාවකාසොසීති** රූපෙන අරියසදිසො දෙවවණ්ණො හුත්වා චරසි. **අසඤ්ඤතොති** කායාදීහි අසඤ්ඤතො දුස්සීලො. **අච්චාහිතන්ති** හිතාතික්කන්තං, අතිඅහිතං වා. **භාවෙ ච තෙති** තව චිත්තෙ අප්පමත්තකම්පි කුසලං නත්ථි. **අමානුසස්සෙව තවජ්ජ වණ්ණොති** අජ්ජ තව ඉදං කාරණං අමානුසස්සෙව. **කතමාසි දෙවතාති** යක්ඛානං අන්තරෙ කතරයක්ඛො නාම ත්වං.

පුණ්ණකො ආහ –

1554. ''යදි තෙ සුතො පුණ්ණකො නාම යක්ඛො, රඤ්ඤො කුවෙරස්ස හි සො සජිබ්බො;
භූමින්ධරො වරුණො නාම නාගො, බ්‍රහා සුචී වණ්ණබලූපපන්නො.

1555. ''තස්සානුජං ධීතරං කාමයාමි, ඉරන්ධතී නාම සා නාගකඤ්ඤා;
තස්සා සුමජ්ඣාය පියාය හෙතු, පතාරයිං තුය්හ වධාය ධීරා''ති.

තත්ථ **සජිබ්බොති** සජීවො අමච්චො. **බ්‍රහාති** ආරොහපරිණාහසම්පන්නො උට්ඨාපිතකඤ්චනරූපසදිසො. **වණ්ණබලූපපන්නොති** සරීරවණ්ණෙන ච කායබලෙන ච උපගතො. **තස්සානුජන්ති** තස්ස අනුජාතං ධීතරං. **පතාරයින්ති** චිත්තං පවත්තෙසිං, සන්නිට්ඨානමකාසින්ති අත්ථො.

තං සුත්වා මහාසත්තො ''අයං ලොකො දුග්ගහිතෙන නස්සති, නාගමාණවිකං පත්ථෙන්තස්ස මම මරණෙන කිං පයොජනං, තථතො කාරණං ජානිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා ගාථමාහ –

1556. ''මා හෙව ත්වං යක්ඛ අහොසි මූළ්හො, නට්ඨා බහූ දුග්ගහීතෙන ලොකෙ;
කිං තෙ සුමජ්ඣාය පියාය කිච්චං, මරණෙන මෙ ඉඞ්ඝ සුණොම් සබ්බ''න්ති.

තං සුත්වා තස්ස ආචික්ඛන්තො පුණ්ණකො ආහ –

1557. ''මහානුභාවස්ස මහොරගස්ස, ධීතුකාමො ඤාතිභතොහමස්මි;
තං යාචමානං සසුරො අවොච, යථා මමඤ්ඤිංසු සුකාමනීතං.

1558. ''දජ්ජෙමු ඛො තෙ සුතනුං සුනෙත්තං, සුචිම්හිතං චන්දනලිත්තගත්තං;
සචෙ තුවං හදයං පණ්ඩිතස්ස, ධම්මෙන ලද්ධා ඉධ මාහරෙසි;
එතෙන විත්තෙන කුමාරි ලබ්භා, නඤ්ඤං ධනං උත්තරි පත්ථයාම.

1559. ''එවං න මූළ්හොස්මි සුණොහි කත්තෙ, න චාපි මෙ දුග්ගහිතත්ථි කිඤ්චි;
හදයෙන තෙ ධම්මලද්ධෙන නාගා, ඉරන්ධතිං නාගකඤ්ඤං දදන්ති.

1560. ''තස්මා අහං තුය්හං වධාය යුත්තො, එවං මමත්ථො මරණෙන තුය්හං;
ඉධෙව තං නරකෙ පාතයිත්වා, හන්ත්වාන තං හදයමානයිස්ස''න්ති.

තත්ථ **ධීතුකාමොති** ධීතරං කාමෙමි පත්ථෙමි, ධීතු අත්ථාය විචරාමි. **ඤාතිභතොහමස්මීති** තස්මා තස්ස ඤාතිභතකො නාම අහං අම්හි. **තන්ති** තං නාගකඤ්ඤං. **යාචමානන්ති** යාචන්තං මං. **යථා මන්ති** යස්මා මං. **අඤ්ඤිංසූති** ජානිංසු. **සුකාමනීතන්ති** සුට්ඨු එස කාමෙන නීතොති සුකාමනීතො, තං සුකාමනීතං. තස්මා සසුරො **'දජ්ජෙමු ඛො**

තෙ’’තිආදිමවොච. තත්ථ **දජ්ජෙමූ**ති දදෙය්‍යාම. **සුතනු**න්ති සුන්දරසරීරං. **ඉධ මාහරෙසී**ති ඉධ නාගභවනෙ ධම්මෙන ලද්ධා ආහරෙය්‍යාසීති.

තස්ස තං කථං සුත්වා මහාසත්තො චින්තෙසි ‘‘විමලාය මම හදයෙන කිච්චං නත්ථි, වරුණනාගරාජෙන මම ධම්මකථං සුත්වා මණිනා මං පූජෙත්වා තත්ථ ගතෙන මම ධම්මකථිකභාවො වණ්ණිතො භවිස්සති, තතො විමලාය මම ධම්මකථාය දොහළො උප්පන්නො භවිස්සති, වරුණෙන දුග්ගහිතං ගහෙත්වා පුණ්ණකො ආණත්තො භවිස්සති, ස්වායං අත්තනා දුග්ගහිතෙන මං මාරෙතුං එවරූපං දුක්ඛං පාපෙසි, මම පණ්ඩිතභාවො ඨානුප්පත්තිකාරණචින්තනසමත්ථතා ඉමස්මිං මං මාරෙන්තෙ කිං කරිස්සති, හන්දාහං සඤ්ඤාපෙස්සාමි න’’න්ති. චින්තෙත්වා ච පන ‘‘මාණව, සාධුනරධම්මං නාම ජානාමි, යාවාහං න මරාමි, තාව මං පබ්බතමුද්ධනි නිසීදාපෙත්වා සාධුනරධම්මං නාම සුණොහි, පච්ඡා යං ඉච්ඡසි, තං කරෙය්‍යාසී’’ති වත්වා සාධුනරධම්මං වණ්ණෙත්වා අත්තනො ජීවිතං ආහරාපෙන්තො සො අධොසිරො ඔලම්බන්තොව ගාථමාහ –

1561. ‘‘ඛිප්පං මමං උද්ධර කාතියාන, හදයෙන මෙ යදි තෙ අත්ථි කිච්චං;
යෙ කෙචිමෙ සාධුනරස්ස ධම්මා, සබ්බෙව තෙ පාතුකරොමි අජ්ජා’’ති.

තං සුත්වා පුණ්ණකො ‘‘අයං පණ්ඩිතෙන දෙවමනුස්සානං අකථිතපුබ්බො ධම්මො භවිස්සති, ඛිප්පමෙව නං උද්ධරිත්වා සාධුනරධම්මං සුණිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා මහාසත්තං උක්ඛිපිත්වා පබ්බතමුද්ධනි නිසීදාපෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1562. ‘‘සො පුණ්ණකො කුරූනං කත්තුසෙට්ඨං, නගමුද්ධනි ඛිප්පං පතිට්ඨපෙත්වා;
අස්සත්ථමාසීනං සමෙක්ඛියාන, පරිපුච්ඡි කත්තාරමනොමපඤ්ඤං.

1563. ‘‘සමුද්ධටො මෙසි තුවං පපාතා, හදයෙන තෙ අජ්ජ මමත්ථි කිච්චං;
යෙ කෙචිමෙ සාධුනරස්ස ධම්මා, සබ්බෙව මෙ පාතුකරොහි අජ්ජා’’ති.

තත්ථ **අස්සත්ථමාසීන**න්ති ලද්ධස්සාසං හුත්වා නිසින්නං. **සමෙක්ඛියානා**ති දිස්වා. **සාධුනරස්ස ධම්මා**ති නරස්ස සාධුධම්මා, සුන්දරධම්මාති අත්ථො.

තං සුත්වා මහාසත්තො ආහ –

1564. ‘‘සමුද්ධටො ත්‍යස්මි අහං පපාතා, හදයෙන මෙ යදි තෙ අත්ථි කිච්චං;
යෙ කෙචිමෙ සාධුනරස්ස ධම්මා, සබ්බෙව තෙ පාතුකරොමි අජ්ජා’’ති.

තත්ථ **ත්‍යස්මී**ති තයා අස්මි.

අථ නං මහාසත්තො ‘‘කිලිට්ඨගත්තොම්හි, න්හායාමි තාවා’’ති ආහ. යක්ඛොපි ‘‘සාධූ’’ති න්හානොදකං ආහරිත්වා න්හාතකාලෙ මහාසත්තස්ස දිබ්බදුස්සගන්ධමාලාදීනි දත්වා අලඞ්කතප්පටියත්තකාලෙ දිබ්බභොජනං අදාසි. අථ මහාසත්තො භුත්තභොජනො කාළාගිරිමත්ථකං අලඞ්කාරාපෙත්වා ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා අලඞ්කතධම්මාසනෙ නිසීදිත්වා බුද්ධලීලාය සාධුනරධම්මං දෙසෙන්තො ගාථමාහ –

1565. ‘‘යාතානුයායී ච භවාහි මාණව, අල්ලඤ්ච පාණිං පරිවජ්ජයස්සු;
මා චස්සු මිත්තෙසු කදාචි දුබ්භී, මා ච වසං අසතීනං නිගච්ඡෙ’’ති.

තත්ථ **අල්ලඤ්ච පාණිං පරිවජ්ජයස්සූ**ති අල්ලං තින්තං පාණිං මා දහි මා ඣාපෙහි.

යක්ඛො සංඛිත්තෙන භාසිතෙ චත්තාරො සාධුනරධම්මෙ බුජ්ඣිතුං අසක්කොන්තො විත්ථාරෙන පුච්ඡන්තො ගාථමාහ –

1566. ‘‘කථං නු යාතං අනුයායි හොති, අල්ලඤ්ච පාණිං දහතෙ කථං සො;
අසතී ච කා කො පන මිත්තදුබ්භො, අක්ඛාහි මෙ පුච්ඡිතො එතමත්ථ’’න්ති.

මහාසත්තොපිස්ස කථෙසි –

1567. ‘‘අසන්ථුතං නොපි ච දිට්ඨපුබ්බං, යො ආසනෙනාපි නිමන්තයෙය්‍ය;
තස්සෙව අත්ථං පුරිසො කරෙය්‍ය, යාතානුයායීති තමාහු පණ්ඩිතා.

1568. ‘‘යස්සෙකරත්තම්පි ඝරෙ වසෙය්‍ය, යත්ථන්නපානං පුරිසො ලභෙය්‍ය;
න තස්ස පාපං මනසාපි චින්තයෙ, අදුබ්භපාණිං දහතෙ මිත්තදුබ්භො.

1569. ‘‘යස්ස රුක්ඛස්ස ඡායාය, නිසීදෙය්‍ය සයෙය්‍ය වා;
න තස්ස සාඛං භඤ්ජෙය්‍ය, මිත්තදුබ්භො හි පාපකො.

1570. ‘‘පුණ්ණම්පි චෙමං පථවිං ධනෙන, දජ්ජිත්ථියා පුරිසො සම්මතාය;
ලද්ධා ඛණං අතිමඤ්ඤෙය්‍ය තම්පි, තාසං වසං අසතීනං න ගච්ඡෙ.

1571. ‘‘එවං ඛො යාතං අනුයායි හොති,
අල්ලඤ්ච පාණිං දහතෙ පුනෙවං;
අසතී ච සා සො පන මිත්තදූබ්භො,
සො ධම්මිකො හොහි ජහස්සු අධම්ම’’න්ති.

තත්ථ **අසන්ථුතන්**ති එකාහද්වීහම්පි එකතො අවුත්ථපුබ්බං. **යො ආසනෙනාපී**ති යො එවරූපං පුග්ගලං ආසනමත්තෙනපි නිමන්තයෙය්‍ය, පගෙව අන්නපානාදීහි. **තස්සෙවා**ති තස්ස පුබ්බකාරිස්ස අත්ථං පුරිසො කරොතෙව. **යාතානුයායී**ති පුබ්බකාරිතාය යාතස්ස පුග්ගලස්ස අනුයායී . පඨමං කරොන්තො හි යායී නාම, පච්ඡා කරොන්තො අනුයායී නාමාති එවං පණ්ඩිතා කථෙන්ති. අයං දෙවරාජ, පඨමො සාධුනරධම්මො. **අදුබ්භපාණින්**ති අදුබ්භකං අත්තනො භුඤ්ජනහත්ථමෙව දහන්තො හි මිත්තදුබ්භී නාම හොති. ඉති අල්ලහත්ථස්ස අජ්ඣාපනං නාම අයං දුතියො සාධුනරධම්මො. **න තස්සා**ති තස්ස සාඛං වා පත්තං වා න භඤ්ජෙය්‍ය. කිංකාරණා? මිත්තදුබ්භො හි පාපකො. ඉති පරිභුත්තච්ඡායස්ස අචෙතනස්ස රුක්ඛස්සපි පාපං කරොන්තො මිත්තදුබ්භී නාම හොති, කිමඞ්ගං පන මනුස්සභූතස්සාති. එවං මිත්තෙසු අදුබ්භනං නාම අයං තතියො සාධුනරධම්මො. **දජ්ජිත්ථියා**ති දදෙය්‍ය ඉත්ථියා. **සම්මතායා**ති ‘‘අහමෙව තස්සා පියො, න අඤ්ඤො, මඤ්ඤෙව සා ඉච්ඡතී’’ති එවං සුට්ඨු මතාය. **ලද්ධා ඛණන්**ති අතිචාරස්ස ඔකාසං ලභිත්වා. **අසතීනන්**ති අසද්ධම්මසමන්නාගතානං ඉත්ථීනං. ඉති මාතුගාමං නිස්සාය පාපස්ස අකරණං නාම අයං චතුත්ථො සාධුනරධම්මො. **සො ධම්මිකො හොහී**ති දෙවරාජ, සො ත්වං ඉමෙහි චතූහි සාධුනරධම්මෙහි යුත්තො හොහීති.

එවං මහාසත්තො යක්ඛස්ස චත්තාරො සාධුනරධම්මෙ බුද්ධලීලාය කථෙසි.

සාධුනරධම්මකණ්ඩං නිට්ඨිතං.

කාළාගිරිකණ්ඩං

තෙ ධම්මෙ සුණන්තොයෙව පුණ්ණකො සල්ලක්ඛෙසි ‘‘චතූසුපි ඨානෙසු පණ්ඩිතො අත්තනො ජීවිතමෙව යාචති, අයං ඛො මය්හං පුබ්බෙ අසන්ථුතස්සෙව සක්කාරමකාසි, අහමස්ස නිවෙසනෙ තීහං මහන්තං යසං අනුභවන්තො වසිං, අහඤ්චිමං පාපකම්මං කරොන්තො මාතුගාමං නිස්සාය කරොමි, සබ්බථාපි අහමෙව මිත්තදුබ්භී. සචෙ පණ්ඩිතං අපරජ්ඣාමි, න සාධුනරධම්මෙ වත්තිස්සාමි නාම, තස්මා කිං මෙ නාගමාණවිකාය, ඉන්දපත්ථනගරවාසීනං අස්සුමුඛානි භාසෙන්තො ඉමං වෙගෙන තත්ථ නෙත්වා ධම්මසභායං ඔතාරෙස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා ගාථමාහ –

1572. ‘‘අවසිං අහං තුය්හ තීහං අගාරෙ, අන්නෙන පානෙන උපට්ඨිතොස්මි;
මිත්තො මමාසී විසජ්ජාමහං තං, කාමං ඝරං උත්තමපඤ්ඤ ගච්ඡ.

1573. අපි හායතු නාගකුලා අත්ථො, අලම්පි මෙ නාගකඤ්ඤාය හොතු;
සො ත්වං සකෙනෙව සුභාසිතෙන, මුත්තොසි මෙ අජ්ජ වධාය පඤ්ඤා’’ති.

තත්ථ **උපට්ඨිතොස්මී**ති තයා උපට්ඨිතොස්මි. **විසජ්ජාමහං තන්**ති විස්සජ්ජෙමි අහං තං. **කාමන්**ති එකංසෙන. **වධායා**ති වධතො. **පඤ්ඤා**ති පඤ්ඤවන්ත.

අථ නං මහාසත්තො ‘‘මාණව, ත්වං තාව මං අත්තනො ඝරං මා පෙසෙහි, නාගභවනමෙව මං නෙහී’’ති වදන්තො ගාථමාහ –

1574. ‘‘හන්ද තුවං යක්ඛ මමම්පි නෙහි, සසුරං තෙ අත්ථං මයි චරස්සු;
මයඤ්ච නාගාධිපතිං විමානං, දක්ඛෙමු නාගස්ස අදිට්ඨපුබ්බ’’න්ති.

තත්ථ **හන්දා**ති වවස්සග්ගත්ථෙ නිපාතො. **සසුරං තෙ අත්ථං මයි චරස්සූ**ති තව සසුරස්ස සන්තකං අත්ථං මයි චර මා නාසෙහි. **නාගාධිපතිං විමානන්**ති අහම්පි නාගාධිපතිඤ්ච විමානඤ්චස්ස අදිට්ඨපුබ්බං පස්සෙය්‍යං.

තං සුත්වා පුණ්ණකො ආහ –

1575. ‘‘යං වෙ නරස්ස අහිතාය අස්ස, න තං පඤ්ඤො අරහති දස්සනාය;
අථ කෙන වණ්ණෙන අමිත්තගාමං, තුවමිච්ඡසි උත්තමපඤ්ඤ ගන්තු’’න්ති.

තත්ථ **අමිත්තගාමන්**ති අමිත්තස්ස වසනට්ඨානං, අමිත්තසමාගමන්ති අත්ථො.

අථ නං මහාසත්තො ආහ –

1576. ‘‘අද්ධා පජානාමි අහම්පි එතං, න තං පඤ්ඤො අරහති දස්සනාය;
පාපඤ්ච මෙ නත්ථි කතං කුහිඤ්චි, තස්මා න සඞ්කෙ මරණාගමායා’’ති.

තත්ථ **මරණාගමායාති** මරණස්ස ආගමාය.

අපිච , දෙවරාජ, තාදිසො යක්ඛො කක්ඛළො මයා ධම්මකථාය පලොභෙත්වා මුදුකතො, ඉදානෙව මං ‘‘අලං මෙ නාගමාණවිකාය, අත්තනො ඝරං යාහී’’ති වදෙසි, නාගරාජස්ස මුදුකරණං මම භාරො, නෙහියෙව මං තත්ථාති. තස්ස තං වචනං සුත්වා පුණ්ණකො ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා තුට්ඨචිත්තො ආහ –

1577. ‘‘හන්ද ච ඨානං අතුලානුභාවං, මයා සහ දක්ඛසි එහි කත්තෙ;
යත්ථච්ඡති නච්චගීතෙහි නාගො, රාජා යථා වෙස්සවණො නළිඤ්ඤං.

1578. ‘‘නං නාගකඤ්ඤා චරිතං ගණෙන, නිකීළිතං නිච්චමහො ච රත්තිං;
පහූතමාල්‍යං බහුපුප්ඵඡන්නං, ඔභාසතී විජ්ජුරිවන්තලික්ඛෙ.

1579. ‘‘අන්නෙන පානෙන උපෙතරූපං, නච්චෙහි ගීතෙහි ච වාදිතෙහි;
පරිපූරං කඤ්ඤාහි අලඞ්කතාහි, උපසොභති වත්ථපිලන්ධනෙනා’’ති.

තත්ථ **හන්ද චාති** නිපාතමත්තමෙව. **ඨානන්ති** නාගරාජස්ස වසනට්ඨානං. **නළිඤ්ඤන්ති** නළිනියං නාම රාජධානියං. **චරිතං ගණෙනාති** තං නාගකඤ්ඤානං ගණෙන චරිතං. **නිකීළිතන්ති** නිච්චං අහො ච රත්තිඤ්ච නාගකඤ්ඤාහි කීළිතානුකීළිතං.

එවඤ්ච පන වත්වා පුණ්ණකො මහාසත්තං අස්සපිට්ඨිං ආරොපෙත්වා තත්ථ නෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1580. ‘‘සො පුණ්ණකො කුරූනං කත්තුසෙට්ඨං, නිසීදයී පච්ඡතො ආසනස්මිං;
ආදාය කත්තාරමනොමපඤ්ඤං, උපානයී භවනං නාගරඤ්ඤො.

1581. ‘‘පත්වාන ඨානං අතුලානුභාවං, අට්ඨාසි කත්තා පච්ඡතො පුණ්ණකස්ස;
සාමග්ගිපෙක්ඛමානො නාගරාජා, පුබ්බෙව ජාමාතරමජ්ඣභාසථා’’ති.

තත්ථ **සො පුණ්ණකොති** භික්ඛවෙ, සො එවං නාගභවනං වණ්ණෙත්වා පණ්ඩිතං අත්තනො ආජඤ්ඤං ආරොපෙත්වා නාගභවනං නෙසි. **ඨානන්ති** නාගරාජස්ස වසනට්ඨානං. **පච්ඡතො පුණ්ණකස්සාති** පුණ්ණකස්ස කිර එතදහොසි ‘‘සචෙ නාගරාජා පණ්ඩිතං දිස්වා මුදුචිත්තො භවිස්සති, ඉච්චෙතං කුසලං. නො චෙ, තස්ස තං අපස්සන්තස්සෙව සින්ධවං ආරොපෙත්වා ආදාය ගමිස්සාමී’’ති. අථ නං පච්ඡතො ඨපෙසි. තෙන වුත්තං ‘‘පච්ඡතො පුණ්ණකස්සා’’ති. **සාමග්ගිපෙක්ඛමානොති** සාමග්ගිං අපෙක්ඛමානො. ‘‘සාමං අපෙක්ඛී’’තිපි පාඨො, අත්තනො ජාමාතරං පස්සිත්වා පඨමතරං සයමෙව අජ්ඣභාසථාති අත්ථො.

නාගරාජා ආහ –

1582. ‘‘යන්නු තුවං අගමා මච්චලොකං, අන්වෙසමානො හදයං පණ්ඩිතස්ස;
කච්චි සමිද්ධෙන ඉධානුපත්තො, ආදාය කත්තාරමනොමපඤ්ඤ’’න්ති.

තත්ථ **කච්චි සමිද්ධෙනාති** කච්චි තෙ මනොරථෙන සමිද්ධෙන නිප්ඵන්නෙන ඉධාගතොසීති පුච්ඡති.

පුණ්ණකො ආහ –

1583. ‘‘අයඤ්හි සො ආගතො යං ත්වමිච්ඡසි, ධම්මෙන ලද්ධො මම ධම්මපාලො;
තං පස්සථ සම්මුඛා භාසමානං, සුඛො හවෙ සප්පුරිසෙහි සඞ්ගමො’’ති.

තත්ථ **යං ත්වමිච්ඡසීති** යං ත්වං ඉච්ඡසි. ‘‘යන්තු මිච්ඡසී’’තිපි පාඨො. **සම්මුඛා භාසමානන්ති** තං ලොකසක්කතං ධම්මපාලං ඉදානි මධුරෙන සරෙන ධම්මං භාසමානං සම්මුඛාව පස්සථ, සප්පුරිසෙහි එකට්ඨානෙ සමාගමො හි නාම සුඛො හොතීති.

කාළාගිරිකණ්ඩං නිට්ඨිතං.

තතො නාගරාජා මහාසත්තං දිස්වා ගාථමාහ –

1584. ‘‘අදිට්ඨපුබ්බං දිස්වාන, මච්චො මච්චුභයට්ටිතො;

බ්‍යම්හිතො නාභිවාදෙසි, නයිදං පඤ්ඤවතාම්වා''ති.

තත්ථ **බ්‍යම්හිතොති** භීතො. ඉදං වුත්තං හොති – පණ්ඩිත, ත්වං අදිට්ඨපුබ්බං නාගභවනං දිස්වා මරණභයෙන අට්ටිතො භීතො හුත්වා යං මං නාභිවාදෙසි, ඉදං කාරණං පඤ්ඤවන්තානං න හොතීති.

එවං වන්දනං පච්චාසීසන්තං නාගරාජානං මහාසත්තො ''න ත්වං මයා වන්දිතබ්බො''ති අවත්වාව අත්තනො ඤාණවන්තතාය උපායකොසල්ලෙන ''අහං වජ්ඣප්පත්තභාවෙන නං තං වන්දාමී''ති වදන්තො ගාථාද්වයමාහ –

1585. ''න චම්හි බ්‍යම්හිතො නාග, න ච මච්චුභයට්ටිතො;
න වජ්ඣො අභිවාදෙය්‍ය, වජ්ඣං වා නාභිවාදයෙ.

1586. ''කථං නො අභිවාදෙය්‍ය, අභිවාදාපයෙථ වෙ;
යං නරො හන්තුමිච්ඡෙය්‍ය, තං කම්මං නුපපජ්ජතී''ති.

තස්සත්ථො – නෙවාහං, නාගරාජ, අදිට්ඨපුබ්බං නාගභවනං දිස්වා භීතො, න මරණභයට්ටිතො. මාදිසස්ස හි මරණභයං නාම නත්ථි, වජ්ඣො පන අභිවාදෙතුං, වජ්ඣං වා අවජ්ඣොපි අභිවාදාපෙතුං න ලභති. යඤ්හි නරො හන්තුමිච්ඡෙය්‍ය, සො තං කථං නු අභිවාදෙය්‍ය, කථං වා තෙන අත්තානං අභිවාදාපයෙථ වෙ. තස්ස හි තං කම්මං න උපපජ්ජති. ත්වඤ්ච කිර මං මාරාපෙතුං ඉමං ආණාපෙසි, කථාහං තං වන්දාමීති.

තං සුත්වා නාගරාජා මහාසත්තස්ස ථුතිං කරොන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

1587. ''එවමෙතං යථා බ්‍රූසි, සච්චං භාසසි පණ්ඩිත;
න වජ්ඣො අභිවාදෙය්‍ය, වජ්ඣං වා නාභිවාදයෙ.

1588. කථං නො අභිවාදෙය්‍ය, අභිවාදාපයෙථ වෙ;
යං නරො හන්තුමිච්ඡෙය්‍ය, තං කම්මං නුපපජ්ජතී''ති.

ඉදානි මහාසත්තො නාගරාජෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කරොන්තො ආහ –

1589. ''අසස්සතං සස්සතං නු තවයිදං, ඉද්ධී ජුතී බලවීරියූපපත්ති;
පුච්ඡාමි තං නාගරාජෙතමත්ථං, කථං නු තෙ ලද්ධමිදං විමානං.

1590. ''අධිච්චලද්ධං පරිණාමජං තෙ, සයංකතං උදාහු දෙවෙහි දින්නං;
අක්ඛාහි මෙ නාගරාජෙතමත්ථං, යථෙව තෙ ලද්ධමිදං විමාන''න්ති.

තත්ථ **තවයිදන්ති** ඉදං තව යසජාතං, විමානං වා අසස්සතං සස්සතසදිසං, ''මා බො යසං නිස්සාය පාපමකාසී''ති ඉමිනා පදෙන අත්තනො ජීවිතං යාචති. **ඉද්ධීති** නාගඉද්ධි ච නාගජුති ච කායබලඤ්ච චෙතසිකවීරියඤ්ච නාගභවනෙ උපපත්ති ච යඤ්ච තෙ ඉදං විමානං, පුච්ඡාමි තං නාගරාජ, එතමත්ථං, කථං නු තෙ ඉදං සබ්බං ලද්ධන්ති. **අධිච්චලද්ධන්ති** කිං නු තයා ඉදං විමානං එවං සම්පන්නං අධිච්ච අකාරණෙන ලද්ධං, උදාහු උතුපරිණාමජං තෙ ඉදං, උදාහු සයං සහත්ථෙනෙව කතං, උදාහු දෙවෙහි තෙ දින්නං, යථෙව තෙ ඉදං ලද්ධං, එතං මෙ අත්ථං අක්ඛාහීති.

තං සුත්වා නාගරාජා ආහ –

1591. ''නාධිච්චලද්ධං න පරිණාමජං මෙ, න සයංකතං නාපි දෙවෙහි දින්නං;
සකෙහි කම්මෙහි අපාපකෙහි, පුඤ්ඤෙහි මෙ ලද්ධමිදං විමාන''න්ති.

තත්ථ **අපාපකෙහීති** අලාමකෙහි.

තතො මහාසත්තො ආහ –

1592. ''කිං තෙ වතං කිං පන බ්‍රහ්මචරියං, කිස්ස සුචිණ්ණස්ස අයං විපාකො;
ඉද්ධී ජුතී බලවීරියූපපත්ති, ඉදඤ්ච තෙ නාග මහාවිමාන''න්ති.

තත්ථ **කිං තෙ වතන්ති** නාගරාජ, පුරිමභවෙ තව කිං වතං අහොසි, කො පන බ්‍රහ්මචරියවාසො, කතරස්ස සුචරිතස්සෙවෙස ඉද්ධිආදිකො විපාකොති.

තං සුත්වා නාගරාජා ආහ –

1593. ''අහඤ්ච භරියා ච මනුස්සලොකෙ, සද්ධා උභො දානපතී අහුම්හා;
ඕපානභූතං මෙ ඝරං තදාසි, සන්තප්පිතා සමණබ්‍රාහ්මණා ච.

1594.‘‘මාලඤ්ච ගන්ධඤ්ච විලෙපනඤ්ච, පදීපියං සෙය්‍යමුපස්සයඤ්ච;
අච්ඡාදනං සායනමන්නපානං, සක්කච්ච දානානි අදම්හ තත්ථ.

1595.‘‘තං මෙ වතං තං පන බ්‍රහ්මචරියං, තස්ස සුචිණ්ණස්ස අයං විපාකො;
ඉද්ධී ජුතී බලවීරියූපපත්ති, ඉදඤ්ච මෙ ධීර මහාවිමාන’’න්ති.

තත්ථ **මනුස්සලොකෙති** අඞ්ගරට්ඨෙ කාලචම්පානගරෙ. **තං මෙ වතන්ති** තං සක්කච්චං දින්නදානමෙව මය්හං වත්තසමාදානඤ්ච බ්‍රහ්මචරියඤ්ච අහොසි, තස්සෙව සුචරිතස්ස අයං ඉද්ධාදිකො විපාකොති.

මහාසත්තො ආහ –

1596.‘‘එවං චෙ තෙ ලද්ධමිදං විමානං, ජානාසි පුඤ්ඤානං ඵලූපපත්තිං;
තස්මා හි ධම්මං චර අප්පමත්තො, යථා විමානං පුන මාවසෙසී’’ති.

තත්ථ **ජානාසීති** සචෙ තයා දානානුභාවෙන තං ලද්ධං, එවං සන්තෙ ජානාසි නාම පුඤ්ඤානං ඵලඤ්ච පුඤ්ඤඵලෙන නිබ්බත්තං උපපත්තිඤ්ච. **තස්මා හීති** යස්මා පුඤ්ඤෙහි තයා ඉදං ලද්ධං, තස්මා. **පුන මාවසෙසීති** පුනපි යථා ඉමං නාගභවනං අජ්ඣාවසසි, එවං ධම්මං චර.

තං සුත්වා නාගරාජා ආහ –

1597.‘‘නයිධ සන්ති සමණබ්‍රාහ්මණා ච, යෙසන්නපානානි දදෙමු කත්තෙ;
අක්ඛාහි මෙ පුච්ඡිතො එතමත්ථං, යථා විමානං පුන මාවසෙමා’’ති.

මහාසත්තො ආහ –

1598.‘‘භොගී හි තෙ සන්ති ඉධූපපන්නා, පුත්තා ච දාරා අනුජීවිනො ච;
තෙසු තුවං වචසා කම්මුනා ච, අසම්පදුට්ඨො ච භවාහි නිච්චං.

1599.‘‘එවං තුවං නාග අසම්පදොසං, අනුපාලය වචසා කම්මුනා ච;
ඨත්වා ඉධ යාවතායුකං විමානෙ, උද්ධං ඉතො ගච්ඡසි දෙවලොක’’න්ති.

තත්ථ **භොගීති** භොගිනො, නාගාති අත්ථො. **තෙසූති** තෙසු පුත්තදාරාදීසු භොගීසු වාචාය කම්මෙන ච නිච්චං අසම්පදුට්ඨො භව. **අනුපාලයාති** එවං පුත්තාදීසු චෙව සෙසසත්තෙසු ච මෙත්තචිත්තසඞ්ඛාතං අසම්පදොසං අනුරක්ඛ. **උද්ධං ඉතොති** ඉතො නාගභවනතො චුතො උපරිදෙවලොකං ගමිස්සති. මෙත්තචිත්තඤ්හි දානතො අතිරෙකතරං පුඤ්ඤන්ති.

තතො නාගරාජා මහාසත්තස්ස ධම්මකථං සුත්වා ‘‘න සක්කා පණ්ඩිතෙන බහි පපඤ්චං කාතුං, විමලාය දස්සෙත්වා සුභාසිතං සාවෙත්වා දොහළං පටිප්පස්සම්භෙත්වා ධනඤ්චයරාජානං භාසෙන්තො පණ්ඩිතං පෙසෙතුං වට්ටතී’’ති චින්තෙත්වා ගාථමාහ –

1600.‘‘අද්ධා හි සො සොචති රාජසෙට්ඨො, තයා විනා යස්ස තුවං සජීබ්බො;
දුක්ඛූපනීතොපි තයා සමෙච්ච, වින්දෙය්‍ය පොසො සුඛමාතුරොපී’’ති.

තත්ථ **සජීබ්බොති** සජීවො අමච්චො. **සමෙච්චාති** තයා සහ සමාගන්ත්වා. **ආතුරොපීති** බාළ්හගිලානොපි සමානො.

තං සුත්වා මහාසත්තො නාගරාජස්ස ථුතිං කරොන්තො ඉතරං ගාථමාහ –

1601.‘‘අද්ධා සතං භාසසි නාග ධම්මං, අනුත්තරං අත්ථපදං සුචිණ්ණං;
එතාදිසියාසු හි ආපදාසු, පඤ්ඤායතෙ මාදිසානං විසෙසො’’ති.

තත්ථ **අද්ධා සතන්ති** එකංසෙන සන්තානං පණ්ඩිතානං ධම්මං භාසසි. **අත්ථපදන්ති** හිතකොට්ඨාසං. **එතාදිසියාසූති** එවරූපාසු ආපදාසු එතාදිසෙ භයෙ උපට්ඨිතෙ මාදිසානං පඤ්ඤවන්තානං විසෙසො පඤ්ඤායති.

තං සුත්වා නාගරාජා අතිරෙකතරං තුට්ඨො තමෙව පුච්ඡන්තො ගාථමාහ –

1602.‘‘අක්ඛාහි නො තායං මුධා නු ලද්ධො, අක්ඛෙහි නො තායං අජෙසි ජූතෙ;
ධම්මෙන ලද්ධො ඉති තායමාහ, කථං නු ත්වං හත්ථමිමස්ස මාගතො’’ති.

තත්ථ **අක්ඛාහි නොති** ආචික්ඛ අම්හාකං. **තායන්ති** තං අයං. **මුධා නු ලද්ධොති** කිං නු ඛො මුධා අමූලකෙනෙව ලභි, උදාහු ජූතෙ අජෙසි. **ඉති තායමාහාති** අයං පුණ්ණකො ‘‘ධම්මෙන මෙ පණ්ඩිතො ලද්ධො’’ති වදති. **කථං නු ත්වං හත්ථමිමස්ස මාගතොති** ත්වං කථං ඉමස්ස හත්ථං ආගතොසි.

මහාසත්තො ආහ –

1603. ‘‘යො මිස්සරො තත්ථ අහොසි රාජා, තමායමක්ඛෙහි අජෙසි ජූතෙ;
සො මං ජිතො රාජා ඉමස්සදාසි, ධම්මෙන ලද්ධොස්මි අසාහසෙනා’’ති.

තත්ථ **යො මිස්සරොති** යො මං ඉස්සරො. **ඉමස්සදාසීති** ඉමස්ස පුණ්ණකස්ස අදාසි.

තං සුත්වා නාගරාජා තුට්ඨො අහොසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1604. ‘‘මහොරගො අත්තමනො උදග්ගො, සුත්වාන ධීරස්ස සුභාසිතානි;
හත්ථෙ ගහෙත්වාන අනොමපඤ්ඤං, පාවෙක්ඛි භරියාය තදා සකාසෙ.

1605. ‘‘යෙන ත්වං විමලෙ පණ්ඩු, යෙන භත්තං න රුච්චති;
න ච මෙතාදිසො වණ්ණො, අයමෙසො තමොනුදො.

1606. ‘‘යස්ස තෙ හදයෙනත්ථො, ආගතායං පභඞ්කරො;
තස්ස වාක්‍යං නිසාමෙහි, දුල්ලභං දස්සනං පුනා’’ති.

තත්ථ **පාවෙක්ඛීති** පවිට්ඨො. **යෙනාති** භද්දෙ විමලෙ, යෙන කාරණෙන ත්වං පණ්ඩු චෙව, න ච තෙ භත්තං රුච්චති. **න ච මෙතාදිසො වණ්ණොති** පථවිතලෙ වා දෙවලොකෙ වා න ච තාදිසො වණ්ණො අඤ්ඤස්ස කස්සචි අත්ථි, යාදිසො එතස්ස ගුණවණ්ණො පත්ථටො. **අයමෙසො තමොනුදොති** යං නිස්සාය තව දොහළො උප්පන්නො, අයමෙව සො සබ්බලොකස්ස තමොනුදො. **පුනාති** පුන එතස්ස දස්සනං නාම දුල්ලභන්ති වදති.

විමලාපි තං දිස්වා පටිසන්ථාරං අකාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1607. ‘‘දිස්වාන තං විමලා භූරිපඤ්ඤං, දසඞ්ගුලී අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා;
හට්ඨෙන භාවෙන පතීතරූපා, ඉච්චබ්‍රවි කුරූනං කත්තුසෙට්ඨ’’න්ති.

තත්ථ **හට්ඨෙන භාවෙනාති** පහට්ඨෙන චිත්තෙන. **පතීතරූපාති** සොමනස්සජාතා.

ඉතො පරං විමලාය ච මහාසත්තස්ස ච වචනප්පටිවචනගාථා –

1608. ‘‘අදිට්ඨපුබ්බං දිස්වාන, මච්චො මච්චුභයට්ටිතො;
බ්‍යම්හිතො නාභිවාදෙසි, නයිදං පඤ්ඤවතාමිව.

1609. ‘‘න චම්හි බ්‍යම්හිතො නාගි, න ච මච්චුභයට්ටිතො;
න වජ්ඣො අභිවාදෙය්‍ය, වජ්ඣං වා නාභිවාදයෙ.

1610. ‘‘කථං නො අභිවාදෙය්‍ය, අභිවාදාපයෙථ වෙ;
යං නරො හන්තුමිච්ඡෙය්‍ය, තං කම්මං නුපපජ්ජති.

1611. ‘‘එවමෙතං යථා බ්‍රූසි, සච්චං භාසසි පණ්ඩිත;
න වජ්ඣො අභිවාදෙය්‍ය, වජ්ඣං වා නාභිවාදයෙ.

1612. ‘‘කථං නො අභිවාදෙය්‍ය, අභිවාදාපයෙථ වෙ;
යං නරො හන්තුමිච්ඡෙය්‍ය, තං කම්මං නුපපජ්ජති.

1613. ‘‘අසස්සතං සස්සතං නු තවයිදං, ඉද්ධී ජුතී බලවීරියූපපත්ති;
පුච්ඡාමි තං නාගකඤ්ඤෙතමත්ථං, කථං නු තෙ ලද්ධමිදං විමානං.

1614. ‘‘අධිච්චලද්ධං පරිණාමජං තෙ, සයංකතං උදාහු දෙවෙහි දින්නං;
අක්ඛාහි මෙ නාගකඤ්ඤෙතමත්ථං, යථෙව තෙ ලද්ධමිදං විමානං.

1615. ‘‘නාධිච්චලද්ධං න පරිණාමජං මෙ, න සයංකථං නාපි දෙවෙහි දින්නං;
සකෙහි කම්මෙහි අපාපකෙහි, පුඤ්ඤෙහි මෙ ලද්ධමිදං විමානං.

1616. ‘‘කිං තෙ වතං කිං පන බ්‍රහ්මචරියං, කිස්ස සුචිණ්ණස්ස අයං විපාකො;
ඉද්ධී ජුතී බලවීරියූපපත්ති, ඉදඤ්ච තෙ නාගි මහාවිමානං.

1617. ‘‘අහඤ්ච ඛො සාමිකො චාපි මය්හං, සද්ධා උභො දානපතී අහුම්හා;
ඔපානභූතං මෙ ඝරං තදාසි, සන්තප්පිතා සමණබ්‍රාහ්මණා ච.

1618. ‘‘මාලඤ්ච ගන්ධඤ්ච විලෙපනඤ්ච, පදීපියං සෙය්‍යමුපස්සයඤ්ච;
අච්ඡාදනං සායනමන්නපානං, සක්කච්ච දානානි අදම්හ තත්ථ.

1619. ‘‘තං මෙ වතං තං පන බ්‍රහ්මචරියං, තස්ස සුචිණ්ණස්ස අයං විපාකො;
ඉද්ධී ජුතී බලවීරියූපපත්ති, ඉදඤ්ච මෙ ධීර මහාවිමානං.

1620. ‘‘එවං චෙ තෙ ලද්ධමිදං විමානං, ජානාසි පුඤ්ඤානං ඵලූපපත්තිං;
තස්මා හි ධම්මං චර අප්පමත්තා, යථා විමානං පුන මාවසෙසි.

1621. ‘‘නයිධ සන්ති සමණබ්‍රාහ්මණා ච, යෙසන්නපානානි දදෙමු කත්තෙ;
අක්ඛාහි මෙ පුච්ඡිතො එතමත්ථං, යථා විමානං පුන මාවසෙම.

1622. ‘‘භොගී හි තෙ සන්ති ඉධූපපන්නා, පුත්තා ච දාරා අනුජීවිනො ච;
තෙසු තුවං වචසා කම්මුනා ච, අසම්පදුට්ඨා ච භවාහි නිච්චං.

1623. ‘‘එවං තුවං නාගි අසම්පදොසං, අනුපාලය වචසා කම්මුනා ච;
ඨත්වා ඉධ යාවතායුකං විමානෙ, උද්ධං ඉතො ගච්ඡසි දෙවලොකං.

1624. ‘‘අද්ධා හි සො සොචති රාජසෙට්ඨො, තයා විනා යස්ස තුවං සජිබ්බො;
දුක්ඛූපනීතොපි තයා සමෙච්ච, වින්දෙය්‍ය පොසො සුඛමාතුරොපි.

1625. ‘‘අද්ධා සතං භාසසි නාගි ධම්මං, අනුත්තරං අත්ථපදං සුචිණ්ණං;
එතාදිසියාසු හි ආපදාසු, පඤ්ඤායතෙ මාදිසානං විසෙසො.

1626. ‘‘අක්ඛාහි නො තායං මුධා නු ලද්ධො, අක්ඛෙහි නො තායං අජෙසි ජූතෙ;
ධම්මෙන ලද්ධො ඉති තායමාහ, කථං නු ත්වං හත්ථමිමස්ස මාගතො.

1627. ‘‘යො මිස්සරො තත්ථ අහොසි රාජා, තමායමක්ඛෙහි අජෙසි ජූතෙ;
සො මං ජිතො රාජා ඉමස්සදාසි, ධම්මෙන ලද්ධොස්මි අසාහසෙනා’’ති.

ඉමාසං ගාථානං අත්ථො හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

මහාසත්තස්ස වචනං සුත්වා අතිරෙකතරං තුට්ඨා විමලා මහාසත්තං ගහෙත්වා සහස්සගන්ධොදකඝටෙහි න්හාපෙත්වා න්හානකාලෙ මහාසත්තස්ස දිබ්බදුස්සදිබ්බගන්ධමාලාදීනි දත්වා අලඞ්කතප්පටියත්තකාලෙ දිබ්බභොජනං භොජෙසි. මහාසත්තො භුත්තභොජනො අලඞ්කතාසනං පඤ්ඤාපෙත්වා අලඞ්කතධම්මාසනෙ නිසීදිත්වා බුද්ධලීලාය ධම්මං දෙසෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1628. ‘‘යථෙව වරුණො නාගො, පඤ්හං පුච්ඡිත්ථ පණ්ඩිතං;
තථෙව නාගකඤ්ඤාපි, පඤ්හං පුච්ඡිත්ථ පණ්ඩිතං.

1629. ‘‘යථෙව වරුණං නාගං, ධීරො තොසෙසි පුච්ඡිතො;
තථෙව නාගකඤ්ඤම්පි, ධීරො තොසෙසි පුච්ඡිතො.

1630. ‘‘උභොපි තෙ අත්තමනෙ විදිත්වා, මහොරගං නාගකඤ්ඤඤ්ච ධීරො;
අඡම්භී අභීතො අලොමහට්ඨො, ඉච්චබ්‍රවි වරුණං නාගරාජානං.

1631. ‘‘මා රොධයි නාග ආයාහමස්මි, යෙන තවත්ථො ඉදං සරීරං;
හදයෙන මංසෙන කරොහි කිච්චං, සයං කරිස්සාමි යථාමති තෙ’’ති.

තත්ථ **අඡම්භීති** නික්කම්පො. **අලොමහට්ඨොති** භයෙන අහට්ඨලොමො. **ඉච්චබ්‍රවීති** වීමංසනවසෙන ඉති අබ්‍රවි. **මා රොධයීති** ‘‘මිත්තදූබ්භිකම්මං කරොමී’’ති මා භායි, ‘‘කථං නු ඛො ඉමං ඉදානි මාරෙස්සාමී’’ති වා මා චින්තයි. **නාගාති** වරුණං ආලපති. **ආයාහමස්මීති** ආයො අහං අස්මි, අයමෙව වා පාඨො. **සයං කරිස්සාමීති** සචෙ ත්වං ‘‘ඉමස්ස සන්තිකෙ ඉදානි ධම්මො මෙ සුතො’’ති මං මාරෙතුං න විසහසි, අහමෙව යථා තව අජ්ඣාසයො, තථා සයං කරිස්සාමීති.

නාගරාජා ආහ –

1632. ‘‘පඤ්ඤා හවෙ හදයං පණ්ඩිතානං, තෙ ත්‍යම්හ පඤ්ඤාය මයං සුතුට්ඨා;
අනූනනාමො ලභතජ්ජ දාරං, අජ්ජෙව තං කුරුයො පාපයාතූ’’ති.

තත්ථ **තෙ ත්‍යම්හාති** තෙ මයං තව පඤ්ඤාය සුතුට්ඨා. **අනූනනාමොති** සම්පුණ්ණනාමො පුණ්ණකො යක්ඛසෙනාපති. **ලභතජ්ජ දාරන්ති** ලභතු අජ්ජ දාරං, දදාමි අස්ස ධීතරං ඉරන්ධතිං. **පාපයාතූති** අජ්ජෙව තං කුරුරට්ඨං පුණ්ණකො පාපෙතු.

එවඤ්ච පන වත්වා වරුණො නාගරාජා ඉරන්ධතිං පුණ්ණකස්ස අදාසි. සො තං ලභිත්වා තුට්ඨචිත්තො මහාසත්තෙන සද්ධිං සල්ලපි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1633. ‘‘ස පුණ්ණකො අත්තමනො උදග්ගො, ඉරන්ධතිං නාගකඤ්ඤං ලභිත්වා;

හට්ඨෙන භාවෙන පතීතරූපො, ඉච්චබ්‍රවි කුරූනං කත්තුසෙට්ඨං.

1634. ‘‘හරියාය මං ත්වං අකරි සමඞ්ගිං, අහඤ්ච තෙ විධුර කරොමි කිච්චං;
ඉදඤ්ච තෙ මණිරතනං දදාමි, අජ්ජෙව තං කුරුයො පාපයාමී’’ති.

තත්ථ **මණිරතනන්ති** පණ්ඩිත, අහං තව ගුණෙසු පසන්නො අරහාමි තව අනුච්ඡවිකං කිච්චං කාතුං, තස්මා ඉමඤ්ච තෙ චක්කවත්තිපරිභොගං මණිරතනං දෙමි, අජ්ජෙව තං ඉන්දපත්ථං පාපෙමීති.

අථ මහාසත්තො තස්ස ථුතිං කරොන්තො ඉතරං ගාථමාහ –

1635. ‘‘අජෙය්‍යමෙසා තව හොතු මෙත්ති, හරියාය කච්චාන පියාය සද්ධිං;
ආනන්දි විත්තො සුමනො පතීතො, දත්වා මණිං මඤ්ච නයින්දපත්ථ’’න්ති.

තත්ථ **අජෙය්‍යමෙසාති** එසා තව හරියාය සද්ධිං පියසංවාසමෙත්ති අජෙය්‍යා හොතු. ‘‘ආනන්දි විත්තො’’තිආදීහි පීතිසමඞ්ගිභාවමෙවස්ස වදති. **නයින්දපත්ථන්ති** නය ඉන්දපත්ථං.

තං සුත්වා පුණ්ණකො තථා අකාසි. තෙන වුත්තං –

1636. ‘‘ස පුණ්ණකො කුරූනං කත්තුසෙට්ඨං, නිසීදයී පුරතො ආසනස්මිං;
ආදාය කත්තාරමනොමපඤ්ඤං, උපානයී නගරං ඉන්දපත්ථං.

1637. ‘‘මනො මනුස්සස්ස යථාපි ගච්ඡෙ, තතොපිස්ස ඛිප්පතරං අහොසි;
ස පුණ්ණකො කුරූනං කත්තුසෙට්ඨං, උපානයී නගරං ඉන්දපත්ථං.

1638. ‘‘එතින්දපත්ථං නගරං පදිස්සති, රම්මානි ච අම්බවනානි භාගසො;
අහඤ්ච හරියාය සමඞ්ගිභූතො, තුවඤ්ච පත්තොසි සකං නිකෙත’’න්ති.

තත්ථ **යථාපි ගච්ඡෙති** මනො නාම කිඤ්චාපි න ගච්ඡති, දූරෙ ආරම්මණං ගණ්හන්තො පන ගතොති වුච්චති, තස්මා මනස්ස ආරම්මණග්ගහණතොපි ඛිප්පතරං තස්ස මනොමයසින්ධවස්ස ගමනං අහොසීති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. **එතින්දපත්ථන්ති** අස්සපිට්ඨෙ නිසින්නොයෙවස්ස දස්සෙන්තො එවමාහ. **සකං නිකෙතන්ති** ත්වඤ්ච අත්තනො නිවෙසනං සම්පත්තොති ආහ.

තස්මිං පන දිවසෙ පච්චූසකාලෙ රාජා සුපිනං අද්දස. එවරූපො සුපිනො අහොසි – රඤ්ඤො නිවෙසනද්වාරෙ පඤ්ඤාක්ඛන්ධො සීලමයසාඛො පඤ්චගොරසඵලො අලඞ්කතහත්ථිගවාස්සපටිච්ඡන්නො මහාරුක්ඛො ඨිතො. මහාජනො තස්ස සක්කාරං කත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ නමස්සමානො අට්ඨාසි. අථෙකො කණ්හපුරිසො ඵරුසො රත්තසාටකනිවත්ථො රත්තපුප්ඵකණ්ණධරො ආවුධහත්ථො ආගන්ත්වා මහාජනස්ස පරිදෙවන්තස්සෙව තං රුක්ඛං සමූලං ඡින්දිත්වා ආකඩ්ඪන්තො ආදාය ගන්ත්වා පුන තං ආහරිත්වා පකතිට්ඨානෙයෙව ඨපෙත්වා පක්කාමීති. රාජා තං සුපිනං පරිග්ගණ්හන්තො ‘‘මහාරුක්ඛො විය න අඤ්ඤො කොචි, විධුරපණ්ඩිතො. මහාජනස්ස පරිදෙවන්තස්සෙව තං සමූලං ඡින්දිත්වා ආදාය ගතපුරිසො විය න අඤ්ඤො කොචි, පණ්ඩිතං ගහෙත්වා ගතමාණවො. පුන තං ආහරිත්වා පකතිට්ඨානෙයෙව ඨපෙත්වා ගතො විය සො මාණවො පුන තං පණ්ඩිතං ආනෙත්වා ධම්මසභාය ද්වාරෙ ඨපෙත්වා පක්කමිස්සති. අද්ධා අජ්ජ මයං පණ්ඩිතං පස්සිස්සාමා’’ති සන්නිට්ඨානං කත්වා සොමනස්සපත්තො සකලනගරං අලඞ්කාරාපෙත්වා ධම්මසභං සජ්ජාපෙත්වා අලඞ්කතරතනමණ්ඩපෙ ධම්මාසනං පඤ්ඤාපෙත්වා එකසතරාජඅමච්චගණනගරවාසිජානපදපරිවුතො ‘‘අජ්ජ තුම්හෙ පණ්ඩිතං පස්සිස්සථ, මා සොචිත්ථා’’ති මහාජනං අස්සාසෙත්වා පණ්ඩිතස්ස ආගමනං ඔලොකෙන්තො ධම්මසභායං නිසීදි. අමච්චාදයොපි නිසීදිංසු. තස්මිං ඛණෙ පුණ්ණකොපි පණ්ඩිතං ඔතාරෙත්වා ධම්මසභාය ද්වාරෙ පරිසමජ්ඣෙයෙව ඨපෙත්වා ඉරන්ධතිං ආදාය දෙවනගරමෙව ගතො. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1639. ‘‘න පුණ්ණකො කුරූනං කත්තුසෙට්ඨං, ඔරොපිය ධම්මසභාය මජ්ඣෙ;
ආජඤ්ඤමාරුය්හ අනොමවණ්ණො, පක්කාමි වෙහායසමන්තලික්ඛෙ.

1640. ‘‘තං දිස්වා රාජා පරමප්පතීතො, උට්ඨාය බාහාහි පලිස්සජිත්වා;
අවිකම්පයං ධම්මසභාය මජ්ඣෙ, නිසීදයී පමුඛමාසනස්මි’’න්ති.

තත්ථ **අනොමවණ්ණොති** අහීනවණ්ණො උත්තමවණ්ණො. **අවිකම්පයන්ති** භික්ඛවෙ, සො රාජා පණ්ඩිතං පලිස්සජිත්වා මහාජනමජ්ඣෙ අවිකම්පන්තො අනොලීයන්තොයෙව හත්ථෙ ගහෙත්වා අත්තනො අභිමුඛං කත්වා අලඞ්කතධම්මාසනෙ නිසීදාපෙසි.

අථ රාජා තෙන සද්ධිං සම්මොදිත්වා මධුරපටිසන්ථාරං කරොන්තො ගාථමාහ –

1641. ‘‘ත්වං නො විනෙතාසි රථංව නද්ධං, නන්දන්ති තං කුරුයො දස්සනෙන;
අක්ඛාහි මෙ පුච්ඡිතො එතමත්ථං, කථං පමොක්ඛො අහු මාණවස්සා’’ති.

තත්ථ **නද්ධන්ති** යථා නද්ධං රථං සාරථී විනෙති, එවං ත්වං අම්හාකං කාරණෙන නයෙන හිතකිරියාසු විනෙතා. **නන්දන්ති** තන්ති තං දිස්වාව ඉමෙ කුරුරට්ඨවාසිනො තව දස්සනෙන නන්දන්ති. **මාණවස්සාති** මාණවස්ස සන්තිකා කථං තව පමොක්ඛො අහොසි? යො වා තං මුඤ්චන්තස්ස මාණවස්ස පමොක්ඛො, සො කෙන කාරණෙන අහොසීති අත්ථො.

මහාසත්තො ආහ –

1642. ‘‘යං මාණවොත්යාභිවදී ජනින්ද, න සො මනුස්සො නරවීරසෙට්ඨ;
යදි තෙ සුතො පුණ්ණකො නාම යක්ඛො, රඤ්ඤො කුවෙරස්ස හි සො සජිබ්බො.

1643. ‘‘භූමින්ධරො වරුණො නාම නාගො, බ්‍රහා සුචී වණ්ණබලූපපන්නො;
තස්සානුජං ධීතරං කාමයානො, ඉරන්ධතී නාම සා නාගකඤ්ඤා.

1644. ‘‘තස්සා සුමජ්ඣාය පියාය හෙතු, පතාරයිත්ථ මරණාය මය්හං;
සො චෙව භරියාය සමඞ්ගිභූතො, අහඤ්ච අනුඤ්ඤාතො මණි ච ලද්ධො’’ති.

තත්ථ **යං මාණවොත්යාභිවදීති** ජනින්ද යං ත්වං ‘‘මාණවො’’ති අභිවදසි. **භූමින්ධරොති** භූමින්ධරනාගභවනවාසී. **සා නාගකඤ්ඤාති** යං නාගකඤ්ඤං සො පත්ථයමානො මම මරණාය පතාරයි චිත්තං පවත්තෙසි, සා නාගකඤ්ඤා ඉරන්ධතී නාම. **පියාය හෙතූති** මහාරාජ, සො හි නාගරාජා චතුප්පොසථිකපඤ්හවිස්සජ්ජනෙ පසන්නො මං මණිනා පූජෙත්වා නාගභවනං ගතො විමලාය නාම දෙවියා තං මණිං අදිස්වා ‘‘දෙව, කුහිං මණී’’ති පුච්ඡිතො මම ධම්මකථිකභාවං වණ්ණෙසි. සා මය්හං ධම්මකථං සොතුකාමා හුත්වා මම හදයෙ දොහළං උප්පාදෙසි. නාගරාජා දුග්ගහිතෙන පන ධීතරං ඉරන්ධතිං ආහ – ‘‘මාතා, තෙ විධුරස්ස හදයමංසෙ දොහළිනී, තස්ස හදයමංසං ආහරිතුං සමත්ථං සාමිකං පරියෙසාහී’’ති. සා පරියෙසන්තී වෙස්සවණස්ස භාගිනෙය්‍යං පුණ්ණකං නාම යක්ඛං දිස්වා තං අත්තනි පටිබද්ධචිත්තං ඤත්වා පිතු සන්තිකං නෙසි. අථ නං සො ‘‘විධුරපණ්ඩිතස්ස හදයමංසං ආහරිතුං සක්කොන්තො ඉරන්ධතිං ලභිස්සසී’’ති ආහ. පුණ්ණකො වෙපුල්ලපබ්බතතො චක්කවත්තිපරිභොගං මණිරතනං ආහරිත්වා තුම්හෙහි සද්ධිං ජූතං කීළිත්වා මං ජිනිත්වා ලභි. අහඤ්ච මම නිවෙසනෙ තීහං වසාපෙත්වා මහන්තං සක්කාරං අකාසිං. සොපි මං අස්සවාලධිං ගාහාපෙත්වා හිමවන්තෙ රුක්ඛෙසු ච පබ්බතෙසු ච පොථෙත්වා මාරෙතුං අසක්කොන්තො සත්තමෙ වාතක්ඛන්ධෙ වෙරම්භවාතමුඛෙ ච පක්ඛන්දිත්වා අනුපුබ්බෙන සට්ඨියොජනුබ්බෙධෙ කාළාගිරිමත්ථකෙ ඨපෙත්වා සීහවෙසාදිවසෙන ඉදඤ්චිදඤ්ච රූපං කත්වාපි මාරෙතුං අසක්කොන්තො මයා අත්තනො මාරණකාරණං පුට්ඨො ආචික්ඛි. අථස්සාහං සාධුනරධම්මෙ කථෙසිං. තං සුත්වා පසන්නචිත්තො මං ඉධ ආනෙතුකාමො අහොසි.

අථාහං තං ආදාය නාගභවනං ගන්ත්වා නාගරඤ්ඤො ච විමලාය ච ධම්මං දෙසෙසිං. තතො නාගරාජා ච විමලා ච සබ්බනාගපරිසා ච පසීදිංසු. නාගරාජා තත්ථ මයා ඡාහං වුත්ථකාලෙ ඉරන්ධතිං පුණ්ණකස්ස අදාසි. සො තං ලභිත්වා පසන්නචිත්තො හුත්වා මං මණිරතනෙන පූජෙත්වා නාගරාජෙන ආණත්තො මනොමයසින්ධවං ආරොපෙත්වා සයං මජ්ඣිමාසනෙ නිසීදිත්වා ඉරන්ධතිං පච්ඡිමාසනෙ නිසීදාපෙත්වා මං පුරිමාසනෙ නිසීදාපෙත්වා ඉධාගන්ත්වා පරිසමජ්ඣෙ ඔතාරෙත්වා ඉරන්ධතිං ආදාය අත්තනො නගරමෙව ගතො. එවං, මහාරාජ, සො පුණ්ණකො තස්සා සුමජ්ඣාය පියාය හෙතු පතාරයිත්ථ මරණාය මය්හං. අථෙවං මං නිස්සාය සො චෙව භරියාය සමඞ්ගිභූතො, මම ධම්මකථං සුත්වා පසන්නෙන නාගරාජෙන අහඤ්ච අනුඤ්ඤාතො, තස්ස පුණ්ණකස්ස සන්තිකා අයං සබ්බකාමදදො චක්කවත්තිපරිභොගමණි ච ලද්ධො, ගණ්හථ, දෙව, ඉමං මණින්ති රඤ්ඤො රතනං අදාසි.

තතො රාජා පච්චූසකාලෙ අත්තනා දිට්ඨසුපිනං නගරවාසීනං කථෙතුකාමො ‘‘හොන්තො, නගරවාසිනො අජ්ජ මයා දිට්ඨසුපිනං සුණාථා’’ති වත්වා ආහ –

1645. ‘‘රුක්ඛො හි මය්හං පද්වාරෙ සුජාතො, පඤ්ඤාක්ඛන්ධො සීලමයස්ස සාඛා;
අත්ථෙ ච ධම්මෙ ච ඨිතො නිපාකො, ගවප්ඵලො හත්ථිගවාස්සඡන්නො.

1646. ‘‘නච්චගීතතූරියාභිනාදිතෙ, උච්ඡිජ්ජ සෙනං පුරිසො අහාසි;
සො නො අයං ආගතො සන්නිකෙතං, රුක්ඛස්සිමස්සාපචිතිං කරොථ.

1647. ‘‘යෙ කෙචි චිත්තා මම පච්චයෙන, සබ්බෙව තෙ පාතුකරොන්තු අජ්ජ;
තිබ්බානි කත්වාන උපායනානි, රුක්ඛස්සිමස්සාපචිතිං කරොථ.

1648. ‘‘යෙ කෙචි බද්ධා මම අත්ථි රට්ඨෙ, සබ්බෙව තෙ බන්ධනා මොචයන්තු;
යථෙවයං බන්ධනස්මා පමුත්තො, එවමෙතෙ මුඤ්චරෙ බන්ධනස්මා.

1649. ‘‘උන්නඞ්ගලා මාසමිමං කරොන්තු, මංසොදනං බ්‍රාහ්මණා භක්ඛයන්තු;
අමජ්ජපා මජ්ජරහා පිවන්තු, පුණ්ණාහි ථාලාහි පලිස්සුතාහි.

1650. ‘‘මහාපථං නිච්ච සමව්හයන්තු, තිබ්බඤ්ච රක්ඛං විදහන්තු රට්ඨෙ;
යථාඤ්ඤමඤ්ඤං න විහෙඨයෙය්‍යුං, රුක්ඛස්සිමස්සාපචිතිං කරොථා’’ති.

තත්ථ **සීලමයස්ස සාඛාති** එතස්ස රුක්ඛස්ස සීලමයා සාඛා. **අත්ථෙ ච ධම්මෙචාති** වද්ධියඤ්ච සභාවෙ ච. **ඨිතො නිපාකොති** සො පඤ්ඤාමයරුක්ඛො පතිට්ඨිතො. **ගවප්ඵලොති** පඤ්චවිධගොරසඵලො. **හත්ථිගවාස්සඡන්නොති** අලඞ්කතහත්ථිගවාස්සෙහි සඤ්ඡන්නො. **නච්චගීතතූරියාභිනාදිතෙති** අථ තස්ස රුක්ඛස්ස පූජං කරොන්තෙන මහාජනෙන තස්මිං රුක්ඛෙ එතෙහි නච්චාදීහි අභිනාදිතෙ. **උච්ඡිජ්ජ සෙනං පුරිසො අහාසීති** එකො කණ්හපුරිසො ආගන්ත්වා තං රුක්ඛං උච්ඡිජ්ජ පරිවාරෙත්වා ඨිතං සෙනං පලාපෙත්වා අහාසි ගහෙත්වා ගතො. පුන සො රුක්ඛො ආගන්ත්වා අම්හාකං නිවෙසනද්වාරයෙව ඨිතො. සො නො අයං රුක්ඛසදිසො පණ්ඩිතො සන්නිකෙතං ආගතො. ඉදානි සබ්බෙව තුම්හෙ රුක්ඛස්ස ඉමස්ස අපචිතිං කරොථ, මහාසක්කාරං පවත්තෙථ.

මම පච්චයෙනාති අම්හො, අමච්චා යෙ කෙචි මං නිස්සාය ලද්ධෙන යසෙන **විත්තා** තුට්ඨචිත්තා, තෙ සබ්බෙ අත්තනො චිත්තං පාතුකරොන්තු. **තිබ්බානීති** බහලානි මහන්තානි. **උපායනානීති** පණ්ණාකාරෙ. **යෙ කෙචීති** අන්තමසො කීළනත්ථාය බද්ධෙ මිගපක්ඛිනො උපාදාය. **මුඤ්චරෙති** මුඤ්චන්තු. **උන්නඞ්ගලා මාසමිමං කරොන්තූති** ඉමං මාසං කසනනඞ්ගලානි උස්සාපෙත්වා එකමන්තෙ ඨපෙත්වා නගරෙ භෙරිං චරාපෙත්වා සබ්බෙව මනුස්සා මහාඡණං කරොන්තු. **භක්ඛයන්තූති** භුඤ්ජන්තු. **අමජ්ජපාති** එත්ථ අ-කාරො නිපාතමත්තං, මජ්ජපා පුරිසා මජ්ජරහා අත්තනො අත්තනො ආපානට්ඨානෙසු නිසින්නා පිවන්තූති අත්ථො. **පුණ්ණාහි ථාලාහීති** පුණ්ණෙහි ථාලෙහි. **පලිස්සුතාහීති** අතිපුණ්ණත්තා පග්ඝරමානෙහි. **මහාපථං නිච්ච සමව්හයන්තූති** අන්තොනගරෙ අලඞ්කතමහාපථං රාජමග්ගං නිස්සාය ඨිතා වෙසියා නිච්චකාලං කිලෙසවසෙන කිලෙසත්ථිකං ජනං අව්හයන්තූති අත්ථො. **තිබ්බන්ති** ගාළ්හං. **යථාති** යථා රක්ඛස්ස සුසංවිහිතත්තා උන්නඞ්ගලා හුත්වා රුක්ඛස්සිමස්ස අපචිතිං කරොන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං න විහෙඨයෙය්‍යුං, එවං රක්ඛං සංවිදහන්තූති අත්ථො.

එවං රඤ්ඤා වුත්තෙ –

1651. ‘‘ඔරොධා ච කුමාරා ච, වෙසියානා ච බ්‍රාහ්මණා;
බහුං අන්නඤ්ච පානඤ්ච, පණ්ඩිතස්සාභිහාරයුං.

1652. ‘‘හත්ථාරොහා අනීකට්ඨා, රථිකා පත්තිකාරකා;
බහුං අන්නඤ්ච පානඤ්ච, පණ්ඩිතස්සාභිහාරයුං.

1653. ‘‘සමාගතා ජානපදා, නෙගමා ච සමාගතා;
බහුං අන්නඤ්ච පානඤ්ච, පණ්ඩිතස්සාභිහාරයුං.

1654. ‘‘බහුජනො පසන්නොසි, දිස්වා පණ්ඩිතමාගතෙ;
පණ්ඩිතම්හි අනුප්පත්තෙ, චෙලුක්ඛෙපො පවත්තථා’’ති.

තත්ථ **අභිහාරයුන්ති** එවං රඤ්ඤා ආණත්තා මහාඡණං පටියාදෙත්වා සබ්බෙ සත්තෙ බන්ධනා මොචෙත්වා එතෙ සබ්බෙ ඔරොධාදයො නානප්පකාරං පණ්ණාකාරං සජ්ජෙත්වා තෙන සද්ධිං අන්නඤ්ච පානඤ්ච පණ්ඩිතස්ස පෙසෙසුං. **පණ්ඩිතමාගතෙති** පණ්ඩිතෙ ආගතෙ තං පණ්ඩිතං දිස්වා බහුජනො පසන්නො අහොසි.

ඡණො මාසෙන ඔසානං අගමාසි. තතො මහාසත්තො බුද්ධකිච්චං සාධෙන්තො විය මහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙන්තො රාජානඤ්ච අනුසාසන්තො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යාවතායුකං ඨත්වා ආයුපරියොසානෙ සග්ගපරායණො අහොසි. රාජානං ආදිං කත්වා සබ්බෙපි නගරවාසිනො පණ්ඩිතස්සොවාදෙ ඨත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා ආයුපරියොසානෙ සග්ගපුරං පූරයිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි තථාගතො පඤ්ඤාසම්පන්නො උපායකුසලොයෙවා’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා පණ්ඩිතස්ස මාතාපිතරො මහාරාජකුලානි අහෙසුං, ජෙට්ඨභරියා රාහුලමාතා, ජෙට්ඨපුත්තො රාහුලො, විමලා උප්පලවණ්ණා, වරුණනාගරාජා සාරිපුත්තො, සුපණ්ණරාජා මොග්ගල්ලානො, සක්කො අනුරුද්ධො, ධනඤ්චයකොරබ්‍යරාජා ආනන්දො, පුණ්ණකො ඡන්නො, පරිසා බුද්ධපරිසා, විධුරපණ්ඩිතො පන අහමෙව සම්මාසම්බුද්ධො අහොසි’’න්ති.

විධුරජාතකවණ්ණනා නවමා.

[547] 10. වෙස්සන්තරජාතකවණ්ණනා

දසවරකථාවණ්ණනා

ඵුස්සතී වරවණ්ණාභෙති ඉදං සත්ථා කපිලවත්ථුං උපනිස්සාය නිග්‍රොධාරාමෙ විහරන්තො පොක්ඛරවස්සං ආරබ්භ කථෙසි. යදා හි සත්ථා පවත්තිතවරධම්මචක්කො අනුක්කමෙන රාජගහං ගන්ත්වා තත්ථ හෙමන්තං වීතිනාමෙත්වා උදායිත්ථෙරෙන මග්ගදෙසකෙන වීසතිසහස්සඛීණාසවපරිවුතො පඨමගමනෙන කපිලවත්ථුං අගමාසි, තදා සක්‍යරාජානො ‘‘මයං අම්හාකං ඤාතිසෙට්ඨං පස්සිස්සාමා’’ති සන්නිපතිත්වා භගවතො වසනට්ඨානං වීමංසමානා ‘‘නිග්‍රොධසක්කස්සාරාමො රමණීයො’’ති සල්ලක්ඛෙත්වා තත්ථ සබ්බං පටිජග්ගනවිධිං කත්වා ගන්ධපුප්ඵාදිහත්ථා පච්චුග්ගමනං කරොන්තා සබ්බාලඞ්කාරප්පටිමණ්ඩිතෙ දහරදහරෙ නාගරදාරකෙ ච නාගරදාරිකායො ච පඨමං

පහිණිංසු, තතො රාජකුමාරෙ ච රාජකුමාරිකායො ච. තෙසං අන්තරා සාමං ගන්ධපුප්ඵචුණ්ණාදීහි සත්ථාරං පූජෙත්වා භගවන්තං ගහෙත්වා නිග්‍රොධාරාමමෙව අගමිංසු. තත්ථ භගවා වීසතිසහස්සඛීණාසවපරිවුතො පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසීදි. තදා හි සාකියා මානජාතිකා මානත්ථද්ධා. තෙ ''අයං සිද්ධත්ථකුමාරො අම්හෙහි දහරතරො, අම්හාකං කනිට්ඨො භාගිනෙය්‍යො පුත්තො නත්තා''ති චින්තෙත්වා දහරදහරෙ රාජකුමාරෙ ච රාජකුමාරිකායො ච ආහංසු ''තුම්හෙ භගවන්තං වන්දථ, මයං තුම්හාකං පිට්ඨිතො නිසීදිස්සාමා''ති.

තෙසු එවං අවන්දිත්වා නිසින්නෙසු භගවා තෙසං අජ්ඣාසයං ඔලොකෙත්වා ''න මං ඤාතයො වන්දන්ති, හන්ද ඉදානෙව වන්දාපෙස්සාමී''ති අභිඤ්ඤාපාදකං චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා තතො වුට්ඨාය ආකාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා තෙසං සීසෙ පාදපංසුං ඔකිරමානො විය කණ්ඩම්බරුක්ඛමූලෙ යමකපාටිහාරියසදිසං පාටිහාරියං අකාසි. රාජා සුද්ධොදනො තං අච්ඡරියං දිස්වා ආහ ''භන්තෙ, තුම්හාකං ජාතදිවසෙ කාළදෙවලස්ස වන්දනත්ථං උපනීතානං වො පාදෙ පරිවත්තිත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස මත්ථකෙ ඨිතෙ දිස්වා අහං තුම්හාකං පාදෙ වන්දිං, අයං මෙ පඨමවන්දනා. පුනපි වප්පමඞ්ගලදිවසෙ ජම්බුච්ඡායාය සිරිසයනෙ නිසින්නානං වො ජම්බුච්ඡායාය අපරිවත්තනං දිස්වාපි අහං තුම්හාකං පාදෙ වන්දිං, අයං මෙ දුතියවන්දනා. ඉදානි ඉමං අදිට්ඨපුබ්බං පාටිහාරියං දිස්වාපි තුම්හාකං පාදෙ වන්දාමි, අයං මෙ තතියවන්දනා''ති. රඤ්ඤා පන වන්දිතෙ අවන්දිත්වා ඨාතුං සමත්ථො නාම එකසාකියොපි නාහොසි, සබ්බෙ වන්දිංසුයෙව.

ඉති භගවා ඤාතයො වන්දාපෙත්වා ආකාසතො ඔතරිත්වා පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසීදි. නිසින්නෙ ච භගවති සිඛාපත්තො ඤාතිසමාගමො අහොසි, සබ්බෙ එකග්ගචිත්තා හුත්වා නිසීදිංසු. තතො මහාමෙඝො උට්ඨහිත්වා පොක්ඛරවස්සං වස්සි, තම්බවණ්ණං උදකං හෙට්ඨා විරවන්තං ගච්ඡති. යෙ තෙමෙතුකාමා, තෙ තෙමෙන්ති. අතෙමෙතුකාමස්ස සරීරෙ එකබින්දුමත්තම්පි න පතති. තං දිස්වා සබ්බෙ අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතා අහෙසුං. ''අහො අච්ඡරියං අහො අබ්භුතං අහො බුද්ධානං මහානුභාවතා, යෙසං ඤාතිසමාගමෙ එවරූපං පොක්ඛරවස්සං වස්සී''ති භික්ඛූ කථං සමුට්ඨාපෙසුං. තං සුත්වා සත්ථා ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි මම ඤාතිසමාගමෙ මහාමෙඝො පොක්ඛරවස්සං වස්සියෙවා''ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ සිවිරට්ඨෙ ජෙතුත්තරනගරෙ සිවිමහාරාජා නාම රජ්ජං කාරෙන්තො සඤ්ජයං නාම පුත්තං පටිලභි. සො තස්ස වයප්පත්තස්ස මද්දරාජධීතරං ඵුස්සතිං නාම රාජකඤ්ඤං ආනෙත්වා රජ්ජං නිය්‍යාදෙත්වා ඵුස්සතිං අග්ගමහෙසිං අකාසි. තස්සා අයං පුබ්බයොගො – ඉතො එකනවුතිකප්පෙ විපස්සී නාම සත්ථා ලොකෙ උදපාදි. තස්මිං බන්ධුමතිනගරං නිස්සාය ඛෙමෙ මිගදායෙ විහරන්තෙ එකො රාජා රඤ්ඤො බන්ධුමස්ස අනග්ඝෙන චන්දනසාරෙන සද්ධිං සතසහස්සග්ඝනිකං සුවණ්ණමාලං පෙසෙසි. රඤ්ඤො පන ද්වෙ ධීතරො අහෙසුං. සො තං පණ්ණාකාරං තාසං දාතුකාමො හුත්වා චන්දනසාරං ජෙට්ඨිකාය අදාසි, සුවණ්ණමාලං කනිට්ඨාය අදාසි. තා උභොපි ''න මයං ඉමං අත්තනො සරීරෙ පිළන්ධිස්සාම, සත්ථාරමෙව පූජෙස්සාමා''ති චින්තෙත්වා රාජානං ආහංසු ''තාත, චන්දනසාරෙන ච සුවණ්ණමාලාය ච දසබලං පූජෙස්සාමා''ති. තං සුත්වා රාජා ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡි. ජෙට්ඨිකා සුඛුමචන්දනචුණ්ණං කාරෙත්වා සුවණ්ණසමුග්ගං පූරෙත්වා ගණ්හාපෙසි. කනිට්ඨභගිනී පන සුවණ්ණමාලං උරච්ඡදමාලං කාරාපෙත්වා සුවණ්ණසමුග්ගෙන ගණ්හාපෙසි. තා උභොපි මිගදායවිහාරං ගන්ත්වා ජෙට්ඨිකා චන්දනචුණ්ණෙන දසබලස්ස සුවණ්ණවණ්ණං සරීරං පූජෙත්වා සෙසචුණ්ණානි ගන්ධකුටියං විකිරිත්වා ''භන්තෙ, අනාගතෙ තුම්හාදිසස්ස බුද්ධස්ස මාතා භවෙය්‍යා''න්ති පත්ථනං අකාසි. කනිට්ඨභගිනීපි තථාගතස්ස සුවණ්ණවණ්ණං සරීරං සුවණ්ණමාලාය කතෙන උරච්ඡදෙන පූජෙත්වා ''භන්තෙ, යාව අරහත්තප්පත්ති, තාව ඉදං පසාධනං මම සරීරා මා විගතං හොතූ''ති පත්ථනං අකාසි. සත්ථාපි තාසං අනුමොදනං අකාසි.

තා උභොපි යාවතායුකං ඨත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිංසු. තාසු ජෙට්ඨභගිනී දෙවලොකතො මනුස්සලොකං , මනුස්සලොකතො දෙවලොකං සංසරන්තී එකනවුතිකප්පාවසානෙ අම්හාකං බුද්ධුප්පාදකාලෙ බුද්ධමාතා මහාමායාදෙවී නාම අහොසි. කනිට්ඨභගිනීපි තථෙව සංසරන්තී කස්සපදසබලස්ස කාලෙ කිකිස්ස රඤ්ඤො ධීතා හුත්වා නිබ්බත්ති. සා චිත්තකම්මකතාය විය උරච්ඡදමාලාය අලඞ්කතෙන උරෙන ජාතත්තා උරච්ඡදා නාම කුමාරිකා හුත්වා සොළසවස්සිකකාලෙ සත්ථු භත්තානුමොදනං සුත්වා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය අපරභාගෙ භත්තානුමොදනං සුණන්තෙනෙව පිතරා සොතාපත්තිඵලං පත්තදිවසෙයෙව අරහත්තං පත්වා පබ්බජිත්වා පරිනිබ්බායි. කිකිරාජාපි අඤ්ඤා සත්ත ධීතරො ලභි. තාසං නාමානි –

> ''සමණී සමණගුත්තා ච, භික්ඛුනී භික්ඛදායිකා;
> ධම්මා චෙව සුධම්මා ච, සඞ්ඝදාසී ච සත්තමී''ති.

තා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ –

> ''ඛෙමා උප්පලවණ්ණා ච, පටාචාරා ච ගොතමී;
> ධම්මදින්නා මහාමායා, විසාඛා චාපි සත්තමී''ති.

තාසු ඵුස්සතී සුධම්මා නාම හුත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා විපස්සිසම්මාසම්බුද්ධස්ස කතාය චන්දනචුණ්ණපූජාය ඵලෙන රත්තචන්දනරසපරිප්ඵොසිතෙන විය සරීරෙන ජාතත්තා ඵුස්සතී නාම කුමාරිකා හුත්වා

දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච සංසරන්තී අපරභාගෙ සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො අග්ගමහෙසී හුත්වා නිබ්බත්ති. අථස්සා යාවතායුකං ඨත්වා පඤ්චසු පුබ්බනිමිත්තෙසු උප්පන්නෙසු සක්කො දෙවරාජා තස්සා පරික්ඛීණායුකතං ඤත්වා මහන්තෙන යසෙන තං ආදාය නන්දනවනුය්‍යානං ගන්ත්වා තත්ථ තං අලඞ්කතසයනපිට්ඨෙ නිසින්නං සයං සයනපස්සෙ නිසීදිත්වා එතදවොච ''භද්දෙ ඵුස්සති, තෙ දස වරෙ දම්මි, තෙ ගණ්හස්සූ''ති වදන්තො ඉමස්මිං ගාථාසහස්සපටිමණ්ඩිතෙ මහාවෙස්සන්තරජාතකෙ පඨමං ගාථමාහ –

1655. ''ඵුස්සතී වරවණ්ණාභෙ, වරස්සු දසධා වරෙ;
පථබ්‍යා චාරුපුබ්බඞ්ගි, යං තුය්හං මනසො පිය''න්ති.

එවමෙසා මහාවෙස්සන්තරධම්මදෙසනා දෙවලොකෙ පතිට්ඨාපිතා නාම හොති.

තත්ථ **ඵුස්සතීති** තං නාමෙනාලපති. **වරවණ්ණාභෙති** වරාය වණ්ණාභාය සමන්නාගතෙ. **දසධාති** දසවිධෙ. **පථබ්‍යාති** පථවියං ගහෙතබ්බෙ කත්වා **වරස්සු** ගණ්හස්සූති වදති. **චාරුපුබ්බඞ්ගීති** චාරුනා පුබ්බඞ්ගෙන වරලක්ඛණෙන සමන්නාගතෙ. **යං තුය්හං මනසො පියන්ති** යං යං තව මනසා පියං, තං තං දසහි කොට්ඨාසෙහි ගණ්හාහීති වදති.

සා අත්තනො චවනධම්මතං අජානන්තී පමත්තා හුත්වා දුතියගාථමාහ –

1656. ''දෙවරාජ නමො ත්‍යත්ථු, කිං පාපං පකතං මයා;
රම්මා චාවෙසි මං ඨානා, වාතොව ධරණීරුහ''න්ති.

තත්ථ **නමො ත්‍යත්ථූති** නමො තෙ අත්ථු. **කිං පාපන්ති** කිං මයා තව සන්තිකෙ පාපං පකතන්ති පුච්ඡති. **ධරණීරුහන්ති** රුක්ඛං.

අථස්සා පමත්තභාවං ඤත්වා සක්කො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

1657. ''න චෙව තෙ කතං පාපං, න ච මෙ ත්වමසි අප්පියා;
පුඤ්ඤඤ්ච තෙ පරික්ඛීණං, යෙන තෙවං වදාමහං.

1658. ''සන්තිකෙ මරණං තුය්හං, විනාභාවො භවිස්සති;
පටිග්ගණ්හාහි මෙ එතෙ, වරෙ දස පවෙච්ඡතො''ති.

තත්ථ **යෙන තෙවන්ති** යෙන තෙ එවං වදාමි. **තුය්හං විනාභාවොති** තව අම්හෙහි සද්ධිං වියොගො භවිස්සති. **පවෙච්ඡතොති** දදමානස්ස.

සා සක්කස්ස වචනං සුත්වා නිච්ඡයෙන අත්තනො මරණං ඤත්වා වරං ගණ්හන්තී ආහ –

1659. ''වරං චෙ මෙ අදො සක්ක, සබ්බභූතානමිස්සර;
සිවිරාජස්ස භද්දන්තෙ, තත්ථ අස්සං නිවෙසනෙ.

1660. ''නීලනෙත්තා නීලභමූ, නීලක්ඛී ච යථා මිගී;
ඵුස්සතී නාම නාමෙන, තත්ථපස්සං පුරින්දද.

1661. ''පුත්තං ලභෙථ වරදං, යාචයොගං අමච්ඡරිං;
පූජිතං පටිරාජූහි, කිත්තිමන්තං යසස්සිනං.

1662. ''ගබ්භං මෙ ධාරයන්තියා, මජ්ඣිමඞ්ගං අනුන්නතං;
කුච්ඡි අනුන්නතො අස්ස, චාපංව ලිඛිතං සමං.

1663. ''ථනා මෙ නප්පපතෙය්‍යුං, පලිතා න සන්තු වාසව;
කායෙ රජො න ලිම්පෙථ, වජ්ඣඤ්චාපි පමොචයෙ.

1664. ''මයූරකොඤ්චාභිරුදෙ, නාරිවරගණායුතෙ;
ඛුජ්ජචෙලාපකාකිණ්ණෙ, සූතමාගධවණ්ණිතෙ.

1665. ''චිත්‍රග්ගළෙරුඝුසිතෙ, සුරාමංසපබොධනෙ;
සිවිරාජස්ස භද්දන්තෙ, තත්ථස්සං මහෙසී පියා''ති.

තත්ථ **සිවිරාජස්සාති** සා සකලජම්බුදීපතලං ඔලොකෙන්තී අත්තනො අනුච්ඡවිකං සිවිරඤ්ඤො නිවෙසනං දිස්වා තත්ථ අග්ගමහෙසිභාවං පත්ථෙන්තී එවමාහ. **යථා මිගීති** එකවස්සිකා හි මිගපොතිකා නීලනෙත්තා හොති, තෙනෙවමාහ. **තත්ථපස්සන්ති** තත්ථපි ඉමිනාව නාමෙන අස්සං. **ලභෙථාති** ලභෙය්‍යං. **වරදන්ති** අලඞ්කතසීසඅක්ඛියුගලහදයමංසරුධිරසෙතච්ඡත්තපුත්තදාරෙසු යාචිතයාචිතස්ස වරභණ්ඩස්ස දායකං. **කුච්ඡීති**

‘‘මජ්ඣිමඞ්ග’’න්ති වුත්තං සරූපතො දස්සෙති. **ලිඛිතන්ති** යථා ඡෙකෙන ධනුකාරෙන සම්මා ලිඛිතං ධනු අනුන්නතමජ්ඣං තුලාවට්ටං සමං හොති, එවරූපො මෙ කුච්ඡි භවෙය්‍ය.

නප්පපතෙය්‍යුන්ති පතිත්වා ලම්බා න භවෙය්‍යුං. **පලිතා න සන්තු වාසවාති** වාසව දෙවසෙට්ඨ, පලිතානිපි මෙ සිරස්මිං න සන්තු මා පඤ්ඤායිංසු. ‘‘පලිතානි සිරොරුහා’’තිපි පාඨො. **වජ්ඣඤ්චාපීති** කිබ්බිසකාරකං රාජාපරාධිකං වජ්ඣප්පත්තචොරං අත්තනො බලෙන මොචෙතුං සමත්ථා භවෙය්‍යං. ඉමිනා අත්තනො ඉස්සරියභාවං දීපෙති. **භූතමාගධවණ්ණිතෙති** භොජනකාලාදීසු ථුතිවසෙන කාලං ආරොචෙන්තෙහි සූතෙහි චෙව මාගධකෙහි ච වණ්ණිතෙ. **චිත්‍රග්ගළෙරුඝුසිතෙති** පඤ්චඞ්ගිකතූරියසද්දසදිසං මනොරමං රවං රවන්තෙහි සත්තරතනවිචිත්තෙහි ද්වාරකවාටෙහි උග්ඝොසිතෙ. **සුරාමංසපබොධනෙති** ‘‘පිවථ, ඛාදථා’’ති සුරාමංසෙහි පබොධියමානජනෙ එවරූපෙ සිවිරාජස්ස නිවෙසනෙ තස්ස අග්ගමහෙසී භවෙය්‍යන්ති ඉමෙ දස වරෙ ගණ්හි.

තත්ථ සිවිරාජස්ස අග්ගමහෙසිභාවො පඨමො වරො, නීලනෙත්තතා දුතියො, නීලභමුකතා තතියො, ඵුස්සතීති නාමං චතුත්ථො, පුත්තපටිලාභො පඤ්චමො, අනුන්නතකුච්ඡිතා ඡට්ඨො, අලම්බත්ථනතා සත්තමො, අපලිතභාවො අට්ඨමො, සුඛුමච්ඡවිභාවො නවමො, වජ්ඣප්පමොචනසමත්ථතා දසමො වරොති.

සක්කො ආහ –

1666 ‘‘යෙ තෙ දස වරා දින්නා, මයා සබ්බඞ්ගසොභනෙ;
සිවිරාජස්ස විජිතෙ, සබ්බෙ තෙ ලච්ඡසී වරෙ’’ති.

අථස්සා සක්කො දෙවරාජා ඵුස්සතියා දස වරෙ අදාසි, දත්වා ච පන ‘‘භද්දෙ ඵුස්සති, තව සබ්බෙ තෙ සමිජ්ඣන්තූ’’ති වත්වා අනුමොදි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1667 ‘‘ඉදං වත්වාන මඝවා, දෙවරාජා සුජම්පති;
ඵුස්සතියා වරං දත්වා, අනුමොදිත්ථ වාසවො’’ති.

තත්ථ **අනුමොදිත්ථාති** ‘‘සබ්බෙ තෙ ලච්ඡසි වරෙ’’ති එවං වරෙ දත්වා පමුද්දිතො තුට්ඨමානසො අහොසීති අත්ථො.

දසවරකථා නිට්ඨිතා.

හිමවන්තවණ්ණනා

ඉති සා වරෙ ගහෙත්වා තතො චුතා මද්දරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්ති. ජායමානා ච චන්දනචුණ්ණපරිකිණ්ණෙන විය සරීරෙන ජාතා. තෙනස්සා නාමග්ගහණදිවසෙ ‘‘ඵුස්සතී’’ත්වෙව නාමං කරිංසු. සා මහන්තෙන පරිවාරෙන වඩ්ඪිත්වා සොළසවස්සකාලෙ උත්තමරූපධරා අහොසි. අථ නං සිවිමහාරාජා පුත්තස්ස සඤ්ජයකුමාරස්ස අත්ථාය ආනෙත්වා තස්ස ඡත්තං උස්සාපෙත්වා සොළසන්නං ඉත්ථිසහස්සානං ජෙට්ඨිකං කත්වා අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ ඨපෙසි. තෙන වුත්තං –

‘‘තතො චුතා සා ඵුස්සතී, ඛත්තියෙ උපපජ්ජථ;
ජෙතුත්තරම්හි නගරෙ, සඤ්ජයෙන සමාගමී’’ති.

සා සඤ්ජයස්ස පියා මනාපා අහොසි. අථ නං සක්කො ආවජ්ජමානො ‘‘මයා ඵුස්සතියා දින්නවරෙසු නව වරා සමිද්ධා’’ති දිස්වා ‘‘එකො පන පුත්තවරො න තාව සමිජ්ඣති, තම්පිස්සා සමිජ්ඣාපෙස්සාමී’’ති චින්තෙසි. තදා මහාසත්තො තාවතිංසදෙවලොකෙ වසති, ආයු චස්ස පරික්ඛීණං අහොසි. තං ඤත්වා සක්කො තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘මාරිස, තයා මනුස්සලොකං ගන්තුං වට්ටති, තත්ථ සිවිරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හිතුං වට්ටතී’’ති වත්වා තස්ස චෙව අඤ්ඤෙසඤ්ච චවනධම්මානං සට්ඨිසහස්සානං දෙවපුත්තානං පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. මහාසත්තොපි තතො චවිත්වා තත්ථුපපන්නො, සෙසදෙවපුත්තාපි සට්ඨිසහස්සානං අමච්චානං ගෙහෙසු නිබ්බත්තිංසු. මහාසත්තෙ කුච්ඡිගතෙ ඵුස්සතී දොහළිනී හුත්වා චතූසු නගරද්වාරෙසු නගරමජ්ඣෙ රාජනිවෙසනද්වාරෙ චාති ඡසු ඨානෙසු ඡ දානසාලායො කාරාපෙත්වා දෙවසිකං ඡ සතසහස්සානි විස්සජ්ජෙත්වා මහාදානං දාතුකාමා අහොසි.

රාජා තස්සා දොහළං සුත්වා නෙමිත්තකෙ බ්‍රාහ්මණෙ පක්කොසාපෙත්වා පුච්ඡි. නෙමිත්තකා – ‘‘මහාරාජ, දෙවියා කුච්ඡිම්හි දානාභිරතො සත්තො උප්පන්නො, දානෙන තිත්තිං න ගමිස්සතී’’ති වදිංසු. තං සුත්වා රාජා තුට්ඨමානසො හුත්වා ඡ දානසාලායො කාරාපෙත්වා වුත්තප්පකාරං දානං පට්ඨපෙසි. බොධිසත්තස්ස පටිසන්ධිග්ගහණකාලතො පට්ඨාය රඤ්ඤො ආයස්ස පමාණං නාම නාහොසි. තස්ස පුඤ්ඤානුභාවෙන සකලජම්බුදීපරාජානො පණ්ණාකාරං පහිණිංසු. දෙවී මහන්තෙන පරිවාරෙන ගබ්භං ධාරෙන්තී දසමාසෙ පරිපුණ්ණෙ නගරං දට්ඨුකාමා හුත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා නගරං දෙවනගරං විය අලඞ්කාරාපෙත්වා දෙවිං රථවරං ආරොපෙත්වා නගරං පදක්ඛිණං කාරෙසි.

තස්සා වෙස්සානං වීථියා වෙමජ්ඣං සම්පත්තකාලෙ කම්මජවාතා චලිංසු. අථ අමච්චා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. තං සුත්වා වෙස්සවීථියංයෙව තස්සා සූතිඝරං කාරාපෙත්වා වාසං ගණ්හාපෙසි. සා තත්ථ පුත්තං විජායි. තෙන වුත්තං –

‘‘දස මාසෙ ධාරයිත්වාන, කරොන්තී පුරං පදක්ඛිණං;
වෙස්සානං වීථියා මජ්ඣෙ, ජනෙසි ඵුස්සතී මම’’න්ති. (චරියා. 1.76);

මහාසත්තො මාතු කුච්ඡිතො නික්ඛන්තොයෙව විසදො හුත්වා අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා නික්ඛමි. නික්ඛන්තොයෙව ච මාතු හත්ථං පසාරෙත්වා ‘‘අම්ම, දානං දස්සාමි, අත්ථි කිඤ්චි තෙ ධන’’න්ති ආහ. අථස්ස මාතා ‘‘තාත, යථාඅජ්ඣාසයෙන දානං දෙහී’’ති පසාරිතහත්ථෙ සහස්සත්ථවිකං ඨපෙසි. මහාසත්තො හි උමඞ්ගජාතකෙ ඉමස්මිං ජාතකෙ පච්ඡිමත්තභාවෙති තීසු ඨානෙසු ජාතමත්තෙයෙව මාතරා සද්ධිං කථෙසි. අථස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ වෙස්සවීථියං ජාතත්තා ‘‘වෙස්සන්තරො’’ති නාමං කරිංසු.

තෙන වුත්තං –

‘‘න මය්හං මත්තිකං නාමං, නපි පෙත්තිකසම්භවං;
ජාතොම්හි වෙස්සවීථියං, තස්මා වෙස්සන්තරො අහු’’න්ති. (චරියා. 1.77);

ජාතදිවසෙයෙව පනස්ස එකා ආකාසචාරිනී කරෙණුකා අභිමඞ්ගලසම්මතං සබ්බසෙතං හත්ථිපොතකං ආනෙත්වා මඞ්ගලහත්ථිට්ඨානෙ ඨපෙත්වා පක්කාමි. තස්ස මහාසත්තං පච්චයං කත්වා උප්පන්නත්තා ‘‘පච්චයො’’ත්වෙව නාමං කරිංසු. තං දිවසමෙව අමච්චගෙහෙසු සට්ඨිසහස්සකුමාරකා ජායිංසු. රාජා මහාසත්තස්ස අතිදීඝාදිදොසෙ විවජ්ජෙත්වා අලම්බථනියො මධුරඛීරායො චතුසට්ඨි ධාතියො උපට්ඨාපෙසි. තෙන සද්ධිං ජාතානඤ්ච සට්ඨිදාරකසහස්සානං එකෙකා ධාතියො උපට්ඨාපෙසි. සො සට්ඨිසහස්සෙහි දාරකෙහි සද්ධිං මහන්තෙන පරිවාරෙන වඩ්ඪති. අථස්ස රාජා සතසහස්සග්ඝනකං කුමාරපිළන්ධනං කාරාපෙසි. සො චතුප්පඤ්චවස්සිකකාලෙ තං ඔමුඤ්චිත්වා ධාතීනං දත්වා පුන තාහි දීයමානම්පි න ගණ්හි. තා රඤ්ඤො ආරොචයිංසු. රාජා තං සුත්වා ‘‘මම පුත්තෙන දින්නං බ්‍රහ්මදෙය්‍යමෙව හොතූ’’ති අපරම්පි කාරෙසි. කුමාරො තම්පි අදාසියෙව. ඉති දාරකකාලෙයෙව ධාතීනං නව වාරෙ පිළන්ධනං අදාසි.

අට්ඨවස්සිකකාලෙ පන පාසාදවරගතො සිරිසයනපිට්ඨෙ නිසින්නොව චින්තෙසි ‘‘අහං බාහිරකදානමෙව දෙමි, තං මං න පරිතොසෙති, අජ්ඣත්තිකදානං දාතුකාමොම්හි, සචෙ මං කොචි සීසං යාචෙය්‍ය, සීසං ඡින්දිත්වා තස්ස දදෙය්‍යං. සචෙපි මං කොචි හදයං යාචෙය්‍ය, උරං භින්දිත්වා හදයං නීහරිත්වා දදෙය්‍යං. සචෙ අක්ඛීනි යාචෙය්‍ය, අක්ඛීනි උප්පාටෙත්වා දදෙය්‍යං. සචෙ සරීරමංසං යාචෙය්‍ය, සකලසරීරතො මංසං ඡින්දිත්වා දදෙය්‍යං. සචෙපි මං කොචි රුධිරං යාචෙය්‍ය, රුධිරං ගහෙත්වා දදෙය්‍යං. අථ වාපි කොචි ‘දාසො මෙ හොහී’ති වදෙය්‍ය, අත්තානමස්ස සාවෙත්වා දාසං කත්වා දදෙය්‍ය’’න්ති. තස්සෙවං සභාවං චින්තෙන්තස්ස චතුනහුතාධිකද්වියොජනසතසහස්සබහලා අයං මහාපථවී මත්තවරවාරණො විය ගජ්ජමානා කම්පි. සිනෙරුපබ්බතරාජා සුසෙදිතවෙත්තඞ්කුරො විය ඔනමිත්වා ජෙතුත්තරනගරාභිමුඛො අට්ඨාසි. පථවිසද්දෙන දෙවා ගජ්ජන්තො ඛණිකවස්සං වස්සි, අකාලවිජ්ජුලතා නිච්ඡරිංසු, සාගරො සඞ්ඛුභි. සක්කො දෙවරාජා අප්ඵොටෙසි, මහාබ්‍රහ්මා සාධුකාරමදාසි. පථවිතලතො පට්ඨාය යාව බ්‍රහ්මලොකා එකකොලාහලං අහොසි.

වුත්තම්පි චෙතං –

‘‘යදාහං දාරකො හොමි, ජාතියා අට්ඨවස්සිකො;
තදා නිසජ්ජ පාසාදෙ, දානං දාතුං විචින්තයිං.

‘‘හදයං දදෙය්‍යං චක්ඛුං, මංසම්පි රුධිරම්පි ච;
දදෙය්‍යං කායං සාවෙත්වා, යදි කොචි යාචයෙ මමං.

‘‘සභාවං චින්තයන්තස්ස, අකම්පිතමසණ්ඨිතං;
අකම්පි තත්ථ පථවී, සිනෙරුවනවටංසකා’’ති. (චරියා. 1.78-80);

බොධිසත්තො සොළසවස්සිකකාලෙයෙව සබ්බසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පාපුණි. අථස්ස පිතා රජ්ජං දාතුකාමො මාතරා සද්ධිං මන්තෙත්වා මද්දරාජකුලතො මාතුලධීතරං මද්දිං නාම රාජකඤ්ඤං ආනෙත්වා සොළසන්නං ඉත්ථිසහස්සානං ජෙට්ඨිකං අග්ගමහෙසිං කත්වා මහාසත්තං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චි. මහාසත්තො රජ්ජෙ පතිට්ඨිතකාලතො පට්ඨාය දෙවසිකං ඡ සතසහස්සානි විස්සජ්ජෙන්තො මහාදානං පවත්තෙසි. අපරභාගෙ මද්දිදෙවී පුත්තං විජායි. තං කඤ්චනජාලෙන සම්පටිච්ඡිංසු, තෙනස්ස ‘‘ජාලීකුමාරො’’ත්වෙව නාමං කරිංසු. තස්ස පදසා ගමනකාලෙ ධීතරං විජායි. තං කණ්හාජිනෙන සම්පටිච්ඡිංසු, තෙනස්සා ‘‘කණ්හාජිනා’’ත්වෙව නාමං කරිංසු. මහාසත්තො මාසස්ස ඡක්ඛත්තුං අලඞ්කතහත්ථික්ඛන්ධවරගතො ඡ දානසාලායො ඔලොකෙසි. තදා කාලිඞ්ගරට්ඨෙ දුබ්බුට්ඨිකා අහොසි, සස්සානි න සම්පජ්ජිංසු, මනුස්සානං මහන්තං ඡාතභයං පවත්ති. මනුස්සා ජීවිතුං අසක්කොන්තාචොරකම්මං කරොන්ති.

දුබ්භික්ඛපීළිතා ජානපදා රාජඞ්ගණෙ සන්නිපතිත්වා රාජානං උපක්කොසිංසු . තං සුත්වා රඤ්ඤා ‘‘කිං, තාතා’’ති වුත්තෙ තමත්ථං ආරොචයිංසු. රාජා ‘‘සාධු, තාතා, දෙවං වස්සාපෙස්සාමී’’ති තෙ උය්‍යොජෙත්වා සමාදින්නසීලො උපොසථවාසං වසන්තොපි දෙවං වස්සාපෙතුං නාසක්ඛි. සො නාගරෙ සන්නිපාතෙත්වා ‘‘අහං සමාදින්නසීලො සත්තාහං උපොසථවාසං වසන්තොපි දෙවං වස්සාපෙතුං නාසක්ඛිං, කිං නු ඛො කාතබ්බ’’න්ති පුච්ඡි. සචෙ, දෙව, දෙවං වස්සාපෙතුං න සක්කොසි, එස ජෙතුත්තරනගරෙ සඤ්ජයස්ස රඤ්ඤො පුත්තො වෙස්සන්තරො නාම දානාභිරතො. තස්සං කිර සබ්බසෙතො මඞ්ගලහත්ථී අත්ථි, තස්ස ගතගතට්ඨානෙ දෙවො වස්සි. බ්‍රාහ්මණෙ පෙසෙත්වා තං හත්ථිං යාචාපෙතුං වට්ටති, ආණාපෙථාති.

සො ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා බ්‍රාහ්මණෙ සන්නිපාතෙත්වා තෙසු ගුණවණ්ණසම්පන්නෙ අට්ඨ ජනෙ විචිනිත්වා තෙසං පරිබ්බයං දත්වා ‘‘ගච්ඡථ, තුම්හෙ වෙස්සන්තරං හත්ථිං යාචිත්වා ආනෙථා’’ති පෙසෙසි. බ්‍රාහ්මණා අනුපුබ්බෙන ජෙතුත්තරනගරං ගන්ත්වා දානග්ගෙ භත්තං පරිභුඤ්ජිත්වා අත්තනො සරීරං රජොපරිකිණ්ණං පංසුමක්ඛිතං කත්වා පුණ්ණමදිවසෙ රාජානං හත්ථිං යාචිතුකාමා හුත්වා රඤ්ඤො දානග්ගං ආගමනකාලෙ පාචීනද්වාරං අගමංසු. රාජාපි ‘‘දානග්ගං ඔලොකෙස්සාමී’’ති පාතොව න්හත්වා නානග්ගරසභොජනං භුඤ්ජිත්වා අලඞ්කරිත්වා අලඞ්කතහත්ථික්ඛන්ධවරගතො පාචීනද්වාරං අගමාසි. බ්‍රාහ්මණා තත්ථොකාසං අලභිත්වා දක්ඛිණද්වාරං ගන්ත්වා උන්නතපදෙසෙ ඨත්වා රඤ්ඤො පාචීනද්වාරෙ දානග්ගං ඔලොකෙත්වා දක්ඛිණද්වාරාගමනකාලෙ හත්ථෙ පසාරෙත්වා ‘‘ජයතු භවං වෙස්සන්තරො’’ති තික්ඛත්තුං ආහංසු. මහාසත්තො තෙ බ්‍රාහ්මණෙ දිස්වා හත්ථිං තෙසං ඨිතට්ඨානං පෙසෙත්වා හත්ථික්ඛන්ධෙ නිසින්නො පඨමං ගාථමාහ –

1668. ‘‘පරූළ්හකච්ඡනඛලොමා , පඞ්කදන්තා රජස්සිරා;
පග්ගය්හ දක්ඛිණං බාහුං, කිං මං යාචන්ති බ්‍රාහ්මණා’’ති.

බ්‍රාහ්මණා ආහංසු –

1669. ‘‘රතනං දෙව යාචාම, සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪන;
දදාහි පවරං නාගං, ඊසාදන්තං උරූළ්හව’’න්ති.

තත්ථ **උරූළ්හව**න්ති උබ්බාහනසමත්ථං.

තං සුත්වා මහාසත්තො ‘‘අහං සීසං ආදිං කත්වා අජ්ඣත්තිකදානං දාතුකාමොම්හි, ඉමෙ පන මං බාහිරකදානමෙව යාචන්ති, පූරෙස්සාමි තෙසං මනොරථ’’න්ති චින්තෙත්වා හත්ථික්ඛන්ධවරගතො තතියං ගාථමාහ –

1670. ‘‘දදාමි න විකම්පාමි, යං මං යාචන්ති බ්‍රාහ්මණා;
පභින්නං කුඤ්ජරං දන්තිං, ඔපවය්හං ගජුත්තම’’න්ති.

පටිජානිත්වා ච පන –

1671. ‘‘හත්ථික්ඛන්ධතො ඔරුය්හ, රාජා චාගාධිමානසො;
බ්‍රාහ්මණානං අදා දානං, සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනො’’ති.

තත්ථ **ඔපවය්හ**න්ති රාජවාහනං. **චාගාධිමානසො**ති චාගෙන අධිකමානසො රාජා. **බ්‍රාහ්මණානං අදා දාන**න්ති සො වාරණස්ස අනලඞ්කතට්ඨානං ඔලොකනත්ථං තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා අනලඞ්කතට්ඨානං අදිස්වා කුසුමමිස්සකසුගන්ධොදකපූරිතං සුවණ්ණභිඞ්ගාරං ගහෙත්වා ‘‘ඉතො එථා’’ති වත්වා අලඞ්කතරජතදාමසදිසං හත්ථිසොණ්ඩං ගහෙත්වා තෙසං හත්ථෙ ඨපෙත්වා උදකං පාතෙත්වා අලඞ්කතවාරණං බ්‍රාහ්මණානං අදාසි.

තස්ස චතූසු පාදෙසු අලඞ්කාරො චත්තාරි සතසහස්සානි අග්ඝති, උභොසු පස්සෙසු අලඞ්කාරො ද්වෙ සතසහස්සානි, හෙට්ඨා උදරෙ කම්බලං සතසහස්සං, පිට්ඨියං මුත්තජාලං මණිජාලං කඤ්චනජාලන්ති තීණි ජාලානි තීණි සතසහස්සානි, උභොසු කණ්ණෙසු අලඞ්කාරො ද්වෙ සතසහස්සානි, පිට්ඨියං අත්ථරණකම්බලං සතසහස්සං, කුම්භාලඞ්කාරො සතසහස්සං, තයො වටංසකා තීණි සතසහස්සානි, කණ්ණචූළාලඞ්කාරො ද්වෙ සතසහස්සානි, ද්වින්නං දන්තානං අලඞ්කාරො ද්වෙ සතසහස්සානි, සොණ්ඩාය සොවත්ථිකාලඞ්කාරො සතසහස්සං, නඞ්ගුට්ඨාලඞ්කාරො සතසහස්සං, ආරොහණනිස්සෙණි සතසහස්සං, භුඤ්ජනකටාහං සතසහස්සං, ඨපෙත්වා අනග්ඝං භණ්ඩං කායාරුළ්හපසාධනං ද්වාවීසති සතසහස්සානි . එවං තාව එත්තකං ධනං චතුවීසතිසතසහස්සානි අග්ඝති. ඡත්තපිණ්ඩියං පන මණි, චූළාමණි, මුත්තාහාරෙ මණි, අඞ්කුසෙ මණි, හත්ථිකණ්ඨෙ වෙඨනමුත්තාහාරෙ මණි, හත්ථිකුම්භෙ මණීති ඉමානි ඡ අනග්ඝානි, හත්ථීපි අනග්ඝොයෙවාති හත්ථිනා සද්ධිං සත්ත අනග්ඝානීති සබ්බානි තානි බ්‍රාහ්මණානං අදාසි. තථා හත්ථිනො පරිචාරකානි පඤ්ච කුලසතානි හත්ථිමෙණ්ඩහත්ථිගොපකෙහි සද්ධිං අදාසි. සහ දානෙනෙවස්ස හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව භූමිකම්පාදයො අහෙසුං. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1672. ‘‘තදාසි යං භිංසනකං, තදාසි ලොමහංසනං;
හත්ථිනාගෙ පදින්නම්හි, මෙදනී සම්පකම්පථ.

1673. ‘‘තදාසි යං භිංසනකං, තදාසි ලොමහංසනං;

හත්ථිනාගෙ පදින්නම්හි, ඛුභිත්ථ නගරං තදා.

1674.‘‘සමාකුලං පුරං ආසි, ඝොසො ච විපුලො මහා;
හත්ථිනාගෙ පදින්නම්හි, සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනෙ’’ති.

තත්ථ **තදාසීති** තදා ආසි. **හත්ථිනාගෙති** හත්ථිසඞ්ඛාතෙ නාගෙ. **ඛුභිත්ථ නගරං තදාති** තදා ජෙතුත්තරනගරං සඞ්ඛුභිතං අහොසි.

බ්‍රාහ්මණා කිර දක්ඛිණද්වාරෙ හත්ථිං ලභිත්වා හත්ථිපිට්ඨෙ නිසීදිත්වා මහාජනපරිවාරා නගරමජ්ඣෙන පායිංසු. මහාජනො තෙ දිස්වා ‘‘අම්භො බ්‍රාහ්මණා, අම්හාකං හත්ථිං ආරුළ්හා කුතො වො හත්ථී ලද්ධා’’ති ආහ. බ්‍රාහ්මණා ‘‘වෙස්සන්තරමහාරාජෙන නො හත්ථී දින්නො, කෙ තුම්හෙ’’ති මහාජනං හත්ථවිකාරාදීහි ඝට්ටෙන්තා නගරමජ්ඣෙන ගන්ත්වා උත්තරද්වාරෙන නික්ඛමිංසු. නාගරා දෙවතාවට්ටනෙන බොධිසත්තස්ස කුද්ධා රාජද්වාරෙ සන්නිපතිත්වා මහන්තං උපක්කොසමකංසු. තෙන වුත්තං –

‘‘සමාකුලං පුරං ආසි, ඝොසො ච විපුලො මහා;
හත්ථිනාගෙ පදින්නම්හි, සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනෙ.

‘‘අථෙත්ථ වත්තති සද්දො, තුමුලො භෙරවො මහා;
හත්ථිනාගෙ පදින්නම්හි, ඛුභිත්ථ නගරං තදා.

‘‘අථෙත්ථ වත්තති සද්දො, තුමුලො භෙරවො මහා;
හත්ථිනාගෙ පදින්නම්හි, සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනෙ’’ති.

තත්ථ **ඝොසොති** උපක්කොසනසද්දො පත්ථටත්තා **විපුලො,** උද්ධං ගතත්තා **මහා. සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනෙති** සිවිරට්ඨස්ස වුද්ධිකරෙ.

අථස්ස දානෙන සඞ්ඛුභිතචිත්තා හුත්වා නගරවාසිනො රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. තෙන වුත්තං –

1675.‘‘උග්ගා ච රාජපුත්තා ච, වෙසියානා ච බ්‍රාහ්මණා;
හත්ථාරොහා අනීකට්ඨා, රථිකා පත්තිකාරකා.

1676.‘‘කෙවලො චාපි නිගමො, සිවයො ච සමාගතා;
දිස්වා නාගං නීයමානං, තෙ රඤ්ඤො පටිවෙදයුං.

1677.‘‘විධමං දෙව තෙ රට්ඨං, පුත්තො වෙස්සන්තරො තව;
කථං නො හත්ථිනං දජ්ජා, නාගං රට්ඨස්ස පූජිතං.

1678.‘‘කථං නො කුඤ්ජරං දජ්ජා, ඊසාදන්තං උරූළ්හවං;
ඛෙත්තඤ්ඤුං සබ්බයුද්ධානං, සබ්බසෙතං ගජුත්තමං.

1679.‘‘පණ්ඩුකම්බලසඤ්ඡන්නං, පභින්නං සත්තුමද්දනං;
දන්තිං සවාලබීජනිං, සෙතං කෙලාසසාදිසං.

1680.‘‘සසෙතච්ඡත්තං සඋපාධෙය්‍යං, සාථබ්බනං සහත්ථිපං;
අග්ගයානං රාජවාහිං, බ්‍රාහ්මණානං අදා ගජ’’න්ති.

තත්ථ **උග්ගාති** උග්ගතා පඤ්ඤාතා. **නිගමොති** නෙගමකුටුම්බිකජනො. **විධමං දෙව තෙ රට්ඨන්ති** දෙව, තව රට්ඨං විධමං. **කථං නො හත්ථිනං දජ්ජාති** කෙන කාරණෙන අම්හාකං හත්ථිනං අභිමඞ්ගලසම්මතං කාලිඞ්ගරට්ඨවාසීනං බ්‍රාහ්මණානං දදෙය්‍යා. **ඛෙත්තඤ්ඤුං සබ්බයුද්ධානන්ති** සබ්බයුද්ධානං ඛෙත්තභූමිසීසජානනසමත්ථං. **දන්තින්ති** මනොරමදන්තයුත්තං. **සවාලබීජනින්ති** සහවාලබීජනිං. **සඋපාධෙය්‍යන්ති** සඅත්ථරණං. **සාථබ්බනන්ති** සහත්ථිවෙජ්ජං. **සහත්ථිපන්ති** හත්ථිපරිවාරකානං පඤ්චන්නං කුලසතානං හත්ථිමෙණ්ඩහත්ථිගොපකානඤ්ච වසෙන සහත්ථිපං.

එවඤ්ච පන වත්වා පුනපි ආහංසු –

1681.‘‘අන්නං පානඤ්ච යො දජ්ජා, වත්ථසෙනාසනානි ච;
එතං ඛො දානං පතිරූපං, එතං ඛො බ්‍රාහ්මණාරහං.

1682.‘‘අයං තෙ වංසරාජා නො, සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනො;
කථං වෙස්සන්තරො පුත්තො, ගජං භාජෙති සඤ්ජය.

1683. ‘‘සචෙ ත්වං න කරිස්සසි, සිවීනං වචනං ඉදං;
මඤ්ඤෙ තං සහ පුත්තෙන, සිවී හත්ථෙ කරිස්සරෙ’’ති.

තත්ථ **වංසරාජා**ති පවෙණියා ආගතො මහාරාජා. **භාජෙතී**ති දෙති. **සිවී හත්ථෙ කරිස්සරෙ**ති සිවිරට්ඨවාසිනො සහ පුත්තෙන තං අත්තනො හත්ථෙ කරිස්සන්තීති.

තං සුත්වා රාජා ‘‘එතෙ වෙස්සන්තරං මාරාපෙතුං ඉච්ඡන්තී’’ති සඤ්ඤාය ආහ –

1684. ‘‘කාමං ජනපදො මාසි, රට්ඨඤ්චාපි විනස්සතු;
නාහං සිවීනං වචනා, රාජපුත්තං අදූසකං;
පබ්බාජෙය්‍යං සකා රට්ඨා, පුත්තො හි මම ඔරසො.

1685. ‘‘කාමං ජනපදො මාසි, රට්ඨඤ්චාපි විනස්සතු;
නාහං සිවීනං වචනා, රාජපුත්තං අදූසකං;
පබ්බාජෙය්‍යං සකා රට්ඨා, පුත්තො හි මම අත්‍රජො.

1686. ‘‘න චාහං තස්මිං දුබ්භෙය්‍යං, අරියසීලවතො හි සො;
අසිලොකොපි මෙ අස්ස, පාපඤ්ච පසවෙ බහුං;
කථං වෙස්සන්තරං පුත්තං, සත්ථෙන ඝාතයාමසෙ’’ති.

තත්ථ **මාසී**ති මා ආසි, මා හොතූති අත්ථො. **අරියසීලවතො**ති අරියෙන සීලවතෙන අරියාය ච ආචාරසම්පත්තියා සමන්නාගතො. **ඝාතයාමසෙ**ති ඝාතයිස්සාම.

තං සුත්වා සිවයො අවොචුං –

1687. ‘‘මා නං දණ්ඩෙන සත්ථෙන, න හි සො බන්ධනාරහො;
පබ්බාජෙහි ච නං රට්ඨා, වඞ්කෙ වසතු පබ්බතෙ’’ති.

තත්ථ **මා නං දණ්ඩෙන සත්ථෙනා**ති දෙව, තුම්හෙ තං දණ්ඩෙන වා සත්ථෙන වා මා ඝාතයිත්ථ. **න හි සො බන්ධනාරහො**ති සො බන්ධනාරහොපි න හොතියෙව.

රාජා ආහ –

1688. ‘‘එසො චෙ සිවීනං ඡන්දො, ඡන්දං න පනුදාමසෙ;
ඉමං සො වසතු රත්තිං, කාමෙ ච පරිභුඤ්ජතු.

1689. ‘‘තතො රත්‍යා විවසානෙ, සූරියස්සුග්ගමනං පති;
සමග්ගා සිවයො හුත්වා, රට්ඨා පබ්බාජයන්තු න’’න්ති.

තත්ථ **වසතූ**ති පුත්තදාරස්ස ඔවාදං දදමානො වසතු, එකරත්තිඤ්චස්ස ඔකාසං දෙථාති වදති.

තෙ ‘‘එකරත්තිමත්තං වසතූ’’ති රඤ්ඤො වචනං සම්පටිච්ඡිංසු. අථ රාජා තෙ උය්‍යොජෙත්වා පුත්තස්ස සාසනං පෙසෙන්තො කත්තාරං ආමන්තෙත්වා තස්ස සන්තිකං පෙසෙසි. සො ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා වෙස්සන්තරස්ස නිවෙසනං ගන්ත්වා තං පවත්තිං ආරොචෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1690. ‘‘උට්ඨෙහි කත්තෙ තරමානො, ගන්ත්වා වෙස්සන්තරං වද;
‘සිවයො දෙව තෙ කුද්ධා, නෙගමා ච සමාගතා.

1691. ‘‘උග්ගා ච රාජපුත්තා ච, වෙසියානා ච බ්‍රාහ්මණා;
හත්ථාරොහා අනීකට්ඨා, රථිකා පත්තිකාරකා;
කෙවලො චාපි නිගමො, සිවයො ච සමාගතා.

1692. ‘‘අස්මා රත්‍යා විවසානෙ, සූරියස්සුග්ගමනං පති;
සමග්ගා සිවයො හුත්වා, රට්ඨා පබ්බාජයන්ති තං’.

1693. ‘‘ස කත්තා තරමානොව, සිවිරාජෙන පෙසිතො;
ආමුත්තහත්ථාභරණො, සුවත්ථො චන්දනභූසිතො.

1694. ‘‘සීසං න්හාතො උදකෙ සො, ආමුත්තමණිකුණ්ඩලො;
උපාගමි පුරං රම්මං, වෙස්සන්තරනිවෙසනං.

1695. ‘‘තත්ථද්දස කුමාරං සො, රමමානං සකෙ පුරෙ;
පරිකිණ්ණං අමච්චෙහි, තිදසානංව වාසවං.

1696. ‘‘සො තත්ථ ගන්ත්වා තරමානො, කත්තා වෙස්සන්තරංබ්‍රවි;
‘දුක්ඛං තෙ වෙදයිස්සාමි, මා මෙ කුජ්ඣි රථෙසභ’.

1697. ‘‘වන්දිත්වා රොදමානො සො, කත්තා රාජානමබ්‍රවි;
භත්තා මෙසි මහාරාජ, සබ්බකාමරසාහරො.

1698. ‘‘දුක්ඛං තෙ වෙදයිස්සාමි, තත්ථ අස්සාසයන්තු මං;
සිවයො දෙව තෙ කුද්ධා, නෙගමා ච සමාගතා.

1699. ‘‘උග්ගා ච රාජපුත්තා ච, වෙසියානා ච බ්‍රාහ්මණා;
හත්ථාරොහා අනීකට්ඨා, රථිකා පත්තිකාරකා;
කෙවලො චාපි නිගමො, සිවයො ච සමාගතා.

1700. ‘‘අස්මා රත්‍යා විවසානෙ, සූරියස්සුග්ගමනං පති;
සමග්ගා සිවයො හුත්වා, රට්ඨා පබ්බාජයන්ති ත’’න්ති.

තත්ථ **කුමාරන්ති** මාතාපිතූනං අත්ථිතාය ‘‘කුමාරො’’ත්වෙව සඞ්ඛං ගතං රාජානං. **රමමානන්ති** අත්තනා දින්නදානස්ස වණ්ණං කථයමානං සොමනස්සප්පත්තං හුත්වා නිසින්නං. **පරිකිණ්ණං අමච්චෙහීති** අත්තනා සහජාතෙහි සට්ඨිසහස්සෙහි අමච්චෙහි පරිවුතං සමුස්සිතසෙතච්ඡත්තෙ රාජාසනෙ නිසින්නං. **වෙදයිස්සාමීති** කථයිස්සාමි. **තත්ථ අස්සාසයන්තු මන්ති** තස්මිං දුක්ඛස්සාසනාරොචනෙ කථෙතුං අවිසහවසෙන කිලන්තං මං, දෙව, තෙ පාදා අස්සාසයන්තු, විස්සත්ථො කථෙහීති මං වදථාති අධිප්පායෙනෙවමාහ.

මහාසත්තො ආහ –

1701. ‘‘කිස්මිං මෙ සිවයො කුද්ධා, නාහං පස්සාමි දුක්කටං;
තං මෙ කත්තෙ වියාචික්ඛ, කස්මා පබ්බාජයන්ති ම’’න්ති.

තත්ථ **කිස්මින්ති** කතරස්මිං කාරණෙ. **වියාචික්ඛාති** විත්ථාරතො කථෙහි.

කත්තා ආහ –

1702. ‘‘උග්ගා ච රාජපුත්තා ච, වෙසියානා ච බ්‍රාහ්මණා;
හත්ථාරොහා අනීකට්ඨා, රථිකා පත්තිකාරකා;
නාගදානෙන ඛිය්‍යන්ති, තස්මා පබ්බාජයන්ති ත’’න්ති.

තත්ථ **ඛිය්‍යන්තීති** කුජ්ඣන්ති.

තං සුත්වා මහාසත්තො සොමනස්සප්පත්තො හුත්වා ආහ –

1703. ‘‘හදයං චක්ඛුම්පහං දජ්ජං, කිං මෙ බාහිරකං ධනං;
හිරඤ්ඤං වා සුවණ්ණං වා, මුත්තා වෙළුරියා මණි.

1704. ‘‘දක්ඛිණං වාපහං බාහුං, දිස්වා යාචකමාගතෙ;
දදෙය්‍යං න විකම්පෙය්‍යං, දානෙ මෙ රමතෙ මනො.

1705. ‘‘කාමං මං සිවයො සබ්බෙ, පබ්බාජෙන්තු හනන්තු වා;
නෙව දානා විරමිස්සං, කාමං ඡින්දන්තු සත්තධා’’ති.

තත්ථ **යාචකමාගතෙති** යාචකෙ ආගතෙ තං යාචකං දිස්වා. **නෙව දානා විරමිස්සන්ති** නෙව දානා විරමිස්සාමි.

තං සුත්වා කත්තා නෙව රඤ්ඤා දින්නං න නාගරෙහි දින්නං අත්තනො මතියා එව අපරං සාසනං කථෙන්තො ආහ –

1706. ‘‘එවං තං සිවයො ආහු, නෙගමා ච සමාගතා;
කොන්තිමාරාය තීරෙන, ගිරිමාරඤ්ජරං පති;
යෙන පබ්බාජිතා යන්ති, තෙන ගච්ඡතු සුබ්බතො’’ති.

තත්ථ **කොන්තිමාරායාති** කොන්තිමාරාය නාම නදියා තීරෙන. **ගිරිමාරඤ්ජරං පතීති** ආරඤ්ජරං නාම ගිරිං අභිමුඛො හුත්වා. **යෙනාති** යෙන මග්ගෙන රට්ඨා පබ්බාජිතා රාජානො ගච්ඡන්ති, තෙන සුබ්බතො වෙස්සන්තරොපි ගච්ඡතූති එවං සිවයො කථෙන්තීති ආහ. ඉදං කිර සො දෙවතාධිග්ගහිතො හුත්වා කථෙසි.

තං සුත්වා බොධිසත්තො ''සාධු දොසකාරකානං ගතමග්ගෙන ගමිස්සාමි, මං ඛො පන නාගරා න අඤ්ඤෙන දොසෙන පබ්බාජෙන්ති, මයා හත්ථිස්ස දින්නත්තා පබ්බාජෙන්ති. එවං සන්තෙපි අහං සත්තසතකං මහාදානං දස්සාමි, නාගරා මෙ එකදිවසං දානං දාතුං ඔකාසං දෙන්තු, ස්වෙ දානං දත්වා තතියදිවසෙ ගමිස්සාමී''ති වත්වා ආහ –

1707. ''සොහං තෙන ගමිස්සාමි, යෙන ගච්ඡන්ති දූසකා;
රත්තින්දිවං මෙ ඛමථ, යාව දානං දදාමහ''න්ති.

තං සුත්වා කත්තා ''සාධු, දෙව, නාගරානං වක්ඛාමී''ති වත්වා පක්කාමි. මහාසත්තො තං උය්‍යොජෙත්වා මහාසෙනගුත්තං පක්කොසාපෙත්වා 'තාත, අහං ස්වෙ සත්තසතකං නාම මහාදානං දස්සාමි, සත්ත හත්ථිසතානි, සත්ත අස්සසතානි, සත්ත රථසතානි, සත්ත ඉත්ථිසතානි, සත්ත ධෙනුසතානි, සත්ත දාසසතානි, සත්ත දාසිසතානි ච පටියාදෙහි, නානප්පකාරානි ච අන්නපානාදීනි අන්තමසො සුරම්පි සබ්බං දාතබ්බයුත්තකං උපට්ඨපෙහී''ති සත්තසතකං මහාදානං විචාරෙත්වා අමච්චෙ උය්‍යොජෙත්වා එකකොව මද්දියා වසනට්ඨානං ගන්ත්වා සිරිසයනපිට්ඨෙ නිසීදිත්වා තාය සද්ධිං කථං පවත්තෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1708. ''ආමන්තයිත්ථ රාජානං, මද්දිං සබ්බඞ්ගසොභනං;
යං තෙ කිඤ්චි මයා දින්නං, ධනං ධඤ්ඤඤ්ච විජ්ජති.

1709. ''හිරඤ්ඤං වා සුවණ්ණං වා, මුත්තා වෙළුරියා බහූ;
සබ්බං තං නිදහෙය්‍යාසි, යඤ්ච තෙ පෙත්තිකං ධන''න්ති.

තත්ථ **නිදහෙය්‍යාසීති** නිධිං කත්වා ඨපෙය්‍යාසි. **පෙත්තිකන්ති** පිතිතො ආගතං.

1710. ''තමබ්‍රවි රාජපුත්තී, මද්දී සබ්බඞ්ගසොභනා;
කුහිං දෙව නිදහාමි, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො''ති.

තත්ථ **තමබ්‍රවීති** ''මය්හං සාමිකෙන වෙස්සන්තරෙන එත්තකං කාලං 'ධනං නිධෙහී'ති න වුත්තපුබ්බං, ඉදානෙව වදති, කුහිං නු ඛො නිධෙතබ්බං, පුච්ඡිස්සාමි න''න්ති චින්තෙත්වා තං අබ්‍රවි.

වෙස්සන්තරො ආහ –

1711. ''සීලවන්තෙසු දජ්ජාසි, දානං මද්දි යථාරහං;
න හි දානා පරං අත්ථි, පතිට්ඨා සබ්බපාණින''න්ති.

තත්ථ **දජ්ජාසීති** භද්දෙ, මද්දි කොට්ඨාදීසු අනිදහිත්වා අනුගාමිකනිධිං නිදහමානා සීලවන්තෙසු දදෙය්‍යාසි. **න හි දානා පරන්ති** දානතො උත්තරිතරං පතිට්ඨා නාම න හි අත්ථි.

සා ''සාධූ''ති තස්ස වචනං සම්පටිච්ඡි. අථ නං උත්තරිපි ඔවදන්තො ආහ –

1712. ''පුත්තෙසු මද්දි දයෙසි, සස්සුයා සසුරම්හි ච;
යො ච තං භත්තා මඤ්ඤෙය්‍ය, සක්කච්චං තං උපට්ඨහෙ.

1713. ''නො චෙ තං භත්තා මඤ්ඤෙය්‍ය, මයා විප්පවසෙන තෙ;
අඤ්ඤං භත්තාරං පරියෙස, මා කිසිත්ථො මයා විනා''ති.

තත්ථ **දයෙසීති** දයං මෙත්තං කරෙය්‍යාසි. **යො ච තං භත්තා මඤ්ඤෙය්‍යාති** භද්දෙ, යො ච මයි ගතෙ ''අහං තෙ භත්තා භවිස්සාමී''ති තං මඤ්ඤිස්සති, තම්පි සක්කච්චං උපට්ඨහෙය්‍යාසි. **මයා විප්පවසෙන තෙති** මයා සද්ධිං තව විප්පවාසෙන සචෙ කොචි ''අහං තෙ භත්තා භවිස්සාමී''ති තං න මඤ්ඤෙය්‍ය, අථ සයමෙව අඤ්ඤං භත්තාරං පරියෙස. **මා කිසිත්ථො මයා විනාති** මයා විනා හුත්වා මා කිසා භවි, මා කිලමීති අත්ථො.

අථ නං මද්දී ''කිං නු ඛො එස එවරූපං වචනං මං භණතී''ති චින්තෙත්වා ''කස්මා, දෙව, ඉමං අයුත්තං කථං කථෙසී''ති පුච්ඡි. මහාසත්තො ''භද්දෙ, මයා හත්ථිස්ස දින්නත්තා සිවයො කුද්ධා මං රට්ඨා පබ්බාජෙන්ති, ස්වෙ අහං සත්තසතකං මහාදානං දත්වා තතියදිවසෙ නගරා නික්ඛමිස්සාමී''ති වත්වා ආහ –

1714. ''අහඤ්හි වනං ගච්ඡාමි, ඝොරං වාළමිගායුතං;
සංසයො ජීවිතං මය්හං, එකකස්ස බ්‍රහාවනෙ''ති.

තත්ථ **සංසයොති** අනෙකපච්චත්ථිකෙ එකකස්ස සුඛුමාලස්ස මම වනෙ වසතො කුතො ජීවිතං, නිච්ඡයෙන මරිස්සාමීති අධිප්පායෙනෙවං ආහ.

1715. ''තමබ්‍රවි රාජපුත්තී, මද්දී සබ්බඞ්ගසොභනා;
අභුම්මෙ කථං නු භණසි, පාපකං වත භාසසි.

1716. ‘‘නෙස ධම්මො මහාරාජ, යං ත්වං ගච්ඡෙය්‍යා එකකො;
අහම්පි තෙන ගච්ඡාමි, යෙන ගච්ඡසි ඛත්තිය.

1717. ‘‘මරණං වා තයා සද්ධිං, ජීවිතං වා තයා විනා;
තදෙව මරණං සෙය්‍යො, යං චෙ ජීවෙ තයා විනා.

1718. ‘‘අග්ගිං උජ්ජාලයිත්වාන, එකජාලසමාහිතං;
තත්ථ මෙ මරණං සෙය්‍යො, යං චෙ ජීවෙ තයා විනා.

1719. ‘‘යථා ආරඤ්ඤකං නාගං, දන්තිං අන්වෙති හත්ථිනී;
ජෙස්සන්තං ගිරිදුග්ගෙසු, සමෙසු විසමෙසු ච.

1720. ‘‘එවං තං අනුගච්ඡාමි, පුත්තෙ ආදාය පච්ඡතො;
සුභරා තෙ භවිස්සාමි, න තෙ හෙස්සාමි දුබ්භරා’’ති.

තත්ථ **අභුම්මෙ**ති අභූතං වත මෙ කථෙය්‍යාසි. **නෙස ධම්මො**ති න එසො සභාවො, නෙතං කාරණං. **තදෙවා**ති තයා සද්ධිං යං මරණං අත්ථි, තදෙව මරණං සෙය්‍යො. **තත්ථා**ති තස්මිං එකජාලභූතෙ දාරුචිතකෙ. **ජෙස්සන්තන්**ති විචරන්තං.

එවඤ්ච පන වත්වා සා පුන දිට්ඨපුබ්බං විය හිමවන්තප්පදෙසං වණ්ණෙන්තී ආහ –

1721. ‘‘ඉමෙ කුමාරෙ පස්සන්තො, මඤ්ජුකෙ පියභාණිනෙ;
ආසීනෙ වනගුම්බස්මිං, න රජ්ජස්ස සරිස්සසි.

1722. ‘‘ඉමෙ කුමාරෙ පස්සන්තො, මඤ්ජුකෙ පියභාණිනෙ;
කීළන්තෙ වනගුම්බස්මිං, න රජ්ජස්ස සරිස්සසි.

1723. ‘‘ඉමෙ කුමාරෙ පස්සන්තො, මඤ්ජුකෙ පියභාණිනෙ;
අස්සමෙ රමණීයම්හි, න රජ්ජස්ස සරිස්සසි.

1724. ‘‘ඉමෙ කුමාරෙ පස්සන්තො, මඤ්ජුකෙ පියභාණිනෙ;
කීළන්තෙ අස්සමෙ රම්මෙ, න රජ්ජස්ස සරිස්සසි.

1725. ‘‘ඉමෙ කුමාරෙ පස්සන්තො, මාලධාරී අලඞ්කතෙ;
අස්සමෙ රමණීයම්හි, න රජ්ජස්ස සරිස්සසි.

1726. ‘‘ඉමෙ කුමාරෙ පස්සන්තො, මාලධාරී අලඞ්කතෙ;
කීළන්තෙ අස්සමෙ රම්මෙ, න රජ්ජස්ස සරිස්සසි.

1727. ‘‘යදා දක්ඛිසි නච්චන්තෙ, කුමාරෙ මාලධාරිනෙ;
අස්සමෙ රමණීයම්හි, න රජ්ජස්ස සරිස්සසි.

1728. ‘‘යදා දක්ඛිසි නච්චන්තෙ, කුමාරෙ මාලධාරිනෙ;
කීළන්තෙ අස්සමෙ රම්මෙ, න රජ්ජස්ස සරිස්සසි.

1729. ‘‘යදා දක්ඛිසි මාතඞ්ගං, කුඤ්ජරං සට්ඨිහායනං;
එකං අරඤ්ඤෙ චරන්තං, න රජ්ජස්ස සරිස්සසි.

1730. ‘‘යදා දක්ඛිසි මාතඞ්ගං, කුඤ්ජරං සට්ඨිහායනං;
සායං පාතො විචරන්තං, න රජ්ජස්ස සරිස්සසි.

1731. ‘‘යදා කරෙණුසඞ්ඝස්ස, යූථස්ස පුරතො වජං;
කොඤ්චං කාහති මාතඞ්ගො, කුඤ්ජරො සට්ඨිහායනො;
තස්ස තං නදතො සුත්වා, න රජ්ජස්ස සරිස්සසි.

1732. ‘‘දුභතො වනවිකාසෙ, යදා දක්ඛිසි කාමදො;
වනෙ වාළමිගාකිණ්ණෙ, න රජ්ජස්ස සරිස්සසි.

1733. ‘‘මිගං දිස්වාන සායන්හං, පඤ්චමාලිනමාගතං;
කිම්පුරිසෙ ච නච්චන්තෙ, න රජ්ජස්ස සරිස්සසි.

1734. ‘‘යදා සොස්සසි නිග්ඝොසං, සන්දමානාය සින්ධුයා;
ගීතං කිම්පුරිසානඤ්ච, න රජ්ජස්ස සරිස්සසි.

1735. ‘‘යදා සොස්සසි නිග්ඝොසං, ගිරිගබ්භරචාරිනො;
වස්සමානස්සුලූකස්ස, න රජ්ජස්ස සරිස්සසි.

1736.‘‘යදා සීහස්ස බ්‍යග්ඝස්ස, ඛග්ගස්ස ගවයස්ස ච;
වනෙ සොස්සසි වාළානං, න රජ්ජස්ස සරිස්සසි.

1737.‘‘යදා මොරීහි පරිකිණ්ණං, බරිහීනං මත්ථකාසිනං;
මොරං දක්ඛිසි නච්චන්තං, න රජ්ජස්ස සරිස්සසි.

1738.‘‘යදා මොරීහි පරිකිණ්ණං, අණ්ඩජං චිත්‍රපක්ඛිනං;
මොරං දක්ඛිසි නච්චන්තං, න රජ්ජස්ස සරිස්සසි.

1739.‘‘යදා මොරීහි පරිකිණ්ණං, නීලගීවං සිඛණ්ඩිනං;
මොරං දක්ඛිසි නච්චන්තං, න රජ්ජස්ස සරිස්සසි.

1740.‘‘යදා දක්ඛිසි හෙමන්තෙ, පුප්ඵිතෙ ධරණීරුහෙ;
සුරභිං සම්පවායන්තෙ, න රජ්ජස්ස සරිස්සසි.

1741.‘‘යදා හෙමන්තිකෙ මාසෙ, හරිතං දක්ඛිසි මෙදනිං;
ඉන්දගොපකසඤ්ඡන්නං, න රජ්ජස්ස සරිස්සසි.

1742.‘‘යදා දක්ඛිසි හෙමන්තෙ, පුප්ඵිතෙ ධරණීරුහෙ;
කුටජං බිම්බජාලඤ්ච, පුප්ඵිතං ලොද්දපද්ධකං;
සුරභිං සම්පවායන්තෙ, න රජ්ජස්ස සරිස්සසි.

1743.‘‘යදා හෙමන්තිකෙ මාසෙ, වනං දක්ඛිසි පුප්ඵිතං;
ඔපුප්ඵානි ච පද්ධානි, න රජ්ජස්ස සරිස්සසී’’ති.

තත්ථ **මඤ්ජුකෙති** මධුරකථෙ. **කරෙණුසඞ්ඝස්සාති** හත්ථිනිසඨාය. **යූථස්සාති** හත්ථියූථස්ස පුරතො වජන්තො ගච්ඡන්තො. **දුභතොති** උභයපස්සෙසු. **වනවිකාසෙති** වනසඨායො. **කාමදොති** මය්හං සබ්බකාමදො. **සින්ධුයාති** නදියා. **වස්සමානස්සුලූකස්සාති** උලූකසකුණස්ස වස්සමානස්ස. **වාළානන්ති** වාළමිගානං. තෙසඤ්හි සායන්හසමයෙ සො සද්දො පඤ්චඞ්ගිකතූරියසද්දො විය භවිස්සති, තස්මා තෙසං සද්දං සුත්වා රජ්ජස්ස න සරිස්සසීති වදති, **බරිහීනන්ති** කලාපසඤ්ඡන්නං . **මත්ථකාසිනන්ති** නිච්චං පබ්බතමත්ථකෙ නිසින්නං. ‘‘මත්තකාසින’’න්තිපි පාඨො, කාමමදමත්තං හුත්වා ආසීනන්ති අත්ථො. **බිම්බජාලන්ති** රත්තඞ්කුරරුක්ඛං. **ඔපුප්ඵානීති** ඔලම්බකපුප්ඵානි පතිතපුප්ඵානි.

එවං මද්දී හිමවන්තවාසිනී විය එත්තකාහි ගාථාහි හිමවන්තං වණ්ණෙසීති.

හිමවන්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

දානකණ්ඩවණ්ණනා

ඵුස්සතීපි ඛො දෙවී ‘‘පුත්තස්ස මෙ කටුකසාසනං ගතං, කිං නු ඛො කරොති, ගන්ත්වා ජානිස්සාමී’’ති පටිච්ඡන්නයොග්ගෙන ගන්ත්වා සිරිගබ්භද්වාරෙ ඨිතා තෙසං තං සල්ලාපං සුත්වා කලුනං පරිදෙවි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1744.‘‘තෙසං ලාලප්පිතං සුත්වා, පුත්තස්ස සුණිසාය ච;
කලුනං පරිදෙවෙසි, රාජපුත්තී යසස්සිනී.

1745.‘‘සෙය්‍යො විසං මෙ ඛායිතං, පපාතා පපතෙය්‍යහං;
රජ්ජුයා බජ්ඣ මිය්‍යාහං, කස්මා වෙස්සන්තරං පුත්තං;
පබ්බාජෙන්ති අදූසකං.

1746.‘‘අජ්ඣායකං දානපතිං, යාචයොගං අමච්ඡරිං;
පූජිතං පටිරාජූහි, කිත්තිමන්තං යසස්සිනං;
කස්මා වෙස්සන්තරං පුත්තං, පබ්බාජෙන්ති අදූසකං.

1747.‘‘මාතාපෙත්තිභරං ජන්තුං, කුලෙ ජෙට්ඨාපචායිකං;
කස්මා වෙස්සන්තරං පුත්තං, පබ්බාජෙන්ති අදූසකං.

1748.‘‘රඤ්ඤො හිතං දෙවිහිතං, ඤාතීනං සඛිනං හිතං;
හිතං සබ්බස්ස රට්ඨස්ස, කස්මා වෙස්සන්තරං පුත්තං;
පබ්බාජෙන්ති අදූසක’’න්ති.

තත්ථ **රාජපුත්තීති** ඵුස්සතී මද්දරාජධීතා. **පපතෙය්‍යහන්ති** පපතෙය්‍යං අහං. **රජ්ජුයා බජ්ඣ මිය්‍යාහන්ති** රජ්ජුයා ගීවං බන්ධිත්වා මරෙය්‍යං අහං. **කස්මාති** එවං අමතායමෙව මයි කෙන කාරණෙන මම පුත්තං අදූසකං රට්ඨා පබ්බාජෙන්ති. **අජ්ඣායකන්ති** තිණ්ණං වෙදානං පාරඞ්ගතං, නානාසිප්පෙසු ච නිප්ඵත්තිං පත්තං.

ඉති සා කලුනං පරිදෙවිත්වා පුත්තඤ්ච සුණිසඤ්ච අස්සාසෙත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා ආහ –

1749. ‘‘මධූනිව පලාතානි, අම්බාව පතිතා ඡමා;
එවං හෙස්සති තෙ රට්ඨං, පබ්බාජෙන්ති අදූසකං.

1750. ‘‘හංසො නිඛීණපත්තොව, පල්ලලස්මිං අනූදකෙ;
අපවිද්ධො අමච්චෙහි, එකො රාජා විහියාසි.

1751. ‘‘තං තං බ්‍රූමි මහාරාජ, අත්ථො තෙ මා උපච්චගා;
මා නං සිවීනං වචනා, පබ්බාජෙසි අදූසක’’න්ති.

තත්ථ **පලාතානීති** පලාතමක්ඛිකානි මධූනි විය. **අම්බාව පතිතා ඡමාති** භූමියං පතිතඅම්බපක්කානි විය. එවං මම පුත්තෙ පබ්බාජිතෙ තව රට්ඨං සබ්බසාධාරණං භවිස්සතීති දීපෙති. **නිඛීණපත්තොවාති** පග්ඝරිතපත්තො විය. **අපවිද්ධො අමච්චෙහීති** මම පුත්තෙන සහජාතෙහි සට්ඨියාසහස්සෙහි අමච්චෙහි ඡඩ්ඩිතො හුත්වා. **විහියාසීති** කිලමිස්සසි. **සිවීනං වචනාති** සිවීනං වචනෙන මා නං අදූසකං මම පුත්තං පබ්බාජෙසීති.

තං සුත්වා රාජා ආහ –

1752. ‘‘ධම්මස්සාපචිතිං කුම්මි, සිවීනං විනයං ධජං;
පබ්බාජෙමි සකං පුත්තං, පාණා පියතරො හි මෙ’’ති.

තස්සත්ථො – භද්දෙ, අහං සිවීනං ධජං වෙස්සන්තරං කුමාරං විනයන්තො පබ්බාජෙන්තො සිවිරට්ඨෙ පොරාණකරාජූනං පවෙණිධම්මස්ස අපචිතිං කුම්මි කරොමි, තස්මා සචෙපි මෙ පාණා පියතරො සො, තථාපි නං පබ්බාජෙමීති.

තං සුත්වා සා පරිදෙවමානා ආහ –

1753. ‘‘යස්ස පුබ්බෙ ධජග්ගානි, කණිකාරාව පුප්ඵිතා;
යායන්තමනුයායන්ති, ස්වජ්ජෙකොව ගමිස්සති.

1754. ‘‘යස්ස පුබ්බෙ ධජග්ගානි, කණිකාරවනානිව;
යායන්තමනුයායන්ති, ස්වජ්ජෙකොව ගමිස්සති.

1755. ‘‘යස්ස පුබ්බෙ අනීකානි, කණිකාරාව පුප්ඵිතා;
යායන්තමනුයායන්ති, ස්වජ්ජෙකොව ගමිස්සති.

1756. ‘‘යස්ස පුබ්බෙ අනීකානි, කණිකාරවනානිව;
යායන්තමනුයායන්ති, ස්වජ්ජෙකොව ගමිස්සති.

1757. ‘‘ඉන්දගොපකවණ්ණාභා , ගන්ධාරා පණ්ඩුකම්බලා;
යායන්තමනුයායන්ති, ස්වජ්ජෙකොව ගමිස්සති.

1758. ‘‘යො පුබ්බෙ හත්ථිනා යාති, සිවිකාය රථෙන ච;
ස්වජ්ජ වෙස්සන්තරො රාජා, කථං ගච්ඡති පත්තිකො.

1759. ‘‘කථං චන්දනලිත්තඞ්ගො, නච්චගීතප්පබොධනො;
ඛුරාජිනං ඵරසුඤ්ච, ඛාරිකාජඤ්ච හාහිති.

1760. ‘‘කස්මා නාභිහරිස්සන්ති, කාසාවා අජිනානි ච;
පවිසන්තං බ්‍රහාරඤ්ඤං, කස්මා චීරං න බජ්ඣරෙ.

1761. ‘‘කථං නු චීරං ධාරෙන්ති, රාජපබ්බජිතා ජනා;
කථං කුසමයං චීරං, මද්දී පරිදහිස්සති.

1762. ‘‘කාසියානි ච ධාරෙත්වා, ඛොමකොටුම්බරානි ච;
කුසචීරානි ධාරෙන්තී, කථං මද්දී කරිස්සති.

1763. ‘‘වය්හාහි පරියායිත්වා, සිවිකාය රථෙන ච;
සා කථජ්ජ අනුජ්ඣඞ්ගී, පථං ගච්ඡති පත්තිකා.

1764. ‘‘යස්සා මුදුතලා හත්ථා, චරණා ච සුඛෙධිතා;
සා කථජ්ජ අනුජ්ඣඞ්ගී, පථං ගච්ඡති පත්තිකා.

1765. ‘‘යස්සා මුදුතලා පාදා, චරණා ච සුඛෙධිතා;
පාදුකාහි සුවණ්ණාහි, පීළමානාව ගච්ඡති;
සා කථජ්ජ අනුජ්ඣඞ්ගී, පථං ගච්ඡති පත්තිකා.

1766.‘‘යාස්සු ඉත්ථිසහස්සානං, පුරතො ගච්ඡති මාලිනී;
සා කථජ්ජ අනුජ්ඣඞ්ගී, වනං ගච්ඡති එකිකා.

1767.‘‘යාස්සු සිවාය සුත්වාන, මුහුං උත්තසතෙ පුරෙ;
සා කථජ්ජ අනුජ්ඣඞ්ගී, වනං ගච්ඡති භීරුකා.

1768.‘‘යාස්සු ඉන්දසගොත්තස්ස, උලූකස්ස පවස්සතො;
සුත්වාන නදතො භීතා, වාරුණීව පවෙධති;
සා කථජ්ජ අනුජ්ඣඞ්ගී, වනං ගච්ඡති භීරුකා.

1769.‘‘සකුණී හතපුත්තාව, සුඤ්ඤං දිස්වා කුලාවකං;
චිරං දුක්ඛෙන ඣායිස්සං, සුඤ්ඤං ආගම්මිමං පුරං.

1770.‘‘සකුණී හතපුත්තාව, සුඤ්ඤං දිස්වා කුලාවකං;
කිසා පණ්ඩු භවිස්සාමි, පියෙ පුත්තෙ අපස්සතී.

1771.‘‘සකුණී හතපුත්තාව, සුඤ්ඤං දිස්වා කුලාවකං;
තෙන තෙන පධාවිස්සං, පියෙ පුත්තෙ අපස්සතී.

1772.‘‘කුරරී හතඡාපාව, සුඤ්ඤං දිස්වා කුලාවකං;
චිරං දුක්ඛෙන ඣායිස්සං, සුඤ්ඤං ආගම්මිමං පුරං.

1773.‘‘කුරරී හතඡාපාව, සුඤ්ඤං දිස්වා කුලාවකං;
කිසා පණ්ඩු භවිස්සාමි, පියෙ පුත්තෙ අපස්සතී.

1774.‘‘කුරරී හතඡාපාව, සුඤ්ඤං දිස්වා කුලාවකං;
තෙන තෙන පධාවිස්සං, පියෙ පුත්තෙ අපස්සතී.

1775.‘‘සා නූන චක්කවාකීව, පල්ලලස්මිං අනූදකෙ;
චිරං දුක්ඛෙන ඣායිස්සං, සුඤ්ඤං ආගම්මිමං පුරං.

1776.‘‘සා නූන චක්කවාකීව, පල්ලලස්මිං අනූදකෙ;
කිසා පණ්ඩු භවිස්සාමි, පියෙ පුත්තෙ අපස්සතී.

1777.‘‘සා නූන චක්කවාකීව, පල්ලලස්මිං අනූදකෙ;
තෙන තෙන පධාවිස්සං, පියෙ පුත්තෙ අපස්සතී.

1778.‘‘එවං මෙ විලපන්තියා, රාජා පුත්තං අදූසකං;
පබ්බාජෙසි වනං රට්ඨා, මඤ්ඤෙ හිස්සාමි ජීවිත’’න්ති.

තත්ථ **කණිකාරාවාති** සුවණ්ණාභරණසුවණ්ණවත්ථපටිමණ්ඩිතත්තා සුපුප්ඵිතා කණිකාරා විය. **යායන්තමනුයායන්තීති** උය්‍යානවනකීළාදීනං අත්ථාය ගච්ඡන්තං වෙස්සන්තරං අනුගච්ඡන්ති. **ස්වජ්ජෙකොවාති** සො අජ්ජ එකොව හුත්වා ගමිස්සති. **අනීකානීති** හත්ථානීකාදීනි. **ගන්ධාරා පණ්ඩුකම්බලාති** ගන්ධාරරට්ඨෙ උප්පන්නා සතසහස්සග්ඝනකා සෙනාය පාරුතා රත්තකම්බලා. **භාහිතීති** බන්ධෙ කත්වා හරිස්සති. **පවිසන්තන්ති** පවිසන්තස්ස. **කස්මා චීරං න බජ්ඣරෙති** කස්මා බන්ධිතුං ජානන්තා වාකචීරං න බන්ධන්ති. **රාජපබ්බජිතාති** රාජානො හුත්වා පබ්බජිතා. **ඛොමකොටුම්බරානීති** ඛොමරට්ඨෙ කොටුම්බරරට්ඨෙ උප්පන්නානි සාටකානි.

සා කථජ්ජාති සා කථං අජ්ජ. **අනුජ්ඣඞ්ගීති** අගරහිතඅඞ්ගී. **පීළමානාව ගච්ඡතීති** කම්පිත්වා කම්පිත්වා තිට්ඨන්තී විය ගච්ඡති. **යාස්සු ඉත්ථිසහස්සානන්තිආදීසු අස්සූති** නිපාතො, යාති අත්ථො. ‘‘යා සා’’තිපි පාඨො. **සිවායාති** සිඞ්ගාලියා. **පුරෙති** පුබ්බෙ නගරෙ වසන්තී. **ඉන්දසගොත්තස්සාති** කොසියගොත්තස්ස. **වාරුණීවාති** දෙවතාපවිට්ඨා යක්ඛදාසී විය. **දුක්ඛෙනාති** පුත්තවියොගසොකදුක්ඛෙන. **ආගම්මි මං පුරන්ති** ඉමං මම පුත්තෙ ගතෙ පුත්තනිවෙසනං ආගන්ත්වා. **පියෙ පුත්තෙති** වෙස්සන්තරඤ්චෙව මද්දිඤ්ච සන්ධායාහ. **හතඡාපාති** හතපොතකා. **පබ්බාජෙසි වනං රට්ඨාති** යදි නං රට්ඨා පබ්බාජෙසීති.

දෙවියා පරිදෙවිතසද්දං සුත්වා සබ්බා සඤ්ජයස්ස සිවිකඤ්ඤා සමාගතා පක්කන්දිංසු. තාසං පක්කන්දිතසද්දං සුත්වා මහාසත්තස්සපි නිවෙසනෙ තථෙව පක්කන්දිංසු. ඉති ද්වීසු රාජකුලෙසු කෙචි සකභාවෙන සණ්ඨාතුං අසක්කොන්තා වාතවෙගෙන පමද්දිතා සාලා විය පතිත්වා පරිවත්තමානා පරිදෙවිංසු. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1779.‘‘තස්සා ලාලප්පිතං සුත්වා, සබ්බා අන්තෙපුරෙ බහූ;
බාහා පග්ගය්හ පක්කන්දුං, සිවිකඤ්ඤා සමාගතා.

1780.‘‘සාලාව සම්පමථිතා, මාලුතෙන පමද්දිතා;
සෙන්ති පුත්තා ච දාරා ච, වෙස්සන්තරනිවෙසනෙ.

1781. ‘‘ඔරොධා ච කුමාරා ච, වෙසියානා ච බ්‍රාහ්මණා;
බාහා පග්ගය්හ පක්කන්දුං, වෙස්සන්තරනිවෙසනෙ.

1782. ‘‘හත්ථාරොහා අනීකට්ඨා, රථිකා පත්තිකාරකා;
බාහා පග්ගය්හ පක්කන්දුං, වෙස්සන්තරනිවෙසනෙ.

1783. ‘‘තතො රත්‍යා විවසානෙ, සූරියස්සුග්ගමනං පති;
අථ වෙස්සන්තරො රාජා, දානං දාතුං උපාගමි.

1784. ‘‘වත්ථානි වත්ථකාමානං, සොණ්ඩානං දෙථ වාරුණිං;
භොජනං භොජනත්ථීනං, සම්මදෙව පවෙච්ඡථ.

1785. ‘‘මා ච කිඤ්චි වනිබ්බකෙ, හෙට්ඨයිත්ථ ඉධාගතෙ;
තප්පෙථ අන්නපානෙන, ගච්ඡන්තු පටිපූජිතා.

1786. ‘‘අථෙත්ථ වත්තතී සද්දො, තුමුලො භෙරවො මහා;
දානෙන තං නීහරන්ති, පුන දානං අදා තුවං.

1787. ‘‘තෙ සු මත්තා කිලන්තාව, සම්පතන්ති වනිබ්බකා;
නික්ඛමන්තෙ මහාරාජෙ, සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනෙ.

1788. ‘‘අච්ඡෙච්ඡුං වත භො රුක්ඛං, නානාඵලධරං දුමං;
යථා වෙස්සන්තරං රට්ඨා, පබ්බාජෙන්ති අදූසකං.

1789. ‘‘අච්ඡෙච්ඡුං වත භො රුක්ඛං, සබ්බකාමදදං දුමං;
යථා වෙස්සන්තරං රට්ඨා, පබ්බාජෙන්ති අදූසකං.

1790. ‘‘අච්ඡෙච්ඡුං වත භො රුක්ඛං, සබ්බකාමරසාහරං;
යථා වෙස්සන්තරං රට්ඨා, පබ්බාජෙන්ති අදූසකං.

1791. ‘‘යෙ වුඩ්ඪා යෙ ච දහරා, යෙ ච මජ්ඣිමපොරිසා;
බාහා පග්ගය්හ පක්කන්දුං, නික්ඛමන්තෙ මහාරාජෙ;
සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනෙ.

1792. ‘‘අතියක්ඛා වස්සවරා, ඉත්ථාගාරා ච රාජිනො;
බාහා පග්ගය්හ පක්කන්දුං, නික්ඛමන්තෙ මහාරාජෙ;
සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනෙ.

1793. ‘‘ථියොපි තත්ථ පක්කන්දුං, යා තම්හි නගරෙ අහු;
නික්ඛමන්තෙ මහාරාජෙ, සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනෙ.

1794. ‘‘යෙ බ්‍රාහ්මණා යෙ ච සමණා, අඤ්ඤෙ වාපි වනිබ්බකා;
බාහා පග්ගය්හ පක්කන්දුං, ‘අධම්මො කිර භො’ ඉති.

1795. ‘‘යථා වෙස්සන්තරො රාජා, යජමානො සකෙ පුරෙ;
සිවීනං වචනත්ථෙන, සම්හා රට්ඨා නිරජ්ජති.

1796. ‘‘සත්ත හත්ථිසතෙ දත්වා, සබ්බාලඞ්කාරභූසිතෙ;
සුවණ්ණකච්ඡෙ මාතඞ්ගෙ, හෙමකප්පනවාසසෙ;

1797. ‘‘ආරූළ්හෙ ගාමණීයෙහි, තොමරඞ්කුසපාණිභි;
එස වෙස්සන්තරො රාජා, සම්හා රට්ඨා නිරජ්ජති.

1798. ‘‘සත්ත අස්සසතෙ දත්වා, සබ්බාලඞ්කාරභූසිතෙ;
ආජානීයෙව ජාතියා, සින්ධවෙ සීඝවාහනෙ.

1799. ‘‘ආරූළ්හෙ ගාමණීයෙහි, ඉල්ලියාචාපධාරිභි;
එස වෙස්සන්තරො රාජා, සම්හා රට්ඨා නිරජ්ජති.

1800. ‘‘සත්ත රථසතෙ දත්වා, සන්නද්ධෙ උස්සිතද්ධජෙ;
දීපෙ අථොපි වෙයග්ඝෙ, සබ්බාලඞ්කාරභූසිතෙ.

1801. ‘‘ආරූළ්හෙ ගාමණීයෙහි, චාපහත්ථෙහි වම්මිභි;
එස වෙස්සන්තරො රාජා, සම්හා රට්ඨා නිරජ්ජති.

1802. ‘‘සත්ත ඉත්ථිසතෙ දත්වා, එකමෙකා රථෙ ඨිතා;
සන්නද්ධා නික්ඛරජ්ජූහි, සුවණ්ණෙහි අලඞ්කතා.

1803. ‘‘පීතාලඞ්කාරා පීතවසනා, පීතාභරණභූසිතා;

ආළාරපම්හා හසුලා, සුසඤ්ඤා තනුමජ්ඣිමා;
එස වෙස්සන්තරා රාජා, සම්හා රට්ඨා නිරජ්ජති.

1804. ‘‘සත්ත ධෙනුසතෙ දත්වා, සබ්බා කංසුපධාරණා;
එස වෙස්සන්තරො රාජා, සම්හා රට්ඨා නිරජ්ජති.

1805. ‘‘සත්ත දාසිසතෙ දත්වා, සත්ත දාසසතානි ච;
එස වෙස්සන්තරො රාජා, සම්හා රට්ඨා නිරජ්ජති.

1806. ‘‘හත්ථී අස්සරථෙ දත්වා, නාරියො ච අලඞ්කතා;
එස වෙස්සන්තරො රාජා, සම්හා රට්ඨා නිරජ්ජති.

1807. ‘‘තදාසි යං භිංසනකං, තදාසි ලොමහංසනං;
මහාදානෙ පදින්නම්හි, මෙදනී සම්පකම්පථ.

1808. ‘‘තදාසි යං භිංසනකං, තදාසි ලොමහංසනං;
යං පඤ්ජලිකතො රාජා, සම්හා රට්ඨා නිරජ්ජතී’’ති.

තත්ථ **සිවිකඤ්ඤාති** භික්ඛවෙ, ඵුස්සතියා පරිදෙවිතසද්දං සුත්වා සබ්බාපි සඤ්ජයස්ස සිවිරඤ්ඤො ඉත්ථියො සමාගතා හුත්වා පක්කන්දිංසු පරිදෙවිංසු. **වෙස්සන්තරනිවෙසනෙති** තත්ථ ඉත්ථීනං පක්කන්දිතසද්දං සුත්වා වෙස්සන්තරස්සපි නිවෙසනෙ තථෙව පක්කන්දිත්වා ද්වීසු රාජකුලෙසු කෙචි සකභාවෙන සණ්ඨාතුං අසක්කොන්තා වාතවෙගෙන සම්පමථිතා සාලා විය පතිත්වා පරිවත්තන්තා පරිදෙවිංසු. **තතො රත්‍යා විවසානෙති** භික්ඛවෙ, තතො තස්සා රත්තියා අච්චයෙන සූරියෙ උග්ගතෙ දානවෙය්‍යාවටිකා ‘‘දානං පටියාදිත’’න්ති රඤ්ඤො ආරොචයිංසු. අථ වෙස්සන්තරො රාජා පාතොව න්හත්වා සබ්බාලඞ්කාරප්පටිමණ්ඩිතො සාදුරසභොජනං භුඤ්ජිත්වා මහාජනපරිවුතො සත්තසතකං මහාදානං දාතුං දානග්ගං උපාගමි.

දෙථාති තත්ථ ගන්ත්වා සට්ඨිසහස්සඅමච්චෙ ආණාපෙන්තො එවමාහ. **වාරුණින්ති** ‘‘මජ්ජදානං නාම නිප්ඵල’’න්ති ජානාති, එවං සන්තෙපි ‘‘සුරාසොණ්ඩා දානග්ගං පත්වා ‘වෙස්සන්තරස්ස දානග්ගෙ සුරං න ලභිම්හා’ති වත්තුං මා ලභන්තූ’’ති දාපෙසි. **වනිබ්බකෙති** වනිබ්බකජනෙසු කඤ්චි එකම්පි මා විහෙඨයිත්ථ. **පටිපූජිතාති** මයා පූජිතා හුත්වා යථා මං ථොමයමානා ගච්ඡන්ති , තථා තුම්හෙ කරොථාති වදති.

ඉති සො සුවණ්ණාලඞ්කාරානං සුවණ්ණධජානං හෙමජාලප්පටිච්ඡන්නානං හත්ථීනං සත්තසතානි ච, තථාරූපානඤ්ඤෙව අස්සානං සත්තසතානි ච, සීහචම්මාදීහි පරික්ඛිත්තානං නානාරතනවිචිත්‍රානං සුවණ්ණධජානං රථානං සත්තසතානි, සබ්බාලඞ්කාරප්පටිමණ්ඩිතානං උත්තමරූපධරානං ඛත්තියකඤ්ඤාදීනං ඉත්ථීනං සත්තසතානි, සුවිනීතානං සුසික්ඛිතානං දාසානං සත්තසතානි, තථා දාසීනං සත්තසතානි, වරඋසභජෙට්ඨකානං කුණ්ඩොපදොහිනීනං ධෙනූනං සත්තසතානි, අපරිමාණානි පානභොජනානීති සත්තසතකං මහාදානං අදාසි. තස්මිං එවං දානං දදමානෙ ජෙතුත්තරනගරවාසිනො ඛත්තියබ්‍රාහ්මණවෙස්සසුද්දාදයො ‘‘සාමි, වෙස්සන්තර සිවිරට්ඨවාසිනො තං ‘දානං දෙතී’ති පබ්බාජෙන්ති, ත්වං පුන දානමෙව දෙසී’’ති පරිදෙවිංසු. තෙන වුත්තං –

1809. ‘‘අථෙත්ථ වත්තතී සද්දො, තුමුලො භෙරවො මහා;
දානෙන තං නීහරන්ති, පුන දානං අදා තුව’’න්ති.

දානපටිග්ගාහකා පන දානං ගහෙත්වා ‘‘ඉදානි කිර වෙස්සන්තරො රාජා අම්හෙ අනාථෙ කත්වා අරඤ්ඤං පවිසිස්සති, ඉතො පට්ඨාය කස්ස සන්තිකං ගමිස්සාමා’’ති ඡින්නපාදා විය පතන්තා ආවත්තන්තා පරිවත්තන්තා මහාසද්දෙන පරිදෙවිංසු. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1810. ‘‘තෙ සු මත්තා කිලන්තාව, සම්පතන්ති වනිබ්බකා;
නික්ඛමන්තෙ මහාරාජෙ, සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනෙ’’ති.

තත්ථ **තෙ සු මත්තාති සු**-කාරො නිපාතමත්තො, තෙ වනිබ්බකාති අත්ථො. **මත්තා කිලන්තාවාති** මත්තා විය කිලන්තා විය ච හුත්වා. **සම්පතන්තීති** පරිවත්තිත්වා භූමියං පතන්ති. **අච්ඡෙච්ඡුං වතාති** ඡින්දිංසු, **වතාති** නිපාතමත්තං. **යථාති** යෙන කාරණෙන. **අතියක්ඛාති** භූතවිජ්ජා ඉක්ඛණිකාපි. **වස්සවරාති** උද්ධටබීජා ඔරොධපාලකා. **වචනත්ථෙනාති** වචනකාරණෙන. **සම්හා රට්ඨා නිරජ්ජතීති** අත්තනො රට්ඨා නිග්ගච්ඡති. **ගාමණීයෙහීති** හත්ථාචරියෙහි. **ආජානීයෙචාති** ජාතිසම්පන්නෙ . **ගාමණීයෙහීති** අස්සාචරියෙහි. **ඉල්ලියාචාපධාරිභීති** ඉල්ලියඤ්ච චාපඤ්ච ධාරෙන්තෙහි. **දීපෙ අථොපි වෙයග්ඝෙති** දීපිචම්මබ්‍යග්ඝචම්මපරික්ඛිත්තෙ. **එකමෙකා රථෙ යීතාති** සො කිර එකමෙකං ඉත්ථිරතනං රථෙ ඨපෙත්වා අට්ඨඅට්ඨවණ්ණදාසීහි පරිවුතං කත්වා අදාසි.

නික්ඛරජ්ජූහීති සුවණ්ණසුත්තමයෙහි පාමඞ්ගෙහි. **ආළාරපම්හාති** විසාලක්ඛිගණ්ඩා. **හසුලාති** ම්හිතපුබ්බඞ්ගමකථා. **සුසඤ්ඤාති** සුස්සොණියො. **තනුමජ්ඣිමාති** කරතලම්ව තනුමජ්ඣිමභාගා. තදා පන දෙවතායො ජම්බුදීපතලෙ රාජූනං ‘‘වෙස්සන්තරො රාජා මහාදානං දෙතී’’ති ආරොචයිංසු, තස්මා තෙ ඛත්තියා

දෙවතානුභාවෙනාගන්ත්වා තා ගණ්හිත්වා පක්කමිංසු. **කංසුපධාරණාති** ඉධ **කංසන්ති** රජතස්ස නාමං, රජතමයෙන ඛීරපටිච්ඡනභාජනෙන සද්ධිඤ්ඤෙව අදාසීති අත්ථො. **පදින්නම්හීති** දීයමානෙ. **සම්පකම්පථාති** දානතෙජෙන කම්පිත්ථ. **යං පඤ්ජලිකතොති** යං සො වෙස්සන්තරො රාජා මහාදානං දත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අත්තනො දානං නමස්සමානො ''සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස මෙ ඉදං පච්චයො හොතූ''ති පඤ්ජලිකතො අහොසි, තදාපි භීසනකමෙව අහොසි, තස්මිං ඛණෙ පථවී කම්පිත්ථාති අත්ථො. **නිරජ්ජතීති** එවං කත්වා නිග්ගච්ඡතියෙව, න කොචි නං නිවාරෙතීති අත්ථො.

අපිච ඛො තස්ස දානං දදන්තස්සෙව සායං අහොසි. සො අත්තනො නිවෙසනමෙව ගන්ත්වා ''මාතාපිතරො වන්දිත්වා ස්වෙ ගමිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා අලඞ්කතරථෙන මාතාපිතූනං වසනට්ඨානං ගතො. මද්දීදෙවීපි ''අහං සාමිනා සද්ධිං ගන්ත්වා මාතාපිතරො අනුජානාපෙස්සාමී''ති තෙනෙව සද්ධිං ගතා. මහාසත්තො පිතරං වන්දිත්වා අත්තනො ගමනභාවං කථෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1811. ''ආමන්තයිත්ථ රාජානං, සඤ්ජයං ධම්මිනං වරං;
අවරුද්ධසි මං දෙව, වඞ්කං ගච්ඡාමි පබ්බතං.

1812. ''යෙ හි කෙචි මහාරාජ, භූතා යෙ ච භවිස්සරෙ;
අතිත්තායෙව කාමෙහි, ගච්ඡන්ති යමසාධනං.

1813. ''ස්වාහං සකෙ අභිස්සසිං, යජමානො සකෙ පුරෙ;
සිවීනං වචනත්ථෙන, සම්හා රට්ඨා නිරජ්ජහං.

1814. ''අඝං තං පටිසෙවිස්සං, වනෙ වාළමිගාකිණ්ණෙ;
ඛග්ගදීපිනිසෙවිතෙ, අහං පුඤ්ඤානි කරොමි;
තුම්හෙ පඞ්කම්හි සීදථා''ති.

තත්ථ **ධම්මිනං වරන්ති** ධම්මිකරාජූනං අන්තරෙ උත්තමං. **අවරුද්ධසීති** රට්ඨා නීහරසි. **භූතාති** අතීතා. **භවිස්සරෙති** යෙ ච අනාගතෙ භවිස්සන්ති , පච්චුප්පන්නෙ ච නිබ්බත්තා. **යමසාධනන්ති** යමරඤ්ඤො ආණාපවත්තිට්ඨානං. **ස්වාහං සකෙ අභිස්සසින්ති** සො අහං අත්තනො නගරවාසිනොයෙව පීළෙසිං. කිං කරොන්තො? **යජමානො සකෙ පුරෙති**. පාළියං පන ''සො අහ''න්ති ලිඛිතං. **නිරජ්ජහන්ති** නික්ඛන්තො අහං. **අඝං තන්ති** යං අරඤ්ඤෙ වසන්තෙන පටිසෙවිතබ්බං දුක්ඛං, තං පටිසෙවිස්සාමි. **පඞ්කම්හීති** තුම්හෙ පන කාමපඞ්කම්හි සීදථාති වදති.

ඉති මහාසත්තො ඉමාහි චතූහි ගාථාහි පිතරා සද්ධිං කථෙත්වා මාතු සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා පබ්බජ්ජං අනුජානාපෙන්තො එවමාහ –

1815. ''අනුජානාහි මං අම්ම, පබ්බජ්ජා මම රුච්චති;
ස්වාහං සකෙ අභිස්සසිං, යජමානො සකෙ පුරෙ;
සිවීනං වචනත්ථෙන, සම්හා රට්ඨා නිරජ්ජහං.

1816. ''අඝං තං පටිසෙවිස්සං, වනෙ වාළමිගාකිණ්ණෙ;
ඛග්ගදීපිනිසෙවිතෙ, අහං පුඤ්ඤානි කරොමි;
තුම්හෙ පඞ්කම්හි සීදථා''ති.

තං සුත්වා ඵුස්සතී ආහ –

1817. ''අනුජානාමි තං පුත්ත, පබ්බජ්ජා තෙ සමිජ්ඣතු;
අයඤ්ච මද්දී කල්‍යාණී, සුසඤ්ඤා තනුමජ්ඣිමා;
අච්ඡතං සහ පුත්තෙහි, කිං අරඤ්ඤෙ කරිස්සතී''ති.

තත්ථ **සමිජ්ඣතූති** ඣානෙන සමිද්ධා හොතු. **අච්ඡතන්ති** අච්ඡතු, ඉධෙව හොතූති වදති.

වෙස්සන්තරො ආහ –

1818. ''නාහං අකාමා දාසිම්පි, අරඤ්ඤං නෙතුමුස්සහෙ;
සචෙ ඉච්ඡති අන්වෙතු, සචෙ නිච්ඡති අච්ඡතූ''ති.

තත්ථ **අකාමාති** අම්ම, කිං නාමෙතං කථෙථ, අහං අනිච්ඡාය දාසිම්පි නෙතුං න උස්සහාමීති.

තතො පුත්තස්ස කථං සුත්වා රාජා සුණ්හං යාචිතුං පටිපජ්ජි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1819. ''තතො සුණ්හං මහාරාජා, යාචිතුං පටිපජ්ජථ;
මා චන්දනසමාචාරෙ, රජොජල්ලං අධාරයි.

1820. ‘‘මා කාසියානි ධාරෙත්වා, කුසචීරං අධාරයි;
දුක්ඛො වාසො අරඤ්ඤස්මිං, මා හි ත්වං ලක්ඛණෙ ගමී’’ති.

තත්ථ **පටිපජ්ජථාති** භික්ඛවෙ, පුත්තස්ස කථං සුත්වා රාජා සුණ්හං යාචිතුං පටිපජ්ජි. **චන්දනසමාචාරෙති** ලොහිතචන්දනෙන පරිකිණ්ණසරීරෙ. **මා හි ත්වං ලක්ඛණෙ ගමීති** සුභලක්ඛණෙන සමන්නාගතෙ මා ත්වං අරඤ්ඤං ගමීති.

1821. ‘‘තමබ්‍රවි රාජපුත්තී, මද්දී සබ්බඞ්ගසොභනා;
නාහං තං සුඛමිච්ඡෙය්‍යං, යං මෙ වෙස්සන්තරං විනා’’ති.

තත්ථ **තමබ්‍රවීති** තං සසුරං අබ්‍රවි.

1822. ‘‘තමබ්‍රවි මහාරාජා, සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනො;
ඉඞ්ඝ මද්දි නිසාමෙහි, වනෙ යෙ හොන්ති දුස්සහා.

1823. ‘‘බහූ කීටා පටඞ්ගා ච, මකසා මධුමක්ඛිකා;
තෙපි තං තත්ථ හිංසෙය්‍යුං, තං තෙ දුක්ඛතරං සියා.

1824. ‘‘අපරෙ පස්ස සන්තාපෙ, නදීනුපනිසෙවිතෙ;
සප්පා අජගරා නාම, අවිසා තෙ මහබ්බලා.

1825. ‘‘තෙ මනුස්සං මිගං වාපි, අපි මාසන්නමාගතං;
පරික්ඛිපිත්වා භොගෙහි, වසමානෙන්ති අත්තනො.

1826. ‘‘අඤ්ඤෙපි කණ්හජටිනො, අච්ඡා නාම අඝම්මිගා;
න තෙහි පුරිසො දිට්ඨො, රුක්ඛමාරුය්හ මුච්චති.

1827. ‘‘සඞ්ඝට්ටයන්තා සිඞ්ගානි, තික්ඛග්ගාතිප්පහාරිනො;
මහිංසා විචරන්තෙත්ථ, නදිං සොතුම්බරං පති.

1828. ‘‘දිස්වා මිගානං යූථානං, ගවං සඤ්චරතං වනෙ;
ධෙනුව වච්ඡගිද්ධාව, කථං මද්දි කරිස්සසි.

1829. ‘‘දිස්වා සම්පතිතෙ ඝොරෙ, දුමග්ගෙසු ප්ලවඞ්ගමෙ;
අඛෙත්තඤ්ඤාය තෙ මද්දි, භවිස්සතෙ මහබ්භයං.

1830. ‘‘යා ත්වං සිවාය සුත්වාන, මුහුං උත්තසයී පුරෙ;
සා ත්වං වඞ්කමනුප්පත්තා, කථං මද්දි කරිස්සසි.

1831. ‘‘ඨිතෙ මජ්ඣන්හිකෙ කාලෙ, සන්නිසින්නෙසු පක්ඛිසු;
සණතෙව බ්‍රහාරඤ්ඤං, තත්ථ කිං ගන්තුමිච්ඡසී’’ති.

තත්ථ **තමබ්‍රවීති** තං සුණ්හං අබ්‍රවි. **අපරෙ පස්ස සන්තාපෙති** අඤ්ඤෙපි සන්තාපෙ භයජනකෙ පෙක්ඛ. **නදීනුපනිසෙවිතෙති** නදීනං උපනිසෙවිතෙ ආසන්නට්ඨානෙ, නදීකූලෙ වසන්තෙති අත්ථො. **අවිසාති** නිබ්බිසා. **අපි මාසන්නන්ති** ආසන්නං අත්තනො සරීරසම්ඵස්සං ආගතන්ති අත්ථො. **අඝම්මිගාති** අඝකරා මිගා, දුක්ඛාවහා මිගාති අත්ථො. **නදිං සොතුම්බරං පතීති** සොතුම්බරාය නාම නදියා තීරෙ. **යූථානන්ති** යූථානි, අයමෙව වා පාඨො. **ධෙනුව වච්ඡගිද්ධාවාති** තව දාරකෙ අපස්සන්තී වච්ඡගිද්ධා ධෙනු විය කථං කරිස්සසි. ච-කාරො පනෙත්ථ නිපාතමත්තොව. **සම්පතිතෙති** සම්පතන්තෙ. **ඝොරෙති** භීසනකෙ විරූපෙ. **ප්ලවඞ්ගමෙති** මක්කටෙ. **අඛෙත්තඤ්ඤායාති** අරඤ්ඤභූමිඅකුසලතාය. **භවිස්සතෙති** භවිස්සති. **සිවාය සුත්වානාති** සිඞ්ගාලියා සද්දං සුත්වා. **මුහුන්ති** පුනප්පුනං. **උත්තසයීති** උත්තසසි. **සණතෙවාති** නදති විය සණන්තං විය භවිස්සති.

1832. ‘‘තමබ්‍රවි රාජපුත්තී, මද්දී සබ්බඞ්ගසොභනා;
යානි එතානි අක්ඛාසි, වනෙ පටිභයානි මෙ;
සබ්බානි අභිසම්භොස්සං, ගච්ඡඤ්ඤෙව රථෙසභ.

1833. ‘‘කාසං කුසං පොටකිලං, උසිරං මුඤ්චපබ්බජං;
උරසා පනුදහිස්සාමි, නස්ස හෙස්සාමි දුන්නයා.

1834. ‘‘බහූහි වත චරියාහි, කුමාරී වින්දතෙ පතිං;
උදරස්සුපරොධෙන, ගොහනුවෙඨනෙන ච.

1835. ‘‘අග්ගිස්ස පාරිචරියාය, උදකුම්මුජ්ජනෙන ච;
වෙධබ්‍යං කටුකං ලොකෙ, ගච්ඡඤ්ඤෙව රථෙසභ.

1836. ‘‘අපිස්සා හොති අප්පත්තො, උච්ඡිට්ඨමපි භුඤ්ජිතුං;

යො නං හත්ථෙ ගහෙත්වාන, අකාමං පරිකඩ්ඪති;
වෙධබ්‍යං කටුකං ලොකෙ, ගච්ඡඤ්ඤෙව රථෙසභ.

1837. ‘‘කෙසග්ගහණමුක්ඛෙපා, භූම්‍යා ච පරිසුම්භනා;
දත්වා ච නො පක්කමති, බහුං දුක්ඛං අනප්පකං;
වෙධබ්‍යං කටුකං ලොකෙ, ගච්ඡඤ්ඤෙව රථෙසභ.

1838. ‘‘සුක්කච්ඡවී වෙධවෙරා, දත්වා සුභගමානිනො;
අකාමං පරිකඩ්ඪන්ති, උලූකඤ්ඤෙව වායසා;
වෙධබ්‍යං කටුකං ලොකෙ, ගච්ඡඤ්ඤෙව රථෙසභ.

1839. ‘‘අපි ඤාතිකුලෙ ඵීතෙ, කංසපජ්ජොතනෙ වසං;
නෙවාතිවාක්‍යං න ලභෙ, භාතූහි සඛීනීහිපි;
වෙධබ්‍යං කටුකං ලොකෙ, ගච්ඡඤ්ඤෙව රථෙසභ.

1840. ‘‘නග්ගා නදී අනූදකා, නග්ගං රට්ඨං අරාජකං;
ඉත්ථීපි විධවා නග්ගා, යස්සාපි දස භාතරො;
වෙධබ්‍යං කටුකං ලොකෙ, ගච්ඡඤ්ඤෙව රථෙසභ.

1841. ‘‘ධජො රථස්ස පඤ්ඤාණං, ධූමො පඤ්ඤාණමග්ගිනො;
රාජා රට්ඨස්ස පඤ්ඤාණං, භත්තා පඤ්ඤාණමිත්ථියා;
වෙධබ්‍යං කටුකං ලොකෙ, ගච්ඡඤ්ඤෙව රථෙසභ.

1842. ‘‘යා දලිද්දී දලිද්දස්ස, අඩ්ඪා අඩ්ඪස්ස කිත්තිමා;
තං වෙ දෙවා පසංසන්ති, දුක්කරඤ්හි කරොති සා.

1843. ‘‘සාමිකං අනුබන්ධිස්සං, සදා කාසායවාසිනී;
පථබ්‍යාපි අභිජ්ජන්ත්‍යා, වෙධබ්‍යං කටුකිත්ථියා.

1844. ‘‘අපි සාගරපරියන්තං, බහුවිත්තධරං මහිං;
නානාරතනපරිපූරං, නිච්ඡෙ වෙස්සන්තරං විනා.

1845. ‘‘කථං නු තාසං හදයං, සුඛරා වත ඉත්ථියො;
යා සාමිකෙ දුක්ඛිතම්හි, සුඛමිච්ඡන්ති අත්තනො.

1846. ‘‘නික්ඛමන්තෙ මහාරාජෙ, සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනෙ;
තමහං අනුබන්ධිස්සං, සබ්බකාමදදො හි මෙ’’ති.

තත්ථ **තමබ්‍රවීති** භික්ඛවෙ, මද්දී රඤ්ඤො වචනං සුත්වා තං රාජානං අබ්‍රවි. **අභිසම්භොස්සන්ති** සහිස්සාමි අධිවාසෙස්සාමි. **පොටකිලන්ති** පොටකිලතිණං. **පනුදහිස්සාමීති** ද්වෙධා කත්වා වෙස්සන්තරස්ස පුරතො ගමිස්සාමි. **උදරස්සුපරොධෙනාති** උපවාසෙන ඛුදාධිවාසෙන. **ගොහනුවෙඨනෙන චාති** විසාලකටියො ඔනතපස්සා ච ඉත්ථියො සාමිකං ලභන්තීති කත්වා ගොහනුනා කටිඵලකං කොට්ටාපෙත්වා වෙඨනෙන ච පස්සානි ඔනාමෙත්වා කුමාරිකා පතිං ලභති. **කටුකන්ති** අසාතං. **ගච්ඡඤ්ඤෙවාති** ගමිස්සාමියෙව.

අපිස්සා හොති අප්පත්තොති තස්සා විධවාය උච්ඡිට්ඨකම්පි භුඤ්ජිතුං අනනුච්ඡවිකොව. **යො නන්ති** යො නීචජච්චො තං විධවං අනිච්ඡමානඤ්ඤෙව හත්ථෙ ගහෙත්වා කඩ්ඪති. **කෙසග්ගහණමුක්ඛෙපා, භූම්‍යා ච පරිසුම්භනාති** අසාමිකං ඉත්ථිං හත්ථපාදෙහි කෙසග්ගහණං, උක්ඛෙපා, භූමියං පාතනන්ති එතානි අවමඤ්ඤනානි කත්වා අතික්කමන්ති. **දත්වා චාති** අසාමිකාය ඉත්ථියා එවරූපං බහුං අනප්පකං දුක්ඛං පරපුරිසො දත්වා ච **නො පක්කමති** නිරාසඞ්කො ඔලොකෙන්තොව තිට්ඨති.

සුක්කච්ඡවීති න්හානීයචුණ්ණෙන උට්ඨාපිතච්ඡවිවණ්ණා. **වෙධවෙරාති** විධවිත්ථිකාමා පුරිසා. **දත්වාති** කිඤ්චිදෙව අප්පමත්තකං ධනං දත්වා. **සුභගමානිනොති** මයං සුභගාති මඤ්ඤමානා. **අකාමන්ති** තං විධවං අසාමිකං අකාමං. **උලූකඤ්ඤෙව වායසාති** කාකා විය උලූකං පරිකඩ්ඪන්ති. **කංසපජ්ජොතනෙති** සුවණ්ණභාජනාභාය පජ්ජොතන්තෙ. **වසන්ති** එවරූපෙපි ඤාතිකුලෙ වසමානා. **නෙවාතිවාක්‍යං න ලභෙති** ‘‘අයං ඉත්ථී නිස්සාමිකා, යාවජීවං අම්හාකඤ්ඤෙව භාරො ජාතො’’තිආදීනි වචනානි වදන්තෙහි භාතූහිපි සඛීනීහිපි අතිවාක්‍යං ගරහවචනං නෙව න ලභති. **පඤ්ඤාණන්ති** පාකටභාවකාරණං.

යා දලිද්දී දලිද්දස්සාති දෙව, කිත්තිසම්පන්නා යා ඉත්ථී අත්තනො සාමිකස්ස දලිද්දස්ස දුක්ඛප්පත්තකාලෙ සයම්පි දලිද්දී සමානා දුක්ඛාව හොති, තස්ස අඩ්ඪකාලෙ තෙනෙව සද්ධිං අඩ්ඪා සුඛප්පත්තා හොති, තං වෙ දෙවා පසංසන්ති. අභිජ්ජන්ත්‍යාති අභිජ්ජන්තියා. සචෙපි හි ඉත්ථියා සකලපථවී න භිජ්ජති, තාය සකලාය පථවියා සාව ඉස්සරා හොති, තථාපි වෙධබ්‍යං කටුකමෙවාති අත්ථො. සුඛරා වත ඉත්ථියොති සුට්ඨු ඛරා වත ඉත්ථියො.

1847. ‘‘තමබ්‍රවි මහාරාජා, මද්දිං සබ්බඞ්ගසොභනං;
ඉමෙ තෙ දහරා පුත්තා, ජාලී කණ්හාජිනා චුභො;
නික්ඛිප්ප ලක්ඛණෙ ගච්ඡ, මයං තෙ පොසයාමසෙ’’ති.

තත්ථ **ජාලී කණ්හාජිනා චුභොති** ජාලී ච කණ්හාජිනා චාති උභො. **නික්ඛිප්පාති** ඉමෙ නික්ඛිපිත්වා ගච්ඡාහීති.

1848. ‘‘තමබ්‍රවි රාජපුත්තී, මද්දී සබ්බඞ්ගසොභනා;
පියා මෙ පුත්තකා දෙව, ජාලී කණ්හාජිනා චුභො;
ත්‍යම්හං තත්ථ රමෙස්සන්ති, අරඤ්ඤෙ ජීවසොකින’’න්ති.

තත්ථ **ත්‍යම්හන්ති** තෙ දාරකා අම්හාකං තත්ථ අරඤ්ඤෙ. **ජීවසොකිනන්ති** අවිගතසොකානං හදයං රමයිස්සන්තීති අත්ථො.

1849. ‘‘තමබ්‍රවි මහාරාජා, සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනො;
සාලීනං ඔදනං භුත්වා, සුචිං මංසූපසෙචනං;
රුක්ඛඵලානි භුඤ්ජන්තා, කථං කාහන්ති දාරකා.

1850. ‘‘භුත්වා සතපලෙ කංසෙ, සොවණ්ණෙ සතරාජිකෙ;
රුක්ඛපත්තෙසු භුඤ්ජන්තා, කථං කාහන්ති දාරකා.

1851. ‘‘කාසියානි ච ධාරෙත්වා, ඛොමකොටුම්බරානි ච;
කුසචීරානි ධාරෙන්තා, කථං කාහන්ති දාරකා.

1852. ‘‘වය්හාහි පරියායිත්වා, සිවිකාය රථෙන ච;
පත්තිකා පරිධාවන්තා, කථං කාහන්ති දාරකා.

1853. ‘‘කූටාගාරෙ සයිත්වාන, නිවාතෙ ඵුසිතග්ගළෙ;
සයන්තා රුක්ඛමූලස්මිං, කථං කාහන්ති දාරකා.

1854. ‘‘පල්ලඞ්කෙසු සයිත්වාන, ගොනකෙ චිත්තසන්ථතෙ;
සයන්තා තිණසන්ථාරෙ, කථං කාහන්ති දාරකා.

1855. ‘‘ගන්ධකෙන විලිම්පිත්වා, අගරුචන්දනෙන ච;
රජොජල්ලානි ධාරෙන්තා, කථං කාහන්ති දාරකා.

1856. ‘‘චාමරමොරහත්ථෙහි, බීජිතඞ්ගා සුඛෙධිතා;
ඵුට්ඨා ඩංසෙහි මකසෙහි, කථං කාහන්ති දාරකා’’ති.

තත්ථ **පලසතෙ කංසෙති** පලසතෙන කතාය කඤ්චනපාතියා. **ගොනකෙ චිත්තසන්ථතෙති** මහාපිට්ඨියං කාළකොජවෙ චෙව විචිත්තකෙ සන්ථරෙ ච. **චාමරමොරහත්ථෙහීති** චාමරෙහි චෙව මොරහත්ථෙහි ච බීජිතඞ්ගා.

එවං තෙසං සල්ලපන්තානඤ්ඤෙව රත්ති විභායි, සූරියො උග්ගඤ්ඡි. මහාසත්තස්ස චතුසින්ධවයුත්තං අලඞ්කතරථං ආනෙත්වා රාජද්වාරෙ ඨපයිංසු. මද්දීපි සස්සුසසුරෙ වන්දිත්වා සෙසිත්ථියො අපලොකෙත්වා ද්වෙ පුත්තෙ ආදාය වෙස්සන්තරතො පඨමතරං ගන්ත්වා රථෙ අට්ඨාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1857. ‘‘තමබ්‍රවි රාජපුත්තී, මද්දී සබ්බඞ්ගසොභනා;
මා දෙව පරිදෙවෙසි, මා ච ත්වං විමනො අහු;
යථා මයං භවිස්සාම, තථා හෙස්සන්ති දාරකා.

1858. ‘‘ඉදං වත්වාන පක්කාමි, මද්දී සබ්බඞ්ගසොභනා;
සිවිමග්ගෙන අන්වෙසි, පුත්තෙ ආදාය ලක්ඛණා’’ති.

තත්ථ **සිවිමග්ගෙනාති** සිවිරඤ්ඤො ගන්තබ්බමග්ගෙන. **අන්වෙසීති** තං අගමාසි, පාසාදා ඔතරිත්වා රථං අභිරුහීති අත්ථො.

1859. ‘‘තතො වෙස්සන්තරො රාජා, දානං දත්වාන ඛත්තියො;
පිතු මාතු ච වන්දිත්වා, කත්වා ච නං පදක්ඛිණං.

1860. ‘‘චතුවාහිං රථං යුත්තං, සීඝමාරුය්හ සන්දනං;
ආදාය පුත්තදාරඤ්ච, වඞ්කං පායාසි පබ්බත’’න්ති.

තත්ථ **තතොති** භික්ඛවෙ, තස්සා මද්දියා රථං අභිරුහිත්වා ඨිතකාලෙ. **දත්වාති** හියොා දානං දත්වා. **කත්වා ච නං පදක්ඛිණන්ති** පදක්ඛිණඤ්ච කත්වා. **නන්ති** නිපාතමත්තං.

1861. ‘‘තතො වෙස්සන්තරො රාජා, යෙනාසි බහුකො ජනො;
ආමන්ත ඛො තං ගච්ඡාම, අරොගා හොන්තු ඤාතයො’’ති.

තස්සත්ථො – භික්ඛවෙ, තතො වෙස්සන්තරො රාජා යත්ථ ‘‘වෙස්සන්තරං රාජානං පස්සිස්සාමා’’ති බහුකො ජනො ඨිතො ආසි, තත්ථ රථං පෙසෙත්වා මහාජනං ආපුච්ඡන්තො ‘‘ආමන්ත ඛො තං ගච්ඡාම, අරොගා හොන්තු ඤාතයො’’ති ආහ. තත්ථ **තන්ති** නිපාතමත්තං. භික්ඛවෙ, තතො වෙස්සන්තරො රාජා ඤාතකෙ ආහ – ‘‘තුම්හෙ ආමන්තෙත්වා මයං ගච්ඡාම, තුම්හෙ සුඛිතා හොථ නිද්දුක්ඛා’’ති.

එවං මහාසත්තො මහාජනං ආමන්තෙත්වා ‘‘අප්පමත්තා හොථ, දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරොථා’’ති තෙසං ඔවදිත්වා පක්කාමි. ගච්ඡන්තෙ පන බොධිසත්තෙ මාතා ‘‘පුත්තො මෙ දානචිත්තකො දානං දෙතූ’’ති ආභරණෙහි සද්ධිං සත්තරතනපූරානි සකටානි උභොසු පස්සෙසු පෙසෙසි. සොපි අත්තනො කායාරුළ්හමෙව ආභරණභණ්ඩං ඔමුඤ්චිත්වා සම්පත්තයාචකානං අට්ඨාරස වාරෙ දත්වා අවසෙසං සබ්බං අදාසි. සො නගරා නික්ඛමිත්වා ච නිවත්තිත්වා ඔලොකෙතුකාමො අහොසි. අථස්ස මනං පටිච්ච රථප්පමාණට්ඨානෙ මහාපථවී භිජ්ජිත්වා කුලාලචක්කං විය පරිවත්තිත්වා රථං නගරාභිමුඛං අකාසි. සො මාතාපිතූනං වසනට්ඨානං ඔලොකෙසි. තෙන කාරණෙන පථවීකම්පො අහොසි. තෙන වුත්තං –

‘‘නික්ඛමිත්වාන නගරා, නිවත්තිත්වා විලොකිතෙ;
තදාපි පථවී කම්පි, සිනෙරුවනවටංසකා’’ති. (චරියා. 1.93);

සයං පන ඔලොකෙත්වා මද්දිම්පි ඔලොකාපෙතුං ගාථමාහ –

1862. ‘‘ඉඞ්ඝ මද්දි නිසාමෙහි, රම්මරූපංව දිස්සති;
ආවාසං සිවිසෙට්ඨස්ස, පෙත්තිකං භවනං මමා’’ති.

තත්ථ **නිසාමෙහීති** ඔලොකෙහි.

අථ මහාසත්තො සහජාතෙ සට්ඨිසහස්සඅමච්චෙ ච සෙසජනඤ්ච නිවත්තාපෙත්වා රථං පාජෙන්තො මද්දිං ආහ – ‘‘භද්දෙ, සචෙ පච්ඡතො යාචකා ආගච්ඡන්ති, උපධාරෙය්‍යාසී’’ති. සාපි ඔලොකෙන්තී නිසීදි. අථස්ස සත්තසතකං මහාදානං සම්පාපුණිතුං අසක්කොන්තා චත්තාරො බ්‍රාහ්මණා නගරං ආගන්ත්වා ‘‘කුහිං වෙස්සන්තරො රාජා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘දානං දත්වා ගතො’’ති වුත්තෙ ‘‘කිඤ්චි ගහෙත්වා ගතො’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘රථෙන ගතො’’ති සුත්වා ‘‘අස්සෙ නං යාචිස්සාමා’’ති අනුබන්ධිංසු. අථ මද්දී තෙ ආගච්ඡන්තෙ දිස්වා ‘‘යාචකා ආගච්ඡන්ති, දෙවා’’ති ආරොචෙසි. මහාසත්තො රථං ඨපෙසි. තෙ ආගන්ත්වා අස්සෙ යාචිංසු. මහාසත්තො අස්සෙ අදාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1863. ‘‘තං බ්‍රාහ්මණා අන්වගමුං, තෙ නං අස්සෙ අයාචිසුං;
යාචිතො පටිපාදෙසි, චතුන්නං චතුරො හයෙ’’ති.

අස්සෙසු පන දින්නෙසු රථධුරං ආකාසෙයෙව අට්ඨාසි. අථ බ්‍රාහ්මණෙසු ගතමත්තෙසුයෙව චත්තාරො දෙවපුත්තා රොහිච්චමිගවණ්ණෙන ආගන්ත්වා රථධුරං සම්පටිච්ඡිත්වා අගමංසු. මහාසත්තො තෙසං දෙවපුත්තභාවං ඤත්වා ඉමං ගාථමාහ –

1864. ‘‘ඉඞ්ඝ මද්දි නිසාමෙහි, චිත්තරූපංව දිස්සති;
මිගරොහිච්චවණ්ණෙන, දක්ඛිණස්සා වහන්ති ම’’න්ති.

තත්ථ **දක්ඛිණස්සාති** සුසික්ඛිතා අස්සා විය මං වහන්ති.

අථ නං එවං ගච්ඡන්තං අපරො බ්‍රාහ්මණො ආගන්ත්වා රථං යාචි. මහාසත්තො පුත්තදාරං ඔතාරෙත්වා තස්ස රථං අදාසි. රථෙ පන දින්නෙ දෙවපුත්තා අන්තරධායිංසු. රථස්ස දින්නභාවං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1865. ‘‘අථෙත්ථ පඤ්චමො ආගා, සො තං රථමයාචථ;
තස්ස තං යාචිතොදාසි, න චස්සුපහතො මනො.

1866. ‘‘තතො වෙස්සන්තරො රාජා, ඔරොපෙත්වා සකං ජනං;
අස්සාසයි අස්සරථං, බ්‍රාහ්මණස්ස ධනෙසිනො’’ති.

තත්ථ **අථෙත්ථාති** අථ තස්මිං වනෙ. **න චස්සුපහතො මනොති** න චස්ස මනො ඔලීනො. **අස්සාසයීති** පරිතොසෙන්තො නිය්‍යාදෙසි.

තතො පට්ඨාය පන තෙ සබ්බෙපි පත්තිකාව අහෙසුං. අථ මහාසත්තො මද්දිං අවොච –

1867. ‘‘ත්වං මද්දි කණ්හං ගණ්හාහි, ලහු එසා කනිට්ඨිකා;
අහං ජාලිං ගහෙස්සාමි, ගරුකො භාතිකො හි සො’’ති.

එවඤ්ච පන වත්වා උභොපි ඛත්තියා ද්වෙ දාරකෙ අඞ්කෙනාදාය පක්කමිංසු. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1868. ‘‘රාජා කුමාරමාදාය, රාජපුත්තී ච දාරිකං;
සම්මොදමානා පක්කාමුං, අඤ්ඤමඤ්ඤං පියංවදා’’ති.

දානකණ්ඩවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

වනපවෙසනකණ්ඩවණ්ණනා

තෙ පටිපථං ආගච්ඡන්තෙ මනුස්සෙ දිස්වා ‘‘කුහිං වඞ්කපබ්බතො’’ති පුච්ඡන්ති. මනුස්සා ‘‘දූරෙ’’ති වදන්ති. තෙන වුත්තං –

1869. ‘‘යදි කෙචි මනුජා එන්ති, අනුමග්ගෙ පටිපථෙ;
මග්ගං තෙ පටිපුච්ඡාම, ‘කුහිං වඞ්කතපබ්බතො’.

1870. ‘‘තෙ තත්ථ අම්හෙ පස්සිත්වා, කලුනං පරිදෙවයුං;
දුක්ඛං තෙ පටිවෙදෙන්ති, දූරෙ වඞ්කතපබ්බතො’’ති.

මග්ගස්ස උභොසු පස්සෙසු විවිධඵලධාරිනො රුක්ඛෙ දිස්වා දාරකා කන්දන්ති. මහාසත්තස්සානුභාවෙන ඵලධාරිනො රුක්ඛා ඔනමිත්වා හත්ථසම්ඵස්සං ආගච්ඡන්ති. තතො සුපක්කඵලාඵලානි උච්චිනිත්වා තෙසං දෙති. තං දිස්වා මද්දී අච්ඡරියං පවෙදෙසි. තෙන වුත්තං –

1871. ‘‘යදි පස්සන්ති පවනෙ, දාරකා ඵලිනෙ දුමෙ;
තෙසං ඵලානං හෙතුම්හි, උපරොදන්ති දාරකා.

1872. ‘‘රොදන්තෙ දාරකෙ දිස්වා, උබ්බිද්ධා විපුලා දුමා;
සයමෙවොනමිත්වාන, උපගච්ඡන්ති දාරකෙ.

1873. ‘‘ඉදං අච්ඡෙරකං දිස්වා, අබ්භුතං ලොමහංසනං;
සාධුකාරං පවත්තෙසි, මද්දී සබ්බඞ්ගසොභනා.

1874. ‘‘අච්ඡෙරං වත ලොකස්මිං, අබ්භුතං ලොමහංසනං;
වෙස්සන්තරස්ස තෙජෙන, සයමෙවොනතා දුමා’’ති.

ජෙතුත්තරනගරතො සුවණ්ණගිරිතාලො නාම පබ්බතො පඤ්ච යොජනානි, තතො කොන්තිමාරා නාම නදී පඤ්ච යොජනානි, තතො අඤ්ජරගිරි නාම පබ්බතො පඤ්ච යොජනානි, තතො දුන්නිවිට්ඨබ්‍රාහ්මණගාමො නාම පඤ්ච යොජනානි, තතො මාතුලනගරං දස යොජනානි. ඉති තං මග්ගං ජෙතුත්තරනගරතො තිංසයොජනං හොති. දෙවතා තං මග්ගං සංඛිපිංසු. තෙ එකදිවසෙනෙව මාතුලනගරං පාපුණිංසු. තෙන වුත්තං –

1875. ‘‘සඞ්ඛිපිංසු පථං යක්ඛා, අනුකම්පාය දාරකෙ;
නික්ඛන්තදිවසෙනෙව, චෙතරට්ඨං උපාගමු’’න්ති.

උපගච්ඡන්තා ච පන ජෙතුත්තරනගරතො පාතරාසසමයෙ නික්ඛමිත්වා සායන්හසමයෙ චෙතරට්ඨෙ මාතුලනගරං පත්තා. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1876. ‘‘තෙ ගන්ත්වා දීඝමද්ධානං, චෙතරට්ඨං උපාගමුං;
ඉද්ධං ඵීතං ජනපදං, බහුමංසසුරොදන’’න්ති.

තදා මාතුලනගරෙ සට්ඨි ඛත්තියසහස්සානි වසන්ති. මහාසත්තො අන්තොනගරං අපවිසිත්වා නගරද්වාරෙයෙව සාලායං නිසීදි. අථස්ස මද්දී බොධිසත්තස්ස පාදෙසු රජං පුඤ්ඡිත්වා පාදෙ සම්බාහිත්වා ‘‘වෙස්සන්තරස්ස ආගතභාවං ජානාපෙස්සාමී’’ති සාලාතො නික්ඛමිත්වා තස්ස චක්ඛුපථෙ සාලාද්වාරෙ අට්ඨාසි. නගරං පවිසන්තියො ච නික්ඛමන්තියො ච ඉත්ථියො තං දිස්වා පරිවාරෙසුං. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1877. ‘‘චෙතියො පරිවාරිංසු, දිස්වා ලක්ඛණමාගතං;
සුඛුමාලී වත අය්‍යා, පත්තිකා පරිධාවති.

1878. ‘‘වය්හාහි පරියායිත්වා, සිවිකාය රථෙන ච;
සාජ්ජ මද්දී අරඤ්ඤස්මිං, පත්තිකා පරිධාවතී’’ති.

තත්ථ **ලක්ඛණමාගතන්ති** ලක්ඛණසම්පන්නං මද්දිං ආගතං. **පරිධාවතීති** එවං සුඛුමාලී හුත්වා පත්තිකාව විචරති. **පරියායිත්වාති** ජෙතුත්තරනගරෙ විචරිත්වා. **සිවිකායාති** සුවණ්ණසිවිකාය.

මහාජනො මද්දිඤ්ච වෙස්සන්තරඤ්ච ද්වෙ පුත්තෙ චස්ස අනාථාගමනෙන ආගතෙ දිස්වා ගන්ත්වා රාජූනං ආචික්ඛි. සට්ඨිසහස්සා රාජානො රොදන්තා පරිදෙවන්තා තස්ස සන්තිකං ආගමංසු. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1879. ‘‘තං දිස්වා චෙතපාමොක්ඛා, රොදමානා උපාගමුං;
කච්චි නු දෙව කුසලං, කච්චි දෙව අනාමයං;
කච්චි පිතා අරොගො තෙ, සිවීනඤ්ච අනාමයං.

1880. ‘‘කො තෙ බලං මහාරාජ, කො නු තෙ රථමණ්ඩලං;
අනස්සකො අරථකො, දීඝමද්ධානමාගතො;
කච්චාමිත්තෙහි පකතො, අනුප්පත්තොසිමං දිස’’න්ති.

තත්ථ **දිස්වාති** දූරතොව පස්සිත්වා. **චෙතපාමොක්ඛාති** චෙතරාජානො. **උපාගමුන්ති** උපසඞ්කමිංසු. **කුසලන්ති** ආරොග්‍යං. **අනාමයන්ති** නිද්දුක්ඛභාවං. **කො තෙ බලන්ති** කුහිං තව බලකායො. **රථමණ්ඩලන්ති** යෙනාසි රථෙන ආගතො, සො කුහින්ති පුච්ඡන්ති. **අනස්සකොති** අස්සවිරහිතො. **අරථකොති** අයානකො. **දීඝමද්ධානමාගතොති** දීඝමග්ගං ආගතො. **පකතොති** අභිභූතො.

අථ නෙසං මහාසත්තො අත්තනො ආගතකාරණං කථෙන්තො ආහ –

1881. ‘‘කුසලඤ්චෙව මෙ සම්මා, අථො සම්මා අනාමයං;
අථො පිතා අරොගො මෙ, සිවීනඤ්ච අනාමයං.

1882. ‘‘අහඤ්හි කුඤ්ජරං දජ්ජං, ඊසාදන්තං උරූළ්හවං;
ඛෙත්තඤ්ඤුං සබ්බයුද්ධානං, සබ්බසෙතං ගජුත්තමං.

1883. ‘‘පණ්ඩුකම්බලසඤ්ඡන්නං, පභින්නං සත්තුමද්දනං;
දන්තිං සවාලබීජනිං, සෙතං කෙලාසසාදිසං.

1884. ‘‘සසෙතච්ඡත්තං සඋපාධෙය්‍යං, සාථබ්බනං සහත්ථිපං;
අග්ගයානං රාජවාහිං, බ්‍රාහ්මණානං අදාසහං.

1885. ‘‘තස්මිං මෙ සිවයො කුද්ධා, පිතා චුපහතොමනො;
අවරුද්ධසි මං රාජා, වඞ්කං ගච්ඡාමි පබ්බතං;
ඔකාසං සම්මා ජානාථ, වනෙ යත්ථ වසාමසෙ’’ති.

තත්ථ **තස්මිං මෙති** තස්මිං කාරණෙ මය්හං සිවයො කුද්ධා. **උපහතොමනොති** උපහතචිත්තො කුද්ධොව මං රට්ඨා පබ්බාජෙසි. **යත්ථාති** යස්මිං වනෙ මයං වසෙය්‍යාම, තත්ථ වසනොකාසං ජානාථාති.

තෙ රාජානො ආහංසු –

1886. ‘‘ස්වාගතං තෙ මහාරාජ, අථො තෙ අදුරාගතං;
ඉස්සරොසි අනුප්පත්තො, යං ඉධත්ථි පවෙදය.

1887. ‘‘සාකං භිසං මධුං මංසං, සුද්ධං සාලීනමොදනං;
පරිභුඤ්ජ මහාරාජ, පාහුනො නොසි ආගතො’’ති.

තත්ථ **පවෙදයාති** කථෙහි, සබ්බං පටියාදෙත්වා දස්සාම. **භිසන්ති** භිසමූලං, යංකිඤ්චි කන්දජාතං වා.

වෙස්සන්තරො ආහ –

1888. ‘‘පටිග්ගහිතං යං දින්නං, සබ්බස්ස අග්ඝියං කතං;
අවරුද්ධසි මං රාජා, වඞ්කං ගච්ඡාමි පබ්බතං;
ඔකාසං සම්මා ජානාථ, වනෙ යත්ථ වසාමසෙ’’ති.

තත්ථ **පටිග්ගහිතන්ති** සබ්බමෙතං තුම්හෙහි දින්නං මයා ච පටිග්ගහිතමෙව හොතු, සබ්බස්ස තුම්හෙහි මය්හං අග්ඝියං නිවෙදනං කතං. රාජා පන මං අවරුද්ධසි රට්ඨා පබ්බාජෙසි, තස්මා වඞ්කමෙව ගමිස්සාමි, තස්මිං මෙ අරඤ්ඤෙ වසනට්ඨානං ජානාථාති.

තෙ රාජානො ආහංසු –

1889. ‘‘ඉධෙව තාව අච්ඡස්සු, චෙතරට්ඨෙ රථෙසභ;
යාව චෙතා ගමිස්සන්ති, රඤ්ඤො සන්තික යාචිතුං.

1890. ‘‘නිජ්ඣාපෙතුං මහාරාජං, සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනං;
තං තං චෙතා පුරක්ඛත්වා, පතීතා ලද්ධපච්චයා;
පරිවාරෙත්වාන ගච්ඡන්ති, එවං ජානාහි ඛත්තියා’’ති.

තත්ථ **රඤ්ඤො සන්තික යාචිතුන්ති** රඤ්ඤො සන්තිකං යාචනත්ථාය ගමිස්සන්ති. **නිජ්ඣාපෙතුන්ති** තුම්හාකං නිද්දොසභාවං ජානාපෙතුං. **ලද්ධපච්චයාති** ලද්ධපතිට්ඨා. **ගච්ඡන්තීති** ගමිස්සන්ති.

මහාසත්තො ආහ –

1891. ‘‘මා වො රුච්චිත්ථ ගමනං, රඤ්ඤො සන්තික යාචිතුං;
නිජ්ඣාපෙතුං මහාරාජං, රාජාපි තත්ථ නිස්සරො.

1892. ‘‘අච්චුග්ගතා හි සිවයො, බලග්ගා නෙගමා ච යෙ;
තෙ විධංසෙතුමිච්ඡන්ති, රාජානං මම කාරණා’’ති.

තත්ථ **තත්ථාති** තස්මිං මම නිද්දොසභාවං නිජ්ඣාපනෙ රාජාපි අනිස්සරො. **අච්චුග්ගතාති** අතිකුද්ධා. **බලග්ගාති** බලකායා. **විධංසෙතුන්ති** රජ්ජතො නීහරිතුං. **රාජානන්ති** රාජානම්පි.

තෙ රාජානො ආහංසු –

1893. ‘‘සචෙ එසා පවත්තෙත්ථ, රට්ඨස්මිං රට්ඨවඩ්ඪන;
ඉධෙව රජ්ජං කාරෙහි, චෙතෙහි පරිවාරිතො.

1894. ‘‘ඉද්ධං ඵීතඤ්චිදං රට්ඨං, ඉද්ධො ජනපදො මහා;
මතිං කරොහි ත්වං දෙව, රජ්ජස්ස මනුසාසිතු’’න්ති.

තත්ථ **සචෙ එසා පවත්තෙත්ථාති** සචෙ එතස්මිං රට්ඨෙ එසා පවත්ති. **රජ්ජස්ස මනුසාසිතුන්ති** රජ්ජං සමනුසාසිතුං, අයමෙව වා පාඨො.

වෙස්සන්තරො ආහ –

1895. ‘‘න මෙ ඡන්දො මති අත්ථි, රජ්ජස්ස අනුසාසිතුං;
පබ්බාජිතස්ස රට්ඨස්මා, චෙතපුත්තා සුණාථ මෙ.

1896. ‘‘අතුට්ඨා සිවයො ආසුං, බලග්ගා නෙගමා ච යෙ;
පබ්බාජිතස්ස රට්ඨස්මා, චෙතා රජ්ජෙභිසෙචයුං.

1897. ‘‘අසම්මොදියම්පි වො අස්ස, අච්චන්තං මම කාරණා;
සිවීහි භණ්ඩනං චාපි, විග්ගහො මෙ න රුච්චති.

1898. ‘‘අථස්ස භණ්ඩනං ඝොරං, සම්පහාරො අනප්පකො;
එකස්ස කාරණා මය්හං, හිංසෙය්‍ය බහුකො ජනො.

1899. ‘‘පටිග්ගහිතං යං දින්නං, සබ්බස්ස අග්ඝියං කතං;
අවරුද්ධසි මං රාජා, වඞ්කං ගච්ඡාමි පබ්බතං;
ඔකාසං සම්මා ජානාථ, වනෙ යත්ථ වසාමසෙ’’ති.

තත්ථ **චෙතා රජ්ජෙභිසෙචයුන්ති** චෙතරට්ඨවාසිනො කිර වෙස්සන්තරං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිංසූති තුම්හාකම්පි තෙ අතුට්ඨා ආසුං. **අසම්මොදියන්ති** අසාමග්ගියං. **අස්සාති** භවෙය්‍ය. **අථස්සාති** අථ මය්හං එකස්ස කාරණා තුම්හාකං භණ්ඩනං භවිස්සතීති.

එවං මහාසත්තො අනෙකපරියායෙන යාචිතොපි රජ්ජං න ඉච්ඡි. අථස්ස තෙ චෙතරාජානො මහන්තං සක්කාරං කරිංසු. සො නගරං පවිසිතුං න ඉච්ඡි. අථ නං සාලමෙව අලඞ්කරිත්වා සාණියා පරික්ඛෙපං කත්වා මහාසයනං පඤ්ඤාපෙත්වා සබ්බෙ ආරක්ඛං කරිංසු. සො එකරත්තිං තෙහි සඞ්ගහිතාරක්ඛො සාලායං සයිත්වා පුනදිවසෙ පාතොව න්හත්වා නානග්ගරසභොජනං භුඤ්ජිත්වා තෙහි පරිවුතො නික්ඛමි. සට්ඨිසහස්සා ඛත්තියා තෙන සද්ධිං පන්නරසයොජනමග්ගං ගන්ත්වා වනද්වාරෙ ඨත්වා පුරතො පන්නරසයොජනමග්ගං ආචික්ඛන්තා ආහංසු –

1900. ‘‘තග්ඝ තෙ මයමක්ඛාම, යථාපි කුසලා තථා;
රාජිසී යත්ථ සම්මන්ති, ආහුතග්ගී සමාහිතා.

1901. “එස සෙලො මහාරාජ, පබ්බතො ගන්ධමාදනො;
යත්ථ ත්වං සහ පුත්තෙහි, සහ භරියාය වච්ඡසි.

1902. “තං චෙතා අනුසාසිංසු, අස්සුනෙත්තා රුදංමුඛා;
ඉතො ගච්ඡ මහාරාජ, උජුං යෙනුත්තරාමුඛො.

1903. “අථ දක්ඛිසි භද්දන්තෙ, වෙපුල්ලං නාම පබ්බතං;
නානාදුමගණාකිණ්ණං, සීතච්ඡායං මනොරමං.

1904. “තමතික්කම්ම භද්දන්තෙ, අථ දක්ඛිසි ආපගං;
නදිං කෙතුමතිං නාම, ගම්භීරං ගිරිගබ්භරං.

1905. “පුථුලොමමච්ඡාකිණ්ණං, සුපතිත්ථං මහොදකං;
තත්ථ න්හත්වා පිවිත්වා ච, අස්සාසෙත්වා සපුත්තකෙ.

1906. “අථ දක්ඛිසි භද්දන්තෙ, නිග්‍රොධං මධුපිප්ඵලං;
රම්මකෙ සිඛරෙ ජාතං, සීතච්ඡායං මනොරමං.

1907. “අථ දක්ඛිසි භද්දන්තෙ, නාළිකං නාම පබ්බතං;
නානාදිජගණාකිණ්ණං, සෙලං කිම්පුරිසායුතං.

1908. “තස්ස උත්තරපුබ්බෙන, මුචලින්දො නාම සො සරො;
පුණ්ඩරීකෙහි සඤ්ඡන්නො, සෙතසොගන්ධිකෙහි ච.

1909. “සො වනං මෙඝසඞ්කාසං, ධුවං හරිතසද්දලං;
සීහොවාමිසපෙක්ඛීව, වනසණ්ඩං විගාහය;
පුප්ඵරුක්ඛෙහි සඤ්ඡන්නං, ඵලරුක්ඛෙහි චූභයං.

1910. “තත්ථ බින්දුස්සරා වග්ගූ, නානාවණ්ණා බහූ දිජා;
කූජන්තමුපකූජන්ති, උතුසංපුප්ඵිතෙ දුමෙ.

1911. “ගන්ත්වා ගිරිවිදුග්ගානං, නදීනං පභවානි ච;
සො දක්ඛිසි පොක්ඛරණිං, කරඤ්ජකකුධායුතං.

1912. “පුථුලොමමච්ඡාකිණ්ණං , සුපතිත්ථං මහොදකං;
සමඤ්ච චතුරංසඤ්ච, සාදුං අප්පටිගන්ධියං.

1913. “තස්සා උත්තරපුබ්බෙන, පණ්ණසාලං අමාපය;
පණ්ණසාලං අමාපෙත්වා, උඤ්ඡාචරියාය ඊහථා”ති.

තත්ථ **රාජිසී**ති රාජානො හුත්වා පබ්බජිතා. **සමාහිතා**ති එකග්ගචිත්තා. **එසා**ති දක්ඛිණහත්ථං උක්ඛිපිත්වා ඉමිනා පබ්බතපාදෙන ගච්ඡථාති ආචික්ඛන්තා වදන්ති. **අච්ඡසී**ති වසිස්සසි. **ආපගන්ති** උදකවාහනදිආවට්ටං. **ගිරිගබ්භරන්ති** ගිරීනං කුච්ඡිතො පවත්තං. **මධුපිප්ඵලන්ති** මධුරඵලං. **රම්මකෙ**ති රමණීයෙ. **කිම්පුරිසායුතන්ති** කිම්පුරිසෙහි ආයුතං පරිකිණ්ණං. **සෙතසොගන්ධිකෙහි චා**ති නානප්පකාරෙහි සෙතුප්පලෙහි චෙව සොගන්ධිකෙහි ච සඤ්ඡන්නො. **සීහොවාමිසපෙක්ඛීවා**ති ආමිසං පෙක්ඛන්තො සීහො විය.

බින්දුස්සරාති සම්පිණ්ඩිතස්සරා. **වග්ගූ**ති මධුරස්සරා. **කූජන්තමුපකූජන්තී**ති පඨමං කූජමානං පක්ඛිං පච්ඡා උපකූජන්ති. **උතුසංපුප්ඵිතෙ දුමෙ**ති උතුසමයෙ පුප්ඵිතෙ දුමෙ නිලීයිත්වා කූජන්තං උපකූජන්ති. **සො දක්ඛිසී**ති සො ත්වං පස්සිස්සසීති අත්ථො. **කරඤ්ජකකුධායුතන්ති** කරඤ්ජරුක්ඛෙහි ච කකුධරුක්ඛෙහි ච සම්පරිකිණ්ණං. **අප්පටිගන්ධියන්ති** පටිකූලගන්ධවිරහිතං මධුරොදකපරිකිණ්ණංනානප්පකාරපදුමුප්පලාදීහි සඤ්ඡන්නං. **පණ්ණසාලං අමාපයා**ති පණ්ණසාලං මාපෙය්‍යාසි. **අමාපෙත්වා**ති මාපෙත්වා. **උඤ්ඡාචරියාය ඊහථා**ති අථ තුම්හෙ, දෙව, උඤ්ඡාචරියාය යාපෙන්තා අප්පමත්තා ඊහථ, ආරද්ධවීරියා හුත්වා විහරෙය්‍යාථාති අත්ථො.

එවං තෙ රාජානො තස්ස පන්නරසයොජනමග්ගං ආචික්ඛිත්වා තං උය්‍යොජෙත්වා වෙස්සන්තරස්ස අන්තරායභයස්ස විනොදනත්ථං “මා කොචිදෙව පච්චාමිත්තො ඔකාසං ලභෙය්‍යා”ති චින්තෙත්වා එකං බ්‍යත්තං සුසික්ඛිතං චෙතපුත්තං ආමන්තෙත්වා “ත්වං ගච්ඡන්තෙ ච ආගච්ඡන්තෙ ච පරිග්ගණ්හාහී”ති වනද්වාරෙ ආරක්ඛණත්ථාය ඨපෙත්වා සකනගරං ගමිංසු. වෙස්සන්තරොපි සපුත්තදාරො ගන්ධමාදනපබ්බතං පත්වා, තං දිවසං තත්ථ වසිත්වා තතො උත්තරාභිමුඛො වෙපුල්ලපබ්බතපාදෙන ගන්ත්වා, කෙතුමතියා නාම නදියා තීරෙ නිසීදිත්වා වනචරකෙන දින්නං මධුමංසං ඛාදිත්වා තස්ස සුවණ්ණසූචිං දත්වා තත්ථ න්හත්වා පිවිත්වා පටිප්පස්සද්ධදරථො නදිතො උත්තරිත්වා සානුපබ්බතසිඛරෙ ඨිතස්ස නිග්‍රොධස්ස මූලෙ ථොකං නිසීදිත්වා නිග්‍රොධඵලානි ඛාදිත්වා උට්ඨාය ගච්ඡන්තො නාළිකං නාම පබ්බතං පත්වා තං පරිහරන්තො මුචලින්දසරං ගන්ත්වා සරස්ස තීරෙන පුබ්බුත්තරකණ්ණං පත්වා, එකපදිකමග්ගෙන වනසටං පවිසිත්වා තං අතික්කම්ම ගිරිවිදුග්ගානං නදිප්පභවානං පුරතො චතුරංසපොක්ඛරණිං පාපුණි.

තස්මිං ඛණෙ සක්කො ආවජ්ජෙන්තො ‘‘මහාසත්තො හිමවන්තං පවිට්ඨො’’ති ඤත්වා ‘‘තස්ස වසනට්ඨානං ලද්ධුං වට්ටතී’’ති චින්තෙත්වා විස්සකම්මං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘ගච්ඡ, තාත, ත්වං වඞ්කපබ්බතකුච්ඡිම්හි රමණීයෙ ඨානෙ අස්සමපදං මාපෙත්වා එහී’’ති පෙසෙසි. සො ‘‘සාධු, දෙවා’’ති දෙවලොකතො ඔතරිත්වා තත්ථ ද්වෙ පණ්ණසාලායො ද්වෙ චඞ්කමෙ රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානානි ච මාපෙත්වා චඞ්කමකොටියං තෙසු තෙසු ඨානෙසු නානාඵලධරෙ රුක්ඛෙ ච කදලිවනානි ච දස්සෙත්වා සබ්බෙ පබ්බජිතපරික්ඛාරෙ පටියාදෙත්වා ‘‘යෙ කෙචි පබ්බජිතුකාමා, තෙ ඉමෙ ගණ්හන්තූ’’ති අක්ඛරානි ලිඛිත්වා අමනුස්සෙ ච භෙරවසද්දෙ මිගපක්ඛිනො ච පටික්කමාපෙත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො.

මහාසත්තො එකපදිකමග්ගං දිස්වා ‘‘පබ්බජිතානං වසනට්ඨානං භවිස්සතී’’ති මද්දිඤ්ච පුත්තෙ ච අස්සමපදද්වාරෙ ඨපෙත්වා අස්සමපදං පවිසිත්වා අක්ඛරානි ඔලොකෙත්වා ‘‘සක්කෙනම්හි දිට්ඨො’’ති ඤත්වා පණ්ණසාලං පවිසිත්වා ඛග්ගඤ්ච ධනුඤ්ච අපනෙත්වා සාටකෙ ඔමුඤ්චිත්වා රත්තවාකචීරං නිවාසෙත්වා අජිනචම්මං අංසෙ කත්වා ජටාමණ්ඩලං බන්ධිත්වා ඉසිවෙසං ගහෙත්වා කත්තරදණ්ඩං ආදාය පණ්ණසාලතො නික්ඛමිත්වා පබ්බජිතසිරිං සමුබ්බහන්තො ‘‘අහො සුඛං, අහො සුඛං, පබ්බජ්ජා මෙ අධිගතා’’ති උදානං උදානෙත්වා චඞ්කමං ආරුය්හ අපරාපරං චඞ්කමිත්වා පච්චෙකබුද්ධසදිසෙන උපසමෙන පුත්තදාරානං සන්තිකං අගමාසි. මද්දීපි මහාසත්තස්ස පාදෙසු පතිත්වා රොදිත්වා තෙනෙව සද්ධිං අස්සමපදං පවිසිත්වා අත්තනො පණ්ණසාලං ගන්ත්වා ඉසිවෙසං ගණ්හි. පච්ඡා පුත්තෙපි තාපසකුමාරකෙ කරිංසු. චත්තාරො ඛත්තියා වඞ්කපබ්බතකුච්ඡිම්හි වසිංසු. අථ මද්දී මහාසත්තං වරං යාචි ‘‘දෙව, තුම්හෙ ඵලාඵලත්ථාය වනං අගන්ත්වා පුත්තෙ ගහෙත්වා ඉධෙව හොථ, අහං ඵලාඵලං ආහරිස්සාමී’’ති. තතො පට්ඨාය සා අරඤ්ඤතො ඵලාඵලානි ආහරිත්වා තයො ජනෙ පටිජග්ගති.

බොධිසත්තොපි තං වරං යාචි ‘‘භද්දෙ, මද්දි මයං ඉතො පට්ඨාය පබ්බජිතා නාම, ඉත්ථී ච නාම බ්‍රහ්මචරියස්ස මලං, ඉතො පට්ඨාය අකාලෙ මම සන්තිකං මා ආගච්ඡාහී’’ති. සා ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡි. මහාසත්තස්ස මෙත්තානුභාවෙන සමන්තා තියොජනෙ සබ්බෙ තිරච්ඡානාපි අඤ්ඤමඤ්ඤං මෙත්තචිත්තං පටිලභිංසු. මද්දීදෙවීපි පාතොව උට්ඨාය පානීයපරිභොජනීයං උපට්ඨාපෙත්වා මුඛොදකං ආහරිත්වා දන්තකට්ඨං දත්වා අස්සමපදං සම්මජ්ජිත්වා ද්වෙ පුත්තෙ පිතු සන්තිකෙ ඨපෙත්වා පච්ඡිඛණිත්තිඅඞ්කුසහත්ථා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා වනමූලඵලාඵලානි ආදාය පච්ඡිං පූරෙත්වා සායන්හසමයෙ අරඤ්ඤතො ආගන්ත්වා පණ්ණසාලාය ඵලාඵලං ඨපෙත්වා න්හත්වා පුත්තෙ න්හාපෙසි. අථ චත්තාරොපි ජනා පණ්ණසාලාද්වාරෙ නිසීදිත්වා ඵලාඵලං පරිභුඤ්ජන්ති. තතො මද්දී පුත්තෙ ගහෙත්වා අත්තනො පණ්ණසාලං පාවිසි. ඉමිනා නියාමෙන තෙ පබ්බතකුච්ඡිම්හි සත්ත මාසෙ වසිංසූති.

වනපවෙසනකණ්ඩවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ජූජකපබ්බවණ්ණනා

තදා කාලිඞ්ගරට්ඨෙ දුන්නිවිට්ඨබ්‍රාහ්මණගාමවාසී ජූජකො නාම බ්‍රාහ්මණො භික්ඛාචරියාය කහාපණසතං ලභිත්වා එකස්මිං බ්‍රාහ්මණකුලෙ ඨපෙත්වා පුන ධනපරියෙසනත්ථාය ගතො. තස්මිං චිරායන්තෙ බ්‍රාහ්මණකුලා කහාපණසතං වළඤ්ජෙත්වා පච්ඡා ඉතරෙන ආගන්ත්වා චොදියමානා කහාපණෙ දාතුං අසක්කොන්තා අමිත්තතාපනං නාම ධීතරං තස්ස අදංසු. සො තං ආදාය කාලිඞ්ගරට්ඨෙ දුන්නිවිට්ඨබ්‍රාහ්මණගාමං ගන්ත්වා වසි. අමිත්තතාපනා සම්මා බ්‍රාහ්මණං පරිචරති. අථ අඤ්ඤෙ තරුණබ්‍රාහ්මණා තස්සා ආචාරසම්පත්තිං දිස්වා ‘‘අයං මහල්ලකබ්‍රාහ්මණං සම්මා පටිජග්ගති, තුම්හෙ පන අම්හෙසු කිං පමජ්ජථා’’ති අත්තනො අත්තනො භරියායො තජ්ජෙන්ති. තා ‘‘ඉමං අමිත්තතාපනං ඉමම්හා ගාමා පලාපෙස්සාමා’’ති නදීතිත්ථාදීසු සන්නිපතිත්වා තං පරිභාසිංසු. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1914. ‘‘අහු වාසී කලිඞ්ගෙසු, ජූජකො නාම බ්‍රාහ්මණො;
තස්සාසි දහරා භරියා, නාමෙනාමිත්තතාපනා.

1915. ‘‘තා නං තත්ථ ගතාවොචුං, නදිං උදකහාරියා;
ථියො නං පරිභාසිංසු, සමාගන්ත්වා කුතූහලා.

1916. ‘‘අමිත්තා නූන තෙ මාතා, අමිත්තො නූන තෙ පිතා;
යෙ තං ජිණ්ණස්ස පාදංසු, එවං දහරියං සතිං.

1917. ‘‘අහිතං වත තෙ ඤාතී, මන්තයිංසු රහොගතා;
යෙ තං ජිණ්ණස්ස පාදංසු, එවං දහරියං සතිං.

1918. ‘‘අමිත්තා වත තෙ ඤාතී, මන්තයිංසු රහොගතා;
යෙ තං ජිණ්ණස්ස පාදංසු, එවං දහරියං සතිං.

1919. ‘‘දුක්කටං වත තෙ ඤාතී, මන්තයිංසු රහොගතා;
යෙ තං ජිණ්ණස්ස පාදංසු, එවං දහරියං සතිං.

1920. ‘‘පාපකං වත තෙ ඤාතී, මන්තයිංසු රහොගතා;
යෙ තං ජිණ්ණස්ස පාදංසු, එවං දහරියං සතිං.

1921. ‘‘අමනාපං වත තෙ ඤාතී, මන්තයිංසු රහොගතා;
යෙ තං ජිණ්ණස්ස පාදංසු, එවං දහරියං සතිං.

1922. ‘‘අමනාපවාසං වසි, ජිණ්ණෙන පතිනා සහ;
යා ත්වං වසසි ජිණ්ණස්ස, මතං තෙ ජීවිතා වරං.

1923. ‘‘න හි නූන තුය්හං කල්‍යාණි, පිතා මාතා ච සොභනෙ;
අඤ්ඤං භත්තාරං වින්දිංසු, යෙ තං ජිණ්ණස්ස පාදංසු;
එවං දහරියං සතිං.

1924. ‘‘දුයිට්ඨං තෙ නවමියං, අකතං අග්ගිහුත්තකං;
යෙ තං ජිණ්ණස්ස පාදංසු, එවං දහරියං සතිං.

1925. ‘‘සමණෙ බ්‍රාහ්මණෙ නූන, බ්‍රහ්මචරියපරායණෙ;
සා ත්වං ලොකෙ අභිසපි, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ;
යා ත්වං වසසි ජිණ්ණස්ස, එවං දහරියා සතී.

1926. ‘‘න දුක්ඛං අහිනා දට්ඨං, න දුක්ඛං සත්තියා හතං;
තඤ්ච දුක්ඛඤ්ච තිබ්බඤ්ච, යං පස්සෙ ජිණ්ණකං පතිං.

1927. ‘‘නත්ථි ඛිඩ්ඩා නත්ථි රති, ජිණ්ණෙන පතිනා සහ;
නත්ථි ආලාපසල්ලාපො, ජග්ඝිතම්පි න සොභති.

1928. ‘‘යදා ච දහරො දහරා, මන්තයන්ති රහොගතා;
සබ්බෙසං සොකා නස්සන්ති, යෙ කෙචි හදයස්සිතා.

1929. ‘‘දහරා ත්වං රූපවතී, පුරිසානංභිපත්ථිතා;
ගච්ඡ ඤාතිකුලෙ අච්ඡ, කිං ජිණ්ණො රමයිස්සතී’’ති.

තත්ථ අහුති අහොසි. **වාසී කලිඞ්ගෙසූති** කාලිඞ්ගරට්ඨෙසු දුන්නිවිට්ඨබ්‍රාහ්මණගාමවාසී. **තා නං තත්ථ ගතාවොචුන්ති** තත්ථ ගාමෙ තා ඉත්ථියො නදීතිත්ථෙ උදකහාරිකා හුත්වා ගතා නං අවොචුං. **ථියො නං පරිභාසිංසූති** ඉත්ථියො න අඤ්ඤං කිඤ්චි අවොචුං, අථ ඛො නං පරිභාසිංසු. **කුතූහලාති** කොතූහලජාතා විය හුත්වා. **සමාගන්ත්වාති** සමන්තා පරික්ඛිපිත්වා. **දහරියං සතින්ති** දහරිං තරුණිං සොභග්ගප්පත්තං සමානං. **ජිණ්ණස්සාති** ජරාජිණ්ණස්ස ගෙහෙ. **දුයිට්ඨං තෙ නවමියන්ති** තව නවමියං යාගං දුයිට්ඨං භවිස්සති, සො තෙ යාගපිණ්ඩො පඨමං මහල්ලකකාකෙන ගහිතො භවිස්සති. ‘‘දුයිට්ඨා තෙ නවමියා’’තිපි පාඨො, නවමියා තයා දුයිට්ඨා භවිස්සතීති අත්ථො. **අකතං අග්ගිහුත්තකන්ති** අග්ගිජුහනම්පි තයා අකතං භවිස්සති. **අභිසපීති** සමණබ්‍රාහ්මණෙ සමිතපාපෙ වා බාහිතපාපෙ වා අක්කොසි. තස්ස තෙ පාපස්ස ඉදං ඵලන්ති අධිප්පායෙනෙව ආහංසු. **ජග්ඝිතම්පි න සොභතීති** ඛණ්ඩදන්තෙ විවරිත්වා හසන්තස්ස මහල්ලකස්ස හසිතම්පි න සොභති. **සබ්බෙසං සොකා නස්සන්තීති** සබ්බෙ එතෙසං සොකා විනස්සන්ති. **කිං ජිණ්ණොති** අයං ජිණ්ණො තං පඤ්චහි කාමගුණෙහි කථං රමයිස්සතීති.

සා තාසං සන්තිකා පරිභාසං ලභිත්වා උදකඝටං ආදාය රොදමානා ඝරං ගන්ත්වා ‘‘කිං භොති රොදසී’’ති බ්‍රාහ්මණෙන පුට්ඨා තස්ස ආරොචෙන්තී ඉමං ගාථමාහ –

1930. ‘‘න තෙ බ්‍රාහ්මණ ගච්ඡාමි, නදිං උදකහාරියා;
ථියො මං පරිභාසන්ති, තයා ජිණ්ණෙන බ්‍රාහ්මණා’’ති.

තස්සත්ථො – බ්‍රාහ්මණ, තයා ජිණ්ණෙන මං ඉත්ථියො පරිභාසන්ති, තස්මා ඉතො පට්ඨාය තව උදකහාරිකා හුත්වා නදිං න ගච්ඡාමීති.

ජූජකො ආහ –

1931. ‘‘මා මෙ ත්වං අකරා කම්මං, මා මෙ උදකමාහරි;
අහං උදකමාහිස්සං, මා භොති කුපිතා අහූ’’ති.

තත්ථ **උදකමාහිස්සන්ති** භොති අහං උදකං ආහරිස්සාමි.

බ්‍රාහ්මණී ආහ –

1932. ‘‘නාහං තම්හි කුලෙ ජාතා, යං ත්වං උදකමාහරෙ;
එවං බ්‍රාහ්මණ ජානාහි, න තෙ වච්ඡාමහං ඝරෙ.

1933. ‘‘සචෙ මෙ දාසං දාසිං වා, නානයිස්සසි බ්‍රාහ්මණ;
එවං බ්‍රාහ්මණ ජානාහි, න තෙ වච්ඡාමි සන්තිකෙ’’ති.

තත්ථ **නාහන්ති බ්‍රාහ්මණ**, යම්හි කුලෙ සාමිකො කම්මං කරොති, නාහං තත්ථ ජාතා. **යං ත්වන්ති** තස්මා යං උදකං ත්වං ආහරිස්සසි, න මය්හං තෙන අත්ථො.

ජූජකො ආහ –

1934. ‘‘නත්ථි මෙ සිප්පඨානං වා, ධනං ධඤ්ඤඤ්ච බ්‍රාහ්මණි;
කුතොහං දාසං දාසිං වා, ආනයිස්සාමි භොතියා;
අහං භොතිං උපට්ඨිස්සං, මා භොති කුපිතා අහූ’’ති.

බ්‍රාහ්මණී ආහ –

1935. ‘‘එහි තෙ අහමක්ඛිස්සං, යථා මෙ වචනං සුතං;
එස වෙස්සන්තරො රාජා, වඞ්කෙ වසති පබ්බතෙ.

1936. ‘‘තං ත්වං ගන්ත්වාන යාචස්සු, දාසං දාසිඤ්ච බ්‍රාහ්මණ;
සො තෙ දස්සති යාචිතො, දාසං දාසිඤ්ච ඛත්තියො’’ති.

තත්ථ **එහි තෙ අහමක්ඛිස්සන්**ති අහං තෙ ආචික්ඛිස්සාමි. ඉදං සා දෙවතාධිග්ගහිතා හුත්වා ආහ.

ජූජකො ආහ –

1937. ‘‘ජිණ්ණොහමස්මි දුබ්බලො, දීඝො චද්ධා සුදුග්ගමො;
මා භොති පරිදෙවෙසි, මා ච ත්වං විමනා අහු;
අහං භොතිං උපට්ඨිස්සං, මා භොති කුපිතා අහූ’’ති.

තත්ථ **ජිණ්ණොහමස්මී**ති භද්දෙ, අහං ජිණ්ණො අම්හි, කථං ගමිස්සාමීති.

බ්‍රාහ්මණී ආහ –

1938. ‘‘යථා අගන්ත්වා සඞ්ගාමං, අයුද්ධොව පරාජිතො;
එවමෙව තුවං බ්‍රහ්මෙ, අගන්ත්වාව පරාජිතො.

1939. ‘‘සචෙ මෙ දාසං දාසිං වා, නානයිස්සසි බ්‍රාහ්මණ;
එවං බ්‍රාහ්මණ ජානාහි, න තෙ වච්ඡාමහං ඝරෙ;
අමනාපං තෙ කරිස්සාමි, තං තෙ දුක්ඛං භවිස්සති.

1940. ‘‘නක්ඛත්තෙ උතුපුබ්බෙසු, යදා මං දක්ඛිසිලඞ්කතං;
අඤ්ඤෙහි සද්ධිං රමමානං, තං තෙ දුක්ඛං භවිස්සති.

1941. ‘‘අදස්සනෙන මය්හං තෙ, ජිණ්ණස්ස පරිදෙවතො;
භිය්‍යො වඞ්කා ච පලිතා, බහූ හෙස්සන්ති බ්‍රාහ්මණා’’ති.

තත්ථ **අමනාපං තෙති** වෙස්සන්තරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා දාසං වා දාසිං වා අනාහරන්තස්ස තව අරුච්චනකං කම්මං කරිස්සාමි. **නක්ඛත්තෙ උතුපුබ්බෙසූති** නක්ඛත්තයොගවසෙන වා ඡන්නං උතූනං තස්ස තස්ස පුබ්බවසෙන වා පවත්තෙසු ඡණෙසු.

තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො භීතො අහොසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1942. ‘‘තතො සො බ්‍රාහ්මණො භීතො, බ්‍රාහ්මණියා වසානුගො;
අට්ටිතො කාමරාගෙන, බ්‍රාහ්මණිං එතදබ්‍රවි.

1943. ‘‘පාථෙය්‍යං මෙ කරොහි ත්වං, සංකුල්‍යා සගුළානි ච;
මධුපිණ්ඩිකා ච සුකතායො, සත්තුභත්තඤ්ච බ්‍රාහ්මණි.

1944. ‘‘ආනයිස්සං මෙථුනකෙ, උභො දාසකුමාරකෙ;
තෙ තං පරිචරිස්සන්ති, රත්තින්දිවමතන්දිතා’’ති.

තත්ථ **අට්ටිතොති** උපද්දුතො පීළිතො. **සගුළානි චාති** සගුළපූවෙ ච. **සත්තුභත්තන්ති** බද්ධසත්තුඅබද්ධසත්තුඤ්චෙව පූටභත්තඤ්ච. **මෙථුනකෙති** ජාතිගොත්තකුලපදෙසෙහි සදිසෙ. **දාසකුමාරකෙති** තව දාසත්ථාය කුමාරකෙ.

සා ඛිප්පං පාථෙය්‍යං පටියාදෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස ආරොචෙසි. සො ගෙහෙ දුබ්බලට්ඨානං ථිරං කත්වා ද්වාරං සඞ්ඛරිත්වා අරඤ්ඤා දාරූනි ආහරිත්වා ඝටෙන උදකං ආහරිත්වා ගෙහෙ සබ්බභාජනානි පූරෙත්වා තත්ථෙව

තාපසවෙසං ගහෙත්වා ‘‘භද්දෙ, ඉතො පට්ඨාය විකාලෙ මා නික්ඛමි, යාව මමාගමනා අප්පමත්තා හොහී’’ති ඔවදිත්වා උපාහනං ආරුය්හ පාථෙය්‍යපසිබ්බකං අංසෙ ලග්ගෙත්වා අමිත්තතාපනං පදක්ඛිණං කත්වා අස්සුපුණ්ණෙහි නෙත්තෙහි රොදිත්වා පක්කාමි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1945 ‘‘ඉදං වත්වා බ්‍රහ්මබන්ධු, පටිමුඤ්චි උපාහනා;
තතො සො මන්තයිත්වාන, භරියං කත්වා පදක්ඛිණං.

1946 ‘‘පක්කාමි සො රුණ්ණමුඛො, බ්‍රාහ්මණො සහිතබ්බතො;
සිවීනං නගරං ඵීතං, දාසපරියෙසනං චර’’න්ති.

තත්ථ **රුණ්ණමුඛොති** රුදංමුඛො. **සහිතබ්බතොති** සමාදින්නවතො, ගහිතතාපසවෙසොති අත්ථො. **චරන්ති** දාසපරියෙසනං චරන්තො සිවීනං නගරං ආරබ්භ පක්කාමි.

සො තං නගරං ගන්ත්වා සන්නිපතිතං ජනං ‘‘වෙස්සන්තරො කුහි’’න්ති පුච්ඡති. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1947 ‘‘සො තත්ථ ගන්ත්වා අවච, යෙ තත්ථාසුං සමාගතා;
කුහිං වෙස්සන්තරො රාජා, කත්ථ පස්සෙමු ඛත්තියං.

1948 ‘‘තෙ ජනා තං අවචිංසු, යෙ තත්ථාසුං සමාගතා;
තුම්හෙහි බ්‍රහ්මෙ පකතො, අතිදානෙන ඛත්තියො;
පබ්බාජිතො සකා රට්ඨා, වඞ්කෙ වසති පබ්බතෙ.

1949 ‘‘තුම්හෙහි බ්‍රහ්මෙ පකතො, අතිදානෙන ඛත්තියො;
ආදාය පුත්තදාරඤ්ච, වඞ්කෙ වසති පබ්බතෙ’’ති.

තත්ථ **පකතොති** උපද්දුතො පීළිතො අත්තනො නගරෙ වසිතුං අලභිත්වා ඉදානි වඞ්කපබ්බතෙ වසති.

එවං ‘‘තුම්හෙ අම්හාකං රාජානං නාසෙත්වා පුනපි ආගතා ඉධ තිට්ඨථා’’ති තෙ ලෙඩ්ඩුදණ්ඩාදිහත්ථා බ්‍රාහ්මණං අනුබන්ධිංසු. සො දෙවතාධිග්ගහිතො හුත්වා වඞ්කපබ්බතමග්ගමෙව ගණ්හි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1950 ‘‘සො චොදිතො බ්‍රාහ්මණියා, බ්‍රාහ්මණො කාමගිද්ධිමා;
අඝං තං පටිසෙවිත්ථ, වනෙ වාළමිගාකිණ්ණෙ;
ඛග්ගදීපිනිසෙවිතෙ.

1951 ‘‘ආදාය බෙළුවං දණ්ඩං, අග්ගිහුත්තං කමණ්ඩලුං;
සො පාවිසි බ්‍රහාරඤ්ඤං, යත්ථ අස්සොසි කාමදං.

1952 ‘‘තං පවිට්ඨං බ්‍රහාරඤ්ඤං, කොකා නං පරිවාරයුං;
වික්කන්දි සො විප්පනට්ඨො, දූරෙ පන්ථා අපක්කමි.

1953 ‘‘තතො සො බ්‍රාහ්මණො ගන්ත්වා, භොගලුද්ධො අසඤ්ඤතො;
වඞ්කස්සොරොහණෙ නට්ඨෙ, ඉමා ගාථා අභාසථා’’ති.

තත්ථ **අඝං තන්ති** තං මහාජනෙන අනුබන්ධනදුක්ඛඤ්චෙව වනපරියොගාහනදුක්ඛඤ්ච. **අග්ගිහුත්තන්ති** අග්ගිජුහනකටච්ඡුං. **කොකා නං පරිවාරයුන්ති** සො හි අරඤ්ඤං පවිසිත්වා වඞ්කපබ්බතගාමිමග්ගං අජානන්තො මග්ගමූළ්හො හුත්වා අරඤ්ඤෙ විචරි. අථ නං ආරක්ඛණත්ථාය නිසින්නස්ස චෙතපුත්තස්ස සුනඛා පරිවාරයිංසූති අත්ථො. **වික්කන්දි සොති** සො එකරුක්ඛං ආරුය්හ මහන්තෙන රවෙන කන්දි. **විප්පනට්ඨොති** විනට්ඨමග්ගො. **දූරෙ පන්ථාති** වඞ්කපබ්බතගාමිපන්ථතො දූරෙ පක්කාමි. **භොගලුද්ධොති** භොගරත්තො. **අසඤ්ඤතොති** දුස්සීලො. **වඞ්කස්සොරොහණෙ නට්ඨෙති** වඞ්කපබ්බතස්ස ගමනමග්ගෙ විනට්ඨෙ.

සො සුනඛෙහි පරිවාරිතො රුක්ඛෙ නිසින්නොව ඉමා ගාථා අභාසථ –

1954 ‘‘කො රාජපුත්තං නිසභං, ජයන්තමපරාජිතං;
භයෙ ඛෙමස්ස දාතාරං, කො මෙ වෙස්සන්තරං විදූ.

1955 ‘‘යො යාචතං පතිට්ඨාසි, භූතානං ධරණීරිව;
ධරණූපමං මහාරාජං, කො මෙ වෙස්සන්තරං විදූ.

1956 ‘‘යො යාචතං ගතී ආසි, සවන්තීනංව සාගරො;
සාගරූපමං මහාරාජං, කො මෙ වෙස්සන්තරං විදූ.

1957 ‘‘කල්‍යාණතිත්ථං සුචිමං, සීතූදකං මනොරමං;
පුණ්ඩරීකෙහි සඤ්ඡන්නං, යුත්තං කිඤ්ජක්ඛරෙණුනා;

රහදූපමං මහාරාජං, කො මෙ වෙස්සන්තරං විදූ.

1958 ‘‘අස්සත්ථංව පථෙ ජාතං, සීතච්ඡායං මනොරමං;
සන්තානං විසමෙතාරං, කිලන්තානං පටිග්ගහං;
තථූපමං මහාරාජං, කො මෙ වෙස්සන්තරං විදූ.

1959 ‘‘නිග්‍රොධංව පථෙ ජාතං, සීතච්ඡායං මනොරමං;
සන්තානං විසමෙතාරං, කිලන්තානං පටිග්ගහං;
තථූපමං මහාරාජං, කො මෙ වෙස්සන්තරං විදූ.

1960 ‘‘අම්බං ඉව පථෙ ජාතං, සීතච්ඡායං මනොරමං;
සන්තානං විසමෙතාරං, කිලන්තානං පටිග්ගහං;
තථූපමං මහාරාජං, කො මෙ වෙස්සන්තරං විදූ.

1961 ‘‘සාලං ඉව පථෙ ජාතං, සීතච්ඡායං මනොරමං;
සන්තානං විසමෙතාරං, කිලන්තානං පටිග්ගහං;
තථූපමං මහාරාජං, කො මෙ වෙස්සන්තරං විදූ.

1962 ‘‘දුමං ඉව පථෙ ජාතං, සීතච්ඡායං මනොරමං;
සන්තානං විසමෙතාරං, කිලන්තානං පටිග්ගහං;
තථූපමං මහාරාජං, කො මෙ වෙස්සන්තරං විදූ.

1963 ‘‘එවඤ්ච මෙ විලපතො, පවිට්ඨස්ස බ්‍රහාවනෙ;
අහං ජානන්ති යො වජ්ජා, නන්දිං සො ජනයෙ මම.

1964 ‘‘එවඤ්ච මෙ විලපතො, පවිට්ඨස්ස බ්‍රහාවනෙ;
අහං ජානන්ති යො වජ්ජා, තාය සො එකවාචාය;
පසවෙ පුඤ්ඤං අනප්පක’’න්ති.

තත්ථ **ජයන්තන්ති** මච්ඡෙරචිත්තං විජයන්තං. **කො මෙ වෙස්සන්තරං විදූති** කො මය්හං වෙස්සන්තරං ආචික්ඛෙය්‍යාති වදති. **පතිට්ඨාසීති** පතිට්ඨා ආසි. **සන්තානන්ති** පරිස්සන්තානං. **කිලන්තානන්ති** මග්ගකිලන්තානං. **පටිග්ගහන්ති** පටිග්ගාහකං පතිට්ඨාභූතං. **අහං ජානන්ති යො වජ්ජාති** අහං වෙස්සන්තරස්ස වසනට්ඨානං ජානාමීති යො වදෙය්‍යාති අත්ථො.

තස්ස තං පරිදෙවසද්දං සුත්වා ආරක්ඛණත්ථාය ඨපිතො චෙතපුත්තො මිගලුද්දකො හුත්වා අරඤ්ඤෙ විචරන්තො ‘‘අයං බ්‍රාහ්මණො වෙස්සන්තරස්ස වසනට්ඨානත්ථාය පරිදෙවති, න ඛො පනෙස ධම්මතාය ආගතො, මද්දිං වා දාරකෙ වා යාචිස්සති, ඉධෙව නං මාරෙස්සාමී’’ති තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘බ්‍රාහ්මණ, න තෙ ජීවිතං දස්සාමී’’ති ධනුං ආරොපෙත්වා ආකඩ්ඪිත්වා තජ්ජෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

1965 ‘‘තස්ස චෙතො පටිස්සොසි, අරඤ්ඤෙ ලුද්දකො චරං;
තුම්හෙහි බ්‍රහ්මෙ පකතො, අතිදානෙන ඛත්තියො;
පබ්බාජිතො සකා රට්ඨා, වඞ්කෙ වසති පබ්බතෙ.

1966 ‘‘තුම්හෙහි බ්‍රහ්මෙ පකතො, අතිදානෙන ඛත්තියො;
ආදාය පුත්තදාරඤ්ච, වඞ්කෙ වසති පබ්බතෙ.

1967 ‘‘අකිච්චකාරී දුම්මෙධො, රට්ඨා පවනමාගතො;
රාජපුත්තං ගවෙසන්තො, බකො මච්ඡමිවොදකෙ.

1968 ‘‘තස්ස ත්‍යාහං න දස්සාමි, ජීවිතං ඉධ බ්‍රාහ්මණ;
අයඤ්හි තෙ මයා නුන්නො, සරො පිස්සති ලොහිතං.

1969 ‘‘සිරො තෙ වජ්ඣයිත්වාන, හදයං ඡෙත්වා සබන්ධනං;
පන්ථසකුණං යජිස්සාමි, තුය්හං මංසෙන බ්‍රාහ්මණ.

1970 ‘‘තුය්හං මංසෙන මෙදෙන, මත්ථකෙන ච බ්‍රාහ්මණ;
ආහුතිං පග්ගහෙස්සාමි, ඡෙත්වාන හදයං තව.

1971 ‘‘තං මෙ සුයිට්ඨං සුහුතං, තුය්හං මංසෙන බ්‍රාහ්මණ;
න ච ත්වං රාජපුත්තස්ස, භරියං පුත්තෙ ච නෙස්සසී’’ති.

තත්ථ **අකිච්චකාරීති** ත්වං අකිච්චකාරකො. **දුම්මෙධොති** නිප්පඤ්ඤො. **රට්ඨා පවනමාගතොති** රට්ඨතො මහාරඤ්ඤං ආගතො. **සරො පිස්සතීති** අයං සරො තව ලොහිතං පිවිස්සති. **වජ්ඣයිත්වානාති** තං මාරෙත්වා රුක්ඛා

පතිතස්ස තෙ සීසං තාලඵලං විය ලුඤ්චිත්වා සබන්ධනං හදයමංසං ඡින්දිත්වා පන්ථදෙවතාය පන්ථසකුණං නාම යජිස්සාමි. **න ච ත්වන්ති** එවං සන්තෙ න ත්වං රාජපුත්තස්ස හරියං වා පුත්තෙ වා නෙස්සසීති.

සො තස්ස වචනං සුත්වා මරණභයතජ්ජිතො මුසාවාදං කථෙන්තො ආහ –

1972 ‘‘අවජ්ඣො බ්‍රාහ්මණො දූතො, චෙතපුත්ත සුණොහි මෙ;
තස්මා හි දූතං න හන්ති, එස ධම්මො සනන්තනො.

1973 ‘‘නිජ්ඣත්තා සිවයො සබ්බෙ, පිතා නං දට්ඨුමිච්ඡති;
මාතා ච දුබ්බලා තස්ස, අචිරා චක්ඛූනි ජීයරෙ.

1974 ‘‘තෙසාහං පහිතො දූතො, චෙතපුත්ත සුණොහි මෙ;
රාජපුත්තං නයිස්සාමි, යදි ජානාසි සංස මෙ’’ති.

තත්ථ **නිජ්ඣත්තාති** සඤ්ඤත්තා. **අචිරා චක්ඛූනි ජීයරෙති** නිච්චරොදනෙන න චිරස්සෙව චක්ඛූනි ජීයිස්සන්ති.

තදා චෙතපුත්තො ‘‘වෙස්සන්තරං කිර ආනෙතුං ආගතො’’ති සොමනස්සප්පත්තො හුත්වා සුනඛෙ බන්ධිත්වා ඨපෙත්වා බ්‍රාහ්මණං ඔතාරෙත්වා සාඛාසන්ථරෙ නිසීදාපෙත්වා භොජනං දත්වා ඉමං ගාථමාහ –

1975 ‘‘පියස්ස මෙ පියො දූතො, පුණ්ණපත්තං දදාමි තෙ;
ඉමඤ්ච මධුනො තුම්බං, මිගසත්ථිඤ්ච බ්‍රාහ්මණ;
තඤ්ච තෙ දෙසමක්ඛිස්සං, යත්ථ සම්මති කාමදො’’ති.

තත්ථ **පියස්ස මෙති** මම පියස්ස වෙස්සන්තරස්ස ත්වං පියො දූතො. **පුණ්ණපත්තන්ති** තව අජ්ඣාසයපූරණං පුණ්ණපත්තං දදාමීති.

පූජකපබ්බවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චූළවනවණ්ණනා

එවං චෙතපුත්තො බ්‍රාහ්මණං භොජෙත්වා පාථෙය්‍යත්ථාය තස්ස මධුනො තුම්බඤ්චෙව පක්කමිගසත්ථිඤ්ච දත්වා මග්ගෙ ඨත්වා දක්ඛිණහත්ථං උක්ඛිපිත්වා මහාසත්තස්ස වසනොකාසං ආචික්ඛන්තො ආහ –

1976 ‘‘එස සෙලො මහාබ්‍රහ්මෙ, පබ්බතො ගන්ධමාදනො;
යත්ථ වෙස්සන්තරො රාජා, සහ පුත්තෙහි සම්මති.

1977 ‘‘ධාරෙන්තො බ්‍රාහ්මණවණ්ණං, ආසදඤ්ච මසං ජටං;
චම්මවාසී ඡමා සෙති, ජාතවෙදං නමස්සති.

1978 ‘‘එතෙ නීලා පදිස්සන්ති, නානාඵලධරා දුමා;
උග්ගතා අබ්භකූටාව, නීලා අඤ්ජනපබ්බතා.

1979 ‘‘ධවස්සකණ්ණා ඛදිරා, සාලා ඵන්දනමාලුවා;
සම්පවෙධන්ති වාතෙන, සකිං පීතාව මාණවා.

1980 ‘‘උපරි දුමපරියායෙසු, සඞ්ගීතියොව සූයරෙ;
නජ්ජුහා කොකිලසඞ්ඝා, සම්පතන්ති දුමා දුමං.

1981 ‘‘අව්හයන්තෙව ගච්ඡන්තං, සාඛාපත්තසමීරිතා;
රමයන්තෙව ආගන්තං, මොදයන්ති නිවාසිනං;
යත්ථ වෙස්සන්තරො රාජා, සහ පුත්තෙහි සම්මති.

1982 ‘‘ධාරෙන්තො බ්‍රාහ්මණවණ්ණං, ආසදඤ්ච මසං ජටං;
චම්මවාසී ඡමා සෙති, ජාතවෙදං නමස්සතී’’ති.

තත්ථ **ගන්ධමාදනොති** එස ගන්ධමාදනපබ්බතො, එතස්ස පාදෙන උත්තරාභිමුඛො ගච්ඡන්තො යත්ථ සක්කදත්තියෙ අස්සමපදෙ වෙස්සන්තරො රාජා සහ පුත්තදාරෙහි වසති, තං පස්සිස්සසීති අත්ථො. **බ්‍රාහ්මණවණ්ණන්ති** සෙට්ඨපබ්බජිතවෙසං. **ආසදඤ්ච මසං ජටන්ති** ආකඩ්ඪිත්වා ඵලානං ගහණත්ථං අඞ්කුසඤ්ච අග්ගිජුහනකටච්ඡුඤ්ච ජටාමණ්ඩලඤ්ච ධාරෙන්තො. **චම්මවාසීති** අජිනචම්මධරො. **ඡමා සෙතීති** පථවියං පණ්ණසන්ථරෙ සයති. **ධවස්සකණ්ණා ඛදිරාති** ධවා ච අස්සකණ්ණා ච ඛදිරා ච. **සකිං පීතාව මාණවාති** එකවාරමෙව පීතා සුරාසොණ්ඩා විය. **උපරි දුමපරියායෙසූති** රුක්ඛසාඛාසු. **සඞ්ගීතියොව සූයරෙති** නානාසකුණානං වස්සන්තානං සද්දා දිබ්බසඞ්ගීතියො විය සූයරෙ. **නජ්ජුහාති** නජ්ජුහසකුණා. **සම්පතන්තීති** විකූජන්තා විචරන්ති.

සාඛාපත්තසමීරිතාති සාඛානං පත්තෙහි සඞ්ඝට්ටිතා හුත්වා විකූජන්තා සකුණා, වාතෙන සමීරිතා පත්තසාඛායෙව වා. **ආගන්තන්ති** ආගච්ඡන්තං ජනං. **යත්ථාති** යස්මිං අස්සමෙ වෙස්සන්තරො වසති, තත්ථ ගන්ත්වා ඉමං අස්සමපදසම්පත්තිං පස්සිස්සසීති.

තතො උත්තරිපි අස්සමපදං වණ්ණෙන්තො ආහ –

1983. ‘‘අම්බා කපිත්ථා පනසා, සාලා ජම්බු විභීතකා;
හරීතකී ආමලකා, අස්සත්ථා බදරානි ච.

1984. ‘‘චාරුතිම්බරුක්ඛා චෙත්ථ, නිග්‍රොධා ච කපිත්ථනා;
මධුමධුකා ථෙවන්ති, නීචෙ පක්කා චුදුම්බරා.

1985. ‘‘පාරෙවතා භවෙය්‍යා ච, මුද්දිකා ච මධුත්ථිකා;
මධුං අනෙලකං තත්ථ, සකමාදාය භුඤ්ජරෙ.

1986. ‘‘අඤ්ඤෙත්ථ පුප්ඵිතා අම්බා, අඤ්ඤෙ තිට්ඨන්ති දොවිලා;
අඤ්ඤෙ ආමා ච පක්කා ච, භෙකවණ්ණා තදූභයං.

1987. ‘‘අථෙත්ථ හෙට්ඨා පුරිසො, අම්බපක්කානි ගණ්හති;
ආමානි චෙව පක්කානි, වණ්ණගන්ධරසුත්තමෙ.

1988. ‘‘අතෙව මෙ අච්ඡරියං, හිඞ්කාරො පටිභාති මං;
දෙවානමිව ආවාසො, සොභති නන්දනූපමො.

1989. ‘‘විභෙදිකා නාළිකෙරා, ඛජ්ජුරීනං බ්‍රහාවනෙ;
මාලාව ගන්ථිතා ඨන්ති, ධජග්ගානෙව දිස්සරෙ;
නානාවණ්ණෙහි පුප්ඵෙහි, නභං තාරාචිතාමිව.

1990. ‘‘කුටජී කුට්ඨතගරා, පාටලියො ච පුප්ඵිතා;
පුන්නාගා ගිරිපුන්නාගා, කොවිළාරා ච පුප්ඵිතා.

1991. ‘‘උද්දාලකා සොමරුක්ඛා, අගරුඵල්ලියා බහූ;
පුත්තජීවා ච කකුධා, අසනා චෙත්ථ පුප්ඵිතා.

1992. ‘‘කුටජා සලළා නීපා, කොසම්බා ලබුජා ධවා;
සාලා ච පුප්ඵිතා තත්ථ, පලාලඛලසන්නිභා.

1993. ‘‘තස්සාවිදූරෙ පොක්ඛරණී, භූමිභාගෙ මනොරමෙ;
පදුමුප්පලසඤ්ඡන්නා, දෙවානමිව නන්දනෙ.

1994. ‘‘අථෙත්ථ පුප්ඵරසමත්තා, කොකිලා මඤ්ජුභාණිකා;
අභිනාදෙන්ති පවනං, උතුසම්පුප්ඵිතෙ දුමෙ.

1995. ‘‘භස්සන්ති මකරන්දෙහි, පොක්ඛරෙ පොක්ඛරෙ මධූ;
අථෙත්ථ වාතා වායන්ති, දක්ඛිණා අථ පච්ඡිමා;
පදුමකිඤ්ජක්ඛරෙණූහි, ඔකිණ්ණො හොති අස්සමො.

1996. ‘‘ථූලා සිඞ්ඝාටකා චෙත්ථ, සංසාදියා පසාදියා;
මච්ඡකච්ඡපබ්‍යාවිද්ධා, බහූ චෙත්ථ මුපයානකා;
මධුං භිසෙහි සවති, ඛීරසප්පි මුළාලිභි.

1997. ‘‘සුරභී තං වනං වාති, නානාගන්ධසමොදිතං;
සම්මද්දතෙව ගන්ධෙන, පුප්ඵසාඛාහි තං වනං;
භමරා පුප්ඵගන්ධෙන, සමන්තා මභිනාදිතා.

1998. ‘‘අථෙත්ථ සකුණා සන්ති, නානාවණ්ණා බහූ දිජා;
මොදන්ති සහ භරියාහි, අඤ්ඤමඤ්ඤං පකූජිනො.

1999. ‘‘නන්දිකා ජීවපුත්තා ච, ජීවපුත්තා පියා ච නො;
පියා පුත්තා පියා නන්දා, දිජා පොක්ඛරණීඝරා.

2000. ‘‘මාලාව ගන්ථිතා ඨන්ති, ධජග්ගානෙව දිස්සරෙ;
නානාවණ්ණෙහි පුප්ඵෙහි, කුසලෙහෙව සුගන්ථිතා;
යත්ථ වෙස්සන්තරො රාජා, සහ පුත්තෙහි සම්මති.

2001. ‘‘ධාරෙන්තො බ්‍රාහ්මණවණ්ණං, ආසදඤ්ච මසං ජටං;
චම්මවාසී ඡමා සෙති, ජාතවෙදං නමස්සතී’’ති.

තත්ථ **චාරුතිම්බරුක්ඛාති** සුවණ්ණතිම්බරුක්ඛා. **මධුමධුකාති** මධුරසා මධුකා. **ථෙවන්තීති** විරොචන්ති. **පාරෙවතාති** පාරෙවතපාදසදිසා රුක්ඛා. **භවෙය්‍යාති** දීඝඵලා කදලියො. **මධුත්ථීකාති** මධුත්ථෙවෙ පග්ඝරන්තියො, මධුරතාය වා මධුත්ථෙවසදිසා. **සකමාදායාති** තං සයමෙව ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජන්ති. **දොවිලාති** පතිතපුප්ඵපත්තා සඤ්ජායමානඵලා. **හෙකවණ්ණා තදූභයන්ති** තෙ උභොපි ආමා ච පක්කා ච මණ්ඩූකපිට්ඨිවණ්ණායෙව. **අථෙත්ථ හෙට්ඨා පුරිසොති** අථ එත්ථ අස්සමෙ තෙසං අම්බානං හෙට්ඨා ඨිතකොව පුරිසො අම්බඵලානි ගණ්හාති, ආරොහණකිච්චං නත්ථි. **වණ්ණගන්ධරසුත්තමෙති** එතෙහි වණ්ණාදීහි උත්තමානි.

අතෙව මෙ අච්ඡරියන්ති අතිවිය මෙ අච්ඡරියං. **හිඞ්කාරොති** හින්ති කරණං. **විභෙදිකාති** තාලා. **මාලාව ගන්ථීතාති** සුපුප්ඵිතරුක්ඛානං උපරි ගන්ථිතා මාලා විය පුප්ඵානි තිට්ඨන්ති. **ධජග්ගානෙව දිස්සරෙති** තානි රුක්ඛානි අලඞ්කතධජග්ගානි විය දිස්සන්ති. **කුටජී කුට්ඨතගරාති** කුටජී නාමෙකා රුක්ඛජාති කුට්ඨගච්ඡා ච තගරගච්ඡා ච. **ගිරිපුන්නාගාති** මහාපුන්නාගා. **කොවිළාරාති** කොවිළාරරුක්ඛා නාම. **උද්දාලකාති** උද්දාලරුක්ඛා. **සොමරුක්ඛාති** පීතපුප්ඵවණ්ණා රාජරුක්ඛා. **එල්ලියාති** එල්ලියරුක්ඛා නාම. **පුත්තජීවාති** මහානිග්‍රොධා. **ලබුජාති** ලබුජරුක්ඛා නාම. **පලාලඛලසන්නිභාති** තෙසං හෙට්ඨා පග්ඝරිතපුප්ඵපුඤ්ජා පලාලඛලසන්නිභාති වදති.

පොක්ඛරණීති චතුරස්සපොක්ඛරණී. **නන්දනෙති** නන්දනවනෙ නන්දාපොක්ඛරණී විය. **පුප්ඵරසමත්තාති** පුප්ඵරසෙන මත්තා චලිතා. **මකරන්දෙහීති** කිඤ්ජක්ඛෙහි. **පොක්ඛරෙ පොක්ඛරෙති** පදුමිනිපණ්ණෙ පදුමිනිපණ්ණෙ. තෙසු හි කිඤ්ජක්ඛතො රෙණූ හස්සිත්වා පොක්ඛරමධු නාම හොති. **දක්ඛිණා අථ පච්ඡිමාති** එත්තාවතා සබ්බා දිසා විදිසාපි වාතා දස්සිතා හොන්ති. **ථූලා සිඞ්ඝාටකාති** මහන්තා සිඞ්ඝාටකා ච. **සංසාදියාති** සයං ජාතසාලී, සූකසාලීතිපි වුච්චන්ති. **පසාදියාති** තෙයෙව භූමියං පතිතා. **ඛායිද්ධාති** පසන්නෙ උදකෙ ඛායිද්ධා පටිපාටියා ගච්ඡන්තා දිස්සන්ති. **මූපයානකාති** කක්කටකා. **මධුළන්ති** භිසකොටියා භින්නාය පග්ඝරණරසො මධුසදිසො හොති. **ඛීරසප්පි මුළාලිභීති** මුළාලෙහි පග්ඝරණරසො ඛීරමිස්සකනවනීතසප්පි විය හොති.

සම්මද්දතෙවාති සම්පත්තජනං මදයති විය. **සමන්තා මභිනාදිතාති** සමන්තා අභිනදන්තා විචරන්ති. **''නන්දිකා''**තිආදීනි තෙසං නාමානි. තෙසු හි පඨමා ''සාමි වෙස්සන්තර, ඉමස්මිං වනෙ වසන්තො නන්දා''ති වදන්ති. දුතියා ''ත්වඤ්ච සුඛෙන ජීව, පුත්තා ච තෙ''ති වදන්ති. තතියා ''ත්වඤ්ච ජීව, පියා පුත්තා ච තෙ''ති වදන්ති. චතුත්ථා ''ත්වඤ්ච නන්ද, පියා පුත්තා ච තෙ''ති වදන්ති. තෙන තෙසං එතානෙව නාමානි අහෙසුං. **පොක්ඛරණීසරාති** පොක්ඛරණීවාසිනො.

එවං චෙතපුත්තෙන වෙස්සන්තරස්ස වසනට්ඨානෙ අක්ඛාතෙ ජූජකො තුස්සිත්වා පටිසන්ථාරං කරොන්තො ඉමං ගාථමාහ –

2002. ''ඉදඤ්ච මෙ සත්තුභත්තං, මධුනා පටිසංයුතං;
මධුපිණ්ඩිකා ච සුකතායො, සත්තුභත්තං දදාමි තෙ''ති.

තත්ථ **සත්තුභත්තන්ති** පක්කමධුසන්නිභං සත්තුසඞ්ඛාතං භත්තං. ඉදං වුත්තං හොති – ඉදං මම අත්ථි, තං තෙ දම්මි, ගණ්හාහි නන්ති.

තං සුත්වා චෙතපුත්තො ආහ –

2003. ''තුය්හෙව සම්බලං හොතු, නාහං ඉච්ඡාමි සම්බලං;
ඉතොපි බ්‍රහ්මෙ ගණ්හාහි, ගච්ඡ බ්‍රහ්මෙ යථාසුඛං.

2004. ''අයං එකපදී එති, උජුං ගච්ඡති අස්සමං;
ඉසීපි අච්චුතො තත්ථ, පඞ්කදන්තො රජස්සිරො;
ධාරෙන්තො බ්‍රාහ්මණවණ්ණං, ආසදඤ්ච මසං ජටං.

2005. ''චම්මවාසී ඡමා සෙති, ජාතවෙදං නමස්සති;
තං ත්වං ගන්ත්වාන පුච්ඡස්සු, සො තෙ මග්ගං පවක්ඛතී''ති.

තත්ථ **සම්බලන්ති** පාථෙය්‍යං. **එතීති** යො එකපදිකමග්ගො අම්හාකං අභිමුඛො එති, එස අස්සමං උජුං ගච්ඡති. **අච්චුතොති** එවංනාමකො ඉසි තත්ථ වසති.

2006. ''ඉදං සුත්වා බ්‍රහ්මබන්ධු, චෙතං කත්වා පදක්ඛිණං;
උදග්ගචිත්තො පක්කාමි, යෙනාසි අච්චුතො ඉසී''ති.

තත්ථ **යෙනාසීති** යස්මිං ඨානෙ අච්චුතො ඉසි අහොසි, තත්ථ ගතොති.

චූළවනවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2007. ‘‘ගච්ඡන්තො සො භාරද්වාජො, අද්දස්ස අච්චුතං ඉසිං;
දිස්වාන තං භාරද්වාජො, සම්මොදි ඉසිනා සහ.

2008. ‘‘කච්චි නු භොතො කුසලං, කච්චි භොතො අනාමයං;
කච්චි උඤ්ඡෙන යාපෙසි, කච්චි මූලඵලා බහූ.

2009. ‘‘කච්චි ඩංසා මකසා ච, අප්පමෙව සරීසපා;
වනෙ වාළමිගාකිණ්ණෙ, කච්චි හිංසා න විජ්ජතී’’ති.

තත්ථ **භාරද්වාජොති** ජූජකො. **අප්පමෙවාති** අප්පායෙව. **හිංසාති** තෙසං වසෙන තුම්හාකං විහිංසා.

තාපසො ආහ –

2010. ‘‘කුසලඤ්චෙව මෙ බ්‍රහ්මෙ, අථො බ්‍රහ්මෙ අනාමයං;
අථො උඤ්ඡෙන යාපෙමි, අථො මූලඵලා බහූ.

2011. ‘‘අථො ඩංසා මකසා ච, අප්පමෙව සරීසපා;
වනෙ වාළමිගාකිණ්ණෙ, හිංසා මය්හං න විජ්ජති.

2012. ‘‘බහූනි වස්සපූගානි, අස්සමෙ වසතො මම;
නාභිජානාමි උප්පන්නං, ආබාධං අමනොරමං.

2013. ‘‘ස්වාගතං තෙ මහාබ්‍රහ්මෙ, අථො තෙ අදුරාගතං;
අන්තො පවිස භද්දන්තෙ, පාදෙ පක්ඛාලයස්සු තෙ.

2014. ‘‘තින්දුකානි පියාලානි, මධුකෙ කාසුමාරියො;
ඵලානි ඛුද්දකප්පානි, භුඤ්ජ බ්‍රහ්මෙ වරං වරං.

2015. ‘‘ඉදම්පි පානීයං සීතං, ආභතං ගිරිගබ්භරා;
තතො පිව මහාබ්‍රහ්මෙ, සචෙ ත්වං අභිකඞ්ඛසී’’ති.

ජූජකො ආහ –

2016. ‘‘පටිග්ගහිතං යං දින්නං, සබ්බස්ස අග්ඝියං කතං;
සඤ්ජයස්ස සකං පුත්තං, සිවීහි විප්පවාසිතං;
තමහං දස්සනමාගතො, යදි ජානාසි සංස මෙ’’ති.

තත්ථ **තමහං දස්සනමාගතොති** තං අහං දස්සනාය ආගතො. තාපසො ආහ –

2017. ‘‘න භවං එති පුඤ්ඤත්ථං, සිවිරාජස්ස දස්සනං;
මඤ්ඤෙ භවං පත්ථයති, රඤ්ඤො භරියං පතිබ්බතං;
මඤ්ඤෙ කණ්හාජිනං දාසිං, ජාලිං දාසඤ්ච ඉච්ඡසි.

2018. ‘‘අථ වා තයො මාතාපුත්තෙ, අරඤ්ඤා නෙතුමාගතො;
න තස්ස භොගා විජ්ජන්ති, ධනං ධඤ්ඤඤ්ච බ්‍රාහ්මණා’’ති.

තත්ථ **න තස්ස භොගාති** භො බ්‍රාහ්මණ, තස්ස වෙස්සන්තරස්ස අරඤ්ඤෙ විහරන්තස්ස නෙව භොගා විජ්ජන්ති, ධනධඤ්ඤඤ්ච න විජ්ජති, දුග්ගතො හුත්වා වසති, තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා කිං කරිස්සසීති?

තං සුත්වා ජූජකො ආහ –

2019. ‘‘අකුද්ධරූපොහං භොතො, නාහං යාචිතුමාගතො;
සාධු දස්සනමරියානං, සන්නිවාසො සදා සුඛො.

2020. ‘‘අදිට්ඨපුබ්බො සිවිරාජා, සිවීහි විප්පවාසිතො;
තමහං දස්සනමාගතො, යදි ජානාසි සංස මෙ’’ති.

තස්සත්ථො – අහං, භො තාපස, අකුද්ධරූපො, අලං එත්තාවතා, අහං පන න කිඤ්චි වෙස්සන්තරං යාචිතුමාගතො, අරියානං පන දස්සනං සාධු, සන්නිවාසො ච තෙහි සද්ධිං සුඛො. අහං තස්ස ආචරියබ්‍රාහ්මණො, මයා ච සො යතො සිවීහි විප්පවාසිතො, තතො පට්ඨාය අදිට්ඨපුබ්බො, තෙනාහං තං දස්සනත්ථාය ආගතො. යදි තස්ස වසනට්ඨානං ජානාසි, සංස මෙති.

සො තස්ස වචනං සුත්වා සද්දහිත්වා ‘‘හොතු ස්වෙ සංසිස්සාමි තෙ, අජ්ජ තාව ඉධෙව වසාහී’’ති තං ඵලාඵලෙහි සන්තප්පෙත්වා පුනදිවසෙ මග්ගං දස්සෙන්තො දක්ඛිණහත්ථං පසාරෙත්වා ආහ –

2021. ‘‘එස සෙලො මහාබ්‍රහ්මෙ, පබ්බතො ගන්ධමාදනො;
යත්ථ වෙස්සන්තරො රාජා, සහ පුත්තෙහි සම්මති.

2022. ‘‘ධාරෙන්තො බ්‍රාහ්මණවණ්ණං, ආසදඤ්ච මසං ජටං;
චම්මවාසී ඡමා සෙති, ජාතවෙදං නමස්සති.

2023. ‘‘එතෙ නීලා පදිස්සන්ති, නානාඵලධරා දුමා;
උග්ගතා අබ්භකූටාව, නීලා අඤ්ජනපබ්බතා.

2024. ‘‘ධවස්සකණ්ණා ඛදිරා, සාලා ඵන්දනමාලුවා;
සම්පවෙධන්ති වාතෙන, සකිං පීතාව මාණවා.

2025. ‘‘උපරි දුමපරියායෙසු, සංගීතියොව සුය්‍යරෙ;
නජ්ජුහා කොකිලසඞ්ඝා, සම්පතන්ති දුමා දුමං.

2026. ‘‘අව්හයන්තෙව ගච්ඡන්තං, සාඛාපත්තසමීරිතා;
රමයන්තෙව ආගන්තං, මොදයන්ති නිවාසිනං;
යත්ථ වෙස්සන්තරො රාජා, සහ පුත්තෙහි සම්මති.

2027. ‘‘ධාරෙන්තො බ්‍රාහ්මණවණ්ණං, ආසදඤ්ච මසං ජටං;
චම්මවාසී ඡමා සෙති, ජාතවෙදං නමස්සති.

2028. ‘‘කරෙරිමාලා විතතා, භූමිභාගෙ මනොරමෙ;
සද්දලාහරිතා භූමි, න තත්ථුද්ධංසතෙ රජො.

2029. ‘‘මයූරගීවසඞ්කාසා, තූලඵස්සසමූපමා;
තිණානි නාතිවත්තන්ති, සමන්තා චතුරඞ්ගුලා.

2030. ‘‘අම්බා ජම්බූ කපිත්ථා ච, නීචෙ පක්කා චුදුම්බරා;
පරිභොගෙහි රුක්ඛෙහි, වනං තං රතිවඩ්ඪනං.

2031. ‘‘වෙළුරියවණ්ණසන්නිභං, මච්ඡගුම්බනිසෙවිතං;
සුචිං සුගන්ධං සලිලං, ආපො තත්ථපි සන්දති.

2032. ‘‘තස්සාවිදූරෙ පොක්ඛරණී, භූමිභාගෙ මනොරමෙ;
පදුමුප්පලසඤ්ඡන්නා, දෙවානමිව නන්දනෙ.

2033. ‘‘තීණි උප්පලජාතානි, තස්මිං සරසි බ්‍රාහ්මණ;
විචිත්තං නීලානෙකානි, සෙතා ලොහිතකානි චා’’ති.

තස්සත්ථො හෙට්ඨා වුත්තසදිසොයෙව. **කරෙරිමාලා විතතාති** කරෙරිපුප්ඵෙහි විතතා. **සද්දලාහරිතාති** ධුවසද්දලෙන හරිතා. **න තත්ථුද්ධංසතෙ රජොති** තස්මිං වනෙ අප්පමත්තකොපි රජො න උද්ධංසතෙ. **තූලඵස්සසමූපමාති** මුදුසම්ඵස්සතාය තූලඵස්සසදිසා. **තිණානි නාතිවත්තන්තීති** තානි තස්සා භූමියා මයූරගීවවණ්ණානි තිණානි සමන්තතො චතුරඞ්ගුලප්පමාණානෙව වත්තන්ති, තතො පන උත්තරි න වඩ්ඪන්ති. **අම්බා ජම්බූ කපිත්ථා චාති** අම්බා ච ජම්බූ ච කපිත්ථා ච. **පරිභොගෙහීති** නානාවිධෙහි පුප්ඵූපගඵලූපගෙහි පරිභොගරුක්ඛෙහි. **සන්දතීති** තස්මිං වනසණ්ඩෙ වඞ්කපබ්බතෙ කුන්නදීහි ඔතරන්තං උදකං සන්දති, පවත්තතීති අත්ථො. **විචිත්තං නීලානෙකානි, සෙතා ලොහිතකානි චාති** එකානි නීලානි, එකානි සෙතානි, එකානි ලොහිතකානීති ඉමෙහි තීහි උප්පලජාතෙහි තං සරං විචිත්තං. සුසජ්ජිතපුප්ඵචඞ්කොටකං විය සොභතීති දස්සෙති.

එවං චතුරස්සපොක්ඛරණිං වණ්ණෙත්වා පුන මුචලින්දසරං වණ්ණෙන්තො ආහ –

2034. ‘‘ඛොමාව තත්ථ පදුමා, සෙතසොගන්ධිකෙහි ච;
කලම්බකෙහි සඤ්ඡන්නො, මුචලින්දො නාම සො සරො.

2035. ‘‘අථෙත්ථ පදුමා ඵුල්ලා, අපරියන්තාව දිස්සරෙ;
ගිම්හා හෙමන්තිකා ඵුල්ලා, ජණ්ණුතග්ඝා උපත්ථරා.

2036. ‘‘සුරභී සම්පවායන්ති, විචිත්තපුප්ඵසන්ථතා;
භමරා පුප්ඵගන්ධෙන, සමන්තා මභිනාදිතා’’ති.

තත්ථ **ඛොමාවාති** ඛොමමයා විය පණ්ඩරා. **සෙතසොගන්ධිකෙහි චාති** සෙතුප්පලෙහි ච සොගන්ධිකෙහි ච කලම්බකෙහි ච සො සරො සඤ්ඡන්නො. **අපරියන්තාව දිස්සරෙති** අපරිමාණා විය දිස්සන්ති. **ගිම්හා හෙමන්තිකාති**

ගිම්හෙ ච හෙමන්තිකෙ ච පුප්ඵිතපදුමා. **ජණ්ණුතග්ඝා උපත්ථරාති** ජණ්ණුපමාණෙ උදකෙ උපත්ථරා වුල්ලා හොන්ති, සන්ථතා විය ඛායන්ති. **විචිත්තපුප්ඵසන්ථතාති** විචිත්තා හුත්වා පුප්ඵෙහි සන්ථතා සදා සුරභී සම්පවායන්ති.

2037. ‘‘අථෙත්ථ උදකන්තස්මිං, රුක්ඛා තිට්ඨන්ති බ්‍රාහ්මණ;
කදම්බා පාටලී වුල්ලා, කොවිළාරා ච පුප්ඵිතා.

2038. ‘‘අඞ්කොලා කච්ඡිකාරා ච, පාරිජඤ්ඤා ච පුප්ඵිතා;
වාරණා වයනා රුක්ඛා, මුචලින්දමුභතො සරං.

2039. ‘‘සිරීසා සෙතපාරිසා, සාධු වායන්ති පද්ධකා;
නිග්ගුණ්ඩී සිරීනිග්ගුණ්ඩී, අසනා චෙත්ථ පුප්ඵිතා.

2040. ‘‘පඞ්ගුරා බහුලා සෙලා, සොභඤ්ජනා ච පුප්ඵිතා;
කෙතකා කණිකාරා ච, කණවෙරා ච පුප්ඵිතා.

2041. ‘‘අජ්ජුනා අජ්ජුකණ්ණා ච, මහානාමා ච පුප්ඵිතා;
සුපුප්ඵිතග්ගා තිට්ඨන්ති, පජ්ජලන්තෙව කිංසුකා.

2042. ‘‘සෙතපණ්ණී සත්තපණ්ණා, කදලියො කුසුම්භරා;
ධනුතක්කාරී පුප්ඵෙහි, සීසපාවරණානි ච.

2043. ‘‘අච්ඡිවා සල්ලවා රුක්ඛා, සල්ලකියො ච පුප්ඵිතා;
සෙතගෙරු ච තගරා, මංසිකුට්ඨා කුලාවරා.

2044. ‘‘දහරා රුක්ඛා ච වුද්ධා ච, අකුටිලා චෙත්ථ පුප්ඵිතා;
අස්සමං උභතො ඨන්ති, අග්‍යාගාරං සමන්තතො’’ති.

තත්ථ **තිට්ඨන්තීති** සරං පරික්ඛිපිත්වා තිට්ඨන්ති. **කදම්බාති** කදම්බරුක්ඛා. **කච්ඡිකාරා චාති** එවංනාමකා රුක්ඛා. **පාරිජඤ්ඤාති** රත්තමාලා. **වාරණා වයනාති** වාරණරුක්ඛා ච වයනරුක්ඛා ච. **මුචලින්දමුභතො සරන්ති** මුචලින්දස්ස සරස්ස උභයපස්සෙසු. **සෙතපාරිසාති** සෙතගච්ඡරුක්ඛා . තෙ කිර සෙතක්ඛන්ධා මහාපණ්ණා කණිකාරසදිසපුප්ඵා හොන්ති. **නිග්ගුණ්ඩී සිරීනිග්ගුණ්ඩීති** පකතිනිග්ගුණ්ඩී චෙව කාළනිග්ගුණ්ඩී ච. **පඞ්ගුරාති** පඞ්ගුරරුක්ඛා. **කුසුම්භරාති** එකගච්ඡා. **ධනුතක්කාරී පුප්ඵෙහීති** ධනුනඤ්ච තක්කාරීනඤ්ච පුප්ඵෙහි සොභිතා. **සීසපාවරණානි චාති** සීසපෙහි ච වරණෙහි ච සොභිතා. **අච්ඡිවාති**ආදයොපි රුක්ඛායෙව. **සෙතගෙරු ච තගරාති** සෙතගෙරු ච තගරා ච. **මංසිකුට්ඨා කුලාවරාති** මංසිගච්ඡා ච කුට්ඨගච්ඡා ච කුලාවරා ච. **අකුටිලාති** උජුකා. **අග්‍යාගාරං සමන්තතොති** අග්‍යාගාරං පරික්ඛිපිත්වා ඨිතාති අත්ථො.

2045. ‘‘අථෙත්ථ උදකන්තස්මිං, බහුජාතො ඵණිජ්ජකො;
මුග්ගතියො කරතියො, සෙවාලසීසකා බහූ.

2046. ‘‘උද්දාපවත්තං උල්ලුලිතං, මක්ඛිකා හිඞ්ගුජාලිකා;
දාසිමකඤ්ජකො චෙත්ථ, බහූ නීචෙකලම්බකා.

2047. ‘‘එලම්බුරකසඤ්ඡන්නා, රුක්ඛා තිට්ඨන්ති බ්‍රාහ්මණ;
සත්තාහං ධාරියමානානං, ගන්ධො තෙසං න ඡිජ්ජති.

2048. ‘‘උභතො සරං මුචලින්දං, පුප්ඵා තිට්ඨන්ති සොභනා;
ඉන්දීවරෙහි සඤ්ඡන්නං, වනං තං උපසොභති.

2049. ‘‘අඩ්ඪමාසං ධාරියමානානං, ගන්ධො තෙසං න ඡිජ්ජති;
නීලපුප්ඵී සෙතවාරී, පුප්ඵිතා ගිරිකණ්ණිකා;
කලෙරුක්ඛෙහි සඤ්ඡන්නං, වනං තං තුලසීහි ච.

2050. ‘‘සම්මද්දතෙව ගන්ධෙන, පුප්ඵසාඛාහි තං වනං;
භමරා පුප්ඵගන්ධෙන, සමන්තා මභිනාදිතා.

2051. ‘‘තීණි කක්කාරුජාතානි, තස්මිං සරසි බ්‍රාහ්මණ;
කුම්භමත්තානි චෙකානි, මුරජමත්තානි තා උභො’’ති.

තත්ථ **ඵණිජ්ජකොති** භූතනකො. **මුග්ගතියොති** එකා මුග්ගජාති. **කරතියොති** රාජමාසො. **සෙවාලසීසකාති** ඉමෙපි ගච්ඡායෙව, අපි ච **සීසකාති** රත්තචන්දනං වුත්තං. **උද්දාපවත්තං උල්ලුලිතන්ති** තං උදකං තීරමරියාදබන්ධං වාතාපහතං උල්ලුලිතං හුත්වා තිට්ඨති. **මක්ඛිකා හිඞ්ගුජාලිකාති** හිඞ්ගුජාලසඞ්ඛාතෙ විකසිතපුප්ඵගච්ඡෙ පඤ්චවණ්ණා මධුමක්ඛිකා මධුරස්සරෙන විරවන්තියො තත්ථ විචරන්තීති අත්ථො. **දාසිමකඤ්ජකො චෙත්ථාති** ඉමානි ද්වෙ රුක්ඛජාතියො ච එත්ථ. **නීචෙකලම්බකාති** නීචකලම්බකා. **එලම්බුරකසඤ්ඡන්නාති** එවංනාමිකාය වල්ලියා සඤ්ඡන්නා. **තෙසන්ති** තෙසං තස්සා වල්ලියා පුප්ඵානං සබ්බෙසම්පි වා එතෙසං දාසිමකඤ්ජකාදීනං පුප්ඵානං සත්තාහං ගන්ධො න ඡිජ්ජති. එවං ගන්ධසම්පන්නානි පුප්ඵානි, රජතපට්ටසදිසවාලුකපුණ්ණා භූමිභාගා. **ගන්ධො තෙසන්ති** තෙසං ඉන්දීවරපුප්ඵාදීනං

ගන්ධො අඩ්ඪමාසං න ඡිජ්ජති. **නීලපුප්ඵීති**ආදිකා පුප්ඵවල්ලියො. **තුලසිහි චාති** තුලසිගච්ඡෙහි ච. **කක්කාරුජාතානීති** වල්ලිඵලානි. තත්ථ එකිස්සා වල්ලියා ඵලානි මහාඝටමත්තානි, ද්වින්නං මුදිඞ්ගමත්තානි. තෙන වුත්තං ‘‘මුරජමත්තානි තා උභො’’ති.

2052. ‘‘අථෙත්ථ සාසපො බහුකො, නාදියො හරිතායුතො;
අසී තාලාව තිට්ඨන්ති, ඡෙජ්ජා ඉන්දීවරා බහූ.

2053. ‘‘අප්ඵොටා සූරියවල්ලී ච, කාළීයා මධුගන්ධියා;
අසොකා මුදයන්තී ච, වල්ලිභො ඛුද්දපුප්ඵියො.

2054. ‘‘කොරණ්ඩකා අනොජා ච, පුප්ඵිතා නාගමල්ලිකා;
රුක්ඛමාරුය්හ තිට්ඨන්ති, ඵුල්ලා කිංසුකවල්ලියො.

2055. ‘‘කටෙරුහා ච වාසන්ති, යූථිකා මධුගන්ධියා;
නිලියා සුමනා භණ්ඩී, සොභති පදුමුත්තරො.

2056. ‘‘පාටලී සමුද්දකප්පාසී, කණිකාරා ච පුප්ඵිතා;
හෙමජාලාව දිස්සන්ති, රුචිරග්ගි සිඛූපමා.

2057. ‘‘යානි තානි ච පුප්ඵානි, ථලජානුදකානි ච;
සබ්බානි තත්ථ දිස්සන්ති, එවං රම්මො මහොදධී’’ති.

තත්ථ **සාසපොති** සිද්ධත්ථකො. **බහුකොති** බහු. **නාදියො හරිතායුතොති** හරිතෙන ආයුතො නාදියො. ඉමා ද්වෙපි ලසුණජාතියො, සොපි ලසුණො තත්ථ බහුකොති අත්ථො. **අසී තාලාව තිට්ඨන්තීති අසීති** එවංනාමකා රුක්ඛා සිනිද්ධාය භූමියා ඨිතා තාලා විය තිට්ඨන්ති. **ඡෙජ්ජා ඉන්දීවරා බහූති** උදකපරියන්තෙ බහූ සුවණ්ණඉන්දීවරා මුට්ඨිනා ඡින්දිතබ්බා හුත්වා ඨිතා. **අප්ඵොටාති** අප්ඵොටවල්ලියො. **වල්ලිභො ඛුද්දපුප්ඵියොති** වල්ලිභො ච ඛුද්දපුප්ඵියො ච. **නාගමල්ලිකාති** වල්ලිනාගා ච මල්ලිකා ච. **කිංසුකවල්ලියොති** සුගන්ධපත්තා වල්ලිජාති. **කටෙරුහා ච වාසන්තීති** ඉමෙ ච ද්වෙ පුප්ඵගච්ඡා. **මධුගන්ධියාති** මධුසමානගන්ධා. **නිලියා සුමනා භණ්ඩීති** නීලවල්ලිසුමනා ච පකතිසුමනා ච භණ්ඩී ච. **පදුමුත්තරොති** එවංනාමකො රුක්ඛො. **කණිකාරාති** වල්ලිකණිකාරා රුක්ඛකණිකාරා. **හෙමජාලාවාති** පසාරිතහෙමජාලා විය දිස්සන්ති. **මහොදධීති** මහතො උදකක්ඛන්ධස්ස ආධාරභූතො මුචලින්දසරොති.

2058. ‘‘අථස්සා පොක්ඛරණියා, බහුකා වාරිගොචරා;
රොහිතා නළපී සිඞ්ගූ, කුම්භිලා මකරා සුසූ.

2059. ‘‘මධු ච මධුලට්ඨි ච, තාලිසා ච පියඞ්ගුකා;
කුටන්දජා භද්දමුත්තා, සෙතපුප්ඵා ච ලොලුපා.

2060. ‘‘සුරභී ච රුක්ඛා තගරා, බහුකා තුඞ්ගවණ්ටකා;
පද්ධකා නරදා කුට්ඨා, ඣාමකා ච හරෙණුකා.

2061. ‘‘හලිද්දකා ගන්ධසිලා, හිරිවෙරා ච ගුග්ගුලා;
විභෙදිකා චොරකා කුට්ඨා, කප්පූරා ච කලිඞ්ගුකා’’ති.

තත්ථ **අථස්සා පොක්ඛරණියාති** ඉධ පොක්ඛරණිසදිසතාය සරමෙව පොක්ඛරණීති වදති. **රොහිතාති**ආදීනි තෙසං වාරිගොචරානං නාමානි. **මධු චාති** නිම්මක්ඛිකමධු ච. **මධුලට්ඨි චාති** ලට්ඨිමධුකඤ්ච. **තාලිසා චාති**ආදිකා සබ්බා ගන්ධජාතියො.

2062. ‘‘අථෙත්ථ සීහබ්‍යග්ඝා ච, පුරිසාලූ ච හත්ථියො;
එණෙය්‍යා පසදා චෙව, රොහිච්චා සරභා මිගා.

2063. ‘‘කොට්ඨසුණා සුණොපි ච, තුලියා නළසන්නිභා;
චාමරී චලනී ලඞ්ඝී, ඣාපිතා මක්කටා පිචු.

2064. ‘‘කක්කටා කටමායා ච, ඉක්කා ගොණසිරා බහූ;
ඛග්ගා වරාහා නකුලා, කාළකෙත්ථ බහූතසො.

2065. ‘‘මහිංසා සොණසිඞ්ගාලා, පම්පකා ච සමන්තතො;
ආකුච්ඡා පචලාකා ච, චිත්‍රකා චාපි දීපියො.

2066. ‘‘පෙලකා ච විඝාසාදා, සීහා ගොගණිසාදකා;
අට්ඨපාදා ච මොරා ච, භස්සරා ච කුකුත්ථකා.

2067. ‘‘චඞ්කොරා කුක්කුටා නාගා, අඤ්ඤමඤ්ඤං පකූජිනො;
බකා බලාකා නජ්ජුහා, දින්දිභා කුඤ්ජවාජිතා.

2068. ‘‘බ්‍යග්ඝිනසා ලොහපිට්ඨා, පම්පකා ජීවජීවකා;
කපිඤ්ජරා තිත්තිරායො, කුලා ච පටිකුත්ථකා.

2069. ‘‘මන්දාලකා චෙලකෙටු, භණ්ඩුතිත්තිරනාමකා;
චෙලාවකා පිඞ්ගලායො, ගොටකා අඞ්ගහෙතුකා.

2070. ‘‘කරවියා ච සග්ගා ච, උහුඞ්කාරා ච කුක්කුහා;
නානාදිජගණාකිණ්ණං, නානාසරනිකූජිත’’න්ති.

තත්ථ **පුරිසාලූති** වළවාමුඛයක්ඛිනියො. **රොහිච්චා සරභා මිගාති** රොහිතා චෙව සරභා මිගා ච. **කොට්ඨසුකාති** සිඞ්ගාලසුනඛා. ‘‘කොත්ථුසුණා’’තිපි පාඨො. **සුණොපි චාති** එසාපෙකා ඛුද්දකමිගජාති. **තුලියාති** පක්ඛිබිළාරා. **නළසන්නිභාති** නළපුප්ඵවණ්ණා රුක්ඛසුනඛා. **චාමරී චලනී ලඞ්ඝීති** චාමරිමිගා ච චලනීමිගා ච ලඞ්ඝීමිගා ච. **ඣාපිතා මක්කටාති** ද්වෙ මක්කටජාතියොව. **පිචුති** සරපරියන්තෙ ගොචරග්ගාහී එකො මක්කටො. **කක්කටා කටමායා චාති** ද්වෙ මහාමිගා. **ඉක්කාති** අච්ඡා. **ගොණසිරාති** අරඤ්ඤගොණා. **කාළකෙත්ථ බහුතසොති** කාළමිගා නාමෙත්ථ බහුතසො. **සොණසිඞ්ගාලාති** රුක්ඛසුනඛා ච සිඞ්ගාලා ච. **පම්පකාති** අස්සමපදං පරික්ඛිපිත්වා ඨිතා මහාවෙළුපම්පකා. **ආකුච්ඡාති** ගොධා. **පචලාකා චාති** ගජකුම්භමිගා. **චිත්‍රකා චාපි දීපියොති** චිත්‍රකමිගා ච දීපිමිගා ච.

පෙලකා චාති සසා. **විඝාසාදාති** එතෙ ගිජ්ඣා සකුණා. **සීහාති** කෙසරසීහා. **ගොගණිසාදකාති** ගොගණෙ ගහෙත්වා ඛාදනසීලා දුට්ඨමිගා. **අට්ඨපාදාති** සරභා මිගා. **හස්සරාති** සෙතහංසා. **කුකුත්ථකාති** කුකුත්ථකසකුණා. **චඞ්කොරාති** චඞ්කොරසකුණා. **කුක්කුටාති** වනකුක්කුටා. **දින්දිභා කුඤ්ජවාජිතාති** ඉමෙ තයොපි සකුණායෙව. **බ්‍යග්ඝිනසාති** සෙනා. **ලොහපිට්ඨාති** ලොහිතවණ්ණසකුණා. **පම්පකාති** පම්පටකා. **කපිඤ්ජරා තිත්තිරායොති** කපිඤ්ජරා ච තිත්තිරා ච. **කුලා ච පටිකුත්ථකාති** ඉමෙපි ද්වෙ සකුණා. **මන්දාලකා චෙලකෙටූති** මන්දාලකා චෙව චෙලකෙටු ච. **භණ්ඩුතිත්තිරනාමකාති** භණ්ඩු ච තිත්තිරා ච නාමකා ච. **චෙලාවකා පිඞ්ගලායොති** ද්වෙ සකුණජාතියො ච, තථා **ගොටකා අඞ්ගහෙතුකා. සග්ගාති** වාතකසකුණා. **උහුඞ්කාරාති** උලූකා.

2071. ‘‘අථෙත්ථ සකුණා සන්ති, නීලකා මඤ්ජුභාණකා;
මොදන්ති සහ භරියාහි, අඤ්ඤමඤ්ඤං පකූජිනො.

2072. ‘‘අථෙත්ථ සකුණා සන්ති, දිජා මඤ්ජුස්සරා සිතා;
සෙතච්ඡිකූටා භද්‍රක්ඛා, අණ්ඩජා චිත්‍රපෙඛුණා.

2073. ‘‘අථෙත්ථ සකුණා සන්ති, දිජා මඤ්ජුස්සරා සිතා;
සිඛණ්ඩී නීලගීවාහි, අඤ්ඤමඤ්ඤං පකූජිනො.

2074. ‘‘කුකුත්ථකා කුළීරකා, කොට්ඨා පොක්ඛරසාතකා;
කාලාමෙයයා බලීයක්ඛා, කදම්බා සුවසාළිකා.

2075. ‘‘හලිද්දා ලොහිතා සෙතා, අථෙත්ථ නලකා බහූ;
වාරණා භිඞ්ගරාජා ච, කදම්බා සුවකොකිලා.

2076. ‘‘උක්කුසා කුරරා හංසා, ආටා පරිවදෙන්තිකා;
පාකහංසා අතිබලා, නජ්ජුහා ජීවජීවකා.

2077. ‘‘පාරෙවතා රවිහංසා, චක්කවාකා නදීචරා;
වාරණාභිරුදා රම්මා, උභො කාලූපකූජිනො.

2078. ‘‘අථෙත්ථ සකුණා සන්ති, නානාවණ්ණා බහූ දිජා;
මොදන්ති සහ භරියාහි, අඤ්ඤමඤ්ඤං පකූජිනො.

2079. ‘‘අථෙත්ථ සකුණා සන්ති, නානාවණ්ණා බහූ දිජා;
සබ්බෙ මඤ්ජූ නිකූජන්ති, මුචලින්දමුභතො සරං.

2080. ‘‘අථෙත්ථ සකුණා සන්ති, කරවියා නාම තෙ දිජා;
මොදන්ති සහ භරියාහි, අඤ්ඤමඤ්ඤං පකූජිනො.

2081. ‘‘අථෙත්ථ සකුණා සන්ති, කරවියා නාම තෙ දිජා;
සබ්බෙ මඤ්ජූ නිකූජන්ති, මුචලින්දමුභතො සරං.

2082. ‘‘එණෙයයපසදාකිණ්ණං, නාගසංසෙවිතං වනං;
නානාලතාහි සඤ්ඡන්නං, කදලීමිගසෙවිතං.

2083. ‘‘අථෙත්ථ සාසපො බහුකො, නීවාරො වරකො බහූ;
සාලි අකට්ඨපාකො ච, උච්ඡු තත්ථ අනප්පකො.

2084. ‘‘අයං එකපදී එති, උජුං ගච්ඡති අස්සමං;

ඛුදං පිපාසං අරතිං, තත්ථ පත්තො න වින්දති;
යත්ථ වෙස්සන්තරො රාජා, සහ පුත්තෙහි සම්මති.

2085. ‘‘ධාරෙන්තො බ්‍රාහ්මණවණ්ණං, ආසදඤ්ච මසං ජටං;
චම්මවාසී ඡමා සෙති, ජාතවෙදං නමස්සතී’’ති.

තත්ථ **නීලකාති** චිත්‍රාජිපත්තා. **මඤ්ජුස්සරා සිතාති** නිබද්ධමධුරස්සරා. **සෙතච්ඡිකූටා භද්‍රක්ඛාති** උභයපස්සෙසු සෙතෙහි අක්ඛිකූටෙහි සමන්නාගතා සුන්දරක්ඛා. **චිත්‍රපෙඛුණාති** විචිත්‍රපත්තා. **කුළීරකාති** කක්කටකා. **කොට්ඨාති**ආදයො සකුණාව. **වාරණාති** හත්ථිලිඞ්ගසකුණා. **කදම්බාති** මහාකදම්බා ගහිතා. **සුවකොකිලාති** කොකිලෙහි සද්ධිං විචරණසුවකා චෙව කොකිලා ච. **උක්කුසාති** කාළකුරරා. **කුරරාති** සෙතකුරරා. **හංසාති** සකුණහංසා. **ආටාති** දබ්බිසණ්ඨානමුඛසකුණා. **පරිවදෙන්තිකාති** එකා සකුණජාති. **වාරණාභිරුදා රම්මාති** රම්මාභිරුදා වාරණා. **උභො කාලූපකූජිනොති** සායං පාතො පබ්බතපාදං එකනින්නාදං කරොන්තා නිකූජන්ති. **එණෙයයපසදාකිණ්ණන්ති** එණෙයයමිගෙහි ච පසදමිගෙහි ච ආකිණ්ණං. **තත්ථ පත්තො න වින්දතීති** බ්‍රාහ්මණ, වෙස්සන්තරස්ස අස්සමපදං පත්තො පුරිසො තත්ථ අස්සමෙ ඡාතකං වා පානීයපිපාසං වා උක්කණ්ඨිතං වා න පටිලභති.

2086. ‘‘ඉදං සුත්වා බ්‍රහ්මබන්ධු, ඉසිං කත්වා පදක්ඛිණං;
උදග්ගචිත්තො පක්කාමි, යත්ථ වෙස්සන්තරො අහූ’’ති.

තත්ථ **යත්ථ වෙස්සන්තරො අහූති** යස්මිං ඨානෙ වෙස්සන්තරො අහොසි, තං ඨානං ගතොති.

මහාවනවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

දාරකපබ්බවණ්ණනා

ජූජකොපි අච්චුතතාපසෙන කථිතමග්ගෙන ගච්ඡන්තො චතුරස්සපොක්ඛරණිං පත්වා චින්තෙසි ‘‘අජ්ජ අතිසායන්හො, ඉදානි මද්දී අරඤ්ඤතො ආගමිස්සති. මාතුගාමො හි නාම දානස්ස අන්තරායකරො හොති, ස්වෙ තස්සා අරඤ්ඤං ගතකාලෙ අස්සමං ගන්ත්වා වෙස්සන්තරං උපසඞ්කමිත්වා දාරකෙ යාචිත්වා තාය අනාගතාය තෙ ගහෙත්වා පක්කමිස්සාමී’’ති. අථස්ස අවිදූරෙ එකං සානුපබ්බතං ආරුය්හ එකස්මිං ඵාසුකට්ඨානෙ නිපජ්ජි. තං පන රත්තිං පච්චූසකාලෙ මද්දී සුපිනං අද්දස. එවරූපො සුපිනො අහොසි – එකො පුරිසො කණ්හො ද්වෙ කාසායානි පරිදහිත්වා ද්වීසු කණ්ණෙසු රත්තමාලං පිළන්ධිත්වා ආවුධහත්ථො තජ්ජෙන්තො ආගන්ත්වා පණ්ණසාලං පවිසිත්වා මද්දිං ජටාසු ගහෙත්වා ආකඩ්ඪිත්වා භූමියං උත්තානකං පාතෙත්වා විරවන්තියා තස්සා ද්වෙ අක්ඛීනි උප්පාටෙත්වා බාහානි ඡින්දිත්වා උරං භින්දිත්වා පග්ඝරන්තලොහිතබින්දුං හදයමංසං ආදාය පක්කාමීති. සා පබුජ්ඣිත්වා භීතතසිතා ‘‘පාපකො සුපිනො මෙ දිට්ඨො, සුපිනපාඨකො පන වෙස්සන්තරෙන සදිසො නාම නත්ථි, පුච්ඡිස්සාමි න’’න්ති චින්තෙත්වා පණ්ණසාලං ගන්ත්වා මහාසත්තස්ස පණ්ණසාලද්වාරං ආකොටෙසි. මහාසත්තො ‘‘කො එසො’’ති ආහ. ‘‘අහං දෙව, මද්දී’’ති. ‘‘භද්දෙ, අම්හාකං කතිකවත්තං භින්දිත්වා කස්මා අකාලෙ ආගතාසී’’ති. ‘‘දෙව, නාහං කිලෙසවසෙන ආගච්ඡාමි, අපිච ඛො පන මෙ පාපකො සුපිනො දිට්ඨො’’ති. ‘‘තෙන හි කථෙහි, මද්දී’’ති. සා අත්තනා දිට්ඨනියාමෙනෙව කථෙසි.

මහාසත්තොපි සුපිනං පරිග්ගණ්හිත්වා ‘‘මය්හං දානපාරමී පූරිස්සති, ස්වෙ මං යාචකො ආගන්ත්වා පුත්තෙ යාචිස්සති, මද්දිං අස්සාසෙත්වා උයොයොජෙස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා ‘‘මද්දි, තව දුස්සයනදුබ්භොජනෙහි චිත්තං ආලුළිතං භවිස්සති, මා භායී’’ති සංමොහෙත්වා අස්සාසෙත්වා උයොයොජෙසි. සා විභාතාය රත්තියා සබ්බං කත්තබ්බකිච්චං කත්වා ද්වෙ පුත්තෙ ආලිඞ්ගිත්වා සීසෙ චුම්බිත්වා ‘‘තාතා, අජ්ජ මෙ දුස්සුපිනො දිට්ඨො, අප්පමත්තා භවෙය්‍යාථ’’ති ඔවදිත්වා ‘‘දෙව, තුම්හෙ ද්වීසු කුමාරෙසු අප්පමත්තා හොථා’’ති මහාසත්තං පුත්තෙ පටිච්ඡාපෙත්වා පච්ඡිඛණිත්තිආදීනි ආදාය අස්සූනි පුඤ්ඡන්තී මූලඵලාඵලත්ථාය වනං පාවිසි. තදා ජූජකොපි ‘‘ඉදානි මද්දී අරඤ්ඤං ගතා භවිස්සතී’’ති සානුපබ්බතා ඔරුය්හ එකපදිකමග්ගෙන අස්සමාභිමුඛො පායාසි. මහාසත්තොපි පණ්ණසාලතො නික්ඛමිත්වා පණ්ණසාලද්වාරෙ පාසාණඵලකෙ සුවණ්ණපටිමා විය නිසින්නො ‘‘ඉදානි යාචකො ආගමිස්සතී’’ති පිපාසිතො විය සුරාසොණ්ඩො තස්සාගමනමග්ගං ඔලොකෙන්තොව නිසීදි. පුත්තාපිස්ස පාදමූලෙ කීළන්ති. සො මග්ගං ඔලොකෙන්තො බ්‍රාහ්මණං ආගච්ඡන්තං දිස්වා සත්ත මාසෙ නික්ඛිත්තං දානධුරං උක්ඛිපන්තො විය ‘එහි, ත්වං භො බ්‍රාහ්මණා’’ති සොමනස්සජාතො ජාලිකුමාරං ආමන්තෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

2087. ‘‘උට්ඨෙහි ජාලි පතිට්ඨ, පොරාණං විය දිස්සති;
බ්‍රාහ්මණං විය පස්සාමි, නන්දියො මාභිකීරරෙ’’ති.

තත්ථ **පොරාණං විය දිස්සතීති** පුබ්බෙ ජෙතුත්තරනගරෙ නානාදිසාහි යාචකානං ආගමනං විය අජ්ජ යාචකානං ආගමනං දිස්සති. **නන්දියො මාභිකීරරෙති** එතස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස දිට්ඨකාලතො පට්ඨාය මං සොමනස්සානි අභිකීරන්ති, සම්මාහිතත්තස්ස පුරිසස්ස සීසෙ සීතුදකඝටසහස්සෙහි අභිසෙචනකාලො විය ජාතොති.

තං සුත්වා කුමාරො ආහ –

2088. ‘‘අහම්පි තාත පස්සාමි, යො සො බ්‍රහ්මාව දිස්සති;
අද්ධිකො විය ආයාති, අතිථී නො භවිස්සතී’’ති.

වත්වා ච පන කුමාරො මහාසත්තස්ස අපචිතිං කරොන්තො උට්ඨායාසනා බ්‍රාහ්මණං පච්චුග්ගන්ත්වා පරික්ඛාරග්ගහණං ආපුච්ඡි. බ්‍රාහ්මණො තං ඔලොකෙන්තො ‘‘අයං වෙස්සන්තරස්ස පුත්තො ජාලිකුමාරො නාම භවිස්සති, ආදිතො පට්ඨායෙව ඵරුසවචනං කථෙස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා ‘‘අපෙහි අපෙහී’’ති අච්ඡරං පහරි. කුමාරො අපගන්ත්වා ‘‘අයං බ්‍රාහ්මණො අතිඵරුසො, කිං නු ඛො’’ති තස්ස සරීරං ඔලොකෙන්තො අට්ඨාරස පුරිසදොසෙ පස්සි. බ්‍රාහ්මණොපි බොධිසත්තං උපසඞ්කමිත්වා පටිසන්ථාරං කරොන්තො ආහ –

2089. ‘‘කච්චි නු භොතො කුසලං, කච්චි භොතො අනාමයං;
කච්චි උඤ්ඡෙන යාපෙථ, කච්චි මූලඵලා බහූ.

2090. ‘‘කච්චි ඩංසා මකසා ච, අප්පමෙව සරීසපා;
වනෙ වාළමිගාකිණ්ණෙ, කච්චි හිංසා න විජ්ජතී’’ති.

බොධිසත්තොපි තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කරොන්තො ආහ –

2091. ‘‘කුසලඤ්චෙව නො බ්‍රහ්මෙ, අථො බ්‍රහ්මෙ අනාමයං;
අථො උඤ්ඡෙන යාපෙම, අථො මූලඵලා බහූ.

2092. ‘‘අථො ඩංසා මකසා ච, අප්පමෙව සරීසපා;
වනෙ වාළමිගාකිණ්ණෙ, හිංසා අම්හං න විජ්ජති.

2093. ‘‘සත්ත නො මාසෙ වසතං, අරඤ්ඤෙ ජීවසොකිනං;
ඉමම්පි පඨමං පස්සාම, බ්‍රාහ්මණං දෙවවණ්ණිනං;
ආදාය වෙළුවං දණ්ඩං, අග්ගිහුත්තං කමණ්ඩලුං.

2094. ‘‘ස්වාගතං තෙ මහාබ්‍රහ්මෙ, අථො තෙ අදුරාගතං;
අන්තො පවිස භද්දන්තෙ, පාදෙ පක්ඛාලයස්සු තෙ.

2095. ‘‘තිණ්ඩුකානි පියාලානි, මධුකෙ කාසුමාරියො;
ඵලානි ඛුද්දකප්පානි, භුඤ්ජ බ්‍රහ්මෙ වරං වරං.

2096. ‘‘ඉදම්පි පානීයං සීතං, ආභතං ගිරිගබ්භරා;
තතො පිව මහාබ්‍රහ්මෙ, සචෙ ත්වං අභිකඞ්ඛසී’’ති.

එවඤ්ච පන වත්වා මහාසත්තො ‘‘අයං බ්‍රාහ්මණො න අකාරණෙන ඉමං බ්‍රහාරඤ්ඤං ආගතො, ආගමනකාරණං පපඤ්චං අකත්වා පුච්ඡිස්සාමි න’’න්ති චින්තෙත්වා ඉමං ගාථමාහ –

2097. ‘‘අථ ත්වං කෙන වණ්ණෙන, කෙන වා පන හෙතුනා;
අනුප්පත්තො බ්‍රහාරඤ්ඤං, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො’’ති.

තත්ථ **වණ්ණෙනාති** කාරණෙන. **හෙතුනාති** පච්චයෙන.

ජූජකො ආහ –

2098. ‘‘යථා වාරිවහො පූරො, සබ්බකාලං න ඛීයති;
එවං තං යාචිතාගච්ඡිං, පුත්තෙ මෙ දෙහි යාචිතො’’ති.

තත්ථ **වාරිවහොති** පඤ්චසු මහානදීසු උදකවාහො. **න ඛීයතීති** පිපාසිතෙහි ආගන්ත්වා හත්ථෙහිපි භාජනෙහිපි උස්සිඤ්චිත්වා පිවියමානො න ඛීයති. **එවං තං යාචිතාගච්ඡින්ති** ත්වම්පි සද්ධාය පූරිතත්තා එවරූපොයෙවාති මඤ්ඤමානො අහං තං යාචිතුං ආගච්ඡිං. **පුත්තෙ මෙ දෙහි යාචිතොති** මයා යාචිතො තව පුත්තෙ මය්හං දාසත්ථාය දෙහීති.

තං සුත්වා මහාසත්තො සොමනස්සජාතො පසාරිතහත්ථෙ සහස්සත්ථවිකං ඨපෙන්තො විය පබ්බතපාදං උන්නාදෙන්තො ඉමා ගාථා ආහ –

2099. ‘‘දදාමි න විකම්පාමි, ඉස්සරො නය බ්‍රාහ්මණ;
පාතො ගතා රාජපුත්තී, සායං උඤ්ඡාතො එහිති.

2100. ‘‘එකරත්තිං වසිත්වාන, පාතො ගච්ඡසි බ්‍රාහ්මණ;
තස්සා න්හාතෙ උපඝාතෙ, අථ නෙ මාලධාරිනෙ.

2101. ‘‘එකරත්තිං වසිත්වාන, පාතො ගච්ඡසි බ්‍රාහ්මණ;
නානාපුප්ඵෙහි සඤ්ඡන්නෙ, නානාගන්ධෙහි භූසිතෙ;
නානාමූලඵලාකිණ්ණෙ, ගච්ඡ ස්වාදාය බ්‍රාහ්මණා’’ති.

තත්ථ **ඉස්සරොති** ත්වං මම පුත්තානං ඉස්සරො සාමිකො හුත්වා එතෙ නය, අපිච ඛො පනෙකං කාරණං අත්ථි. එතෙසං මාතා රාජපුත්තී ඵලාඵලත්ථාය පාතො ගතා සායං අරඤ්ඤතො ආගමිස්සති, තාය ආනීතානි මධුරඵලාඵලානි භුඤ්ජිත්වා ඉධෙව ඨානෙ අජ්ජෙකරත්තිං වසිත්වා පාතොව දාරකෙ ගහෙත්වා ගමිස්සසි. **තස්සා න්හාතෙති** තාය න්හාපිතෙ. **උපඝාතෙති** සීසම්හි උපසිඞ්ඝිතෙ. **අථ නෙ මාලධාරිනෙති** අථ නෙ විචිත්‍රාය මාලාය අලඞ්කතෙ තං මාලං වහමානෙ. පාළිපොත්ථකෙසු පන ‘‘අථ නෙ මාලධාරිනො’’ති ලිඛිතං, තස්සත්ථො න විචාරිතො. **නානාමූලඵලාකිණ්ණෙති** මග්ගෙ පාථෙය්‍යත්ථාය දින්නෙහි නානාමූලඵලාඵලෙහි ආකිණ්ණෙ.

ජූජකො ආහ –

2102. ‘‘න වාසමභිරොචාමි, ගමනං මය්හ රුච්චති;
අන්තරායොපි මෙ අස්ස, ගච්ඡඤ්ඤෙව රථෙසභ.

2103. ‘‘න හෙතා යාචයොගී නං, අන්තරායස්ස කාරියා;
ඉත්ථියො මන්තං ජානන්ති, සබ්බං ගණ්හන්ති වාමතො.

2104. ‘‘සද්ධාය දානං දදතො, මාසං අදක්ඛි මාතරං;
අන්තරායම්පි සා කයිරා, ගච්ඡඤ්ඤෙව රථෙසභ.

2105. ‘‘ආමන්තයස්සු තෙ පුත්තෙ, මා තෙ මාතරමද්දසුං;
සද්ධාය දානං දදතො, එවං පුඤ්ඤං පවඩ්ඪති.

2106. ‘‘ආමන්තයස්සු තෙ පුත්තෙ, මා තෙ මාතරමද්දසුං;
මාදිසස්ස ධනං දත්වා, රාජ සග්ගං ගමිස්සසී’’ති.

තත්ථ **න හෙතා යාචයොගී නන්ති** එත්ථ නන්ති නිපාතමත්තං. ඉදං වුත්තං හොති – මහාරාජ, එතා ඉත්ථියො ච නාම න හි යාචයොගී, න යාචනාය අනුච්ඡවිකා හොන්ති, කෙවලං අන්තරායස්ස කාරියා දායකානං පුඤ්ඤන්තරායං, යාචකානඤ්ච ලාභන්තරායං කරොන්තීති. **ඉත්ථියො මන්තන්ති** ඉත්ථී මායං නාම ජානන්ති. **වාමතොති** සබ්බං වාමතො ගණ්හන්ති, න දක්ඛිණතො. **සද්ධාය දානං දදතොති** කම්මඤ්ච ඵලඤ්ච සද්දහිත්වා දානං දදතො. **මාසන්ති** මා එතෙසං මාතරං අදක්ඛි. **කයිරාති** කරෙය්‍ය. **ආමන්තයස්සූති** ජානාපෙහි, මයා සද්ධිං පෙසෙහීති වදති. **දදතොති** දදන්තස්ස.

වෙස්සන්තරො ආහ –

2107. ‘‘සචෙ ත්වං නිච්ඡසෙ දට්ඨුං, මම භරියං පතිබ්බතං;
අය්‍යකස්සපි දස්සෙහි, ජාලිං කණ්හාජිනං චුභො.

2108. ‘‘ඉමෙ කුමාරෙ දිස්වාන, මඤ්ජුකෙ පියභාණිනෙ;
පතීතො සුමනො විත්තො, බහුං දස්සති තෙ ධන’’න්ති.

තත්ථ **අය්‍යකස්සාති** මය්හං පිතුනො සඤ්ජයමහාරාජස්ස ද්වින්නං කුමාරානං අය්‍යකස්ස. **දස්සති තෙ ධනන්ති** සො රාජා තුය්හං බහුං ධනං දස්සති.

ජූජකො ආහ –

2109. ‘‘අච්ඡෙදනස්ස භායාමි, රාජපුත්ත සුණොහි මෙ;
රාජදණ්ඩාය මං දජ්ජා, වික්කිණෙය්‍ය හනෙය්‍ය වා;
ජිනො ධනඤ්ච දාසෙ ච, ගාරය්හස්ස බ්‍රහ්මබන්ධුයා’’ති.

තත්ථ **අච්ඡෙදනස්සාති** අච්ඡින්දිත්වා ගහණස්ස භායාමි. **රාජදණ්ඩාය මං දජ්ජාති** ‘‘අයං බ්‍රාහ්මණො දාරකචොරො, දණ්ඩමස්ස දෙථා’’ති එවං දණ්ඩත්ථාය මං අමච්චානං දදෙය්‍ය. **ගාරය්හස්ස බ්‍රහ්මබන්ධුයාති** කෙවලං බ්‍රාහ්මණියාව ගරහිතබ්බො භවිස්සාමීති.

වෙස්සන්තරො ආහ –

2110. ‘‘ඉමෙ කුමාරෙ දිස්වාන, මඤ්ජුකෙ පියභාණිනෙ;
ධම්මෙ ඨිතො මහාරාජා, සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනො;
ලද්ධා පීතිසොමනස්සං, බහුං දස්සති තෙ ධන’’න්ති.

ජූජකො ආහ –

2111. ‘‘නාහං තම්පි කරිස්සාමි, යං මං ත්වං අනුසාසසි;
දාරකෙව අහං නෙස්සං, බ්‍රාහ්මණ්‍යා පරිචාරකෙ’’ති.

තත්ථ **දාරකෙවා**ති අලං මය්හං අඤ්ඤෙන ධනෙන, අහං ඉමෙ දාරකෙව අත්තනො බ්‍රාහ්මණියා පරිචාරකෙ නෙස්සාමීති.

තං තස්ස ඵරුසවචනං සුත්වා දාරකා භීතා පලායිත්වා පිට්ඨිපණ්ණසාලං ගන්ත්වා තතොපි පලායිත්වා ගුම්බගහනෙ නිලීයිත්වා තත්‍රාපි ජූජකෙනාගන්ත්වා ගහිතා විය අත්තානං සම්පස්සමානා කම්පන්තා කත්ථචි ඨාතුං අසමත්ථා ඉතො චිතො ච ධාවිත්වා චතුරස්සපොක්ඛරණිතීරං ගන්ත්වා දළ්හං වාකචීරං නිවාසෙත්වා උදකං ඔරුය්හ පොක්ඛරපත්තං සීසෙ ඨපෙත්වා උදකෙන පටිච්ඡන්නා හුත්වා අට්ඨංසු. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2112. ‘‘තතො කුමාරා බ්‍යථිතා, සුත්වා ලුද්දස්ස භාසිතං;
තෙන තෙන පධාවිංසු, ජාලී කණ්හාජිනා චුභො’’ති.

ජූජකොපි කුමාරෙ අදිස්වා බොධිසත්තං අපසාදෙසි ‘‘භො වෙස්සන්තර, ඉදානෙව ත්වං මය්හං දාරකෙ දත්වා මයා ‘නාහං ජෙතුත්තරනගරං ගමිස්සාමි, දාරකෙ මම බ්‍රාහ්මණියා පරිචාරකෙ නෙස්සාමී’ති වුත්තෙ ඉඞ්ගිතසඤ්ඤං දත්වා පුත්තෙ පලාපෙත්වා අජානන්තො විය නිසින්නො, නත්ථි මඤ්ඤෙ ලොකස්මිං තයා සදිසො මුසාවාදී’’ති. තං සුත්වා මහාසත්තො පකම්පිතචිත්තො හුත්වා ‘‘දාරකා පලාතා භවිස්සන්තී’’ති චින්තෙත්වා ‘‘භො බ්‍රාහ්මණ, මා චින්තයි, ආනෙස්සාමි තෙ කුමාරෙ’’ති උට්ඨාය පිට්ඨිපණ්ණසාලං ගන්ත්වා තෙසං වනගහනං පවිට්ඨභාවං ඤත්වා පදවලඤ්ජානුසාරෙන පොක්ඛරණිතීරං ගන්ත්වා උදකෙ ඔතිණ්ණපදං දිස්වා ‘‘කුමාරා උදකං ඔරුය්හ ඨිතා භවිස්සන්තී’’ති ඤත්වා ‘‘තාත, ජාලී’’ති පක්කොසන්තො ඉමං ගාථාද්වයමාහ –

2113. ‘‘එහි තාත පියපුත්ත, පූරෙථ මම පාරමිං;
හදයං මෙභිසිඤ්චෙථ, කරොථ වචනං මම.

2114. ‘‘යානා නාවා ච මෙ හොථ, අචලා භවසාගරෙ;
ජාතිපාරං තරිස්සාමි, සන්තාරෙස්සං සදෙවක’’න්ති.

කුමාරො පිතු වචනං සුත්වා ‘‘බ්‍රාහ්මණො මං යථාරුචි කරොතු, පිතරා සද්ධිං ද්වෙ කථා න කථෙස්සාමී’’ති සීසං නීහරිත්වා පොක්ඛරපත්තානි වියූහිත්වා උදකා උත්තරිත්වා මහාසත්තස්ස දක්ඛිණපාදෙ නිපතිත්වා ගොප්ඵකසන්ධිං දළ්හං ගහෙත්වා පරොදි. අථ නං මහාසත්තො ආහ ‘‘තාත, භගිනී තෙ කුහි’’න්ති. ‘‘තාත, ඉමෙ සත්තා නාම භයෙ උප්පන්නෙ අත්තානමෙව රක්ඛන්තී’’ති. අථ මහාසත්තො ‘‘පුත්තෙහි මෙ කතිකා කතා භවිස්සතී’’ති ඤත්වා ‘‘එහි අම්ම කණ්හෙ’’ති පක්කොසන්තො ගාථාද්වයමාහ –

2115. ‘‘එහි අම්ම පියධීති, පූරෙථ මම පාරමිං;
හදයං මෙභිසිඤ්චෙථ, කරොථ වචනං මම.

2116. ‘‘යානා නාවා ච මෙ හොථ, අචලා භවසාගරෙ;
ජාතිපාරං තරිස්සාමි, උද්ධරිස්සං සදෙවක’’න්ති.

සාපි ‘‘පිතරා සද්ධිං ද්වෙ කථා න කථෙස්සාමී’’ති තථෙව උදකා උත්තරිත්වා මහාසත්තස්ස වාමපාදෙ නිපතිත්වා ගොප්ඵකසන්ධිං දළ්හං ගහෙත්වා පරොදි. තෙසං අස්සූනි මහාසත්තස්ස ඵුල්ලපදුමවණ්ණෙ පාදපිට්ඨෙ පතන්ති. තස්ස අස්සූනි තෙසං සුවණ්ණඵලකසදිසාය පිට්ඨියා පතන්ති. අථ මහාසත්තො කුමාරෙ උට්ඨාපෙත්වා අස්සාසෙත්වා ‘‘තාත, ජාලි කිං ත්වං මම දානචිත්තකභාවං න ජානාසි, අජ්ඣාසයං මෙ, තාත, මත්ථකං පාපෙහී’’ති වත්වා ගොණෙ අග්ඝාපෙන්තො විය තත්ථෙව ඨිතො කුමාරෙ අග්ඝාපෙසි. සො කිර පුත්තං ආමන්තෙත්වා ආහ ‘‘තාත, ජාලි ත්වං භුජිස්සො හොතුකාමො බ්‍රාහ්මණස්ස නික්ඛසහස්සං දත්වා භුජිස්සො භවෙය්‍යාසි, භගිනී ඛො පන තෙ උත්තමරූපධරා, කොචි නීචජාතිකො බ්‍රාහ්මණස්ස කිඤ්චිදෙව ධනං දත්වා තව භගිනිං භුජිස්සං කත්වා ජාතිසම්භෙදං කරෙය්‍ය, අඤ්ඤත්‍ර රඤ්ඤා සබ්බසතදායකො නාම නත්ථි, තස්මා භගිනී තෙ භුජිස්සා හොතුකාමා බ්‍රාහ්මණස්ස දාසසතං දාසීසතං හත්ථිසතං අස්සසතං උසභසතං නික්ඛසතන්ති එවං සබ්බසතානි දත්වා භුජිස්සා හොතූ’’ති එවං කුමාරෙ අග්ඝාපෙත්වා සමස්සාසෙත්වා අස්සමපදං ගන්ත්වා කමණ්ඩලුනා උදකං ගහෙත්වා ‘‘එහි වත, භො බ්‍රාහ්මණා’’ති ආමන්තෙත්වා සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස පච්චයො හොතූති පත්ථනං කත්වා උදකං පාතෙත්වා ‘‘අම්භො බ්‍රාහ්මණ, පුත්තෙහි මෙ සතගුණෙන සහස්සගුණෙන සතසහස්සගුණෙන සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණමෙව පියතර’’න්ති පථවිං උන්නාදෙන්තො බ්‍රාහ්මණස්ස පියපුත්තදානං අදාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2117. ‘‘තතො කුමාරෙ ආදාය, ජාලිං කණ්හාජිනං චුභො;
බ්‍රාහ්මණස්ස අදා දානං, සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනො.

2118. ‘‘තතො කුමාරෙ ආදාය, ජාලිං කණ්හාජිනං චුභො;
බ්‍රාහ්මණස්ස අදා චිත්තො, පුත්තකෙ දානමුත්තමං.

2119.‘‘තදාසි යං භිංසනකං, තදාසි ලොමහංසනං;
යං කුමාරෙ පදින්නම්හි, මෙදනී සම්පකම්පථ.

2120.‘‘තදාසි යං භිංසනකං, තදාසි ලොමහංසනං;
යං පඤ්ජලිකතො රාජා, කුමාරෙ සුඛවච්ඡිතෙ;
බ්‍රාහ්මණස්ස අදා දානං, සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනො’’ති.

තත්ථ **විත්තොති** පීතිසොමනස්සජාතො හුත්වා. **තදාසි යං භිංසනකන්ති** තදා දානතෙජෙන උන්නදන්තී මහාපථවී චතුනහුතාධිකද්වියොජනසතසහස්සබහලා මත්තවාරණො විය ගජ්ජමානා කම්පි, සාගරො සඞ්ඛුභි. සිනෙරුපබ්බතරාජා සුසෙදිතවෙත්තඞ්කුරො විය ඔනමිත්වා වඞ්කපබ්බතාභිමුඛො අට්ඨාසි. සක්කො දෙවරාජා අප්පොඨෙසි, මහාබ්‍රහ්මා සාධුකාරමදාසි. යාව බ්‍රහ්මලොකා එකකොලාහලං අහොසි. පථවිසද්දෙන දෙවො ගජ්ජන්තො ඛණිකවස්සං වස්සි, අකාලවිජ්ජුලතා නිච්ඡරිංසු. හිමවන්තවාසිනො සීහාදයො සකලහිමවන්තං එකනින්නාදං කරිංසූති එවරූපං භිංසනකං අහොසි. පාළියං පන ‘‘මෙදනී සම්පකම්පථා’’ති එත්තකමෙව වුත්තං . **යන්ති** යදා. **සුඛවච්ඡිතෙති** සුඛවසිතෙ සුඛසංවඩ්ඪිතෙ. **අදා දානන්ති** අම්භො බ්‍රාහ්මණ, පුත්තෙහි මෙ සතගුණෙන සහස්සගුණෙන සතසහස්සගුණෙන සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණමෙව පියතරන්ති තස්සත්ථාය අදාසි.

මහාසත්තො දානං දත්වා ‘‘සුදින්නං වත මෙ දාන’’න්ති පීතිං උප්පාදෙත්වා කුමාරෙ ඔලොකෙන්තොව අට්ඨාසි. ජූජකොපි වනගුම්බං පවිසිත්වා වල්ලිං දන්තෙහි ඡින්දිත්වා ආදාය කුමාරස්ස දක්ඛිණහත්ථං කුමාරිකාය වාමහත්ථෙන සද්ධිං එකතො බන්ධිත්වා තමෙව වල්ලිකොටිං ගහෙත්වා පොථයමානො පායාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2121.‘‘තතො සො බ්‍රාහ්මණො ලුද්දො, ලතං දන්තෙහි ඡින්දිය;
ලතාය හත්ථෙ බන්ධිත්වා, ලතාය අනුමජ්ජථ.

2122.‘‘තතො සො රජ්ජුමාදාය, දණ්ඩඤ්චාදාය බ්‍රාහ්මණො;
ආකොටයන්තො තෙ නෙති, සිවිරාජස්ස පෙක්ඛතො’’ති.

තත්ථ **සිවිරාජස්සාති** වෙස්සන්තරස්ස.

තෙසං පහටපහටට්ඨානෙ ඡවි ඡිජ්ජති, ලොහිතං පග්ඝරති. පහරණකාලෙ අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස පිට්ඨිං දදන්ති. අථෙකස්මිං විසමට්ඨානෙ බ්‍රාහ්මණො පක්ඛලිත්වා පති. කුමාරානං මුදුහත්ථෙහි බද්ධවල්ලි ගළිත්වා ගතා. තෙ රොදමානා පලායිත්වා මහාසත්තස්ස සන්තිකං ආගමංසු. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2123.‘‘තතො කුමාරා පක්කාමුං, බ්‍රාහ්මණස්ස පමුඤ්චිය;
අස්සුපුණ්ණෙහි නෙත්තෙහි, පිතරං සො උදික්ඛති.

2124.‘‘වෙධමස්සත්ථපත්තංව, පිතු පාදානි වන්දති;
පිතු පාදානි වන්දිත්වා, ඉදං වචනමබ්‍රවි.

2125.‘‘අම්මා ච තාත නික්ඛන්තා, ත්වඤ්ච නො තාත දස්සසි;
යාව අම්මම්පි පස්සෙමු, අථ නො තාත දස්සසි.

2126.‘‘අම්මා ච තාත නික්ඛන්තා, ත්වඤ්ච නො තාත දස්සසි;
මා නො ත්වං තාත අදදා, යාව අම්මාපි එතු නො;
තදායං බ්‍රාහ්මණො කාමං, වික්කිණාතු හනාතු වා.

2127.‘‘බලඞ්කපාදො අන්ධනඛො, අථො ඔවද්ධපිණ්ඩිකො;
දීඝුත්තරොට්ඨො චපලො, කළාරො භග්ගනාසකො.

2128.‘‘කුම්භොදරො භග්ගපිට්ඨි, අථො විසමචක්ඛුකො;
ලොහමස්සු හරිතකෙසො, වලීනං තිලකාහතො.

2129.‘‘පිඞ්ගලො ච විනතො ච, විකටො ච බ්‍රහා ඛරො;
අජිනානි ච සන්නද්ධො, අමනුස්සො භයානකො.

2130.‘‘මනුස්සො උදාහු යක්ඛො, මංසලොහිතභොජනො;
ගාමා අරඤ්ඤමාගම්ම, ධනං තං තාත යාචති.

2131.‘‘නීයමානෙ පිසාචෙන, කිං නු තාත උදික්ඛසි;
අස්මා නූන තෙ හදයං, ආයසං දළ්හබන්ධනං.

2132.‘‘යො නො බද්ධෙ න ජානාසි, බ්‍රාහ්මණෙන ධනෙසිනා;
අච්චායිකෙන ලුද්දෙන, යො නො ගාවොව සුම්භති.

2133. ‘‘ඉධෙව අච්ඡතං කණ්හා, න සා ජානාති කිස්මිඤ්චි;
මිගීව ඛිරසම්මත්තා, යූථා හීනා පකන්දතී’’ති.

තත්ථ **උදික්ඛතී**ති සො පිතු සන්තිකං ගන්ත්වා කම්පමානො ඔලොකෙති. **වෙධන්**ති වෙධමානො. **ත්වඤ්ච නො තාත, දස්සසී**ති ත්වඤ්ච අම්හෙ තාය අනාගතාය එව බ්‍රාහ්මණස්ස දදාසි, එවං මා කරි, අධිවාසෙහි ත්වං තාව. යාව අම්මං පස්සෙමු, අථ නො තාය දිට්ඨකාලෙ ත්වං පුන දස්සසි. **වික්කිණාතු හනාතු වා**ති තාත, අම්මාය ආගතකාලෙ එස අම්හෙ වික්කිණාතු වා හනතු වා. යං ඉච්ඡති, තං කරොතු. අපිච ඛො පනෙස කක්ඛළො ඵරුසො, අට්ඨාරසහි පුරිසදොසෙහි සමන්නාගතොති අට්ඨාරස පුරිසදොසෙ කථෙසි.

තත්ථ **බලඞ්කපාදො**ති පත්ථටපාදො. **අන්ධනඛො**ති පූතිනඛො. **ඔවද්ධපිණ්ඩිකො**ති හෙට්ඨාගලිතපිණ්ඩිකමංසො. **දීඝුත්තරොට්ඨො**ති මුඛං පිදහිත්වා ඨිතෙන දීඝෙන උත්තරොට්ඨෙන සමන්නාගතො. **චපලො**ති පග්ඝරිතලාලො. **කළාරො**ති සූකරදාඨාහි විය නික්ඛන්තදන්තෙහි සමන්නාගතො . **භග්ගනාසකො**ති භග්ගාය විසමාය නාසාය සමන්නාගතො. **ලොහමස්සූ**ති තම්බලොහවණ්ණමස්සු. **හරිතකෙසො**ති සුවණ්ණවණ්ණවිරූළ්හකෙසො. **වලීනන්**ති සරීරචම්මමස්ස වලිග්ගහිතං. **තිලකාහතො**ති කාළතිලකෙහි පරිකිණ්ණො. **පිඞ්ගලො**ති නිබ්බිද්ධපිඞ්ගලො බිළාරක්ඛිසදිසෙහි අක්ඛීහි සමන්නාගතො. **විනතො**ති කටියං පිට්ඨියං ඛන්ධෙති තීසු ඨානෙසු වඞ්කො. **විකටො**ති විකටපාදො. ‘‘අබද්ධසන්ධී’’තිපි වුත්තං, ‘‘කටකටා’’ති විරවන්තෙහි අට්ඨිසන්ධීහි සමන්නාගතො. **බ්‍රහා**ති දීඝො. **අමනුස්සො**ති න මනුස්සො, මනුස්සවෙසෙන විචරන්තොපි යක්ඛො එස. **භයානකො**ති අතිවිය භිංසනකො.

මනුස්සො උදාහු යක්ඛොති තාත, සචෙ කොචි ඉමං බ්‍රාහ්මණං දිස්වා එවං පුච්ඡෙය්‍ය ‘‘මනුස්සොයං බ්‍රාහ්මණො, උදාහු යක්ඛො’’ති. ‘‘න මනුස්සො, අථ ඛො මංසලොහිතභොජනො යක්ඛො’’ති වත්තුං යුත්තං. **ධනං තං තාත යාචතී**ති තාත, එස අම්හාකං මංසං ඛාදිතුකාමො තුම්හෙ පුත්තධනං යාචති. **උදික්ඛසී**ති අජ්ඣුපෙක්ඛසි. **අස්මා නූන තෙ හදයන්**ති තාත, මාතාපිතූනං හදයං නාම පුත්තෙසු මුදුකං හොති, පුත්තානං දුක්ඛං න සහති, ත්වං අජානන්තො විය අච්ඡසි, තව පන හදයං පාසාණො විය මඤ්ඤෙ, අථ වා **ආයසං දළ්හබන්ධනං.** තෙන අම්හාකං එවරූපෙ දුක්ඛෙ උප්පන්නෙ න රුජති.

න ජානාසීති අජානන්තො විය අච්ඡසි. **අච්චායිකෙන ලුද්දෙනා**ති අතිවිය ලුද්දෙන පමාණාතික්කන්තෙන. **යො නො**ති බ්‍රාහ්මණෙන නො අම්හෙ කනිට්ඨභාතිකෙ බද්ධෙ බන්ධිතෙ යො ත්වං න ජානාසි. **සුම්භතී**ති පොථෙති. **ඉධෙව අච්ඡතන්**ති තාත, අයං කණ්හාජිනා කිඤ්චි දුක්ඛං න ජානාති. යථා නාම ඛීරසම්මත්තා මිගපොතිකා යූථා පරිහීනා මාතරං අපස්සන්තී ඛීරත්ථාය කන්දති, එවං අම්මං අපස්සන්තී කන්දිත්වා සුස්සිත්වා මරිස්සති, තස්මා මංයෙව බ්‍රාහ්මණස්ස දෙහි, අහං ගමිස්සාමි, අයං කණ්හාජිනා ඉධෙව හොතූති.

එවං වුත්තෙපි මහාසත්තො න කිඤ්චි කථෙති. තතො කුමාරො මාතාපිතරො ආරබ්භ පරිදෙවන්තො ආහ –

2134. ‘‘න මෙ ඉදං තථා දුක්ඛං, ලබ්භා හි පුමුනා ඉදං;
යඤ්ච අම්මං න පස්සාමි, තං මෙ දුක්ඛතරං ඉතො.

2135. ‘‘න මෙ ඉදං තථා දුක්ඛං, ලබ්භා හි පුමුනා ඉදං;
යඤ්ච තාතං න පස්සාමි, තං මෙ දුක්ඛතරං ඉතො.

2136. ‘‘සා නූන කපණා අම්මා, චිරරත්තාය රුච්ඡති;
කණ්හාජිනං අපස්සන්තී, කුමාරිං චාරුදස්සනිං.

2137. ‘‘සො නූන කපණො තාතො, චිරරත්තාය රුච්ඡති;
කණ්හාජිනං අපස්සන්තො, කුමාරිං චාරුදස්සනිං.

2138. ‘‘සා නූන කපණා අම්මා, චිරං රුච්ඡති අස්සමෙ;
කණ්හාජිනං අපස්සන්තී, කුමාරිං චාරුදස්සනිං.

2139. ‘‘සො නූන කපණො තාතො, චිරං රුච්ඡති අස්සමෙ;
කණ්හාජිනං අපස්සන්තො, කුමාරිං චාරුදස්සනිං.

2140. ‘‘සා නූන කපණා අම්මා, චිරරත්තාය රුච්ඡති;
අඩ්ඪරත්තෙ ච රත්තෙ වා, නදීව අවසුච්ඡති.

2141. ‘‘සො නූන කපණො තාතො, චිරරත්තාය රුච්ඡති;
අඩ්ඪරත්තෙ ච රත්තෙ වා, නදීව අවසුච්ඡති.

2142. ‘‘ඉමෙ තෙ ජම්බුකා රුක්ඛා, වෙදිසා සින්දුවාරකා;
විවිධානි රුක්ඛජාතානි, තානි අජ්ජ ජහාමසෙ.

2143. ‘‘අස්සත්ථා පනසා චෙමෙ, නිග්‍රොධා ච කපිත්ථනා;
විවිධානි ඵලජාතානි, තානි අජ්ජ ජහාමසෙ.

2144. ‘‘ඉමෙ තිට්ඨන්ති ආරාමා, අයං සීතූදකා නදී;
යත්ථස්සු පුබ්බෙ කීළාම, තානි අජ්ජ ජහාමසෙ.

2145. ‘‘විවිධානි පුප්ඵජාතානි, අස්මිං උපරිපබ්බතෙ;
යානස්සු පුබ්බෙ ධාරෙම, තානි අජ්ජ ජහාමසෙ.

2146. ‘‘විවිධානි ඵලජාතානි, අස්මිං උපරිපබ්බතෙ;
යානස්සු පුබ්බෙ භුඤ්ජාම, තානි අජ්ජ ජහාමසෙ.

2147. ‘‘ඉමෙ නො හත්ථිකා අස්සා, බලිබද්දා ච නො ඉමෙ;
යෙහිස්සු පුබ්බෙ කීළාම, තානි අජ්ජ ජහාමසෙ’’ති.

තත්ථ **පුමුනාති** හවෙ විචරන්තෙන පුරිසෙන. **ලබ්භාති** ලභිතබ්බං. **තං මෙ දුක්ඛතරං ඉතොති** යං මෙ අම්මං පස්සිතුං අලභන්තස්ස දුක්ඛං, තං ඉතො පොථනදුක්ඛතො සතගුණෙන සහස්සගුණෙන සතසහස්සගුණෙන දුක්ඛතරං. **රුච්ඡතීති** රොදිස්සති. **අඩ්ඪරත්තෙ ච රත්තෙ වාති** අඩ්ඪරත්තෙ වා සකලරත්තෙ වා අම්හෙ සරිත්වා චිරං රොදිස්සති. **අවසුච්ඡතීති** අප්පොදකා කුන්නදී අවසුස්සති. යථා සා ඛිප්පමෙව සුස්සති, එවං අරුණෙ උග්ගච්ඡන්තෙයෙව සුස්සිත්වා මරිස්සතීති අධිප්පායෙනෙවමාහ. **වෙදිසාති** ඔලම්බනසාඛා. **තානීති** යෙසං නො මූලපුප්ඵඵලානි ගණ්හන්තෙහි චිරං කීළිතං, තානි අජ්ජ උභොපි මයං ජහාම. **හත්ථිකාති** තාතෙන අම්හාකං කීළනත්ථාය කතා හත්ථිකා.

තං එවං පරිදෙවමානමෙව සද්ධිං භගිනියා ජූජකො ආගන්ත්වා පොථෙන්තො ගහෙත්වා පක්කාමි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2148. ‘‘නීයමානා කුමාරා තෙ, පිතරං එතදබ්‍රවුං;
අම්මං ආරොග්‍යං වජ්ජාසි, ත්වඤ්ච තාත සුඛී භව.

2149. ‘‘ඉමෙ නො හත්ථිකා අස්සා, බලිබද්දා ච නො ඉමෙ;
තානි අම්මාය දජ්ජෙසි, සොකං තෙහි විනෙස්සති.

2150. ‘‘ඉමෙ නො හත්ථිකා අස්සා, බලිබද්දා ච නො ඉමෙ;
තානි අම්මා උදික්ඛන්තී, සොකං පටිවිනෙස්සතී’’ති.

තදා බොධිසත්තස්ස පුත්තෙ ආරබ්භ බලවසොකො උප්පජ්ජි, හදයමංසං උණ්හං අහොසි. සො කෙසරසීහෙන ගහිතමත්තවාරණො විය රාහුමුඛං පවිට්ඨචන්දො විය ච කම්පමානො සකභාවෙන සණ්ඨාතුං අසක්කොන්තො අස්සුපුණ්ණෙහි නෙත්තෙහි පණ්ණසාලං පවිසිත්වා කලුනං පරිදෙවි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2151. ‘‘තතො වෙස්සන්තරො රාජා, දානං දත්වාන ඛත්තියො;
පණ්ණසාලං පවිසිත්වා, කලුනං පරිදෙවයී’’ති.

තතො පරා මහාසත්තස්ස විලාපගාථා හොන්ති –

2152. ‘‘කං න්වජ්ජ ඡාතා තසිතා, උපරුච්ඡන්ති දාරකා;
සායං සංවෙසනාකාලෙ, කො නෙ දස්සති භොජනං.

2153. ‘‘කං න්වජ්ජ ඡාතා තසිතා, උපරුච්ඡන්ති දාරකා;
සායං සංවෙසනාකාලෙ, ‘අම්මා ඡාතම්හ දෙථ නො’.

2154. ‘‘කථං නු පථං ගච්ඡන්ති, පත්තිකා අනුපාහනා;
සන්තා සූනෙහි පාදෙහි, කො නෙ හත්ථෙ ගහෙස්සති.

2155. ‘‘කථං නු සො න ලජ්ජෙය්‍ය, සම්මුඛා පහරං මම;
අදූසකානං පුත්තානං, අලජ්ජී වත බ්‍රාහ්මණො.

2156. ‘‘යොපි මෙ දාසිදාසස්ස, අඤ්ඤො වා පන පෙසියො;
තස්සාපි සුවිහීනස්ස, කො ලජ්ජී පහරිස්සති.

2157. ‘‘වාරිජස්සෙව මෙ සතො, බද්ධස්ස කුමිනාමුඛෙ;
අක්කොසති පහරති, පියෙ පුත්තෙ අපස්සතො’’ති.

තත්ථ **කං න්වජ්ජාති** කං නු අජ්ජ. **උපරුච්ඡන්තීති** සට්ඨියොජනමග්ගං ගන්ත්වා උපරොදිස්සන්ති. **සංවෙසනාකාලෙති** මහාජනස්ස පරිවෙසනාකාලෙ. **කොනෙ දස්සතීති** කො නෙසං භොජනං දස්සති. **කථං නු පථං ගච්ඡන්තීති** කථං නු සට්ඨියොජනමග්ගං ගමිස්සන්ති. **පත්තිකාති** හත්ථියානාදීහි විරහිතා. **අනුපාහනාති** උපාහනමත්තෙනපි වියුත්තා සුඛුමාලපාදා. **ගහෙස්සතීති** කිලමථවිනොදනත්ථාය කො ගණ්හිස්සති. **දාසිදාසස්සාති** දාසියා දාසො අස්ස. **අඤ්ඤො වා පන පෙසියොති** තස්සපි දාසො, තස්සපි දාසොති එවං දාසපතිදාසපරම්පරාය ‘‘යො මය්හං චතුත්ථො පෙසියො පෙසනකාරකො අස්ස, තස්ස එවං සුවිහීනස්සපි අයං වෙස්සන්තරස්ස දාසපතිදාසො’’ති

ඤත්වා. **කො ලජ්ජීති** කො ලජ්ජාසම්පන්නො පහරෙය්‍ය, යුත්තං නු ඛො තස්ස නිල්ලජ්ජස්ස මම පුත්තෙ පහරිතුන්ති. **වාරිජස්සෙවාති** කුමිනාමුඛෙ බද්ධස්ස මච්ඡස්සෙව සතො මම. **අපස්සතොති** අ-කාරො නිපාතමත්තො, පස්සන්තස්සෙව පියපුත්තෙ අක්කොසති චෙව පහරති ච, අහො වත දාරුණොති.

අථස්ස කුමාරෙසු සිනෙහෙන එවං පරිවිතක්කො උදපාදි ''අයං බ්‍රාහ්මණො මම පුත්තෙ අතිවිය විහෙඨෙති, සොකං සන්ධාරෙතුං න සක්කොමි, බ්‍රාහ්මණං අනුබන්ධිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා ආනෙස්සාමි තෙ කුමාරෙ''ති . තතො ''අට්ඨානමෙතං කුමාරානං පීළනං අතිදුක්ඛන්ති දානං දත්වා පච්ඡානුතප්පං නාම සතං ධම්මො න හොතී''ති චින්තෙසි. තදත්ථජොතනා ඉමා ද්වෙ පරිවිතක්කගාථා නාම හොන්ති –

2158. ''අදු චාපං ගහෙත්වාන, ඛග්ගං බන්ධිය වාමතො;
ආනෙස්සාමි සකෙ පුත්තෙ, පුත්තානඤ්හි වධො දුඛො.

2159. ''අට්ඨානමෙතං දුක්ඛරූපං, යං කුමාරා විහඤ්ඤරෙ;
සතඤ්ච ධම්මමඤ්ඤාය, කො දත්වා අනුතප්පතී''ති.

තත්ථ **සතන්ති** පුබ්බබොධිසත්තානං පවෙණිධම්මං.

සො කිර තස්මිං ඛණෙ බොධිසත්තානං පවෙණිං අනුස්සරි. තතො ''සබ්බබොධිසත්තානං ධනපරිච්චාගං , අඞ්ගපරිච්චාගං , පුත්තපරිච්චාගං, භරියපරිච්චාගං, ජීවිතපරිච්චාගන්ති ඉමෙ පඤ්ච මහාපරිච්චාගෙ අපරිච්චජිත්වා බුද්ධභූතපුබ්බො නාම නත්ථි. අහම්පි තෙසං අබ්භන්තරො හොමි, මයාපි පියපුත්තධීතරො අදත්වා න සක්කා බුද්ධෙන භවිතු''න්ති චින්තෙත්වා ''කිං ත්වං වෙස්සන්තර පරෙසං දාසත්ථාය දින්නපුත්තානං දුක්ඛභාවං න ජානාසි, යෙන බ්‍රාහ්මණං අනුබන්ධිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙස්සාමීති සඤ්ඤං උප්පාදෙසි, දානං දත්වා පච්ඡානුතප්පො නාම තව නානුරූපො''ති එවං අත්තානං පරිභාසිත්වා ''සචෙපි එසො කුමාරෙ මාරෙස්සති, දින්නකාලතො පට්ඨාය මම න කිඤ්චි හොතී''ති දළ්හසමාදානං අධිට්ඨාය පණ්ණසාලතො නික්ඛමිත්වා පණ්ණසාලද්වාරෙ පාසාණඵලකෙ කඤ්චනපටිමා විය නිසීදි. ජූජකොපි බොධිසත්තස්ස සම්මුඛෙ කුමාරෙ පොථෙත්වා නෙති. තතො කුමාරො විලපන්තො ආහ –

2160. ''සච්චං කිරෙවමාහංසු, නරා එකච්චියා ඉධ;
යස්ස නත්ථි සකා මාතා, යථා නත්ථි තථෙව සො.

2161. ''එහි කණ්හෙ මරිස්සාම, නත්ථත්ථො ජීවිතෙන නො;
දින්නම්හාති ජනින්දෙන, බ්‍රාහ්මණස්ස ධනෙසිනො;
අච්චායිකස්ස ලුද්දස්ස, යො නො ගාවොව සුම්භති.

2162. ''ඉමෙ තෙ ජම්බුකා රුක්ඛා, වෙදිසා සින්දුවාරකා;
විවිධානි රුක්ඛජාතානි, තානි කණ්හෙ ජහාමසෙ.

2163. ''අස්සත්ථා පනසා චෙමෙ, නිග්‍රොධා ච කපිත්ථනා;
විවිධානි ඵලජාතානි, තානි කණ්හෙ ජහාමසෙ.

2164. ''ඉමෙ තිට්ඨන්ති ආරාමා, අයං සීතූදකා නදී;
යත්ථස්සු පුබ්බෙ කීළාම, තානි කණ්හෙ ජහාමසෙ.

2165. ''විවිධානි පුප්ඵජාතානි, අස්මිං උපරිපබ්බතෙ;
යානස්සු පුබ්බෙ ධාරෙම, තානි කණ්හෙ ජහාමසෙ.

2166. ''විවිධානි ඵලජාතානි, අස්මිං උපරිපබ්බතෙ;
යානස්සු පුබ්බෙ භුඤ්ජාම, තානි කණ්හෙ ජහාමසෙ.

2167. ''ඉමෙ නො හත්ථිකා අස්සා, බලිබද්දා ච නො ඉමෙ;
යෙහිස්සු පුබ්බෙ කීළාම, තානි කණ්හෙ ජහාමසෙ''ති.

තත්ථ **යස්සාති** යස්ස සන්තිකෙ සකා මාතා නත්ථි. පිතා අත්ථි, යථා නත්ථියෙව.

පුන බ්‍රාහ්මණො එකස්මිං විසමට්ඨානෙ පක්ඛලිත්වා පති. තෙසං හත්ථතො බන්ධනවල්ලි මුච්චිත්වා ගතා. තෙ පහටකුක්කුටා විය කම්පන්තා පලායිත්වා එකවෙගෙනෙව පිතු සන්තිකං ආගමිංසු. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2168. ''නීයමානා කුමාරා තෙ, බ්‍රාහ්මණස්ස පමුඤ්චිය;
තෙන තෙන පධාවිංසු, ජාලී කණ්හාජිනා උභො''ති.

තත්ථ **තෙන තෙනාති** තෙන මුත්තඛණෙන යෙන දිසාභාගෙන තෙසං පිතා අත්ථි, තෙන පධාවිංසු, පධාවිත්වා පිතු සන්තිකඤ්ඤෙව ආගමිංසූති අත්ථො.

ජූජකො වෙගෙනුට්ඨාය වල්ලිදණ්ඩහත්ථො කප්පුට්ඨානග්ගි විය අවත්ථරන්තො ආගන්ත්වා ‘‘අතිවිය පලායිතුං ඡෙකා තුම්හෙ’’ති හත්ථෙ බන්ධිත්වා පුන නෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2169. ‘‘තතො සො රජ්ජුමාදාය, දණ්ඩඤ්චාදාය බ්‍රාහ්මණො;
ආකොටයන්තො තෙ නෙති, සිවිරාජස්ස පෙක්ඛතො’’ති.

එවං නීයමානෙසු කණ්හාජිනා නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්තී පිතරා සද්ධිං සල්ලපි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2170. ‘‘තං තං කණ්හාජිනාවොච, අයං මං තාත බ්‍රාහ්මණො;
ලට්ඨියා පටිකොටෙති, ඝරෙ ජාතංව දාසියං.

2171. ‘‘න චායං බ්‍රාහ්මණො තාත, ධම්මිකා හොන්ති බ්‍රාහ්මණා;
යක්ඛො බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන, ඛාදිතුං තාත නෙති නො;
නීයමානෙ පිසාචෙන, කිං නු තාත උදික්ඛසී’’ති.

තත්ථ **තන්ති** තං පස්සමානං නිසින්නං පිතරං සිවිරාජානං. **දාසියන්ති** දාසිකං. **ඛාදිතුන්ති** ඛාදනත්ථාය අයං නො ගිරිද්වාරං අසම්පත්තෙයෙව උභොහි චක්ඛූහි රත්තලොහිතබින්දූං පග්ඝරන්තෙහි ඛාදිස්සාමීති නෙති, ත්වඤ්ච ඛාදිතුං වා පචිතුං වා නීයමානෙ කිං අම්හෙ උදික්ඛසි, සබ්බදා සුඛිතො හොහීති පරිදෙවි.

දහරකුමාරිකාය විලපන්තියා කම්පමානාය ගච්ඡන්තියා මහාසත්තස්ස බලවසොකො උප්පජ්ජි, හදයවත්ථු උණ්හං අහොසි. නාසිකාය අප්පහොන්තියා මුඛෙන උණ්හෙ අස්සාසපස්සාසෙ විස්සජ්ජෙසි. අස්සූනි ලොහිතබින්දූනි හුත්වා නෙත්තෙහි නික්ඛමිංසු. සො ‘‘ඉදං එවරූපං දුක්ඛං සිනෙහදොසෙන ජාතං, න අඤ්ඤෙන කාරණෙන. සිනෙහං අකත්වා මජ්ඣත්තෙනෙව භවිතබ්බ’’න්ති තථාරූපං සොකං අත්තනො ඤාණබලෙන විනොදෙත්වා පකතිනිසින්නාකාරෙනෙව නිසීදි. ගිරිද්වාරං අසම්පත්තායෙව කුමාරිකා විලපන්තී අගමාසි.

2172. ‘‘ඉමෙ නො පාදකා දුක්ඛා, දීඝො චද්ධා සුදුග්ගමො;
නීචෙ චොලම්බතෙ සූරියො, බ්‍රාහ්මණො ච ධාරෙති නො.

2173. ‘‘ඔකන්දාමසෙ භූතානි, පබ්බතානි වනානි ච;
සරස්ස සිරසා වන්දාම, සුපතිත්ථෙ ච ආපකෙ.

2174. ‘‘තිණලතානි ඔසධ්‍යො, පබ්බතානි වනානි ච;
අම්මං ආරොග්‍යං වජ්ජාථ, අයං නො නෙති බ්‍රාහ්මණො.

2175. ‘‘වජ්ජන්තු හොන්තො අම්මඤ්ච, මද්දිං අස්මාක මාතරං;
සචෙ අනුපතිතුකාමාසි, ඛිප්පං අනුපතියාසි නො.

2176. ‘‘අයං එකපදී එති, උජුං ගච්ඡති අස්සමං;
තමෙවානුපතෙය්‍යාසි, අපි පස්සෙසි නෙ ලහුං.

2177. ‘‘අහො වත රෙ ජටිනී, වනමූලඵලහාරිකෙ;
සුඤ්ඤං දිස්වාන අස්සමං, තං තෙ දුක්ඛං භවිස්සති.

2178. ‘‘අතිවෙලං නු අම්මාය, උඤ්ඡා ලද්ධො අනප්පකො;
යා නො බද්ධෙ න ජානාසි, බ්‍රාහ්මණෙන ධනෙසිනා.

2179. ‘‘අජ්ජායිකෙන ලුද්දෙන, යො නො ගාවොව සුම්භති;
අපජ්ජ අම්මං පස්සෙමු, සායං උඤ්ඡාතො ආගතං.

2180. ‘‘දජ්ජා අම්මා බ්‍රාහ්මණස්ස, ඵලං ඛුද්දෙන මිස්සිතං;
තදායං අසිතො ධාතො, න බාළ්හං ධාරයෙය්‍ය නො.

2181. ‘‘සූනා ච වත නො පාදා, බාළ්හං ධාරෙති බ්‍රාහ්මණො;
ඉති තත්ථ විලපිංසු, කුමාරා මාතුගිද්ධිනො’’ති.

තත්ථ **පාදකාති** ඛුද්දකපාදා. **ඔකන්දාමසෙති** අවකන්දාම, අපචිතිං නීචවුත්තිං දස්සෙන්තා ජානාපෙම. **සරස්සාති** ඉමස්ස පදුමසරස්ස පරිග්ගාහකානෙව නාගකුලානි සිරසා වන්දාම. **සුපතිත්ථෙ ච ආපකෙති** සුපතිත්ථාය නදියා අධිවත්ථා දෙවතාපි වන්දාම. **තිණලතානීති** තිණානි ච ඔලම්බකලතායො ච. **ඔසධ්‍යොති** ඔසධියො. සබ්බත්ථ අධිවත්ථා දෙවතා සන්ධායෙවමාහ. **අනුපතිතුකාමාසීති** සචෙපි සා අම්හාකං පදානුපදං ආගන්තුකාමාසි. **අපි පස්සෙසි නෙ ලහුන්ති** අපි නාම එතාය එකපදියා අනුපතමානා පුත්තකෙ තෙ ලහුං පස්සෙය්‍යාසීති එවං තං වදෙය්‍යාථාති. **ජටිනීති** බද්ධජටං ආරබ්භ මාතරං පරම්මුඛාලපනෙන ආලපන්ති ආහ. **අතිවෙලන්ති** පමාණාතික්කන්තං කත්වා. **උඤ්ඡාති** උඤ්ඡාචරියාය . **ඵලන්ති** වනමූලඵලාඵලං. **ඛුද්දෙන මිස්සිතන්ති** ඛුද්දකමධුනා මිස්සිතං. **අසිතොති** අසිතාසනො පරිභුත්තඵලො.

ධාතොති සුහිතො. **න බාළ්හං ධාරයෙය්‍ය නොති** න නො බාළ්හං වෙගෙන නයෙය්‍ය. **මාතුගිද්ධිනොති** මාතරි ගිද්ධෙන සමන්නාගතා බලවසිනෙහා එවං විලවිංසූති.

දාරකපබ්බවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

මද්දීපබ්බවණ්ණනා

යං පන තං රඤ්ඤා පථවිං උන්නාදෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස පියපුත්තෙසු දින්නෙසු යාව බ්‍රහ්මලොකා එකකොලාහලං ජාතං, තෙනපි භිජ්ජමානහදයා විය හිමවන්තවාසිනො දෙවා තෙසං බ්‍රාහ්මණෙන නියමානානං තං විලාපං සුත්වා මන්තයිංසු ‘‘සචෙ මද්දී කාලස්සෙව අස්සමං ආගමිස්සති, තත්ථ පුත්තකෙ අදිස්වා වෙස්සන්තරං පුච්ඡිත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස දින්නභාවං සුත්වා බලවසිනෙහෙන පදානුපදං ධාවිත්වා මහන්තං දුක්ඛං අනුභවෙය්‍යා’’ති. අථ තෙ තයො දෙවපුත්තෙ ‘‘තුම්හෙ සීහබ්‍යග්ඝදීපිවෙසෙ නිම්මිනිත්වා දෙවියා ආගමනමග්ගං සන්නිරුම්භිත්වා යාචියමානාපි යාව සූරියත්ථඞ්ගමනා මග්ගං අදත්වා යථා චන්දාලොකෙන අස්සමං පවිසිස්සති, එවමස්සා සීහාදීනම්පි අවිහෙඨනත්ථාය ආරක්ඛං සුසංවිහිතං කරෙය්‍යාථා’’ති ආණාපෙසුං. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2182.‘‘තෙසං ලාලප්පිතං සුත්වා, තයො වාළා වනෙ මිගා;
සීහො බ්‍යග්ඝො ච දීපි ච, ඉදං වචනමබ්‍රවුං.

2183.‘‘මා හෙව නො රාජපුත්තී, සායං උඤ්ඡාතො ආගමා;
මා හෙවම්හාක නිබ්බොගෙ, හෙඨයිත්ථ වනෙ මිගා.

2184.‘‘සීහො චෙ නං විහෙඨෙය්‍ය, බ්‍යග්ඝො දීපි ච ලක්ඛණං;
නෙව ජාලීකුමාරස්ස, කුතො කණ්හාජිනා සියා;
උභයෙනෙව ජීයෙථ, පතිං පුත්තෙ ච ලක්ඛණා’’ති.

තත්ථ **ඉදං වචනමබ්‍රවුන්ති** ‘‘තුම්හෙ තයො ජනා සීහො ච බ්‍යග්ඝො ච දීපි චාති එවං තයො වාළා වනෙ මිගා හොථා’’ති ඉදං තා දෙවතා තයො දෙවපුත්තෙ වචනමබ්‍රවුං. **මා හෙව නොති** මද්දී රාජපුත්තී උඤ්ඡාතො සායං මා ආගමි, චන්දාලොකෙන සායං ආගච්ඡතූති වදන්ති. **මා හෙවම්හාක නිබ්බොගෙති** අම්හාකං නිබ්බොගෙ විජිතෙ වනසණ්ඩෙ මා නං කොචිපි වනෙ වාළමිගො විහෙඨෙසි. න යථා විහෙඨෙති, එවමස්සා ආරක්ඛං ගණ්හථාති වදන්ති. **සීහො චෙ නන්ති** සචෙ හි තං අනාරක්ඛං සීහාදීසු කොචි විහෙඨෙය්‍ය, අථස්සා ජීවිතක්ඛයං පත්තාය නෙව ජාලිකුමාරො අස්ස, කුතො කණ්හාජිනා සියා. එවං සා ලක්ඛණසම්පන්නා **උභයෙනෙව ජීයෙථ පතිං පුත්තෙ චාති** ද්වීහි කොට්ඨාසෙහි ජීයෙථෙව, තස්මා සුසංවිහිතමස්සා ආරක්ඛං කරොථාති.

අථ තෙ තයො දෙවපුත්තා ‘‘සාධූ’’ති තාසං දෙවතානං තං වචනං පටිස්සුණිත්වා සීහබ්‍යග්ඝදීපිනො හුත්වා ආගන්ත්වා තස්සා ආගමනමග්ගෙ පටිපාටියා නිපජ්ජිංසු. මද්දීපි ඛො ‘‘අජ්ජ මයා දුස්සුපිනො දිට්ඨො, කාලස්සෙව මූලඵලාඵලං ගහෙත්වා අස්සමං ගමිස්සාමී’’ති කම්පමානා මූලඵලාඵලානි උපධාරෙසි. අථස්සා හත්ථතො ඛණිත්ති පති, තථා අංසතො උග්ගීවඤ්ච පති, දක්ඛිණක්ඛිච ඵන්දති, ඵලිනො රුක්ඛා අඵලා විය අඵලා ච ඵලිනො විය ඛායිංසු, දස දිසා න පඤ්ඤායිංසු. සා ‘‘කිං නු ඛො ඉදං, පුබ්බෙ අභූතපුබ්බං අජ්ජ මෙ හොති, කිං භවිස්සති, මය්හං වා අන්තරායො භවිස්සති, මම පුත්තානං වා, උදාහු වෙස්සන්තරස්සා’’ති චින්තෙත්වා ආහ –

2185.‘‘ඛණිත්තිකං මෙ පතිතං, දක්ඛිණක්ඛි ච ඵන්දති;
අඵලා ඵලිනො රුක්ඛා, සබ්බා මුය්හන්ති මෙ දිසා’’ති.

එවං සා පරිදෙවන්තී පක්කාමි.

2186.‘‘තස්සා සායන්හකාලස්මිං, අස්සමාගමනං පති;
අත්ථඞ්ගතම්හි සූරියෙ, වාළා පන්ථෙ උපට්ඨහුං.

2187.‘‘නීචෙ චොලම්බතෙ සූරියො, දූරෙ ච වත අස්සමො;
යඤ්ච නෙසං ඉතො හස්සං, තං තෙ භුඤ්ජෙය්‍යු භොජනං.

2188.‘‘සො නූන ඛත්තියො එකො, පණ්ණසාලාය අච්ඡති;
තොසෙන්තො දාරකෙ ඡාතෙ, මමං දිස්වා අනායතිං.

2189.‘‘තෙ නූන පුත්තකා මය්හං, කපණාය වරාකියා;
සායං සංවෙසනාකාලෙ, ඛීරපීතාව අච්ඡරෙ.

2190.‘‘තෙ නූන පුත්තකා මය්හං, කපණාය වරාකියා;
සායං සංවෙසනාකාලෙ, වාරිපීතාව අච්ඡරෙ.

2191.‘‘තෙ නූන පුත්තකා මය්හං, කපණාය වරාකියා;
පච්චුග්ගතා මං තිට්ඨන්ති, වච්ඡා බාලාව මාතරං.

2192. ‘‘තෙ නූන පුත්තකා මය්හං, කපණාය වරාකියා;
පච්චුග්ගතා මං තිට්ඨන්ති, හංසාවුපරිපල්ලලෙ.

2193. ‘‘තෙ නූන පුත්තකා මය්හං, කපණාය වරාකියා;
පච්චුග්ගතා මං තිට්ඨන්ති, අස්සමස්සාවිදූරතො.

2194. ‘‘එකායනො එකපථො, සරා සොබ්භා ච පස්සතො;
අඤ්ඤං මග්ගං න පස්සාමි, යෙන ගච්ඡෙයා අස්සමං.

2195. ‘‘මිගා නමත්ථු රාජානො, කානනස්මිං මහබ්බලා;
ධම්මෙන භාතරො හොථ, මග්ගං මෙ දෙථ යාචිතා.

2196. ‘‘අවරුද්ධස්සාහං භරියා, රාජපුත්තස්ස සිරීමතො;
තං චාහං නාතිමඤ්ඤාමි, රාමං සීතාවනුබ්බතා.

2197. ‘‘තුම්හෙ ච පුත්තෙ පස්සථ, සායං සංවෙසනං පති;
අහඤ්ච පුත්තෙ පස්සෙයාං, ජාලිං කණ්හාජිනං චුභො.

2198. ‘‘බහුං චිදං මූලඵලං, භක්ඛො චායං අනප්පකො;
තතො උපඩ්ඪං දස්සාමි, මග්ගං මෙ දෙථ යාචිතා.

2199. ‘‘රාජපුත්තී ච නො මාතා, රාජපුත්තො ච නො පිතා;
ධම්මෙන භාතරො හොථ, මග්ගං මෙ දෙථ යාචිතා’’ති.

තත්ථ **තස්සාති** තස්සා මම. **අස්සමාගමනං පතීති** අස්සමං පටිච්ච සන්ධාය ආගච්ඡන්තියා. **උපට්ඨහුන්ති** උට්ඨාය ඨිතා. තෙ කිර පඨමං පටිපාටියා නිපජ්ජිත්වා තාය ආගමනකාලෙ උට්ඨාය විජම්භිත්වා මග්ගං රුම්භන්තා පටිපාටියා තිරියං අට්ඨංසු. **යඤ්ච තෙසන්ති** අහඤ්ච යං ඉතො මූලඵලාඵලං තෙසං හරිස්සං, තමෙව වෙස්සන්තරො ච උභො පුත්තකා චාති තෙ තයොපි ජනා භුඤ්ජෙය්‍යුං, අඤ්ඤං තෙසං භොජනං නත්ථි. **අනායතින්ති** අනාගච්ඡන්තිං මං ඤත්වා එකකොව නූන දාරකෙ තොසෙන්තො නිසින්නො. **සංවෙසනාකාලෙති** අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු අත්තනො බාදාපනපිවාපනකාලෙ **ඛීරපීතාවාති** යථා ඛීරපීතා මිගපොතකා ඛීරත්ථාය කන්දිත්වා තං අලභිත්වා කන්දන්තාව නිද්දං ඔක්කමන්ති, එවං මෙ පුත්තකා ඵලාඵලත්ථාය කන්දිත්වා තං අලභිත්වා කන්දන්තාව නිද්දං උපගතා භවිස්සන්තීති වදති.

වාරිපීතාවාති යථා පිපාසිතා මිගපොතකා පානීයත්ථාය කන්දිත්වා තං අලභිත්වා කන්දන්තාව නිද්දං ඔක්කමන්තීති ඉමිනාව නයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. **අච්ඡරෙති** අච්ඡන්ති. **පච්චුග්ගතා මං තිට්ඨන්තීති** මං පච්චුග්ගතා හුත්වා තිට්ඨන්ති. ‘‘පච්චුග්ගන්තුනා’’තිපි පාඨො, පච්චුග්ගන්ත්වාති අත්ථො. **එකායනොති** එකස්සෙව අයනො එකපදිකමග්ගො. **එකපථොති** සො ච එකොව, දුතියො නත්ථි, ඔක්කමිත්වා ගන්තුං න සක්කා. කස්මා? යස්මා සරා සොබ්භා ච පස්සතො. **මිගා නමත්ථූති** සා අඤ්ඤං මග්ගං අදිස්වා ‘‘එතෙ යාචිත්වා පටික්කමාපෙස්සාමී’’ති ඵලපච්ඡිං සීසතො ඔතාරෙත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ නමස්සමානා එවමාහ. **භාතරොති** අහම්පි මනුස්සරාජපුත්තී, තුම්හෙපි මිගරාජපුත්තා, ඉති මෙ ධම්මෙන භාතරො හොථ.

අවරුද්ධස්සාති රට්ඨතො පබ්බාජිතස්ස. **රාමං සීතාවනුබ්බතාති** යථා දසරථරාජපුත්තං රාමං තස්ස කනිට්ඨභගිනී සීතාදෙවී තස්සෙව අග්ගමහෙසී හුත්වා තං අනුබ්බතා පතිදෙවතා හුත්වා අප්පමත්තා උපට්ඨාසි, තථා අහම්පි වෙස්සන්තරං උපට්ඨහාමි, නාතිමඤ්ඤාමීති වදති. **තුම්හෙ චාති** තුම්හෙ ච මය්හං මග්ගං දත්වා සායං ගොචරග්ගහණකාලෙ පුත්තෙ පස්සථ, අහඤ්ච අත්තනො පුත්තෙ පස්සෙයාං, දෙථ මෙ මග්ගන්ති යාචති.

අථ තෙ තයො දෙවපුත්තා වෙලං ඔලොකෙත්වා ‘‘ඉදානිස්සා මග්ගං දාතුං වෙලා’’ති ඤත්වා උට්ඨාය අපගච්ඡිංසු. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2200. ‘‘තස්සා ලාලප්පමානාය, බහුං කාරුඤ්ඤසඤ්හිතං;
සුත්වා නෙලපතිං වාචං, වාළා පන්ථා අපක්කමු’’න්ති.

තත්ථ **නෙලපතින්ති** න ඵලපතිං ඵලපාතවිරහිතං විසට්ඨං මධුරවාචං.

සාපි වාළෙසු අපගතෙසු අස්සමං අගමාසි. තදා ච පුණ්ණමුපොසථො හොති. සා චඞ්කමනකොටිං පත්වා යෙසු යෙසු ඨානෙසු පුබ්බෙ පුත්තෙ පස්සති, තෙසු තෙසු ඨානෙසු අපස්සන්තී ආහ –

2201. ‘‘ඉමම්හි නං පදෙසම්හි, පුත්තකා පංසුකුණ්ඨිතා;
පච්චුග්ගතා මං තිට්ඨන්ති, වච්ඡා බාලාව මාතරං.

2202. ‘‘ඉමම්හි නං පදෙසම්හි, පුත්තකා පංසුකුණ්ඨිතා;
පච්චුග්ගතා මං තිට්ඨන්ති, හංසාවුපරිපල්ලලෙ.

2203. ‘‘ඉමම්හි නං පදෙසම්හි, පුත්තකා පංසුකුණ්ඨිතා;
පච්චුග්ගතා මං තිට්ඨන්ති, අස්සමස්සාවිදූරතො.

2204. ‘‘ද්වෙ මිගා විය උක්කණ්ණා, සමන්තා මභිධාවිනො;
ආනන්දිනො පමුදිතා, වග්ගමානාව කම්පරෙ;
ත්‍යජ්ජ පුත්තෙ න පස්සාමි, ජාලිං කණ්හාජිනං චුභො.

2205. ‘‘ඡකලීව මිගී ඡාපං, පක්ඛී මුත්තාව පඤ්ජරා;
ඔහාය පුත්තෙ නික්ඛමිං, සීහීවාමිසගිද්ධිනී;
ත්‍යජ්ජ පුත්තෙ න පස්සාමි, ජාලිං කණ්හාජිනං චුභො.

2206. ‘‘ඉදං නෙසං පදක්කන්තං, නාගානමිව පබ්බතෙ;
චිතකා පරිකිණ්ණායො, අස්සමස්සාවිදූරතො;
ත්‍යජ්ජ පුත්තෙ න පස්සාමි, ජාලිං කණ්හාජිනං චුභො.

2207. ‘‘වාලිකායපි ඔකිණ්ණා, පුත්තකා පංසුකුණ්ඨිතා;
සමන්තා අභිධාවන්ති, තෙ න පස්සාමි දාරකෙ.

2208. ‘‘යෙ මං පුරෙ පච්චුට්ඨෙන්ති, අරඤ්ඤා දූරමායතිං;
ත්‍යජ්ජ පුත්තෙ න පස්සාමි, ජාලිං කණ්හාජිනං චුභො.

2209. ‘‘ඡකලිංව මිගිං ඡාපා, පච්චුග්ගන්තුන මාතරං;
දූරෙ මං පවිලොකෙන්ති, තෙ න පස්සාමි දාරකෙ.

2210. ‘‘ඉදං නෙසං කීළනකං, පතිතං පණ්ඩුබෙලුවං;
ත්‍යජ්ජ පුත්තෙ න පස්සාමි, ජාලිං කණ්හාජිනං චුභො.

2211. ‘‘ථනා ච මය්හිමෙ පූරා, උරො ච සම්පදාලති;
ත්‍යජ්ජ පුත්තෙ න පස්සාමි, ජාලිං කණ්හාජිනං චුභො.

2212. ‘‘උච්ඡඞ්ගෙකො විචිනාති, ථනමෙකාවලම්බති;
ත්‍යජ්ජ පුත්තෙ න පස්සාමි, ජාලිං කණ්හාජිනං චුභො.

2213. ‘‘යස්සු සායන්හසමයං, පුත්තකා පංසුකුණ්ඨිතා;
උච්ඡඞ්ගෙ මෙ විවත්තන්ති, තෙ න පස්සාමි දාරකෙ.

2214. ‘‘අයං සො අස්සමො පුබ්බෙ, සමජ්ජො පටිභාති මං;
ත්‍යජ්ජ පුත්තෙ අපස්සන්ත්‍යා, භමතෙ විය අස්සමො.

2215. ‘‘කිමිදං අප්පසද්දොව, අස්සමො පටිභාති මං;
කාකොලාපි න වස්සන්ති, මතා මෙ නූන දාරකා.

2216. ‘‘කිමිදං අප්පසද්දොව, අස්සමො පටිභාති මං;
සකුණාපි න වස්සන්ති, මතා මෙ නූන දාරකා’’ති.

තත්ථ නන්ති නිපාතමත්තං. **පංසුකුණ්ඨිතාති** පංසුමක්ඛිතා. **පච්චුග්ගතා මන්ති** මං පච්චුග්ගතා හුත්වා. ‘‘පච්චුග්ගන්තුනා’’තිපි පාඨො, පච්චුග්ගන්ත්වාඉච්චෙව අත්ථො. **උක්කණ්ණාති** යථා මිගපොතකා මාතරං දිස්වා කණ්ණෙ උක්ඛිපිත්වා ගීවං පසාරෙත්වා මාතරං උපගන්ත්වා හට්ඨතුට්ඨා සමන්තා අභිධාවිනො. **වග්ගමානාව කම්පරෙති**වජ්ජමානායෙව මාතු හදයමංසං කම්පෙන්ති විය එවං පුබ්බෙ මම පුත්තා. **ත්‍යජ්ජාති** තෙ අජ්ජ න පස්සාමි. **ඡකලීව මිගී ඡාපන්ති** යථා ඡකලී ච මිගී ච පඤ්ජරසඞ්ඛාතා කුලාවකා මුත්තා පක්ඛී ච ආමිසගිද්ධිනී සීහී ච අත්තනො ඡාපං ඔහාය ගොචරාය පක්කමන්ති, තථාහම්පි ඔහාය පුත්තෙ ගොචරාය නික්ඛමින්ති වදති. **ඉදං නෙසං පදක්කන්තන්ති** වස්සාරත්තෙ සානුපබ්බතෙ නාගානං පදවලඤ්ජං විය ඉදං නෙසං කීළනට්ඨානෙ ආධාවනපරිධාවනපදක්කන්තං පඤ්ඤායති. **චිතකාති** සඤ්චිතනිචිතා කවාලුකපුඤ්ජා. **පරිකිණ්ණායොති** විප්පකිණ්ණායො. **සමන්තා මභිධාවන්තීති** අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු සමන්තා අභිධාවන්ති.

පච්චුට්ඨෙන්තීති පච්චුග්ගච්ඡන්ති. **දූරමායතින්ති** දූරතො ආගච්ඡන්තිං. **ඡකලිංව මිගිං ඡාපාති** අත්තනො මාතරං ඡකලිං විය මිගිං විය ච ඡාපා. **ඉදං නෙසං කීළනකන්ති** හත්ථිරූපකාදීහි කීළන්තානං ඉදඤ්ච තෙසං හත්ථතො සුවණ්ණවණ්ණං කීළනබෙලුවං පරිගළිත්වා පතිතං. **මය්හිමෙති** මය්හං ඉමෙ ථනා ච ඛීරස්ස පූරා. **උරො ච සම්පදාලතීති** හදයඤ්ච ඵලති. **උච්ඡඞ්ගෙ මෙ විවත්තන්තීති** මම උච්ඡඞ්ගෙ ආවත්තන්ති විවත්තන්ති. **සමජ්ජො පටිභාති මන්ති** සමජ්ජට්ඨානං විය මය්හං උපට්ඨාති. **ත්‍යජ්ජාති** තෙ අජ්ජ. **අපස්සන්ත්‍යාති** අපස්සන්තියා මම. **භමතෙ වියාති** කුලාලචක්කං විය භමති. **කාකොලාති** වනකාකා. **මතා නූනාති** අද්ධා මතා වා කෙනචි නීතා වා භවිස්සන්ති. **සකුණාති** අවසෙසසකුණා.

ඉති සා විලපන්තී මහාසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ඵලපච්ඡිං ඔතාරෙත්වා මහාසත්තං තුණ්හිමාසීනං දිස්වා දාරකෙ චස්ස සන්තිකෙ අපස්සන්තී ආහ –

2217. ‘‘කිමිදං තුණ්හිභූතොසි, අපි රත්තෙව මෙ මනො;
කාකොලාපි න වස්සන්ති, මතා මෙ නූන දාරකා.

2218. ‘‘කිමිදං තුණ්හිභූතොසි, අපි රත්තෙව මෙ මනො;
සකුණාපි න වස්සන්ති, මතා මෙ නූන දාරකා.

2219. ‘‘කච්චි නු මෙ අය්‍යපුත්ත, මිගා ඛාදිංසු දාරකෙ;
අරඤ්ඤෙ ඉරිණෙ විවනෙ, කෙන නීතා මෙ දාරකා.

2220. ‘‘අදු තෙ පහිතා දූතා, අදු සුත්තා පියංවදා;
අදු බහි නො නික්ඛන්තා, ඛිඩ්ඩාසු පසුතා නු තෙ.

2221. ‘‘නෙවාසං කෙසා දිස්සන්ති, හත්ථපාදා ච ජාලිනො;
සකුණානඤ්ච ඔපාතො, කෙන නීතා මෙ දාරකා’’ති.

තත්ථ **අපි රත්තෙව මෙ මනොති** අපි බලවපච්චූසෙ සුපිනං පස්සන්තියා විය මෙ මනො. **මිගාති** සීහාදයො වාළමිගා. **ඉරිණෙති** නිරොජෙ. **විවනෙති** විවිත්තෙ. **දූතාති** අදු ජෙතුත්තරනගරෙ සිවිරඤ්ඤො සන්තිකං තයා දූතා කත්වා පෙසිතා. **සුත්තාති** අන්තොපණ්ණසාලං පවිසිත්වා සයිතා. **අදු බහි නොති** අදු තෙ දාරකා ඛිඩ්ඩාපසුතා හුත්වා බහි නික්ඛන්තාති පුච්ඡති. **නෙවාසං කෙසා දිස්සන්තීති** සාමි වෙස්සන්තර, නෙව තෙසං කාළඤ්ජනවණ්ණා කෙසා දිස්සන්ති. **ජාලිනොති** කඤ්චනජාලවිචිත්තා හත්ථපාදා. **සකුණානඤ්ච ඔපාතොති** හිමවන්තපදෙසෙ හත්ථිලිඞ්ගසකුණා නාම අත්ථි, තෙ ඔපතිත්වා ආදාය ආකාසෙනෙව ගච්ඡන්ති. තෙන තං පුච්ඡාමි ‘‘කිං තෙහි සකුණෙහි නීතා, ඉතො අඤ්ඤෙසම්පි කෙසඤ්චි තෙසං සකුණානං විය ඔපාතො ජාතො, අක්ඛාහි, කෙන නීතා මෙ දාරකා’’ති?

එවං වුත්තෙපි මහාසත්තො න කිඤ්චි ආහ. අථ නං සා ‘‘දෙව, කස්මා මයා සද්ධිං න කථෙසි, කො මම දොසො’’ති වත්වා ආහ –

2222. ‘‘ඉදං තතො දුක්ඛතරං, සල්ලවිද්ධො යථා වණො;
ත්‍යාජ්ජ පුත්තෙ න පස්සාමි, ජාලිං කණ්හාජිනං චුභො.

2223. ‘‘ඉදම්පි දුතියං සල්ලං, කම්පෙති හදයං මම;
යඤ්ච පුත්තෙ න පස්සාමි, ත්වඤ්ච මං නාභිභාසසි.

2224. ‘‘අජ්ජෙව මෙ ඉමං රත්තිං, රාජපුත්ත න සංසති;
මඤ්ඤෙ ඔක්කන්තසන්තං මං, පාතො දක්ඛිසි නො මත’’න්ති.

තත්ථ **ඉදං තතො දුක්ඛතරන්ති** සාමි වෙස්සන්තර, යං මම රට්ඨා පබ්බාජිතාය අරඤ්ඤෙ වසන්තියා පුත්තෙ ච අපස්සන්තියා දුක්ඛං, ඉදං තව මයා සද්ධිං අකථනං මය්හං තතො දුක්ඛතරං. ත්වඤ්හි මං අග්ගිදඩ්ඪං පටිදහන්තො විය පපාතා පතිතං දණ්ඩෙන පොථෙන්තො විය සල්ලෙන වණං විජ්ඣන්තො විය තුණ්හීභාවෙන කිලමෙසි. ඉදඤ්හි මෙ හදයං සල්ලවිද්ධො යථා වණො තථෙව කම්පති චෙව රුජති ච. ‘‘සම්පවිද්ධො’’තිපි පාඨො, සම්පතිවිද්ධොති අත්ථො. **ඔක්කන්තසන්තං මන්ති** අපගතජීවිතං මං. **දක්ඛිසි නො මතන්ති** එත්ථ **නො**-කාරො නිපාතමත්තො, මතං මං කාලස්සෙව ත්වං පස්සිස්සසීති අත්ථො.

අථ මහාසත්තො ‘‘කක්ඛළකථාය නං පුත්තසොකං ජහාපෙස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා ඉමං ගාථමාහ –

2225. ‘‘නූන මද්දී වරාරොහා, රාජපුත්තී යසස්සිනී;
පාතො ගතාසි උඤ්ඡාය, කිමිදං සායමාගතා’’ති.

තත්ථ **කිමිදං සායමාගතාති** ‘‘මද්දි, ත්වං අභිරූපා පාසාදිකා, හිමවන්තෙ ච නාම බහූ වනචරකා තාපසවිජ්ජාධරාදයො විචරන්ති. කො ජානාති, කිං භවිස්සති, කිඤ්චි තයා කතං, ත්වං පාතොව ගන්ත්වා කිමිදං සායමාගච්ඡසි, දහරකුමාරකෙ ඔහාය අරඤ්ඤගතිත්ථියො නාම සසාමිකිත්ථියො එවරූපා න හොන්ති, ‘කා නු ඛො මෙ දාරකානං පවත්ති, කිං වා මෙ සාමිකො චින්තෙස්සතී’ති එත්තකම්පි තෙ නාහොසි. ත්වං පාතොව ගන්ත්වා චන්දාලොකෙන ආගච්ඡසි, මම දුග්ගතභාවස්සෙවෙස දොසො’’ති තජ්ජෙත්වා වඤ්චෙත්වා කථෙසි.

සා තස්ස කථං සුත්වා ආහ –

2226. ‘‘නනු ත්වං සද්දමස්සොසි, යෙ සරං පාතුමාගතා;
සීහස්සපි නදන්තස්ස, බ්‍යග්ඝස්ස ච නිකුජ්ජිතං.

2227. ‘‘අහු පුබ්බනිමිත්තං මෙ, විචරන්ත්‍යා බ්‍රහාවනෙ;
ඛණිත්තො මෙ හත්ථා පතිතො, උග්ගීවඤ්චාපි අංසතො.

2228.“තදාහං බ්‍යථිතා භීතා, පුථු කත්වාන අඤ්ජලිං;
සබ්බදිසා නමස්සිස්සං, අපි සොත්ථි ඉතො සියා.

2229.“මා හෙව නො රාජපුත්තො, හතො සීහෙන දීපිනා;
දාරකා වා පරාමට්ඨා, අච්ඡකොකතරච්ඡිහි.

2230.“සීහො බ්‍යග්ඝො ච දීපි ච, තයො වාළා වනෙ මිගා;
තෙ මං පරියාවරුං මග්ගං, තෙන සායම්හි ආගතා”ති.

තත්ථ **යෙ සරං පාතුමාගතා**ති යෙ පානීයං පාතුං ඉමං සරං ආගතා. **බ්‍යග්ඝස්ස චා**ති බ්‍යග්ඝස්ස ච අඤ්ඤෙසං හත්ථිආදීනං චතුප්පදානඤ්චෙව සකුණසඞ්ඝස්ස ච නිකූජිතං එකනින්නාදසද්දං කිං ත්වං න අස්සොසීති පුච්ඡති. සො පන මහාසත්තෙන පුත්තානං දින්නවෙලාය සද්දො අහොසි. **අහු පුබ්බනිමිත්තං මෙ**ති දෙව, ඉමස්ස මෙ දුක්ඛස්ස අනුභවනත්ථාය පුබ්බනිමිත්තං අහොසි. **උග්ගීව**න්ති අංසකූටෙ පච්ඡිලග්ගනකං. **පුථූ**ති විසුං විසුං. **සබ්බදිසා නමස්සිස්ස**න්ති සබ්බා දස දිසා නමස්සිං. **මා හෙව නො**ති අම්හාකං රාජපුත්තො සීහාදීහි හතො මා හොතු, දාරකාපි අච්ඡාදීහි පරාමට්ඨා මා හොන්තූති පත්ථයන්තී නමස්සිස්සං. **තෙ මං පරියාවරුං මග්ග**න්ති සාමි වෙස්සන්තර, අහං “ඉමානි ච භීසනකානි මහන්තානි, දුස්සුපිනො ච මෙ දිට්ඨො, අජ්ජ සකාලස්සෙව ගමිස්සාමී”ති කම්පමානා මූලඵලාඵලානි උපධාරෙසිං, අථ මෙ ඵලිතරුක්ඛාපි අඵලා විය අඵලා ච ඵලිනො විය දිස්සන්ති, කිච්ඡෙන ඵලාඵලානි ගහෙත්වා ගිරිද්වාරං සම්පාපුණිං. අථ තෙ සීහාදයො මං දිස්වා මග්ගං පටිපාටියා රුම්භිත්වා අට්ඨංසු. තෙන සායං ආගතාම්හි, ඛමාහි මෙ, සාමීති.

මහාසත්තො තාය සද්ධිං එත්තකමෙව කථං වත්වා යාව අරුණුග්ගමනා න කිඤ්චි කථෙසි. තතො පට්ඨාය මද්දී නානප්පකාරකං විලපන්තී ආහ –

2231.“අහං පතිඤ්ච පුත්තෙ ච, ආචෙරමිව මාණවො;
අනුට්ඨිතා දිවාරත්තිං, ජටිනී බ්‍රහ්මචාරිනී.

2232.“අජිනානි පරිදහිත්වා, වනමූලඵලහාරියා;
විචරාමි දිවාරත්තිං, තුම්හං කාමා හි පුත්තකා.

2233.“අහං සුවණ්ණහලිද්දිං, ආභතං පණ්ඩුබෙලුවං;
රුක්ඛපක්කානි චාහාසිං, ඉමෙ වො පුත්ත කීළනා.

2234.“ඉමං මූළාලිවත්තකං, සාලුකං චිඤ්චභෙදකං;
භුඤ්ජ ඛුද්දෙහි සංයුත්තං, සහ පුත්තෙහි ඛත්තිය.

2235.“පදුමං ජාලිනො දෙහි, කුමුදඤ්ච කුමාරියා;
මාලිනෙ පස්ස නච්චන්තෙ, සිවි පුත්තානි අව්හය.

2236.“තතො කණ්හාජිනායපි, නිසාමෙහි රථෙසභ;
මඤ්ජුස්සරාය වග්ගුයා, අස්සමං උපයන්තියා.

2237.“සමානසුඛදුක්ඛම්හා, රට්ඨා පබ්බාජිතා උභො;
අපි සිවි පුත්තෙ පස්සෙසි, ජාලිං කණ්හාජිනං චුභො.

2238.“සමණෙ බ්‍රාහ්මණෙ නූන, බ්‍රහ්මචරියපරායණෙ;
අහං ලොකෙ අභිස්සපිං, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ;
ත්‍යජ්ජ පුත්තෙ න පස්සාමි, ජාලිං කණ්හාජිනං චුභො”ති.

තත්ථ **ආචෙරමිව මාණවො**ති වත්තසම්පන්නො අන්තෙවාසිකො ආචරියං විය පටිජග්ගති. **අනුට්ඨිතා**ති පාරිචරියානුට්ඨානෙන අනුට්ඨිතා අප්පමත්තා හුත්වා පටිජග්ගාමි. **තුම්හං කාමා**ති තුම්හාකං කාමෙන තුම්හෙ පත්ථයන්තී. **පුත්තකා**ති කුමාරෙ ආලපන්තී පරිදෙවති. **සුවණ්ණහලිද්දි**න්ති පුත්තකා අහං තුම්හාකං න්හාපනත්ථාය සුවණ්ණවණ්ණං හලිද්දිං සංසිත්වා ආදාය ආගතා. **පණ්ඩුබෙලුව**න්ති කීළනත්ථාය ච වො ඉදං සුවණ්ණවණ්ණං බෙලුවපක්කං මයා ආභතං. **රුක්ඛපක්කානී**ති තුම්හාකං කීළනත්ථාය අඤ්ඤානිපි මනාපානි රුක්ඛඵලානි ආහාසිං. **ඉමෙ වො**ති පුත්තකා ඉමෙ වො කීළනාති වදති. **මූළාලිවත්තක**න්ති මූළාලකුණ්ඩලකං. **සාලුක**න්ති ඉදං උප්පලාදිසාලුකම්පි මෙ බහු ආභතං. **චිඤ්චභෙදක**න්ති සිඞ්ඝාටකං. **භුඤ්ජා**ති ඉදං සබ්බං ඛුද්දමධුනා සංයුත්තං පුත්තෙහි සද්ධිං භුඤ්ජාහීති පරිදෙවති. **සිවි පුත්තානි අව්හයා**ති සාමි සිවිරාජ, පණ්ණසාලාය සයාපිතට්ඨානතො සීඝං පුත්තකෙ පක්කොසාහි. **අපි සිවි පුත්තෙ පස්සෙසී**ති සාමි සිවිරාජ, අපි පුත්තෙ පස්සසි, සචෙ පස්සසි, මම දස්සෙහි, කිං මං අතිවිය කිලමෙසි. **අභිස්සපි**න්ති තුම්හාකං පුත්තධීතරො මා පස්සිත්ථාති එවං නූන අක්කොසින්ති.

එවං විලපමානායපි තාය සද්ධිං මහාසත්තො න කිඤ්චි කථෙසි. සා තස්මිං අකථෙන්තෙ කම්පමානා චන්දාලොකෙන පුත්තෙ විචිනන්තී යෙසු යෙසු ජම්බුරුක්ඛාදීසු පුබ්බෙ කීළිංසු, තානි තානි පත්වා පරිදෙවන්තී ආහ –

2239. ‘‘ඉමෙ තෙ ජම්බුකා රුක්ඛා, වෙදිසා සින්දුවාරකා;
විවිධානි රුක්ඛජාතානි, තෙ කුමාරා න දිස්සරෙ.

2240. ‘‘අස්සත්ථා පනසා චෙමෙ, නිග්‍රොධා ච කපිත්ථනා;
විවිධානි ඵලජාතානි, තෙ කුමාරා න දිස්සරෙ.

2241. ‘‘ඉමෙ තිට්ඨන්ති ආරාමා, අයං සීතූදකා නදී;
යත්ථස්සු පුබ්බෙ කීළිංසු, තෙ කුමාරා න දිස්සරෙ.

2242. ‘‘විවිධානි පුප්ඵජාතානි, අස්මිං උපරිපබ්බතෙ;
යානස්සු පුබ්බෙ ධාරිංසු, තෙ කුමාරා න දිස්සරෙ.

2243. ‘‘විවිධානි ඵලජාතානි, අස්මිං උපරිපබ්බතෙ;
යානස්සු පුබ්බෙ භුඤ්ජිංසු, තෙ කුමාරා න දිස්සරෙ.

2244. ‘‘ඉමෙ තෙ හත්ථිකා අස්සා, බලිබද්දා ච තෙ ඉමෙ;
යෙහිස්සු පුබ්බෙ කීළිංසු, තෙ කුමාරා න දිස්සරෙ’’ති.

තත්ථ **ඉමෙ තෙ හත්ථිකාති** සා පබ්බතූපරි දාරකෙ අදිස්වා පරිදෙවමානා තතො ඔරුය්හ පුන අස්සමපදං ආගන්ත්වා තත්ථ තෙ උපධාරෙන්තී තෙසං කීළනභණ්ඩකානි දිස්වා එවමාහ.

අථස්සා පරිදෙවනසද්දෙන චෙව පදසද්දෙන ච මිගපක්ඛිනො චලිංසු. සා තෙ දිස්වා ආහ –

2245. ‘‘ඉමෙ සාමා සසොලූකා, බහුකා කදලීමිගා;
යෙහිස්සු පුබ්බෙ කීළිංසු, තෙ කුමාරා න දිස්සරෙ.

2246. ‘‘ඉමෙ හංසා ච කොඤ්චා ච, මයූරා චිත්‍රපෙඛුණා;
යෙහිස්සු පුබ්බෙ කීළිංසු, තෙ කුමාරා න දිස්සරෙ’’ති.

තත්ථ **සාමාති** ඛුද්දකා සාමා සුවණ්ණමිගා. **සසොලූකාති** සසා ච උලූකා ච.

සා අස්සමපදෙ පියපුත්තෙ අදිස්වා නික්ඛමිත්වා පුප්ඵිතවනසණ්ඩං පවිසිත්වා තං තං ඨානං ඔලොකෙන්තී ආහ –

2247. ‘‘ඉමා තා වනගුම්බායො, පුප්ඵිතා සබ්බකාලිකා;
යත්ථස්සු පුබ්බෙ කීළිංසු, තෙ කුමාරා න දිස්සරෙ.

2248. ‘‘ඉමා තා පොක්ඛරණී රම්මා, චක්කවාකූපකූජිතා;
මන්දාලකෙහි සඤ්ඡන්නා, පදුමුප්පලකෙහි ච;
යත්ථස්සු පුබ්බෙ කීළිංසු, තෙ කුමාරා න දිස්සරෙ’’ති.

තත්ථ **වනගුම්බායොති** වනඝටායො.

සා කත්ථචි පියපුත්තෙ අදිස්වා පුන මහාසත්තස්ස සන්තිකං ආගන්ත්වා තං දුම්මුඛං නිසින්නං දිස්වා ආහ –

2249. ‘‘න තෙ කට්ඨානි භින්නානි, න තෙ උදකමාහටං;
අග්ගිපි තෙ න හාපිතො, කිං නු මන්දොව ඣායසි.

2250. ‘‘පියො පියෙන සඞ්ගම්ම, සමො මෙ බ්‍යපහඤ්ඤති;
ත්‍යජ්ජ පුත්තෙ න පස්සාමි, ජාලිං කණ්හාජිනං චුභො’’ති.

තත්ථ **න හාපිතොති** න ජලිතො. ඉදං වුත්තං හොති – සාමි, ත්වං පුබ්බෙ කට්ඨානි භින්දසි, උදකං ආහරිත්වා ඨපෙසි, අඞ්ගාරකපල්ලෙ අග්ගිං කරොසි, අජ්ජ තෙසු එකම්පි අකත්වා කිං නු මන්දොව ඣායසි, තව කිරියා මය්හං න රුච්චතීති. **පියො පියෙනාති** වෙස්සන්තරො මය්හං පියො, ඉතො මෙ පියතරො නත්ථි, ඉමිනා මෙ පියෙන සඞ්ගම්ම සමාගන්ත්වා පුබ්බෙ සමො මෙ බ්‍යපහඤ්ඤති දුක්ඛං විගච්ඡති, අජ්ජ පන මෙ ඉමං පස්සන්තියාපි සොකො න විගච්ඡති, කිං නු ඛො කාරණන්ති. **ත්‍යජ්ජාති** හොතු, දිට්ඨං මෙ කාරණං, තෙ අජ්ජ පුත්තෙ න පස්සාමි, තෙන මෙ ඉමං පස්සන්තියාපි සොකො න විගච්ඡතීති.

තාය එවං වුත්තෙපි මහාසත්තො තුණ්හීභූතොව නිසීදි. සා තස්මිං අකථෙන්තෙ සොකසමප්පිතා පහටකුක්කුටී විය කම්පමානා පුන පඨමං විචරිතට්ඨානානි විචරිත්වා මහාසත්තස්ස සන්තිකං පච්චාගන්ත්වා ආහ –

2251. ‘‘න ඛො නො දෙව පස්සාමි, යෙන තෙ නීහතා මතා;
කාකොලාපි න වස්සන්ති, මතා මෙ නූන දාරකා.

2252. ''න බො නො දෙව පස්සාමි, යෙන තෙ නීහතා මතා;
සකුණාපි න වස්සන්ති, මතා මෙ නූන දාරකා''ති.

තත්ථ **න බො නොති** දෙව, න බො අම්හාකං පුත්තෙ පස්සාමි. **යෙන තෙ නීහතාති** කෙනචි තෙසං නීහතභාවම්පි න ජානාමීති අධිප්පායෙනෙවමාහ.

එවං වුත්තෙපි මහාසත්තො න කිඤ්චි කථෙසියෙව. සා පුත්තසොකෙන ඵුට්ඨා පුත්තෙ උපධාරෙන්තී තතියම්පි තානි තානි ඨානානි වාතවෙගෙන විචරි. තාය එකරත්තිං විචරිතට්ඨානං පරිග්ගය්හමානං පන්නරසයොජනමත්තං අහොසි. අථ රත්ති විභාසි, අරුණොදයො ජාතො. සා පුන ගන්ත්වා මහාසත්තස්ස සන්තිකෙ ඨිතා පරිදෙවි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2253. ''සා තත්ථ පරිදෙවිත්වා, පබ්බතානි වනානි ච;
පුනදෙවස්සමං ගන්ත්වා, රොදි සාමිකසන්තිකෙ.

2254. ''න බො නො දෙව පස්සාමි, යෙන තෙ නීහතා මතා;
කාකොලාපි න වස්සන්ති, මතා මෙ නූන දාරකා.

2255. ''න බො නො දෙව පස්සාමි, යෙන තෙ නීහතා මතා;
සකුණාපි න වස්සන්ති, මතා මෙ නූන දාරකා.

2256. ''නු බො නො දෙව පස්සාමි, යෙන තෙ නීහතා මතා;
විචරන්තී රුක්ඛමූලෙසු, පබ්බතෙසු ගුහාසු ච.

2257. ''ඉති මද්දී වරාරොහා, රාජපුත්තී යසස්සිනී;
බාහා පග්ගය්හ කන්දිත්වා, තත්ථෙව පතිතා ඡමා''ති.

තත්ථ **සාමිකසන්තිකෙති** භික්ඛවෙ, සා මද්දී තත්ථ වඞ්කපබ්බතකුච්ඡියං සානුපබ්බතානි වනානි ච විචරන්තී පරිදෙවිත්වා පුන ගන්ත්වා සාමිකං නිස්සාය තස්ස සන්තිකෙ ඨිතා පුත්තානං අත්ථාය රොදි, ''න බො නො''තිආදීනි වදන්තී පරිදෙවීති අත්ථො. **ඉති මද්දී වරාරොහාති** භික්ඛවෙ, එවං සා උත්තමරූපධරා වරාරොහා මද්දී රුක්ඛමූලාදීසු විචරන්තී දාරකෙ අදිස්වා ''නිස්සංසයං මතා භවිස්සන්තී''ති බාහා පග්ගය්හ කන්දිත්වා තත්ථෙව වෙස්සන්තරස්ස පාදමූලෙ ඡින්නසුවණ්ණකදලී විය ඡමායං පති.

අථ මහාසත්තො ''මතා මද්දී''ති සඤ්ඤාය කම්පමානො ''අට්ඨානෙ පදෙසෙ මතා මද්දී. සචෙ හිස්සා ජෙතුත්තරනගරෙ කාලකිරියා අභවිස්ස, මහන්තො පරිවාරො අභවිස්ස, ද්වෙ රට්ඨානි චලෙය්‍යුං. අහං පන අරඤ්ඤෙ එකකොව, කිං නු බො කරිස්සාමී''ති උප්පන්නබලවසොකොපි සතිං පච්චුපට්ඨාපෙත්වා ''ජානිස්සාමි තාවා''ති උට්ඨාය තස්සා හදයෙ හත්ථං ඨපෙත්වා සන්තාපපවත්තිං ඤත්වා කමණ්ඩලුනා උදකං ආහරිත්වා සත්ත මාසෙ කායසංසග්ගං අනාපන්නපුබ්බොපි බලවසොකෙන පබ්බජිතභාවං සල්ලක්ඛෙතුං අසක්කොන්තො අස්සුපුණ්ණෙහි නෙත්තෙහි තස්සා සීසං උක්ඛිපිත්වා ඌරූසු ඨපෙත්වා උදකෙන පරිප්ඵොසිත්වා මුඛඤ්ච හදයඤ්ච පරිමජ්ජන්තො නිසීදි. මද්දීපි ථොකං වීතිනාමෙත්වා සතිං පටිලභිත්වා හිරොත්තප්පං පච්චුපට්ඨාපෙත්වා උට්ඨාය මහාසත්තං වන්දිත්වා ''සාමි වෙස්සන්තර, දාරකා තෙ කුහිං ගතා''ති ආහ. ''දෙවි, එකස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස දාසත්ථාය දින්නා''ති. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2258. ''තමජ්ඣපත්තං රාජපුත්තිං, උදකෙනාභිසිඤ්චථ;
අස්සත්ථං නං විදිත්වාන, අථ නං එතදබ්‍රවී''ති.

තත්ථ **අජ්ඣපත්තන්ති** අත්තනො සන්තිකං පත්තං, පාදමූලෙ පතිත්වා විසඤ්ඤීභූතන්ති අත්ථො. **එතදබ්‍රවීති** එතං ''එකස්ස මෙ බ්‍රාහ්මණස්ස දාසත්ථාය දින්නා''ති වචනං අබ්‍රවි.

තතො තාය ''දෙව, පුත්තෙ බ්‍රාහ්මණස්ස දත්වා මම සබ්බරත්තිං පරිදෙවිත්වා විචරන්තියා කිං නාචික්ඛසී''ති වුත්තෙ මහාසත්තො ආහ –

2259. ''ආදියෙනෙව තෙ මද්දි, දුක්ඛං නක්ඛාතුමිච්ඡිසං;
දලිද්දො යාචකො වුඩ්ඪො, බ්‍රාහ්මණො ඝරමාගතො.

2260. ''තස්ස දින්නා මයා පුත්තා, මද්දි මා භායි අස්සස;
මං පස්ස මද්දි මා පුත්තෙ, මා බාළ්හං පරිදෙවසි;
ලච්ඡාම පුත්තෙ ජීවන්තා, අරොගා ච භවාමසෙ.

2261. ''පුත්තෙ පසුඤ්ච ධඤ්ඤඤ්ච, යඤ්ච අඤ්ඤං ඝරෙ ධනං;
දජ්ජා සප්පුරිසො දානං, දිස්වා යාචකමාගතං;
අනුමොදාහි මෙ මද්දි, පුත්තකෙ දානමුත්තම''න්ති.

තත්ථ **ආදියෙනෙවාති** ආදිකෙනෙව. ඉදං වුත්තං හොති – සචෙ තෙ අහං ආදිතොව තමත්ථං ආචික්ඛිස්සං, තතො තව සොකං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තියා හදයං ඵලෙය්‍ය, තස්මා ආදිකෙනෙව තෙ මද්දි දුක්ඛං න අක්ඛාතුං ඉච්ඡිස්සන්ති. **සරමාගතොති** ඉමං අම්හාකං වසනට්ඨානං ආගතො. **අරොගා ච භවාමසෙති** යථා තථා මයං අරොගා හොම, ජීවමානා අවස්සං පුත්තෙ බ්‍රාහ්මණෙන නීතෙපි පස්සිස්සාම. **යඤ්ච අඤ්ඤන්ති** යඤ්ච අඤ්ඤං සරෙ සවිඤ්ඤාණකං ධනං. **දජ්ජා සප්පුරිසො දානන්ති** සප්පුරිසො උත්තමත්ථං පත්ථෙන්තො උරං භින්දිත්වා හදයමංසම්පි ගහෙත්වා දානං දදෙය්‍යාති.

මද්දී ආහ –

2262. ‘‘අනුමොදාමි තෙ දෙව, පුත්තකෙ දානමුත්තමං;
දත්වා චිත්තං පසාදෙහි, භිය්‍යො දානං දදො භව.

2263. ‘‘යො ත්වං මච්ඡෙරභූතෙසු, මනුස්සෙසු ජනාධිප;
බ්‍රාහ්මණස්ස අදා දානං, සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනො’’ති.

තත්ථ **අනුමොදාමි තෙති** දස මාසෙ කුච්ඡියා ධාරෙත්වා දිවසස්ස ද්වත්තික්ඛත්තුං න්හාපෙත්වා පායෙත්වා භොජෙත්වා උරෙ නිපජ්ජාපෙත්වා පටිජග්ගිතපුත්තකෙසු බොධිසත්තෙන දින්නෙසු සයං පුත්තදානං අනුමොදන්තී එවමාහ. ඉමිනා කාරණෙන ජානිතබ්බං ‘‘පිතාව පුත්තානං සාමිකො’’ති. **භිය්‍යො දානං දදො භවාති** මහාරාජ, උත්තරිපි පුනප්පුනං දානං දායකොව හොහි, ‘‘සුදින්නං මෙ දාන’’න්ති චිත්තං පසාදෙහි, යො ත්වං මච්ඡෙරභූතෙසු සත්තෙසු පියපුත්තෙ අදාසීති.

එවං වුත්තෙ මහාසත්තො ‘‘මද්දි, කින්නාමෙතං කථෙසි, සචෙ හි මයා පුත්තෙ දත්වා චිත්තං පසාදෙතුං නාභවිස්ස, ඉමානි පන මෙ අච්ඡරියානි න පවත්තෙය්‍යු’’න්ති වත්වා සබ්බානි පථවිනින්නාදාදීනි කථෙසි. තතො මද්දී තානි අච්ඡරියානි කිත්තෙත්වා දානං අනුමොදන්තී ආහ –

2264. ‘‘නින්නාදිතා තෙ පථවී, සද්දො තෙ තිදිවඞ්ගතො;
සමන්තා විජ්ජුතා ආගුං, ගිරීනංව පතිස්සුතා’’ති.

තත්ථ **විජ්ජුතා ආගුන්ති** අකාලවිජ්ජුලතා හිමවන්තපදෙසෙ සමන්තා නිච්ඡරිංසු. **ගිරීනංව පතිස්සුතාති** ගිරීනං පතිස්සුතසද්දා විය විරවා උට්ඨහිංසු.

2265. ‘‘තස්ස තෙ අනුමොදන්ති, උභො නාරදපබ්බතා;
ඉන්දො ච බ්‍රහ්මා පජාපති, සොමො යමො වෙස්සවණො;
සබ්බෙ දෙවානුමොදන්ති, තාවතිංසා සඉන්දකා.

2266. ‘‘ඉති මද්දී වරාරොහා, රාජපුත්තී යසස්සිනී;
වෙස්සන්තරස්ස අනුමොදි, පුත්තකෙ දානමුත්තම’’න්ති.

තත්ථ **උභො නාරදපබ්බතාති** ඉමෙපි ද්වෙ දෙවනිකායා අත්තනො විමානද්වාරෙ ඨිතාව ‘‘සුදින්නං තෙ දාන’’න්ති අනුමොදන්ති. **තාවතිංසා සඉන්දකාති** ඉන්දජෙට්ඨකා තාවතිංසාපි දෙවා තෙ දානං අනුමොදන්තීති.

එවං මහාසත්තෙන අත්තනො දානෙ වණ්ණිතෙ තමෙවත්ථං පරිවත්තෙත්වා ‘‘මහාරාජ වෙස්සන්තර, සුදින්නං නාම තෙ දාන’’න්ති මද්දීපි තථෙව දානං වණ්ණයිත්වා අනුමොදමානා නිසීදි. තෙන සත්ථා ‘‘ඉති මද්දී වරාරොහා’’ති ගාථමාහ.

මද්දීපබ්බවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සක්කපබ්බවණ්ණනා

එවං තෙසු අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්මොදනීයං කථං කථෙන්තෙසු සක්කො චින්තෙසි ‘‘අයං වෙස්සන්තරො රාජා හිය්‍යො ජූජකස්ස පථවිං උන්නාදෙත්වා දාරකෙ අදාසි, ඉදානි තං කොචි හීනපුරිසො උපසඞ්කමිත්වා සබ්බලක්ඛණසම්පන්නං මද්දිං යාචිත්වා රාජානං එකකං කත්වා මද්දිං ගහෙත්වා ගච්ඡෙය්‍ය, තතො එස අනාථො නිප්පච්චයො භවෙය්‍ය. අහං බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන නං උපසඞ්කමිත්වා මද්දිං යාචිත්වා පාරමිකූටං ගාහාපෙත්වා කස්සචි අවිස්සජ්ජියං කත්වා පුන නං තස්සෙව දත්වා ආගමිස්සාමී’’ති. සො සූරියුග්ගමනවෙලාය තස්ස සන්තිකං අගමාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2267. ‘‘තතො රත්‍යා විවසානෙ, සූරියස්සුග්ගමනං පති;
සක්කො බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන, පාතො තෙසං අදිස්සථා’’ති.

තත්ථ **පාතො තෙසං අදිස්සථා**ති පාතොව නෙසං ද්වින්නම්පි ජනානං පඤ්ඤායමානරූපො පුරතො අට්ඨාසි, ඨත්වා ච පන පටිසන්ථාරං කරොන්තො ආහ –

2268. ‘‘කච්චි නු භොතො කුසලං, කච්චි භොතො අනාමයං;
කච්චි උඤ්ඡෙන යාපෙථ, කච්චි මූලඵලා බහූ.

2269. ‘‘කච්චි ඩංසා මකසා ච, අප්පමෙව සරීසපා;
වනෙ වාළමිගාකිණ්ණෙ, කච්චි හිංසා න විජ්ජතී’’ති.

මහාසත්තො ආහ –

2270. ‘‘කුසලඤ්චෙව නො බ්‍රහ්මෙ, අථො බ්‍රහ්මෙ අනාමයං;
අථො උඤ්ඡෙන යාපෙම, අථො මූලඵලා බහූ.

2271. ‘‘අථො ඩංසා මකසා ච, අප්පමෙව සරීසපා;
වනෙ වාළමිගාකිණ්ණෙ, හිංසා මය්හං න විජ්ජති.

2272. ‘‘සත්ත නො මාසෙ වසතං, අරඤ්ඤෙ ජීවසොකිනං;
ඉදං දුතියං පස්සාම, බ්‍රාහ්මණං දෙවවණ්ණිනං;
ආදාය වෙළුවං දණ්ඩං, ධාරෙන්තං අජිනක්ඛිපං.

2273. ‘‘ස්වාගතං තෙ මහාබ්‍රහ්මෙ, අථො තෙ අදුරාගතං;
අන්තො පවිස භද්දන්තෙ, පාදෙ පක්ඛාලයස්සු තෙ.

2274. ‘‘තින්දුකානි පියාලානි, මධුකෙ කාසුමාරියො;
ඵලානි ඛුද්දකප්පානි, භුඤ්ජ බ්‍රහ්මෙ වරං වරං.

2275. ‘‘ඉදම්පි පානීයං සීතං, ආභතං ගිරිගබ්භරා;
තතො පිව මහාබ්‍රහ්මෙ, සචෙ ත්වං අභිකඞ්ඛසී’’ති.

එවං තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා මහාසත්තො –

2276. ‘‘අථ ත්වං කෙන වණ්ණෙන, කෙන වා පන හෙතුනා;
අනුප්පත්තො බ්‍රහාරඤ්ඤං, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො’’ති. –

ආගමනකාරණං පුච්ඡි. අථ නං සක්කො ‘‘මහාරාජ, අහං මහල්ලකො, ඉධාගච්ඡන්තො තව භරියං මද්දිං යාචිතුං ආගතො, තං මෙ දෙහී’’ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

2277. ‘‘යථා වාරිවහො පූරො, සබ්බකාලං න ඛීයති;
එවං තං යාචිතාගච්ඡිං, භරියං මෙ දෙහි යාචිතො’’ති.

එවං වුත්තෙ මහාසත්තො ‘‘හියොයා මෙ බ්‍රාහ්මණස්ස දාරකා දින්නා, අරඤ්ඤෙ එකකො හුත්වා කථං තෙ මද්දිං දස්සාමී’’ති අවත්වා පසාරිතහත්ථෙ සහස්සත්ථවිකං ඨපෙන්තො විය අසජ්ජිත්වා අබජ්ඣිත්වා අනොලීනමානසො හුත්වා ගිරිං උන්නාදෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

2278. ‘‘දදාමි න විකම්පාමි, යං මං යාචසි බ්‍රාහ්මණ;
සන්තං නප්පටිගුය්හාමි, දානෙ මෙ රමතී මනො’’ති.

තත්ථ **සන්තං නප්පටිගුය්හාමී**ති සංවිජ්ජමානං න ගුය්හාමි.

එවඤ්ච පන වත්වා සීඝමෙව කමණ්ඩලුනා උදකං ආහරිත්වා උදකං හත්ථෙ පාතෙත්වා පියභරියං බ්‍රාහ්මණස්ස අදාසි. තඞ්ඛණෙයෙව හෙට්ඨා වුත්තප්පකාරානි සබ්බානි අච්ඡරියානි පාතුරහෙසුං. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2279. ‘‘මද්දිං හත්ථෙ ගහෙත්වාන, උදකස්ස කමණ්ඩලුං;
බ්‍රාහ්මණස්ස අදා දානං, සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනො.

2280. ‘‘තදාසි යං භිංසනකං, තදාසි ලොමහංසනං;
මද්දිං පරිච්චජන්තස්ස, මෙදනී සම්පකම්පථ.

2281. ‘‘නෙවස්ස මද්දී භාකුටි, න සන්ධීයති න රොදති;
පෙක්ඛතෙවස්ස තුණ්හී සා, එසො ජානාති යං වර’’න්ති.

තත්ථ **අදා දානන්ති** ‘‘අම්භො බ්‍රාහ්මණ, මද්දිතො මෙ සතගුණෙන සහස්සගුණෙන සතසහස්සගුණෙන සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණමෙව පියතරං, ඉදං මෙ දානං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණප්පටිවෙධස්ස පච්චයො හොතූ’’ති වත්වා දානං අදාසි වුත්තම්පි චෙතං –

‘‘ජාලිං කණ්හාජිනං ධීතං, මද්දිං දෙවිං පතිබ්බතං;
චජමානො න චින්තෙසිං, බොධියායෙව කාරණා.

‘‘න මෙ දෙස්සා උභො පුත්තා, මද්දී දෙවී න දෙස්සියා;
සබ්බඤ්ඤුතං පියං මය්හං, තස්මා පියෙ අදාසහ’’න්ති. (චරියා. 1.118-119);

තත්ථ **සම්පකම්පථා**ති පථවී උදකපරියන්තං කත්වා කම්පිත්ථ. **නෙවස්ස මද්දී භාකුටී**ති භික්ඛවෙ, තස්මිං ඛණෙ මද්දී ‘‘මං මහල්ලකස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස රාජා දෙතී’’ති කොධවසෙන භාකුටිපි නාහොසි. **න සන්ධීයති න රොදතී**ති නෙව මඞ්කු අහොසි, න අක්ඛීනි පූරෙත්වා රොදති, අථ ඛො තුණ්හී සා හුත්වා ‘‘මාදිසං ඉත්ථිරතනං දදමානො න නික්කාරණා දස්සති, එසො යං වරං, තං ජානාතී’’ති ඵුල්ලපදුමවණ්ණං අස්ස මුඛං **පෙක්ඛතෙව,** ඔලොකයමානාව ඨිතාති අත්ථො.

අථ මහාසත්තො ‘‘කීදිසා මද්දී’’ති තස්සා මුඛං ඔලොකෙසි. සාපි ‘‘සාමි කිං මං ඔලොකෙසී’’ති වත්වා සීහනාදං නදන්තී ඉමං ගාථමාහ –

2282. ‘‘කොමාරී යස්සාහං භරියා, සාමිකො මම ඉස්සරො;
යස්සිච්ඡෙ තස්ස මං දජ්ජා, වික්කිණෙය්‍ය හනෙය්‍ය වා’’ති.

තත්ථ **කොමාරී යස්සාහං භරියා**ති අහං යස්ස තව දහරිකා භරියා, සො ත්වඤ්ඤෙව මම ඉස්සරො සාමිකො. **යස්සිච්ඡෙ තස්සා**ති ඉස්සරො ච නාම දාසිං මං යස්ස දාතුං ඉච්ඡෙය්‍ය, තස්ස දදෙය්‍ය. **වික්කිණෙය්‍ය වා**ති ධනෙන වා අත්ථෙ සති වික්කිණෙය්‍ය, මංසෙන වා අත්ථෙ සති හනෙය්‍ය, තස්මා යං වො රුච්චති, තං කරොථ, නාහං කුජ්ඣාමීති.

සක්කො තෙසං පණීතජ්ඣාසයතං විදිත්වා ථුතිං අකාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2283. ‘‘තෙසං සඞ්කප්පමඤ්ඤාය, දෙවින්දො එතදබ්‍රවි;
සබ්බෙ ජිතා තෙ පච්චූහා, යෙ දිබ්බා යෙ ච මානුසා.

2284. ‘‘නින්නාදිතා තෙ පථවී, සද්දො තෙ තිදිවඞ්ගතො;
සමන්තා විජ්ජුතා ආගුං, ගිරීනංව පතිස්සුතා.

2285. ‘‘තස්ස තෙ අනුමොදන්ති, උභො නාරදපබ්බතා;
ඉන්දො ච බ්‍රහ්මා පජාපති, සොමො යමො වෙස්සවණො;
සබ්බෙ දෙවානුමොදන්ති, දුක්කරඤ්හි කරොති සො.

2286. ‘‘දුද්දදං දදමානානං, දුක්කරං කම්ම කුබ්බතං;
අසන්තො නානුකුබ්බන්ති, සතං ධම්මො දුරන්නයො.

2287. ‘‘තස්මා සතඤ්ච අසතං, නානා හොති ඉතො ගති;
අසන්තො නිරයං යන්ති, සන්තො සග්ගපරායණා.

2288. ‘‘යමෙතං කුමාරෙ අදා, භරියං අදා වනෙ වසං;
බ්‍රහ්මයානමනොක්කම්ම, සග්ගෙ තෙ තං විපච්චතූ’’ති.

තත්ථ **පච්චූහා**ති පච්චත්ථිකා. **දිබ්බා**ති දිබ්බසම්පත්තිපටිබාහකා. **මානුසා**ති මනුස්සසම්පත්තිපටිබාහකා. කෙ පන තෙති? මච්ඡරියධම්මා. තෙ සබ්බෙ පුත්තදාරං දෙන්තෙන මහාසත්තෙන ජිතා. තෙනාහ ‘‘සබ්බෙ ජිතා තෙ පච්චූහා’’ති. **දුක්කරඤ්හි කරොති සො**ති සො වෙස්සන්තරො රාජා එකකොව අරඤ්ඤෙ වසන්තො භරියං බ්‍රාහ්මණස්ස දෙන්තො දුක්කරං කරොතීති එවං සබ්බෙ දෙවා අනුමොදන්තීති වදති. **‘‘යමෙත’’**න්ති ගාථං අනුමොදනං කරොන්තො ආහ. **වනෙ වසන්ති** වනෙ වසන්තො. **බ්‍රහ්මයානන්ති** සෙට්ඨයානං. තිවිධො හි සුචරිතධම්මො එවරූපො ච දානධම්මො අරියමග්ගස්ස පච්චයො හොතීති ‘‘බ්‍රහ්මයාන’’න්ති වුච්චති. තස්මා යං තං ඉදං අජ්ජ දානං දදතොපි නිප්ඵන්නං බ්‍රහ්මයානං අපායභූමිං අනොක්කමිත්වා සග්ගෙ තෙ තං විපච්චතු, විපාකපරියොසානෙ ච සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණදායකං හොතූති.

එවමස්ස සක්කො අනුමොදනං කත්වා ‘‘ඉදානි මයා ඉධ පපඤ්චං අකත්වා ඉමං ඉමස්සෙව දත්වා ගන්තුං වට්ටතී’’ති චින්තෙත්වා ආහ –

2289. ‘‘දදාමි භොතො භරියං, මද්දිං සබ්බඞ්ගසොභනං;
ත්වඤ්චෙව මද්දියා ඡන්නො, මද්දී ච පතිනා සහ.

2290.‘‘යථා පයො ච සඞ්ඛො ච, උභො සමානවණ්ණිනො;
එවං තුවඤ්ච මද්දී ච, සමානමනචෙතසා.

2291.‘‘අවරුද්ධෙත්ථ අරඤ්ඤස්මිං, උභො සම්මථ අස්සමෙ;
ඛත්තියා ගොත්තසම්පන්නා, සුජාතා මාතුපෙත්තිතො;
යථා පුඤ්ඤානි කයිරාථ, දදන්තා අපරාපර’’න්ති.

තත්ථ **ඡන්නොති** අනුරූපො. **උභො සමානවණ්ණිනොති** සමානවණ්ණා උභොපි පරිසුද්ධායෙව. **සමානමනචෙතසාති** ආචාරාදීහි කම්මෙහි සමානෙන මනසඞ්ඛාතෙන චෙතසා සමන්නාගතා. **අවරුද්ධෙත්ථාති** රට්ඨතො පබ්බාජිතා හුත්වා එත්ථ අරඤ්ඤෙ වසථ. **යථා පුඤ්ඤානීති** යථා ජෙතුත්තරනගරෙ වො බහූනි පුඤ්ඤානි කතානි, භියොයා පුත්තානං අජ්ජ භරියාය දානවසෙනපි කතානීති එත්තකෙනෙව පරිතොසං අකත්වා ඉතො උත්තරිපි අපරාපරං දදන්තා යථානුරූපානි පුඤ්ඤානි කරෙය්‍යාථාති.

එවඤ්ච පන වත්වා සක්කො මහාසත්තස්ස මද්දිං පටිච්ඡාපෙත්වා වරං දාතුං අත්තානං ආචික්ඛන්තො ආහ –

2292.‘‘සක්කොහමස්මි දෙවින්දො, ආගතොස්මි තවන්තිකෙ;
වරං වරස්සු රාජිසි, වරෙ අට්ඨ දදාමි තෙ’’ති.

කථෙන්තොයෙව ච දිබ්බත්තභාවෙන ජලන්තො තරුණසූරියො විය ආකාසෙ අට්ඨාසි. තතො බොධිසත්තො වරං ගණ්හන්තො ආහ –

2293.‘‘වරං චෙ මෙ අදො සක්ක, සබ්බභූතානමිස්සර;
පිතා මං අනුමොදෙය්‍ය, ඉතො පත්තං සකං ඝරං;
ආසනෙන නිමන්තෙය්‍ය, පඨමෙතං වරං වරෙ.

2294.‘‘පුරිසස්ස වධං න රොචෙය්‍යං, අපි කිබ්බිසකාරකං;
වජ්ඣං වධම්හා මොචෙය්‍යං, දුතියෙතං වරං වරෙ.

2295.‘‘යෙ වුඩ්ඪා යෙ ච දහරා, යෙ ච මජ්ඣිමපොරිසා;
මමෙව උපජීවෙය්‍යුං, තතියෙතං වරං වරෙ.

2296.‘‘පරදාරං න ගච්ඡෙය්‍යං, සදාරපසුතො සියං;
ථීනං වසං න ගච්ඡෙය්‍යං, චතුත්ථෙතං වරං වරෙ.

2297.‘‘පුත්තො මෙ සක්ක ජායෙථ, සො ච දීඝායුකො සියා;
ධම්මෙන ජිනෙ පථවිං, පඤ්චමෙතං වරං වරෙ.

2298.‘‘තතො රත්‍යා විවසානෙ, සූරියස්සුග්ගමනං පති;
දිබ්බා භක්ඛා පාතුභවෙය්‍යුං, ඡට්ඨමෙතං වරං වරෙ.

2299.‘‘දදතො මෙ න ඛීයෙථ, දත්වා නානුතපෙය්‍යහං;
දදං චිත්තං පසාදෙය්‍යං, සත්තමෙතං වරං වරෙ.

2300.‘‘ඉතො විමුච්චමානාහං, සග්ගගාමී විසෙසගූ;
අනිවත්ති තතො අස්සං, අට්ඨමෙතං වරං වරෙ’’ති.

තත්ථ **අනුමොදෙය්‍යාති** සම්පටිච්ඡෙය්‍ය න කුජ්ඣෙය්‍ය. **ඉතො පත්තන්ති** ඉමම්හා අරඤ්ඤා සකං ඝරං අනුප්පත්තං. **ආසනෙනාති** රාජාසනෙන. රජ්ජං මෙ දෙතූති වදති. **අපි කිබ්බිසකාරකන්ති** රාජා හුත්වා රාජාපරාධිකම්පි වජ්ඣං වධම්හා මොචෙය්‍යං, එවරූපස්සපි මෙ වධො නාම න රුච්චතු. **මමෙව උපජීවෙය්‍යුන්ති** සබ්බෙතෙ මඤ්ඤෙව නිස්සාය උපජීවෙය්‍යුං. **ධම්මෙන ජිනෙති** ධම්මෙන ජිනාතු, ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙතූති අත්ථො. **විසෙසගූති** විසෙසගමනො හුත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බත්තො හොමීති වදති. **අනිවත්ති තතො අස්සන්ති** තුසිතභවනතො චවිත්වා මනුස්සත්තං ආගතො පුනභවෙ අනිවත්ති අස්සං, සබ්බඤ්ඤුතං සම්පාපුණෙය්‍යන්ති වදති.

2301.‘‘තස්ස තං වචනං සුත්වා, දෙවින්දො එතදබ්‍රවි;
‘අචිරං වත තෙ තතො, පිතා තං දට්ඨුමෙස්සතී’’’ති.

තත්ථ **දට්ඨුමෙස්සතීති** මහාරාජ, තව මාතා ච පිතා ච අචිරෙනෙව තං පස්සිතුකාමො හුත්වා ඉධාගමිස්සති, ආගන්ත්වා ච පන සෙතච්ඡත්තං දත්වා රජ්ජං නිය්‍යාදෙත්වා ජෙතුත්තරනගරමෙව නෙස්සති, සබ්බෙ තෙ මනොරථා මත්ථකං පාපුණිස්සන්ති, මා චින්තයි, අප්පමත්තො හොහි, මහාරාජාති.

එවං මහාසත්තස්ස ඔවාදං දත්වා සක්කො සකට්ඨානමෙව ගතො. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2302.‘‘ඉදං වත්වාන මඝවා, දෙවරාජා සුජම්පති;

වෙස්සන්තරෙ වරං දත්වා, සග්ගකායං අපක්කමී''ති.

තත්ථ **වෙස්සන්තරෙති** වෙස්සන්තරස්ස. **අපක්කමීති** ගතො අනුප්පත්තොයෙවාති.

සක්කපබ්බවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

මහාරාජපබ්බවණ්ණනා

බොධිසත්තො ච මද්දී ච සම්මොදමානා සක්කදත්තියෙ අස්සමෙ වසිංසු. ජූජකොපි කුමාරෙ ගහෙත්වා සට්ඨියොජනමග්ගං පටිපජ්ජි. දෙවතා කුමාරානං ආරක්ඛමකංසු. ජූජකොපි සූරියෙ අත්ථඞ්ගතෙ කුමාරෙ ගච්ඡෙ බන්ධිත්වා භූමියං නිපජ්ජාපෙත්වා සයං චණ්ඩවාළමිගභයෙන රුක්ඛං ආරුය්හ විටපන්තරෙ සයති. තස්මිං ඛණෙ එකො දෙවපුත්තො වෙස්සන්තරවණ්ණෙන, එකා දෙවධීතා මද්දිවණ්ණෙන ආගන්ත්වා කුමාරෙ මොචෙත්වා හත්ථපාදෙ සම්බාහිත්වා න්හාපෙත්වා මණ්ඩෙත්වා දිබ්බභොජනං භොජෙත්වා දිබ්බසයනෙ සයාපෙත්වා අරුණුග්ගමනකාලෙ බද්ධාකාරෙනෙව නිපජ්ජාපෙත්වා අන්තරධායි. එවං තෙ දෙවතාසඞ්ගහෙන අරොගා හුත්වා ගච්ඡන්ති. ජූජකොපි දෙවතාධිග්ගහිතො හුත්වා ''කාලිඞ්ගරට්ඨං ගච්ඡාමී''ති ගච්ඡන්තො අඩ්ඪමාසෙන ජෙතුත්තරනගරං පත්තො. තං දිවසං පච්චූසකාලෙ සඤ්ජයො මහාරාජා සුපිනං පස්සි. එවරූපො සුපිනො අහොසි – රඤ්ඤො මහාවිනිච්ඡයෙ නිසින්නස්ස එකො පුරිසො කණ්හො ද්වෙ පදුමානි ආහරිත්වා රඤ්ඤො හත්ථෙ ඨපෙසි. රාජා තානි ද්වීසු කණ්ණෙසු පිළන්ධි. තෙසං රෙණු භස්සිත්වා රඤ්ඤො උරෙ පතති. සො පබුජ්ඣිත්වා පාතොව බ්‍රාහ්මණෙ පුච්ඡි. තෙ ''චිරපවුත්ථා වො, දෙව, බන්ධවා ආගමිස්සන්තී''ති බ්‍යාකරිංසු. සො පාතොව සීසං න්හායිත්වා නානග්ගරසභොජනං භුඤ්ජිත්වා අලඞ්කරිත්වා විනිච්ඡයෙ නිසීදි. දෙවතා බ්‍රාහ්මණං ද්වීහි කුමාරෙහි සද්ධිං ආනෙත්වා රාජඞ්ගණෙ ඨපයිංසු. තස්මිං ඛණෙ රාජා මග්ගං ඔලොකෙන්තො කුමාරෙ දිස්වා ආහ –

2303. ''කස්සෙතං මුඛමාභාති, හෙමං-වුත්තත්තමග්ගිනා;
නික්ඛංව ජාතරූපස්ස, උක්කාමුඛපහංසිතං.

2304. ''උභො සදිසපච්චඞ්ගා, උභො සදිසලක්ඛණා;
ජාලිස්ස සදිසො එකො, එකා කණ්හාජිනා යථා.

2305. ''සීහා බිලාව නික්ඛන්තා, උභො සම්පතිරූපකා;
ජාතරූපමයායෙව, ඉමෙ දිස්සන්ති දාරකා''ති.

තත්ථ **හෙමංවුත්තත්තමග්ගිනාති** හෙමං ඉව උත්තත්තං අග්ගිනා. **සීහා බිලාව නික්ඛන්තාති** කඤ්චනගුහතො නික්ඛන්තා සීහා විය.

එවං රාජා තීහි ගාථාහි කුමාරෙ වණ්ණෙත්වා එකං අමච්චං ආණාපෙසි ''ගච්ඡෙතං බ්‍රාහ්මණං දාරකෙහි සද්ධිං ආනෙහී''ති. සො වෙගෙන ගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණං ආනෙසි. අථ රාජා බ්‍රාහ්මණං ආහ –

2306. ''කුතො නු භවං භාරද්වාජ, ඉමෙ ආනෙසි දාරකෙ;
අජ්ජ රට්ඨං අනුප්පත්තො, කුහිං ගච්ඡසි බ්‍රාහ්මණා''ති.

ජූජකො ආහ –

2307. ''මය්හං තෙ දාරකා දෙව, දින්නා විත්තෙන සඤ්ජය;
අජ්ජ පන්නරසා රත්ති, යතො ලද්ධා මෙ දාරකා''ති.

තත්ථ **විත්තෙනාති** තුට්ඨෙන පසන්නෙන. **අජ්ජ පන්නරසා රත්තීති** ඉමෙසං ලද්ධදිවසතො පට්ඨාය අජ්ජ පන්නරසා රත්තීති වදති.

රාජා ආහ –

2308. ''කෙන වා වාචපෙය්‍යෙන, සම්මාඤායෙන සද්දහෙ;
කො තෙතං දානමදදා, පුත්තකෙ දානමුත්තම''න්ති.

තත්ථ **කෙන වා වාචපෙය්‍යෙනාති** බ්‍රාහ්මණ, කෙන පියවචනෙන තෙ තයා ලද්ධා. **සම්මාඤායෙන සද්දහෙති** මුසාවාදං අකත්වා සම්මාඤායෙන කාරණෙන අම්හෙ සද්දහාපෙය්‍යාසි. **පුත්තකෙති** අත්තනො පියපුත්තකෙ උත්තමං දානං කත්වා කො තෙ එතං දානං අදදාති.

ජූජකො ආහ –

2309. ''යො යාචතං පතිට්ඨාසි, භූතානං ධරණීරිව;

සො මෙ වෙස්සන්තරො රාජා, පුත්තෙදාසි වනෙ වසං.

2310. ‘‘යො යාවතං ගතී ආසි, සවන්තීනංව සාගරො;
සො මෙ වෙස්සන්තරො රාජා, පුත්තෙදාසි වනෙ වස’’න්ති.

තත්ථ **පතිට්ඨාසීති** පතිට්ඨා ආසි.

තං සුත්වා අමච්චා වෙස්සන්තරං ගරහමානා ආහංසු –

2311. ‘‘දුක්කටං වත භො රඤ්ඤා, සද්ධෙන ඝරමෙසිනා;
කථං නු පුත්තකෙ දජ්ජා, අරඤ්ඤෙ අවරුද්ධකො.

2312. ‘‘ඉමං භොන්තො නිසාමෙථ, යාවන්තෙත්ථ සමාගතා;
කථං වෙස්සන්තරො රාජා, පුත්තෙදාසි වනෙ වසං.

2313. ‘‘දාසිං දාසඤ්ච සො දජ්ජා, අස්සං චස්සතරීරථං;
හත්ථිඤ්ච කුඤ්ජරං දජ්ජා, කථං සො දජ්ජ දාරකෙ’’ති.

තත්ථ **සද්ධෙනාති** සද්ධාය සම්පන්නෙනපි සතා ඝරං ආවසන්තෙන රඤ්ඤා ඉදං දුක්කටං වත, අයුත්තං වත කතං. **අවරුද්ධකොති** රට්ඨා පබ්බාජිතො අරඤ්ඤෙ වසන්තො. **ඉමං භොන්තොති** භොන්තො නගරවාසිනො යාවන්තො එත්ථ සමාගතා, සබ්බෙ ඉමං නිසාමෙථ උපධාරෙථ, කථං නාමෙසො පුත්තකෙ දාසෙ කත්වා අදාසි, කෙන නාම එවරූපං කතපුබ්බන්ති අධිප්පායෙනෙවමාහංසු. **දජ්ජාති** දාසාදීසු යං කිඤ්චි ධනං දෙතු. **කථං සො දජ්ජ දාරකෙති** ඉමෙ පන දාරකෙ කෙන කාරණෙන අදාසීති.

තං සුත්වා කුමාරො පිතු ගරහං අසහන්තො වාතාභිහතස්ස සිනෙරුනො බාහං ඔඩ්ඩෙන්තො විය ඉමං ගාථමාහ –

2314. ‘‘යස්ස නස්ස ඝරෙ දාසො, අස්සො චස්සතරීරථො;
හත්ථී ච කුඤ්ජරො නාගො, කිං සො දජ්ජා පිතාමහා’’ති.

රාජා ආහ –

2315. ‘‘දානමස්ස පසංසාම, න ච නින්දාම පුත්තකා;
කථං නු හදයං ආසි, තුම්හෙ දත්වා වනිබ්බකෙ’’ති.

තත්ථ **දානමස්ස පසංසාමාති** පුත්තකා මයං තව පිතු දානං පසංසාම න නින්දාම.

තං සුත්වා කුමාරො ආහ –

2316. ‘‘දුක්ඛස්ස හදයං ආසි, අථො උණ්හම්පි පස්සසි;
රොහිනීහෙව තම්බක්ඛී, පිතා අස්සූනි වත්තයී’’ති.

තත්ථ **දුක්ඛස්ස හදයං ආසීති** පිතාමහ කණ්හාජිනාය වුත්තං එතං වචනං සුත්වා තස්ස හදයං දුක්ඛං ආසි. **රොහිනීහෙව තම්බක්ඛීති** තම්බවණ්ණෙහි විය රත්තඅක්ඛීහි මම පිතා තස්මිං ඛණෙ අස්සූනි පවත්තයි.

ඉදානිස්සා තං වචනං දස්සෙන්තො ආහ –

2317. ‘‘යං තං කණ්හාජිනාවොච, අයං මං තාත බ්‍රාහ්මණො;
ලට්ඨියා පටිකොටෙති, ඝරෙ ජාතංව දාසියං.

2318. ‘‘න චායං බ්‍රාහ්මණො තාත, ධම්මිකා හොන්ති බ්‍රාහ්මණා;
යක්ඛො බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන, ඛාදිතුං තාත නෙති නො;
නීයමානෙ පිසාචෙන, කිං නු තාත උදික්ඛසී’’ති.

අථ නෙ කුමාරෙ බ්‍රාහ්මණං අමුඤ්චන්තෙ දිස්වා රාජා ගාථමාහ –

2319. ‘‘රාජපුත්තී ච වො මාතා, රාජපුත්තො ච වො පිතා;
පුබ්බෙ මෙ අඞ්කමාරුය්හ, කිං නු තිට්ඨථ ආරකා’’ති.

තත්ථ **පුබ්බෙ මෙති** තුම්හෙ ඉතො පුබ්බෙ මං දිස්වා වෙගෙනාගන්ත්වා මම අඞ්කමාරුය්හ, ඉදානි කිං නු ආරකා තිට්ඨථාති?

කුමාරො ආහ –

2320. ‘‘රාජපුත්තී ච නො මාතා, රාජපුත්තො ච නො පිතා;
දාසා මයං බ්‍රාහ්මණස්ස, තස්මා තිට්ඨාම ආරකා’’ති.

තත්ථ **දාසා මය**න්ති ඉදානි පන මයං බ්‍රාහ්මණස්ස දාසා භවාම.

රාජා ආහ –

2321. ‘‘මා සම්මෙවං අවචුත්ථ, ඩය්හතෙ හදයං මම;
චිතකායංව මෙ කායො, ආසනෙ න සුඛං ලභෙ.

2322. ‘‘මා සම්මෙවං අවචුත්ථ, භියෝ‍යා සොකං ජනෙථ මං;
නික්කිණිස්සාමි දබ්බෙන, න වො දාසා භවිස්සථ.

2323. ‘‘කිමග්ඝියඤ්හි වො තාත, බ්‍රාහ්මණස්ස පිතා අදා;
යථාභූතං මෙ අක්ඛාථ, පටිපාදෙන්තු බ්‍රාහ්මණ’’න්ති.

තත්ථ **සම්මා**ති පියවචනං. **චිතකායංව මෙ කායො**ති ඉදානි මම කායො අඞ්ගාරචිතකායං ආරොපිතො විය ජාතො. **ජනෙථ ම**න්ති ජනෙථ මෙ, අයමෙව වා පාඨො. **නික්කිණිස්සාමි දබ්බෙනා**ති ධනං දත්වා මොචෙස්සාමි. **කිමග්ඝිය**න්ති කිං අග්ඝං කත්වා. **පටිපාදෙන්තූ**ති ධනං පටිච්ඡාපෙන්තු.

කුමාරො ආහ –

2324. ‘‘සහස්සග්ඝඤ්හි මං තාත, බ්‍රාහ්මණස්ස පිතා අදා;
අථ කණ්හාජිනං කඤ්ඤං, හත්ථිනා ච සතෙන චා’’ති.

තත්ථ **සහස්සග්ඝං හී**ති දෙව, මං පිතා තදා නික්ඛසහස්සං අග්ඝාපෙත්වා අදාසි. **අථ කණ්හාජිනන්**ති කනිට්ඨං පන මෙ කණ්හාජිනං. **හත්ථිනා ච සතෙන චා**ති හත්ථිනඤ්ච අස්සානඤ්ච උසභානඤ්ච නික්ඛානඤ්චාති සබ්බෙසං එතෙසං සතෙන අන්තමසො මඤ්චපීඨපාදුකෙ උපාදාය සබ්බසතෙන අග්ඝාපෙසීති.

රාජා කුමාරානං නික්කයං දාපෙන්තො ආහ –

2325. ‘‘උට්ඨෙහි කත්තෙ තරමානො, බ්‍රාහ්මණස්ස අවාකර;
දාසිසතං දාසසතං, ගවං හත්ථුසභං සතං;
ජාතරූපසහස්සඤ්ච, පුත්තානං දෙහි නික්කය’’න්ති.

තත්ථ **අවාකරා**ති දෙහි.

2326. ‘‘තතො කත්තා තරමානො, බ්‍රාහ්මණස්ස අවාකරි;
දාසිසතං දාසසතං, ගවං හත්ථුසභං සතං;
ජාතරූපසහස්සඤ්ච, පුත්තානංදාසි නික්කය’’න්ති.

තත්ථ **අවාකරී**ති අදාසි. **නික්කය**න්ති අග්ඝස්ස මූලං.

එවං බ්‍රාහ්මණස්ස සබ්බසතඤ්ච නික්ඛසහස්සඤ්ච කුමාරානං නික්කයං අදාසි, සත්තභූමිකඤ්ච පාසාදං, බ්‍රාහ්මණස්ස පරිවාරො මහා අහොසි. සො ධනං පටිසාමෙත්වා පාසාදං අභිරුය්හ සාදුරසභොජනං භුඤ්ජිත්වා මහාසයනෙ නිපජ්ජි. කුමාරෙ සීසං නහාපෙත්වා භොජෙත්වා අලඞ්කරිත්වා එකං අය්‍යකො, එකං අය්‍යිකාති ද්වෙපි උච්ඡඞ්ගෙ උපවෙසෙසුං. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2327. ‘‘නික්කිණිත්වා නහාපෙත්වා, භොජයිත්වාන දාරකෙ;
සමලඞ්කරිත්වා භණ්ඩෙන, උච්ඡඞ්ගෙ උපවෙසයුං.

2328. ‘‘සීසං න්හාතෙ සුචිවත්ථෙ, සබ්බාභරණභූසිතෙ;
රාජා අඞ්කෙ කරිත්වාන, අය්‍යකො පරිපුච්ඡථ.

2329. ‘‘කුණ්ඩලෙ ඝුසිතෙ මාලෙ, සබ්බාභරණභූසිතෙ;
රාජා අඞ්කෙ කරිත්වාන, ඉදං වචනමබ්‍රවි.

2330. ‘‘කච්චි උභො අරොගා තෙ, ජාලි මාතාපිතා තව;
කච්චි උඤ්ඡෙන යාපෙන්ති, කච්චි මූලඵලා බහූ.

2331. ‘‘කච්චි ඩංසා මකසා ච, අප්පමෙව සරීසපා;
වනෙ වාළමිගාකිණ්ණෙ, කච්චි හිංසා න විජ්ජතී’’ති.

තත්ථ **කුණ්ඩලෙති** කුණ්ඩලානි පිලන්ධාපෙත්වා. **සුසිතෙති** උග්ඝොසිතෙ මනොරමං රවං රවන්තෙ. **මාලෙති** පුප්ඵානි පිලන්ධාපෙත්වා. **අඞ්කෙ කරිත්වානාති** ජාලිකුමාරං අඞ්කෙ නිසීදාපෙත්වා.

කුමාරො ආහ –

2332. ‘‘අථො උභො අරොගා මෙ, දෙව මාතාපිතා මම;
අථො උඤ්ඡෙන යාපෙන්ති, අථො මූලඵලා බහූ.

2333. ‘‘අථො ඩංසා මකසා ච, අප්පමෙව සරීසපා;
වනෙ වාළමිගාකිණ්ණෙ, හිංසා නෙසං න විජ්ජති.

2334. ‘‘ඛණන්තාලුකලම්බානි, බිලානි තක්කලානි ච;
කොලං භල්ලාතකං බෙල්ලං, සා නො ආහත්ව පොසති.

2335. ‘‘යඤ්චෙව සා ආහරති, වනමූලඵලහාරියා;
තං නො සබ්බෙ සමාගන්ත්වා, රත්තිං භුඤ්ජාම නො දිවා.

2336. ‘‘අම්මාව නො කිසා පණ්ඩු, ආහරන්තී දුමප්ඵලං;
වාතාතපෙන සුඛුමාලී, පදුමං හත්ථගතාමිව.

2337. ‘‘අම්මාය පතනූ කෙසා, විචරන්ත්‍යා බ්‍රහාවනෙ;
වනෙ වාළමිගාකිණ්ණෙ, ඛග්ගදීපිනිසෙවිතෙ.

2338. ‘‘කෙසෙසු ජටං බන්ධිත්වා, කච්ඡෙ ජල්ලමධාරයි;
චම්මවාසී ඡමා සෙති, ජාතවෙදං නමස්සතී’’ති.

තත්ථ **ඛණන්තාලුකලම්බානීති** ඛණන්තී ආලූනි ච කලම්බානි ච. ඉමිනා මාතාපිතූනං කිච්ඡජීවිකං වණ්ණෙති. **තං නොති** එත්ථ **නොති** නිපාතමත්තං. **පදුමං හත්ථගතාමිවාති** හත්ථෙන පරිමද්දිතං පදුමං විය ජාතා. **පතනූ කෙසාති** දෙව, අම්මාය මෙ මහාවනෙ විචරන්තියා තෙ භමරපත්තවණ්ණා කාළකෙසා රුක්ඛසාඛාදීහි විලුත්තා පතනූ ජාතා. **ජල්ලමධාරයීති** උභොහි කච්ඡෙහි ජල්ලං ධාරෙති, කිලිට්ඨවෙසෙන විචරතීති.

සො එවං මාතු දුක්ඛිතභාවං කථෙත්වා අය්‍යකං චොදෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

2339. ‘‘පුත්තා පියා මනුස්සානං, ලොකස්මිං උදපජ්ජිසුං;
න හි නූනම්හාකං අය්‍යස්ස, පුත්තෙ ස්නෙහො අජායථා’’ති.

තත්ථ **උදපජ්ජිසුන්ති** උප්පජ්ජිංසු.

තතො රාජා අත්තනො දොසං ආවිකරොන්තො ආහ –

2340. ‘‘දුක්කටඤ්ච හි නො පුත්ත, භූනහච්චං කතං මයා;
යොහං සිවීනං වචනා, පබ්බාජෙසිමදූසකං.

2341. ‘‘යං මෙ කිඤ්චි ඉධ අත්ථි, ධනං ධඤ්ඤඤ්ච විජ්ජති;
එතු වෙස්සන්තරො රාජා, සිවිරට්ඨෙ පසාසතූ’’ති.

තත්ථ **පුත්තාති** පුත්ත ජාලි එතං අම්හාකං දුක්කටං. **භූනහච්චන්ති** වුඩ්ඪිඝාතකම්මං. **යං මෙ කිඤ්චීති** තාත, යං මෙ කිඤ්චි ඉධ අත්ථි, සබ්බං තෙ පිතු දෙමි. **සිවිරට්ඨෙ පසාසතූති** ඉමස්මිං නගරෙ සො රාජා හුත්වා පසාසතූති.

කුමාරො ආහ –

2342. ‘‘න දෙව මය්හං වචනා, එහිති සිවිසුත්තමො;
සයමෙව දෙවො ගන්ත්වා, සිඤ්ච භොගෙහි අත්‍රජ’’න්ති.

තත්ථ **සිවිසුත්තමොති** සිවිසෙට්ඨො වෙස්සන්තරො. **සිඤ්චාති** මහාමෙඝො විය වුට්ඨියා භොගෙහි අභිසිඤ්ච.

2343. ‘‘තතො සෙනාපතිං රාජා, සඤ්ජයො අජ්ඣභාසථ;
හත්ථී අස්සා රථා පත්තී, සෙනා සන්නාහයන්තු නං;
නෙගමා ච මං අන්වෙන්තු, බ්‍රාහ්මණා ච පුරොහිතා.

2344. ‘‘තතො සට්ඨිසහස්සානි, යොධිනො චාරුදස්සනා;
ඛිප්පමායන්තු සන්නද්ධා, නානාවණ්ණෙහිලඞ්කතා.

2345 “නීලවත්ථධරා නෙකෙ, පීතානෙකෙ නිවාසිතා;
අඤ්ඤෙ ලොහිතඋණ්හීසා, සුද්ධානෙකෙ නිවාසිතා;
ඛිප්පමායන්තු සන්නද්ධා, නානාවණ්ණෙහිලඞ්කතා.

2346 “හිමවා යථා ගන්ධධරො, පබ්බතො ගන්ධමාදනො;
නානාරුක්ඛෙහි සඤ්ඡන්නො, මහාභූතගණාලයො.

2347 “ඔසධෙහි ච දිබ්බෙහි, දිසා භාති පවාති ච;
ඛිප්පමායන්තු සන්නද්ධා, දිසා භන්තු පවන්තු ච.

2348 “තතො නාගසහස්සානි, යොජයන්තු චතුද්දස;
සුවණ්ණකච්ඡා මාතඞ්ගා, හෙමකප්පනවාසසා.

2349 “ආරූළ්හා ගාමණීයෙහි, තොමරඞ්කුසපාණිභි;
ඛිප්පමායන්තු සන්නද්ධා, හත්ථික්ඛන්ධෙහි දස්සිතා.

2350 “තතො අස්සසහස්සානි, යොජයන්තු චතුද්දස;
ආජානීයාව ජාතියා, සින්ධවා සීඝවාහනා.

2351 “ආරූළ්හා ගාමණීයෙහි, ඉල්ලියාචාපධාරිභි;
ඛිප්පමායන්තු සන්නද්ධා, අස්සපිට්ඨෙහිලඞ්කතා.

2352 “තතො රථසහස්සානි, යොජයන්තු චතුද්දස;
අයොසුකතනෙමියො, සුවණ්ණචිතපක්ඛරෙ.

2353 “ආරොපෙන්තු ධජෙ තත්ථ, චම්මානි කවචානි ච;
විප්පාලෙන්තු ච චාපානි, දළ්හධම්මා පහාරිනො;
ඛිප්පමායන්තු සන්නද්ධා, රථෙසු රථජීවිනො”ති.

තත්ථ **සන්නාහයන්තුනන්ති** සන්නය්හන්තු. **සට්ඨිසහස්සානීති** මම පුත්තෙන සහජාතා සට්ඨිසහස්සා අමච්චා. **නීලවත්ථධරා නෙකෙති** එකෙ නීලවත්ථනිවාසිතා හුත්වා ආයන්තු. **මහාභූතගණාලයොති** බහුයක්ඛගණානං ආලයො. **දිසා භන්තු පවන්තු චාති** වුත්තප්පකාරො හිමවා විය ආභරණවිලෙපනාදීහි ඔභාසෙන්තු චෙව පවායන්තු ච. **හත්ථික්ඛන්ධෙහීති** තෙ හත්ථිගාමණිනො හත්ථික්ඛන්ධෙහි ඛිප්පමායන්තු. **දස්සිතාති** දස්සිතවිභූසනා. **අයොසුකතනෙමියොති** අයෙන සුට්ඨු පරික්ඛිත්තනෙමියො. **සුවණ්ණචිතපක්ඛරෙති** සුවණ්ණෙන ඛචිතපක්ඛරෙ. එවරූපෙ චුද්දස සහස්සෙ රථෙ යොජයන්තූති වදති. **විප්පාලෙන්තූති** ආරොපෙන්තු.

එවං රාජා සෙනඞ්ගං විචාරෙත්වා “පුත්තස්ස මෙ ජෙතුත්තරනගරතො යාව වඞ්කපබ්බතා අට්ඨුසභවිත්ථාරං ආගමනමග්ගං සමතලං කත්වා මග්ගාලඞ්කාරත්ථාය ඉදඤ්චිදඤ්ච කරොථා”ති ආණාපෙන්තො ආහ –

2354 “ලාජා ඔලොපියා පුප්ඵා, මාලාගන්ධවිලෙපනා;
අග්ඝියානි ච තිට්ඨන්තු, යෙන මග්ගෙන එහිති.

2355 “ගාමෙ ගාමෙ සතං කුම්භා, මෙරයස්ස සුරාය ච;
මග්ගම්හි පතිතිට්ඨන්තු, යෙන මග්ගෙන එහිති.

2356 “මංසා පූවා සඞ්කුලියො, කුම්මාසා මච්ඡසංයුතා;
මග්ගම්හි පතිතිට්ඨන්තු, යෙන මග්ගෙන එහිති.

2357 “සප්පි තෙලං දධි ඛීරං, කඞ්ගුබීජා බහූ සුරා;
මග්ගම්හි පතිතිට්ඨන්තු, යෙන මග්ගෙන එහිති.

2358 “ආළාරිකා ච සූදා ච, නටනට්ටකගායිනො;
පාණිස්සරා කුම්භථූණියො, මන්දකා සොකජ්ඣායිකා.

2359 “ආහඤ්ඤන්තු සබ්බවීණා, භෙරියො දින්දිමානි ච;
ඛරමුඛානි ධමෙන්තු, නදන්තු එකපොක්ඛරා.

2360 “මුදිඞ්ගා පණවා සඞ්ඛා, ගොධා පරිවදෙන්තිකා;
දින්දිමානි ච හඤ්ඤන්තු, කුතුම්පදින්දිමානි චා”ති.

තත්ථ **ලාජා ඔලොපියා පුප්ඵාති** ලාජෙහි සද්ධිං ලාජපඤ්චමකානි පුප්ඵානි ඔකිරන්තානං ඔකිරණපුප්ඵානි පටියාදෙථාති ආණාපෙති. **මාලාගන්ධවිලෙපනාති** මග්ගවිතානෙ ඔලම්බකමාලා චෙව ගන්ධවිලෙපනානි ච. **අග්ඝියානි චාති** පුප්ඵඅග්ඝියානි චෙව රතනඅග්ඝියානි ච යෙන මග්ගෙන මම පුත්තො එහිති, තත්ථ තිට්ඨන්තු. **ගාමෙ ගාමෙති** ගාමද්වාරෙ ගාමද්වාරෙ. **පතිතිට්ඨන්තූති** පිපාසිතානං පිවනත්ථාය පටියාදිතා හුත්වා සුරාමෙරයමජ්ජකුම්භා තිට්ඨන්තු. **මච්ඡසංයුතාති** මච්ඡෙහි සංයුත්තා. **කඞ්ගුබීජාති** කඞ්ගුපිට්ඨමයා. **මන්දකාති** මන්දකගායිනො. **සොකජ්ඣායිකාති**

මායාකාරා, අඤ්ඤෙපි වා යෙ කෙචි උප්පන්නසොකහරණසමත්ථා සොකජ්ඣායිකාති වුච්චන්ති, සොචන්තෙ ජනෙ අත්තනො වංසසොසපරම්පරානං නච්චෙ කතෙ නිස්සොකෙ කත්වා සයාපකාති අත්ථො. **ඛරමුඛානීති** සාමුද්දිකමහාමුඛසඞ්ඛා. **සඞ්ඛාති** දක්ඛිණාවට්ටා මුට්ඨිසඞ්ඛා , නාළිසඞ්ඛාති ද්වෙ සඞ්ඛා. ගොධා පරිවදෙන්තිකා දින්දිමානි කුතුම්පදින්දිමානීති ඉමානිපි චත්තාරි තුරියානෙව.

එවං රාජා මග්ගාලඞ්කාරානි විචාරෙසි. ජූජකොපි පමාණාතික්කන්තං භුඤ්ජිත්වා ජීරාපෙතුං අසක්කොන්තො තත්ථෙව කාලමකාසි. රාජා තස්ස සරීරකිච්චං කාරාපෙත්වා ‘‘නගරෙ කොචි බ්‍රාහ්මණස්ස ඤාතකො අත්ථි, ඉදං ගණ්හාතූ’’ති භෙරිං චරාපෙසි. න කඤ්චිස්ස ඤාතකං පස්සි, ධනං පුන රඤ්ඤොයෙව අහොසි. අථ සත්තමෙ දිවසෙ සබ්බා සෙනා සන්නිපති. අථ රාජා මහන්තෙන පරිවාරෙන ජාලිං මග්ගනායකං කත්වා නික්ඛමි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2361. ‘‘සා සෙනා මහතී ආසි, උය්‍යුත්තා සිවිවාහිනී;
ජාලිනා මග්ගනායෙන, වඞ්කං පායාසි පබ්බතං.

2362. ‘‘කොඤ්චං නදති මාතඞ්ගො, කුඤ්ජරො සට්ඨිහායනො;
කච්ඡාය බද්ධමානාය, කොඤ්චං නදති වාරණො.

2363. ‘‘ආජානීයා හසියන්ති, නෙමිඝොසො අජායථ;
අබ්භං රජො අච්ඡාදෙසි, උය්‍යුත්තා සිවිවාහිනී.

2364. ‘‘සා සෙනා මහතී ආසි, උය්‍යුත්තා හාරහාරිනී;
ජාලිනා මග්ගනායෙන, වඞ්කං පායාසි පබ්බතං.

2365. ‘‘තෙ පාවිංසු බ්‍රහාරඤ්ඤං, බහුසාඛං මහොදකං;
පුප්ඵරුක්ඛෙහි සඤ්ඡන්නං, ඵලරුක්ඛෙහි චූභයං.

2366. ‘‘තත්ථ බින්දුස්සරා වග්ගු, නානාවණ්ණා බහූ දිජා;
කූජන්තමුපකූජන්ති, උතුසම්පුප්ඵිතෙ දුමෙ.

2367. ‘‘තෙ ගන්ත්වා දීඝමද්ධානං, අහොරත්තානමච්චයෙ;
පදෙසං තං උපාගච්ඡුං, යත්ථ වෙස්සන්තරො අහූ’’ති.

තත්ථ **මහතීති** ද්වාදසඅක්ඛොභණිසඞ්ඛාතා සෙනා. **උය්‍යුත්තාති** පයාතා. **කොඤ්චං නදතීති** තදා කාලිඞ්ගරට්ඨවාසිනො බ්‍රාහ්මණා අත්තනො රට්ඨෙ දෙවෙ වුට්ඨෙ තං නාගං ආහරිත්වා සඤ්ජයස්ස අදංසු. සො හත්ථී ‘‘සාමිකං වත පස්සිතුං ලභිස්සාමී’’ති තුට්ඨො කොඤ්චනාදමකාසි. තං සන්ධායෙතං වුත්තං. **කච්ඡායාති** සුවණ්ණකච්ඡාය බද්ධමානායපි තුස්සිත්වා කොඤ්චං නදති. **හසියන්තීති** හසසද්දමකංසු . **හාරහාරිනීති** හරිතබ්බහරණසමත්ථා. **පාවිංසූති** පවිසිංසු. **බහුසාඛන්ති** බහුරුක්ඛසාඛං. **දීඝමද්ධානන්ති** සට්ඨියොජනමග්ගං. **උපාගච්ඡුන්ති** යත්ථ වෙස්සන්තරො අහොසි, තං පදෙසං උපගතාති.

මහාරාජපබ්බවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඡඛත්තියකම්මවණ්ණනා

ජාලිකුමාරො මුචලින්දසරතීරෙ ඛන්ධාවාරං නිවාසාපෙත්වා චුද්දස රථසහස්සානි ආගතමග්ගාභිමුඛානෙව ඨපාපෙත්වා තස්මිං තස්මිං පදෙසෙ සීහබ්‍යග්ඝදීපිආදීසු ආරක්ඛං සංවිදහි. හත්ථිආදීනං සද්දො මහා අහොසි. අථ මහාසත්තො තං සද්දං සුත්වා ‘‘කිං නු ඛො මෙ පච්චාමිත්තා මම පිතරං ඝාතෙත්වා මමත්ථාය ආගතා’’ති මරණභයභීතො මද්දිං ආදාය පබ්බතං ආරුය්හ සෙනං ඔලොකෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2368. ‘‘තෙසං සුත්වාන නිග්ඝොසං, භීතො වෙස්සන්තරො අහු;
පබ්බතං අභිරූහිත්වා, භීතො සෙනං උදික්ඛති.

2369. ‘‘ඉඞ්ඝ මද්දි නිසාමෙහි, නිග්ඝොසො යාදිසො වනෙ;
ආජානීයා හසියන්ති, ධජග්ගානි ච දිස්සරෙ.

2370. ‘‘ඉමෙ නූන අරඤ්ඤස්මිං, මිගසඞ්ඝානි ලුද්දකා;
වාගුරාහි පරික්ඛිප්ප, සොබ්භං පාතෙත්වා තාවදෙ;
වික්කොසමානා තිබ්බාහි, හන්ති නෙසං වරං වරං.

2371. ‘‘යථා මයං අදූසකා, අරඤ්ඤෙ අවරුද්ධකා;
අමිත්තහත්ථත්තං ගතා, පස්ස දුබ්බලඝාතක’’න්ති.

තත්ථ **ඉඞ්ඝාති** චොදනත්ථෙ නිපාතො. **නිසාමෙහීති** සකසෙනා වා පරසෙනා වාති ඔලොකෙහි උපධාරෙහි. ‘‘ඉමෙ නූන අරඤ්ඤස්මි’’න්තිආදීනං අඩ්ඪතෙය්‍යගාථානං එවමත්ථසම්බන්ධො වෙදිතබ්බො ‘‘මද්දි යථා අරඤ්ඤම්හි

මිගසඞ්ඝානි ලුද්දකා වාගුරාහි පරික්ඛිප්ප අථ වා පන සොබ්භං පාතෙත්වා තාවදෙව ‘හනථ, අරෙ, දුට්ඨමිගෙ’ති වික්කොසමානා තිබ්බාහි මිගමාරණසත්තීහි නෙසං මිගානං වරං වරං ථූලං ථූලං හනන්ති, ඉමෙ ච නූන තථෙව අම්හෙ අසබ්භාහි වාචාහි වික්කොසමානා තිබ්බාහි සත්තීහි හනිස්සන්ති, මයඤ්ච අදූසකා අරඤ්ඤෙ අවරුද්ධකා රට්ඨා පබ්බාජිතා වනෙ වසාම, එවං සන්තෙපි අමිත්තානං හත්ථත්තං ගතා, පස්ස දුබ්බලඝාතක’’න්ති. එවං සො මරණභයෙන පරිදෙවි.

සා තස්ස වචනං සුත්වා සෙනං ඔලොකෙත්වා ‘‘සකසෙනාය භවිතබ්බ’’න්ති මහාසත්තං අස්සාසෙන්තී ඉමං ගාථමාහ –

2372. ‘‘අමිත්තා නප්පසාහෙය්‍යුං, අග්ගීව උදකණ්ණවෙ;
තදෙව ත්වං විචින්තෙහි, අපි සොත්ථි ඉතො සියා’’ති.

තත්ථ **අග්ගීව උදකණ්ණවෙති** යථා තිණුක්කාදීනං වසෙන උපනීතො අග්ගි අණ්ණවසඞ්ඛාතානි පුථුලගම්භීරානි උදකානි නප්පසහති, තාපෙතුං න සක්කොති , තථා තං අමිත්තා නප්පසහෙය්‍යුං නාභිභවිස්සන්ති. **තදෙවාති** යං සක්කෙන තුය්හං වරං දත්වා ‘‘මහාරාජ, න චිරස්සෙව තෙ පිතා එහිතී’’ති වුත්තං, තදෙව ත්වං විචින්තෙහි, අපි නාම ඉතො බලකායතො අම්හාකං සොත්ථි සියාති මහාසත්තං අස්සාසෙසි.

අථ මහාසත්තො සොකං තනුකං කත්වා තාය සද්ධිං පබ්බතා ඔරුය්හ පණ්ණසාලාද්වාරෙ නිසීදි, ඉතරාපි අත්තනො පණ්ණසාලාද්වාරෙ නිසීදි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2373. ‘‘තතො වෙස්සන්තරො රාජා, ඔරොහිත්වාන පබ්බතා;
නිසීදි පණ්ණසාලායං, දළ්හං කත්වාන මානස’’න්ති.

තත්ථ **දළ්හං කත්වාන මානසන්ති** මයං පබ්බජිතා නාම, අම්හාකං කො කිං කරිස්සතීති ථිරං හදයං කත්වා නිසීදි.

තස්මිං ඛණෙ සඤ්ජයො රාජා දෙවිං ආමන්තෙත්වා – ‘‘භද්දෙ, ඵුස්සති අම්හෙසු සබ්බෙසු එකතො ගතෙසු සොකො මහා භවිස්සති, පඨමං තාව අහං ගච්ඡාමි, තතො ‘ඉදානි සොකං විනොදෙත්වා නිසින්නා භවිස්සන්තී’ති සල්ලක්ඛෙත්වා ත්වං මහන්තෙන පරිවාරෙන ආගච්ඡෙය්‍යාසි. අථ ථොකං කාලං වීතිනාමෙත්වා ජාලිකණ්හාජිනා පච්ඡතො ආගච්ඡන්තූ’’ති වත්වා රථං නිවත්තාපෙත්වා ආගතමග්ගාභිමුඛං කත්වා තත්ථ තත්ථ ආරක්ඛං සංවිදහිත්වා අලඞ්කතහත්ථික්ඛන්ධතො ඔරුය්හ පුත්තස්ස සන්තිකං අගමාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2374. ‘‘නිවත්තයිත්වාන රථං, වුට්ඨපෙත්වාන සෙනියො;
එකං අරඤ්ඤෙ විහරන්තං, පිතා පුත්තං උපාගමි.

2375. ‘‘හත්ථික්ඛන්ධතො ඔරුය්හ, එකංසො පඤ්ජලීකතො;
පරිකිණ්ණො අමච්චෙහි, පුත්තං සිඤ්චිතුමාගමි.

2376. ‘‘තත්ථද්දස කුමාරං සො, රම්මරූපං සමාහිතං;
නිසින්නං පණ්ණසාලායං, ඣායන්තං අකුතොභය’’න්ති.

තත්ථ **වුට්ඨපෙත්වාන සෙනියොති** ආරක්ඛත්ථාය බලකායෙ ඨපෙත්වා. **එකංසොති** එකංසකතඋත්තරාසඞ්ගො. **සිඤ්චිතුමාගමීති** රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිතුං උපාගමි. **රම්මරූපන්ති** අනඤ්ජිතං අමණ්ඩිතං.

2377. ‘‘තඤ්ච දිස්වාන ආයන්තං, පිතරං පුත්තගිද්ධිනං;
වෙස්සන්තරො ච මද්දී ච, පච්චුග්ගන්ත්වා අවන්දිසුං.

2378. ‘‘මද්දී ච සිරසා පාදෙ, සසුරස්සාභිවාදයි;
මද්දී අහඤ්හි තෙ දෙව, පාදෙ වන්දාමි තෙ සුණ්හා;
තෙ සු තත්ථ පලිස්සජ්ජ, පාණිනා පරිමජ්ජථා’’ති.

තත්ථ **පාදෙ වන්දාමි තෙ සුණ්හාති** අහං, දෙව, තව සුණ්හා පාදෙ වන්දාමීති එවං වත්වා වන්දි. **තෙ සු තත්ථාති** තෙ උභොපි ජනෙ තස්මිං සක්කදත්තියෙ අස්සමෙ පලිස්සජිත්වා හදයෙ නිපජ්ජාපෙත්වා සීසෙ පරිචුම්බිත්වා මුදුකෙන පාණිනා පරිමජ්ජථ, පිට්ඨියො නෙසං පරිමජ්ජි.

තතො රොදිත්වා පරිදෙවිත්වා රාජා සොකෙ පරිනිබ්බුතෙ තෙහි සද්ධිං පටිසන්ථාරං කරොන්තො ආහ –

2379. ‘‘කච්චි වො කුසලං පුත්ත, කච්චි පුත්ත අනාමයං;
කච්චි උඤ්ඡෙන යාපෙථ, කච්චි මූලඵලා බහූ.

2380. ‘‘කච්චි ඩංසා මකසා ච, අප්පමෙව සරීසපා;
වනෙ වාළමිගාකිණ්ණෙ, කච්චි හිංසා න විජ්ජතී’’ති.

පිතු වචනං සුත්වා මහාසත්තො ආහ –

2381. ‘‘අත්ථි නො ජීවිකා දෙව, සා ච යාදිසකීදිසා;
කසිරා ජීවිකා හොම, උඤ්ඡාචරියාය ජීවිතං.

2382. ‘‘අනිද්ධිනං මහාරාජ, දමෙතස්සංව සාරථී;
ත්‍යම්හා අනිද්ධිකා දන්තා, අසමිද්ධි දමෙති නො.

2383. ‘‘අපි නො කිසානි මංසානි, පිතු මාතු අදස්සනා;
අවරුද්ධානං මහාරාජ, අරඤ්ඤෙ ජීවසොකින’’න්ති.

තත්ථ **යාදිසකීදිසාති** යා වා සා වා, ලාමකාති අත්ථො. **කසිරා ජීවිකා හොමාති** තාත, අම්හාකං උඤ්ඡාචරියාය ජීවිතං නාම කිච්ඡං, දුක්ඛා නො ජීවිකා අහොසි. **අනිද්ධිනන්ති** මහාරාජ, අනිද්ධිං අසමිද්ධිං දලිද්දපුරිසං නාම සාව අනිද්ධි ඡෙකො සාරථී අස්සං විය දමෙති, නිබ්බිසෙවනං කරොති, තෙ මයං ඉධ වසන්තා අනිද්ධිකා දන්තා නිබ්බිසෙවනා කතා, අසමිද්ධියෙව නො දමෙතීති. ‘‘දමෙථ නො’’තිපි පාඨො, දමයිත්ථ නොති අත්ථො. **ජීවසොකිනන්ති** අවිගතසොකානං අරඤ්ඤෙ වසන්තානං කිං නාම අම්හාකං සුඛන්ති වදති.

එවඤ්ච පන වත්වා පුන පුත්තානං පවත්තිං පුච්ඡන්තො ආහ –

2384. ‘‘යෙපි තෙ සිවිසෙට්ඨස්ස, දායාදාපත්තමානසා;
ජාලී කණ්හාජිනා චුභො, බ්‍රාහ්මණස්ස වසානුගා;
අච්චායිකස්ස ලුද්දස්ස, යො නෙ ගාවොව සුම්භති.

2385. ‘‘තෙ රාජපුත්තියා පුත්තෙ, යදි ජානාථ සංසථ;
පරියාපුණාථ නො ඛිප්පං, සප්පදට්ඨංව මාණව’’න්ති.

තත්ථ **දායාදාපත්තමානසාති** මහාරාජ, යෙපි තෙ තව සිවිසෙට්ඨස්ස දායාදා අපත්තමානසා අසම්පුණ්ණමනොරථා හුත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස වසානුගා ජාතා, තෙ ද්වෙ කුමාරෙ යො බ්‍රාහ්මණො ගාවොව සුම්භති පහරති, තෙ රාජපුත්තියා පුත්තෙ යදි දිට්ඨවසෙන වා සුතවසෙන වා ජානාථ සංසථ. **සප්පදට්ඨංව මාණවන්ති** විසනිම්මදනත්ථාය සප්පදට්ඨං මාණවං තිකිච්ඡන්තා විය ඛිප්පං නො පරියාපුණාථ කථෙථාති වදති.

රාජා ආහ –

2386. ‘‘උභො කුමාරා නික්කීතා, ජාලී කණ්හාජිනා චුභො;
බ්‍රාහ්මණස්ස ධනං දත්වා, පුත්ත මා භායි අස්සසා’’ති.

තත්ථ **නික්කීතාති** නික්කයං දත්වා ගහිතා.

තං සුත්වා මහාසත්තො පටිලද්ධස්සාසො පිතරා සද්ධිං පටිසන්ථාරමකාසි –

2387. ‘‘කච්චි නු තාත කුසලං, කච්චි තාත අනාමයං;
කච්චි නු තාත මෙ මාතු, චක්ඛු න පරිහායතී’’ති.

තත්ථ **චක්ඛු න පරිහායතීති** පුත්තසොකෙන රොදන්තියා චක්ඛු න පරිහායතීති.

රාජා ආහ –

2388. ‘‘කුසලඤ්චෙව මෙ පුත්ත, අථො පුත්ත අනාමයං;
අථො ච පුත්ත තෙ මාතු, චක්ඛු න පරිහායතී’’ති.

බොධිසත්තො ආහ –

2389. ‘‘කච්චි අරොගං යොග්ගං තෙ, කච්චි වහති වාහනං;
කච්චි ඵීතො ජනපදො, කච්චි වුට්ඨී න ඡිජ්ජතී’’ති.

තත්ථ **වුට්ඨීති** වුට්ඨිධාරා.

රාජා ආහ –

2390. ‘‘අථො අරොගං යොග්ගං මෙ, අථො වහති වාහනං;
අථො ඵීතො ජනපදො, අථො වුට්ඨී න ඡිජ්ජතී’’ති.

එවං තෙසං සල්ලපන්තානඤ්ඤෙව ඵුස්සතී දෙවී ‘‘ඉදානි සොකං තනුකං කත්වා නිසින්නා භවිස්සන්තී’’ති සල්ලක්ඛෙත්වා මහාපරිවාරෙන සද්ධිං පුත්තස්ස සන්තිකං අගමාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2391. ‘‘ඉච්චෙවං මන්තයන්තානං, මාතා නෙසං අදිස්සථ;
රාජපුත්තී ගිරිද්වාරෙ, පත්තිකා අනුපාහනා.

2392. ‘‘තඤ්ච දිස්වාන ආයන්තිං, මාතරං පුත්තගිද්ධිනිං;
වෙස්සන්තරො ච මද්දී ච, පච්චුග්ගන්ත්වා අවන්දිසුං.

2393. ‘‘මද්දී ච සිරසා පාදෙ, සස්සුයා අභිවාදයි;
මද්දී අහඤ්හි තෙ අය්යෙ, පාදෙ වන්දාමි තෙ සුණ්හා’’ති.

තෙසං ඵුස්සතිදෙවිං වන්දිත්වා ඨිතකාලෙ පුත්තකා කුමාරකුමාරිකාහි පරිවුතා ආගමිංසු. මද්දී ච තෙසං ආගමනමග්ගං ඔලොකෙන්තීයෙව අට්ඨාසි. සා තෙ සොත්ථිනා ආගච්ඡන්තෙ දිස්වා සකභාවෙන සණ්ඨාතුං අසක්කොන්තී තරුණවච්ඡා විය ගාවී පරිදෙවමානා තතො පායාසි. තෙපි තං දිස්වා පරිදෙවන්තා මාතරාභිමුඛාව පධාවිංසු. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2394. ‘‘මද්දිඤ්ච පුත්තකා දිස්වා, දූරතො සොත්ථිමාගතා;
කන්දන්තා මභිධාවිංසු, වච්ඡබාලාව මාතරං.

2395. ‘‘මද්දී ච පුත්තකෙ දිස්වා, දූරතො සොත්ථිමාගතෙ;
වාරුණීව පවෙධෙන්තී, ථනධාරාභිසිඤ්චථා’’ති.

තත්ථ **කන්දන්තා මභිධාවිංසූති** කන්දන්තා අභිධාවිංසු. **වාරුණීවාති** යක්ඛාවිට්ඨා ඉක්ඛණිකා විය පවෙධමානා ථනධාරා අභිසිඤ්චථාති.

සා කිර මහාසද්දෙන පරිදෙවිත්වා කම්පමානා විසඤ්ඤී හුත්වා දීඝතො පථවියං පති. කුමාරාපි වෙගෙනාගන්ත්වා විසඤ්ඤිනො හුත්වා මාතු උපරියෙව පතිංසු. තස්මිං ඛණෙ තස්සා ද්වීහි ථනෙහි ද්වෙ ඛීරධාරා නික්ඛමිත්වා තෙසං මුඛෙයෙව පවිසිංසු. සචෙ කිර එත්තකො අස්සාසො නාභවිස්ස, ද්වෙ කුමාරා සුක්ඛහදයා හුත්වා අද්ධා නස්සිස්සන්ති. වෙස්සන්තරොපි පියපුත්තෙ දිස්වා සොකං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තො විසඤ්ඤී හුත්වා තත්ථෙව පති. මාතාපිතරොපිස්ස විසඤ්ඤිනො හුත්වා තත්ථෙව පතිංසු, තථා සහජාතා සට්ඨිසහස්සා අමච්චා. තං කාරුඤ්ඤං පස්සන්තෙසු එකොපි සකභාවෙන සණ්ඨාතුං නාසක්ඛි. සකලං අස්සමපදං යුගන්තවාතෙන පමද්දිතං විය සාලවනං අහොසි. තස්මිං ඛණෙ පබ්බතා නදිංසු, මහාපථවී කම්පි, මහාසමුද්දො සඞ්ඛුභි, සිනෙරු ගිරිරාජා ඔනමි. ඡ කාමාවචරදෙවලොකා එකකොලාහලා අහෙසුං.

සක්කො දෙවරාජා ‘‘ඡ ඛත්තියා සපරිසා විසඤ්ඤිනො ජාතා, තෙසු එකොපි උට්ඨාය කස්සචි සරීරෙ උදකං සිඤ්චිතුං සමත්ථො නාම නත්ථි, අහං දානි ඉමෙසං පොක්ඛරවස්සං වස්සාපෙස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා ඡඛත්තියසමාගමෙ පොක්ඛරවස්සං වස්සාපෙසි. තත්ථ යෙ තෙමිතුකාමා, තෙ තෙමෙන්ති, අතෙමිතුකාමානං උපරි එකබින්දුමත්තම්පි න පතති, පදුමපත්තතො උදකං විය නිවත්තිත්වා ගච්ඡති. ඉති පොක්ඛරවනෙ පතිතං වස්සං විය තං වස්සං අහොසි. ඡ ඛත්තියා අස්සාසං පටිලභිංසු. මහාජනො තම්පි දිස්වා ‘‘අහො අච්ඡරියං, අහො අබ්භුතං එවරූපෙ ඤාතිසමාගමෙ පොක්ඛරවස්සං වස්සි, මහාපථවී කම්පී’’ති අච්ඡරියං පවෙදෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2396. ‘‘සමාගතානං ඤාතීනං, මහාඝොසො අජායථ;
පබ්බතා සමනාදිංසු, මහී පකම්පිතා අහු.

2397. ‘‘වුට්ඨිධාරං පවත්තෙන්තො, දෙවො පාවස්සි තාවදෙ;
අථ වෙස්සන්තරො රාජා, ඤාතීහි සමගච්ඡථ.

2398. ‘‘නත්තාරො සුණිසා පුත්තො, රාජා දෙවී ච එකතො;
යදා සමාගතා ආසුං, තදාසි ලොමහංසනං.

2399. ‘‘පඤ්ජලිකා තස්ස යාචන්ති, රොදන්තා භෙරවෙ වනෙ;
වෙස්සන්තරඤ්ච මද්දිඤ්ච, සබ්බෙ රට්ඨා සමාගතා;
ත්වං නොසි ඉස්සරො රාජා, රජ්ජං කාරෙථ නො උභො’’ති.

තත්ථ **ඝොසොති** කාරුඤ්ඤඝොසො. **පඤ්ජලිකාති** සබ්බෙ නාගරා චෙව නෙගමා ච ජානපදා ච පග්ගහිතඤ්ජලිකා හුත්වා. **තස්ස යාචන්තීති** තස්ස පාදෙසු පතිත්වා රොදිත්වා කන්දිත්වා ‘‘දෙව, ත්වං නො සාමි ඉස්සරො, පිතා තෙ ඉධෙව අභිසිඤ්චිත්වා නගරං නෙතුකාමො, කුලසන්තකං සෙතච්ඡත්තං පටිච්ඡථා’’ති යාචිංසු.

ඡඛත්තියකම්මවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නගරකණ්ඩවණ්ණනා

තං සුත්වා මහාසත්තො පිතරා සද්ධිං සල්ලපන්තො ඉමං ගාථමාහ –

2400. ‘‘ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙන්තං, රට්ඨා පබ්බාජයිත්ථ මං;
ත්වඤ්ච ජානපදා චෙව, නෙගමා ච සමාගතා’’ති.

තතො රාජා පුත්තං අත්තනො දොසං ඛමාපෙන්තො ආහ –

2401. ‘‘දුක්කටඤ්ච හි නො පුත්ත, භූනහච්චං කතං මයා;
යොහං සිවීනං වචනා, පබ්බාජෙසිමදූසක’’න්ති.

ඉමං ගාථං වත්වා අත්තනො දුක්ඛහරණත්ථං පුත්තං යාචන්තො ඉතරං ගාථමාහ –

2402. ‘‘යෙන කෙනචි වණ්ණෙන, පිතු දුක්ඛං උදබ්බහෙ;
මාතු භගිනියා චාපි, අපි පාණෙහි අත්තනො’’ති.

තත්ථ **උදබ්බහෙ**ති හරෙය්‍ය. **අපි පාණෙහී**ති තාත පුත්තෙන නාම ජීවිතං පරිච්චජිත්වාපි මාතාපිතූනං සොකදුක්ඛං හරිතබ්බං, තස්මා මම දොසං හදයෙ අකත්වා මම වචනං කරොහි, ඉමං ඉසිලිඞ්ගං හාරෙත්වා රාජවෙසං ගණ්හ තාතාති ඉමිනා කිර නං අධිප්පායෙනෙවමාහ.

බොධිසත්තො රජ්ජං කාරෙතුකාමොපි ‘‘එත්තකෙ පන අකථිතෙ ගරුකං නාම න හොතී’’ති කථෙසි. මහාසත්තො ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡි. අථස්ස අධිවාසනං විදිත්වා සහජාතා සට්ඨිසහස්සා අමච්චා ‘‘නහානකාලො මහාරාජ, රජොජල්ලං පවාහයා’’ති වදිංසු. අථ නෙ මහාසත්තො ‘‘ථොකං අධිවාසෙථා’’ති වත්වා පණ්ණසාලං පවිසිත්වා ඉසිභණ්ඩං ඔමුඤ්චිත්වා පටිසාමෙත්වා සඞ්ඛවණ්ණසාටකං නිවාසෙත්වා පණ්ණසාලතො නික්ඛමිත්වා ‘‘ඉදං මයා නව මාසෙ අඩ්ඪමාසඤ්ච වසන්තෙන සමණධම්මස්ස කතට්ඨානං, පාරමීකූටං ගණ්හන්තෙන මයා දානං දත්වා මහාපථවියා කම්පාපිතට්ඨාන’’න්ති පණ්ණසාලං තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා අට්ඨාසි. අථස්ස කප්පකාදයො කෙසමස්සුකම්මාදීනි කරිංසු. තමෙනං සබ්බාභරණභූසිතං දෙවරාජානමිව විරොචමානං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිංසු. තෙන වුත්තං –

2403. ‘‘තතො වෙස්සන්තරො රාජා, රජොජල්ලං පවාහයි;
රජොජල්ලං පවාහෙත්වා, සඞ්ඛවණ්ණං අධාරයී’’ති.

තත්ථ **පවාහයී**ති හාරෙසි, හාරෙත්වා ච පන රාජවෙසං ගණ්හීති අත්ථො.

අථස්ස යසො මහා අහොසි. ඔලොකිතඔලොකිතට්ඨානං කම්පති, මුඛමඞ්ගලිකා මුඛමඞ්ගලානි ඝොසයිංසු, සබ්බතූරියානි පග්ගණ්හිංසු, මහාසමුද්දකුච්ඡියං මෙඝගජ්ජිතඝොසො විය තූරියඝොසො අහොසි. හත්ථිරතනං අලඞ්කරිත්වා උපානයිංසු. සො ඛග්ගරතනං බන්ධිත්වා හත්ථිරතනං අභිරුහි. තාවදෙව නං සහජාතා සට්ඨිසහස්සා අමච්චා සබ්බාලඞ්කාරප්පටිමණ්ඩිතා පරිවාරයිංසු, සබ්බකඤ්ඤායො මද්දිදෙවිම්පි නහාපෙත්වා අලඞ්කරිත්වා අභිසිඤ්චිංසු. සීසෙ ච පනස්සා අභිසෙකඋදකං අභිසිඤ්චමානා ‘‘වෙස්සන්තරො තං පාලෙතූ’’තිආදීනි මඞ්ගලානි වදිංසු. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2404. ‘‘සීසං න්හාතො සුචිවත්ථො, සබ්බාභරණභූසිතො;
පච්චයං නාගමාරුය්හ, ඛග්ගං බන්ධි පරන්තපං.

2405. ‘‘තතො සට්ඨිසහස්සානි, යොධිනො චාරුදස්සනා;
සහජාතා පකිරිංසු, නන්දයන්තා රථෙසභං.

2406. ‘‘තතො මද්දිම්පි න්හාපෙසුං, සිවිකඤ්ඤා සමාගතා;
වෙස්සන්තරො තං පාලෙතු, ජාලී කණ්හාජිනා චුභො;
අථොපි තං මහාරාජා, සඤ්ජයො අභිරක්ඛතූ’’ති.

තත්ථ **පච්චයං නාගමාරුය්හා**ති තං අත්තනො ජාතදිවසෙ උප්පන්නං හත්ථිනාගං. **පරන්තප**න්ති අමිත්තතාපනං. **පකිරිංසූ**ති පරිවාරයිංසු. **නන්දයන්තා**ති තොසෙන්තා. **සිවිකඤ්ඤා**ති සිවිරඤ්ඤො පජාපතියො සන්නිපතිත්වා ගන්ධොදකෙන න්හාපෙසුං. **ජාලී කණ්හාජිනා චුභො**ති ඉමෙ තෙ පුත්තාපි මාතරං රක්ඛන්තූති.

2407. ‘‘ඉදඤ්ච පච්චයං ලද්ධා, පුබ්බෙ සංක්ලෙසමත්තනො;
ආනන්දියං ආචරිංසු, රමණීයෙ ගිරිබ්බජෙ.

2408. ‘‘ඉදඤ්ච පච්චයං ලද්ධා, පුබ්බෙ සංක්ලෙසමත්තනො;
ආනන්දි විත්තා සුමනා, පුත්තෙ සඞ්ගම්ම ලක්ඛණා.

2409. ‘‘ඉදඤ්ච පච්චයං ලද්ධා, පුබ්බෙ සංක්ලෙසමත්තනො;
ආනන්දි විත්තා පතීතා, සහ පුත්තෙහි ලක්ඛණා’’ති.

තත්ථ **ඉදඤ්ච පච්චයං ලද්ධාති** භික්ඛවෙ, වෙස්සන්තරො මද්දී ච ඉදඤ්ච පච්චයං ලද්ධා ඉමං පතිට්ඨං ලභිත්වා, රජ්ජෙ පතිට්ඨහිත්වාති අත්ථො. **පුබ්බෙති** ඉතො පුබ්බෙ අත්තනො වනවාසසංක්ලෙසඤ්ච අනුස්සරිත්වා. **ආනන්දියං ආචරිංසු, රමණීයෙ ගිරිබ්බජෙති** රමණීයෙ වඞ්කගිරිකුච්ඡිම්හි ''වෙස්සන්තරස්ස රඤ්ඤො ආණා''ති කඤ්චනලතාවිනද්ධං ආනන්දභෙරිං චරාපෙත්වා ආනන්දඡණං ආචරිංසු. **ආනන්දි විත්තා සුමනාති** ලක්ඛණසම්පන්නා මද්දී පුත්තෙ සඞ්ගම්ම සම්පාපුණිත්වා විත්තා සුමනා හුත්වා අතිවිය නන්දීති අත්ථො. **පතීතාති** සොමනස්සා හුත්වා.

එවං පතීතා හුත්වා ච පන පුත්තෙ ආහ –

2410. ''එකභත්තා පුරෙ ආසිං, නිච්චං ථණ්ඩිලසායිනී;
ඉති මෙතං වතං ආසි, තුම්හං කාමා හි පුත්තකා.

2411. ''තං මෙ වතං සමිද්ධජ්ජ, තුම්හෙ සඞ්ගම්ම පුත්තකා;
මාතුජම්පි තං පාලෙතු, පිතුජම්පි ච පුත්තක;
අථොපි තං මහාරාජා, සඤ්ජයො අභිරක්ඛතු.

2412. ''යං කිඤ්චිත්ථි කතං පුඤ්ඤං, මය්හඤ්චෙව පිතුච්ච තෙ;
සබ්බෙන තෙන කුසලෙන, අජරො අමරො භවා''ති.

තත්ථ **තුම්හං කාමා හි පුත්තකාති** පුත්තකා අහං තුම්හාකං කාමා තුම්හෙ පත්ථයමානා පුරෙ තුම්හෙසු බ්‍රාහ්මණෙන නීතෙසු එකභත්තං භුඤ්ජිත්වා භූමියං සයිං, ඉති මෙ තුම්හාකං කාමා එතං වතං ආසීති වදති. **සමිද්ධජ්ජාති** තං මෙ වතං අජ්ජ සමිද්ධං. **මාතුජම්පි තං පාලෙතු, පිතුජම්පි ච පුත්තකාති** පුත්තජාලි තං මාතුජාතං සොමනස්සම්පි පිතුජාතං සොමනස්සම්පි පාලෙතු, මාතාපිතූනං සන්තකං පුඤ්ඤං තං පාලෙතූති අත්ථො. තෙනෙවාහ **''යං කිඤ්චිත්ථි කතං පුඤ්ඤ''**න්ති.

ඵුස්සතීපි දෙවී ''ඉතො පට්ඨාය මම සුණ්හා ඉමානෙව වත්ථානි නිවාසෙතු, ඉමානි ආභරණානි ධාරෙතූ''ති සුවණ්ණසමුග්ගෙ පූරෙත්වා පහිණි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2413. ''කප්පාසිකඤ්ච කොසෙය්‍යං, ඛොමකොටුම්බරානි ච;
සස්සු සුණ්හාය පාහෙසි, යෙහි මද්දී අසොභථ.

2414. ''තතො හෙමඤ්ච කායූරං, ගීවෙය්‍යං රතනාමයං;
සස්සු සුණ්හාය පාහෙසි, යෙහි මද්දී අසොභථ.

2415. ''තතො හෙමඤ්ච කායූරං, අඞ්ගදං මණිමෙඛලං;
සස්සු සුණ්හාය පාහෙසි, යෙහි මද්දී අසොභථ.

2416. ''උණ්ණතං මුඛඵුල්ලඤ්ච, නානාරත්තෙ ච මාණිකෙ;
සස්සු සුණ්හාය පාහෙසි, යෙහි මද්දී අසොභථ.

2417. ''උග්ගත්ථනං ගිඞ්ගමකං, මෙඛලං පාටිපාදකං;
සස්සු සුණ්හාය පාහෙසි, යෙහි මද්දී අසොභථ.

2418. ''සුත්තඤ්ච සුත්තවජ්ජඤ්ච, උපනිජ්ඣාය සෙය්‍යසි;
අසොභථ රාජපුත්තී, දෙවකඤ්ඤාව නන්දනෙ.

2419. ''සීසං න්හාතා සුචිවත්ථා, සබ්බාලඞ්කාරභූසිතා;
අසොභථ රාජපුත්තී, තාවතිංසෙව අච්ඡරා.

2420. ''කදලීව වාතච්ඡුපිතා, ජාතා චිත්තලතාවනෙ;
අන්තාවරණසම්පන්නා, රාජපුත්තී අසොභථ.

2421. ''සකුණී මානුසිනීව, ජාතා චිත්තපත්තා පතී;
නිග්‍රොධපක්කබිම්බොට්ඨී, රාජපුත්තී අසොභථා''ති.

තත්ථ **හෙමඤ්ච කායූරන්ති** සුවණ්ණමයං වනබජ්ජූරිඵලසණ්ඨානං ගීවාපසාධනමෙව. **රතනමයන්ති** අපරම්පි රතනමයං ගීවෙය්‍යං. **අඞ්ගදං මණිමෙඛලන්ති** අඞ්ගදාභරණඤ්ච මණිමයමෙඛලඤ්ච. **උණ්ණතන්ති** එකං නලාටපසාධනං. **මුඛඵුල්ලන්ති** නලාටන්තෙ තිලකමාලාභරණං. **නානාරත්තෙති** නානාවණ්ණෙ. **මාණිකෙති** මණිමයෙ. **උග්ගත්ථනං ගිඞ්ගමකන්ති** එතානිපි ද්වෙ ආභරණානි. **මෙඛලන්ති** සුවණ්ණරජතමයං මෙඛලං. **පාටිපාදකන්ති** පාදපසාධනං. **සුත්තඤ්ච සුත්තවජ්ජං චාති** සුත්තාරූළ්හඤ්ච අසුත්තාරූළ්හඤ්ච පසාධනං. පාළියං පන ''සුප්පඤ්ච සුප්පවජ්ජඤ්චා''ති ලිඛිතං. **උපනිජ්ඣාය සෙය්‍යසීති** එතං සුත්තාරූළ්හඤ්ච අසුත්තාරූළ්හඤ්ච ආභරණං තං තං ඌනට්ඨානං ඔලොකෙත්වා අලඞ්කරිත්වා ඨිතා සෙය්‍යසී උත්තමරූපධරා මද්දී දෙවකඤ්ඤාව නන්දනෙ අසොභථ. **වාතච්ඡුපිතාති** චිත්තලතාවනෙ ජාතා වාතසම්ඵුට්ඨා සුවණ්ණකදලී විය තං දිවසං සා විජම්භමානා අසොභථ . **දන්තාවරණසම්පන්නාති** බිම්බඵලසදිසෙහි රත්තදන්තාවරණෙහි සමන්නාගතා. **සකුණී මානුසිනීව, ජාතා චිත්තපත්තා**

පතීති යථා මානුසියා සරීරෙන ජාතා මානුසිනී නාම සකුණී චිත්තපත්තා ආකාසෙ උප්පතමානා පක්ඛෙ පසාරෙත්වා ගච්ඡන්තී සොභති, එවං සා රත්තොට්ඨතාය නිග්‍රොධපක්කබිම්බඵලසදිසඔට්ඨෙහි අසොභථ.

සට්ඨිසහස්සා අමච්චා මද්දිං අභිරුහනත්ථාය සබ්බාලඞ්කාරප්පටිමණ්ඩිතං නාතිවද්ධං සත්තිසරපහාරක්ඛමං එකං තරුණහත්ථිං උපනාමෙසුං. තෙන වුත්තං –

2422. ‘‘තස්සා ච නාගමානෙසුං, නාතිවද්ධංව කුඤ්ජරං;
සත්තික්ඛමං සරක්ඛමං, ඊසාදන්තං උරූළ්හවං.

2423. ‘‘සා මද්දී නාගමාරුහි, නාතිවද්ධංව කුඤ්ජරං;
සත්තික්ඛමං සරක්ඛමං, ඊසාදන්තං උරූළ්හව’’න්ති.

තත්ථ **තස්සා චාති** භික්ඛවෙ, තස්සාපි මද්දියා සබ්බාලඞ්කාරප්පටිමණ්ඩිතං කත්වා නාතිවද්ධං සත්තිසරපහාරක්ඛමං එකං තරුණහත්ථිං උපනෙසුං. **නාගමාරුහීති** වරහත්ථිපිට්ඨිං අභිරුහි.

ඉති තෙ උභොපි මහන්තෙන යසෙන ඛන්ධාවාරං අගමංසු. සඤ්ජයරාජා ද්වාදසහි අක්ඛොභිණීහි සද්ධිං මාසමත්තං පබ්බතකීළං වනකීළං කීළි. මහාසත්තස්ස තෙජෙන තාවමහන්තෙ අරඤ්ඤෙ කොචි වාළමිගො වා පක්ඛී වා කඤ්චි න විහෙඨෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2424. ‘‘සබ්බම්හි තං අරඤ්ඤම්හි, යාවන්තෙත්ථ මිගා අහුං;
වෙස්සන්තරස්ස තෙජෙන, නඤ්ඤමඤ්ඤං විහෙඨයුං.

2425. ‘‘සබ්බම්හි තං අරඤ්ඤම්හි, යාවන්තෙත්ථ දිජා අහුං;
වෙස්සන්තරස්ස තෙජෙන, නඤ්ඤමඤ්ඤං විහෙඨයුං.

2426. ‘‘සබ්බම්හි තං අරඤ්ඤම්හි, යාවන්තෙත්ථ මිගා අහුං;
එකජ්ඣං සන්නිපාතිංසු, වෙස්සන්තරෙ පයාතම්හි;
සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනෙ.

2427. ‘‘සබ්බම්හි තං අරඤ්ඤම්හි, යාවන්තෙත්ථ දිජා අහුං;
එකජ්ඣං සන්නිපාතිංසු, වෙස්සන්තරෙ පයාතම්හි;
සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනෙ.

2428. ‘‘සබ්බම්හි තං අරඤ්ඤම්හි, යාවන්තෙත්ථ මිගා අහුං;
නාස්සු මඤ්ජූ නිකූජිංසු, වෙස්සන්තරෙ පයාතම්හි;
සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනෙ.

2429. ‘‘සබ්බම්හි තං අරඤ්ඤම්හි, යාවන්තෙත්ථ දිජා අහුං;
නාස්සු මඤ්ජූ නිකූජිංසු, වෙස්සන්තරෙ පයාතම්හි;
සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනෙ’’ති.

තත්ථ **යාවන්තෙත්ථාති** යාවන්තො එත්ථ. **එකජ්ඣං සන්නිපාතිංසූති** එකස්මිං ඨානෙ සන්නිපතිංසු, සන්නිපතිත්වා ච පන ‘‘ඉතො පට්ඨාය ඉදානි අම්හාකං අඤ්ඤමඤ්ඤං ලජ්ජා වා හිරොත්තප්පං වා සංවරො වා න භවිස්සතී’’ති දොමනස්සපත්තා අහෙසුං. **නාස්සු මඤ්ජූ නිකූජිංසූති** මහාසත්තස්ස වියොගදුක්ඛිතා මධුරං රවං පුබ්බෙ විය න රවිංසු.

සඤ්ජයනරින්දො මාසමත්තං පබ්බතකීළං, වනකීළං කීළිත්වා සෙනාපතිං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘තාත, චිරං නො අරඤ්ඤෙ වුත්තං, කිං තෙ මම පුත්තස්ස ගමනමග්ගො අලඞ්කතො’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ආම, දෙව, කාලො වො ගමනාය’’ති වුත්තෙ වෙස්සන්තරස්ස ආරොචාපෙත්වා සෙනං ආදාය නික්ඛමි. වඞ්කගිරිකුච්ඡිතො යාව ජෙතුත්තරනගරා සට්ඨියොජනං අලඞ්කතමග්ගං මහාසත්තො මහන්තෙන පරිවාරෙන සද්ධිං පටිපජ්ජි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2430. ‘‘පටියත්තො රාජමග්ගො, විචිත්තො පුප්ඵසන්ථතො;
වසි වෙස්සන්තරො යත්ථ, යාවතාව ජෙතුත්තරා.

2431. ‘‘තතො සට්ඨිසහස්සානි, යොධිනො චාරුදස්සනා;
සමන්තා පරිකිරිංසු, වෙස්සන්තරෙ පයාතම්හි;
සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනෙ.

2432. ‘‘ඔරොධා ච කුමාරා ච, වෙසියානා ච බ්‍රාහ්මණා;
සමන්තා පරිකිරිංසු, වෙස්සන්තරෙ පයාතම්හි;
සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනෙ.

2433. ‘‘හත්ථාරොහා අනීකට්ඨා, රථිකා පත්තිකාරකා;

සමන්තා පරිකිරිංසු, වෙස්සන්තරෙ පයාතම්හි;
සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනෙ.

2434. ‘‘සමාගතා ජානපදා, නෙගමා ච සමාගතා;
සමන්තා පරිකිරිංසු, වෙස්සන්තරෙ පයාතම්හි;
සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනෙ.

2435. ‘‘කරොටියා චම්මධරා, ඉල්ලීහත්ථා සුවම්මිනො;
පුරතො පටිපජ්ජිංසු, වෙස්සන්තරෙ පයාතම්හි;
සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනෙ’’ති.

තත්ථ **පටියත්තොති** විසාඛාපුණ්ණමපූජාකාලෙ විය අලඞ්කතො. **විචිත්තොති** කදලිපුණ්ණඝටධජපටාකාදීහි විචිත්තො. **පුප්ඵසන්ථතොති** ලාජාපඤ්චමකෙහි පුප්ඵෙහි සන්ථතො. **යත්ථාති** යස්මිං වඞ්කපබ්බතෙ වෙස්සන්තරො වසති, තතො පට්ඨාය යාව ජෙතුත්තරනගරා නිරන්තරං අලඞ්කතප්පටියත්තොව. **කරොටියාති** සීසකරොටීති ලද්ධනාමාය සීසෙ පටිමුක්කකරොටිකා යොධා. **චම්මධරාති** කණ්ඩවාරණචම්මධරා. **සුවම්මිනොති** විචිත්‍රාහි ජාලිකාහි සුවම්මිකා. **පුරතො පටිපජ්ජිංසූති** මත්තහත්ථීසුපි ආගච්ඡන්තෙසු අනිවත්තිනො සූරයොධා රඤ්ඤො වෙස්සන්තරස්ස පුරතො පටිපජ්ජිංසු.

රාජා සට්ඨියොජනමග්ගං ද්වීහි මාසෙහි අතික්කම්ම ජෙතුත්තරනගරං පත්තො අලඞ්කතප්පටියත්තනගරං පවිසිත්වා පාසාදං අභිරුහි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2436. ‘‘තෙ පාවිසුං පුරං රම්මං, මහාපාකාරතොරණං;
උපෙතං අන්නපානෙහි, නච්චගීතෙහි චූභයං.

2437. ‘‘විත්තා ජානපදා ආසුං, නෙගමා ච සමාගතා;
අනුප්පත්තෙ කුමාරම්හි, සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනෙ.

2438. ‘‘චෙලුක්ඛෙපො අවත්තිත්ථ, ආගතෙ ධනදායකෙ;
නන්දිං පවෙසි නගරෙ, බන්ධනා මොක්ඛො අඝොසථා’’ති.

තත්ථ **මහාපාකාරතොරණන්ති** මහන්තෙහි පාකාරෙහි ච තොරණෙහි ච සමන්නාගතං. **නච්චගීතෙහි චූභයන්ති** නච්චෙහි ච ගීතෙහි ච උභයෙහි සමන්නාගතං. **විත්තාති** තුට්ඨා සොමනස්සප්පත්තා. ආගතෙ ධනදායකෙති මහාජනස්ස ධනදායකෙ මහාසත්තෙ ආගතෙ. **නන්දිං පවෙසීති** ‘‘වෙස්සන්තරස්ස මහාරාජස්ස ආණා’’ති නගරෙ නන්දිභෙරී චරි. **බන්ධනා මොක්ඛො අඝොසථාති** සබ්බසත්තානං බන්ධනා මොක්ඛො ඝොසිතො. අන්තමසො බිළාරං උපාදාය වෙස්සන්තරමහාරාජා සබ්බසත්තෙ බන්ධනා විස්සජ්ජාපෙසි.

සො නගරං පවිට්ඨදිවසෙයෙව පච්චූසකාලෙ චින්තෙසි ‘‘යෙ විභාතාය රත්තියා මම ආගතභාවං සුත්වා යාචකා ආගමිස්සන්ති, තෙසාහං කිං දස්සාමී’’ති? තස්මිං ඛණෙ සක්කස්ස භවනං උණ්හාකාරං දස්සෙසි. සො ආවජ්ජෙන්තො තං කාරණං ඤත්වා තාවදෙව රාජනිවෙසනස්ස පුරිමවත්ථුඤ්ච පච්ඡිමවත්ථුඤ්ච කටිප්පමාණං පූරෙන්තො ඝනමෙඝො විය සත්තරතනවස්සං වස්සාපෙසි, සකලනගරෙ ජාණුප්පමාණං වස්සාපෙසි. පුනදිවසෙ මහාසත්තො ‘‘තෙසං තෙසං කුලානං පුරිමපච්ඡිමවත්ථූසු වුට්ඨධනං තෙසං තෙසඤ්ඤෙව හොතූ’’ති දාපෙත්වා අවසෙසං ආහරාපෙත්වා අත්තනො ගෙහවත්ථුස්මිං සද්ධිං ධනෙන කොට්ඨාගාරෙසු ඔකිරාපෙත්වා දානමුඛෙ ඨපෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

2439. ‘‘ජාතරූපමයං වස්සං, දෙවො පාවස්සි තාවදෙ;
වෙස්සන්තරෙ පවිට්ඨම්හි, සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනෙ.

2440. ‘‘තතො වෙස්සන්තරො රාජා, දානං දත්වාන ඛත්තියො;
කායස්ස භෙදා සප්පඤ්ඤො, සග්ගං සො උපපජ්ජථා’’ති.

තත්ථ **සග්ගං සො උපපජ්ජථාති** තතො චුතො දුතියචිත්තෙන තුසිතපුරෙ උප්පජ්ජීති.

නගරකණ්ඩවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සත්ථා ඉමං ගාථාසහස්සප්පටිමණ්ඩිතං මහාවෙස්සන්තරධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා ජූජකො දෙවදත්තො අහොසි, අමිත්තතාපනා චිඤ්චමාණවිකා, චෙතපුත්තො ඡන්නො, අච්චුතතාපසො සාරිපුත්තො, සක්කො අනුරුද්ධො, සඤ්චයනරින්දො සුද්ධොදනමහාරාජා, ඵුස්සතී දෙවී සිරිමහාමායා, මද්දී දෙවී රාහුලමාතා, ජාලිකුමාරො රාහුලො, කණ්හාජිනා උප්පලවණ්ණා, සෙසපරිසා බුද්ධපරිසා, මහාවෙස්සන්තරො රාජා පන අහමෙව සම්මාසම්බුද්ධො අහොසි’’න්ති.

වෙස්සන්තරජාතකවණ්ණනා දසමා.

මහානිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ජාතක-අට්ඨකථා සමත්තා.